

	I	EES-STOFNANIR	
	1.	Sameiginlega EES-nefndin	
	II	EFTA-STOFNANIR	
	1.	Fastanefnd EFTA-ríkjanna	
	2.	Eftirlitsstofnun EFTA	
2014/EES/28/01		Ákvörðun Eftirlitsstofnunar EFTA nr. 244/12/COL frá 27. júní 2012 um aðstoð sem veitt hefur verið vegna endurskipulagningar Íslandsbanka (Ísland)	1
2014/EES/28/02		Ákvörðun Eftirlitsstofnunar EFTA nr. 290/12/COL frá 11. júlí 2012 um aðstoð sem veitt hefur verið vegna endurskipulagningar Landsbankans (Ísland)	47
2014/EES/28/03		Ákvörðun Eftirlitsstofnunar EFTA nr. 291/12/COL frá 11. júlí 2012 um aðstoð sem veitt hefur verið vegna endurskipulagningar Arions banka (Ísland)	89
	3.	EFTA-dómstóllinn	
	III	ESB-STOFNANIR	
	1.	Framkvæmdastjórnin	
2014/EES/28/04		Tilkynning um fyrirhugaða samfylkingu fyrirtækja (mál M.7207 – Clayton Dubilier & Rice/Ashland Water Technologies)	134
2014/EES/28/05		Tilkynning um fyrirhugaða samfylkingu fyrirtækja (mál M.7212 – HML/MMC/MMC Superalloy Corporation) – Mál sem kann að verða tekið fyrir samkvæmt einfaldaðri málsmeðferð	135
2014/EES/28/06		Tilkynning um fyrirhugaða samfylkingu fyrirtækja (mál M.7225 – Allianz/Rei Investment/Fiumaranuova) – Mál sem kann að verða tekið fyrir samkvæmt einfaldaðri málsmeðferð	136
2014/EES/28/07		Tilkynning um fyrirhugaða samfylkingu fyrirtækja (mál M.7228 – Centrica/Bord Gáis Energy)	137
2014/EES/28/08		Tilkynning um fyrirhugaða samfylkingu fyrirtækja (mál M.7235 – SPC/Cargill/Golden Compound JV) – Mál sem kann að verða tekið fyrir samkvæmt einfaldaðri málsmeðferð	138
2014/EES/28/09		Tilkynning um fyrirhugaða samfylkingu fyrirtækja (mál M.7248 – Cinven/Skandia) – Mál sem kann að verða tekið fyrir samkvæmt einfaldaðri málsmeðferð	139

2014/EES/28/10	Upphaf málsmeðferðar (mál M.7000 – Liberty Global/Ziggo)	140
2014/EES/28/11	Ríkisaðstoð – Frakkland – Málsnúmer SA.26763 (2014/C) (áður 2012/NN) – Meint aðstoð við fyrirtæki sem annast almenningssamgöngur í Île-de-France – Auglýst eftir athugasemdum í samræmi við 2. mgr. 108. gr. sáttmálans um starfshætti Evrópusambandsins	140
2014/EES/28/12	Ríkisaðstoð – Eistland – Málsnúmer SA.36868 (2014/C) (áður 2013/N) – Aðstoð til að endurskipuleggja Estonian Air – Auglýst eftir athugasemdum í samræmi við 2. mgr. 108. gr. sáttmálans um starfshætti Evrópusambandsins	141
2014/EES/28/13	Ákvarðanir aðildarríkjanna um að veita, fella niður tímabundið eða afturkalla flugrekstrarleyfi, birtar í samræmi við 3. mgr. 10. gr. reglugerðar (EB) nr. 1008/2008 um sameiginlegar reglur um flugrekstur í Bandalaginu (Endurútgefin)	141
2014/EES/28/14	Heimild til að veita ríkisaðstoð samkvæmt 107. og 108. gr. sáttmálans um starfshætti Evrópusambandsins – Mál sem framkvæmdastjórnin hreyfir ekki andmælum við	142
2014/EES/28/15	Orðsending framkvæmdastjórnarinnar í tengslum við framkvæmd tilskipunar Evrópuþingsins og ráðsins 2006/42/EB frá 17. maí 2006 um vélarbúnað og um breytingu á tilskipun 95/16/EB (endurútgefin) (Birting á heitum og tilvísunarnúmerum samræmdra staðla samkvæmt samhæfingarlöggjöf ESB)	151

EFTA-STOFNANIR

EFTIRLITSSTOFNUN EFTA

Opinber útgáfa eftirtalinnar ákvörðunar ⁽¹⁾

2014/EES/28/01

ÁKVÖRÐUN EFTIRLITSSTOFNUNAR EFTA

nr. 244/12/COL

frá 27. júní 2012

**um aðstoð sem veitt hefur verið vegna endurskipulagningar Íslandsbanka
(Ísland)**

Eftirlitsstofnun EFTA hefur tekið neðangreinda ákvörðun

með vísan til samningsins um Evrópska efnahagssvæðið („EES-samningsins“), einkum stafl. b) í 3. mgr. 61. gr. og bókunar 26,

með vísan til samnings milli EFTA-rikkanna um stofnun eftirlitsstofnunar og dómstóls („samningsins um eftirlitsstofnun og dómstól“), einkum 24. gr.,

með vísan til bókunar 3 við samninginn um eftirlitsstofnun og dómstól („bókunar 3“), einkum 3. mgr. 1. gr. I. hluta og 3. mgr. 7. gr. og 13. gr. II. hluta,

og að teknu tilliti til eftirfarandi:

I. MÁLSATVIK

1. Málsmeðferð

- 1) Í kjölfar óformlegra bréfaskipta, sem fram fóru í októbermánuði 2008, og samþykktar Alþingis hinn 6. október á lögum nr. 125/2008 um heimild til fjárveitingar úr ríkissjóði vegna sérstakra aðstæðna á fjármálamarkaði o.fl. (sem nefnd eru „neyðarlögin“), en samkvæmt þeim öðlaðist hið opinbera víðtækar heimildir til íhlutunar um málefni fjármálafyrirtækja, ritaði forseti Eftirlitsstofnunar EFTA stjórnvöldum á Íslandi bréf hinn 10. október 2008 og fór þess á leit að ráðstafanir á sviði ríkisaðstoðar, sem gerðar væru samkvæmt neyðarlögunum, yrðu tilkynntar stofnuninni. Ýmis samskipti og bréfaskipti áttu sér stað eftir þetta og er þar einkum að geta bréfs sem Eftirlitsstofnun EFTA sendi 18. júní 2009, en í því voru stjórnvöld á Íslandi minnt á að skylt væri að tilkynna hvers kyns ráðstafanir á sviði ríkisaðstoðar og bent á stöðvunarákvæði 3. gr. bókunar 3. Í kjölfar enn frekari bréfaskipta var ríkisaðstoð, sem fólgin var í endurreisn tiltekinnar þáttar í starfsemi Glitnis og stofnun og fjármögnun nýs Glitnis (sem þá hafði hlotið nafnið „Íslandsbanki“) loks tilkynnt eftir á hálfu stjórnvalda á Íslandi 15. september 2010 ⁽²⁾.
- 2) Með bréfi, sem var dagsett 15. desember 2010 ⁽³⁾, tilkynnti Eftirlitsstofnun EFTA stjórnvöldum á Íslandi að hún hefði ákveðið að hefja rannsókn samkvæmt 2. mgr. 1. gr. I. hluta bókunar 3 á ráðstöfunum íslenska ríkisins til þess að endurreisa tiltekna þætti í starfsemi (hins gamla) Glitnis banka hf. og stofna og fjármagna Nýja Glitni banka hf., sem nú heitir Íslandsbanki (ákvörðunin um að hefja rannsókn) ⁽⁴⁾. Þá setti Eftirlitsstofnun EFTA það skilyrði að ítarleg áætlun um endurskipulagningu Íslandsbanka yrði lögð fram innan sex mánaða.
- 3) Eftirlitsstofnun EFTA barst ein umsögn aðila sem áttu hagsmuna að gæta, í rafpósti dagsettu 24. mars 2011 ⁽⁵⁾, og var hún framsend stjórnvöldum á Íslandi 25. maí 2011. Svar við þeirri umsögn barst ekki frá íslenskum stjórnvöldum.

⁽¹⁾ Skjal þetta er birt í upplýsingarskyni eingöngu. Í þessari opinberu útgáfu ákvörðunarinnar hefur ýmsum atriðum verið sleppt til þess að forðast brot á trúnaðarskyldu. Þetta er sýnt með [...] eða talnabili innan hornklofa sem felur í sér námundun sem er ekki háð trúnaðarskyldu.

⁽²⁾ Um ítarlegri lýsingu á málsmeðferðinni vísast til ákvörðunarinnar um að hefja formlega rannsókn, sjá tilvísun í 3. neðanmálgrein.

⁽³⁾ Ákvörðun Eftirlitsstofnunar EFTA nr. 494/10/COL um að hefja formlega rannsókn á ríkisaðstoð sem var veitt vegna endurreisnar tiltekinnar starfsemi (gamla) Glitnis banka hf. og vegna stofnunar og fjármögnunar Nýja Glitnis banka hf. (sem nú heitir Íslandsbanki), Stjtið. ESB C 41, 10.2.2011, bls. 51, og EES-viðbætur við Stjtið. ESB nr. 7, 10.2.2011, bls. 50.

⁽⁴⁾ Nánari upplýsingar um málsmeðferðina að baki ákvörðun stofnunarinnar nr. 494/10/COL er að finna undir fyrirsögninni Málsmeðferð í ákvörðuninni.

⁽⁵⁾ Leiðrétt samkvæmt tilkynningu aðilanna 25. maí 2012.

- 4) Stjórnvöld á Íslandi lögðu fram áætlun um endurskipulagningu Íslandsbanka 31. mars 2011. Eftir kaupin á Byr í nóvembermánuði 2011 lögðu stjórnvöld á Íslandi fram nýja áætlun um endurskipulagningu Íslandsbanka 22. febrúar 2012 ⁽⁶⁾.
- 5) Eftirlitsstofnun EFTA leitaði eftir upplýsingum um áætlunina 11. júlí 2011 og 13. febrúar 2012. Svör stjórnvalda á Íslandi við upplýsingabeðninu bárust 17. október 2011 og 13. mars 2012. Endanleg gögn um skuldbindingar, sem stjórnvöld á Íslandi vildu gangast undir, bárust 16. maí 2012 og 6. júní 2012 ⁽⁷⁾:
- 6) Þá hittust fulltrúar stofnunarinnar annars vegar og stjórnvalda á Íslandi hins vegar á fundi 7. júní 2011 og 27.–28. febrúar 2012.

2. Aðdragandi

- 7) Í þessum undirkafla er að finna lýsingu Eftirlitsstofnunar EFTA á þeim atburðum, málsatvikum og þróun á sviði efnahagsmála, stjórnmála og löggjafar sem tengjast falli og endurreisn íslenska fjármálakerfisins frá október 2008 til þessa dags og nauðsynlegt virðist að láta koma fram til þess að skýra í hvaða samhengi mat á aðstoðarráðstöfununum fer fram. Áður en þetta er gert verður ríft upp atburðarásin sem leiddi til falls Glitnis.

2.1 Fall Glitnis

- 8) Í septembermánuði 2008 tók að bera á gríðarlegum erfiðleikum í rekstri nokkurra helstu fjármálafyrirtækja heims. Í þessum mikla óróa á fjármálamörkuðum heimsins og eftir fall Lehman Brothers í septembermánuði 2008 kom í ljós að þrír stærstu viðskiptabankarnir á Íslandi, sem höfðu stækkað óvenjulega hratt árin á undan, áttu í erfiðleikum með að endurfjármagna skammtímaskuldir sínar og bregðast við þegar fé tók að streyma út af innlánsreikningum þeirra. Lehman Brothers óskaði greiðslustöðvunar 15. september og sama dag var tilkynnt að Bank of America myndi taka við rekstri Merrill Lynch.
- 9) Á öðrum vettvangi reyndist nauðsynlegt að láta Lloyds TSB yfirtaka einn stærsta banka Bretlands, HBOS. Svo var komið að Glitni reyndist mjög erfitt að afla fjár til starfsemi sinnar. Nauðsynlegt hafði reynst að fella niður skuldabréfaútgáfu vegna lítillar eftirspurnar, ekkert varð af sölu tiltekkinnar eignar og þýskur banki synjaði um framlengingu tveggja lána að fjárhæð hér um bil 150 milljóna evra. Þá hrakaði markaðsaðstæðum mjög eftir fall Lehman Brothers.
- 10) Hinn 25. september 2008 leitaði stjórnarformaður Glitnis til Seðlabanka Íslands og greindi frá því að vegna lána, sem greiða þyrfti upp í október, vantaði bankann 600 milljónir evra til þess að geta staðið við skuldbindingar sínar á þeim tíma. Hinn 29. september var tilkynnt að íslenska ríkið myndi leggja Glitni til 600 milljónir evra gegn því að eignast 75% af hlutafé bankans. Sú staðreynd að 600 milljónir evra samsvöruðu nær fjórðungi af gjaldeyrisforða landsins og að Glitnir hafði átt erfitt um endurfjármögnun um skeið og þyrfti að greiða upp skuldir að fjárhæð um 1,4 milljarða evra næstu sex mánuði á eftir, en þær upplýsingar lágu fyrir opinberlega, benti aftur á móti til þess að hér væri ekki um trúverðug áform að ræða ⁽⁸⁾. Raunin varð sú að markaðsvirði útgefinna hlutabréfa Glitnis féll á einum degi úr meira en 200 milljörðum kr. niður í 26 milljarða kr.
- 11) Mikið var um úttektir innstæðna úr íslensku bönkunum, ekki aðeins erlendis heldur einnig á Íslandi. Úttektir innanlands urðu svo miklar að um tíma lá við að íslensku bankarnir og Seðlabanki Íslands yrðu uppiskroppa með reiðufé. Hinn 30. september 2008 lækkaði matsfyrirtækið Moody's lánshæfiseinkunn Glitnis og virkjuðust þá ákvæði um gjaldfellingu ýmissa annarra lána. Þessu fylgdu einnig veðköll sem námu rúmum einum milljarði evra. Hinn 7. október 2008 voru forsvarsmenn Glitnis tilneyddir að fara þess á leit við Fjármálaeftirlitið að það tæki við stjórn bankans ⁽⁹⁾.

2.2 Fjármálakreppan og helstu ástæður fyrir gjaldþroti íslensku bankanna

- 12) Í tilkynningu stjórnvalda á Íslandi um ríkisaðstöðina, sem veitt var Nýja Glitni banka (sem síðar fékk nafnið Íslandsbanki), komu fram þær skýringar að ástæður þess að íslenska bankakerfið

⁽⁶⁾ Sbr. ákvörðun Eftirlitsstofnunar EFTA 325/11/COL um kaup Íslandsbanka á Byr hf. og áframhaldandi tímabundna heimild fyrir vðkjandi láni sem veitt var Byr hf., Stjtið. ESB C 16, 19.1.2012, bls. 10, og EES-viðbætur við Stjtið. ESB nr. 3, 19.1.2012, bls. 1.

⁽⁷⁾ Eftirlitsstofnun EFTA hefur átt samstarf við Samkeppniseftirlitið um athugun á stöðu samkeppnismála í íslenska bankakerfinu og hugsanlegar úrbætur.

⁽⁸⁾ Sbr. skýrslu rannsóknarnefndar Alþingis, 2. kafla: Ágrip um meginniðurstöður skýrslunnar, bls. 42, sjá slóðina ma.is/eldri-nefndir/addragandi-og-orsakir-falls-islensku-bankanna-2008/skyrsla-nefndarinnar/bindi-1-kaflar-1-6/2.-kafla.

⁽⁹⁾ Þennan sama dag var einnig gripið inn í rekstur Landsbankans og Kaupþing fylgdi í kjölfarið tveimur dögum síðar, eða 9. október 2008.

hrundi og stjórnvöld þurftu að hlutast til um það kæmu fram í ítarlegu máli í skýrslu sem sérstök rannsóknarnefnd Alþingis (RNA) hefði tekið saman⁽¹⁰⁾, en hlutverk nefndarinnar var að rannsaka og greina þá atburði sem leiddu til falls þriggja helstu bankanna í landinu. Eftirlitsstofnun EFTA hefur tekið saman ágríp af niðurstöðum rannsóknarnefndarinnar um helstu orsakir þess að Glitnir komst í þrot, og fer það hér á eftir. Upplýsingarnar eru sóttar í 2. kafla (Ágríp um meginniðurstöður skýrslunnar) og 21. kafla (Orsakir falls íslensku bankanna – ábyrgð, mistök og vanræksla) í skýrslu RNA.

- 13) Lausafjárþurrð tók að gera vart við sig á fjármálamörkuðum heimsins árið 2007 og leiddi að lokum til falls þriggja helstu bankanna á Íslandi, sem höfðu á síauknum mæli tekið að treysta á fjármögnun á alþjóðamörkuðum. Ástæðurnar fyrir því að íslensku bankarnir komust í þrot voru þó flóknar og margbreytilegar. Rannsóknarnefnd Alþingis rannsakaði ástæðurnar fyrir falli stóru bankanna og er athyglisvert að niðurstöðurnar eiga að flestu leyti við alla bankana þrjá og tengjast í mörgum tilvikum innbyrðis. Stutt yfirlit um orsakir þess að rekstrargrundvöllur bankanna brast er að finna hér fyrir neðan.

Óhóflegur og ósjálfbær vöxtur

- 14) Rannsóknarnefndin ályktaði að á síðustu árunum fyrir fall bankanna hefði efnahagsreikningur þeirra og útlán vaxið umfram það sem rekstur þeirra gat staðið undir og stjórnendurnir réðu við. Samanlagðar eignir bankanna þriggja höfðu vaxið veldisvexti og aukist úr 1,4 billjónum kr. ⁽¹¹⁾ árið 2003 í 14,4 billjónir kr. við lok annars ársfjórðungs 2008. Þar vó þungt að vöxtur bankanna var að miklu leyti tilkominn vegna útlána til erlendra aðila sem jukust mjög árið 2007 ⁽¹²⁾, einkum eftir að lausafjárþurrð á alþjóðamörkuðum tók að gera vart við sig. Þetta leiddi til þeirrar niðurstöðu nefndarinnar að aukningin stafaði að miklu leyti af útlánum til fyrirtækja sem synjað hefði verið um fyrirgreiðslu annars staðar. Þá kom fram í skýrslunni að fjárfestingabankastarfsemi, sem er í eðli sínu áhættusamari, hefði orðið æ meira áberandi í rekstri bankanna og vöxtur hennar hefði aukið á vandann.

Þrengri fjármögnunarkostir á alþjóðamörkuðum

- 15) Vöxtur bankanna byggðist að miklu leyti á greiðum aðgangi þeirra að alþjóðafjármagnsmörkuðum, en þar gátu þeir nýtt sér góðar láns hæfiseinkunnir sínar og aðgang að Evrópumörkuðum á grundvelli EES-samningsins. Árið 2005 tóku íslensku bankarnir 14 milljarða evra að láni á erlendum skuldabréfamörkuðum og nutu tiltölulega góðra kjara. Þegar aðgangur að skuldabréfamörkuðum í Evrópu tók að þrengjast leituðu bankarnir á Bandaríkjamarkað um fê til rekstrarins og seldu þar skuldabréfavafninga með veði í íslenskum skuldabréfum. Í aðdraganda falls bankanna reiddu þeir sig æ meira á skammtímalán og sköpuðu sér með því verulega endurfjármögnunaráhættu, og var það fyrirsjáanlegt að álitni rannsóknarnefndarinnar.

Skuldsetning eigenda bankanna

- 16) Hjá öllum stóru íslensku bönkunum voru helstu eigendur einnig meðal stærstu skuldunauta ⁽¹³⁾. Útlán Glitnis til helstu hluthafa Baugs Group og tengdra aðila, einkum FL Group, námu miklum fjárhæðum. Vorið 2007 var Glitni skipuð ný stjórn eftir að Baugur og FL Group juku umtalsvert við hlutafjäreign sína í bankanum. Frá því á síðara árhelmingi 2007 og fram í ársbyrjun 2008 lá nærri að tvöföldun yrði á útlánum til Baugs og fyrirtækja sem töldust tengd Baugi og þegar mest var samsvöruðu útlán til þessarar samsteypu 80% af eiginfjárgrunni bankans ⁽¹⁴⁾. Þessar auknu lánveitingar til helstu hluthafa áttu sér stað enda þótt Glitnir væri tekinn að glíma við lausafjár- og endurfjármögnunarföngu. Rannsóknarnefnd Alþingis var þeirrar skoðunar að tilteknir hluthafar hefðu haft óeðlilega greiðan aðgang að lánum frá bönkunum í krafti eigendastöðu sinnar. Hún taldi einnig sterkar vísbendingar um að Baugur og FL Group hefðu reynt að hafa óeðlileg áhrif á stjórnendur bankans og að skilin milli hagsmuna stærstu hluthafa og bankans sjálfs

⁽¹⁰⁾ Í rannsóknarnefnd Alþingis sátu Páll Hreinsson, hæstaréttardómari, Tryggvi Gunnarsson, umboðsmaður alþingis, og dr. Sigríður Benediktsdóttir, kennari og aðstoðarmaður skorarformanns við Yale-háskóla í Bandaríkjunum. Skýrslan er birt í heilu lagi á íslensku á slóðinni ma.althingi.is og ýmsir kaflar hennar í enskri þýðingu (m.a. ágrípið um meginniðurstöður og kaflinn um orsakir falls bankanna) á slóðinni sic.althingi.is.

⁽¹¹⁾ [Á ekki við í íslensku þýðingunni.]

⁽¹²⁾ Útlán til erlendra aðila jukust á sex mánuðum um 11,4 milljarða evra, eða úr 9,3 milljörðum í 20,7 milljarða evra.

⁽¹³⁾ Sbr. kafla 21.2.1.2 í skýrslu rannsóknarnefndar Alþingis (bls. 6).

⁽¹⁴⁾ Það gerði stöðu mála enn erfiðari að fram komu veðköll erlendra lánardrottna stærstu fjárfestingarfélaganna á Íslandi vegna verðlækkana á undirliggjandi veðum, en það varð til þess að stóru bankarnir þrír tóku við fjármögnun þeirra til þess að endurgreiða mætti erlendu bönkunum.

hefðu riðlast. Þessi áhersla á stærstu hluthafa varð því til þess að hagsmunir annarra hluthafa og kröfuhafa voru fyrir borð bornir. Þegar bankinn féll námu útistandandi lán til Baugs Group og tengdra félaga hér um bil 2 milljörðum evra, eða sem samsvaraði 70% af eiginfjárgrunni bankans. Rannsóknarnefndin lýsti einnig efasemdum um að eðlilega hefði verið staðið að rekstri peningamarkaðssjóða á vegum dótturfélaga bankanna, en þeir festu gríðarlega mikla fjármuni í verðbréfum sem tengdust eigendum bankanna. Glitnir Sjóðir, dótturfélag Glitnis, lánaði Baugi og FL Group um 300 milljónir evra með því að festa 20% af heildarfjármunum sínum í skuldabréfum þeirra.

Samþjöppun áhættu

- 17) Náteynd því atriði að bankarnir hafi verið um of háðir lánnum til helstu hluthafa er sú niðurstaða rannsóknarnefndar Alþingis að eignasöfn bankanna hafi ekki verið nægilega vel dreifð. Nefndin var þeirrar skoðunar að Evrópureglur um stórar áhættuskuldbindingar hefðu verið túlkaðar þröngt, og þá sérstaklega gagnvart hluthöfum, og að bankarnir hefðu reynt að sniðganga reglurnar.

Veik eiginfjárstaða

- 18) Enda þótt eiginfjárlutföll Glitnis og hinna stóru bankanna tveggja hafi í uppgjörum ávallt verið nokkuð yfir lögboðnu lágmarki taldi rannsóknarnefnd Alþingis að þau hlutföll hefðu ekki endurspeglad raunverulegan fjárhagsstyrk bankanna. Ástæðan væri umtalsverð áhætta sem bankarnir hefðu borið af eigin hlutabréfum, bæði í gegnum bein veð fyrir lánnum og framvirka samninga um hlutabréfin. Hlutfé, sem félögin fjármögnuðu sjálf, og rannsóknarnefndin kallar „veikt eigið fé“⁽¹⁵⁾, nam rúmlega 25% af eiginfjárgrunni bankanna (eða rúmlega 50% ef miðað er við grunnþátt eiginfjárgrunnsins, þ.e. eiginfé hluthafa samkvæmt ársreikningi að frádregnum óefnislegum eignum). Við þetta bættist vandinn sem stafaði af áhættu sem bankarnir báru hver af annars bréfum. Um mitt ár 2008 nam bein fjármögnun bankanna á eigin hlutabréfum ásamt víxlfiármögnun á hlutabréfum hinna tveggja bankanna um 400 milljörðum króna, eða um 70% af grunnþætti eiginfjárgrunnsins. Rannsóknarnefnd Alþingis taldi að fjármögnun eiginfjár í íslenska bankakerfinu hefði verið að svo stórum hluta byggð á lánsfé úr kerfinu sjálfu að stöðugleika þess hefði verið ógnað. Bankarnir höfðu tekið verulegan hluta eigin hlutafjár að veði sem tryggingu fyrir útlánnum og því rýrnuðu gæði útlánasafna þeirra þegar verð hlutabréfa tók að falla. Þetta rýrði afkomu bankanna og þrýsti verði hlutabréfa í þeim enn lengra niður, en bankarnir brugðust við þessu (að því er rannsóknarnefndin taldi mega ráða af upplýsingunum sem fyrir lágu) með því að kalla fram óeðlilega eftirspurn eftir hlutabréfum í sjálfum sér.

Stærð bankanna

- 19) Árið 2001 nam efnahagur stóru bankanna þriggja (samanlagt) rétt rúmlega eins árs landsframleiðslu Íslands. Í lok árs 2007 voru bankarnir orðnir alþjóðlegir bankar með heildareignir sem námu nífaldrí landsframleiðslu. Í skýrslu rannsóknarnefndar Alþingis kemur fram að þegar kom fram á árið 2006 hefðu ýmsir þeir, sem fylgdust með íslenska bankakerfinu, bent á að það væri vaxið fram úr getu Seðlabankans og dregið í efa að hann væri fær um að sinna hlutverki sínu sem lánveitandi til þrautavara. Í lok árs 2007 námu skammtímaskuldir þjóðarinnar (sem voru tilkomnar að stærstum hluta vegna fjármögnunar bankanna) fimmtánföldum gjaldeyrisforða Seðlabankans, og erlendar innstæður bankanna þriggja voru einnig um áttfaldur gjaldeyrisforðinn. Tryggingarsjóður innstæðueigenda og fjárfesta hafði yfir mjög litlu fjármagni að ráða í samanburði við þær innstæður bankanna sem honum var ætlað að tryggja. Þessir þættir voru að áliti rannsóknarnefndarinnar til þess fallnir að auka hættu á áhlaupi á bankana.

Hraður vöxtur bankanna í samanburði við gildandi löggið og umgjörð fjármálakerfisins

- 20) Rannsóknarnefnd Alþingis taldi að viðkomandi eftirlitsaðila á Íslandi hefði skort þann trúverðugleika sem nauðsynlegur hefði verið við þær aðstæður að ekki var til að dreifa nægilega öflugum lánveitanda til þrautavara. Í skýrslunni er ályktað að Fjármálaeftirlitið og Seðlabanka Íslands hafi skort sérfræðilekkingu og reynslu til þess að hafa fullnægjandi eftirlit með bönkunum þegar fjárhagslegir erfiðleikar stöðjuðu að, en að stofnanirnar hefðu getað gripið til aðgerða til þess að draga úr áhættunni sem bankarnir bjuggu við. Fjármálaeftirlitið hafi til að mynda ekki vaxið í samræmi við vöxt bankanna og verklag eftirlitsins hafi ekki ráðið við hina hröðu þróun sem einkenndi rekstur bankanna. Í skýrslunni kemur einnig fram gagnrýni á ríkisstjórnina og er

⁽¹⁵⁾ Kafli 21.2.1.4 í skýrslu rannsóknarnefndar Alþingis.

niðurstaða nefndarinnar sú að stjórnvöldum hafi borið að grípa til aðgerða til þess að draga úr hugsanlegum áhrifum bankanna á efnahag landsins með því að draga úr stærð þeirra eða koma því til leiðar að einn þeirra eða fleiri flyttu höfuðstöðvar sínar úr landi ⁽¹⁶⁾.

Ójafnvægi og ofpensla í íslenska hagkerfinu í heild

- 21) Í skýrslu rannsóknarnefndar Alþingis er getið um atvik tengd almenna hagkerfinu sem einnig ýttu undir hraðan vöxt bankanna og juku á ójafnvægið sem stafaði af ólíkri stærð og áhrifamætti fyrirtækja í fjármálaþjónustu og annarra hluta hagkerfisins. Í skýrslunni var ályktað að stefna stjórnvalda (og þá einkum á sviði skattheimtu) hefði að öllum líkindum kynt undir ójafnvægi og ofpenslu í hagkerfinu og peningastefna Seðlabankans hefði ekki einkennst af nægilega miklu aðhaldi. Í skýrslunni eru rýmkaðar útlánareglur Íbúðalánasjóðs einnig kallaðar „ein af stærri hagstjórnarmistökum í aðdraganda falls bankanna“ ⁽¹⁷⁾. Þá er gagnrýnt í skýrslunni hversu auðveldlega bankarnir gátu sótt sér lánsfé til Seðlabankans, enda hafi staða skammtímalána gegn veði hjá Seðlabankanum hækkað úr 30 milljörðum kr. haustið 2005 í 500 milljarða kr. í byrjun októbermánaðar 2008.

Íslenska krónan, ytra ójafnvægi og skuldatryggingarálag

- 22) Í skýrslunni kemur fram að árið 2006 hafi íslenska krónan verið mun sterkari en staðist hefði til lengdar, viðskiptahallinn hafi verið kominn yfir 16% af vergri landsframleiðslu og skuldir í erlendum gjaldmiðlum umfram eignir hafi nálgast verga landsframleiðslu að stærð. Allar forsendur fjármálakreppu hafi verið fyrir hendi. Við lok árs 2007 hafi gengi krónunnar verið tekið að falla og skuldatryggingarálag á íslenska ríkið og bankana hafi vaxið með veldishraða.

2.3 Ráðstafanir í því skyni að endurskipuleggja bankakerfið

- 23) Eftir fall stóru viðskiptabankanna þriggja (en Glitnir var einn þeirra) í októbermánuði 2008 stóðu stjórnvöld á Íslandi frammi fyrir því fordæmalaus verkefni að standa vörð um áframhaldandi bankastarfsemi á Íslandi ⁽¹⁸⁾. Stefnan, sem ríkisstjórn Íslands markaði, kemur í megindráttum fram í neyðarlögunum ⁽¹⁹⁾ sem Alþingi samþykkti 6. október 2008. Samkvæmt lögunum öðlaðist Fjármálaeftirlitið áður óþekktar heimildir til að grípa inn í rekstur fjármálafyrirtækja og ráðstafa eignum þeirra og skuldum eftir því sem nauðsyn krafðist. Lögin veittu fjármálaráðherra fyrir hönd ríkissjóðs heimild til að reiða fram fjármagn til að stofna ný fjármálafyrirtæki. Þá var kveðið á um að við skipti á búi fjármálafyrirtækis skyldu kröfur vegna innstæðna ganga framar öðrum kröfum. Ríkisstjórnin lýsti yfir að innstæður í innlendum viðskiptabönkum og sparisjóðum og útibúum þeirra á Íslandi myndu njóta fullrar verndar.
- 24) Aðgerðirnar beindust í upphafi aðallega að því að tryggja helstu þætti í starfsemi banka-, greiðslu- og uppgjörskerfanna í landinu. Fyrstu vikurnar eftir hrunið undirbjó ríkisstjórnin einnig efnahagsáætlun í samvinnu við Alþjóðagjaldeyrissjóðinn („AGS“) með þeim árangri að 20. nóvember 2008 féllst sjóðurinn á beiðni íslenskra stjórnvalda um viðbúnaðarlán til tveggja ára, en í því fólst að AGS veitti Íslendingum lán að fjárhæð 2,1 milljarður USD í því skyni að styrkja gjaldeyrisforða landsins. Þessu til viðbótar var aflað lánsloforða að fjárhæð allt að 3 milljörðum USD frá hinum Norðurlöndunum og nokkrum öðrum viðskiptaþjóðum. Hluti lánsins frá AGS, eða 827 milljónir USD, var greiddur út tafarlaust, en eftirstöðvarnar í átta jöfnum greiðslum á grundvelli ársfjórðungslegs mats á framgangi áætlunarinnar.
- 25) AGS-áætlunin var víðtæk stöðugleikaáætlun sem byggðist á þremur meginmarkmiðum. Í fyrsta lagi skyldi koma á stöðugu gengi krónunnar og endurheimta traust á gjaldmiðlinum til þess að halda aftur af neikvæðum áhrifum kreppunnar í hagkerfinu. Meðal annars voru tekin upp fjármagnshöft til þess að varna því að fé streymdi úr landi. Í öðru lagi fól áætlunin í sér umfangsmikil áform um endurskipulagningu bankakerfisins og var lokamarkmið þeirra að byggja á ný upp rekstrarhæft fjármálakerfi á Íslandi auk þess að tryggja eðlileg samskipti á sviði fjármála við önnur lönd. Undir þetta féll meðal annars að sjá til þess að eignir bankanna yrðu metnar á sannvirði, að tryggja hámarksheimtur eigna og að efla framkvæmd eftirlits. Í þriðja lagi var það markmið áætlunarinnar að tryggja sjálfbærar rekstur hins opinbera með því að láta ríkið taka á sig sem minnst af tapi föllnu bankanna og ýta úr vör áætlun til meðallangs tíma um jöfnuð í ríkisfjármálum.

⁽¹⁶⁾ Það var raunar yfirlýst stefna þáverandi ríkisstjórnar að ýta undir vöxt og stuðla að því að bankarnir hefðu áfram höfuðstöðvar á Íslandi.

⁽¹⁷⁾ Sbr. 2. kafla skýrslunnar, bls. 5.

⁽¹⁸⁾ Um nánari atriði þeirra ráðstafana, sem stjórnvöld á Íslandi gripu til, visast til skýrslu fjármálaráðherra til Alþingis um endurreisn viðskiptabankanna frá maí 2011, sjá slóðina althingi.is/alttext/-139/s/pdf/1213.pdf.

⁽¹⁹⁾ Lög nr. 125/2008 um heimild til fjárveitingar úr ríkissjóði vegna sérstakra aðstæðna á fjármálamarkaði o.fl.

- 26) Stjórnvöld á Íslandi hafa lagt áherslu á að vegna hinna sérstöku aðstæðna sem tengdust umfangi bankakerfisins í samburði við fjárhagslega burði ríkissjóðs hafi sviðgrúm til stefnumörkunar verið lítið. Þess vegna hafi verið leitað lausna sem að mörgu leyti hafi verið frábregðar þeim aðgerðum sem gripið hafi verið til í öðrum löndum þar sem fjárhagslegur stöðugleiki hafi verið í hættu.
- 27) Í krafti neyðarlaganna var stóru viðskiptabönkunum þremur, Glitni, Landsbanka Íslands og Kaupþingi, hverjum um sig skipt upp í „gamlan“ og „nýjan“ banka. Fjármálaráðherra stofnaði þrjú hlutafélög um innlenda starfsemi gömlu bankanna og skipaði þeim stjórnir. Fjármálaeftirlitið greip inn í rekstur gömlu bankanna og ráðstafaði innlendum eignum þeirra og skuldum (innstæðum) í aðalatriðum til nýju bankanna sem héldu áfram bankastarfsemi á Íslandi, en gömlu bankarnir voru settir hver undir sína skilanefnd ⁽²⁰⁾. Erlendum eignum og skuldum var að mestu komið fyrir í gömlu bönkunum, sem síðar voru teknir til slitameðferðar með það fyrir augum að hætta öllum rekstri erlendis ⁽²¹⁾.
- 28) Í bráðabirgðastofnefnahagsreikningum nýju bankanna þriggja, sem gerðir voru 14. nóvember 2008, var gert ráð fyrir að heildarefnahagur nýju bankanna yrði 2 886 milljarðar kr. með 385 milljarða kr. eiginfjárframlagi ríkisins. Heildarfjárhæð skuldabréfa, sem nýju bankarnir skyldu gefa út til gömlu bankanna sem greiðslu fyrir mismun eigna og skulda sem færðust til þeirra, yrði 1 153 milljarðar kr. Fjármálaeftirlitið ræð Deloitte LLP til þess að leggja mat á yfirfærðar eignir og skuldir. Þegar til átti að taka varð ljóst að þessi óháði aðili myndi skila mati á hreinni yfirfærðri eign sem væri ekki föst tala heldur tiltekið verðbil. Þá kom í ljós að kröfuhafar bankanna voru ósáttir við tilhögun matsins, töldu að þar væri ekki gætt jafnræðis og lýstu óánægju með að geta ekki varið hagsmuni sína. Þessir flóknu málavextir ollu því að breytt var um stefnu að því er varðaði uppgjör milli gömlu og nýju bankanna á þann hátt að í stað þess að treysta á verðmat óvilhalls sérfræðings skyldu máladaðilar reyna með samningum að ná niðurstöðu um mat á hreinum yfirfærðum eignum.
- 29) Ljóst þótti að aðilum gæti reynst erfitt að ná samkomulagi um verðmátið enda væri það háð mörgum mismunandi forsendum sem líklegt mátti telja að samningsaðilar litu ekki sömu augum. Markmið ríkisins var að komast að samkomulagi um ákveðið grunnmat til þess að leggja traustan grunn að stofnfjármögnun nýju bankanna. Hækkunar á verði eigna umfram grunnmátið gætu þá runnið til kröfuhafa í formi skilyrtra skuldabréfa eða aukins verðmætis hlutafjár í bönkunum, en samningaviðræðurnar höfðu leitt í ljós að skilanefndir Glitnis og Kaupþings og meirihluti kröfuhafa gætu haft áhuga á að eignast hluti í hinum nýju bönkum og njóta þannig hugsanlegrar verðmætaaukningar á yfirfærðum eignum.
- 30) Tilkynning um að stofnfjármögnun nýju bankanna þriggja væri að fullu lokið og grunnur að samningum við kröfuhafa gömlu bankanna lægi fyrir var gefin út 20. júlí 2009. Ríkið, sem var eini hluthafi nýju bankanna þriggja, náði rammisamkomulagi við skilanefndir gömlu bankanna um útfærslu og greiðslu bóta vegna yfirfærslu hreinnar eigna til nýju bankanna. Að því er varðaði tvo þessara banka, Íslandsbanka og Nýja Kaupþing (sem síðar hlaut nafnið Arion banki), varð einnig að samkomulagi að gömlu bankarnir gætu eignast meirihluta í nýju bönkunum með tilteknum skilyrðum.
- 31) Á grundvelli ofangreindra samningsdraga ákváðu skilanefndir gömlu bankanna í október 2009 (Glitnir) og desember 2009 (Kaupþing og Landsbanki Íslands) að nýta sér umsamin valrétt og gerast hluthafar í nýju bönkunum. Hinn 18. desember 2009 tilkynnti ríkisstjórnin að endurreisn bankanna væri lokið og að gengið hefði verið frá samningum milli íslenskra stjórnvalda og nýju bankanna annars vegar og skilanefnda Glitnis, Landsbanka Íslands og Kaupþings, fyrir hönd kröfuhafa, hins vegar um uppgjör vegna eigna sem færðar voru úr gömlu bönkunum yfir í þá nýju, og að nýju bankarnir væru þá fullfjármagnaðir.

⁽²⁰⁾ Sbr. einnig ársskýrslu Fjármálaeftirlitsins 2009 (júlí 2008–júní 2009), sjá slóðina fme.is/media/utgefid-efni/Arsskyrsla_2009.pdf.

⁽²¹⁾ Fjármálaeftirlitið átti eftir að gripa inn í rekstur fleiri fjármálafyrirtækja. Í marsmánuði 2009 yfirtók eftirlitið rekstur þriggja fjármálafyrirtækja, Straums-Burðarás, Sparisjóðs Reykjavíkur og nágrennis (SPRON) og Sparisjóðabanka Íslands (Icebank), og ákvað hvernig eignum og skuldum þessara fyrirtækja skyldi ráðstafað. Síðar var gerður nauðasamningur við kröfuhafa Straums en SPRON og Sparisjóðabankinn voru teknir til slitameðferðar. Fall stóru viðskiptabankanna þriggja og viðvarandi óvissa á fjármálamörkuðum bitnaði einnig á öðrum fjármálafyrirtækjum og gripið var inn í rekstur nokkurra úr þeirra hópi á árinu 2010. Þannig skipaði Fjármálaeftirlitið bráðabirgðastjórn yfir VBS fjárfestingabanka í marsmánuði það ár. Í aprílmánuði 2010 yfirtók eftirlitið rekstur Sparisjóðs Keflavíkur og Byrs sparisjóðs og ákvað að stofnuð skyldu ný fjármálafyrirtæki, SpKef sparisjóður annars vegar og Byr hf. hins vegar, til að taka við rekstri þeirra. Þar eð fjárhagsstaða þessara nýju fyrirtækja reyndist vera lakari en hugað var í fyrstu var SpKef síðar sameinaður Landsbankanum, að ákvörðun Fjármálaeftirlitsins, og Byr hf. sameinaður Íslandsbanka eftir að leitað hafði verið tilboða í hlutafé sjóðsins. Stjórnvöld þurftu einnig að bregðast við fjárhagsörðugleikum fjárfestingabankans Saga Capital, árið 2009, og Íbúðalánasjóðs, árið 2011.

- 32) Niðurstaðan var sú að eiginfjárframlag ríkissjóðs til nýju bankanna lækkaði verulega frá því sem upphaflega var gert ráð fyrir eða úr 385 milljörðum kr. í 135 milljarða kr., og var það framlag í mynd hlutafjár, en auk þess veitti ríkið tveimur þessara þriggja banka, Íslandsbanka og Arion banka, víkjandi lán að fjárhæð um 55 milljarða kr. sem myndar hluta af eiginfjárbætti B, og framlagið er því samtals 190 milljarðar kr. Þessu til viðbótar veitti ríkissjóður Íslandsbanka og Arion banka nokkra lausafjárfyrirgreiðslu. Hlutafjárframlag gömlu bankanna til hinna nýju nam alls um 156 milljörðum kr. og heildarfjármögnun nýju bankanna nam því um 346 milljörðum kr. Samningarnir fólu þannig í sér að í stað þess að hafa fullt eignarhald á bönkunum þremur skyldi hlutur ríkisins minnka í um 5% í Íslandsbanka, 13% í Arion banka og 81% í Landsbankanum.
- 33) Þó að með þessari yfirtöku kröfuhafa gömlu bankanna á tveimur bankanna þriggja hafi verið leyst úr nokkrum höfuðvandamálum sem tengdust endurreisn fjármálakerfisins og tekist að treysta fjármögnun nýju bankanna var enn við marga veikleika að glíma. Frá haustinu 2009 hafa bankarnir einbeitt sér að innri málum með því að móta heildarstefnu í rekstrinum og þó einkum að endurskipuleggja lánasöfnin, en þau eru stærsti áhættuþátturinn með tilliti til starfsemi bankanna og rekstrarhæfis þeirra til frambúðar. Vinnan við endurreisn bankanna hefur verið flókin og hefur margt valdið því, meðal annars dómar Hæstaréttar um að lán, sem veitt hafa verið í íslenskum krónum en eru bundin gengi erlendra gjaldmiðla, séu ólögleg. Fjallað er nánar um þessi atriði hér á eftir að því leyti sem þau tengjast sérstaklega endurskipulagningu Íslandsbanka.

Þjóðhagsmál

- 34) Þegar bankakerfið féll saman í októbermánuði 2008 varð mikil röskun í efnahagslífinu. Erfiðleikar í fjármálakerfi Íslendinga mögnuðust vegna þess að traust á gjaldmiðli landsins brast. Gengi krónunnar lækkaði mikið á fyrsta ársfjórðungi 2008 og aftur þá um haustið um það leyti sem rekstur viðskiptabankanna þriggja var stöðvaður og í kjölfar þess. Þó að fjármagnshöftum væri komið á haustið 2008 hélst gengið áfram óstöðugt á árinu 2009 ⁽²²⁾. Afleiðing þessa umróts varð mikill efnahagssamdráttur í landinu og dróst verg landsframleiðsla saman um 6,8% árið 2009 og 4% árið 2010.
- 35) Efnahagskreppunni fylgdi meðal annars skyndileg aukning atvinnuleysis úr 1,6% árið 2008 í 8% árið 2009, verðbóluskot og minnkandi kaupmáttur. Þá jukust skuldir fyrirtækja og heimila hröðum skrefum og vanskilahlutfall hækkaði, auk þess sem mikið var um að nýju bankarnir leystu til sín fyrirtæki sem glímdu við þrönga fjárhagsstöðu. Jafnframt þessu varð mikill kostnaður ríkissjóðs af endurskipulagningu bankakerfisins til þess að halli á rekstri hans jókst mikið og skuldir hins opinbera hækkuðu gríðarlega.
- 36) Eftir þennan mikla efnahagssamdrátt sýna bráðabirgðatölur frá Hagstofu Íslands að þróunin hafi snúist við á síðara helmingi ársins 2011 og að verg landsframleiðsla á árinu í heild hafi aukist um 3,1% frá árinu á undan.
- 37) Hagvöxt á árinu 2011 mátti fyrst og fremst rekja til aukinnar eftirspurnar innanlands og þá einkum 4% aukningar á einkaneyslu. Að þessari aukningu stuðluðu bæði kauphækkarnir og auknar félagslegar bætur, svo og ýmsar ráðstafanir stjórnvalda í því skyni að draga úr greiðslubyrði vegna skulda heimila, meðal annars tímabundinn vaxtabótaauki, frýsting greiðslna af lánum og heimild til fyrirframútborgunar séreignarlífeyris. Bráðabirgðatölur fyrir árið 2011 benda einnig til þess að fjárfesting fari aftur hægt vaxandi, en hún var reyndar orðin afar lítil ⁽²³⁾. Samneysla hefur haldist fremur lítil undanfarin þrjú ár.
- 38) Bak við þessar almennu þjóðhagstöður leynast umtalsverð frávik í einstökum greinum atvinnulífsins. Auk þess sem fjármálageirinn féll saman hefur mikill samdráttur komið fram í byggingariðnaði og mörgum öðrum framleiðslu- og þjónustugreinum sem þjóna innanlandsmarkaði. Aftur á móti hafa sumar útflutningsgreinar vaxið. Lágt gengi krónunnar og tiltölulega stöðugt útflutningsverð bæði sjávarafurða og áls ollu því að útflutningstekjur fóru vaxandi eftir að efnahagskreppan hófst, og kom einnig fram aukning í ferðaþjónustu og öðrum greinum sem stunda þjónustuútflutning. Samtímis varð mikill samdráttur í innflutningi með þeim afleiðingum að jöfnuður á utanríkisviðskiptum () varð um tíma, þ.e. árið 2010, jákvæður sem

⁽²²⁾ Sem dæmi um hversu mikið gengisfallið var má taka að mánaðarlegt miðgengi evru gagnvart íslenskri krónu hækkaði úr 90,71 kr. í desember 2007 í 184,64 kr. í nóvember 2009.

⁽²³⁾ Árin 2009–2011 hefur hlutfall fjárfestinga af vergri landsframleiðslu aðeins verið um 13–14%.

- 39) nam hér um bil 10% af vergri landsframleiðslu. Innlend eftirspurn tók þó að aukast árið 2011 og innflutningur hefur því vaxið á ný og heildarafgangur af viðskiptum þannig minnkað í 8,2% af vergri landsframleiðslu.⁽²⁴⁾
- 40) Í þjóðhagsspá Hagstofu Íslands fyrir árin 2012 til 2017 er gert ráð fyrir áframhaldandi hægunum efnahagsbata og að hagvöxtur verði 2,6% á árinu 2012. Þess er vænst að hagvöxtur verði svipaður allan spátímann. Spáin er þó háð ýmiss konar óvissu. Fyrirhuguðum stóriðjuþjárfestingum kann að seinka enn frekar. Viðskiptakjörum Íslendinga getur hrakað ef efnahagssamdráttur í helstu viðskiptalöndum þeirra dregst á langinn, en það myndi draga úr hagvexti á Íslandi. Ef aðgerðir til að létta skuldabyrði heimila og fyrirtækja ganga hægar en áætlað hefur verið gæti það einnig haldið aftur af innlendri eftirspurn og dregið úr hagvaxtarhorfum. Hagvexti gæti líkað stafað hætta af óstöðugu verðlagi vegna gengissveiflna í kjölfar þess að fjármagnshöft verða afnumin.

2.4 Eftirlit með fjármálafyrirtækjum og endurbætur á lagaumgjörð

- 41) Í framhaldi af fyrstu verkum Fjármálaeftirlitsins í tengslum við stofnun nýju bankanna og verðmat á hreinni eign sem flutt var frá gömlu bönkunum gerði eftirlitið vorið 2009 úttekt á nýju bönkunum og viðskiptaáætlunum þeirra, fjárhagslegum styrk og eiginfjárförf í svokölluðu endurreisnarverkefni. Þetta var gert með aðstoð alþjóðlega ráðgjafarfyrirtækisins Oliver Wyman.
- 42) Að þeirri vinnu lokinni veitti Fjármálaeftirlitið bönkunum starfsleyfi að settum ýmsum skilyrðum. Með hliðsjón af gæðum eignasafnanna og fyrirsjáanlegri óvissu í efnahagsmálum var talið nauðsynlegt að setja bönkunum þremur hærri eiginfjárförf en sem nam lögboðnu lágmarki. Fjármálaeftirlitið ákvað því eiginfjárförf fyrir bankana þrjá þannig að CAD-hlutfall skyldi vera að lágmarki 16% og grunneiginfjárfhluftall þar af að minnsta kosti 12%. Hlutfall þetta átti að gilda í að minnsta kosti þrjú ár nema annað væri ákveðið af hálfu eftirlitsins. Lausafjárförfur voru einnig tilgreindar og var ákveðið að lausafjáreignir skyldu nema að minnsta kosti 20% af innstæðum og að reiðufé og ígildi þess skyldi nema að minnsta kosti 5% af innlánunum. Jafnframt voru sett skilyrði um önnur atriði, svo sem endurskipulagningu lánasafna, áhættumat, stjórnarhætti og eignarhald. Fjármálaeftirlitið ákvað sambærilega eiginfjárförf fyrir önnur fjármálafyrirtæki.
- 43) Í áætluninni um efnahagsstöðugleika, sem unnin var í samráði við AGS, var kveðið á um endurskoðun allrar lagaumgjörðar fjármálastarfsemi og framkvæmdar bankaefirlits til að efla viðbúnað gegn hugsanlegum fjármálakreppum í framtíðinni. Ríkisstjórnin fól Kaarlo Jännäri, fyrrverandi forstjóra finnska fjármálaeftirlitsins, að yfirfara gildandi lagaumgjörð og framkvæmd fjármálaeftirlits. Meðal tillagna hans til úrbóta var að komið yrði upp útlánaskrá hjá Fjármálaeftirlitinu til að draga úr útlánaáhættu í fjármálakerfinu. Í skýrslu hans var einnig lagt til að settar yrðu strangari reglur um stórar áhættuskuldbindingar og lánveitingar til tengdra aðila og þeim framfylgt af meiri festu, svo og að vettvangskönnunum hjá eftirlitsskyldum aðilum yrði fjölgað til að styðja við eftirlit sem byggist á innsendum gögnum og skýrslugjöf, einkum að því er varðaði útlánaáhættu, lausafjáraáhættu og gjaldeyrisáhættu. Þá var mælt til þess að innstæðutryggingakerfið yrði endurskoðað og bætt og grannt fylgst með þróun mála á því sviði í Evrópusambandinu.
- 44) Í kjölfar þessa var lagt fram á Alþingi stjórnarfrumvarp sem var meðal annars byggt á tillögum Jännäri auk breytinga sem orðið höfðu á EES-löggjöf á sviði fjármálastarfsemi frá árinu 2009, og var það samþykkt 1. júlí 2010 sem lög nr. 75/2010, er öðluðust þegar gildi. Með nýju lögunum urðu miklar breytingar á lögum um fjármálafyrirtæki. Þá voru ýmsar aðrar breytingar gerðar síðar á lögum um fjármálafyrirtæki svo og á regluumgjörð og eftirliti með fjármálaþjónustu. Fjallað er nánar um þessar breytingar á lagaumgjörðinni í viðauka.

2.5 Helstu úrlausnarefni ⁽²⁵⁾

- 45) Þó að mikið hafi áunnist í því að endurreisa fjármálakerfið glíma Íslendingar enn við eftirköst

⁽²⁴⁾ Með jöfnuði á utanríkisviðskiptum er átt við muninn á tekjum af útflutningi og greiðslum vegna innflutnings á vörum og þjónustu. Undir þetta falla ekki launa- og eignatekjur frá útlöndum, en þær hafa verið neikvæðar síðastliðin ár, einkum frá árinu 2008. Þetta merkir að þrátt fyrir afgang af utanríkisviðskiptum hafa Íslendingar búið við viðskiptahalla undanfarin ár, þó að sá halli hafi minnkað mikið frá árinu 2009.

⁽²⁵⁾ Um þetta efni visast meðal annars til skýrslu efnahags- og viðskiptaráðherra sem lögð var fyrir Alþingi í mars 2012 og fjallar um framtíðarskipan fjármálakerfisins. Að sögn ráðuneytisins er þeirri skýrslu ætlað að hvetja til upplýstrar umræðu um þetta mikilvæga málefni enda hafi hún ekki að geyma fullmótaðar tillögur heldur yfirlit um helstu álitamál og horfur með hliðsjón af þróun mála á alþjóðavettvangi. Skýrsluna má finna á slóðinni atvinnuvegaraduneyti.is/media/Acrobat/Framtidarskipan-fjarmalakerfisins.pdf.

fjármála- og gjaldmiðilskreppunnar sem hófst haustið 2008. Kreppan hefur afhjúpað ýmsa bresti og annmarka fjármálakerfisins sem nauðsynlegt er að bæta úr til þess að byggja aftur upp tiltrú almennings á kerfinu. Augljóst virðist að Íslendingar – rétt eins og margar aðrar þjóðir sem fjármálakreppan hefur gengið nærri – standa frammi fyrir mörgum erfiðum viðfangsefnum þegar kemur að því að breyta laga- og rekstrarumhverfi fjármálaþjónustufyrirtækja til þess að styðja við rekstrarhæfi og skilvirkni fjármálakerfisins á komandi árum og draga eftir fongum úr hættunni á nýjum kerfisáföllum.

- 46) Brýnustu úrlausnarefnin, sem nú blasa við fjármálafyrirtækjum á Íslandi, tengjast því að bankarnir starfa í skjóli fjármagnshafta og allsherjarábyrgðar á innstæðum. Bankarnir verða nú að búa sig undir rekstur í opnara umhverfi eftir að fjármagnshöftin hafa verið afnumin og horfið hefur verið aftur til þeirrar tilhögunar innstæðutrygginga sem mælt er fyrir um í viðeigandi tilskipunum Evrópusambandsins sem gilda á Evrópska efnahagssvæðinu ⁽²⁶⁾. Stjórnvöld á Íslandi hafa látið það koma skýrt fram að stíga verði afar varlega til jarðar þegar nýjar reglur séu settar um þessi mál.
- 47) Annað mikilvægt úrlausnarefni er að gera enn frekari breytingar á gildandi lagaumgjörð til þess að stuðningur við traust og skilvirkt fjármálakerfi verði fullnægjandi en gæta jafnframt samræmis við þær breytingar sem nú eru að verða á löggjöf á Evrópska efnahagssvæðinu og annars staðar í heiminum ⁽²⁷⁾.

2.6 Staða samkeppnismála í íslenska fjármálakerfinu

- 48) Samkvæmt upplýsingum, sem stjórnvöld á Íslandi hafa nýlega komið á framfæri ⁽²⁸⁾, hafa orðið grundvallarbreytingar á samkeppni á fjármálamarkaði eftir bankahrunið. Fjármálafyrirtækjum hefur fækkað við það að allmargir sparisjóðir, viðskiptabankar og sérhæfð lánaþyrirækja hafa ýmist verið tekin til slitameðferðar eða sameinuð öðrum fyrirtækjum ⁽²⁹⁾. Fjármálafyrirtækjum fer enn fækkandi og gerðist það síðast með samruna Landsbankans og SpKef í marsmánuði 2011 og Íslandsbanka og Byrs í desembermánuði 2011 og sameiningu Landsbankans og Sparisjóðs Svarfdæla sem Eftirlitsstofnun EFTA samþykkti 20. júní 2012 með ákvörðun nr. 226/12/COL. Með þessari fækkun fjármálafyrirtækja og yfirtöku stærri banka á innstæðum banka sem lagðir eru niður hefur samþjöppun aukist á innanlandsmarkaði. Umsvif nýju bankanna á fjármálamarkaði EES-ríkjanna eru aftur á móti miklu minni en fyrirrennara þeirra, enda hefur alþjóðleg bankastarfsemi þeirra verið lögð niður.
- 49) Íslenskur fjármálamarkaður hefur einnig skroppið saman, enda hafa tilteknir undirmarkaðir annaðhvort horfið eða viðskipti á þeim minnkað til muna. Vegna gríðarlegs samdráttar á hlutabréfamarkaði og upptöku fjármagnshafta hefur dregið úr viðskiptum á hlutabréfa- og gjaldeyrismarkaði með þeim afleiðingum að fjárfestingarkostir eru af skornum skammti. Fjárfesting í hagkerfinu er nú með allra minnsta móti og skuldsetning heimila og fyrirtækja mikil, og því er lítil spurn eftir lánsfé. Bankarnir hafa frá hrúni einbeitt sér að innri málum og endurskipulagningu útlánasafna, ásamt endurskipulagningu sumra af helstu viðskiptafyrirtækjum sínum.
- 50) Fyrir fjármálakreppuna var markaðshlutar sparisjóða þegar kom að innlánnum hér um bil 20–25% samtals. Sá hlutur hefur nú fallið í hér um bil 2–4%. Markaðshlutar, sem áður voru í höndum

⁽²⁶⁾ Þegar innstæðutryggingar verða færðar aftur í eðlilegt horf nægir ekki að ríkið falli frá ábyrgð sinni á slíkum tryggingum heldur verður að endurskoða ákvæði neyðarlaganna þess efnis að innstæður, sem njóta innstæðutryggingar að lögum, njóti forgangs við slit fjármálafyrirtækis. Það ákvæði verður að teljast mikill kostur fyrir innstæðueigendur, ekki síst meðan almenningi er bankahrunið árið 2008 enn ofarlega í huga. Á hinn bóginn má telja sennilegt að það verði bönkunum fjötur um fót þegar þeir taka að breikka fjármögnunargrunn sinn.

⁽²⁷⁾ Sjá 9. kafla skýrslu efnahagsráðherra, sbr. tilvísun í 25. nmgr. Jafnframt því að leggja skýrsluna fram skipaði ráðherrann starfshóp innlendra og erlendra sérfræðinga á sviði bankamála til þess að vinna tillögur til heildarumgjörðar laga og reglna um alla starfsemi á íslenskum fjármálamarkaði. Þá kemur fram í skýrslunni að stjórnvöld á Íslandi gera ráð fyrir að kanna einnig aðrar leiðir, meðal annars hugsanlegan aðskilnað í starfsemi viðskiptabanka og fjárfestingarbanka, setningu laga um fjármálastöðugleika og hugsanlegar breytingar á verkaskiptingu eftirlitsstofnana á sviði fjármálaþjónustu. Í yfirlýsingum stjórnvalda á Íslandi kemur sömuleiðis skýrt fram að enn er stefnt að nýrri stefnumörkun í peningamálum, hvort sem til þess kemur að landið öðlist aðild að Evrópusambandinu eða ekki, og að hugað verði að öðrum leiðum til þess að bæta stjórn efnahagsmála og tryggja að þeir, sem sinna eftirliti, „sjái skógininn fyrir trjánum“ og beiti í reynd heppilegustu úrræðum á sviði þjóðhagsvarúðar.

⁽²⁸⁾ Sbr. 6. kafla skýrslunnar sem efnahagsráðherra lagði fyrir Alþingi og fjallar um framtíðarskipan fjármálakerfisins, sjá slóðina atvinnuvegaraduneyti.is/media/Acrobat/Framtidarskipan-fjarmalakerfisins.pdf.

⁽²⁹⁾ Frá haustinu 2008 hafa nokkur fjármálafyrirtæki horfið af markaði (auk „gömlu“, stóru viðskiptabankanna þriggja, Glitnis, Kaupþings og Landsbanka): Sparisjóðabanki Íslands (áður Icebank), Sparisjóður Reykjavíkur og nágrennis (SPRON), Sparisjóður Mýrasýslu (SPM), VBS fjárfestingabanki og Askar Capital fjárfestingabanki. Þá hefur starfsemi fjárfestingabankanna Straums-Burðaráss og Saga Capital dregist mikið saman.

sparisjóða og viðskiptabanka sem hætt hafa starfsemi, hafa runnið til stóru viðskiptabankanna þriggja, Arions banka, Íslandsbanka og Landsbanka. Stóru bankarnir þrír ráða nú í sameiningu hér um bil 90–95% markaðarins í stað 60–75% áður, og er markaðshlutfur Landsbankans einna stærstur. Að ótöldum 10 sparisjóðum víða um land, sem hafa nú um 2–4% markaðshlutfur, er eini viðskiptabankinn auk þessara MP banki, sem gengist hefur undir endurskipulagningu ⁽³⁰⁾, en markaðshlutfur hans er á bilinu 1–5%.

- 51) Íslenskur fjármálamarkaður einkennist því augljóslega af fákeppni og stærstu fyrirtækin þrjú gætu sameinast um að ná þar ráðandi stöðu. Eftirlitsstofnun EFTA hefur leitað álits Samkeppniseftirlitsins um stöðu samkeppnismála á Íslandi og hugsanlegar úrbætur, og telur eftirlitið að miklar aðgangshindranir séu á íslenskum bankamarkaði. Þetta hefur skaðleg áhrif á samkeppni. Þá er nokkrum erfiðleikum bundið fyrir neytendur að skipta um viðskiptabanka. Stjórnvöld á Íslandi tóku einnig undir þá skoðun að gjaldeyrissáhættan, sem rekja má til þess að íslenska krónan er lítill gjaldmiðill sem stendur utan almenns gjaldeyrismarkaðar, hafi dregið enn frekar úr samkeppni og fælt erlenda banka og fyrirtæki frá því að hefja starfsemi í landinu.
- 52) Samkeppniseftirlitið hefur undanfarið einkum beint sjónum sínum að tilteknu máli sem varðar tölvubúnað fyrir starfsemi bankanna og samstarf þeirra á þeim vettvangi. Um er að ræða rekstur Reiknistofu bankanna (RB), sem er í sameiginlegri eigu fjármálafyrirtækja og selur þeim tölvuþjónustu. Þar er á ferðinni atriði sem hefur þýðingu í málinu sem hér er til umfjöllunar og var það meðal þess sem Eftirlitsstofnun EFTA tók upp í viðræðum sínum við stjórnvöld á Íslandi og bankana.
- 53) RB er í sameiginlegri eigu stóru bankanna þriggja, tveggja sparisjóða, Sambands íslenskra sparisjóða og þriggja helstu greiðslukortafyrirtækja í landinu. Landsbankinn á 36,84% hlutfjárins, Íslandsbanki 29,48% og Arion banki 18,7%. Samanlagður eignarhlutfur viðskiptabankanna í RB er því 85,02%. Viðskiptafyrirtæki RB eru eigendurnir, Seðlabanki Íslands og önnur fjármálafyrirtæki, auk ríkisvaldsins og ýmissa opinberra stofnana. Bankarnir hafa með sér viðtækt samstarf á þessu sviði, enda hefur RB byggt upp greiðslu- og uppgjörskerfin sem notuð eru á Íslandi. Þá býður fyrirtækið ýmsa grunnþjónustu á sviði bankaviðskipta og er þar um að ræða fjölnotendapjónustu sem flestir íslenskir bankar nýta sér. RB starfrækir ennfremur rafræn reikninga- og greiðslukerfi sem þjóna bæði fyrirtækjum og neytendum.
- 54) Að sögn Samkeppniseftirlitsins hefur hrunið, sem varð árið 2008, gengið sérstaklega nærri minni bönkum og sparisjóðum. Aðgangur að nauðsynlegri tölvuþjónustu skipti minni fjármálafyrirtækin einkar miklu máli, enda megi líta á hann sem eina af þeim aðgangshindrunum sem nýliðar á markaði þurfi að sigrast á. Stærri fjármálafyrirtækin hafa fyrst og fremst keypt tölvuþjónustuna af RB, en sparisjóðirnir og minni markaðsaðilar af Teris. Mörg minni fjármálafyrirtæki hafa hætt rekstri síðustu ár og Teris orðið fyrir miklu tekjutapi af þeim sökum, og varð það til þess að fyrirtækið seldi RB sumt af hugbúnaðarlausnum sínum í janúarmánuði 2012. Að sögn RB og Teris var tilgangur sölunnar meðal annars sá að tryggja að þjónusta við minni fjármálafyrirtækin rofnaði ekki.
- 55) Samkeppniseftirlitið hefur haft til skoðunar tvö mál er varða RB. Í fyrsta lagi hvort sameiginlegt eignarhald og samstarf bankanna og annarra fjármálafyrirtækja á vettvangi RB geti talist brot í skilningi 10. gr. samkeppnislaga við háttarni sem takmarkað getur samkeppni. Í öðru lagi hvort kaup RB á helstu eignum Teris geti talist samrýmanleg gildandi reglum, með vísan til ákvæða sömu laga um samruna fyrirtækja. Í maímánuði 2012 fékkst þó niðurstaða í bæði málin með sátt sem gerð var milli RB og eigenda hennar annars vegar og Samkeppniseftirlitsins hins vegar ⁽³¹⁾.

⁽³⁰⁾ Hinn 11. apríl 2011 var samningur um sölu á rekstri (hins gamla) MP banka á Íslandi og í Litháen samþykktur á hluthafafundi og skráðu 40 nýir hluthafar sig þá fyrir nýju hlutfé í bankanum að fjárhæð 5,5 milljarða kr. Önnur starfsemi gamla bankans var áfram í höndum fyrri eigenda og fluttist hún til nýs lögaðila, EA fjárfestingarfélags hf. Nánari upplýsingar um þetta er að finna í fréttatilkynningum MP banka frá 11. apríl 2011, sjá slóðirnar <https://www.mp.is/um-mp-banka/utgefif-efni/frettir/nr/1511> og <https://www.mp.is/um-mp-banka/utgefif-efni/frettir/nr/1510>.

⁽³¹⁾ Með þeirri sátt hafa RB og eigendur hennar undirgengist ýmis skilyrði sem ætlað er að koma í veg fyrir rökun á samkeppni vegna starfsemi RB og samstarfs eigenda félagsins. Meðal annars er áskilið að RB verði rekin á eðlilegum arðsemisgrundvelli óháð eigendum sínum og að meiri hluti stjórnar félagsins verði skipaður sérfræðingum óháðum eigendum, að fyrirtækjum verði veittur aðgangur að kerfum og þjónustu RB án mismununar og að þjónustuskilmálar RB verði hinir sömu hvort sem viðskiptafyrirtækið er hluthafi í félaginu eða ekki. Núverandi eigendur RB hafa skuldbundið sig til að bjóða eignarhluti í félaginu reglulega til sölu með það að markmiði að auðvelda öðrum en fjármálafyrirtækjum að eignast hlut í félaginu. Skal þetta gert eigi sjaldnar en á tveggja ára fresti þar til að minnsta kosti þriðjungur hlutfjár hefur verið seldur öðrum en núverandi hluthöfum eða boðinn til sölu í hlutfjárútbóði.

- 56) Auk ofangreindra athugunarefna, sem lúta að íslenskum fjármálamarkaði beint, hefur Samkeppniseftirlitið bent sérstaklega á nauðsyn þess að ekki dragist úr hömlu að ljúka sölu og endurskipulagningu rekstrarfélaga ⁽³²⁾. Bankarnir hafa leyst til sín mörg rekstrarfélög (í krafti stöðu sinnar sem lánardrottinnar þeirra) vegna hárra skulda sem rekja má til efnahagshrunsins árið 2008. Að sögn Samkeppniseftirlitsins getur komið til hagsmunaárekstra þegar bankar selja fyrirtækjum fjármálaþjónustu og eru jafnframt eigendur þeirra. Samkeppniseftirlitið er þeirrar skoðunar að beint og óbeint eignarhald bankanna ⁽³³⁾ sé útbreiddasti og varasamasti samkeppnisvandi sem við sé að glíma nú í kjölfar fjármálakreppunnar, enda snerti hann því sem næst öll fyrirtæki og allar atvinnugreinar á Íslandi. Að áliti Samkeppniseftirlitsins myndi skjótari endurskipulagning fyrirtækja efla samkeppni á fjármálamarkaði. Í þeim tilvikum að afskipti bankanna af endurskipulagningu fyrirtækja í hópi viðskiptamanna hafa fallið undir tilkynningarskyldu samkvæmt ákvæðum landslaga um samrunaefirlit hefur Samkeppniseftirlitið iðulega sett tiltekin skilyrði er lúta að eignarhaldi bankanna. Allsherjarlausn á vandanum virðist hins vegar torfundin, enda stafar hann í grundvallaratriðum af mikilli skuldsetningu atvinnufyrirtækja á Íslandi.
- 57) Viðskiptabankarnir þrír, Arion banki, Íslandsbanki og Landsbankinn, hafa allir lýst þeirri skoðun í erindum sem þeir hafa sent Eftirlitsstofnun EFTA að engar umtalsverðar breytingar sem talist geti áhyggjuefni hafi orðið á stöðu samkeppnismála á íslenskum fjármálamarkaði frá haustinu 2008. Virk samkeppni hafi haldist á markaðnum og engin merki séu um samráð þriggja helstu markaðsaðilanna. Í athugun sinni á stöðu samkeppnismála á markaðnum hafi Samkeppnisyfirlitinu láðst að taka tillit til nokkurra þátta sem skipti höfuðmáli, svo sem þess að erlendir bankar hafi löngum stundað, og stundi enn, virka samkeppni við íslenska banka um fjármálaþjónustu við stærstu viðskiptafyrirtækin, meðal annars fyrirtæki í útflutningsgreinum (útgerðir, fyrirtæki í orkufrekum iðnaði o.s.frv.), auk stofnana ríkis og sveitarfélaga.
- 58) Þessi skoðun stangast hins vegar á við álit stjórnvalda á Íslandi sem fram kemur í erindi þeirra og lýst er í ofangreindri skýrslu efnahagsráðherra sem lögð var fyrir Alþingi, sem og álit Samkeppniseftirlitsins. Við þetta bætist, eins og lýst verður hér á eftir, að þrátt fyrir ýmsa fyrirvara um greiningu á samkeppnisaðstæðum hefur Íslandsbanki ákveðið að taka á sig ýmsar skuldbindingar með það að markmiði að sporna við samkeppnisröskun af völdum ráðstafana á sviði ríkisaðstoðar sem hér um ræðir. Lýsingu á þessum skuldbindingum er að finna í viðauka.

3. Lýsing á ráðstöfununum

3.1 Fyrirtækið sem nýtur fyrirgreiðslu

- 59) Eins og vikið var að hér á undan komst Glitnir í greiðsluþrot árið 2008, rétt eins og hinir stóru íslensku viðskiptabankarnir tveir. Með það fyrir augum að tryggja áframhaldandi starfsemi íslenska bankakerfisins gripu stjórnvöld til ýmissa ráðstafana til þess að endurreisa tiltekna þætti í starfsemi (hins gamla) Glitnis banka hf. og náðu þær meðal annars til stofnunar og fjármögnunar Nýja Glitnis banka hf. (sem nú heitir Íslandsbanki).

3.1.1 Glitnir

- 60) Fyrir upphaf fjármálakreppunnar árið 2008 var Glitnir þriðji stærsti banki á Íslandi. Skömmu fyrir fall bankans, eða í lok júnímánaðar 2008, nam efnahagsreikningur hans 3 862 milljörðum kr. Helstu markaðssvæði bankans voru Ísland og Noregur og bauð hann þar fram fjölbreytta fjármálaþjónustu, m.a. fyrirtækjaþjónustu, fjárfestingabankaþjónustu, fjármálamarkaðsþjónustu, fjárfestingastýringu og almenna viðskiptabankaþjónustu. Starfsemi Glitnis náði einnig til Finnlands, Svíþjóðar, Danmerkur, Bretlands, Lúxemborgar, Bandaríkjanna, Kanada, Kína og Rússlands. Bankinn rak ýmis dótturfélög og voru hin helstu sem hér segir: Glitnir AB (Svíþjóð), Glitnir Bank Oyi (Finnlandi), Glitnir Bank ASA (Noregi), Glitnir Bank Luxembourg SA og Glitnir Asset Management Luxembourg. Vöxtur bankans á erlendra grundu byggðist á tveimur

⁽³²⁾ Samkeppniseftirlitið notar hugtakið „rekstrarfélög“ um eignarhluti bankanna í félögum sem almennt eru ekki fjármálafyrirtæki og þeir hafa eignast í tengslum við endurskipulagningu lánasafna sinna, annaðhvort með umbreytingu skulda í hlutafé eða á annan hátt. Eftirlitsstofnun EFTA notar hugtakið „rekstrarfélög“ á sama hátt um fyrirtæki í almenna hagkerfinu sem falla ekki undir meginstarfsemi hlutaðeigandi banka á fjármálamörkuðum.

⁽³³⁾ Í þessu tilliti er það skilningur Eftirlitsstofnunar EFTA að hugtakið óbeint eignarhald vísi til hugsanlegrar áhrifa- og yfirráðastöðu banka gagnvart fyrirtækjum vegna mikilla skulda þeirra við bankann.

sérhæfðum atvinnugreinum, sjávarútvegi og endurnýjanlegri orku⁽³⁴⁾. Hlutabréf í bankanum voru skráð í Kauphöll Íslands, OMX.

3.1.2 Íslandsbanki

- 61) Íslandsbanki, fyrirtækið sem tók við starfsemi Glitnis, er alhliða banki sem býður einstaklingum, heimilum, fyrirtækjum og fagfjárfestum á Íslandi alhliða fjármálaþjónustu og sérhæfir sig í þjónustu við tvær atvinnugreinar: sjávarútveg og jarðhitavinnslu. Eftir samrunann við Byr nema eignir bankans nú hér um bil 800 milljörðum kr. Starfsmenn eru um 1 100 talsins og er bankinn hinn þriðji stærsti á Íslandi þegar litið er til heildareigna. Bankinn skiptir starfsemi sinni og þjónustu í fjögur svið: Viðskiptabankasvið, Fyrirtækjasvið, Markaði og Eignastýringarsvið. Að sögn Íslandsbanka er markaðshluttur hans á bilinu [20] til [40]% í hverjum þessara markaðsgeira um sig.

3.1.2.1 Viðskiptabankasvið – Ísland

- 62) Viðskiptabankasvið selur einstaklingum, heimilum og litlum og meðalstórum fyrirtækjum bankþjónustu. Undir sviðið falla útibúanet Íslandsbanka, deild sem veitir þjónustu á sviði fjármögnunar eigna og sjálfstætt dótturfélag, Kreditkort, sem er leiðandi útgefandi greiðslukorta á Íslandi.
- 63) Samkvæmt nýjustu tölum, sem fyrir liggja, er markaðshluttur Íslandsbanka [>30]% á sviði almennrar viðskiptabankþjónustu.

3.1.2.2 Fyrirtækjasvið – Ísland

- 64) Fyrirtækjasvið býður meðalstórum og stórum íslenskum fyrirtækjum, sem gjarnan eru nefnd „300 stærstu fyrirtækin“, útlánaþjónustu og aðra lánaþyrngreiðslu. Þá er umsýsla og stjórn endurskipulagningar stórra fyrirtækja, sem standa höllum fæti, í höndum þeirrar deildar Fyrirtækjasviðs sem nefnist Fyrirtækjalausnir.
- 65) Samkvæmt nýjustu tölum, sem fyrir liggja, er markaðshluttur Íslandsbanka [>30]% á sviði fyrirtækjaþjónustu.

3.1.2.3 Markaðir

- 66) Markaðssvið býður allar tegundir þjónustu á sviði fyrirtækjafjármögnunar, verðbréfa og gjaldeyris- og peningamarkaðsfjárfestinga á Íslandi, ásamt ráðgjöf á sviði fyrirtækjafjármögnunar í jarðhitavinnslu og sjávarútvegi í Bandaríkjunum.
- 67) Samkvæmt nýjustu tölum, sem fyrir liggja, er markaðshluttur Íslandsbanka [>5]% á hlutabréfamarkaði⁽³⁵⁾, [>20]% á skuldabréfamarkaði, [>30]% á gjaldeyrismarkaði og um [35–45]% á sviði fyrirtækjafjármögnunar⁽³⁶⁾.

3.1.2.4 Eignastýringarsvið – VÍB

- 68) Eignastýringarsvið býður stórum og smáum viðskiptavinum fagfjárfestaþjónustu, einkabankaþjónustu (vel stæðum einstaklingum) og fjárfestingarþjónustu (almennum viðskiptavinum) ásamt viðskiptum í verðbréfasjóðum. Þá annast VÍB stýringu og umsýslu sjóða gegnum Íslandssjóði hf., sem er dótturfélag með sjálfstæða stjórn og rekstur.
- 69) Samkvæmt nýjustu tölum, sem fyrir liggja, er markaðshluttur Íslandsbanka [>30]% á sviði sölu til fyrirtækja og fagfjárfesta, [>30]% á sviði fjárfestingarþjónustu við almenna viðskiptavini, [>25]% á sviði einkabankaþjónustu, [>35]% á sviði umsýslu verðbréfasjóða og [>15]% á sviði lífeyrissparnaðar⁽³⁷⁾.

⁽³⁴⁾ Sbr. ársskýrslu Glitnis fyrir árið 2007, bls. 40. Skýrsluna má finna á slóðinni http://tools.euroland.com/arinhml/is-isb/2007/ar_eng_2007 Samtæðureikninga Glitnis fyrir árið 2007 fá finna á slóðinni http://en.sff.is/media/auglysingar/Glitnir_-_Annual_Report_2007.pdf.

⁽³⁵⁾ Markaðshluttur Íslandsbanka er hinn annar stærsti á skuldabréfamarkaðnum NASDAQ OMX ICE samkvæmt veltutölum frá árinu 2011.

⁽³⁶⁾ Viðskipti, sem ákvarða markaðshlut bankans í þessum markaðsgeira, eru þó yfirleitt ekki tilkynnt opinberlega og því er hér aðeins um að ræða áætlaðar tölur samkvæmt bestu vitneskju stjórnvalda á Íslandi.

⁽³⁷⁾ Viðskipti, sem ákvarða markaðshlut bankans í þessum markaðsgeira, eru þó yfirleitt ekki tilkynnt opinberlega og því er hér aðeins um að ræða áætlaðar tölur samkvæmt bestu vitneskju stjórnvalda á Íslandi.

3.2 Samanburður á gamla bankanum og hinum nýja

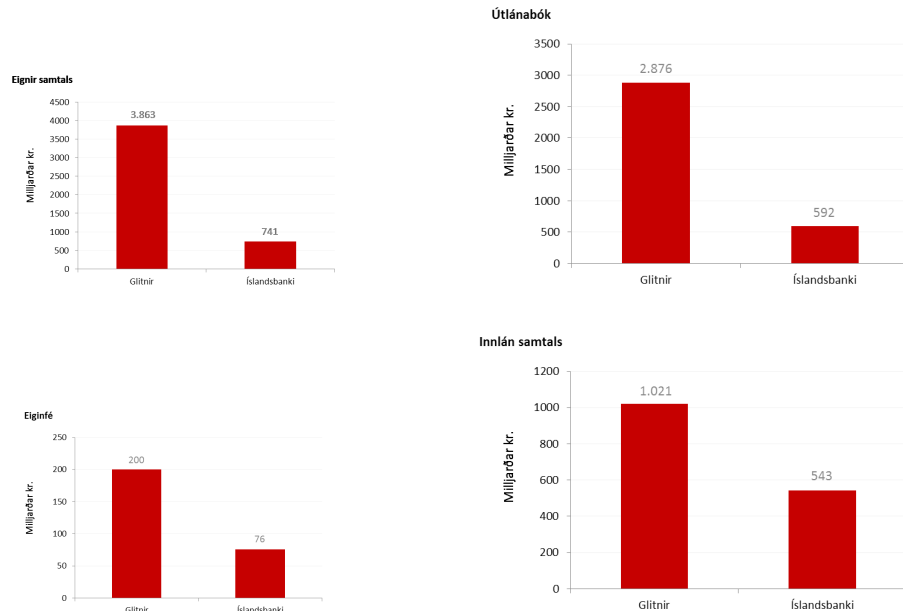
3.2.1 Samanburður á Glitni og Íslandsbanka (2008)

	Íslandsbanki hf.	Glitnir banki hf.	
(Fjárhæðir í milljónum kr.)	15.10.2008	30.06.2008	Δ %
Handbært fé og innstæður hjá Seðlabanka Íslands	53.829	37.550	43%
Afleiðusamningar	0	278.404	-100%
Skuldabréf og skuldagerningar	3.762	217.873	-98%
Hlutabréf og eiginfjárgerningar	3.944	71.767	-95%
Verðbréf vegna áhættuvarna	0	162.332	-100%
Útlán til lánastofnana	10.597	328.027	-97%
Útlán til viðskiptavina	482.586	2.548.164	-81%
Fjárfestingar í hlutdeildarfélögum	298	540	-45%
Fjárfestingareignir	1.589	5.539	-71%
Varanlegir rekstrarfjármunir	1.773	4.897	-64%
Óefnislegar eignir	107	63.218	-100%
Tekjuskattsinnæign	84	2.018	-96%
Fastafjármunir til sölu	1.894	908	109%
Hlutfjáraskrift	64.225	0	100%
Aðrar eignir	6.279	141.560	-96%
Eignir samtals	630.965	3.862.797	-84%
Fjárskuldir	0	23.312	-100%
Afleiðusamningar	0	109.903	-100%
Innlán Seðlabanka Íslands og lánastofnana	134.303	311.775	-57%
Innlán viðskiptavina	361.302	709.584	-49%
Lántökur	53.808	2.241.976	-98%
Víkjandi lán	103	145.902	-100%
Skuldbindingar vegna fyrrverandi starfsmanna	0	696	-100%
Skattskuldir	34	812	-96%
Tekjuskattsskuldbinding	0	4.937	-100%
Fastafjármunir til sölu	1.285	0	100%
Aðrar skuldir	14.471	113.465	-87%
Skuldir samtals	565.306	3.662.362	-85%
Hlutfé	10.000	14.647	-32%
Yfirverðsreikningur hlutfjár	55.000	53.174	3%
Varasjóðir		37.143	-100%
Óráðstafaður hagnaður		94.744	-100%
Hlutdeild minnihluta	660	727	-9%
Eiginfé samtals	68.030	200.435	-66%
Skuldir og eiginfé samtals	630.965	3.862.797	-84%

1. tafla: Upphafsefnahagsreikningur Íslandsbanka í samanburði við efnahagsreikning Glitnis á fyrra árshelmingi 2008

- 70) Mikill munur er á nýja bankanum og hinum gamla hvort sem litið er til starfseminnar eða rekstrarumfangsins. Íslandsbanki er fyrst og fremst íslenskur banki án nokkurrar starfsleyfissskyldrar starfsemi erlendis, en Glitnir var alþjóðabanki með starfsemi í 11 löndum. Starfsemi Íslandsbanka skiptist í fjóra flokka, þ.e. viðskiptabankastarfsemi, eignaumsýslu, fyrirtækja- og fjárfestingabankastarfsemi og fjárstýringu og markaðsviðskipti, og fer öll þessi starfsemi að langmestu leyti fram innanlands. Mestu skiptir að starfsemi Íslandsbanka er miklu minni að umfangi en starfsemi Glitnis: efnahagsreikningur gamla bankans nam 3 862 milljörðum kr. en efnahagsreikningur nýja bankans 631 milljörðum kr., og svarar það til 84% samdráttar. Samanburð á efnahagsreikningi gamla bankans í júnímánuði 2008 og upphafsefnahagsreikningi nýja bankans má sjá í 1. töflu hér á undan.

- 71) Glitnir byggði á fjölbreyttum fjármögnunargrunni og var stórtækur útgefandi skuldabréfa sem seld voru víða um heim. Fjármögnun Íslandsbanka byggist aftur á móti aðallega á innstæðum. Þetta atriði, ásamt því að ósennilegt er að bankinn geti nýtt sér svipaðar fjármögnunarleiðir og fyrirrennari hans (að minnsta kosti þegar til skamms tíma er litið), takmarkar vaxtargetu bankans. Samanburður á helstu kennitölum bankanna tveggja, sbr. 1. myndrit, sýnir hversu miklu munar milli þeirra ⁽³⁸⁾:

1. myndrit: Efnahagur Íslandsbanka við stofnun í samanburði við efnahag Glitnis árið 2008 (2. ársfj.), valdar tölur

- 72) Nýi bankinn hefur einnig til muna færri starfsmenn. Stöðugildi hjá Glitni voru að meðaltali 2 174 á fyrstu sex mánuðum ársins 2008 en 1 110 hjá Íslandsbanka (og dótturfélögum) á fyrstu sex mánuðum ársins 2009, og munar þar 49%. Tölur um starfsemi innanlands á sömu tímabilum sýna að starfsmenn nýja bankans voru einungis 242 færri en hjá Glitni.

3.3 Landslöggjöf sem liggur til grundvallar aðstoðarráðstöfuninni

- *Lög nr. 125/2008 um heimild til fjárveitingar úr ríkissjóði vegna sérstakra aðstæðna á fjármálamarkaði o.fl., yfirleitt nefnd neyðarlögin*

- 73) Með neyðarlögunum öðlaðist Fjármálaeftirlitið heimild til að gera sérstakar ráðstafanir við „mjög óvenjulegar aðstæður“, taka yfir vald hluthafafundar og stjórnarfundar fjármálafyrirtækja og ákveða hvernig eignum og skuldam þessara fyrirtækja skyldi ráðstafað. Þá öðlaðist eftirlitið heimild til að skipa fjármálafyrirtækjum, sem yfirtekin yrðu, skilanefndir sem færu með heimildir hluthafafundar. Samkvæmt lögunum njóta kröfur innstæðueigenda og innstæðutryggingakerfa forgangs við skipti á búum fjármálafyrirtækja. Fjármálaráðuneytið öðlast samkvæmt lögunum einnig heimild til að setja á fót nýja banka. Neyðarlögin fela í sér breytingar á lögum um fjármálafyrirtæki, nr. 161/2002, lögum um opinbert eftirlit með fjármálastarfsemi, nr. 87/1998, lögum um innstæðutryggingar og tryggingakerfi fyrir fjárfesta, nr. 98/1999, og lögum um húsnæðismál, nr. 44/1998.

- *Fjárraukalög ársins 2008 (4. gr.)*
- *Fjárlög ársins 2009 (6. gr.)*

3.4 Aðstoðarráðstafanirnar

- 74) Aðgerðum stjórnvalda á Íslandi í kjölfar falls Glitnis hefur verið lýst hér á undan, og ítarlegri lýsingu er að finna í ákvörðuninni um að hefja rannsókn. Helstu atriðum aðgerðanna má lýsa í stuttu

⁽³⁸⁾ Myndritin eru byggð á tölum um efnahag Glitnis á fyrra árshefningi 2008 og Íslandsbanka á fyrra árshefningi 2009.

máli sem hér segir: Fjármálaeftirlitið yfirtók starfsemi Glitnis 7. október 2008 og flutti innlendar skuldir og (flestar) innlendar eignir til Nýja Glitnis. Fyrirhugað var að bæta gamla bankanum/kröfuhöfum þennan flutning með greiðslu sem næmi muninum á virði eignanna og skuldanna. Torvelt og tímafrekt reyndist að ákvarða þann mismun og reiddi ríkið því fram nokkurt eiginfé í upphafi og skuldbatt sig til frekara eiginfjárramlags ef þess gerðist þörf. Ríkið fjármagnaði síðan bankann og náði loks samkomulagi við kröfuhafa gamla bankans í októbermánuði [2009], en við það minnkaði hlutur ríkisins í bankanum úr 100% í 5%. Eftirlitsstofnun EFTA lítur svo á að þessi dagur – 15. október 2009 – marki upphaf endurskipulagningartímans, sem er ákveðinn fimm ár, og sá tími sé því á enda runninn 15. október 2014.

- 75) Eftirfarandi kafli takmarkast við lýsingu á þeim aðgerðum ríkisins sem fela í sér aðstoðarráðstafanir sem skylt er að meta með vísan til 61. gr. EES-samningsins.

3.4.1 Grunneiginfé (eiginfjárráttur A)

- 76) Ríkið reiddi tvívegis fram grunneiginfé – fyrst þegar Nýi Glitnir var stofnaður og aftur þegar endanleg eiginfjármögnun bankans fór fram (eftir á); í kjölfarið var gerður samningur við kröfuhafa gamla bankans um að ríkið skyldi halda 5% hlut í bankanum.

3.4.1.1 Stofnfjármögnun

- 77) Þegar nýi bankinn – Íslandsbanki – hafði verið stofnaður reiddu stjórnvöld af hendi 775 milljónir kr. sem upphaflegt hlutfé nýja bankans og skuldbundu sig að auki til að leggja nýja bankanum til allt að 110 milljarða kr. gegn því að eignast allt hlutfé í félaginu. Fyrirnefnda talan er það lágmarkshlutfé sem skylt er að leggja fram við stofnun banka samkvæmt íslenskum lögum. Síðarnefnda talan var reiknuð sem 10% af upphaflega áætluðum áhættuvegnum eignum bankans og var þetta framlag að finna í fjárlögum ársins 2009 sem heimild til fjárveitingar úr ríkissjóði vegna sérstakra aðstæðna á fjármálamarkaði. Tilgangur fjárveitingarinnar var að tryggja rekstrarhæfi bankans með fullnægjandi hætti þar til leyst hefði verið úr málum sem tengdust varanlegri endurfjármögnun hans, meðal annars stærð stofnefnahagsreiknings sem réðst af þeim bótum sem gamla bankanum skyldu greiddar vegna eigna sem færðar voru frá honum.

3.4.1.2 Ákvörðun um að leggja fram eiginfé og halda eftir 5% hlut í tengslum við samkomulag við kröfuhafa gamla bankans

- 78) Hinn 20. júlí 2009 gerðu ríkisstjórn Íslands og skilanefnd Glitnis með sér samkomulag um stofnfjármögnun Íslandsbanka og grundvöll bótageiðslna til kröfuhafa Glitnis vegna flutnings eigna og innstæðna (að mestu innlendra) frá Glitni ⁽³⁹⁾. Á grundvelli þessa samkomulags skuldbatt ríkið sig til þess hinn 14. ágúst 2009 að leggja Íslandsbanka til viðbótarstofnfé að fjárhæð 64,2 milljarða kr. og hækkaði eiginfé bankans við það í 65 milljarða kr., en það var nauðsynlegt til þess að fullnægja kröfu Fjármálaeftirlitsins um 12% eiginfjárlutfall í eiginfjárrætti A. Samkvæmt samningunum var um tvo kosti að velja að því er varðaði greiðslu fyrir yfirfærðar eignir og eiginfjárramlag: annaðhvort myndi Glitnir eignast meiri hluta alls hlutfjár í Íslandsbanka og fá greiðslu fyrir yfirfærðu eignirnar með hlutabréfum í bankanum eða fjármögnun ríkisins standa, færi svo að hlutfjárkaupin næðu ekki fram að ganga, og ríkið verða áfram eigandi Íslandsbanka. Glitni var veittur frestur til 30. september 2009 til þess að velja milli þessara tveggja kosta en fresturinn var síðar framlengdur til 15. október 2009. Hinn 15. október 2009 var tilkynnt að skilanefnd Glitnis hefði ákveðið, fyrir hönd kröfuhafa bankans, að fá afhent 95% af hlutfé í Íslandsbanka sem endurgjald fyrir eignir sem færðar höfðu verið frá gamla bankanum til hins nýja. Ríkið var áfram eigandi þeirra 5% sem eftir stóðu.
- 79) Samkomulagið fól meðal annars í sér að skilanefndin (kröfuhafar) skyldi bæta ríkissjóði alla áfallna vexti af fjárfestingu ríkisins á því tímabili sem það var eigandi bankans, en þær námu 8,3 milljörðum kr. Þetta svaraði til 12,8% ávöxtunar, eða 13,9% á ársgrundvelli, og lauk þar með uppgjöri vegna eigna sem færðar höfðu verið frá Glitni til Íslandsbanka eftir fall bankanna í októbermánuði 2008.

⁽³⁹⁾ Samkomulaginu var breytt lítilliga 31. júlí 2009, 14. ágúst 2009 og 4. september 2009 og endanlegir samningar undirritaðir 13. september 2009.

3.4.2 Framlag til eiginfjárbáttar B

- 80) Hinn 15. október 2009 hlaut bankinn jafnframt víkjandi lán frá ríkinu með það að markmiði að styrkja eiginfjár- og lausafjárstöðu hans og fullnægja kröfum Fjármálaeftirlitsins í því efni. Víkjandi lánið er í evrum og er um að ræða 25 milljarða kr. framlag til eiginfjárbáttar B sem hagað er þannig að Íslandsbanki gefur út ótryggð víkjandi skuldabréf. Bréfin eru gefin út til tíu ára frá 30. desember 2009 að telja. Í fjárgerningnum er fölginn hvati til uppgreiðslu bréfanna á þann hátt að vextir af þeim hækka að fyrstu fimm árunum liðnum. Samkvæmt samkomulaginu eru vextir 4,00% yfir EURIBOR-vöxtum á ári fyrstu fimm árin ⁽⁴⁰⁾ en næstu fimm ár á eftir verða þeir 5,00% yfir EURIBOR-vöxtum á ári.
- 81) Jafnframt þeim ráðstöfunum til þess að byggja upp eiginfjárbátt A, sem lýst er hér á undan, var tryggt með framlaginu til eiginfjárbáttar B að Íslandsbanki fullnægði kröfu Fjármálaeftirlitsins um 16% CAD-hlutfall hinn 15. október 2009.

3.4.3 Innstæðutrygging

- 82) Til þess að fullnægja ákvæðum tilskipunar 97/9/EB um bótakerfi fyrir fjárfesta og tilskipunar 94/19/EB um innlánatryggingakerfi voru sett á Íslandi lög nr. 98/1999 um innstæðutryggingar og tryggingakerfi fyrir fjárfesta. Á grundvelli þeirra var settur á fót Tryggingarsjóður innstæðueigenda og fjárfesta (TIF) og hefur hann verið fjármagnaður með árlegum framlögum banka sem reiknuð eru sem hlutfall af heildarinnstæðum hvers banka.
- 83) Til þess að fullvissa almenning enn betur um öryggi innstæðna var sú leið farin þegar kreppan reið yfir, að sögn stjórnvalda á Íslandi, að láta ráðstafanir ríkisstjórnarinnar til bjargar bönkum haustið 2008 jafnframt ná til bakabyrgðar ríkisins á innstæðum í innlendum viðskiptabönkum og sparisjóðum, og bættist sú ábyrgð við ákvæði laga nr. 98/1999 sem lögleiddu tilskipun 94/19/EB um innstæðutryggingar og tilskipun 97/9/EB um bótakerfi fyrir fjárfesta.
- 84) Í yfirlýsingu, sem forsætisráðuneytið gaf út 6. október 2008, kom eftirfarandi fram: „Ríkisstjórn Íslands áréttar að innstæður í innlendum viðskiptabönkum og sparisjóðum og útibúum þeirra hér á landi verða tryggðar að fullu.“ ⁽⁴¹⁾ Þessi yfirlýsing var síðan ítrekuð af hálfu núverandi forsætisráðherra bæði í febrúar og desember 2009 ⁽⁴²⁾. Þá var vísað til hennar í viljayfirlýsingu sem stjórnvöld á Íslandi sendu Alþjóðagjaldeyrissjóðnum 7. apríl 2010 (og birt var á vefsetrum efnahagsráðuneytisins og AGS) (og aftur í annarri viljayfirlýsingu sem dagsett var 13. september 2010). Í bréfinu (sem undirritað var af forsætisráðherra, fjármálaráðherra og efnahagsráðherra Íslands, svo og seðlabankastjóra) segir svo: „Þegar þetta er ritað erum við enn staðráðin í að tryggja innstæðueigendum fulla vernd, en þegar fjármálastöðugleika er náð verður stefnt að því að aflétta þessari allsherjarábyrgð í áföngum.“ [*Þýtt úr enskum texta yfirlýsingarinnar.*] ⁽⁴³⁾ Einnig er vísað til yfirlýsingar íslensku ríkisstjórnarinnar um að innstæður í íslenskum bönkum njóti ríkisábyrgðar í neðanmálgrein í þeim kafla frumvarps til fjárlaga ársins 2011 sem fjallar um ríkisábyrgðir ⁽⁴⁴⁾.
- 85) Það, sem hér hefur verið rakið, skýrist enn betur af nýlegum ummælum Steingríms Sigfússonar, núverandi efnahagsráðherra og fyrrverandi fjármálaráðherra (2009–2011), sem féllu í umræðum á Alþingi um kostnað ríkisins vegna yfirtöku Landsbankans á SpKef sparisjóði. Að sögn ráðherrans verður að hafa í huga í þessu efni að ríkið gaf út haustið 2008 yfirlýsingu um að allar innstæður í sparisjóðum og bönkum yrðu tryggðar og varðar. „Í öllum tilvikum hefur síðan verið unnið í málum á grundvelli þess [þ.e. yfirlýsingarinnar] og það er vissulega því miður svo að þetta [þ.e. greiðslur vegna SpKef] verður einn af stærri reikningunum sem lenda á ríkinu beint sem kostnaður við að tryggja innstæður allra Suðurnesjamanna ... og allra viðskiptavina Sparisjóðs Keflavíkur [...] á Vestfjörðum, fyrir vestan og um norðvestanvert landið ... Ég geri ekki ráð fyrir því að það hafi hvarflað að neinum að innstæðueigendur þar yrðu meðhöndlaðir öðruvísi en aðrir landsmenn, þannig að ríkið átti ekki mikið val í þeim efnum“ ⁽⁴⁵⁾.

⁽⁴⁰⁾ Euro Interbank Offered Rate.

⁽⁴¹⁾ [Á ekki við í íslensku þýðingunni.]

⁽⁴²⁾ <http://www.efnahagsraduneyti.is/frettir/frettatilkynningar/nr/2842>, <http://www.efnahagsraduneyti.is/frettir/frettatilkynningar/nr/3001>. Þá vísaði efnahagsráðherra nýlega til hennar í viðtali sem birtist í Viðskiptablaðinu 2. desember 2010, bls. 8: „[Yfirlýsingin] verður afnumin í fjallinu tímans. Við ætlum ekki að viðhalda tryggingu á öllum innstæðum út í hið óendanlega. Hvenær hún verður afnumin byggir hins vegar á því að hér verði komið annað virkt innstæðukerfi og fjármálakerfi sem er að fullu búið að greiða úr sínum málum.“ [Á ekki við í íslensku þýðingunni.]

⁽⁴³⁾ Málgreinina er að finna í 16. lið bréfsins (bls. 6): http://www.efnahagsraduneyti.is/media/Acrobat/Letter_of_Intent_2nd_review_-_o.pdf.

⁽⁴⁴⁾ http://hamar.stjr.is/Fjarlagavefur-Hluti-II/GreinargerdiogRaedur/Fjarlagafurvarp/2011/Seinni_hluti/Kafli_8.htm [Mbl 10.6.2012].

⁽⁴⁵⁾ [Ummælin þannig höfð eftir] í frétt sem birtist í Morgunblaðinu (mbl.is) 10. júní 2012.

- 86) Að sögn stjórnvalda á Íslandi verður viðbótarábyrgð á innstæðum felld niður áður en fjármagnshöftum hefur verið aflétt að fullu, og er nú talið að það geti orðið fyrir árslok 2013.

3.4.4 Sérstök lausafjárþingreiðsla

- 87) Að auki gerðu stjórnvöld hinn 11. september 2009 viðbótarsamkomulag við Íslandsbanka sem var skilyrði kröfuhafa fyrir því að gerast hluthafar í nýja bankanum og skyldi koma til framkvæmda færi svo að skilanefnd Glitnis nýtti sér valrétt sinn til þess að eignast meiri hluta í bankanum ⁽⁴⁶⁾. Samkvæmt samningnum skuldbindur fjármálaráðuneytið sig til að lána ríkisbréf, sem eru hæf til veðtöku, gegn veði í sérstaklega tilteknum eignum og með skilmálum sem tilgreindir eru í samningnum, að fjárhæð allt að 25 milljörðum kr.

- 88) Skilmálar samningsins um lausafjárþingreiðslu eru í aðalatriðum sem hér segir:

Hámarkslánsfjárhæð: 25 milljarðar kr.

Lokagjalddagi: september 2012

Vaxtakjör: 3,0% af fjárhæð allt að 8 milljörðum kr., 3,5% af næstu 8 milljörðum kr. umfram það, 4,0% af fjárhæðum umfram 16 milljarða kr.

Póknun: Íslandsbanki greiðir 0,5% gjald af lánsfjárhæðinni í hvert skipti sem ný verðbréf eru afhent

Veð: Íslandsbanki þarf að leggja fram veð til tryggingar láninu á ríkisbréfum, en þar getur verið um að ræða fjármunaeignir af ýmsu tagi.

- 89) Að sögn stjórnvalda á Íslandi stafar þörfin á þessari lausafjárþingreiðslu af því að við þá ákvörðun kröfuhafa að taka við eignarhaldi á Íslandsbanka drógust veðhæfar eignir bankans mikið saman og gerðu honum erfitt fyrir um að fullnægja kröfum eftirlitsyrvalda um lausafjáreign ⁽⁴⁷⁾. Að sögn stjórnvalda á Íslandi er þingreiðslan hugsuð sem viðbótarráðstöfun sem aðeins skuli nota þegar ekki reynist unnt að afla nægilegs lausafjár á annan hátt. Vaxtakjör og aðrir skilmálar eru ákveðnir með það í huga að vinna gegn því að þingreiðslan sé notuð þegar aðrar leiðir eru færar. Þegar þetta er ritað hefur aldrei komið til þess að þingreiðslan væri notuð.

3.4.5 Samningur um lán með veði í skuldabréfi Straums

- 90) Hinn 9. mars 2009 ákvað Fjármálaeftirlitið á grundvelli heimilda sinna samkvæmt neyðarlögunum að yfirtaka vald hluthafafundar í Straumi-Burðarási fjárfestingarbanka hf. („Straumi“) og skipa skilanefnd er tæki við hlutverki stjórnar bankans ⁽⁴⁸⁾. Að höfðu samráði við skilanefndina, kröfuhafa, Seðlabanka Íslands og fjármálaráðuneytið ákvað Fjármálaeftirlitið 17. mars 2009 að flytja innstæðuskuldbindingar Straums til Íslandsbanka ⁽⁴⁹⁾. Samhliða skyldi Straumur gefa út skuldabréf með veði í öllum eignum félagsins sem greiðslu fyrir yfirteknar innstæðuskuldbindingar. Var skuldabréfið gefið út 3. apríl 2009 og var fjárhæð þess 43 679 014 232 kr. og lokagjalddagi 31. mars 2013. Vextir skuldabréfsins eru REIBOR-vextir ⁽⁵⁰⁾ að viðbættu 1,9% álagi fyrstu 12 mánuðina en eftir það að viðbættu 1,0% álagi fram að lokagjalddaga. Sama dag gerðu Íslandsbanki og fjármálaráðuneytið með sér samning um lán á verðbréfum, en í honum felst að ríkið samþykkir að láta af hendi ríkisskuldabréf, sem hæf eru til veðtöku, sem tryggingu fyrir kröfu vegna innstæðna hjá Straumi, en á móti öðlast Íslandsbanki rétt til lausafjárstuðnings frá Seðlabankanum að því marki sem lausafjár er þörf vegna yfirtöku Íslandsbanka á innstæðuskuldbindingum Straums.

- 91) Samkvæmt samningnum er Íslandsbanka skylt að skila ríkinu ríkisbréfum að fjárhæð sem jafngildir greiðslunni sem bankinn fær með skuldabréfinu sem Straumur gefur út. Aðilar samningsins komu

⁽⁴⁶⁾ Viðaukasamningur var undirritaður 13. janúar 2010 og nýr samningur gerður 19. júlí 2010 til þess að bregðast við athugasemdum Fjármálaeftirlitsins.

⁽⁴⁷⁾ Eins og þegar hefur verið nefnt setti Fjármálaeftirlitið meðal annars það skilyrði að reiðufé eða sambærilegar eignir næmu 5% af óbundnum innstæðum og að bankarnir væru þess megnugir að standast fyrirvaralausar úttektir á 20% innstæðna.

⁽⁴⁸⁾ [Á ekki við í íslensku þýðingunni.]

⁽⁴⁹⁾ [Á ekki við í íslensku þýðingunni.]

⁽⁵⁰⁾ REIBOR er skammtstöfun fyrir Reykjavík Interbank Offered Rate, en það eru millibankavextir á skammtímalánum íslenskra viðskiptabanka og sparisjóða. Um er að ræða svipaða aðferð og notuð er í mörgum löndum þegar miðað er við LIBOR-vexti sem grunnvexti lána með breytilegum vöxtum, en íslenskir bankar nota REIBOR-vexti (auk álags) sem grunnvexti þegar veitt eru lán með breytilegum vöxtum í íslenskum krónum.

sér einnig saman um að nægðei skuldabréfið ekki til þess að tryggja Íslandsbanka fulla greiðslu, og sú staða kæmi upp að ríkið hefði ekki greitt það sem upp á vantaði, skyldi Íslandsbanki halda eftir útistandandi ríkisbréfum. Íslandsbanki tók því í stórum dráttum við innstæðuskuldbindingum Straums gegn því að fá afhentar samsvarandi ríkistrygðar eignir.

- 92) Lokagjalddagi skuldabréfsins, sem Straumur gaf út, var 31. mars 2013 eins og fram kemur hér á undan. Bréfið hefur þó síðan verið greitt upp að fullu án þess að íslenska ríkið hafi þurft að bera kostnað af því.

3.4.6 *Fjármögnun og kaup á Byr og heimild veitt Byr til að taka víkjandi lán*

- 93) Eins og lýst er í smáatriðum í ákvörðun nr. 126/11/COL frá 13. apríl 2011 („ákvörðuninni um Byr“) veittu stjórnvöld á Íslandi ríkisaðstoð sem var fölginn í eiginfjárframlagi og heimild til tóku víkjandi láns til þess að stofna Byr, sem hélt áfram starfsemi fyrirrennara síns, Byrs sparisjóðs („gamla Byrs“). Við þetta urðu kröfuhafar gamla Byrs hluthafar (nýja) Byrs ásamt íslenska ríkinu, sem hafði lagt fram fjármuni til þess að stofna nýja fyrirtækið.
- 94) Þegar ákvörðunin um Byr var tekin 13. apríl 2011 lágu ársreikningar fyrir árið 2010 ekki enn fyrir. Stjórnendur Byrs töldu sig þó hafa vissu fyrir því á þeim tíma að björgunaraðgerðirnar, sem Eftirlitsstofnun EFTA gaf tímabundið samþykki fyrir í ákvörðuninni, myndu nægja til þess að treysta rekstur bankans að minnsta kosti þar til unnt væri að senda stofnuninni áætlun um endurskipulagningu sem gert gæti bankann rekstrarhæfan til frambúðar. Endurskoðun á reikningum bankans fyrir fyrria árshefning 2011 leiddi í ljós að nauðsynlegt yrði að afskrifa eignir Byrs enn frekar, en við það lækkaði CAD-hlutfall bankans.
- 95) Eins og lýst er í smáatriðum í ákvörðun nr. 325/11/COL frá 19. október 2011 („síðari ákvörðuninni um Byr“), svarð afleiðingin bág eiginfjárstaða sem ekki reyndist unnt að bæta og var Byr því seldur. Kaupandinn var Íslandsbanki og hlutu þau viðskipti, nánar tiltekið hugsanleg ríkisaðstoð í tengslum við þau, samþykki Eftirlitsstofnunar EFTA í síðari ákvörðuninni um Byr með fyrirvara um formlega rannsókn stofnunarinnar á því hvort aðstoðin, sem rann til Íslandsbanka, samrýmdist EES-samningnum, en mat á því er að finna í ákvörðuninni sem hér birtist.
- 96) Eftirlitsstofnun EFTA leit ennfremur svo á að áframhaldandi aðgangur að víkjandi láni meðan beðið var formlegs samruna Byrs og Íslandsbanka, þ.e. meðan Byr var sjálfstæður lögaðili, væri samrýmanlegur framkvæmd EES-samningsins. Að sögn stjórnvalda á Íslandi hefur aldrei komið til þess að Byr eða Íslandsbanki nýtti sér heimildina til að taka víkjandi lán.
- 97) Eftirlitsstofnun EFTA gaf til kynna að niðurstaða endanlegs mats á þessum ráðstöfunum myndi ráðast af því sem fram kæmi í áætlun um endurskipulagningu Íslandsbanka og Byrs eftir sameiningu, en stjórnvöld á Íslandi höfðu skuldbundið sig til að leggja hana fram eigi síðar en þremur mánuðum eftir að fyrirhuguð viðskipti væru um garð gengin. Eins og fram kemur hér á undan var áætlun um endurskipulagningu sameinaðs fyrirtækis lögð fram á réttum tíma og er mat stofnunarinnar á henni rakið hér á eftir.

Áætlun um endurskipulagningu

- 98) Stjórnvöld á Íslandi lögðu fram áætlun um endurskipulagningu Íslandsbanka 31. mars 2011. Eftir kaupin á Byr gerðu stjórnvöld breytingar á áætluninni, uppfærðu hana og lögðu fram á ný 22. febrúar 2012 (sú áætlun er hér nefnd „endurskipulagningaráætlunin“). Endurskipulagningaráætluninni fylgdi viðskiptaáætlun til fimm ára, dagsett 14. janúar 2012 ⁽⁵¹⁾ og skýrsla um innra mat bankans á eiginfjárförf (ICAAP) (send Fjármálaeftirlitinu 1. apríl 2012).
- 99) Efnislegir þættir, sem endurskipulagningaráætlunin og fimm ára viðskiptaáætlunin taka til, eru rekstrarhæfi, dreifing útgjaldabyrða og leiðir til að sporna við samkeppnisröskun. Samkvæmt endurskipulagningaráætluninni hyggjast stjórnendur Íslandsbanka leggja áherslu á kjarnastarfsemi bankans og endurskipulagningu einstaklings- og fyrirtækjalána.
- 100) Þessu til viðbótar hafa stjórnvöld á Íslandi lagt fram ICAAP-skýrslu fyrir árið 2012 til þess að sýna fram á hæfni Íslandsbanka til þess að ráða við álagstaðstæður.

⁽⁵¹⁾ Við þessa fimm ára viðskiptaáætlun hefur einnig bæst kynning á helstu breytingum á viðskiptaáætluninni og var hún lögð fram á stjórnarfundum í bankanum 27. mars 2012 og efni hennar rakið í ICAAP-skýrslunni.

- 101) Eins og þegar hefur verið nefnt lítur Eftirlitsstofnun EFTA svo á að endurskipulagningartímabilinu ljúki 15. október 2014.

3.4.7 *Lýsing á endurskipulagningaráætluninni*

- 102) Stjórnvöld á Íslandi og Íslandsbanki líta svo á að með endurskipulagningu bankans megi tryggja að hann verði á ný traustur, vel fjármagnaður banki með eðlilegu eiginfjárhlutfalli og geti þannig haldið áfram að gegna hlutverki sínu sem lánveitandi fyrirtækja í almenna hagkerfinu. Þau vísa til þess að eftirtalin skref verði stigin til að ná þessu markmiði:
- (i) Dregið úr skuldsetningu á efnahagsreikningi með slitum gamla bankans og stofnun nýs banka
 - (ii) Sterk eiginfjárstaða byggð upp og henni viðhaldið
 - (iii) Viðunandi arðsemi tryggð
 - (iv) Sterk lausafjárstaða byggð upp og henni viðhaldið
 - (v) Unnið að endurskipulagningu lánasafnsins, bæði einstaklings- og fyrirtækjalána
 - (vi) Fjármögnunarleiðir efldar
 - (vii) Rekstrarhagkvæmni tryggð
 - (viii) Unnið að umbótum á stjórnarháttum
- 103) Áður en ofangreindum liðum er lýst nánar verður hér á eftir gerð stuttlega grein fyrir því hvernig stjórnendur Íslandsbanka telja að áætlunin um endurskipulagningu bankans geti bætt úr þeim brotalömmum í rekstri Glitnis sem urðu til þess að sá banki komst í þrot. Áhersla er lögð á að enda þótt Íslandsbanki hafi verið stofnaður utan um innlenda starfsemi Glitnis sé ekki lengur um sama fyrirtæki að ræða. Þá er vísað til þess að þýðingarmiklar breytingar hafi verið gerðar til þess að bregðast við veikleikum sem telja megi að stuðlað hafi að falli fyrirrennara bankans. Meðal helstu breytinga eru breyttar reglur um lánveitingar til tengdra aðila, niðurfelling heimildar til lánveitinga gegn veði í hlutabréfum svo og lánveitinga í erlendri mynt ⁽⁵²⁾ til viðskiptamanna sem hafa ekki erlendar tekjur, ásamt meira aðhaldi að öðru leyti í tengslum við lánasamþykki. Íslandsbanki hyggst að vísu bjóða fjölbreytta fjármálaþjónustu á íslenskum markaði, rétt eins og Glitnir, en munurinn á starfsemi Íslandsbanka fyrir og eftir kreppu kemur skýrar fram í því „hvernig“ bankinn starfar (þ.e. í breytingum á vinnuferlum, verklagi, skráningu upplýsinga, reglum og eftirliti) en í því „hvaða“ þjónustu og vörur hann býður. Skoðun Íslandsbanka á þessu er að öðru leyti tekin saman í 2. myndriti hér á eftir:

⁽⁵²⁾ Erlend lán merkir útlán í erlendri mynt. Undir þetta falla lán í erlendum gjaldmiðlum og er venjulega átt við lán sem veitt eru í öðrum gjaldmiðli en notaður er í heimalandi lántaka.

	Brotalamir í rekstri Glitnis	Breytingar
Vikið frá eðlilegri áherslu á kjarnastarfsemi og meginkunnáttusvið	- Þáttaka í umfangsmiklum skuldsetum yfirtökum og kaupum á atvinnuhúsnæði á erlendum mörkuðum - Hraður vöxtur með fyrirtækjakaupum erlendis	Áhersla á styrkleika sem leiðir af kaupnum á eignum frá Glitni, svo sem bankastarfsemi innanlands og sérþekkingu á sviði sjávarútvegs og jarðhita
Áhrif eigenda á stjórnendur	- Umfangsmiklar lánveitingar til eiganda/eigenda og tengdra aðila - Skortur á að tekið væri tillit til hugsanlegrar keðjuverkunar vegna mikillar lækkunar á til að mynda eignaverði	Sterk, reynslumikil og sjálfstæð stjórn sem dregur úr áhrifum eigenda
Vinnubrögð við lánveitingar	- Stór útlán til einstakra viðskiptamanna - Skortur á festu í skilgreiningu á tengdum aðilum - Lánveitingar gegn veði í eigin bréfum - Lánveitingar í erlendri mynt til viðskiptamanna án erlendra tekna	- Strangt eftirlit með samþjöppun útlána - Strangari reglur um lánveitingar til tengdra aðila - Lánveitingar í erlendri mynt aðeins til viðskiptamanna með erlendar tekjur - Yfirgripsmikil endurskoðun á öllu verklagi við lánveitingar
Treyst á heildsölu fjármögnun í erlendri mynt	- Lítill fjölbreytni fjármögnunar - Ósamræmi í binditíma innlána og útlána	Hertar kröfur um lausafjárstöðu, bæði af hálfu bankans og eftirlitsstofnunar

2. myndrit: Brotalamir í rekstrinum á liðnum árum og breytingar til úrbóta

- 104) Endurskipulagningaráætlunin og fimm ára viðskiptaáætlunin byggjast á ýmsum almennum og efnahagslegum forsendum ⁽⁵³⁾. Þessar forsendur eru hagfræðilegur grundvöllur þeirra grunnaðstæðna sem lýst er hér á eftir.
- 105) Almennu forsendurnar eru meðal annars þær sem hér eru taldar:
- Endurskipulagningu ljúki fyrir árslok [...] á fyrirtækjasviði og [...] á viðskiptabankasviði. Endurskoðun vaxtakjara á húsnæðislánum ljúki fyrir árslok [...]. Afskriftum afsláttarins af lánasafninu, sem keypt var af Glitni, sjá nánar hér á eftir, verði hagað í samræmi við þetta.
 - [...] milljarða kr. viðbótarhagnaður myndist hjá bankanum vegna [...].
 - Fjármagnshöftum verði aflétt í nokkrum áföngum.
 - Engin takmörk verði á fjármögnun með lántöku í íslenskum krónum. Ekki er gert ráð fyrir að fjármögnun með lántöku í erlendri mynt verði meiri en sem nemur endurgreiðslum af lánum sem eru útistandandi í erlendri mynt árið 2012. Þess er vænst að aðgangur að fjármögnun í erlendri mynt verði auðveldari frá og með árinu 2012.
- 106) Að auki hefur stjórn Íslandsbanka sett honum nokkur fjárhagsleg markmið:
- Arðsemi eiginfjár: Áhættulaus ávöxtunarkrafa + [...]%. Litið er svo á að áhættulaus ávöxtunarkrafa samsvari núverandi vöxtum Seðlabankans á viðskiptareikningum innlánsstofnana (3,75% í desember 2011). Þetta markmið miðast við að grunneiginfjárlutfallið sé [...]%
 - CAD-hlutfall eiginfjár: [...]% [...]
 - Grunneiginfjárlutfall (eiginfjárbáttur A) [...]% [...]

⁽⁵³⁾ Efnahagsforsendurnar, sem spáarnar eru byggðar á, eru sóttar eru til greiningardeildar bankans. Almennu forsendurnar voru teknar saman á vegum hlutaðeigandi framkvæmdastjóra og háttsettra starfsmanna bankans og staðfestar af hálfu framkvæmdastjórna.

107) Þjóðhagslegar forsendur eru meðal annars þær sem hér eru taldar:

- Hagvöxtur verði áfram á árinu 2012 og næstu ár á eftir, enda þótt hann verði minni en áður var spáð. Fjárhagur heimila batni vegna þess að kaupmáttur hækki með minnkandi atvinnuleysi.
- Verðbólga verði lítið eitt hærri en sem nemur markmiði Seðlabankans, þ.e. tæplega 3% frá árinu 2013 að telja. Þetta er byggt á því að gengi krónunnar verði stöðugt (og styrkist lítilsháttar í upphafi tímabilsins) og að jafnvægi ríki á vinnumarkaði þannig að launahækkanir verði hóflegar og fasteignaverð hækki rólega.

Breyting milli ára að meðaltali (%)	2012	2013	2014	2015	2016
Hagvöxtur	2,2	2,1	3,4	2,3	3,0
Atvinnuleysi	6,6	6,0	5,4	5,0	4,4
Verðbólga	4,4	2,9	2,8	2,7	2,6
Laun	6,7	4,7	4,8	5,0	4,8

Skammtímaþættir verði óbreyttir eða um 5% ⁽⁵⁴⁾ árið 2012 en hækki síðan smám saman eftir því sem efnahagsbatinn kemur fram.

- Þrátt fyrir batnandi aðstæður á vinnumarkaði verði atvinnuleysi enn um sinn nokkrum hærri en fyrir fjármálakreppuna. Meiri skriður komist á launahækkanir með minnkandi atvinnuleysi.
- Loks er gert ráð fyrir því að íslenska krónan verði áfram í notkun sem gjaldmiðill Íslendinga til loka endurskipulagningartímans. Fjármagnshöftum verði aflétt í nokkrum áföngum frá og með árinu 2012. Nokkrar takmarkanir á flæði fjármuna verði áfram við lýði allan áratuginn.

(i) *Dregið úr skuldsetningu á efnahagsreikningi með slitum gamla bankans og stofnun nýs banka*

108) Eins og nefnt er hér á undan voru nær allar innlendar eignir og skuldir Glitnis færðar yfir til Íslandsbanka í októbermánuði 2008. Afleiðingin var sú að heildsöluskuldir urðu að mestu leyti eftir í þrotabúi Glitnis og skuldsetning Íslandsbanka hefur því aldrei jafnast á við það sem var hjá Glitni. Samkvæmt endurskipulagningaráætluninni merkir þetta að í aðalatriðum var leyst úr mikilli skuldsetningu á efnahagsreikningi bankans þegar í októbermánuði 2008.

(ii) *Sterk eiginfjárstaða byggð upp og henni viðhaldið*

109) Vegna þeirra ráðstafana til að fjármagna bankann, sem hér hefur verið lýst, og framvindu mála eftir stofnun bankans, einkum endurmats eigna (sem nánar er fjallað um hér á eftir) hafa eiginfjárlutföll Íslandsbanka verið til muna hærri en sem nemur eiginfjárkröfum Fjármálaeftirlitsins, eins og fram kemur í 2. töflu hér á eftir:

	31.12.2008	31.12.2009	31.12.2010	31.12.2011 ⁽⁵⁵⁾
Eiginfjárbáttur A	68 030	91 996	120 993	120 530
Eiginfjárbáttur B	–	24 843	21 251	21 937
Heildarfjármunir	68 030	116 839	142 244	142 234
Áhættuvegnar eignir	656 713	589 819	534 431	629 419
Grunneiginfjárlutfall (eiginfjárbáttur A)	10,4%	15,6%	22,6%	19,1%
CAD-hlutfall	10,4%	19,8%	26,6%	22,6%

2. tafla: Eiginfjárlutföll árin 2008–2011, fjárhæðir í milljónum kr. ⁽⁵⁵⁾

⁽⁵⁴⁾ Frá 16. maí 2012 hafa vextir Seðlabankans á lánum gegn veði til sjö daga verið 5,5%.

⁽⁵⁵⁾ Þegar endurskipulagningaráætlunin var lögð fram höfðu fjárhagsupplýsingar fyrir allt árið 2011 ekki enn verið teknar saman og því voru tölur frá 30. september 2011 notaðar í endanlegri útgáfu áætlunarinnar. Eftirlitsstofnun EFTA uppfærði tölurnar þegar ársreikningur Íslandsbanka fyrir árið 2011 hafði verið birtur.

- 110) Þá kemur fram í ICAAP-skýrslunni, sem fylgdi endurskipulagningaráætluninni, að Íslandsbanki gerir ráð fyrir að árin 2012 til 2016 verði eiginfjárlutföll bankans eins og fram kemur hér á eftir (3. tafla):

	2012	2013	2014	2015	2016
Áhættuvegnar eignir	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
Grunneiginfjárlutfall (eiginfjárfáttur A)	[20–25]%	[15–20]%	[10–20]%	[10–15]%	[10–15]%
CAD-hlutfall	[20–30]%	[15–25]%	[15–20]%	[10–20]%	[10–15]%

3. tafla: Spá um eiginfjárlutföll árin 2012–2016 og áhættuvegnar eignir, fjárhæðir í milljörðum kr.

- 111) Samkvæmt þessum tölum vænta forráðamenn Íslandsbanka þess að eiginfjárlutföll verði til muna hærri en sem nemur kröfum Fjármálaeftirlitsins á endurskipulagningartímanum og næstu ár á eftir. [...]

(iii) *Viðunandi arðsemi tryggð*

- 112) Samkvæmt endurskipulagningaráætluninni, og eins og fram kemur í 4. töflu hér á eftir, hefur arðsemi Íslandsbanka verið góð allt frá stofnun bankans árið 2008 (að undanskildu árinu 2011) ⁽⁵⁶⁾.

	2008	2009	2010	2011
Arðsemi eiginfjár	17,2%	30,0%	28,5%	1,5%

4. tafla: Arðsemi eiginfjár á liðnum árum

Í endurskipulagningaráætluninni er enn fremur gert ráð fyrir að arðsemi eiginfjár verði sem hér segir á endurskipulagningartímanum og næstu ár á eftir (5. tafla).

	2012	2013	2014	2015	2016
Arðsemi eiginfjár	[5–15]%	[10–20]%	[5–15]%	[5–15]%	[5–15]%

5. tafla: Spá um arðsemi eiginfjár

- 113) Þessi spá er niðurstaða nákvæmari fjárhagsáætlunar sem er hluti af endurskipulagningaráætluninni; helstu þættir hennar eru sem hér segir:
- Þess er vænst að hagnaður af mikilvægustu starfssviðum bankans verði [...] og tengist það fyrst og fremst auknum fjármagnskostnaði og brottfalli „afsláttartengdra tekna“ frá og með árinu 2014.
 - Því er spáð að hagnaður á markaðssviði aukist úr [...] í [...] kr. fram til ársins 2016, fyrst og fremst vegna hærri þóknatekna.
 - Hreinn vaxtamunur er talinn munu [...] árið 2014 og haldast síðan stöðugur.
 - Gert er ráð fyrir að starfsmönnum fækki um [...].
 - Áætlað er að kostnaðarhlutfall lækki úr 75% árið 2011 í [...] % árið 2014.
- 114) Að sögn stjórnvalda á Íslandi má rekja afar góðan rekstrarárangur Íslandsbanka frá stofnun að nokkru leyti til þess að hann keypti lánasafið af Glitni með miklum afslætti ⁽⁵⁷⁾. Sá afsláttur hafi verið og verði áfram stór hluti af tekjum bankans meðan vinnan við endurskipulagningu lánasafnsins stendur yfir. Samkvæmt spánni verður afslátturinn þó að fullu afskrifaður við lok endurskipulagningartímans.

⁽⁵⁶⁾ Ástæðan, sem tilgreind var fyrir minni arðsemi eiginfjár árið 2011, var dómur Hæstaréttar um gengistryggingu lána frá 15. febrúar 2012 og niðurfærsla viðskiptavildar eftir samrunann við Byr.

⁽⁵⁷⁾ Þessi „mikli afsláttur“ var tvenns konar að sögn stjórnvalda á Íslandi, þ.e. annars vegar var um að ræða virðisrýmun og hins vegar afslátt. Virðisrýmunin endurspeglar mismuninn á kröfuvirði og áætluðu endurheimtuvatni útlánaeignanna. Við það bætist að lánasafið, sem keypt var, var ekki metið á grundvelli markaðsvaxta og endurspeglar afslátturinn mismuninn á umsömdum vöxtum og markaðsvöxtum.

- 115) Þessu til stuðnings hafa stjórnvöld á Íslandi lagt fram útreikninga (6. tafla) sem gefa til kynna hver rekstrarniðurstaða hvers árs hefði verið ef afslátturinn og aðrir „óreglulegir liðir“ hefðu ekki komið til, en meðal slíkra liða má nefna niðurfærslu viðskiptavildar vegna kaupanna á Byr.

Milljónir kr.	Hagnaður ársins	„Óreglulegir liðir“	Hagnaður án „óreglulegra liða“
2008	2.366	-1.543	14.909
2009	23.982	801	23.181
2010	29.369	14.507	14.862
2011	9.613	-11.074	20.687
2012	[...]	[...]	[...]
2013	[...]	[...]	[...]
2014	[...]	-	[...]
2015	[...]	-	[...]
2016	[...]	-	[...]

6. tafla: Hagnaður án „óreglulegra liða“

- 116) Samkvæmt þessum tölum hefði bankinn skilað hagnaði og gerir það allan endurskipulagningartímann jafnvel þótt afslátturinn sé reiknaður frá ⁽⁵⁸⁾. Aftur á móti kemur ekki skýrt fram hvort tölurnar taka til beggja þátta þess „mikla afsláttar“ sem nefndur er hér á undan.

(iv) Sterk lausafjárstaða byggð upp og henni viðhaldið

- 117) Að því er lausafjárstöðu varðar er það krafa Fjármálaeftirlitsins að reiðufé eða sambærilegar eignir nemi 5% af óbundnum innstæðum og að bankarnir séu þess megnugir að standast fyrirvaralausar úttektir á 20% innstæðna. Að auki setur Seðlabanki Íslands reglur um lausafjárhlutfall lánastofnana ⁽⁵⁹⁾ en í þeim eru lausafjäreignir og lausafjárskuldbindingar lánastofnana flokkaðar eftir tegund og binditíma og þeim gefið vægi í samræmi við áhættu. Lánastofnanir verða að hafa lausafjäreignir umfram skuldbindingar næstu þriggja mánaða. Í reglunum er einnig fólgin nokkurs konar álagsprófun þar eð hver einstakur lausafjárliður er færður niður um tiltekið hlutfall en aftur á móti gert ráð fyrir því, annars vegar, að allar skuldbindingar verði að greiða að loknum binditímanum, og hins vegar að nokkurn hluta annarra skuldbindinga, til að mynda innstæðna, geti þurft að greiða með litlum sem engum fyrirvara.

- 118) Eins og sjá má á **Mynd A** og **B** hefur Íslandsbanki haldið lausafjäreign sinni yfir kröfum eftirlitsyfirvalda árin 2009, 2010 og 2011.

Lausafjárkröfur Seðlabankans að frátalinni lausafjárfyrirgreiðslu ríkisins				Lausafjárkröfur Fjármálaeftirlitsins að frátalinni lausafjárfyrirgreiðslu ríkisins			
Krafist nægs lausafjár til að mæta 100% skuldbindinga til 0–1 og 0–3 mánaða				Krafist lausafjár sem samsvarar a.m.k. 20% lausafjárhlutfalli og 5% reiðufjárhlutfalli			
	31.12.2009	31.12.2010	31.12.2011		31.12.2009	31.12.2010	31.12.2011
0–1 mánuður	2,34	2,73	1,32	Lausafjárhlutfall	Á ekki við	33%	31%
0–3 mánuðir	2,41	2,73	1,31	Reiðufjárhlutfall	Á ekki við	17%	22%
*Breytt flokkun veldur því að hlutföllin lækka verulega milli ársloka 2010 og ársloka 2011				Tók ekki gildi fyrr en eftir árslok 2009			

Mynd A og B: Hvernig Íslandsbanki hefur farið að lausafjárkröfum eftirlitsyfirvalda

- 119) Eins og sjá má í mynd C hér á eftir hefur lausafjárhlutfall Íslandsbanka farið hækkandi þegar litið er til skuldbindinga með gjalddaga á næstu 3 eða 6 mánuðum árin 2010 og 2011, en þegar litið er til 12 mánaða er minni breyting sjáanleg.

⁽⁵⁸⁾ Svipaða niðurstöðu er að finna í skýrslu um starfsemi Bankasýslu ríkisins 2011 (sem tekur til rekstrar bankanna árið 2010). Samkvæmt þeirri skýrslu er „kjarnaarðsemi“ Íslandsbanka enn meiri en hér kemur fram. Um nánari upplýsingar sjá http://www.bankasysla.is/files/SkyrslaBR_2011_net_74617143.pdf.

⁽⁵⁹⁾ Sjá reglur Seðlabanka Íslands um lausafjárhlutfall, nr. 317 frá 25. apríl 2006, sem birtar eru á slóðinni <http://www.sedlabanki.is/lisalib/getfile.aspx?itemid=4713>.

[...]

[Myndrit sem sýnir lausafjárhlutföll Íslandsbanka

Viðskiptaleynd hindrar birtingu talna]

Mynd C: Lausafjárhlutföll á liðnum árum:

- Lausafjárhlutfall A miðast við skuldbindingar sem falla í gjalddaga á næstu 3 mánuðum
- Lausafjárhlutfall B miðast við skuldbindingar sem falla í gjalddaga á næstu 6 mánuðum
- Lausafjárhlutfall C miðast við skuldbindingar sem falla í gjalddaga á næstu 12 mánuðum

- 120) Nánar er fjallað um væntingar um lausafjárstöðu Íslandsbanka hér á eftir, einkum við álagsaðstæður.

(v) Lokið við endurskipulagningu lánasafnsins, bæði einstaklings- og fyrirtækjalána

- 121) Fyrir fjármálakreppuna árið 2008 tóku viðskiptamenn bankans, bæði einstaklingar og fyrirtæki, á sig miklar skuldir. Þegar samdráttar tók að gæta í hagkerfinu vegna kreppunnar, einkum með fallandi húsnæðisverði, varð skuldsetning viðskiptamanna skyndilega of mikil og margir þeirra gátu þá ekki lengur greitt af lánum sínum auk þess sem eignastaða þeirra varð neikvæð. Auk þeirrar almennu hættu, sem steðjaði að íslenskum efnahag, varð hratt versnandi staða lánasafns bankans mikill áhættuþáttur með tilliti til rekstrarhæfis bankans í framtíðinni. Af þessum ástæðum er það nú eitt helsta áherslumál Íslandsbanka að endurskipuleggja einstaklings- og fyrirtækjalán sín (draga úr skuldsetningu), eins og fram kemur í endurskipulagningaráætluninni.

- 122) Að sögn stjórnvalda á Íslandi hefur Íslandsbanki komið upp sértækum skuldaniðurfærsluleiðum og átt samstarf við hið opinbera og aðra banka um almennar ráðstafanir á sviði skuldaniðurfærslu (t.d. 110% niðurfærsluleið húsnæðislána) ⁽⁶⁰⁾.

- 123) Íslandsbanki hefur sent Eftirlitsstofnun EFTA yfirlit um aðferðirnar sem notaðar eru við endurskipulagningu og er það byggt á upplýsingum sem teknar voru saman í nóvembermánuði 2010. Aðferðirnar eru mismunandi eftir því hvort um er að ræða endurskipulagningu fyrirtækjaskulda eða skulda heimila og einstaklinga. Notast er við sérsniðin úrræði þegar um stór fyrirtæki er að ræða en litlum og meðalstórum fyrirtækjum er boðin niðurfærsla höfuðstóls og/eða lækkun á útistandandi skuld/vaxtagreiðslum til samræmis við annaðhvort verðmæti eigna í fyrirtækinu eða fjárlást sjóðstreymi.

- 124) Heimilum og einstaklingum standa ýmsir kostir til boða þegar kemur að endurskipulagningu, til að mynda greiðslufrestir, lenging lánstíma og sveigjanlegar greiðslur.

- 125) Til þess að geta fylgst með endurskipulagningavinnunni og tryggja örugga framvindu hennar hefur Íslandsbanki einnig komið upp svonefndu „mælaborði endurskipulagningar“ og afhent það Eftirlitsstofnun EFTA.

- 126) Að sögn stjórnvalda á Íslandi er þess að vænta, þrátt fyrir ýmis óvænt atvik á borð við nýlegan dóm Hæstaréttar um gengistryggð lán, að Íslandsbanki geti lokið endurskipulagningu fyrirtækjalána fyrir árslok 2012 og að sömu vinnu ljúki árið 2013 á viðskiptabankasviði. Gert er ráð fyrir að vinnu við endurákvörðun vaxta af húsnæðislánum ljúki fyrir árslok 2014.

(vi) Fjármögnunarleiðir efldar

- 127) Innlánagrunnur Íslandsbanka hefur haldist tiltölulega stöðugur frá stofnun bankans, eða nálægt 400 milljörðum kr., og stækkaði í 535 milljarða kr. í árslok 2011 við samruna Íslandsbanka og Byrs. Innstæður nema nú tæplega 80% allra skuldbindinga.

- 128) Hlutfallið milli innstæðna og útlána bankans hefur verið um eða yfir 80% árin 2010 og 2011. Að sögn Íslandsbanka má vænta þess að innlánsvextir, sem nú eru mjög lágir, verði fjárfestum hvati til að flytja fjármuni að nokkru leyti yfir í fjárfestingar sem gefa meira af sér eftir því sem bati kemur fram í hagkerfinu og áhættuvilji eykst. Bankinn gerir því ráð fyrir að hlutfallið

⁽⁶⁰⁾ Helstu bankar á Íslandi samþykktu að bjóða öllum yfirskuldsettum viðskiptavinum sínum svonefnda 110% niðurfærslu húsnæðislána, en það merkir að höfuðstóll húsnæðisláns er færður niður í 110% af skráðu verðmæti eignarinnar.

milli innstæða og útlána geti lækkað í um [...]% árið 2016. Þá er búist við að innstæður á gjaldeyrisreikningum [...]. Íslandsbanki stefnir að því að skjóta smám saman fleiri stöðum undir fjármögnunargrunninn.

129) [...] ⁽⁶¹⁾.

130) Að því er varðar þörfina á fjármögnun í krónum [...]. Íslandsbanki varð aftur á móti fyrstur til þess af íslensku bönkunum að gefa út sértryggt skuldabréf. Fyrsti flokkurinn var gefinn út í desembermánuði 2011 og var þar um að ræða verðtryggt ⁽⁶²⁾ skuldabréf að fjárhæð 4 milljarða kr. Útgáfan hlaut góðar viðtökur fagfjárfesta og var umframeftirspurn eftir bréfunum. Íslandsbanki væntir þess að geta gefið út skuldabréf til skamms tíma á árinu 2012 og stækkað núverandi flokk sértryggðra skuldabréfa um sem nemur 10 milljörðum kr. á ári. [...].

131) Samkvæmt endurskipulagningaráætluninni hafa breytingar á fjármögnunargrunninum þær afleiðingar að fjármagnskostnaður hækkar á tímabilinu sem áætlunin nær til. Búist er við að kostnaður af lánum verði um [...]% yfir grunnvöxtum af heildarútgáfu bankans á verðtryggðum skuldabréfum og [...]% þegar um óverðtryggt bréf er að ræða, en kostnaður af innstæðum er um [...]% yfir grunnvöxtum.

(vii) Rekstrarhagkvæmni

132) Samkvæmt endurskipulagningaráætluninni hyggjast stjórnendur Íslandsbanka áfram leggja áherslu á skilvirkni og hagræðingu til þess að bregðast við hækkandi kostnaði við rekstur fasteigna og búnaðar af völdum aukins opinbers eftirlits og skattahækkana. Bankinn vísar til þess að mikið starf hafi verið unnið árið 2011 til þess að auka rekstrarhagkvæmni en leggur áherslu á að um sé að ræða langtímaverkefni sem krefjist breytinga á vinnuferlum og áframhaldandi greiningarvinnu. Samkvæmt endurskipulagningaráætluninni verður sama áhersla lögð á að fylgjast með kostnaði árið 2012 og áfram unnið að sparnaðarráðstöfunum og útgjaldagreiningu, en í tengslum við það verður innra verklag bankans endurskoðað og bætt eftir þörfum. Eins og fram kemur hér á undan er áætlað að vegna þessara ráðstafana og fækkunar starfsfólks muni kostnaðarhlutfall lækka úr 75% árið 2011 í [...]% árið 2014.

(viii) Umbætur á stjórnarháttum og bætt áhættustýring

133) Forráðamenn Íslandsbanka hafa greint Eftirlitsstofnun EFTA frá því að eitt helsta áherslumál þeirra sé að færa stjórnarhætti til þess vegar að skipulag og vinnuferlar samræmist bestu starfsháttum sem tíðkast innanlands og á alþjóðavettvangi. Í þessu augnamiði hefur Íslandsbanki sett á stofn svið áhættustýringar og lánaeftirlits. Sviðið hefur umsjón með málefnum er varða áhættustýringu og lánaeftirlit, en það starf tengist daglegum vinnuferlum í öllum deildum bankans. Árið 2011 fylgdi ársskýrsla Íslandsbanka í fyrsta sinn ítarleg áhættuskýrsla ⁽⁶³⁾. Áhættuskýrslan, sem fyrirhugað er að birta árlega, hefur að geyma viðbótarupplýsingar um uppbyggingu áhættustýringar bankans, samsetningu eiginfjár og eiginfjárbörf, helstu áhættuþætti og vinnuferla í tengslum við áhættumat.

3.4.8 Geta bankans til að tryggja rekstrarhæfi við grunnaðstæður og álagsaðstæður

134) Í endurskipulagningaráætlunni vísa stjórnvöld á Íslandi til ICAAP-skýrslunnar og lýsa álagsaðstæðum sem Íslandsbanki gæti staðið frammi fyrir með það fyrir augum að sýna fram á getu bankans til þess að tryggja rekstrarhæfi sitt til frambúðar.

3.4.8.1 Grunnaðstæður

135) Með grunnaðstæðum er hér átt við endurskipulagningaráætlunina sem lýst er hér á undan og forsendurnar sem hún er byggð á.

3.4.8.2 Álagsaðstæður

136) Í endurskipulagningaráætluninni, lið 5.9.3, vísar Íslandsbanki til álagsaðstæðna sem lýst er í ICAAP-skýrslunni sem afhent var Fjármálaeftirlitinu 1. apríl 2012.

⁽⁶¹⁾ Íslandsbanki hefur lagt áherslu á að forgangur innstæðna á Íslandi þrenni möguleika bankans til útgáfu ótryggðra skuldabréfa [...].

⁽⁶²⁾ Verðtrygging miðast við vísitölu neysluverðs.

⁽⁶³⁾ Áhættuskýrslan er birt á vefsetri bankans: [Frumgerð skýrslunnar á ensku – Þýðing á íslensku](#).

- 137) Helstu niðurstöður ICAAP-skýrslunnar frá 2012 eru að eiginfjárstaða Íslandsbanka sé til muna sterkari en sem nemur innri og ytri lágmarkskröfum og umfram það sem unnt sé að líta á sem langtíamarkmið banka sem starfi við „eðlileg“ rekstrarskilyrði. Samkvæmt skýrslunni eru eigin reglur bankans um lágmarkseiginfé svo og niðurstöður álagsprófana samkvæmt síðustu ICAAP-skýrslu til vitnis um að arðgreiðslur samkvæmt gildandi viðskiptaáætlun til fimm ára séu hæfilega áætlaðar.
- 138) Samkvæmt ICAAP-skýrslunni eiga ákvarðanir um arðgreiðslur hvers árs að byggjast á uppfærðri greiningu á eiginfjárstöðu að teknu tilliti til lausafjárstöðu bankans.
- 139) Samkvæmt ICAAP-skýrslunni er lágmarkseiginfjárlutfall bankans á bilinu [...]%-[...]% af áhættuvegnum eignum. Í árslok 2012 er áætlað að eiginfé þurfi að vera að minnsta kosti [...] milljarðar kr. og þar af er eiginfjárbörfin [...] milljarðar kr. undir stoð 2a vegna áhættuþátta sem falla ekki undir 1. stoð eða ekki er að fullu tekið tillit til þar. Í reynd var eiginfjárlutfall bankans hins vegar 22,6% í lok ársins 2011. Niðurstöður álagsprófana benda til þess að nokkur hluti umframeiginfjáris sé nauðsynlegur til þess að bankinn geti brugðist við áföllum sem hann kann að verða fyrir í rekstri sínum, en eðlilegt getur talist að greiða þessa fjármuni smám saman út sem arð. Áætlun á því hversu mikils eiginfjár sé þörf til þess að geta brugðist við áföllum nemur [...] milljörðum kr. í ársbyrjun 2012 en umframeiginfé í lok ársins 2012 er [...] milljarðar kr. eins og fram kemur í 7. töflu hér á eftir:

	1. stoð ⁽⁶⁴⁾	Stoð 2a ⁽⁶⁵⁾	Stoð 2b	Nauðsynlegt CAD-hlutfall
Milljarðar kr.	Lágmarksbörf	Viðbótarbörf	Álagsprófun	Allir eiginfjárþættir samtals
Útlánaáhætta	[...]	[...]		[...]
Markaðsáhætta	[...]	[...]		[...]
Rekstraráhætta	[...]			[...]
Samþjöppunaráhætta		[...]		[...]
Lágmarkseiginfjárbörf samkvæmt stoð (1 og 2a)	[...]	[...]		[...]
Álagsprófun			[...]	[...]
Nauðsynlegt CAD-hlutfall	[...]	[...]	[...]	[...]
CAD-hlutfall miðað við (árslok 2012)				[...]
Umframeiginfé				[...]

7. tafla: Yfirlit um ICAAP-skýrsluna

- 140) Í ICAAP-skýrslunni hefur Íslandsbanki metið heildarumfang hugsanlegs taps vegna útlánaáhættu, markaðsáhættu (veltubókar og fjárfestingarbókar), rekstraráhættu, viðskiptaáhættu (áhrifa hærri fjármagnskostnaðar og minni samdráttar rekstrarkostnaðar og áhrifa [...] % minni vaxtar markaðstekna), en einnig lagalegrar og stjórnmálalegrar áhættu (t.d. áhrifa nýlegs dóms Hæstaréttar um gengistryggð lán, áhrifanna af því að frekari heimtur af útlánunum til fyrirtækja (í sjávarútvegi) batni ekki frekar og annarra lagalegra og stjórnmálalegra áhættuþátta).
- 141) Að auki hefur Íslandsbanki álagsprófað lausafjárlutfall bankans. Prófanir miðuðust annars vegar við grunnálagsaðstæður ⁽⁶⁶⁾ og hins vegar enn erfiðari álagsaðstæður á þann hátt að innflæði og útflæði fjár var prófað eftir uppruna með tilliti til mismunandi mikils álags. Niðurstaðan bendir til þess að bankinn sé vel undir það búinn að bregðast við óvæntri röskun á lausafjárstöðu.

⁽⁶⁴⁾ Fyrsta skrefið í mati á eiginfjárbörf byggist á útreikningum samkvæmt 1. stoð.

⁽⁶⁵⁾ Samkvæmt ICAAP-skýrslunni er viðbótareiginfjárbörf samkvæmt 2. stoð (stoð 2a og 2b) áætluð þannig:

- Aðrir áhættuþættir og áhætta sem ekki er að fullu tekið tillit til samkvæmt 1. stoð: Auk lágmarkseiginfjár samkvæmt 1. stoð er hugsanlegt að frekara eiginfjár sé þörf samkvæmt stoð 2a vegna annarra áhættuþátta eða vegna áhættuþátta sem ekki hefur að fullu verið tekið tillit til samkvæmt 1. stoð. Eiginfjárbörf samkvæmt 1. stoð og stoð 2a telst grunneiginfjárbörf bankans.
- Lækkun tiltæks eiginfjár í tengslum við álagsprófun eða af stefnumótandi ástæðum: Mat á grunneiginfjárbörf miðast við „eðlileg rekstrarskilyrði“. Bankinn verður þó að gæta þess að eiginfé sé nægilegt til þess að styðja með fullnægjandi hætti við reksturinn þegar álagsaðstæður myndast á markaði og styðja jafnframt viðskiptastefnu bankans á komandi árum. Eiginfé bankans getur því þurft að vera nokkuð umfram metna þörf til þess að hann geti staðið af sér álagsaðstæður á markaði og til þess að áform um vöxt geti gengið eftir. Til þess að áætla hversu mikið eiginféð þarf að vera umfram metna þörf er viðskiptaáætlun bankans álagsprófuð á grundvelli ýmissa forsendna sem lúta að áhættustöðu og viðskiptastefnu bankans.

⁽⁶⁶⁾ Eigin reglur bankans um lausafjárlutföll miðast við álagsaðstæður fremur en eðlileg rekstrarskilyrði.

3.4.9 Útgönguáætlun/endurgreiðslur til ríkisins

- 142) Eins og vikið var að hér á undan var framlagið til eiginfjárfáttar B innt af hendi til 10 ára frá desembermánuði 2009 að telja. Að því er varðar vaxtagreiðslur af framlaginu er kveðið á um hækkun að fimm árum liðnum (þ.e. 2014) úr 4,00% í 5,00% yfir EURIBOR-vöxtum. Að sögn stjórnvalda á Íslandi ætti þessi hækkun að verða bankanum hvatning til að endurgreiða eiginfjárframlagið eftir þann tíma.
- 143) Að því er varðar 5% eignarhlut ríkisins í Íslandsbanka annast Bankasýsla ríkisins umsýslu hluta hins opinbera í fjármálafyrirtækjum ⁽⁶⁷⁾. Í fjárlögum ársins 2012 fékk ríkisstjórnin heimild til þess að selja núverandi eignarhluti sína í sparisjóðum en ekkert hefur enn verið ákveðið um sölu á hlut ríkisins í stóru viðskiptabönkunum þremur. Ráðherrarnir, sem málið varðar, hafa þó skipað starfshóp til þess að til að kanna leiðir sem fara mætti til þess að ráðstafa eignarhlutum ríkisins í bönkunum. Ríkisstjórnin hefur gefið til kynna að þótt hún hafi engin áform um að minnka eignarhlut sinn í Landsbankanum niður fyrir tvo þriðju af hlutafé bankans geti hugsast að Íslandsbanki og Arion banki verði boðnir til sölu innan tíðar eða seldir ásamt öðrum eignarhlutum í bönkunum ákveði meirihlutaeigendur að selja þá, með tilteknum fyrirvörum ⁽⁶⁸⁾.
- 144) Gildistími sérstöku lausafjárfyrirgreiðslunnar rennur út í september 2012 og hún hefur aldrei verið notuð. Stjórnvöld á Íslandi gera ráð fyrir að yfirlýsing ríkisstjórnarinnar um allsherjarábyrgð á innstæðum verði afturkölluð í náninni framtíð eða áður en fjármagnshöftum verður aflétt.
- 145) Að því er varðar samninginn um innstæður Straums var lokagjalddagi skuldabréfsins í marsmánuði 2013 en Straumur greiddi það upp að fullu þegar snemma árs 2012. Frá þeim tíma bar ríkið ekki lengur áhættu af því að verðmæti undirliggjandi eigna kynni að vera of lítið.

4. Ástæður þess að stofnað var til formlegrar rannsóknar og ráðstafanir sem tímabundið samþykki var gefið fyrir í ákvörðunum um Byr

- 146) Í ákvörðuninni um að hefja formlega rannsókn lýsti Eftirlitsstofnun EFTA þeirri bráðabirgðaniðurstöðu að bæði ráðstafanir íslenska ríkisins til fjármögnunar Íslandsbanka og lausafjárfyrirgreiðslan hefðu í för með sér ríkisaðstoð eins og hún er skilgreind í 61. gr. EES-samningsins. Þá taldi hún ekki útilokað að ríkisaðstoð væri fólgin í innstæðutryggingunni og samningnum um innstæður Straums. Ákvörðunin um að hefja rannsókn tók ekki til aðstoðar í tengslum við kaupin á Byr sem stofnunin gaf tímabundið samþykki fyrir í ákvörðunum um Byr. Ákvörðunin, sem hér birtist, hefur að geyma endanlega afstöðu stofnunarinnar til þessara atriða, sem hafa enn þýðingu að því er varðar umfjöllunarefni ákvörðunarinnar.
- 147) Að því er varðaði mat á því hvort ráðstafanirnar, sem ákvörðunin um að hefja formlega rannsókn sneri að, samræmdust gildandi reglum leit Eftirlitsstofnun EFTA svo á að endanleg afstaða til þess yrði að byggjast á áætlun um endurskipulagningu, en slík áætlun hafði ekki borist stofnuninni þegar hún hóf formlegu rannsóknina hinn 15. desember 2010. Efasemdir stofnunarinnar um að aðstoðin gæti samrýmst gildandi reglum stöfuðu ekki sist af því að engin endurskipulagningaráætlun lá enn fyrir þegar meira en ár var liðið frá stofnun Íslandsbanka.

4.1 Athugasemdir annarra sem hagsmuna áttu að gæta

- 148) Eftirlitsstofnun EFTA barst yfirlýsing frá kröfuhöfum gamla bankans og lögðu þeir í henni áherslu á að líta bæri á þá sem aðila sem ættu hagsmuna að gæta og nefndu að þeir kynnu að vilja leggja fram frekari athugasemdir síðar.

4.2 Athugasemdir stjórnvalda

- 149) Stjórnvöld á Íslandi fallast á að ráðstafanir þeirra í tengslum við stofnun Nýja Glitnis, sem nú hefur hlotið nafnið Íslandsbanki, hafi falið í sér ríkisaðstoð. Þau telja þó að ráðstafanirnar geti

⁽⁶⁷⁾ Bankasýsla ríkisins er ríkisstofnun með sjálfstæðri stjórn sem heyrir undir fjármálaráðherra og var sett á stofn samkvæmt lögum nr. 88/2009 sem öðluðust gildi í ágústmánuði 2009. Bankasýslan skal hafa lokið störfum eigi síðar en 5 árum eftir að hún er sett á fót. Bankasýsla ríkisins fer með eignarhluti ríkisins í samræmi við lög, góða stjórnsýslu- og viðskiptahætti og eigendastefnu ríkisins. Henni er ætlað að endurreisa og byggja upp öflugan innlendan fjármálamarkað og stuðla jafnframt að virkri samkeppni á þeim markaði svo og tryggja gagnsæi í allri ákvarðanatöku varðandi þátttöku ríkisins í fjármálastarfsemi.

⁽⁶⁸⁾ Þessir fyrirvarar lúta einkum að óvissu vegna nýlegra dóma Hæstaréttar um gengistryggð lán og því að eignir þrotabúa gömlu bankanna verði gerðar upp á fullnægjandi hátt. Sbr. kafla 9.7 í skýrslunni um framtíðarskipan fjármálakerfisins, sjá slóðina atvinnuvegaraduneyti.is/media/Acrobat/Framtidarskipan-fjarmalakerfisins.pdf.

talist samrýmanlegar framkvæmd EES-samningsins með vísan til stafl. b) í 3. mgr. 61. gr. þess samnings, enda séu þær nauðsynlegar, í samræmi við meðalhóf og heppileg leið til þess að ráða bót á alvarlegri röskun á íslensku efnahagslífi. Stjórnvöld á Íslandi líta svo á að ráðstafanirnar séu að öllu leyti í samræmi við þau meginsjónarmið sem fram komi í leiðbeinandi reglum Eftirlitsstofnunar EFTA um ríkisaðstoð og vísa til þess að aðstoðin sé nauðsynleg og takmarkist við minnstu fjárhæð sem unnt sé að komast af með.

- 150) Stjórnvöld á Íslandi taka einnig sérstaklega fram að fyrrverandi hluthafar Glitnis hafi tapað allri hlutafjäreign sinni og ekki hlotið neinar bætur fyrir það frá ríkinu, að aðstoðin sé sniðin að því markmiði að forðast eftir föngum smitáhrif á keppinauta og að skilmálar lánanna (framlagsins til eiginfjárbáttar B) séu sambærilegir því sem tíðkist á markaði.
- 151) Stjórnvöld líta ekki svo á að innstæðutryggingin feli í sér ríkisaðstoð.

4.3 Skuldbindingar stjórnvalda

- 152) Stjórnvöld á Íslandi hafa gengist undir ýmsar skuldbindingar sem flestar tengjast þeirri röskun á samkeppni sem fylgir aðstoðinni sem hér er til umfjöllunar og er þeim lýst í viðauka.

II. MAT

1. Er um ríkisaðstoð að ræða?

- 153) 1. mgr. 61. gr. EES-samningsins hljóðar svo:

„Ef ekki er kveðið á um annað í samningi þessum er hvers kyns aðstoð, sem aðildarríki EB eða EFTA-ríki veitir eða veitt er af ríkisfjármunum og raskar eða er til þess fallin að raska samkeppni með því að ívilna ákveðnum fyrirtækjum eða framleiðslu ákveðinna vara, ósamrýmanleg framkvæmd samnings þessa að því leyti sem hún hefur áhrif á viðskipti milli samningsaðila.“

- 154) Eftirtalдар ráðstafanir eru metnar í umfjöllun Eftirlitsstofnunar EFTA hér á eftir ⁽⁶⁹⁾:

- Stofnfjármögnun nýja bankans af hálfu íslenska ríkisins
- (Tímabundin) heildarfjármögnun nýja bankans með ríkisfjármunum
- Sú ákvörðun ríkisins að halda eftir 5% eignarhlut þegar 95% hlutafjár í nýja bankanum voru seld kröfuhöfum Glitnis
- Framlag ríkisins til eiginfjárbáttar B sem fólgið var í því að veita nýja bankanum víkjandi lán

Ofangreindar ráðstafanir eru nefndar „fjármögnunarráðstafanirnar“ hér á eftir. Að auki falla eftirtaldir þættir undir matið:

- Samningur um sérstaka lausafjárfyrirgreiðslu
- Yfirlýsing íslensku ríkisstjórnarinnar um að innlendar innstæður í öllum íslenskum bönkum verði tryggðar að fullu
- Samningurinn um innstæður Straums

- 155) Þá skal rifjað upp að í síðari ákvörðuninni um Byr var bent á að Íslandsbanki hefði hugsanlega notið góðs af aðstoðinni sem Byr var veitt, og þá einkum heimildinni til að taka víkjandi lán sem Byr naut allt þar til samruninn við Íslandsbanka var um garð genginn. Eftirlitsstofnun EFTA ítrekar einnig að ríkisaðstoð er fólgin í tímabundið samþykktum ráðstöfunum til björgunar Byr, sem nú hefur sameinast Íslandsbanka, og að endanleg ákvörðun um hvort sú aðstoð samrýmist gildandi reglum ræðst af áætlun um endurskipulagningu sameinaða fyrirtækisins.

1.1 Gengið á ríkisfjármuni

- 156) Rétt eins og fram kom í bráðabirgðaniðurstöðu Eftirlitsstofnunar EFTA í ákvörðuninni um að hefja rannsókn er ljóst að ríkissjóður ber kostnaðinn við fjármögnunarráðstafanirnar. Sömuleiðis blasir við að ríkisfjármunir hafa verið nýttir til þess að veita Íslandsbanka lausafjárfyrirgreiðslu. Að því er varðar samninginn um innstæður Straums tók ríkið þá áhættu að eignir Straums reyndust ekki nægar til þess að standa undir þeim skuldbindingum Straums (innstæðum) sem fluttar voru til bankans. Í reynd gekkst ríkið í ábyrgð fyrir því sem á kynni að vanta, en í því er fólgin (hugsanleg) tilfærsla ríkisfjármuna.

⁽⁶⁹⁾ Sbr. nánari lýsingu í 3. kafla þessarar ákvörðunar.

- 157) Í tengslum við innstæðutrygginguna telur Eftirlitsstofnun EFTA rétt að leggja áherslu á það strax í upphafi að mat hennar takmarkast við viðbótartrygginguna sem lýst hefur verið hér á undan, en hún hvílir í meginatriðum á yfirlýsingum íslensku ríkisstjórnarinnar þess efnis að innstæður í innlendum viðskiptabönkum og sparisjóðum og útibúum þeirra á Íslandi verði tryggðar að fullu.
- 158) Mat stofnunarinnar er með fyrirvara um álit hennar á því hvort lög nr. 98/1999 og aðgerðir, sem íslenska ríkisstjórnin og TIF hafa gripið til í fjármálakreppunni, samrýmist EES-löggjöf og þá einkum ákvæðum tilskipunar 94/19/EB. Með tilliti til framkvæmdar tilskipana 97/9/EB og 94/19/EB lítur Eftirlitsstofnun EFTA svo á, að því marki sem slíkar ráðstafanir fela í sér ríkisaðstoð, að ekki geti talist athugasvert með vísan til 61. gr. EES-samningsins þótt ríkisfjármunir séu nýttir til þess að fullnægja skyldum samkvæmt EES-löggjöf. Ráðstafanir af því tagi koma því ekki til skoðunar í ákvörðuninni sem hér birtist.
- 159) Eftirlitsstofnun EFTA tók fram í ákvörðuninni um að hefja rannsókn að hún myndi halda áfram athugun sinni á því hvort ofangreindar yfirlýsingar íslensku ríkisstjórnarinnar væru nægilega nákvæmar, afdráttarlausar, fyrirvaralausar og lagalega bindandi til þess að fela í sér skuldbindingu um nýtingu ríkisfjármuna ⁽⁷⁰⁾. Í mati sínu á því hvort þessum skilyrðum sé fullnægt lítur stofnunin til þess að yfirlýsingarnar fólu í sér óafturkallanlega skuldbindingu til þess að nýta opinbert fé, eins og sjá má af því að til þess að vernda innstæðueigendur hefur íslenska ríkið gert allt sem í valdi þess hefur staðið: ríkið hefur ekki aðeins breytt forgangi innstæðueigenda til greiðslna úr þrotabúi (en sú aðgerð felur ekki í sér notkun ríkisfjármuna) heldur einnig gert það ljóst að innstæðueigendur muni ekki þurfa að bera nokkurt tap. Jafnframt verður að greina milli þessarar allsherjarábyrgðar stjórnvalda á innstæðum í innlendum viðskiptabönkum og sparisjóðum og innstæðutryggingakerfi sem byggt er á EES-lagagerðum, því að tryggingarverndin er ekki takmörkuð við neina fjárhæð og bankarnir, sem njóta úrræðisins, leggja ekkert af mörkum til þess.
- 160) Hvaða skilning íslensk stjórnvöld leggja í yfirlýsingu sína má ráða af íhlutun ríkisvaldsins um málefni fjármálafyrirtækja frá því í októbermánuði 2008, en hún hefur mótast af viðleitni til þess að standa við yfirlýsinguna. Undir þessa íhlutun falla ráðstafanir til þess að verja innstæður í fjármálafyrirtækjum, svo sem stofnun viðskiptabankanna þriggja, flutningur innlána SPRON til Arions banka, flutningur innlána Straums til Íslandsbanka, yfirtaka Seðlabanka Íslands á innstæðum fimm sparisjóða í Sparisjóðabanka Íslands, flutningur innstæðna í Byr sparisjóði til Byrs hf., flutningur innstæðna úr Sparisjóði Keflavíkur til SpKef og ábyrgð ríkisins á innstæðum í SpKef eftir að því fyrirtæki var gert að sameinast Landsbankanum.
- 161) Stjórnvöld á Íslandi hafa raunar haldið því fram í ýmsum ríkisaðstoðarmálum, sem Eftirlitsstofnun EFTA hefur nú til rannsóknar – en nokkur þeirra hafa þegar verið nefnd hér á undan, að leiðin, sem farin var í hverju tilviki, hafi verið sú aðferð til þess að ná fram fullri vernd innstæðueigenda sem hafði í för með sér minnstan kostnað fyrir íslenska ríkið.
- 162) Með hliðsjón af því, sem hér hefur verið rakið, er það skoðun Eftirlitsstofnunar EFTA að um sé að ræða ráðstöfun sem er lagalega bindandi, nákvæm, fyrirvaralaus og afdráttarlaus. Stofnunin ályktar því að yfirlýsingar íslensku ríkisstjórnarinnar þess efnis að innstæður verði tryggðar að fullu feli í sér skuldbindingu til að nota ríkisfjármuni, eins og það hugtak er notað í 61. gr. EES-samningsins.

1.2 Er ákveðnum fyrirtækjum eða framleiðslu ákveðinna vara ívilnað?

1.2.1 Forskot

- 163) Aðstoðarráðstafanirnar verða í fyrsta lagi að leiða til þess að nýi bankinn öðlist forskot á þann hátt að honum sé hlíft við greiðslum sem hann þyrfti ella að inna af hendi af rekstrarfé sínu. Rétt eins og í bráðabirgðaniðurstöðu sinni í ákvörðuninni um að hefja rannsókn er Eftirlitsstofnun EFTA þeirrar skoðunar að fjármögnunarráðstafanirnar hafi hver um sig í för með sér forskot fyrir nýja bankann, enda hefði hann ekki átt kost á eiginfénu, sem honum var lagt til, án tilstyrks ríkisins.
- 164) Eftirlitsstofnun EFTA beitir markaðsfjárfestareglunni til þess að ákvarða hvort fjárfesting í fyrirtæki, til að mynda með eiginfjárframlagi, leiði til forskots fyrir það og metur þá hvort einkafjárfestir, sem hefur svipuð umsvif og hlutaðeigandi opinber stofnun og starfar við eðlilegar markaðsaðstæður, hefði ráðist í slíka fjárfestingu ⁽⁷¹⁾. Að því er varðar fjármögnunarráðstafanir

⁽⁷⁰⁾ Sbr. í þessu tilliti dóm Almenna dómstólsins í sameinuðum málum T-425/04, T-444/04, T-450/04 og T-456/04 *Franska ríkið o.fl. gegn framkvæmdastjórn*, dómasafn 2010, bls. II-02099, 283. mgr (máli áfrýjað).

⁽⁷¹⁾ Sbr. til dæmis mál T-228/99 *WestLB*, dómasafn 2003, bls. II-435.

í þágu illra staddra banka hefur það verið almenn afstaða bæði framkvæmdastjórnar Evrópusambandsins (í ýmsum málum frá því að fjármálakreppan hófst ⁽⁷²⁾) og Eftirlitsstofnunar EFTA ⁽⁷³⁾ frá upphafi fjármálakreppunnar að endurfjármögnun banka af hálfu ríkisvaldsins teljist hafa í för með sér ríkisaðstoð þegar lítið er til þess umróts og þeirrar óvissu sem einkennt hefur fjármálamarkaði frá því á haustmánuðum árið 2008. Þetta almenna sjónarmið á ekki síst við íslensku fjármálamarkaðina árin 2008 og 2009 þegar kerfið féll saman í heild. Eftirlitsstofnun EFTA lítur því svo á að fjármögnunarráðstafanirnar hafi í för með sér forskot fyrir Íslandsbanka, enda þótt 95% hlutafjár í nýja bankanum hafi að lokum verið selt kröfuhöfum (sem flestir tilheyra einkageiranum). Einu einkaaðilarnir, sem tóku þátt í fjármögnun Íslandsbanka, eru kröfuhafar gamla bankans og tilgangur þeirra er sá einn að gera tap sitt sem minnst ⁽⁷⁴⁾.

- 165) Áþekk sjónarmið eiga við um sérstöku lausafjárfyrirgreiðsluna sem samið var um sem einn hluta styrktaraðgerða ríkisins í því skyni að endurvekjja starfsemi ógjaldfærs banka í nýstofnuðum banka og hvetja kröfuhafa þess fyrrnefnda til þátttöku í fjármögnun nýja bankans. Augljóst má vera að ástæðan fyrir íhlutun ríkisvaldsins var að óvíst þótti að Íslandsbanki gæti aflað nægilegs lausafjár á almennum markaði. Í stað þess að ríkið kæmi fram eins og einkafjárfestir tók það að sér hlutverk einkarekinna markaðsaðila sem héldu að sér höndum við útlán til fjármálafyrirtækja. Eftirlitsstofnun EFTA staðfestir því bráðabirgðaniðurstöðuna sem hún komst að í ákvörðuninni um að hefja rannsókn og það álit að sérstaka lausafjárfyrirgreiðslan hafi haft í för með sér forskot fyrir Íslandsbanka.
- 166) Að því er varðar flutning eigna og skulda Straums – samninginn um innstæður Straums – telur stofnunin jákvætt að viðskiptin hafa sem heild það markmið að greiða Íslandsbanka endurgjald sem nemi aðeins fjárhæð skuldbindinganna sem færðar voru til hans. Aftur á móti tekur ríkið á sig alla áhættu af því að eignir Straums reynist minna virði en yfirteknu innstæðurnar og á því hvílir sú skylda að bæta það sem upp á kynni að vanta. Þannig virðist sem Íslandsbanki hafi ekki aðeins nokkrar tekjur af þessu (gegnum vaxtagreiðslur af skuldabréfinu) heldur muni hann einnig geta byggt upp viðskiptavild og aukið markaðshlut sinn án þess að taka á sig áhættu í því sambandi. Niðurstaða Eftirlitsstofnunar EFTA er sú að í þessu sé fólgið forskot.
- 167) Loks verður Eftirlitsstofnun EFTA einnig að meta hvort viðbótarábyrgð á innstæðum færi Íslandsbanka og öðrum íslenskum bönkum forskot. Hér er lítið til þess að þegar stjórnmöld á Íslandi gáfu fyrst út yfirlýsingu um að innstæður yrðu tryggðar var ekki með öllu ljóst hvernig staðið yrði að þeirri ábyrgð, og þá einkum hvaða afleiðingar slík ráðstöfun hefði ef banki yrði ófær um að standa við fjárhagslegar skuldbindingar sínar við innstæðueigendur. Nú virðist hins vegar sem banki yrði gerður gjaldþrota við þær aðstæður en íslenska ríkið myndi tryggja – til að mynda með því að flytja innstæður til annars banka og bæta upp það sem á vantaði á eignahliðinni – að innstæður yrðu greiddar að fullu og að innstæðueigendur hefðu alltaf fullan aðgang að öllum innstæðum sínum.
- 168) Eftirlitsstofnun EFTA lítur svo á að ekki vegi þungt hvaða leiðir ríkið myndi fara nákvæmlega til þess að standa við þessa ótakmörkuðu ábyrgð á innlendum innstæðum. Mestu skiptir að það hefur tekið á sig þá skyldu að gera viðeigandi ráðstafanir ef banki getur ekki greitt út innstæður, án nokkurra takmarkana.
- 169) Þessi ótakmarkaða ábyrgð hefur að áliti stofnunarinnar í för með sér ívilnun fyrir Íslandsbanka: Í fyrsta lagi er í henni fólgið verðmætt samkeppnisforskot – ótakmörkuð ríkisábyrgð og þar með öflugt öryggisnet – umfram aðrar fjárfestingarleiðir og önnur fyrirtæki. Þetta sést meðal annars af nýlegri skýrslu efnahagsráðherra, en í henni segir: „Íslensk fjármálafyrirtæki starfa um þessar mundir í vernduðu umhverfi í skjóli gjaldeyrishafta og almennrar innstæðutryggingar. Við þessar aðstæður eru innlán í bönkum því sem næst eini öruggi kosturinn fyrir íslenska sparifjáreigendur“ ⁽⁷⁵⁾.

⁽⁷²⁾ Sbr. til dæmis ákvörðun framkvæmdastjórnarinnar frá 10. október 2008 í máli NN 51/2008 *Ábyrgðakerfi fyrir banka í Danmörku*, sjá 32. mgr., og ákvörðun framkvæmdastjórnarinnar frá 21. október 2008 í máli C 10/2008 *IKB*, sjá 74. mgr.

⁽⁷³⁾ Sbr. ákvörðun Eftirlitsstofnunar EFTA frá 8. maí 2009 um aðstoðarkerfi fyrir tímabundna endurfjármögnun banka sem búa í meginatriðum við traustan rekstur, í því skyni að yta undir stöðugleika í fjármálakerfinu og lánveitingar til raunhagkerfisins í Noregi (205/09/COL) sjá slóðina <http://www.efitasurv.int/?l=1&showLinkId=16694&l=1>.

⁽⁷⁴⁾ Sjá í þessu tilliti svipaða röksemdafærslu framkvæmdastjórnar Evrópusambandsins að því er varðar fjárfestingar birgja í illa stöddu fyrirtæki sem finna má í ákvörðun framkvæmdastjórnarinnar C 4/10 (áður NN 64/09) – Aðstoð við Trèves (Frakklandi).

⁽⁷⁵⁾ Skýrsla efnahags- og viðskiptaráðherra, sem lögð var fyrir Alþingi (í marsmánuði 2012), „um framtíðarskipan fjármálakerfisins“, kafla 9.6, textinn aðgengilegur á eftirfarandi slóð: atvinnuvegaraduneyti.is/media/Acrobat/Framtidarskipan-fjarmalakerfisins.pdf.

- 170) Í öðru lagi virðist blasa við að án þessarar ábyrgðar hefði meiri hætta verið á að Íslandsbanki þyrfti að þola áhlaup á innstæður sínar eins og fyrirrennari hans ⁽⁷⁶⁾. Til þess að fá til sín innstæður eða jafnvel til að halda þeim óbreyttum hefði bankinn þannig að öllum líkindum þurft að greiða hærri vexti (til þess að mæta áhættunni) nema vegna þeirrar ótakmörkuðu viðbótarábyrgðar á innstæðum sem íslenska ríkið hefur tekið á sig. Eftirlitsstofnun EFTA ályktar því að innstæðutryggingin feli í sér forskot fyrir bankann.

1.2.2 Sértek áhrif

- 171) Aðstoðarráðstöfunin verður í öðru lagi að vera sértek í þeim skilningi að hún ívilni „*ákveðnum fyrirtækjum eða framleiðslu ákveðinna vara*“. Fjármögnunarráðstafanirnar, lausafjárþyrngreiðslan og samningurinn um innstæður Straums eru allt sértekar ráðstafanir sökum þess að þær nýttast Íslandsbanka einum.
- 172) Við þetta bætist að stuðningur ríkisins getur einnig talist sértekur við þær aðstæður að hann nýtist einni tiltekinni atvinnugrein eða fleiri, en ekki öðrum. Eftirlitsstofnun EFTA lítur því svo á að ábyrgð ríkisins á innstæðum, sem nýtist íslenska bankakerfinu í heild, sé sértek ráðstöfun. Til sömu niðurstöðu leiða ofangreindar röksemdir þess efnis að bönkum hafi verið ívilnað umfram önnur fyrirtæki sem bjóða fram sparnaðar- og fjárfestingarkosti.

1.3 Samkeppnisröskun og áhrif á viðskipti milli samningsaðila EES-samningsins

- 173) Ráðstafanirnar styrkja Íslandsbanka í sessi gagnvart keppinautum (og hugsanlegum keppinautum) bæði á Íslandi og í öðrum EES-ríkjum. Eins og þegar hefur komið fram er Íslandsbanki fyrirtæki sem starfar á fjármálamörkuðum, en þeir eru opnir fyrir milliríkjasamkeppni á Evrópska efnahagssvæðinu. Enda þótt fjármálamarkaðir á Íslandi séu um þessar stundir starfræktir í fremur mikilli einangrun, einkum vegna fjármagnshaftanna, eiga milliríkjavíðskipti sér enn stað á þeim (og möguleikarnir til slíkra víðskipta eru fyrir hendi), og þeim mun vaxa fiskur um hrygg um leið og fjármagnshöftum verður aflétt. Allar þær ráðstafanir, sem hér eru til umfjöllunar, verða því að teljast þess eðlis að þær raski samkeppni og hafi áhrif á víðskipti milli samningsaðila EES-samningsins ⁽⁷⁷⁾.

1.4 Niðurstaða

- 174) Eftirlitsstofnun EFTA ályktar af þessum sökum að ráðstafanir íslenskra stjórnvalda í tengslum við fjármögnun nýja bankans, sem og lausafjárþyrngreiðslan, innstæðutryggingin og samningurinn um innstæður Straums, feli í sér ríkisaðstoð í þeirri merkingu sem hugtakið hefur í 1. mgr. 61. gr. EES-samningsins. Eftirlitsstofnun EFTA vísar til þess að í ákvörðuninum um Byr fékkst sama niðurstaða að því er varðaði ráðstafanir til fjármögnunar Byrs.

2. Málsmeðferðarreglur

- 175) Eftirfarandi ákvæði er að finna í 3. mgr. 1. gr. I. hluta bókar 3: „Tilkynna skal [E]ftirlitsstofnun EFTA um áætlanir um að veita eða breyta aðstoð þannig að henni gefist nægur tími til athugasemda. [...] Hlutaðeigandi ríki skal ekki gera fyrirhugaðar ráðstafanir fyrr en endanleg niðurstaða liggur fyrir.“
- 176) Stjórnvöld á Íslandi tilkynntu Eftirlitsstofnun EFTA ekki aðstoðarráðstafanir þær, sem ákvörðunin um að hefja rannsókn tók til, áður en þær komust til framkvæmda. Stofnunin ályktar því að stjórnvöld á Íslandi hafi ekki virt skyldur sínar samkvæmt 3. mgr. 1. gr. I. hluta bókar 3. Aðstoð samkvæmt þessum ráðstöfunum var því ólöglegt.

3. Samrýmist aðstoðin ákvæðum EES-samningsins?

- 177) Áður en lengra er haldið vísar Eftirlitsstofnun EFTA til þess að þótt Íslandsbanki sé nýr lögaðili sem settur var á stofn árið 2008 er hann augljóslega arftaki Glitnis í efnahagslegum skilningi – að því er starfsemi innanlands varðar – í þeirri merkingu að óslitin rekstrarsaga tengir þessa tvo aðila. Þar eð atvinnustarfsemin, sem Íslandsbanki hefur sinnt frá haustmánuðum 2008, hefði ekki getað átt sér stað án aðstoðarinnar lítur Eftirlitsstofnun EFTA svo á að bankinn hafi verið illa statt fyrirtæki.

⁽⁷⁶⁾ Í þessu tilliti vísar stofnunin til orða seðlabankastjóra í formála að skýrslu bankans um fjármálastöðugleika á síðara árhelmingi 2010: „Fjármögnun fjármálafyrirtækja er nú varin af höftunum og yfirlýsingu stjórnvalda um að innlán séu að fullu tryggð.“ Sjá [sedlabanki.is/library/Skraarsafn/Fjarmalastodugleiki/FS_2010_2.pdf](http://www.sedlabanki.is/library/Skraarsafn/Fjarmalastodugleiki/FS_2010_2.pdf), bls. 5. Sbr. einnig ákvarðanir framkvæmdastjórnarinnar NN 48/2008 Ábyrgðakerfi fyrir banka á Írlandi, sjá 46. og 47. mgr.: http://ec.europa.eu/community_law/state_aids/comp-2008/nn048-08.pdf, og NN 51/2008 Ábyrgðakerfi fyrir banka í Danmörku: http://ec.europa.eu/community_law/state_aids/comp-2008/nn051-08.pdf.

⁽⁷⁷⁾ Sjá í þessu tilliti mál 730/79 *Phillip Morris gegn framkvæmdastjórn*, dómasafn 1980, bls. 2671.

- 178) Við þetta bætist að ráðstafanirnar, sem hér eru til umfjöllunar, eru bæði gerðar í björgunarskyni og vegna endurskipulagningar. Eins og fram kemur í ákvörðuninni um að hefja rannsókn hefði stofnunarinn að öllum líkindum samþykkt ráðstafanirnar til bráðabirgða sem samrýmanlega björgunaraðstoð hefðu þær verið tilkynntar áður en þær komu til framkvæmda, og síðan tekið endanlega afstöðu til þeirra á grundni framlagðrar áætlunar um endurskipulagningu. Þar eð tilkynning barst ekki tímanlega réðst stofnunarinn hins vegar í formlega rannsókn og leitaði eftir því að lögð yrði fram áætlun um endurskipulagningu. Eins og nefnt hefur verið er forsendan fyrir því að ráðstafanirnar geti á endanum talist samrýmanlegar gildandi reglum sú að áætlun um endurskipulagningu fullnægi skilyrðum viðeigandi ákvæða í leiðbeinandi reglum Eftirlitsstofnunar EFTA um illa stödd fyrirtæki.

3.1 Lagagrundvöllur mats á því hvort veitt aðstoð samrýmist gildandi reglum: ákvæði 3. mgr. 61. gr. EES-samningsins og leiðbeinandi reglur Eftirlitsstofnunar EFTA um endurskipulagningu

- 179) Enda þótt ríkisaðstoð við illa stödd fyrirtæki á borð við Íslandsbanka sé að jafnaði metin með vísan til stafl. c) í 3. mgr. 61. gr. EES-samningsins getur Eftirlitsstofnun EFTA heimilað ríkisaðstoð með vísan til stafl. b) í sömu málsgrein ef tilgangurinn er sá að „ráða bót á alvarlegri röskun á efnahagslífi aðildarríkis EB eða EFTA-ríkis“. Í samræmi við það sem fram kemur í 8. mgr. leiðbeinandi reglna um bankastofnanir ⁽⁷⁸⁾ ítrekar Eftirlitsstofnun EFTA að samkvæmt bæði dómaframkvæmd og stjórnsýsluframkvæmd framkvæmdastjórnarinnar leiða ákvæði stafl. b) í 3. mgr. 61. gr. EES-samningsins til þröngrar túlkunar á því hvað talist getur alvarleg röskun á efnahagslífi EFTA-ríkis.
- 180) Stjórnvöld á Íslandi hafa gefið þær skýringar, sbr. ítarlega umfjöllun hér á undan, að kerfiskreppa hafi steðjað að íslenska fjármálakerfinu í októbermánuði 2008 og leitt á fáeinum dögum til falls stærstu bankanna og ýmissa stórra sparisjóða. Föllnu fjármálafyrirtækin hafi saman haft meira en 90% markaðshlut í flestum geirum íslenska fjármálamarkaðarinnar og erfiðleikarnir hafi magnast við það að tiltrú á gjaldmiðli landsins brast. Fjármálakreppan hafi bitnað mjög á almenna hagkerfinu og þótt rúm þrjú ár séu liðin frá upphafi kreppunnar standi íslenska fjármálakerfið enn ótraustum fótum. Enda þótt aðstæður hafi batnað umtalsvert frá árinu 2008 blasi við að á þeim tíma sem ráðstafanirnar voru gerðar hafi þeim verið ætlað að ráða bót á alvarlegri röskun á íslensku efnahagslífi.

- 181) Af þessum sökum er litið svo á að beita megi stafl. b) í 3. mgr. 61. gr. í þessu tilviki.

Gildissvið orðsendingar um endurskipulagningu

- 182) Í leiðbeiningum Eftirlitsstofnunar EFTA um ríkisaðstoð, kaflanum um endurnýjað rekstrarhæfi og mat á ráðstöfunum til endurskipulagningar í fjármálafyrirtækjum í yfirstandandi fjármálakreppu samkvæmt reglum um ríkisaðstoð ⁽⁷⁹⁾ („leiðbeinandi reglum um endurskipulagningu“), kemur fram hvaða reglur gilda um ríkisaðstoð í tengslum við endurskipulagningu fjármálafyrirtækja í yfirstandandi kreppu. Í reglunum kemur fram að til þess að ráðstafanir geti talist samrýmanlegar stafl. b) í 3. mgr. 61. gr. verði eftirtalin markmið að nást með endurskipulagningu fjármálastofnunar í tengslum við yfirstandandi fjármálakreppu:
- (i) Að bankinn verði rekstrarhæfur á ný
 - (ii) Að eigið framlag aðstoðarþegans verði nógu stórt (dreifing útgjaldabyrða sé eðlileg)
 - (iii) Að fullnægjandi ráðstafanir verði gerðar til þess að sporna við samkeppnisröskun
- 183) Mat Eftirlitsstofnunar EFTA hér á eftir tekur því til þess, með vísan til fyrirliggjandi áætlunar um endurskipulagningu Íslandsbanka sem nær einnig til kaupanna á Byr, hvort þessu sé fullnægt og þar með hvort aðstoðarráðstafanirnar, sem lýst er hér á undan, sem og þær sem stofnunarinn tilgreindi í ákvörðuninni um Byr, geti talist aðstoð til endurskipulagningar sem sé samrýmanleg gildandi reglum.

⁽⁷⁸⁾ Sbr. VIII. hluta leiðbeinandi reglna Eftirlitsstofnunar EFTA um ríkisaðstoð. Tímabundnar reglur sem varða fjármálakreppuna. Beiting ríkisaðstoðarreglna gagnvart ráðstöfunum vegna fjármálastofnana sem gerðar eru í tengslum við yfirstandandi fjármálakreppu í heiminum, sjá slóðina <http://www.eftasurv.int/?l=1&showLinkID=16604&l=1>.

⁽⁷⁹⁾ Endurfjármögnun fjármálastofnana í yfirstandandi fjármálakreppu: takmörkun aðstoðar við nauðsynlegt lágmark og varnir gegn óhóflegri samkeppnisröskun, reglurnar samþykktar í stjórn Eftirlitsstofnunar EFTA 25. nóvember 2009 sem VIII. kafli: Tímabundnar reglur sem varða fjármálakreppuna, gildistíminn framlengdur samkvæmt leiðbeinandi reglum um fjármálakreppuna 2012. Sjá vefsetur Eftirlitsstofnunar EFTA: <http://www.eftasurv.int/media/state-aid-guidelines/Part-VIII---Return-to-viability-and-the-assessment-of-restructuring-measures-in-the-financial-sector.pdf>.

3.2 *Fyrirtækið gert rekstrarhæft á ný*

- 184) Helsta markmið aðstoðar, sem veitt er til endurskipulagningar, er að gera hlutaðeigandi fyrirtæki rekstrarhæft á ný, og mat á því hvort þessu markmiði verði náð með aðstoð til endurskipulagningar er mikilvægur þáttur í að ákvarða hvort sú aðstoð samrýmist gildandi reglum.
- 185) Eins og þegar hefur verið lýst hefur hið mikla umrót í íslensku hagkerfi frá haustmánuðum 2008, tilkoma óvenjulegra ráðstafana á borð við fjármagnshöft, miklar breytingar á lagaumhverfi svo og þjóðhagshorfur sem enn eru fremur óvissar, þó að bata hafi orðið vart undanfarið, einkum þegar litið er til viðvarandi efnahagserfiðleika á evrusvæðinu, haft þær afleiðingar að verulegum erfiðleikum er bundið að reka banka með hagnaði og gera hann rekstrarhæfan til frambúðar. Áður en lengra er haldið tekur Eftirlitsstofnun EFTA fram að hafa verður þetta atriði sérstaklega í huga í tengslum við matið sem lýst er hér á eftir.
- 186) Í 2. undirkafla leiðbeinandi reglna um endurskipulagningu kemur fram að stjórnvöld í EES-ríkinu skuli leggja fram tæmandi og ítarlega áætlun um endurskipulagningu sem hafi að geyma allar upplýsingar um viðskiptalíkan bankans og geri hann rekstrarhæfan á ný. Samkvæmt 10. mgr. reglnanna ber að tilgreina í áætluninni orsakir þess að bankinn á í erfiðleikum og hverjir veikleikar hans eru, og lýsa því í stórum dráttum hvernig fyrirhugaðar endurskipulagningaraðgerðir eiga að ráða bót á þeim grundvallarvanda sem bankinn glímur við.
- 187) Eins og þegar hefur komið fram er fjallað um orsakir erfiðleikanna, sem Íslandsbanki glímur við, bæði í endurskipulagningaráætluninni og skýrslu rannsóknarnefndar Alþingis. Meðal þess helsta, sem tilgreint var í síðarnefnda skjalinu sem orsakir að því er bankann varðaði, var óhóflegur og ósjálfbær vöxtur, skuldsetning eigenda bankans, samþjöppun áhættu, veik eiginfjárstaða og stærð bankanna í samanburði við stærð íslenska hagkerfisins. Glitnir var jafnframt farinn að taka þátt í umfangsmiklum skuldsettum yfirtökum⁽⁸⁰⁾ og kaupum á atvinnuhúsnæði á erlendum mörkuðum. Þá reiddi bankinn sig fyrst og fremst á skammtímafjármögnun á heildsölumörkuðum og tók mikla áhættu með lánveitingum til eigenda, og einstakir viðskiptamenn höfðu fengið lánaðar stórar fjárhæðir.

Eftirlitsráðstafanir til þess að tryggja rekstrarhæfi

- 188) Í áætlun um endurskipulagningu Íslandsbanka er vissulega brugðist við mörgum þeim veikleikum bankans sem hér hafa verið nefndir en Eftirlitsstofnun EFTA telur að ýmsar séríslenskar orsakir hafi einnig stuðlað að gjaldþroti Glitnis og hrúni íslenska fjármálageirans og tengjast þær smæð hans og þeim brotalömunum á sviði reglusetningar og eftirlits sem rannsóknarnefnd Alþingis dró fram. Rétt eins og við á um aðra íslenska banka er rekstrarhæfi Íslandsbanka til frambúðar ekki aðeins undir því komið að réttar ráðstafanir verði gerðar hjá bankanum sjálfum, heldur einnig að ráðin verði bót á þessum brotalömunum á sviði eftirlits og reglusetningar.
- 189) Í þessu tilliti tekur Eftirlitsstofnun EFTA mið af þeim breytingum sem stjórnvöld á Íslandi hafa gert til bóta á gildandi reglum og eftirliti, sjá nánar í viðauka.
- 190) Í fyrsta lagi hefur Fjármálaeftirlitið fengið auknar heimildir, meðal annars til inngrípa að því er varðar stórar einstakar stöður og áhættu sem þeim tengist, en með þessu er að áliti stofnunarinnar brugðist við einum þeirra þátta sem stuðluðu að fjármálahruninu.
- 191) Í öðru lagi hafa tímabundnar kröfur um hátt CAD-hlutfall og ýmis ákvæði um veðhæfi, einkum bannið við lánveitingum gegn veði í eigin hlutabréfum, það markmið að koma í veg fyrir að íslenskir bankar byggi aftur upp veika eiginfjárstöðu. Eftirlitsstofnun EFTA lítur svo á að þessar ráðstafanir muni auka mótstöðuafli íslensku bankanna.
- 192) Í þriðja lagi hafa ýmsar ráðstafanir komist til framkvæmda sem tengjast hæfi stjórnenda og stjórnarmanna og launagreiðslum til þeirra. Þá hafa tekið gildi hertar reglur um útlán til tengdra aðila (til dæmis eigenda) og Fjármálaeftirlitið getur nú bannað banka að hafa tiltekna starfsemi með höndum sjái það ástæðu til. Reglum um ytri og innri endurskoðun hefur einnig verið breytt, til að mynda með því að stytta þann tíma sem ytri endurskoðandi getur verið að störfum fyrir einn og sama banka. Eftirlitsstofnun EFTA telur jákvætt að markmiðið með þessum ráðstöfunum er að hindra endurtekningu fyrri atburðarásar þar sem eigendur og yfirstjórnendur eiga í hlut.

⁽⁸⁰⁾ [Á ekki við í íslensku þýðingunni.]

Ráðstafanirnar fela einnig í sér aukið eftirlit með ytri áhættu, en hvorttveggja dregur úr hættunum sem stafa að rekstrarhæfi bankanna.

- 193) Í fjórða lagi hefur komið fram hjá stjórnvöldum á Íslandi að önnur ástæða fyrir fyrrnefndum heimildum Fjármálaeftirlitsins til að setja starfsemi banka skorður sé hversu miklum innstæðum íslensku viðskiptabankarnir söfnuðu að sér í aðdraganda kreppunnar, en það virðist hafa haft þær afleiðingar að minnsta kosti að hraða því að þeir kæmust í þrot. Stofnuninni virðist einnig sem hinar nýju reglur um lausafjárstöðu og gjaldeyrisjöfnuð ⁽⁸¹⁾ hafi í för með sér nokkrar hömlur á því hversu miklum innstæðum bankarnir geta safnað erlendis í hlutfalli við aðra starfsemi sína ef hætta er á að það veiki rekstur þeirra og geri þá berskjaldaðri fyrir gjaldmiðla- og lausafjárahættu. Það er ánægjuefni að stjórnvöld á Íslandi skuli hafa brugðist við þessum galla á regluverkinu.

Áætlun um endurskipulagningu Íslandsbanka

- 194) Að því er varðar endurskipulagningaráætlunina og ráðstafanir er snúa að bankanum sjálfum hefur Íslandsbanki í aðalatriðum tekið upp hefðbundnari rekstrarhætti banka og einbeitt sér nú að kjarnastarfsemi sinni (bankarekstri innanlands og þjónustu við sjávarútvegs- og jarðhitafyrirtæki), en hún verður fyrst og fremst fjármögnuð með almennum innlánum.
- 195) Þess er vænst að hlutfall innstæðna af útlánnum falli enn frekar úr um 80% nú í [...] % við lok endurskipulagningartímans [...].
- 196) Við þetta bætist, eins og þegar hefur komið fram, að Íslandsbanki var þegar frá stofnun miklu minna skuldsettur en Glitnir og þar eð heildsöluskuldir urðu að mestu eftir í þrotabúi Glitnis þarf bankinn samkvæmt endurskipulagningaráætluninni ekki að treysta á endurfjármögnun á alþjóðamörkuðum fyrir ótryggðar skuldir nema að mjög litlu leyti.
- 197) Sá háttur að treysta á endurfjármögnun á heildsölumörkuðum reyndist ein helsta ástæðan fyrir því að Glitnir komst í þrot. Fjármögnun Íslandsbanka hefur til þessa byggst að mestu á innlánum og eiginfé en í endurskipulagningaráætluninni er gert ráð fyrir að vægi innlána verði minnkað lítið eitt, eða úr 80% í [...] % af heildarskuldbindingum, [...]. Til þess að mæta þeim samdrætti hyggst Íslandsbanki gefa út sértryggð skuldabréf innanlands. Bankinn hefur þegar gefið út slík skuldabréf með góðum árangri, eða að fjárhæð 4 milljarða kr. í desembermánuði 2011, og [...].
- 198) [...]. Stjórnendur Íslandsbanka telja að áhugi fjárfesta á ótryggðum skuldabréfum íslenskra aðila, sem nú er með minnsta móti, geti farið vaxandi þegar ótakmarkaðri tryggingu á innstæðum verður aflétt. Eftirlitsstofnun EFTA lítur svo á að með vísan til þeirra málsatvika sem stjórnvöld á Íslandi hafa lýst virðist bankanum hafa verið tryggð örugg fjármögnun til loka endurskipulagningartímans. Með hliðsjón af óvissunni sem ríkir um innstæðutrygginguna og fjármagnshöftin, svo og að óljóst er um framtíðarþróun á lánamörkuðum (fyrir ríkisskuldir), er ógerningur að segja fyrir um hvort áætlanir um fjármögnun Íslandsbanka muni ganga eftir þegar til lengri tíma er lítið. Þar eð fjármögnun á endurskipulagningartímanum byggist að miklu leyti á innlánum og sértryggðum skuldabréfum, og sú tegund skuldbindinga vegur þýngst á efnahagsreikningnum, fellst Eftirlitsstofnun EFTA á að enda þótt vikja þyrfti lítillaga frá fjármögnunaráætluninni síðar myndi það ekki ógna rekstrarhæfi banks.
- 199) Á eignahlið efnahagsreikningsins er til þess að líta að áhættumestu erlendu eignirnar – til að mynda verðbréf með tryggingum í atvinnuhúsnæði erlendis – urðu einnig eftir í þrotabúi Glitnis. Efnahagsreikningurinn hefur af þeim sökum minnkað um 85%. Helsti veikleiki viðskiptalíkans Glitnis – þ.e. að treyst var á áhættusamar erlendar eignir án þess að viðeigandi áhættumat færi fram og af takmarkaðri þekkingu á markaðnum – er þar með úr sögunni. Stofnunin telur ánægjuefni að samkvæmt endurskipulagningaráætluninni verður starfsemi af þessu tagi ekki tekin upp hjá bankanum í framtíðinni, heldur verður áherslan á hefðbundna kjarnastarfsemi.

⁽⁸¹⁾ Nýjar reglur Seðlabanka Íslands um gjaldeyrisjöfnuð öðluðust gildi 1. janúar 2011. Tilgangur reglnanna er að takmarka gengisáhættu með því að koma í veg fyrir að gjaldeyrisjöfnuður fari fram úr tilteknum mörkum. Meðal helstu breytinga frá áðurgildandi reglum er að leyfileg opin staða í einstökum erlendum gjaldmiðlum hefur verið lækkuð úr 20% í 15% af eiginfé og leyfilegur heildargjaldeyrisjöfnuður lækkaður úr 30% í 15%. Þá er í reglunum kveðið á um ítarlegri skýrsluskil vegna gjaldeyrisjafnaðar og felur það í sér að skuldir og eignir í erlendum gjaldmiðlum eru flokkaðar eftir tegund í útlán, skuldabréf, hlutabréf, hlutdeildarskírteini verðbréfasjóða, innlán, ávöxtunarsamninga, skuldir við Seðlabanka o.s.frv. Víki gjaldeyrisjöfnuður frá þeim mörkum sem tilgreind eru í reglunum ber hlutaðeigandi fjármálaþyrftir að grípa til aðgerða til að eyða frávikinu eigi síðar en innan þriggja viðskiptadaga. Takist þetta ekki er Seðlabankanum heimilt að leggja á dagsektir. Seðlabankinn hefur einnig farið aðrar leiðir til þess að draga úr gjaldeyrismissvægi, meðal annars með því að gera gjaldeyrisþyrftasamning við einn viðskiptabankanna og stunda kaup á erlendum gjaldeyri. Að sögn Seðlabankans stuðla þessar ráðstafanir að fjármálastöðugleika og styrkja óskuldsettan gjaldeyrisforða banks.

- 200) Augljóst er að bankinn hefur stækkað eftir að hann var settur á stofn, einkum vegna kaupanna á Byr. Samkvæmt endurskipulagningaráætluninni hefur þetta þó óveruleg áhrif á viðskiptalíkan Íslandsbanka enda var eignasafn Byrs að mestu innlent og svipað að uppbyggingu og eignasafn Íslandsbanka. Hvað sem öðru líður lítur Eftirlitsstofnun EFTA svo á að eignasala, sem Íslandsbanki hefur skuldbundið sig til og nánar er fjallað um hér á eftir, muni gera bankanum auðveldara um vik að einbeita sér að kjarnastarfsemi sinni.
- 201) Í tengslum við eignasafnið glímir bankinn enn við það erfiða úrlausnarefni að endurskipuleggja lán sem flutt voru til hans frá Glitni. Í því tilliti telur stofnunin jákvætt að sú endurskipulagning skuli vera eitt af forgangsverkefnum bankans eins og sjá má af þeim fjölmörgu skuldaúrræðum, bæði almennum og sérsniðnum, sem bankinn hefur boðið yfirskuldsettum viðskiptavinum sínum. Þó að þessi vinna hafi gengið hægar en áætlað var í upphafi hefur mikill árangur þegar náðst. Dæmi um þetta er að hinn 8. febrúar 2012 hafði endurskipulagning af einhverju tagi átt sér stað í 2 680 fyrirtækjum og að sögn stjórnvalda á Íslandi nægði hún í langflestum tilvikum til þess að gera fyrirtækjunum kleift að greiða af lánum sínum.
- 202) Eftirlitsstofnun EFTA lítur svo á að þetta sé vísbending um að Íslandsbanki hafi beitt traustum aðferðum við endurskipulagninguna. Gögn úr mælaborði bankans um endurskipulagningu benda jafnframt til þess að það markmið að ljúka endurskipulagningu fyrirtækjalána fyrir árslok 2012 og endurskipulagningu einstaklingslána á árinu 2013 sé raunhæft. Komi ekki til óvæntra sviptinga í íslensku eða erlendu þjóðhagsumhverfi þýðir þetta, þegar málið er skoðað í heild, að efnahagsreikningur Íslandsbanka verður að áliti Eftirlitsstofnunar EFTA tiltölulega traustur við lok endurskipulagningartímans og lánasöfnin í skilum.
- 203) Eins og fram hefur komið var veikt eiginfé Glitnis eitt af því sem leiddi til falls bankans. Í áætluninni um endurskipulagningu Íslandsbanka er gert ráð fyrir að CAD-hlutfall bankans verði allan endurskipulagningartímann til muna hærra en lágmarkshlutfallið 16% sem Fjármálaeftirlitið krefst. Það hlutfall er mun hærra en 10,5% lágmarkið sem sett er í væntanlegum Basel III-reglum. Jafnvel við álagsaðstæðurnar, sem Íslandsbanki hefur gert grein fyrir í tengslum við ICAAP-skýrslu þessa árs sem fylgir endurskipulagningaráætluninni, yrði CAD-hlutfallið ekki lægra en sem nemur þessu viðmiði. Raunar hyggst Íslandsbanki samkvæmt endurskipulagningaráætluninni lækka eiginfjárlutfall sitt smám saman með því að hefja arðgreiðslur, í þeim tilgangi að auka hagnað⁽⁸²⁾. Eftirlitsstofnun EFTA telur það bera vott um aðgát og áherslu á öryggi að jafnvel við álagsaðstæðurnar, sem Íslandsbanki hefur lýst og virðast byggjast á skynsamlegum forsendum, skuli eiginfé umfram metna þörf nema [...] milljörðum kr., en það gefur bankanum verulegt svigrúm til að bregðast við óvæntum áföllum í rekstrarumhverfi eins og því sem lýst er hér á undan.
- 204) Að því er varðar lausafjárstöðu bankans lítur Eftirlitsstofnun EFTA til þess að samkvæmt endurskipulagningaráætluninni virðist hún nú nægilega traust og ekkert bendir til þess að hún muni veikjast sem nokkru nemur á endurskipulagningartímanum. Þá telur stofnunin að álagsprófun á lausafjárlutfalli bankans samkvæmt ICAAP-skýrslunni, en sú prófun gefur til kynna að bankinn sé vel undir áföll búinn, bendi til þess að lausafjárstaða Íslandsbanka sé traust.
- 205) Eftirlitsstofnun EFTA telur einnig ánægjulegt að stjórnendur Íslandsbanka skuli hafa gert þær breytingar á stjórnarháttum og áhættustýringu sem lýst var hér á undan, en með þeim er brugðist við veikleika í rekstri Glitnis og stuðlað að málefnalegri og faglegri áhættustýringu í starfsemi bankans.
- 206) Að því er varðar arðsemi kemur einnig fram í leiðbeinandi reglum um endurskipulagningu að í endurskipulagningaráætluninni skuli skýra hvaða leiðir bankinn hyggist fara til að byggja upp rekstrarhæfi sitt til frambúðar þannig að hann geti sem fyrst hætt að þiggja ríkisaðstoð. Nánar tiltekið verður arðsemi eiginfjár bankans að vera fullnægjandi eftir að allur reglulegur rekstrarkostnaður hefur verið greiddur og viðeigandi eftirlitskröfum hefur verið fullnægt. Hér er einkum að nefna 13. mgr. reglnanna, en þar kemur fram að rekstrarhæfi til frambúðar sé náð þegar bankinn getur staðið undir öllum kostnaðarþáttum, þ.m.t. afskriftum og fjármagnsliðum, og arðsemi eiginfjár er viðunandi að teknu tilliti til áhættustöðu bankans.

⁽⁸²⁾ Í ICAAP-skýrslu Íslandsbanka er þó lögð áhersla á að ákvörðun um arðgreiðslu hvers árs verði byggð á uppfærðri greiningu á eiginfjárþörf og jafnframt verði tekið mið af lausafjárstöðu bankans.

- 207) Eftirlitsstofnun EFTA ítrekar það sem fram kom hér á undan, þ.e. að efnahagsaðstæðurnar, sem Íslandsbanki býr við, verða að teljast örðugt rekstrarumhverfi hvaða banka sem er. Með það í huga telur stofnunin áætlaða arðsemi samkvæmt endurskipulagningaráætluninni viðunandi, enda verður hún nægilega há og og að mestu yfir eigin arðsemismarkmiðum Íslandsbanka nær allan endurskipulagningartímann og næstu ár á eftir þrátt fyrir hátt eiginfjárlutfall. Árin 2009 til 2014 sveiflast arðsemi eiginfjár frá [...] % til [...] %. Eins og þegar hefur verið fjallað um [...] má þó rekja þessa sveiflu fyrst og fremst til óreglulegra aðstæðna og atburða, eða virðisaukningar eigna sem fluttar voru frá Glitni, annars vegar, og afskrifta vegna nýlegs dóms Hæstaréttar um gengistryggð lán og kaupanna á Byr, hins vegar. Samkvæmt endurskipulagningaráætluninni er ekki gert ráð fyrir óreglulegum liðum af þessu tagi eftir árið 2013 og búist er við að arðsemi aukist úr [...] % í [...] % milli áranna 2014 og 2016. Útreikningar stjórnvalda á Íslandi, en í þeim hafa þessir óreglulegu liðir verið fjarlægðir af rekstrarreikningnum, benda til þess að hagnaður bankans hafi verið tiltölulega stöðugur frá árinu 2008 og verði það áfram allt til ársins 2016. Skýrsla Bankasýslu ríkisins, sem getið er um hér á undan, virðist styðja þessa niðurstöðu. Þó að óljóst sé hvort útreikningarnir sýni að fullu hagnaðinn af hinum mikla afslætti af lánasöfnunum bendir Eftirlitsstofnun EFTA á að eftir árið 2013, en þá er áætlað að afslátturinn verði að fullu kominn fram í bókhaldi, verður hagnaður bankans á bilinu [...] til [...] milljarðar kr. á ári samkvæmt endurskipulagningaráætluninni.
- 208) Þegar hefur verið minnst á suma helstu og ítarlegustu þætti fjárhagsáætlunarinnar sem endurskipulagningaráætlunin byggist á, til að mynda að tekjur af kjarnasviðunum fyrirtækjaþjónusta og viðskiptabankaþjónusta muni fara minnkandi á endurskipulagningartímanum. Eftirlitsstofnun EFTA virðist sem helsta ástæðan sé sú að afslátturinn verði að fullu kominn fram í bókhaldi og að þetta endurspegli aukinn fjármagnskostnað (sem er afleiðing af meiri fjölbreytni skuldbindinga þar sem langtímaskuldir vega þyngra en áður) auk þess sem hreinn vaxtamunur minnkar úr 4,4% nú niður í [...] %. Það er skoðun stofnunarinnar að skynsamlegt sé að treysta ekki á að tekjur fari vaxandi á þessum tveimur sviðum. Raunar benda líkur til að fjármagnskostnaður muni aukast lítillega (samkvæmt endurskipulagningaráætluninni upp í [...] %). Að því er varðar vaxtamuninn bendir Eftirlitsstofnun EFTA á að jafnvel með áætlaðri lækkun í [...] % yrði hann fremur mikill í alþjóðasamanburði⁽⁸³⁾. Að sögn stjórnvalda á Íslandi hefur vaxtamunur verið nálægt þessari tölu eða enn meiri undanfarna áratugi, meðal annars vegna hærri vaxtastigs á Íslandi, lægra hlutfalls húsnæðislána í lánasöfnunum og minna rekstrarumfangs bankanna. Eftirlitsstofnun EFTA lítur svo á að hér sé um eðlilegar skýringar að ræða og telur því að fjárhagsáætlunin sé nægilega trúverðug að þessu leyti.
- 209) Auknar þóknanatekjur verða samkvæmt áætluninni einnig mikilvægur þáttur í arðsemi bankans í framtíðinni, og er gert ráð fyrir að þær aukist [...] á gildistíma áætlunarinnar [...]. Sú aukning myndi þá skila tekjum að fjárhæð [...] kr. á árinu 2016. Stjórnvöld á Íslandi telja að hér sé um að ræða trúverðugar spár sökum þess að eftir fall bankanna og upptöku fjármagnshafta hafi nær alveg tekið fyrir starfsemi sem skilar þóknanatekjum, til að mynda viðskipti sem tengjast hlutabréfa- og gjaldeyrismarkaði. Að sögn stjórnvalda á Íslandi má hins vegar búast við að umsvif á hlutabréfamarkaði aukist verulega og stefnt er að losun fjármagnshafta í árslok 2013 og Eftirlitsstofnun EFTA sér því ekki ástæðu til að rengja þessar tölur.
- 210) Að tekjuhlíð rekstrarreikningsins slepptri hefur bankinn gert ýmsar ráðstafanir til hagræðingar og til að minnka útgjöld, eins og þegar hefur verið nefnt, meðal annars þær að fækka starfsmönnum um nær 10%, og má búast við að kostnaðarhlutfallið lækki af þeim sökum úr 75% í [...] % árið 2014. Eftirlitsstofnun EFTA lýsir ánægju með þessar aðgerðir, enda virðist núverandi hlutfall býsna hátt í alþjóðasamanburði. Þá telur stofnunin sennilegt að þessu markmiði verði náð, með vísan til endurskipulagningaráætlunarinnar, enda er nú að ljúka endurskipulagningu lánasafnsins sem bankinn tók við frá Glitni og búist er við að vinna á sviði eftirlits fari minnkandi og ættu þessir þættir að gera það kleift að fækka starfsfólki nokkuð, jafnframt því sem enn virðist vera svigrúm til hagræðingar í starfsemi bankans.
- 211) Auk þess sem hér hefur verið nefnt má ljóst vera að endurskipulagningaráætlunin hvílir á fjölmörgum öðrum forsendum. Eftirlitsstofnun EFTA hefur leitast við að kanna sem best þær forsendur sem mestu virðast skipta og ætla má að ráði mestu um rekstrarhæfi Íslandsbanka í framtíðinni. Þjóðhagslegar forsendur virðast í stórum dráttum í samræmi við spár Alþjóðagjaldeyrissjóðsins og Hagstofu Íslands, til að mynda að því er varðar hagvöxt og atvinnuleysi. Þegar á heildina er

⁽⁸³⁾ Sbr. til dæmis skýrslu Seðlabanka Íslands Fjármálastöðugleiki 2011/2, en samkvæmt henni er vaxtamunurinn um 2–3 sinnum meiri á Íslandi en á hinum Norðurlöndunum.

litið virðast forsendurnar, sem endurskipulagningaráætlunin er byggð á, einkennast af nægilega mikilli varfærni til þess að álykta megi, með vísan til sjónarmiðanna sem lýst hefur verið hér á undan, að ráðstafanir bankans á svæði endurskipulagningar nægi til þess að tryggja rekstrarhæfi hans til frambúðar nema til komi óvænt áföll sem eru stærri og afdrifaríkari en fyrir séð var.

- 212) Með hliðsjón af því, sem hér hefur verið rakið, er það álit Eftirlitsstofnunar EFTA að endurskipulagningaráætlunin hafi að geyma nægilega marga þætti sem stuðla að því að endurreisa rekstrarhæfi bankans til frambúðar til að réttlæta þá ályktun að ákvæðum 2. undirkafla leiðbeinandi reglna um endurskipulagningu sé fullnægt.

3.3 Eigið framlag/dreifing útgjaldabyrða

- 213) Ákvæði 22. mgr. leiðbeinandi reglna um endurskipulagningu hljóðar svo: „Til þess að hamla megi gegn hugsanlegri samkeppnisröskun og ráða bót á freistnivanda skal takmarka aðstoð við það sem telst nauðsynlegt; jafnframt verður hæfilega hátt framlag til endurskipulagningarinnar að koma frá aðstoðarþeganum sjálfum. Bankinn og hluthafar hans verða að leggja sitt af mörkum til endurskipulagningarinnar eftir því sem unnt er. Þetta er nauðsynlegt til þess að tryggt sé að bankarnir, sem njóta björgunaraðstoðar, séu látnir bera fullnægjandi ábyrgð á afleiðingum fyrri athafna sinna og til þess að búa þeim viðeigandi hvata til athafna í framtíðinni.“

- 214) Í þessu tilliti ítrekar Eftirlitsstofnun EFTA að einn þáttur þessa máls hefur úrslitaáhrif. Þegar Íslandsbanki var stofnaður utan um innlenda starfsemi Glitnis þurkaðist eign hluthafa í Glitni út með öllu og sú fjárfesting hefur því stuðlað að endurskipulagningu Íslandsbanka eins og mest mátti vera. Þá þurftu lánardrottinn Glitnis að taka á sig verulegt tap ⁽⁸⁴⁾ eða að minnsta kosti áhættuna sem fylgin er í því að fjárfesting þeirra er háð arðsemi Íslandsbanka. Skilyrðinu um eðlilega dreifingu útgjaldabyrða er því fullnægt að því er eigendur og lánardrottinn Glitnis varðar og leyst hefur verið úr freistnivanda í þessu samhengi.

- 215) Auk þess, sem hér hefur verið nefnt, verður Eftirlitsstofnun EFTA að meta hvort ríkisaðstoð, sem Íslandsbanki hefur þegið, hefur takmarkast við þá lágmarksfjárhæð sem nauðsynleg gat talist.

- 216) Að því er endurfjármögnunin varðaði nægði stofnfjármögnun Íslandsbanka aðeins til þess að fullnægja eiginfjárröfum Fjármálaeftirlitsins fram til þess tíma að eignarhlutur ríkisins var minnkaður í 5% með samningi við kröfuhafa Glitnis. Þegar samningar höfðu náðst árið 2009 um að Glitnir leysti Íslandsbanka til sín og bankinn hafði verið styrktur með framlögum til eiginfjárráttar B var CAD-hlutfallið orðið hér um bil 19% eða 3 prósentustigum hærra en lágmarkshlutfallið sem Fjármálaeftirlitið hafði ákveðið. Í þessu samhengi bendir Eftirlitsstofnun EFTA á að eiginfjárrhutfallið var fyrst og fremst háð réttu mati á virði eignanna sem færðust frá Glitni til Íslandsbanka. Þá verður að hafa í huga að á þessum tíma voru efnahagshorfur á Íslandi mjög óvissar. Með hliðsjón af þessum þáttum lítur Eftirlitsstofnun EFTA svo á að eiginféð, sem íslenska ríkið lagði Íslandsbanka til, hafi takmarkast við þá lágmarksfjárhæð sem nauðsynleg gat talist, enda nam það aðeins lögbundnu lágmarki að viðbættum hæfilega ákveðnum varasjóði umfram metna þörf.

- 217) Það hagar ekki þessari niðurstöðu þótt CAD-hlutfall Íslandsbanka hafi síðar orðið nógu sterkt til þess að hann gæti yfirtekið banka með afar veika eiginfjárstöðu – þ.e. Byr – árið 2011. Hækkun CAD-hlutfallsins stafaði nær eingöngu af endurmati til hækkunar á bókvirði eignanna sem færðust frá Glitni til Íslandsbanka. Fyrirfram hefði engin víska getað verið um að þetta myndi gerast, og þó að CAD-hlutfallið hafi síðar orðið svo sterkt nægir það að álit Eftirlitsstofnunar EFTA ekki til að álykta að ríkisvaldið hafi lagt Íslandsbanka til of mikið eiginfé í upphafi ⁽⁸⁵⁾.

- 218) Í 26. mgr. leiðbeinandi reglna um endurskipulagningu kemur fram að bankar, sem hljóti aðstoð til endurskipulagningar, verði „að geta staðið undir greiðslu endurgjalds fyrir eiginfé, m.a. arðgreiðslum og vaxtagreiðslum af útistandandi víkjandi lánum, með hagnaði af starfsemi sinni“.

- 219) Í þessu tilliti er ástæða til að rifja upp að tæplega 14% arðsemi á ársgrundvelli varð af eiginfénu sem ríkið hafði lagt til og fékk síðan endurgreitt þegar haustið 2009. Þá eru góðar horfur á að viðunandi arðsemi verði af þeim 5% eignarhlut sem ríkið hélt eftir, enda hefur Íslandsbanki skilað góðri afkomu allt frá stofnun þegar á heildina er litið.

⁽⁸⁴⁾ Nú er áætlað að tapið gæti numið 70–75% allra lána sem þeir höfðu veitt Glitni, sjá til dæmis glitnirbank.com/press-room/tilkynningar-a-islensku/448-athugasemdfra-slidastjorn.html.

⁽⁸⁵⁾ Raunar miðaðist fjármögnun Íslandsbanka af hálfu ríkisins beinlínis við mismuninn á upphaflegu virðismati eigna og skulda, sem fluttar voru til bankans, og eiginfjárröfu Fjármálaeftirlitsins.

- 220) Áhersla skal þó einnig lögð á að endurgjald vegna framlagsins til eiginfjárbáttar B er ekki í samræmi við leiðbeinandi reglur Eftirlitsstofnunar EFTA um endurfjármögnun⁽⁸⁶⁾. Eins og stjórnvöld á Íslandi tóku réttilega fram á endurgjald samkvæmt leiðbeinandi reglum um endurfjármögnun að vera hér um bil 15,7% (en þá eru lagðir saman eftirtaldir liðir: 8% vaxtakostnaður ríkisins, 5,7% skuldtryggingaálag Glitnis fyrir kreppu og 2% sérstakt álag). Mikið vantar á að endurgjaldið sem Íslandsbanki greiðir, þ.e. EURIBOR-vextir að viðbættu 4% álagi, samsvari þessu viðmiðunarendurgjaldi. Samkvæmt 26. mgr. leiðbeinandi reglna um endurskipulagningu getur undanþága frá fullnægjandi dreifingu útgjaldabyrða, sem ákveðin hefur verið fyrirfram (þ.e. hæfilega ákveðnu endurgjaldi), átt rétt á sér meðal annars ef ráðist er í viðtækari endurskipulagningu, þar á meðal viðbótaraðgerðir til að sporna við samkeppnisröskun. Eins fram kemur hér á eftir lítur Eftirlitsstofnun EFTA svo á að endurskipulagning Íslandsbanka sé nægilega viðtæk til þess að þessu skilyrði teljist fullnægt.
- 221) Þó að ríkisaðstoð sé fölginn í sumum þáttum samningsins um innstæður Straums, sem lýst er hér á undan, lítur Eftirlitsstofnun EFTA svo á að við gerð samningsins hafi verið leitast við að sporna við því, eða hindra með öllu, að Íslandsbanki öðlaðist beint fjárhagslegt forskot. Samningurinn varðar í meginatriðum umsamið endurgjald til Íslandsbanka fyrir að taka við innstæðuskuldbindingum Straums og má telja líklegt að bankinn fái í sinn hlut eignir sem samsvara skuldbindingunum sem flytjast til hans. Eftirlitsstofnun EFTA lítur ekki svo á að þessi aðstoð skipti sköpum um mat á dreifingu útgjaldabyrða.
- 222) Að því er varðar innstæðutrygginguna hefur Eftirlitsstofnun EFTA loks gefið til kynna í ákvörðuninni um að hefja rannsókn að með hliðsjón af hinum afar óvenjulegu aðstæðum sem ríktu á þessum tíma gæti það talist samræmast meðalhófi að gera slíka ráðstöfun til þess að verja fjármálastöðugleika á Íslandi. Aftur á móti er augljóst að samþykki fyrir slíkri aðstoð getur ekki gilt um ótiltekinn tíma.
- 223) Stofnunin er því þeirrar skoðunar að til þess að þessi ríkisaðstoð geti talist takmörkuð við lægstu fjárhæð sem unnt hafi verið að komast af með verði að binda enda á hana svo fljótt sem auðið er. Eftirlitsstofnun EFTA telur því ánægjuefni að stjórnvöld á Íslandi hyggist afnema ábyrgðina á innstæðum áður en fjármagnshöftum verður aflétt, en nú er áformað að það gerist eigi síðar en í árslok 2013.
- 224) Með vísan til þess að losun fjármagnshafta getur dregist og þess álits Eftirlitsstofnunar EFTA að rekstrarhæfur banki verði að geta keppt á markaði án verndar af því tagi sem allsherjarábyrgð á innstæðum er verður heimild fyrir innstæðutryggingunni látin gilda til ársloka 2014⁽⁸⁷⁾. Eftir þann tíma má verndun innstæðna aðeins byggjast á ákvæðum EES-löggjafar um innstæðutryggingar.
- 225) Með vísan til þess, sem hér hefur verið rakið, ályktar Eftirlitsstofnun EFTA að með endurskipulagningaráætlun Íslandsbanka sé tryggt að aðstoð takmarkist við lægstu fjárhæð sem unnt sé að komast af með, svo og að félagið sem nýtur aðstoðarinnar svo og hluthafar og kröfuhafar eldri bankans hafi tekið á sig verulegan hluta útgjaldabyrðanna. Endurskipulagningaraðstoðin fullnægir þannig ákvæðum 3. undirkafla leiðbeinandi reglna um endurskipulagningu.

3.4 Spornað við samkeppnisröskun

- 226) Í leiðbeinandi reglum um endurskipulagningu, 4. undirkafla, 29.–32. mgr., segir:

„Stöðugleiki fjármálakerfisins er eftir sem áður meginmarkmiðið með aðstoð sem fjármálafyrirtækjum er veitt þegar kerfiskreppa steðjar að, en aðgerðir til að standa vörð um stöðugleika kerfisins til skamms tíma lítið mega ekki grafa undan jafnræði og samkeppni á markaðnum til frambúðar. Í þessu tilliti er mikils um vert að hamlað sé gegn samkeppnisröskun af völdum ríkisaðstoðar [...] Ráðstafanir, sem gerðar eru til að hamlar gegn samkeppnisröskun, verður að sníða sérstaklega að þeirri tegund röskunar sem reynist vera fyrir hendi á mörkuðum sem viðkomandi banki verður starfandi á eftir að hann er orðinn rekstrarhæfur aftur í kjölfar endurskipulagningar, og byggja slíkt jafnframt á samhæfðri stefnu og grundvallarsjónarmiðum. Í mati sínu á því hversu mikil þörf er á slíkum ráðstöfunum tekur Eftirlitsstofnun EFTA mið af

⁽⁸⁶⁾ Endurfjármögnun fjármálastofnana í yfirstandandi fjármálakreppu: aðstoð takmörkuð við það sem er nauðsynlegt; varnir gegn óeðlilegri samkeppnisröskun, reglurnar samþykktar í stjórn Eftirlitsstofnunar EFTA 29. janúar 2009, Stjótið. ESB L 17, 20.1.2011, og EES-viðbætur nr. 3, 20.1.2011. Sjá einnig vefsetur Eftirlitsstofnunar EFTA: <http://www.eftasurv.int/state-aid/legal-framework/state-aid-guidelines>.

⁽⁸⁷⁾ Við lok ársins 2014 á að vera lokið endurskipulagningu allra íslenskra banka sem formleg rannsókn hefur beinst að.

því hversu umfangsmikil og víðtæk sú starfsemi yrði sem hlutaðeigandi banki hefði með höndum eftir að lokið væri trúverðugri endurskipulagningaráætlun samkvæmt 2. undirkafla. [...] Það fer eftir tvennu hvaða tegund ráðstafana er beitt og með hvaða sniði þær verða: í fyrsta lagi fjárhæð aðstoðarinnar, og með hvaða skilyrðum og við hvaða skilyrði hún var veitt, og í öðru lagi hvaða þættir einkenna markaðinn eða markaðina þar sem starfsemi bankans, sem fær aðstoð, mun fara fram.

Að því er fyrrnefnda atriðið varðar getur verið mikill munur á ráðstöfunum, sem gerðar eru til að hamla gegn röskun, bæði eftir því hversu mikil aðstoð er veitt og eftir því hvernig útgjaldabyrðarnar skiptast og hvaða endurgjald kemur fyrir aðstoðina. Í almennum atriðum gildir að því meiri útgjöld sem bankinn tekur á sig og því stærra sem eigið framlag hans er þeim mun minna fer fyrir neikvæðum afleiðingum sem rekja má til freistnivanda.

Að því er síðarnefnda atriðið snertir verður mat Eftirlitsstofnunar EFTA látið taka til þeirra áhrifa sem líklegt má telja að aðstoðin hafi á mörkuðum þar sem bankinn, sem þiggur aðstoð, verður starfandi í kjölfar endurskipulagningar. Allra fyrst verður litið til stærðar og hlutfallslegs mikilvægis bankans á þeim markaði eða mörkuðum, eftir að rekstrarhæfi er náð. Ráðstafanirnar verða sniðnar að eiginleikum markaðarins til þess að tryggt sé að virk samkeppni verði áfram fyrir hendi. [...] Ráðstafanir í því skyni að hamla gegn samkeppnisröskun mega ekki vinna gegn því markmiði að gera bankann rekstrarhæfan á ný.“

- 227) Af þessum ákvæðum leiðir að umfang aðstoðarinnar, einkum í hlutfalli við stærð bankans, og eiginleikar markaðarins eru þau atriði sem mestu ráða um mat Eftirlitsstofnunar EFTA á því hversu heppilegar ráðstafanir til þess að sporna gegn samkeppnisröskun geta talist. Jafnframt er augljóst að slíkar ráðstafanir mega ekki stefna í hættu rekstrarhæfi félagsins sem þiggur aðstoð til endurskipulagningar og vinnu við að ráða bót á samkeppnisvandkvæðum verður að haga með tilliti til þess yfirmarkmiðs að standa vörð um fjármálastöðugleika í yfirstandandi kreppu.
- 228) Með ofangreinda lagaumgjörð í huga verður hér á eftir gerð grein fyrir þeim sjónarmiðum sem Eftirlitsstofnun EFTA telur að leggja verði til grundvallar mati á ráðstöfunum til að sporna við samkeppnisröskun.
- 229) Í fyrsta lagi lítur stofnunin svo á, og er það mikilvægasta atriðið, að með tilliti til hinnar sérstöku stöðu sem nú er uppi á íslenskum fjármálamörkuðum og ríkjandi efnahagsaðstæðum, sbr. umfjöllun í köflunum hér á undan, verði að fara fram ítarlegt mat á markaðsaðstæðum og samkeppnisumhverfi. Ráðstafanir til þess að sporna við samkeppnisröskun verða að miðast við þau erfiðu skilyrði sem nú ríkja en jafnframt þarf að sjá til þess að samkeppnisröskun verði sem minnst hvort sem litið er til skamms eða langs tíma.
- 230) Í öðru lagi hefur tekist, eins og lýst er hér á undan í kaflanum um dreifingu útgjaldabyrða, að tryggja sem stærst framlag frá fyrrverandi eigendum Glitnis, svo og að nokkru frá kröfuhöfum félagsins. Lítil þörf hefur því verið á öðrum ráðstöfunum til þess að tryggja eðlilega samkeppni.
- 231) Í þriðja lagi er að nefna að því er varðar eiginleika viðkomandi markaðar, sjá hér á undan, að hrun íslenska fjármálakerfisins og aðgerðir stjórnvalda í framhaldi af því, meðal annars þegar Íslandsbanki var stofnaður utan um innlenda starfsemi Glitnis urðu til þess að auka samþjöppun á fjármálaþjónustumarkaði á Íslandi og stækka verulega markaðshlut stóru bankanna þriggja – Íslandsbanka, Arions banka og Landsbankans. Auk þessara banka eru nú aðeins starfandi fáein fyrirtæki sem hafa lítil umsvif og afar litlar líkur eru á nýliðun á þessum markaði á næstunni, ekki aðeins vegna þeirra markaðshindrana sem þegar hafa verið nefndar og smæðar markaðarins, heldur ekki sist vegna fjármagnshaftanna. Íslandsbanki nýtur afar sterkrar stöðu á þessum samþjappaða markaði og er markaðshlutur hans yfir [...] % í helstu markaðsgeirunum og þeim sem mesta þýðingu hafa í efnahagslegum skilningi.
- 232) Í fjórða lagi hafði kreppan í för með sér ýmsa erfiðleika mjög sérstaks eðlis og má þar nefna hversu mikið var um beint og óbeint eignarhald stóru bankanna á félögum í almenna hagkerfinu og að Reiknistofa bankanna, sem er í meirihlutaeigu stóru bankanna þriggja, einokar í reynd tölvuþjónustu fyrir banka.
- 233) Í fimmta lagi hlaut Íslandsbanki aðstoð sem er umtalsverð í hlutfalli við stærð bankans. Þar er fyrst til þess að líta að allt eiginfé bankans kom úr ríkissjóði. Þá hefur verið um að ræða

margháttaða aðstoð – þ.e. samninginn um innstæður Straums, sérstaka lausafjárfyrirgreiðslu og ábyrgð á innstæðum. Á hinn bóginn er Íslandsbanki lítill banki, að minnsta kosti ef horft er til alþjóðlegs samhengis.

- 234) Í sjötta lagi leiða kaup bankans á Byr til þess að gera þarf viðbótarráðstafanir til þess að tryggja samkeppni. Í síðari ákvörðuninni um Byr setti Eftirlitsstofnun EFTA það skilyrði að væntanleg endurskipulagningarætlun tæki til ráðstafana til þess að tryggja virka samkeppni á íslenskum fjármálamarkaði í framtíðinni og þannig yrði brugðist við þeim athugunarefnum stofnunarinnar sem tengdust stöðu samkeppnismála á fjármálamarkaði á Íslandi.
- 235) Að þessu athuguðu bendir stofnunin á að ýmsar ráðstafanir hafa verið gerðar, eða eru fyrirhugaðar, til þess að sporna við samkeppniströskun af völdum ríkisaðstoðarinnar við Íslandsbanka.
- (i) *Ráðstafanir og lagabreytingar sem stjórnvöld á Íslandi hafa unnið að eða skuldbundið sig til*
- 236) Íslenska ríkisstjórnin hefur gengist undir tvennar tiltekna skuldbindingar (sjá viðauka) sem Eftirlitsstofnun EFTA telur að geti stuðlað að lagaumhverfi sem ýtir undir samkeppni á fjármálamörkuðum:
- 237) Í fyrsta lagi hefur verið skipaður starfshópur sem ætlað er að endurskoða lög um stimpilgjald, nr. 36/1978, og taka sérstaklega til athugunar hvort rétt sé að afnema stimpilgjald af útgáfu skuldabréfa einstaklinga þegar skipt er um kröfuhafa (t.d. þegar einstaklingar flytja lán sín frá einni lánastofnun til annarrar). Eftirlitsstofnun EFTA lítur svo á að núgildandi lög – sem gera lántakendum til dæmis skylt að greiða stimpilgjald af fjárhæð skuldabréfs⁽⁸⁸⁾ þegar skipt er um lánveitanda – geti haft þær afleiðingar að hamlar samkeppni með því að festa lántakendur við gildandi samninga um langtímalán. Stofnunin telur því til bóta að fram sé kominn skuldbinding um að endurskoða lögin.
- 238) Í öðru lagi lítur Eftirlitsstofnun EFTA til þess að samkvæmt ályktun, sem samþykkt var á Alþingi 21. mars 2012, er ríkisstjórninni falið að skipa nefnd er fái umboð til að endurskoða neytendavernd á fjármálamarkaði. Umboðið á meðal annars að ná til endurskoðunar á reglum til þess að gera það auðveldara og kostnaðarminna að skipta um viðskiptabanka, og að hafa náði samstarf við Samkeppniseftirlitið um það atriði. Nefndin á að afhenda skýrslu eigi síðar en 15. janúar 2013. Það er skoðun Eftirlitsstofnunar EFTA að ítarlegri úttekt á þessu gæti eftir samkeppni þegar fram í sækir. Sem stendur má ætla að sú tiltekna skuldbinding Íslandsbanka, sem fjallað verður um hér á eftir, muni gera viðskiptavinum auðveldara að skipta um viðskiptabanka og ýta þannig undir samkeppni.
- 239) Að því er varðar samkeppnisvandkvæði vegna starfsemi Reiknistofu bankanna, sem Eftirlitsstofnun EFTA hefur bent á, lítur stofnunin svo á að samkomulag Samkeppniseftirlitsins og eigenda reiknistofunnar, en meðal þeirra eru stóru bankarnir þrír, sé til bóta að þessu leyti. Með því er leitast við að tryggja keppinautum með lítil umsvif og hugsanlegum nýliðum á markaði aðgang að nauðsynlegum tölvukerfum án mismununar og á eðlilegu verði. Eftirlitsstofnun EFTA lítur svo á að með samkomulaginu hafi verið brugðist með fullnægjandi hætti við athugunarefnum hennar, eins og þeim er lýst meðal annars í síðari ákvörðuninni um Byr, og að ekki sé þörf á að fjalla frekar um þetta atriði í ákvörðuninni sem hér birtist.
- 240) Loks lítur Eftirlitsstofnun EFTA til þeirra lagabreytinga sem gerðar hafa verið frá árinu 2008 og lýst er í viðauka. Að því er varðar samkeppnisvandkvæði hefur fyrsti málsliður 22. gr. laga um fjármálafyrirtæki, nr. 161/2002, mesta þýðingu að þessu leyti. Þar er að finna ákvæði sem takmarkar heimildir fjármálafyrirtækja til að stunda aðra starfsemi en þá sem fellur undir starfsleyfi þeirra. Samkvæmt þessari nýju reglu er það skilyrði fyrir slíkri starfsemi að hún sé stunduð tímabundið og í þeim tilgangi að ljúka viðskiptum eða endurskipuleggja starfsemi viðskiptaaðila. Skylt er að senda Fjármálaeftirlitinu tilkynningu þessa efnis með fullnægjandi rökstuðningi og kveðið er á um fresti fjármálafyrirtækja til að ljúka endurskipulagningu viðskiptafyrirtækja sinna og selja frá sér eignir sem þeir hafa leyst til sín.
- 241) Eftirlitsstofnun EFTA telur að með þessari breytingu hafi löggjafinn brugðist á heppilegan hátt við óeðlilega mikilli eign fjármálafyrirtækja í fyrirtækjum í almenna hagkerfinu. Með ákvæðinu

⁽⁸⁸⁾ Stimpilgjald er breytilegt eftir tegund löggilts skjals en er að jafnaði 15 kr. fyrir hvert byrjað þúsund (þ.e. hér um bil 1,5%) af fjárhæð bréfs þegar skuldin ber vexti og er tryggt með veði eða annarri ábyrgð.

virðist að minnsta kosti að nokkru unnið gegn því að þessi staða mála – sem er bein afleiðing samninga um að breyta skuldum í hlutafé (og annarra áþekkra viðskiptasamninga) þar sem hlut eiga að máli fyrirtæki sem voru yfirskaðsett í kjölfar kreppunnar – verði varanleg. Þar eð þessari ráðstöfun er beint að einu helsta samkeppnisatriðinu sem tengist ríkisaðstoð við bankana þrjá tekur Eftirlitsstofnun EFTA tilhlýðilegt mið af henni í mati sínu.

(ii) *Ráðstafanir sem snúa að Íslandsbanka sérstaklega*

- 242) Eftirlitsstofnun EFTA leggur á það áherslu að þegar lítið er til markaðsumsvifa og rekstrarumfangs er starfsemi Íslandsbanka aðeins brot af því sem var hjá Glitni – enda hafa heildareignirnar dregist saman um 84% eins og fram kemur hér á undan og ólíkt því sem átti við um Glitni starfar Íslandsbanki aðeins á innanlandsmarkaði. Þó að minni umsvif séu bersýnilega að mestu afleiðing þess að rekstur Glitnis erlendis hefur verið tekinn til slitameðferðar er það skoðun Eftirlitsstofnunar EFTA að þessi breyting á rekstrinum skipti miklu máli með tilliti til samkeppnisröskunar, enda var áhættusamur rekstur Glitnis erlendis helsta ástæðan fyrir falli bankans og raskaði starfsemi á fjármálamörkuðum á Evrópska efnahagssvæðinu árin á undan ⁽⁸⁹⁾.
- 243) Eftirlitsstofnun EFTA fagnar jafnframt þeirri skuldbindingu Íslandsbanka (sjá viðauka) að draga enn frekar úr umsvifum sínum á innanlandsmarkaði með [...] eignasölu er tengist [...]. Með vísan til endanlegrar áætlunar um endurskipulagningu, og að teknu tilliti til þess að Íslandsbanki er lítill banki í samanburði við það sem algengt er á Evrópska efnahagssvæðinu, tekur stofnunin undir þau rök Íslandsbanka að enn umfangsmeiri breytingar á starfsskipulagi bankans gætu grafið undan möguleikum hans á að tryggja rekstrarhæfi sitt til frambúðar ⁽⁹⁰⁾.
- 244) Stofnunin tekur mið af þeirri skuldbindingu Íslandsbanka að halda að sér höndum við kaup á öðrum fjármálafyrirtækjum til 15. október 2014 nema samþykktis stofnunarinnar hafi verið aflað fyrirfram. Með þeim fyrirvara að ekki reynist þörf á frekari samruna til þess að tryggja fjármálastöðugleika þýðir þetta að unnt verður að koma í veg fyrir að samþjöppun aukist á íslenskum fjármálamarkaði vegna fyrirtækjakaupa Íslandsbanka. Með þessari skuldbindingu er einnig tryggt að aðstoð, sem Íslandsbanki hefur þegið, verði nýtt til þess að gera bankann rekstrarhæfan á ný fremur en til þess að efla starfsemi hans og færa út kvíarnar á íslenskum markaði. Hið sama á við um þá skuldbindingu bankans að allt til 15. október 2014 muni hann hvorki framfylgja tilteknum samningsákvæðum né taka upp ný samningsákvæði sem gera tiltekin lágmarksviðskipti við bankann að skilyrði fyrir því að vildarkjör geti gilt um vexti, svo og þá skuldbindingu að við markaðssetningu á þjónustu verði ekki vísað til þáttar ríkisins í því skyni að afla samkeppnisforskots.
- 245) Eins og þegar hefur komið fram eru aðstæður á íslenskum fjármálamarkaði nú þess eðlis að þær væru hverjum banka örðugt rekstrarumhverfi og má einnig sjá það af því að áhugi erlendra aðila á að hefja starfsemi á þessum markaði virðist nær enginn um þessar mundir. Eftirlitsstofnun EFTA telur því fagnaðarefni að Íslandsbanki skuli skuldbinda sig til að gera viðskiptamönnum auðveldara að skipta um viðskiptabanka og veita grundvallarþjónustu á sviði greiðslumiðlunar og dreifingar á seðlum og mynt. Stofnunin telur að þessar ráðstafanir, auk ofangreinds samnings stóru bankanna þriggja og Samkeppniseftirlitsins um Reiknistofu bankanna, leiði til þess að smáir markaðsaðilar geti keypt sér aðgang að helstu tölvukerfum og þjónustu á eðlilegu verði án þess að stærri aðilar geti staðið í vegi fyrir því. Stofnunin lítur svo á að þetta dragi úr hindrunum fyrir því að (hugsanlegir) nýir markaðsaðilar hefji starfsemi í framtíðinni og opni litlum fyrirtækjum, sem þegar eru starfandi, leiðir til þess að auka markaðshlut sinn með því að bjóða betri þjónustu en keppinautar þeirra í hópi stærri fyrirtækjanna. Ráðstafanir, sem gera það auðveldara að skipta um viðskiptabanka, efla jafnframt samkeppni stærstu aðilanna á markaðnum og geta gert það auðveldara að hindra aðstæður þar sem sameiginleg yfirburðastaða getur myndast eða leysa úr slíkum vanda.
- 246) Loks skuldbindur Íslandsbanki sig til að selja svo fljótt sem auðið er eignarhluti í rekstrarfélögum sem hann hefur leyst til sín í tengslum við endurskipulagningu, í samræmi við 22. gr. laga um fjármálafyrirtæki, nr. 161/2002, virða þær málsmeðferðarreglur og þá fresti sem mælt er fyrir um í greininni og sýna á vefsetri sínu eða vefsetri dótturfélags dagréttar upplýsingar um dótturfélög

⁽⁸⁹⁾ Sbr. til dæmis ákvörðun framkvæmdastjórnarinnar í máli SA.28264 Aðstoð til endurskipulagningar Hypo Real Estate, en í henni samþykkti framkvæmdastjórnin að skilja mætti frá stóran hluta af erlendri starfsemi Hypo Real Estate í því skyni að sporna við samkeppnisröskun vegna starfsemi PBB, sem tekið hafði við rekstri bankans.

⁽⁹⁰⁾ Af sömu ástæðum fellst stofnunin á að forsenda fyrir sölu eigna sé að [...].

og eignarhluti sem bankinn hyggst selja frá sér. Eftirlitsstofnun EFTA telur ánægjulegt að Íslandsbanki skuli skuldbinda sig til að selja sem fyrst frá sér öll fyrirtæki og alla eignarhluti sem tengjast ekki kjarnastarfsemi bankans, ekki síst vegna þess að rekstrarhæfi hans getur verið í húfi. Þó að stofnunin telji augljóst að bankinn verði að fullnægja innlendum lagaskyldum á borð við þær, sem finna má í 22. gr. laga um fjármálafyrirtæki, tekur hún mið af þessari skuldbindingu og vekur athygli stjórnvalda á Íslandi og fyrirtækja, sem notið hafa aðstoðar, á því að í þessu tilliti gæti brot á landslögum einnig falið í sér misnotkun á aðstoð. Stofnunin lítur jafnframt svo á að með skyldunni til að birta upplýsingar um fyrirhugaða sölu eigna á vefsetri bankans aukist gagnsæi að því er varðar núverandi eignarhald á fyrirtækjum í íslensku atvinnulífi. Þannig er að minnsta kosti að hluta bætt úr þessu tiltekna samkeppnisvandkvæði, sem nú einkennir markaði á Íslandi.

- 247) Með vísan til alls þess, sem hér hefur verið rakið, og að teknu tilliti til hinna sérstöku aðstæðna á Íslandi og þess álits Eftirlitsstofnunar EFTA að með ofangreindum ráðstöfunum sé brugðist við helstu samkeppnisvandkvæðum sem stofnunin hefur bent á í samvinnu við Samkeppniseftirlitið, og með hliðsjón af því yfirmarkmiði að standa vörð um fjármálastöðugleika, ályktar stofnunin að með skuldbindingunum sé spornað gegn samkeppnisröskun á fullnægjandi hátt. Endurskipulagningaraðstoðin fullnægir þannig ákvæðum 4. undirkafla leiðbeinandi reglna um endurskipulagningu.

4. Niðurstaða

- 248) Með vísan til matsins sem hér hefur verið lýst, og í ljósi þeirrar áætlunar um endurskipulagningu Íslandsbanka sem stjórnvöld á Íslandi hafa lagt fram, telur Eftirlitsstofnun EFTA að dregið hafi úr þeirri óvissu um eðli aðstoðarráðstafana í þágu Íslandsbanka og hvort þær samrýmdust gildandi reglum, sem lýst var í ákvörðuninni um að hefja rannsókn. Stofnunin samþykkir því ráðstafanirnar sem aðstoð til endurskipulagningar og telur þær samrýmanlegar framkvæmd EES-samningsins með vísan til stafl. b) í 3. mgr. 61. gr. samningsins með þeim fyrirvara að stjórnvöld á Íslandi og forsvarsmenn Íslandsbanka virði skuldbindingarnar sem lýst er í viðauka.

ÁKVÖRÐUNIN ER SVOHLJÓÐANDI:

1. gr.

Stofnfjármögnun Íslandsbanka, (tímabundin) heildarfjármögnun hans með ríkisfjármunum, sú ákvörðun ríkisins að halda eftir 5% eignarhlut í bankanum og framlag þess til eiginfjárfáttar B, svo og sérstaka lausafjárfyrirgreiðslan, gildandi allsherjarábyrgð á innstæðum og samningurinn um innstæður Straums teljast ríkisaðstoð í þeirri merkingu sem hugtakið hefur í 1. mgr. 61. gr. EES-samningsins.

2. gr.

Ráðstafanirnar, sem taldar eru upp í 1. gr., teljast ólögmæt ríkisaðstoð frá þeim degi sem þær komust til framkvæmda til útgáfudags þessarar ákvörðunar með vísan til þess að stjórnvöld á Íslandi fullnægðu ekki þeirri skyldu að tilkynna Eftirlitsstofnun EFTA aðstoðina áður en hún komst til framkvæmda, sbr. ákvæði 3. mgr. 1. gr. I. hluta bókunar 3.

3. gr.

Ráðstafanirnar, sem taldar eru upp í 1. gr., svo og ráðstafanir í þágu Byrs, sem lýst er í ákvörðun nr. 126/11/COL, teljast samrýmanlegar framkvæmd EES-samningsins með vísan til stafl. b) í 3. mgr. 61. gr. samningsins með þeim fyrirvara að virtar séu skuldbindingarnar sem lýst er í viðauka. Heimild til að viðhalda ótakmarkaðri ábyrgð á innstæðum rennur út í lok ársins 2014.

4. gr.

Ákvörðun þessari er beint til Íslands.

5. gr.

Fullgild er aðeins ensk útgáfa þessarar ákvörðunar.

Gjört í Brussel 27. júní 2012.

Fyrir hönd Eftirlitsstofnunar EFTA

Oda Helen Sletnes

Forseti

Sabine Monauni-Tömördy

Stjórnarmaður

VIÐAUKI

Skuldbindingar og breytingar á lagaumgjörð á sviði bankastarfsemi

1. Skuldbindingar stjórnvalda

Stjórnvöld á Íslandi hafa tekið á sig tvenns konar skuldbindingar sem lýst er hér á eftir.

Ákvæðum um stimpilgjald breytt til þess að koma í veg fyrir ríkisaðstoð og draga úr kostnaði við að skipta um viðskiptabanka

Fjármálaráðuneytið hyggst skipa starfshóp sem fengið verður umboð til að endurskoða lög um stimpilgjald, nr. 36/1978. Starfshópurinn á að afhenda fjármálaráðherra skýrslu eigi síðar en í októbermánuði 2012 ásamt tillögu að frumvarpi til nýrra laga. Verkefni starfshópsins verður einkum að athuga hvort rétt sé að afnema stimpilgjald af útgáfu skuldabréfa einstaklinga þegar skipt er um kröfuhafa (þ.e. þegar einstaklingar flytja lán sín frá einni lánastofnun til annarrar). Þá á hópurinn að kanna breytingar á stimpilgjaldi með það að markmiði að einfalda framkvæmd þess og efla samkeppni.

Ráðstafanir til að gera það auðveldara og kostnaðarminna að skipta um viðskiptabanka

Samkvæmt ályktun, sem samþykkt var á Alþingi 21. mars 2012, er ríkisstjórninni falið að skipa nefnd er fái umboð til að endurskoða neytendavernd á fjármálamarkaði og setja fram tillögur um hvernig styrkja megi stöðu einstaklinga og heimila gagnvart lánastofnunum. Við skipan nefndarinnar verður henni falið að kanna sérstaklega leiðir til að gera það auðveldara og kostnaðarminna að skipta um viðskiptabanka og að hafa náð samstarf við Samkeppniseftirlitið um það atriði. Nefndin á að afhenda skýrslu eigi síðar en 15. janúar 2013.

Stjórnvöld á Íslandi hafa jafnframt lýst stuðningi við eftirtaldar skuldbindingar Íslandsbanka og hyggjast fylgja þeim eftir:

Hömlur á fyrirtækjakaupum

Íslandsbanki skuldbindur sig til að halda að sér höndum við kaup á fjármálafyrirtækjum til 15. október 2014.

Þrátt fyrir þessa skuldbindingu er Íslandsbanka heimilt að kaupa fyrirtæki að fengnu samþykki Eftirlitsstofnunar EFTA, einkum ef slíkt telst nauðsynlegt til þess að standa vörð um fjármálastöðugleika.

Sala á [...]

Íslandsbanki skuldbindur sig til að selja eignarhlut sinn í [...] eigi síðar en [dags.] og til að bjóða eignarhluti í eftirtöldum fyrirtækjum til sölu á opinberum vettvangi [...].

[...] [...]

[...].

Sala eignarhluta í fyrirtækjum sem sæta endurskipulagningu

Íslandsbanki skuldbindur sig til að selja svo fljótt sem auðið er eignarhluti í rekstrarfélögum sem hann hefur leyst til sín í tengslum við endurskipulagningu, sbr. 22. gr. laga um fjármálafyrirtæki, nr. 161/2002. Þá skuldbindur bankinn sig til að virða þær málsmæðferðarreglur og þá fresti sem mælt er fyrir um í ofanefndri lagagrein. Loks hyggst bankinn sýna á vefsetri sínu (eða vefsetri dótturfélags sem hefur með þessu mál að gera, t.d. Miðengis ehf.) dagréttar upplýsingar um eignarhluti sem bankinn hyggst selja frá sér.

Ráðstafanir í þágu nýrra keppinauta og þeirra sem hafa lítil umsvif

Íslandsbanki skuldbindur sig til að framfylgja eftirtöldum ráðstöfunum í þágu nýrra keppinauta og þeirra sem hafa lítil umsvif:

- Fram til 15. október 2014 hyggst Íslandsbanki hvorki framfylgja tilteknum samningsákvæðum né taka upp ný samningsákvæði sem gera tiltekin lágmarksviðskipti við bankann að skilyrði fyrir því að vildarkjör geti gilt um vexti.
- Á vefsetri Íslandsbanka verða birtar aðgengilegar upplýsingar um hvernig flytja megi bankaviðskipti til annars fjármálafyrirtækis. Þar verður einnig vísað með auðveldum hætti á skjöl sem nauðsynleg eru til þess að skipta um fjármálafyrirtæki. Loks verða sömu upplýsingar og eyðublöð vegna flutnings viðskipta fánleg í útibúum bankans.
- Allar óskir um flutning bankaviðskipta verða afgreiddar með skjótum hætti af hálfu Íslandsbanka.
- Í markaðssetningu Íslandsbanka verður ekki vísað til þáttar ríkisins í því skyni að afla samkeppnisforskots.
- Að því tilskildu að þjónusta sé ekki í boði á samkeppnishæfu verði er Íslandsbanki reiðubúinn að bjóða eftirtaldar þjónustutegundir á verði sem byggt verður á tilkostnaði að viðbættri eðlilegri álagningu:

- f) Greiðslumiðlun vegna viðskipta í íslenskum krónum.
- (i) Greiðslumiðlun vegna viðskipta í erlendri mynt.
- (ii) Dreifing seðla og myntar.
- I. Sala og afgreiðsla á seðlum og mynt til aðseturs kaupanda þjónustunnar.
- II. Umsjón með sérstökum kössum undir seðla sem settir eru í hraðbanka. Vinna við að „mata“ vélarnar á kössunum yrði þó í höndum starfsmanna öryggisfyrirtækis á vegum nýja/smáa markaðsaðilans.

2. Breytingar á gildandi löggjöf og eftirlitsframkvæmd að því er varðar íslenska fjármálamarkaði sem hér skipta máli og samþykktar hafa verið í kjölfar kreppunnar

Stjórnvöld á Íslandi hafa látið í té eftirfarandi yfirlit um breytingar sem orðið hafa á gildandi löggjöf frá haustmánuðum 2008:

- Heimildir Fjármálaeftirlitsins til athafna (til að taka yfir vald hluthafafundar og ráðstafa eignum, sbr. neyðarlögin) hafa verið auknar. Fjármálaeftirlitið hefur fengið rýmri eftirlitsheimildir. Ný ákvæði hafa verið sett sem heimila Fjármálaeftirlitinu að gera athugun á starfsemi og rekstri einstakra eftirlitsskyldra aðila. Hér er um að ræða heimildir til ákvarðana, svo sem að loka rekstrareiningum og stöðva tiltekna starfsemi án þess að starfsleyfi sé afturkallað, en einnig nákvæmari skilgreiningu á hugtökum sem Fjármálaeftirlitið og eftirlitsskylda aðila eða áfrýjunarstofnanir hefur greint á um hvernig túlka beri.
- Reglur um einstakar stórar áhættuskuldbindingar hafa verið skýrðar og þrengdar. Áhættustýringardeildir hafa fengið bæði viðtækara verksvið og aukna ábyrgð og Fjármálaeftirlitið hefur fengið heimild til að efla stöðu þeirra sem framkvæma áhættustýringu í skipulagðum fjármálafyrirtækjum. Ákvæði um framkvæmd álagsprófana hafa verið hert.
- Sett hafa verið í lög ákvæði um sérstaka skrá um stóra lántakendur til þess að betri yfirsýn fáiast um stórar einstakar áhættuskuldbindingar við tvö eða fleiri fjármálafyrirtæki. Skráin er mikilvægt tæki til þess að tengja skuldbindingar og meta kerfislæg áhrif þeirra komi til þess að erfiðleikar hamli rekstri lántakanda. Aðilar, sem heyra ekki undir eftirlit Fjármálaeftirlitsins en koma fram á skráum fjármálafyrirtækja, verða að láta eftirlitinu í té upplýsingar um allar skuldbindingar sínar. Fjármálaeftirlitið getur lagt bann við því að slíkir aðilar njóti fyrirgreiðslu fjármálafyrirtækja neiti þeir að afhenda umbeðnar upplýsingar.
- Ákvæði um eðlilega viðskiptahætti hafa verið eflað og hlutverk Úrskurðarnefndar um viðskipti við fjármálafyrirtæki lögfest. Skyld er að afhenda ítarlegar upplýsingar um alla stærstu eigendur fjármálafyrirtækja.
- Frestir, sem fjármálafyrirtækjum eru gefnir til að selja eignir sem þau leysa til sín, hafa verið styttnir.
- Ákvæði um eign fjármálafyrirtækja í eigin hlutabréfum hafa verið hert og gerð nákvæmari. Nú er farið með eignarhluti dótturfélaga sem eigin hluti og hið sama gildir um samninga um eigin hlutabréf utan efnahagsreiknings.
- Fjármálafyrirtækjum hefur verið bannað að veita lán sem eru tryggð með veði í eigin hlutabréfum þeirra eða stofnfjárbréfum.
- Fjármálaeftirlitið setur nú reglur um með hvaða hætti lán, sem tryggð eru með veði í hlutabréfum annars fjármálafyrirtækis, koma til útreiknings á áhættu- og eiginfjárgrunni.
- Innri endurskoðunardeildir hafa fengið bæði aukna ábyrgð og viðtækara verksvið. Ítarlegar reglur gilda um jafnvægið milli umfangs og margbreytileika rekstrar í hlutaðeigandi fjármálafyrirtækjum og starfsemi innri eftirlitsdeilda þess.
- Endurskoðunarfyrirtæki má ekki sinna endurskoðun sama fjármálafyrirtækis lengur en í fimm ár. Hömlur hafa verið settar á það hvenær fjármálafyrirtæki geta vikið „ópægum“ endurskoðanda frá.
- Öll ákvæði um útreikning hlutfjár og ýmsa aðra tæknilega þætti hafa verið endurskoðuð.
- Reglur um beitingu virks eignarhlutar, þ.e. hlutar sem nemur 10% atkvæðisréttar eða meira, hafa verið endurskoðaðar. Fjármálaeftirlitinu er heimilt að snúa við sönnunarbyrði í tengslum við athugun á aðilum sem hyggjast eignast eða auka við virkan eignarhlut, til að mynda þegar óvissa ríkir um raunverulega eigendur eignarhaldsfélags sem fer með virkan eignarhlut.
- Strangari skilyrði gilda nú um hæfi stjórnenda, ábyrgð þeirra á eftirliti og rekstri hefur verið aukin og stjórnarmenn mega ekki vera starfsmenn fyrirtækisins. Stjórnarmenn lúta nú viðtækara eftirliti Fjármálaeftirlitsins. Skyld er að birta upplýsingar um greiðslur til hvers og eins stjórnarmanns og framkvæmdastjóra.
- Reglur hafa verið settar um útlán fjármálafyrirtækja til stjórnenda, framkvæmdastjóra, lykilstarfsmanna og þeirra sem fara með virkan eignarhlut í félaginu. Sambærilegar reglur gilda um þá sem eru nátengdir ofangreindum aðilum. Fjármálaeftirlitið hefur sett reglur um hvað teljist fullnægjandi tryggingar í slíkum viðskiptum.

- Settar hafa verið reglur um tilhögun hvatakerfa og kaupaukagreiðslna til stjórnenda og starfsmanna svo og um starfslokasamninga.
- Ákvæði um endurskipulagningu og slit fjármálafyrirtækja hafa verið hert.
- Fram hefur farið allsherjarendurskoðun á sérstökum reglum sem gilda um sparisjóði. Staða og réttindi eigenda stofnfjár í sparisjóðum hafa verið skýrð og hömlur settar á arðgreiðslur, teknar hafa verið upp reglur um viðskipti með stofnfjárluti, settar hafa verið reglur um lækkun stofnfjár og reglur um heimildir sparisjóða til samstarfs hafa verið gerðar skýrari. Sparisjóðum hefur verið bannað að breyta rekstrarformi sínu.

Að sögn stjórnvalda á Íslandi er að sumu leyti gengið lengra með íslensku reglunum en í sameiginlegu regluverki Evrópuríkja. Helstu frávik frá reglum, sem gilda í Evrópusambandinu og teknar hafa verið upp í EES-samninginn, eru sem hér segir:

- Fjármálaeftirlitinu er heimilt að takmarka starfsemi einstakra starfstöðva fjármálafyrirtækja telji það sérstaka ástæðu til. Því er ennfremur heimilt að setja einstökum starfstöðvum fjármálafyrirtækis sérstök skilyrði fyrir áframhaldandi starfsemi. Þá er Fjármálaeftirlitinu heimilt að takmarka tímabundið þá starfsemi fjármálafyrirtækis sem því er leyft að stunda, hvort sem hún er starfsleyfisskyld eða ekki, telji það sérstaka ástæðu til. Tilfnið er vitaskuld ekki síst starfsemi útibúa og innlánsreikninga á þeirra vegum sem stofnað var til í öðrum Evrópulöndum til ársins 2008 (Icesave, Edge og Save-and-Save).
- Ákvæði um hlutverk innri endurskoðunardeilda eru til muna ítarlegri í íslensku löggjöf en í tilskipunum Evrópusambandsins.
- Ákvæði um framkvæmd álagsprófana eru til muna ítarlegri en í tilskipunum Evrópusambandsins.
- Fjármálafyrirtækjum er skylt að halda sérstaka skrá (skuldbindingaskrá) um alla sem njóta lánaþyrirgreiðslu þeirra og senda Fjármálaeftirlitinu hana uppfærða við hver mánaðamót. Einnig skal senda sambærilega skrá um aðila sem eru í nánum tengslum við fjármálafyrirtækin, stjórn þeirra og stjórnendur og hópa tengdra viðskiptamanna, að svo miklu leyti sem þeir aðilar eru ekki á fyrrnefndri skrá. Þessi skrá gefur betra færi en áður á að fylgjast með víxl tengslum fjármálafyrirtækja, stjórna þeirra og stjórnenda.
- Telji Fjármálaeftirlitið að lántökur einstaks aðila, sem er á skuldbindingaskrá og lýtur ekki opinberu eftirliti með fjármálastarfsemi, geti haft kerfislæg áhrif er því heimilt að krefja viðkomandi um upplýsingar um skuldbindingar hans.
- Neiti aðili, sem lýtur ekki opinberu eftirliti en er tilgreindur í skuldbindingaskrá, að láta Fjármálaeftirlitinu í té upplýsingar getur það fyrirskipað eftirlitsskyldum aðilum að veita hlutaðeigandi aðila ekki frekari fyrirgreiðslu. Hið sama á við ef upplýsingagjöf hans er ófullnægjandi. Ákvæði um skuldbindingaskrá og víðtækar heimildir eftirlitsstofnana gagnvart aðilum, sem heyra ekki undir opinbert eftirlit, er ekki að finna í sameiginlegum reglum Evrópusambandsins og Evrópska efnahagssvæðisins.
- Ákvæði um lánveitingar til tengdra aðila og um veðtöku eru til muna ítarlegri og þröngri en í reglum Evrópusambandsins og Evrópska efnahagssvæðisins.
- Fjármálaeftirlitinu er skylt að neita eiganda virks eignarhlutar um rétt til að fara með hlutinn ef vafi leikur á því hver sé eða verði raunverulegur eigandi hans.
- Settar eru þröngri skorður við starfstíma ytri endurskoðenda fyrir eitt og sama fjármálafyrirtæki en er að finna í reglum Evrópusambandsins og Evrópska efnahagssvæðisins.
- Ákvæði um hæfi stjórnarmanna í fjármálafyrirtækjum eru til muna ítarlegri en í tilskipunum Evrópusambandsins.
- Ákvæði hafa verið sett um tilhögun kaupaukakerfa og starfslokasamninga.
- Formlegar reglur um greiðslur til stjórnenda hafa nýlega bæst við tilskipanir Evrópusambandsins en reglur um starfslokasamninga hafa ekki enn litið dagsins ljós á þeim vettvangi.

Hinn 23. mars 2012 kynnti efnahagsráðherra skýrslu um framtíðarskipan fjármálakerfisins og fjármálaeftirlit á Íslandi. Þá hefur ráðherra skipað sérfræðihóp til þess að undirbúa tillögur til lagaumgjörðar um alla fjármálastarfsemi á Íslandi.

Opinber útgáfa eftirtalinnar ákvörðunar ⁽¹⁾**2014/EES/28/02****ÁKVÖRÐUN EFTIRLITSSTOFNUNAR EFTA****nr. 290/12/COL****frá 11. júlí 2012****um aðstoð sem veitt hefur verið vegna endurskipulagningar Landsbankans****(Ísland)**

Eftirlitsstofnun EFTA hefur tekið neðangreinda ákvörðun

með vísan til samningsins um Evrópska efnahagssvæðið („EES-samningsins“), einkum stafl. b) í 3. mgr. 61. gr. og bókunar 26,

með vísan til samnings milli EFTA-ríkjanna um stofnun eftirlitsstofnunar og dómstóls („samningsins um eftirlitsstofnun og dómstól“), einkum 24. gr.,

með vísan til bókunar 3 við samninginn um eftirlitsstofnun og dómstól („bókunar 3“), einkum 3. mgr. 1. gr. I. hluta og 3. mgr. 7. gr. og 13. gr. II. hluta,

og að teknu tilliti til eftirfarandi:

I. MÁLSATVIK**1. Málsmeðferð**

- 1) Eftir óformleg bréfaskipti, sem fram fóru í októbermánuði 2008, og í kjölfar samþykktar laga nr. 125/2008 um heimild til fjárveitingar úr ríkissjóði vegna sérstakra aðstæðna á fjármálamarkaði o.fl. (sem nefnd eru „neyðarlögin“), en samkvæmt þeim öðlaðist hið opinbera viðtækar heimildir til iðlutunar um málefni fjármálafyrirtækja, á Alþingi 6. október sama árs, ritaði forseti Eftirlitsstofnunar EFTA stjórnvöldum á Íslandi bréf hinn 10. október 2008 og fór þess á leit að ráðstafanir á sviði ríkisaðstoðar, sem gerðar væru samkvæmt neyðarlögunum, yrðu tilkynntar stofnuninni.
- 2) Ýmis samskipti og bréfaskipti áttu sér stað eftir þetta og er þar einkum að geta bréfs sem Eftirlitsstofnun EFTA sendi 18. júní 2009, en í því voru stjórnvöld á Íslandi minnt á að skylt væri að tilkynna hvers kyns ráðstafanir á sviði ríkisaðstoðar og bent á stöðvunarákvæði 3. gr. bókunar 3. Ríkisaðstoð, sem veitt var í tengslum við endurreisn tiltekinnna þátta í starfsemi Landsbankans gamla og stofnun og fjármögnun nýs Landsbanka („NBI“, sem síðar fékk nafnið Landsbankinn á ný), var loks tilkynnt eftir á hálfu stjórnvalda á Íslandi 15. september 2010 ⁽²⁾.
- 3) Með bréfi, sem var dagsett 15. desember 2010 ⁽³⁾, tilkynnti Eftirlitsstofnun EFTA stjórnvöldum á Íslandi að hún hefði ákveðið að hefja rannsókn í samræmi við ákvæði 2. mgr. 1. gr. I. hluta bókunar 3 á ráðstöfunum íslenska ríkisins til þess að endurreisa tiltekna þætti í starfsemi (hins gamla) Landsbanka Íslands hf. og stofna og fjármagna Nýja Landsbanka Íslands (NBI hf.) (ákvörðunin um að hefja rannsókn). Þá áskildi Eftirlitsstofnun EFTA að ítarleg áætlun um endurskipulagningu Landsbankans yrði lögð fram eigi síðar en 31. mars 2011.
- 4) Eftirlitsstofnun EFTA fékk senda eina umsögn aðila sem áttu hagsmuna að gæta; hún barst með rafpósti 24. mars 2011 og var framsend stjórnvöldum á Íslandi 25. maí 2011. Svar við þeirri umsögn barst ekki frá íslenskum stjórnvöldum.
- 5) Stjórnvöld á Íslandi lögðu fram áætlun um endurskipulagningu Landsbankans 31. mars 2011. Endurskoðuð áætlun, sem tók meðal annars mið af flutningi innstæðna og eigna frá Sparisjóði Keflavíkur (SpKef) hinn 22. apríl 2010, en stofnuninni hafði ekki borist tilkynning um þann flutning, og kaupum bankans á Sparisjóði Svarfdæla (SpSv), barst í bréfi dagsettu 23. maí 2012.

⁽¹⁾ Skjal þetta er birt í upplýsingarskyni eingöngu. Í þessari opinberu útgáfu ákvörðunarinnar hefur ýmsum atriðum verið sleppt til þess að forðast brot á trúnaðarskyldu. Þetta er sýnt með [...] eða talnabili innan hornklofa sem felur í sér námundun sem er ekki háð trúnaðarskyldu.

⁽²⁾ Um ítarlegri lýsingu vísast til ákvörðunarinnar um að hefja formlega rannsókn, sbr. tilvísun í 3. neðanmálgrein.

⁽³⁾ Ákvörðun Eftirlitsstofnunar EFTA nr. 493/10/COL um að hefja formlega rannsókn á ríkisaðstoð sem var veitt vegna endurreisnar tiltekinnar starfsemi (gamla) Landsbanka Íslands hf. og vegna stofnunar og fjármögnunar Nýja Landsbanka Íslands (NBI hf.) (sem nú hefur fengið nafnið Landsbankinn á ný), Stjtið. ESB C 41, 10.2.2011, bls. 31, og EES-viðbætur við Stjtið. ESB nr. 7, 10.2.2011, bls. 26.

- 6) Eftirlitsstofnun EFTA leitaði eftir upplýsingum um áætlunina 11. júlí 2011 og 13. febrúar 2012. Svör stjórnvalda á Íslandi við þeirri upplýsingabeiðni bárust 17. október 2011 og 13. mars 2012. Endanlegar greinargerðir um skuldbindingar, sem stjórnvöld á Íslandi vildu gangast undir, bárust 6. og 13. júní 2012.
- 7) Eftirlitsstofnun EFTA samþykkti 20. júní 2012 að ríkisaðstoð, sem veitt hafði verið Landsbankanum, mætti nýta í tengslum við kaupin á SpSv, sjá ákvörðun nr. 212/12/COL (sem er nefnd hér „ákvörðunin um SpSv“). Í ákvörðun nr. 253/10/COL frá 21. júní 2011 hafði stofnunin veitt tímabundið samþykki fyrir áætlun um aðstoð í björgunarskyni sem tók meðal annars til uppgjörs á kröfum Seðlabanka Íslands gagnvart ýmsum sparisjóðum, þar á meðal SpSv. Í ákvörðun nr. 127/11/COL frá 13. apríl 2011 hafði stofnunin samþykkt breytingar á aðstoðaráætluninni (þessar ákvarðanir nefndar hér „ákvörðanirnar um sparisjóði“).
- 8) Þá hittust fulltrúar stofnunarinnar annars vegar og stjórnvalda á Íslandi hins vegar á fundi 7. júní 2011 og 27.–28. febrúar 2012.

2. Aðdragandi

- 9) Í þessum undirkafla er að finna lýsingu Eftirlitsstofnunar EFTA á atburðum, málsvikum og þróun á sviði efnahagsmála, stjórn mála og löggjafar sem tengjast falli og endurreisn íslenska fjármálakerfisins á tímanum frá 2008 til þessa dags og nauðsynlegt virðist að láta koma fram til þess að skýra í hvaða samhengi mat á aðstoðarráðstöfununum fer fram. Áður en þetta er gert verður ríft upp atburðarásin sem lauk með því að Landsbankinn gamli riðaði til falls.

2.1 Fall Landsbankans

- 10) Mikið var um úttektir innstæðna úr íslenskum bönkum haustið 2008, ekki aðeins erlendis heldur einnig á Íslandi. Úttektir innanlands urðu svo miklar að um tíma lá við að íslensku bankarnir og Seðlabanki Íslands yrðu uppiskroppa með reiðufé.
- 11) Vöxtur íslensku bankanna hafði að mestu byggst á aðgangi þeirra að skuldabréfamarkaði erlendis, einkum árin 2003 til 2006. Sú fjármögnunarleið var þó farin að verða torsóttari og erlend matsfyrirtæki lýstu einnig áhyggjum af því að hlutfall útlána af innstæðum væri lægra en tíðkaðist hjá öðrum bönkum (erlendum).
- 12) Íslensku viðskiptabankarnir (einkum Landsbankinn gamli) brugðust við þessu með því að safna innstæðum erlendis. Frá lokum þriðja ársfjórðungs 2006 til miðs árs 2007 þrefölduðust innstæður almennra viðskiptavina í Landsbankanum – og jukust þannig um tæpa 10 milljarða evra. Stærsti hluturinn var innlán á reikningum í útibúi Landsbankans í Bretlandi og höfðu almennar innstæður í því útibúi vaxið úr engu í 6,6 milljarða evra, en heildsöluinnstæður (í útibúum bæði í Bretlandi og Hollandi) höfðu vaxið í 2,5 milljarða evra.
- 13) Hinn 3. október 2008 gaf Seðlabanki Evrópu út veðkall á hendur Landsbankanum að fjárhæð 400 milljóna evra og enda þótt það væri síðar afturkallað voru úttektir úr útibúi bankans í Bretlandi orðnar mjög miklar og hann þurfti af þeim sökum að hafa mikið fé tiltækt í sterlingspundum. Seðlabanki Evrópu synjaði Landsbankanum um aðstoð hinn 6. október. Þegar bankinn gat ekki lengur fullnægt kröfum breska fjármálaeftirlitsins um öflun lausafjár lokuðu stjórnvöld í Bretlandi útibúinu. Daginn eftir óskaði Seðlabanki Hollands eftir því að skiptastjóri yrði skipaður yfir útibúi Landsbankans í Amsterdam. Þann dag vék Fjármálaeftirlitið jafnframt frá stjórn Landsbankans, tók yfir vald hluthafafundar og skipaði bankanum skilanevnd samkvæmt þeim heimildum sem eftirlitinu voru veittar í neyðarlögunum ⁽⁴⁾.

2.2 Fjármálakreppan og helstu ástæður fyrir gjaldþroti íslensku bankanna

- 14) Í tilkynningum, sem stjórnvöld á Íslandi sendu Eftirlitsstofnun EFTA, kom fram að ástæður þess að íslenska bankakerfið hrundi og stjórnvöld þurftu að hlutast til um það kæmu fram í ítarlegu

⁽⁴⁾ Þennan sama dag var einnig gripið inn í rekstur Glitnis, og Kaupþing fylgdi í kjölfarið tveimur dögum síðar, eða 9. október 2008. Í skýrslu rannsóknarnefndar Alþingis (sbr. 14. mgr. og 4. nmgr. þessarar ákvörðunar) kom fram sú niðurstaða (sjá 21. kafla, bls. 86) að mikið hefði að segja að óháð lausafjárstöðu Landsbankans í íslenskum krónum hefði bankinn ekki haft yfir nægum gjaldeyri að ráða til að standa við skuldbindingar sínar í erlendra mynt. Í skýrslunni var einnig talið athyglisvert að lánveiting að andvirði 153 milljóna evra til helsta eiganda bankans (sjá umfjöllun hér á eftir) hafði átt sér stað aðeins nokkrum dögum áður og því yrði „ekki séð að stærstu eigendur Landsbankans hafi haft hug á eða getu til að koma bankanum til aðstoðar í þeirri erfiðu stöðu sem upp var komin“.

máli í skýrslu sem sérstök rannsóknarnefnd Alþingis (RNA) hefði tekið saman ⁽⁵⁾, en hlutverk nefndarinnar var að rannsaka og greina þá atburði sem leiddu til falls þriggja helstu bankanna í landinu. Eftirlitsstofnun EFTA hefur tekið saman ágríp af niðurstöðum rannsóknarnefndarinnar um helstu orsakir þess að Landsbankinn komst í þrot, og fer það hér á eftir. Upplýsingarnar eru sóttar í 2. kafla (Ágríp um meginniðurstöður skýrslunnar) og 21. kafla (Orsakir falls íslensku bankanna – ábyrgð, mistök og vanræksla) í skýrslu RNA.

- 15) Lausafjárþurrð tók að gera vart við sig á fjármálamörkuðum heimsins árið 2007 og leiddi að lokum til falls þriggja helstu bankanna á Íslandi, sem höfðu í síauknum mæli tekið að treysta á fjármögnun á alþjóðamörkuðum. Ástæðurnar fyrir því að íslensku bankarnir komust í þrot voru þó flóknar og margbreytilegar. Rannsóknarnefnd Alþingis rannsakaði ástæðurnar fyrir falli stóru bankanna og er athyglisvert að niðurstöðurnar eiga að flestu leyti við alla bankana þrjá og tengjast í mörgum tilvikum innbyrðis. Stutt yfirlit um orsakir þess að rekstrargrundvöllur bankanna brast er að finna hér fyrir neðan.

Óhóflegur og ósjálfbær vöxtur

- 16) Rannsóknarnefndin ályktaði að á síðustu árunum fyrir fall bankanna hefði efnahagsreikningur þeirra og útlán vaxið umfram það sem rekstur þeirra gat staðið undir og stjórnendurnir réðu við. Samanlagðar eignir bankanna þriggja höfðu vaxið veldisvexti og aukist úr 1,4 billjónum kr. ⁽⁶⁾ árið 2003 í 14,4 billjónir kr. við lok annars ársfjórðungs 2008. Þar vó þungt að vöxtur bankanna var að miklu leyti tilkominn vegna útlána til erlendra aðila sem jukust mjög árið 2007 ⁽⁷⁾, einkum eftir að lausafjárþurrð á alþjóðamörkuðum tók að gera vart við sig. Þetta leiddi til þeirrar niðurstöðu nefndarinnar að aukningin stafaði að miklu leyti af útlánum til fyrirtækja sem synjað hefði verið um fyrirgreiðslu annars staðar. Þá kom fram í skýrslunni að fjárfestingabankastarfsemi, sem er í eðli sínu áhættusamari, hefði orðið æ meira áberandi í rekstri bankanna og vöxtur hennar hefði aukið á vandann.

Þrengri fjármögnunarkostir á alþjóðamörkuðum

- 17) Vöxtur bankanna byggðist að miklu leyti á greiðum aðgangi þeirra að alþjóðafjármagnsmörkuðum, en þar gátu þeir nýtt sér góðar láns hæfiseinkunnir sínar og aðgang að Evrópumörkuðum á grundvelli EES-samningsins. Árið 2005 tóku íslensku bankarnir 14 milljarða evra að láni á erlendum skuldabréfamörkuðum og nutu tiltölulega góðra kjara. Þegar aðgangur að skuldabréfamörkuðum í Evrópu tók að þrengjast leituðu bankarnir á Bandaríkjamarkað um fé til rekstrarins og seldu þar skuldabréfavafninga með veði í íslenskum skuldabréfum. Í aðdraganda falls bankanna reiddu þeir sig æ meira á skammtímalán og sköpuðu sér með því verulega endurfjármögnunaráhættu, og var það fyrirsjáanlegt að álitni rannsóknarnefndarinnar.

Skuldsetning eigenda bankanna

- 18) Hjá öllum stóru íslensku bönkunum voru helstu eigendur einnig meðal stærstu skuldunauta ⁽⁸⁾. Samson eignarhaldsfélag („Samson“) hafði verið stærsti hluthafi í Landsbankanum gamla eftir að hann var einkavæddur. Þegar bankinn féll var stærsti skuldunautur hans Björgólfur Thor Björgólfsson, annar eigandi Samsons, og félög tengd honum en faðir hans Björgólfur Guðmundsson, hinn eigandi Samsons, var þriðji stærsti skuldunauturinn. Skuldir þeirra við bankann námu samtals meira en 200 milljörðum kr. og voru þannig hærri en sem nam eiginfé bankans. Rannsóknarnefnd Alþingis var þeirrar skoðunar að tilteknir hluthafar hefðu haft óeðlilega greiðan aðgang að lánum frá bönkunum í krafti eigendastöðu sinnar. Að því er Landsbankinn varðaði mátti merkja þetta á því að svo seint sem 30. september 2008, þegar ljóst var orðið að bankinn réð ekki yfir nægum sjóðum í erlendri mynt til að geta staðið við skuldbindingar sínar erlendis, var félagi í eigu Björgólfs Thors Björgólfssonar veitt lán að andvirði 153 milljóna evra. Þá var það niðurstaða nefndarinnar að um það væru sterkar vísbendingar að hjá hverjum banka um sig hefðu mörkin milli hagsmuna stærstu hluthafa og hagsmuna bankans verið óskýr. Þessi áhersla á stærstu hluthafa varð því til þess að hagsmunir annarra hluthafa og kröfuhafa voru fyrir borð bornir.

⁽⁵⁾ Í rannsóknarnefnd Alþingis sátu Páll Hreinsson, hæstaréttardómari, Tryggvi Gunnarsson, umboðsmaður alþingis, og dr. Sigríður Benediktsdóttir, kennari og aðstoðarmaður skórarformanns við Yale-háskóla í Bandaríkjunum. Skýrslan er birt í heilu lagi á íslensku á slóðinni <http://rna.althingi.is> og ýmsir kaflar hennar í enskri þýðingu (m.a. ágrípið um meginniðurstöður og kaflinn um orsakir falls bankanna) á slóðinni <http://sic.althingi.is>

⁽⁶⁾ [Á ekki við í íslensku þýðingunni.]

⁽⁷⁾ Útlán til erlendra aðila jukust á sex mánuðum um 11,4 milljarða evra, eða úr 8,3 milljörðum í 20,7 milljarða evra.

⁽⁸⁾ Sbr. kafla 21.2.1.2 í skýrslu rannsóknarnefndar Alþingis (bls. 6).

Samþjöppun áhættu

- 19) Náteynd því atriði að bankarnir hafi verið um of háðir lánnum til helstu hluthafa er sú niðurstaða rannsóknarnefndar Alþingis að eignasöfn bankanna hafi ekki verið nægilega vel dreifð. Nefndin var þeirrar skoðunar að Evrópureglur um stórar áhættuskuldbindingar hefðu verið túlkaðar þröngt, og þá sérstaklega gagnvart hluthöfum, og að bankarnir hefðu reynt að sniðganga reglurnar.

Veik eiginfjárstaða

- 20) Enda þótt eiginfjárlutföll Landsbankans gamla (og hinna stóru bankanna tveggja) hafi í uppgjörum ávallt verið nokkuð yfir lögboðnu lágmarki taldi rannsóknarnefnd Alþingis að þau hlutföll hefðu ekki endurspeglad raunverulegan fjárhagsstyrk bankanna. Ástæðan væri sú mikla áhætta sem bankarnir hefðu borið af eigin hlutabréfum, sem samþykkt hefðu verið sem bein veð fyrir lánnum og gerð að andlagi framvirkra samninga. Hlutfé, sem félagið fjármagnaði sjálft, og rannsóknarnefndin kallar „veikt eigið fé“, nam rúmlega 25% af eiginfjárgrunni bankanna (eða rúmlega 50% ef miðað er við grunnþátt eiginfjárgrunnsins, þ.e. eiginfé hluthafa samkvæmt ársreikningi að fráðregnum óefnislegum eignum). Við þetta bættist vandinn sem stafaði af áhættu sem bankarnir báru hver af annars bréfum. Um mitt ár 2008 nam bein fjármögnun bankanna á eigin hlutabréfum ásamt víxlfjármögnun á hlutabréfum hinna tveggja bankanna um 400 milljörðum króna, eða um 70% af grunnþætti eiginfjárgrunnsins. Rannsóknarnefnd Alþingis taldi að fjármögnun eiginfjár í íslenska bankakerfinu hefði verið að svo stórum hluta byggð á lánsfé úr kerfinu sjálfu að stöðugleika þess hefði verið ógnað. Bankarnir höfðu tekið verulegan hluta eigin hlutafjár að veði sem tryggingu fyrir útlánnum og því rýmuðu gæði útlánasafna þeirra þegar verð hlutabréfa tók að falla. Þetta rýrði afkomu bankanna og þrýsti verði hlutabréfa í þeim enn lengra niður, en bankarnir brugðust við þessu (að því er rannsóknarnefndin taldi mega ráða af upplýsingunum sem fyrir lágu) með því að kalla fram óeðlilega eftirspurn eftir hlutabréfum í sjálfum sér.

Stærð bankanna

- 21) Árið 2001 nam efnahagur stóru bankanna þriggja (samanlagt) rétt rúmlega eins árs landsframleiðslu Íslands. Í lok árs 2007 voru bankarnir orðnir alþjóðlegir bankar með heildareignir sem námu nífaldri landsframleiðslu. Í skýrslu rannsóknarnefndar Alþingis kemur fram að þegar liða tók á árið 2006 hefðu ýmsir þeir, sem fylgdust með íslenska bankakerfinu, bent á að það væri vaxið fram úr getu Seðlabankans og dregið í efa að hann hefði tók á að sinna hlutverki sínu sem lánveitandi til þrautavara. Í lok árs 2007 námu skammtímaskuldir þjóðarinnar (sem voru tilkomnar að stærstum hluta vegna fjármögnunar bankanna) fimmtánföldum gjaldeyrisforða Seðlabankans, og erlendar innstæður bankanna þriggja voru einnig um áttfaldur gjaldeyrisforðinn. Tryggingarsjóður innstæðueigenda og fjárfesta hafði yfir mjög litlum fjármunum að ráða í samanburði við þær innstæður bankanna sem honum var ætlað að tryggja. Þessir þættir voru að áliti rannsóknarnefndarinnar til þess fallnir að auka hættu á áhlaupi á bankana.

Hraður vöxtur bankanna í samanburði við gildandi löggjöf og umgjörð fjármálakerfisins

- 22) Rannsóknarnefnd Alþingis taldi að viðkomandi eftirlitsaðila á Íslandi hefði skort þann trúverðugleika sem nauðsynlegur hefði verið við þær aðstæður að ekki var til að dreifa nægilega öflugum lánveitanda til þrautavara. Í skýrslunni er ályktað að Fjármálaeftirlitið og Seðlabanka Íslands hafi skort sérfræðipækkingu og reynslu til þess að geta haft fullnægjandi eftirlit með bönkunum þegar fjárhagslegir erfiðleikar steðjuðu að, en að stofnanirnar hefðu getað gripið til aðgerða til þess að draga úr áhættunni sem bankarnir bjuggu við. Fjármálaeftirlitið hafi til að mynda ekki vaxið í samræmi við vöxt bankanna og verklag eftirlitsins hafi ekki ráðið við hina hröðu þróun sem einkenndi rekstur bankanna. Í skýrslunni kemur einnig fram gagnrýni á ríkisstjórnina og er niðurstaða nefndarinnar sú að stjórnvöldum hafi borið að grípa til aðgerða til þess að draga úr hugsanlegum áhrifum bankanna á efnahag landsins með því að draga úr stærð þeirra eða koma því til leiðar að einn þeirra eða fleiri flyttu höfuðstöðvar sínar úr landi ⁽⁹⁾.

⁽⁹⁾ Það var raunar yfirlýst stefna þáverandi ríkisstjórnar að ýta undir vöxt og stuðla að því að bankarnir hefðu áfram höfuðstöðvar á Íslandi.

Ójafnvægi og ofpensla í íslenska hagkerfinu í heild

- 23) Í skýrslu rannsóknarnefndar Alþingis er getið um atvik tengd almenna hagkerfinu sem einnig ýttu undir hraðan vöxt bankanna og juku á ójafnvægið sem stafaði af ólíkri stærð og áhrifamætti fyrirtækja í fjármálaþjónustu og annarra hluta hagkerfisins. Í skýrslunni var ályktað að stefna stjórnvalda (og þá einkum á sviði skattheimtu) hefði að öllum líkindum kynt undir ójafnvægi og ofpenslu í hagkerfinu og peningastefna Seðlabankans hefði ekki einkennt af nægilega miklu aðhaldi. Í skýrslunni eru rýmkaðar útlánareglur Íbúðalánasjóðs einnig kallaðar „ein af stærri hagstjórnarmistökum í aðdraganda falls bankanna“⁽¹⁰⁾. Þá er gagnrýnt í skýrslunni hversu auðveldlega bankarnir gátu sótt sér lánsfé til Seðlabankans, enda hafi staða skammtímalána gegn veði hjá Seðlabankanum hækkað úr 30 milljörðum kr. haustið 2005 í 500 milljarða kr. í byrjun októbermánaðar 2008.

Íslenska krónan, ytra ójafnvægi og skuldatryggingarálag

- 24) Í skýrslunni kemur fram að árið 2006 hafi íslenska krónan verið mun sterkari en staðist hefði til lengdar, viðskiptahallinn hafi verið kominn yfir 16% af vergri landsframleiðslu og skuldir í erlendum gjaldmiðlum umfram eignir hafi nálgast verga landsframleiðslu að stærð. Allar forsendur fjármálakreppu hafi verið fyrir hendi. Við lok árs 2007 hafi gengi krónunnar verið tekið að falla og skuldatryggingarálag á íslenska ríkið og bankana hafi vaxið með veldishraða.

2.3 Ráðstafanir í því skyni að endurskipuleggja bankakerfið

- 25) Eftir fall stóru viðskiptabankanna þriggja (en Landsbankinn gamli var einn þeirra) í októbermánuði 2008 stóðu stjórnvöld á Íslandi frammi fyrir því fordæmalaus verkefni að standa vörð um áframhaldandi bankastarfsemi á Íslandi⁽¹¹⁾. Stefnan, sem ríkisstjórn Íslands markaði, kemur í meginráttum fram í neyðarlögunum⁽¹²⁾ sem Alþingi samþykkti 6. október 2008. Samkvæmt lögunum öðlaðist Fjármálaeftirlitið áður óþekktar heimildir til að grípa inn í rekstur fjármálafyrirtækja og ráðstafa eignum þeirra og skuldum eftir því sem nauðsyn krafðist. Lögin veittu fjármálaráðherra fyrir hönd ríkissjóðs heimild til að reiða fram fjármagn til að stofna ný fjármálafyrirtæki. Þá var kveðið á um að við skipti á búi fjármálafyrirtækis skyldu kröfur vegna innstæðna ganga framar öðrum kröfum. Ríkisstjórnin lýsti yfir að innstæður í innlendum viðskiptabönkum og sparisjóðum og útibúum þeirra á Íslandi myndu njóta fullrar verndar.
- 26) Aðgerðirnar beindust í upphafi aðallega að því að tryggja helstu þætti í starfsemi banka-, greiðslu- og uppgjörskerfanna í landinu. Fyrstu vikurnar eftir hrúnið undirbjó ríkisstjórnin einnig efnahagsáætlun í samvinnu við Alþjóðagjaldeyrissjóðinn (AGS) með þeim árangri að 20. nóvember 2008 féllst sjóðurinn á beiðni íslenskra stjórnvalda um viðbúnaðarlán til tveggja ára, en í því fólst að AGS veitti Íslendingum lán að fjárhæð 2,1 milljarður USD í því skyni að styrkja gjaldeyrisforða landsins. Þessu til viðbótar var aflað lánsloforða að fjárhæð allt að 3 milljörðum USD frá hinum Norðurlöndunum og nokkrum öðrum viðskiptaþjóðum. Hluti lánsins frá AGS, eða 827 milljónir USD, var greiddur út tafarlaust, en eftirstöðvarnar í átta jöfnum greiðslum á grundvelli ársfjórðungslegs mats á framgangi áætlunarinnar.
- 27) AGS-áætlunin var viðtæk stöðugleikaáætlun sem byggðist á þremur meginmarkmiðum. Í fyrsta lagi skyldi koma á stöðugu gengi krónunnar og endurheimta traust á gjaldmiðlinum til þess að halda aftur af neikvæðum áhrifum kreppunnar í hagkerfinu. Meðal annars voru tekin upp fjármagnshöft til þess að varna því að fé streymdi úr landi. Í öðru lagi fól áætlunin í sér umfangsmikil áform um endurskipulagningu bankakerfisins og var lokamarkmið þeirra að byggja á ný upp rekstrarhæft fjármálakerfi á Íslandi auk þess að tryggja eðlileg samskipti á sviði fjármála við önnur lönd. Undir þetta féll meðal annars að sjá til þess að eignir bankanna yrðu metnar á sannvirði, að tryggja hámarksheimtur eigna og að efla framkvæmd eftirlits. Í þriðja lagi var það markmið áætlunarinnar að tryggja sjálfbæran rekstur hins opinbera með því að láta ríkið taka á sig sem minnst af tapi gjaldþrota banka og ýta úr vör áætlun til meðallangs tíma um jöfnuð í ríkisfjármálum.

⁽¹⁰⁾ Sbr. 2. kafla skýrslunnar, bls. 5.

⁽¹¹⁾ Um nánari atriði þeirra ráðstafana, sem stjórnvöld á Íslandi gripu til, visast til skýrslu fjármálaráðherra til Alþingis um endurreisn viðskiptabankanna frá maí 2011, (Skýrsla fjármálaráðherra um endurreisn viðskiptabankanna) sjá slóðina <http://www.althingi.is/altext/139/s/-pdf/1213.pdf>

⁽¹²⁾ Lög nr. 125/2008 um heimild til fjárveitingar úr ríkissjóði vegna sérstakra aðstæðna á fjármálamarkaði o.fl.

- 28) Stjórnvöld á Íslandi hafa lagt áherslu á að vegna hinna sérstöku aðstæðna sem tengdust umfangi bankakerfisins í samburði við fjárhagslega burði ríkissjóðs hafi sviðgrúm til stefnumörkunar verið litið. Þess vegna hafi verið leitað lausna sem að mörgu leyti hafi verið frábrugðnar þeim aðgerðum sem gripið hafi verið til í öðrum löndum þar sem hætta hafi steðjað að fjármálastöðugleika.
- 29) Í krafti neyðarlaganna var stóru viðskiptabönkunum þremur, Glitni, Landsbanka Íslands og Kaupþingi, hverjum um sig skipt upp í „gamlan“ og „nýjan“ banka. Fjármálaráðherra stofnaði þrjú hlutafélög um innlenda starfsemi gömlu bankanna og skipaði þeim stjórnir. Fjármálaeftirlitið greip inn í rekstur gömlu bankanna og ráðstafaði innlendum eignum þeirra og skuldum (innstæðum) í aðalatriðum til nýju bankanna sem héldu áfram bankastarfsemi á Íslandi. Gömlu bankarnir voru settir hver undir sína skilanevnd ⁽¹³⁾. Erlendum eignum og skuldum var að mestu komið fyrir í gömlu bönkunum, sem síðar voru teknir til slitameðferðar með það fyrir augum að hætta öllum rekstri erlendis ⁽¹⁴⁾.
- 30) Í bráðabirgðastofnefnahagsreikningum nýju bankanna þriggja, sem gerðir voru 14. nóvember 2008, var gert ráð fyrir að heildarefnahagur nýju bankanna yrði 2 886 milljarðar kr. með 385 milljarða kr. eiginfjárramlagi ríkisins. Heildarfjárhæð skuldabréfa, sem nýju bankarnir skyldu gefa út til gömlu bankanna sem greiðslu fyrir mismun eigna og skulda sem færðust til þeirra, yrði 1 153 milljarðar kr. Fjármálaeftirlitið ræð Deloitte LLP til þess að leggja mat á yfirfærðar eignir og skuldir. Þegar til átti að taka varð ljóst að þessi óháði aðili myndi skila mati á hreinni yfirfærðri eign sem væri ekki föst tala heldur tiltekið verðbil. Þá kom í ljós að kröfuhafar bankanna voru ósáttir við tilhögun matsins, töldu að þar væri ekki gætt jafnræðis og lýstu óánægju með að geta ekki varið hagsmunum sína. Þessir flóknu málavextir ollu því að breytt var um stefnu að því er varðaði uppgjörið milli gömlu og nýju bankanna. Í stað þess að treysta á verðmat óvilhalls sérfræðings skyldu máladaðilar reyna með samningum að ná niðurstöðu um mat á hreinum yfirfærðum eignum.
- 31) Ljóst þótti að aðilum gæti reynst erfitt að ná samkomulagi um verðmátið enda væri það háð mörgum mismunandi forsendum sem líklegt mátti telja að samningsaðilar litu ekki sömu augum. Markmið ríkisins var að komast að samkomulagi um ákveðið grunnmat til þess að leggja traustan grunn að stofnfjármögnun nýju bankanna. Hækkunar á verði eigna umfram grunnmátið gætu þá runnið til kröfuhafa í formi skilyrtra skuldabréfa eða aukins verðmætis hlutafjár í bönkunum, en samningaviðræðurnar höfðu leitt í ljós að skilanevndir Glitnis og Kaupþings og meirihluti kröfuhafa gætu haft áhuga á að eignast hluti í hinum nýju bönkum og njóta þannig hugsanlegrar verðmætaaukningar á yfirfærðum eignum.
- 32) Tilkynning um að stofnfjármögnun nýju bankanna þriggja væri að fullu lokið og fyrir lægju drög að samningum við kröfuhafa gömlu bankanna um greiðslu bóta vegna yfirfærslu hreinna eigna til nýju bankanna var gefin út 20. júlí 2009. Að því er varðaði tvo þessara banka, Nýja Glitni (sem síðar hlaut nafnið Íslandsbanki) og Nýja Kaupþing (sem síðar hlaut nafnið Arion banki), varð einnig að samkomulagi að gömlu bankarnir gætu eignast meiri hluta í hinum nýju með tilteknum skilyrðum.
- 33) Á grundvelli ofangreindra samningsdraga ákváðu skilanevndir gömlu bankanna í október 2009 (Glitnir) og desember 2009 (Kaupþing og Landsbanki Íslands) að gerast hluthafar í nýju bönkunum. Hinn 18. desember 2009 tilkynnti ríkisstjórnin að endurreisn bankanna væri lokið og að gengið hefði verið frá samningum milli íslenskra stjórnvalda og nýju bankanna annars vegar og skilanevnda Glitnis, Landsbanka Íslands og Kaupþings, fyrir hönd kröfuhafa, hins vegar. Í samningunum var kveðið á um uppgjör vegna eigna sem færðar voru úr gömlu bönkunum yfir í þá nýju og að nýju bankarnir væru þá fullfjármagnaðir.

⁽¹³⁾ Sbr. einnig ársskýrslu Fjármálaeftirlitsins 2009 (júlí 2008–júní 2009), sjá slóðina <http://en.fme.is/media/utgefing-efni/FME-Annual-Report-2009.pdf>

⁽¹⁴⁾ Fjármálaeftirlitið átti eftir að grípa inn í rekstur fleiri fjármálafyrirtækja. Í marsmánuði 2009 yfirtók eftirlitið rekstur þriggja fjármálafyrirtækja, Straums-Burðaráss, Sparisjóðs Reykjavíkur og nágrennis (SPRON) og Sparisjóðabanka Íslands (Icebank), og ákvað hvernig eignum og skuldum þessara fyrirtækja skyldi ráðstafað. Síðar var gerður nauðasamningur við kröfuhafa Straums en SPRON og Sparisjóðabankinn voru teknir til slitameðferðar. Fall stóru viðskiptabankanna þriggja og viðvarandi óvissa á fjármálamörkuðum bitnaði einnig á öðrum fjármálafyrirtækjum og gripið var inn í rekstur nokkurra úr þeirra hópi á árinu 2010. Þannig skipaði Fjármálaeftirlitið bráðabirgðastjórn yfir VBS fjárfestingabanka í marsmánuði það ár. Í aprílmánuði 2010 yfirtók eftirlitið rekstur Sparisjóðs Keflavíkur og Byrs sparisjóðs og ákvað að stofnuð skyldu ný fjármálafyrirtæki, SpKef sparisjóður annars vegar og Byr hf. hins vegar, til að taka við rekstri þeirra. Þar eð fjárhagsstaða þessara nýju fyrirtækja reyndist lakari en hugað var í fyrstu var SpKef síðar sameinaður Landsbankanum og Byr hf. sameinaður Íslandsbanka eftir að leitað hafði verið tilboða í hlutafé sjóðsins. Stjórnvöld þurftu einnig að bregðast við fjárhagsörðugleikum fjárfestingabankans Saga Capital, árið 2009, og Íbúðalánasjóðs, árið 2011.

- 34) Eiginfjárframlag ríkissjóðs til nýju bankanna lækkaði verulega frá því sem upphaflega var gert ráð fyrir eða úr 385 milljörðum kr. í 135 milljarða kr., og var það framlag í mynd hlutfjár, en auk þess veitti ríkið tveimur bankanna þriggja, Íslandsbanka og Arion banka, vijkandi lán að fjárhæð um 55 milljarða kr. sem myndar hluta af eiginfjárfætti B, og er framlagið því samtals 190 milljarðar kr. Þessu til viðbótar veitti ríkissjóður Íslandsbanka og Arion banka nokkra lausafjárfyrirgreiðslu. Hlutfjárframlag gömlu bankanna til hinna nýju nam alls um 156 milljörðum kr. og heildarfjármögnun nýju bankanna nam því um 346 milljörðum kr. Samningarnir fölu þannig í sér að í stað þess að hafa fullt eignarhald á bönkunum þremur skyldi hlutur ríkisins minnka í um 5% í Íslandsbanka, 13% í Arion banka og 81% í Landsbankanum.
- 35) Þó að með þessari yfirtöku kröfuhafa gömlu bankanna á tveimur bankanna þriggja hafi verið leyst úr nokkrum höfuðvandamálum sem tengdust endurreisn fjármálakerfisins og tekist að treysta fjármögnun nýju bankanna var enn við marga veikleika að glíma. Frá haustinu 2009 hafa bankarnir einbeitt sér að innri málum með því að móta heildarstefnu í rekstrinum og þó einkum að endurskipuleggja lánasöfnin, en þau eru stærsti áhættuþátturinn með tilliti til starfsemi bankanna og rekstrarhæfis þeirra til frambúðar. Vinnan við endurreisn bankanna hefur verið flókin og hefur margt valdið því, meðal annars dómar Hæstaréttar um að lán, sem veitt hafa verið í íslenskum krónum en eru bundin gengi erlendra gjaldmiðla, séu ólögleg. Fjallað er nánar um þessi atriði hér á eftir að því leyti sem þau tengjast sérstaklega endurskipulagningu Landsbankans.

2.4 Þjóðhagsmál

- 36) Þegar bankakerfið féll saman í októbermánuði 2008 varð mikil röskun í efnahagslífinu. Erfiðleikar í fjármálakerfi Íslendinga mögnuðust vegna þess að traust á gjaldmiðli landsins brast. Gengi krónunnar lækkaði mikið á fyrsta ársfjórðungi 2008 og aftur þá um haustið um það leyti sem rekstur viðskiptabankanna þriggja stöðvaðist og í kjölfar þess. Þó að fjármagnshöftum væri komið á haustið 2008 hélst gengið áfram óstöðugt á árinu 2009⁽¹⁵⁾. Afleiðing þessa umrós varð mikill efnahagssamdráttur í landinu og dróst verg landsframleiðsla saman um 6,8% árið 2009 og önnur 4% árið 2010.
- 37) Efnahagskreppunni fylgdi meðal annars skyndileg aukning atvinnuleysis úr 1,6% árið 2008 í 8% árið 2009, verðbóluskot og minnkandi kaupmáttur. Þá jukust skuldir fyrirtækja og heimila hröðum skrefum og vanskilahlutfall hækkaði, auk þess sem mikið var um að nýju bankarnir leystu til sín fyrirtæki sem glímdu við þrönga fjárhagsstöðu. Jafnframt þessu varð mikill kostnaður ríkissjóðs af endurskipulagningu bankakerfisins til þess að halli á rekstri hans jókst mikið og skuldir hins opinbera hækkuðu gríðarlega.
- 38) Eftir þennan mikla efnahagssamdrátt sýna bráðabirgðatölur frá Hagstofu Íslands að þróunin hafi snúist við á síðara helmingi ársins 2011 og að verg landsframleiðsla á árinu í heild hafi aukist um 3,1% frá árinu á undan.
- 39) Hagvöxt liðins árs mátti fyrst og fremst rekja til vaxandi eftirspurnar innanlands og þá einkum 4% aukningar einkaneyslu. Að þessari aukningu stuðluðu bæði kauphækkunar og auknar félagslegar bætur, svo og ýmsar ráðstafanir stjórnvalda í því skyni að draga úr greiðslubyrði vegna skulda heimila, meðal annars tímabundinn vaxtabótaauki, frýsting greiðslna af lánum og heimild til fyrirframútborgunar séreignarlífeyris. Bráðabirgðatölur fyrir árið 2011 benda einnig til þess að fjárfesting fari aftur hægt vaxandi, en hún var reyndar orðin afar lítil⁽¹⁶⁾, en samneysla hefur haldist fremur lítil undanfarin þrjú ár.
- 40) Bak við þessar almennu þjóðhagstölur leynast umtalsverð frávik í einstökum greinum atvinnulífsins. Auk þess sem fjármálageirinn féll saman hefur mikill samdráttur komið fram í byggingariðnaði og mörgum öðrum framleiðslu- og þjónustugreinum sem þjóna innanlandsmarkaði. Aftur á móti hafa sumar útflutningsgreinar vaxið. Lágt gengi krónunnar og tiltölulega stöðugt útflutningsverð bæði sjávarafurða og áls ollu því að útflutningstekjur fóru vaxandi eftir að efnahagskreppan hófst, og kom einnig fram aukning í ferðaþjónustu og öðrum greinum sem stunda þjónustuútflutning. Samtímis varð mikill samdráttur í innflutningi með þeim

⁽¹⁵⁾ Sem dæmi um hversu mikið gengisfallið var má taka að mánaðarlegt miðgengi evru gagnvart íslenskri krónu hækkaði úr 90,71 kr. í desember 2007 í 184,64 kr. í nóvember 2009.

⁽¹⁶⁾ Árin 2009–2011 hefur hlutfall fjárfestinga af vergri landsframleiðslu aðeins verið um 13–14%.

afleiðingum að jöfnuður á utanríkisviðskiptum ⁽¹⁷⁾ varð um tíma, þ.e. árið 2010, jákvæður sem nam hér um bil 10% af vergri landsframleiðslu. Innlend eftirspurn tók þó að aukast árið 2011 og innflutningur hefur því vaxið á ný og heildarafgangur af viðskiptum þannig minnkað í 8,2% af vergri landsframleiðslu.

- 41) Í þjóðhagsspá Hagstofu Íslands fyrir árin 2012 til 2017 er gert ráð fyrir áframhaldandi hægunum efnahagsbata og að hagvöxtur verði 2,6% á árinu 2012. Þess er vænst að hagvöxtur verði svipaður allan spátímann. Spáin er þó háð ýmiss konar óvissu. Fyrirhuguðum stóriðjuþjárfestingum kann að seinka enn frekar. Viðskiptakjörum Íslendinga getur hrakað ef efnahagssamdráttur í helstu viðskiptalöndum þeirra dregst á langinn, en það myndi draga úr hagvexti á Íslandi. Ef aðgerðir til að létta skuldabyrði heimila og fyrirtækja ganga hægar en áætlað hefur verið gæti það einnig haldið aftur af innlendra eftirspurn og dregið úr hagvaxtarhorfum. Hagvexti gæti líkað stafað hætta af óstöðugu verðlagi vegna gengissveiflna í kjölfar þess að fjármagnshöft verða afnumin.

2.5 Eftirlit með fjármálafyrirtækjum og endurbætur á lagaumgjörð

- 42) Í framhaldi af fyrstu verkum Fjármálaeftirlitsins í tengslum við stofnun nýju bankanna og verðmat á hreinni eign sem flutt var frá gömlu bönkunum gerði eftirlitið vorið 2009 úttekt á nýju bönkunum og viðskiptaáætlunum þeirra, fjárhagslegum styrk og eiginfjárförf í svokölluðu endurreisnarverkefni. Þetta var gert með aðstoð alþjóðlega ráðgjafarfyrirtækisins Oliver Wyman.
- 43) Að þeirri vinnu lokinni veitti Fjármálaeftirlitið bönkunum starfsleyfi að settum ýmsum skilyrðum. Með hliðsjón af gæðum eignasafnanna og fyrirsjáanlegri óvissu í efnahagsmálum var talið nauðsynlegt að setja bönkunum þremur hærri eiginfjárförfu en sem nam lögboðnu lágmarki. Fjármálaeftirlitið ákvað því eiginfjárförfu fyrir bankana þrjá þannig að CAD-hlutfall skyldi vera að lágmarki 16% og grunneiginfjárfhlfall þar af að minnsta kosti 12%. Hlutfall þetta átti að gilda í að minnsta kosti þrjú ár nema annað væri ákveðið af hálfu eftirlitsins. Lausafjárförfur voru einnig tilgreindar og var ákveðið að lausafjáreignir skyldu nema að minnsta kosti 20% af innstæðum. Reiðufé og ígildi þess skyldi nema að minnsta kosti 5% af innlánnum. Jafnframt voru sett skilyrði um önnur atriði, svo sem endurskipulagningu lánasafna, áhættumat, stjórnarhætti og eignarhald. Fjármálaeftirlitið ákvað sambærilega eiginfjárförfu fyrir önnur fjármálafyrirtæki.
- 44) Í áætluninni um efnahagsstöðugleika, sem unnin var í samráði við AGS, var kveðið á um endurskoðun allrar lagaumgjörðar fjármálastarfsemi og framkvæmdar bankaftirlits til að efla viðbúnað gegn hugsanlegum fjármálakreppum í framtíðinni. Ríkisstjórnin fól Kaarlo Jännäri, fyrrverandi forstjóra finnska fjármálaeftirlitsins, að yfirfara gildandi lagaumgjörð og framkvæmd fjármálaeftirlits. Meðal tillagna hans til úrbóta var að komið yrði upp útlánaskrá hjá Fjármálaeftirlitinu til að draga úr útlánaáhættu í fjármálakerfinu. Í skýrslu hans var einnig lagt til að settar yrðu strangari reglur um stórar áhættuskuldbindingar og lánveitingar til tengdra aðila og þeim framfylgt af meiri festu, svo og að vettvangskönnunum hjá eftirlitsskyldum aðilum yrði fjölgað til að styðja við eftirlit sem byggist á innsendum gögnum og skýrslugjöf, einkum að því er varðaði útlánaáhættu, lausafjáraáhættu og gjaldeyrisáhættu. Þá var mælt til þess að innstæðutryggingakerfið yrði endurskoðað og bætt og grannt fylgst með þróun mála á því sviði í Evrópusambandinu.
- 45) Í kjölfar þessa var lagt fram á Alþingi stjórnarfrumvarp og var það samþykkt 1. júlí 2010 sem lög nr. 75/2010, er öðluðust þegar gildi. Með nýju lögnum urðu miklar breytingar á lögum um fjármálafyrirtæki. Þá voru ýmsar aðrar breytingar gerðar síðar á lögum um fjármálafyrirtæki svo og á regluumgjörð og eftirliti með fjármálaþjónustu. Fjallað er nánar um þessar breytingar á lagaumgjörðinni í viðauka.

2.6 Helstu úrlausnarefni ⁽¹⁸⁾

- 46) Þó að mikið hafi áunnist í því að endurreisa fjármálakerfið glíma Íslendingar enn við eftirköst fjármála- og gjaldmiðilskreppunnar sem hófst haustið 2008. Kreppan hefur afhjúpað ýmsa bresti og annmarka fjármálakerfisins sem nauðsynlegt er að bæta úr til þess að byggja aftur upp tiltrú

⁽¹⁷⁾ Með jöfnuði á utanríkisviðskiptum er átt við muninn á tekjum af útflutningi og greiðslum vegna innflutnings á vörum og þjónustu. Undir þetta falla ekki launa- og eignatekjur frá útlöndum, en þær hafa verið neikvæðar síðastliðin ár, einkum frá árinu 2008. Þetta merkir að þrátt fyrir afgang af utanríkisviðskiptum hafa Íslendingar búið við viðskiptahalla undanfarin ár, þó að sá halli hafi minnkað mikið frá árinu 2009.

⁽¹⁸⁾ Um þetta efni visast meðal annars til skýrslu efnahags- og viðskiptaráðherra sem lögð var fyrir Alþingi í mars 2012 og fjallar um framtíðarskipan fjármálakerfisins. Að sögn ráðuneytisins er þeirri skýrslu ætlað að hvetja til upplýstrar umræðu um þetta mikilvæga málefni enda hafi hún ekki að geyma fullmótaðar tillögur heldur yfirlit um helstu álitamál og horfur með hliðsjón af þróun mála á alþjóðavettvangi. Skýrsluna má finna á slóðinni <http://eng.efnahagsraduneyti.is/media/Acrobat/Future-Structure.pdf>

almennings á kerfinu. Augljóst virðist að Íslendingar – rétt eins og margar aðrar þjóðir sem fjármálakreppan hefur gengið nærri – standa frammi fyrir mörgum erfiðum viðfangsefnum þegar kemur að því að breyta laga- og rekstrarumhverfi fjármálaþjónustufyrirtækja til þess að styðja við rekstrarhæfi og skilvirkni fjármálakerfisins á komandi árum og draga eftir fongum úr hættunni á nýjum kerfisáföllum.

- 47) Brýnustu úrlausnarefnin, sem nú blasa við fjármálafyrirtækjum á Íslandi, tengjast því að bankarnir starfa í skjóli fjármagnshatta og allsherjarábyrgðar á innstæðum. Bankarnir verða nú að búa sig undir rekstur í opnara umhverfi eftir að fjármagnshöftin hafa verið afnumin og horfið hefur verið aftur til þeirrar tilhögunar innstæðutrygginga sem mælt er fyrir um í viðeigandi tilskipunum Evrópusambandsins sem gilda á Evrópska efnahagssvæðinu ⁽¹⁹⁾. Stjórnvöld á Íslandi hafa látið það koma skýrt fram að stíga verði afar varlega til jarðar þegar nýjar reglur séu settar um þessi mál.
- 48) Annað mikilvægt úrlausnarefni er að gera enn frekari breytingar á gildandi lagaumgjörð til þess að stuðningur við traust og skilvirkt fjármálakerfi verði fullnægjandi en gæta jafnframt samræmis við þær breytingar sem nú eru að verða á löggjöf á Evrópska efnahagssvæðinu og annars staðar í heiminum ⁽²⁰⁾.

2.7 Staða samkeppnismála í íslenska fjármálakerfinu

- 49) Samkvæmt upplýsingum, sem stjórnvöld á Íslandi hafa nýlega komið á framfæri ⁽²¹⁾, hafa orðið grundvallarbreytingar á samkeppni á fjármálamarkaði eftir bankahrunið. Fjármálafyrirtækjum hefur fækkað við það að allmargir sparisjóðir, viðskiptabankar og sérhæfð lánaþyrirækja hafa ýmist verið tekin til slitameðferðar eða sameinuð öðrum fyrirtækjum ⁽²²⁾. Fjármálafyrirtækjum fer enn fækkandi og gerðist það síðast með samruna Landsbankans og SpKef í marsmánuði 2011 og Íslandsbanka og Byrs í desembermánuði 2011 svo og væntanlegri sameiningu Landsbankans og Sparisjóðs Svarfdæla sem Eftirlitsstofnun EFTA samþykkti í ákvörðuninni um SpSv frá 20. júní 2012. Með þessari fækkun fjármálafyrirtækja og yfirtöku stærri banka á innstæðum banka sem lagðir eru niður hefur samþjöppun aukist á innanlandsmarkaði. Umsvif nýju bankanna á fjármálamarkaði EES-ríkjanna eru aftur á móti miklu minni en fyrirrennara þeirra, enda hefur alþjóðleg bankastarfsemi þeirra verið lögð niður.
- 50) Íslenskur fjármálamarkaður hefur einnig skroppið saman, enda hafa tilteknir undirmarkaðir annaðhvort horfið eða viðskipti á þeim minnkað til muna. Vegna gríðarlegs samdráttar á hlutabréfamarkaði og upptöku fjármagnshatta hefur dregið úr viðskiptum á hlutabréfa- og gjaldeyrismarkaði með þeim afleiðingum að fjárfestingarkostir eru af skornum skammti. Fjárfesting í hagkerfinu er nú með allra minnsta móti og skuldsetning heimila og fyrirtækja mikil, og því er lítil spurn eftir lánsfé. Bankarnir hafa frá hrúni einbeitt sér að innri málum og endurskipulagningu útlánasafna, ásamt endurskipulagningu sumra af helstu viðskiptafyrirtækjum sínum.
- 51) Fyrir fjármálakreppuna var markaðshlutar sparisjóða þegar kom að innlánum hér um bil 20–25% samtals. Sá hlutur hefur nú fallið í hér um bil 2–4%. Markaðshlutar, sem áður voru í höndum sparisjóða og viðskiptabanka sem hætt hafa starfsemi, hafa runnið til stóru viðskiptabankanna þriggja, Arions banka, Íslandsbanka og Landsbankans. Stóru bankarnir þrír ráða nú í sameiningu hér um bil 90–95% markaðarins í stað 60–75% áður, og er markaðshlutar Landsbankans einna stærstur. Að ótöldum 10 sparisjóðum víða um land, sem hafa nú um 2–4% markaðshlutdeild, er

⁽¹⁹⁾ Þegar innstæðutryggingar verða færðar aftur í eðlilegt horf nægir ekki að ríkið falli frá ábyrgð sinni á slíkum tryggingum heldur verður að endurskoða ákvæði neyðarlaganna þess efnis að innstæður, sem njóta innstæðutryggingar að lögum, njóti forgangs við slit fjármálafyrirtækis. Það ákvæði verður að teljast mikill kostur fyrir innstæðueigendur, ekki síst meðan almenningi er bankahrunið árið 2008 enn ofarlega í huga. Á hinn bóginn má telja sennilegt að það verði böknunum fjötur um fót þegar þeir taka að breikka fjármögnunargrunn sinn.

⁽²⁰⁾ Sjá 9. kafla skýrslu efnahagsráðherra, sbr. tilvísun í 18. nmgr. Jafnframt því að leggja skýrsluna fram skipaði ráðherrann starfshóp innlendra og erlendra sérfræðinga á sviði bankamála til þess að vinna tillögur til heildarumgjörðar laga og reglna um alla starfsemi á íslenskum fjármálamarkaði. Þá kemur fram í skýrslunni að stjórnvöld á Íslandi gera ráð fyrir að kanna einnig aðrar leiðir, meðal annars hugsanlegan aðskilnað í starfsemi viðskiptabanka og fjárfestingarbanka, setningu laga um fjármálastöðugleika og hugsanlegar breytingar á verkaskiptingu eftirlitsstofnana á sviði fjármálaþjónustu. Í yfirlýsingum stjórnvalda á Íslandi kemur sömuleiðis skýrt fram að enn er stefnt að nýrri stefnumörkun í peningamálum, hvort sem til þess kemur að landið öðlist aðild að Evrópusambandinu eða ekki, og að hugað verði að öðrum leiðum til þess að bæta stjórn efnahagsmála og tryggja að þeir, sem sinna eftirliti, „sjái skógininn fyrir trjánunum“ og beiti í reynd heppilegustu úrræðum á sviði þjóðhagsvarúðar.

⁽²¹⁾ Sbr. 6. kafla skýrslunnar sem efnahagsráðherra lagði fyrir Alþingi og fjallar um framtíðarskipan fjármálakerfisins, sjá slóðina <http://eng.efnahagsraduneyti.is/publications/news/nr/3559>

⁽²²⁾ Frá haustinu 2008 hafa nokkur fjármálafyrirtæki horfið af markaði (auk „gömlu“, stóru viðskiptabankanna þriggja, Glitnis, Kaupþings og Landsbanka): Sparisjóðabanki Íslands (áður Icebank), Sparisjóður Reykjavíkur og nágrennis (SPRON), Sparisjóður Mýrasýslu (SPM), VBS fjárfestingabanki og Askar Capital fjárfestingabanki. Þá hefur starfsemi fjárfestingabankanna Straums-Burðaráss og Saga Capital dregist mikið saman.

eini viðskiptabankinn auk fyrrnefndra MP banki, sem gengist hefur undir endurskipulagningu ⁽²³⁾, en markaðshlutfur hans er á bilinu 1–5%.

- 52) Íslenskur fjármálamarkaður einkennist því augljóslega af fákeppni og stærstu fyrirtækin þrjú gætu sameinast um að ná þar ráðandi stöðu. Að sögn Samkeppniseftirlitsins eru miklar aðgangshindranir á íslenskum bankamarkaði og hefur það skaðleg áhrif á samkeppni. Þá er nokkrum erfiðleikum bundið fyrir neytendur að skipta um viðskiptabanka. Stjórnvöld á Íslandi tóku einnig undir þá skoðun að gjaldeyrisáhættan, sem rekja má til þess að íslenska krónan er lítill gjaldmiðill sem stendur utan almenns gjaldeyrismarkaðar, hafi dregið enn frekar úr samkeppni og fælt erlenda banka og fyrirtæki frá því að hefja starfsemi í landinu.
- 53) Samkeppniseftirlitið hefur undanfarið einkum beint sjónum sínum að tilteknu máli sem varðar tölvubúnað fyrir starfsemi bankanna og samstarf þeirra á þeim vettvangi. Um er að ræða rekstur Reiknistofu bankanna (RB), sem er í sameiginlegri eigu fjármálafyrirtækja og selur þeim tölvuþjónustu. Þar er á ferðinni atriði sem hefur þýðingu í málinu sem hér er til umfjöllunar og var það meðal þess sem Eftirlitsstofnun EFTA tók upp í viðræðum sínum við stjórnvöld á Íslandi og bankana.
- 54) RB er í sameiginlegri eigu stóru bankanna þriggja, tveggja sparisjóða, Sambands íslenskra sparisjóða og þriggja helstu greiðslukortafyrirtækja í landinu. Landsbankinn á 36,84% hlutfjárins, Íslandsbanki 29,48% og Arion banki 18,7%. Samanlagður eignarhlutfur viðskiptabankanna í RB er því 85,02%. Viðskiptafyrirtæki RB eru eigendurnir, Seðlabanki Íslands og önnur fjármálafyrirtæki, auk ríkisvaldsins og ýmissa opinberra stofnana. Bankarnir hafa með sér viðtækt samstarf á þessu sviði, enda hefur RB byggt upp greiðslu- og uppgjörskerfin sem notuð eru á Íslandi. Þá býður fyrirtækið ýmsa grunnþjónustu á sviði bankaviðskipta og er þar um að ræða fjölnotendapjónustu sem flestir íslenskir bankar nýta sér. RB starfrækir enn fremur rafræn reikninga- og greiðslukerfi sem þjóna bæði fyrirtækjum og neytendum.
- 55) Samkeppniseftirlitið telur að hrunið, sem varð árið 2008, hafi gengið sérstaklega nærri minni bönkum og sparisjóðum. Aðgangur að nauðsynlegri tölvuþjónustu skipti minni fjármálafyrirtækin einkar miklu máli, enda megi líta á hann sem eina af þeim aðgangshindrunum sem nýliðar á markaði þurfi að sigrast á. Stærri fjármálafyrirtækin hafa fyrst og fremst keypt tölvuþjónustuna af RB, en sparisjóðirnir og minni markaðsaðilar af Teris. Mörg minni fjármálafyrirtæki hafa hætt rekstri síðustu ár og Teris orðið fyrir miklu tekjutapi af þeim sökum, og varð það til þess að fyrirtækið seldi RB sumt af hugbúnaðarlausnum sínum í janúarmánuði 2012. Að sögn RB og Teris var tilgangur sölunnar meðal annars sá að tryggja að þjónusta við minni fjármálafyrirtækin rofnaði ekki.
- 56) Samkeppniseftirlitið hefur haft til skoðunar tvö mál er varða RB. Í fyrsta lagi hvort sameiginlegt eignarhald og samstarf bankanna og annarra fjármálafyrirtækja á vettvangi RB geti talist brot í skilningi 10. gr. samkeppnislaga, en þar er lagt bann við háttarni sem takmarkað getur samkeppni. Í öðru lagi hvort kaup RB á helstu eignum Teris geti talist samrýmanleg gildandi reglum, með vísan til ákvæða sömu laga um samruna fyrirtækja. Í maímánuði 2012 fékkst þó niðurstaða í bæði málun með sátt sem gerð var milli RB og eigenda hennar annars vegar og Samkeppniseftirlitsins hins vegar ⁽²⁴⁾.
- 57) Auk ofangreindra athugunarefna, sem lúta að íslenskum fjármálamarkaði beint, hefur Samkeppniseftirlitið bent sérstaklega á nauðsyn þess að ekki dragist úr hömlu að ljúka sölu og endurskipulagningu rekstrarfélaga ⁽²⁵⁾. Bankarnir hafa leyst til sín mörg rekstrarfélög (í krafti

⁽²³⁾ Hinn 11. apríl 2011 var samningur um sölu á rekstri (hins gamla) MP banka á Íslandi og í Litháen samþykktur á hluthafafundi og skráðu 40 nýir hluthafar sig þá fyrir nýju hlutféi í bankanum að fjárhæð 5,5 milljarða kr. Önnur starfsemi gamla bankans var áfram í höndum fyrrri eigenda og fluttist hún til nýs lögaðila, EA fjárfestingarfélags hf. Nánari upplýsingar um þetta er að finna í fréttatilkynningum MP banka frá 11. apríl 2011 sem nálgast má á slóðunum <https://www.mp.is/um-mp-banka/utgefing-efni/frettir/nr/1511> og <https://www.mp.is/um-mp-banka/utgefing-efni/frettir/nr/1510>

⁽²⁴⁾ Með þeirri sátt hafa RB og eigendur hennar undirgengist ýmis skilyrði sem ætlað er að koma í veg fyrir röskun á samkeppni vegna starfsemi RB og samstarfs eigenda félagsins. Meðal annars er áskilið að RB verði rekin á eðlilegum arðemisgrundvelli óháð eigendum sínum og að meiri hluti stjórnar félagsins verði skipaður sérfræðingum óháðum eigendum, að fyrirtækjum verði veittur aðgangur að kerfum og þjónustu RB án mismununar og að þjónustuskilmálar RB verði hinir sömu hvort sem viðskiptafyrirtækið er hluthafi í félaginu eða ekki. Núverandi eigendur RB hafa skuldbundið sig til að bjóða eignarhluti í félaginu reglulega til sölu með það að markmiði að auðvelda öðrum en fjármálafyrirtækjum að eignast hlut í félaginu. Skal þetta gert eigi sjaldnar en á tveggja ára fresti þar til að minnsta kosti þriðjungur hlutfjár þess verði seldur öðrum en núverandi hluthöfum eða boðinn til sölu í hlutfjárútbóði.

⁽²⁵⁾ Samkeppniseftirlitið notar hugtakið „rekstrarfélög“ um eignarhluti bankanna í félögum sem almennt eru ekki fjármálafyrirtæki og þeir hafa eignast í tengslum við endurskipulagningu lánasafna sinna, annaðhvort með umbreytingu skulda í hlutfé eða á annan hátt. Eftirlitsstofnun EFTA notar hugtakið „rekstrarfélög“ á sama hátt um fyrirtæki í almenna hagkerfinu sem falla ekki undir meginstarfsemi hlutaðeigandi banka á fjármálamörkuðum.

stöðu sinnar sem lánardrottinn þeirra) vegna hárra skulda sem rekja má til efnahagsbrunsins árið 2008. Að sögn Samkeppniseftirlitsins getur komið til hagsmunaárekstra þegar bankar selja fyrirtækjum fjármálaþjónustu og eru jafnframt eigendur þeirra. Samkeppniseftirlitið er þeirrar skoðunar að beint og óbeint eignarhald bankanna ⁽²⁶⁾ sé útbreiddasti og varasamasti samkeppnisvandi sem við sé að glíma nú í kjölfar fjármálakreppunnar, enda snerti hann því sem næst öll fyrirtæki og allar atvinnugreinar á Íslandi. Að áliti Samkeppniseftirlitsins myndi skjótari endurskipulagning fyrirtækja efla samkeppni á fjármálamarkaði. Í þeim tilvikum að afskipti bankanna af endurskipulagningu fyrirtækja í hópi viðskiptamanna hafa fallið undir tilkynningarskyldu samkvæmt ákvæðum landslaga um samrunaefirlit hefur Samkeppniseftirlitið iðulega sett tiltekin skilyrði er lúta að eignarhaldi bankanna. Allsherjarlausn á vandanum virðist hins vegar torfundin, enda stafar hann í grundvallaratriðum af mikilli skuldsetningu atvinnufyrirtækja á Íslandi.

- 58) Viðskiptabankarnir þrír, Arion banki, Íslandsbanki og Landsbankinn, hafa allir lýst þeirri skoðun í erindum sem þeir hafa sent Eftirlitsstofnun EFTA að engar umtalsverðar breytingar sem talist geti áhyggjuefni hafi orðið á stöðu samkeppnismála á íslenskum fjármálamarkaði frá haustinu 2008. Virk samkeppni hafi haldist á markaðnum og engin merki séu um samráð þriggja helstu markaðsaðilanna. Í athugun sinni á stöðu samkeppnismála á markaðnum hafi Samkeppnisyfirlitinu láðst að taka tillit til nokkurra þátta sem skipti höfuðmáli, svo sem þess að erlendir bankar hafi löngum stundað, og stundi enn, virka samkeppni við íslenska banka um fjármálaþjónustu við stærstu viðskiptafyrirtækin, meðal annars fyrirtæki í útflutningsgreinum (útgerðir, fyrirtæki í orkufrekum iðnaði o.s.frv.), auk stofnana ríkis og sveitarfélaga.
- 59) Þessi skoðun stangast hins vegar á við álit stjórnvalda á Íslandi sem fram kemur í erindi þeirra og lýst er í ofangreindri skýrslu efnahagsráðherra sem lögð var fyrir Alþingi, sem og álit Samkeppniseftirlitsins. Við þetta bætist, eins og lýst verður hér á eftir, að þrátt fyrir ýmsa fyrirvara um greiningu á samkeppnisaðstæðum hefur Landsbankinn ákveðið að taka á sig ýmsar skuldbindingar með það að markmiði að sporna við samkeppnisröskun af völdum ráðstafana á sviði ríkisaðstoðar sem hér um ræðir. Lýsingu á þessum skuldbindingum er að finna í viðauka.

3. Lýsing á ráðstöfununum

3.1 Fyrirtækið sem nýtur fyrirgreiðslu

- 60) Eins og vikið var að hér á undan komst Landsbankinn gamli í greiðsluþrot árið 2008, rétt eins og hinir stóru íslensku viðskiptabankarnir tveir, Glitnir og Kaupþing. Með það fyrir augum að tryggja áframhaldandi starfsemi íslenska bankakerfisins gripu stjórnvöld til ýmissa ráðstafana, og til þess að endurreisa tiltekna þætti í starfsemi Landsbankans (gamla) settu þau á fót og fjármögnuðu Nýja Landsbankann (sem nú hefur fengið nafnið Landsbankinn á ný), eins og lýst er nánar hér á eftir.

3.1.1 Landsbankinn (gamli)

- 61) Fyrir upphaf fjármálakreppunnar árið 2008 var Landsbankinn annar stærsti banki á Íslandi. Við lok annars ársfjórðungs 2008 nam efnahagsreikningur bankans 3 970 milljörðum kr. og hagnaður hans fyrir skatta á fyrri helmingi þess árs nam 31 milljarði kr. Opinber viðskiptastefna bankans ⁽²⁷⁾ var að breyta honum úr viðskiptabanka með starfsemi eingöngu á Íslandi „í gífurlega arðbæran viðskipta- og fjárfestingabanka með starfsemi austur til Evrópu og vestur yfir Atlantshaf“. Árið 2000 hóf Landsbankinn starfsemi erlendis með kaupum á 70% eignarhlut í Heritable Bank í Lundúnum og næstu ár á eftir óx bankinn mikið bæði með fyrirtækjakaupum og uppbyggingu útibúa erlendis. Fyrir fall bankans voru dótturfélag hans 7 talsins og var starfsemi þeirra í Bretlandi, á Írlandi, í Lúxemborg, í Frakklandi/Þýskalandi og á Íslandi. Þá starfrækti hann útibú í Bretlandi (ásamt skrifstofum á þeirra vegum í Hollandi, Þýskalandi og Bandaríkjunum), Kanada, Noregi og Finnlandi, sem og söluskrifstofu í Hong Kong.

⁽²⁶⁾ Í þessu tilliti er það skilningur Eftirlitsstofnunar EFTA að hugtakið óbeint eignarhald vísi til hugsanlegrar áhrifa- og yfirráðastöðu banka gagnvart fyrirtækjum vegna mikilla skulda þeirra við bankann.

⁽²⁷⁾ Ársskýrsla 2007, bls. 10. Skjalið má finna á eftirfarandi slóð: http://www.btb.is/media/arsskyrslur/landsbanki_arsskyrsla_2007.pdf (ensk útgáfa: http://www.lbi.is/library/Opin-gogn/pdf/landsbanki_annual_report_2007.pdf?bcsi_scan_A7E1E556D7B2F94D=aB9LkrRru+y0xx3fim/JyUDnRB0bAAAAANp6SAg==&bcsi_scan_filename=landsbanki_annual_report_2007.pdf)

3.1.2 Landsbankinn (nýi)

- 62) Landsbankinn, fyrirtækið sem tók við starfsemi Landsbankans gamla, er alhliða banki sem býður einstaklingum, heimilum, fyrirtækjum og fagfjárfestum á Íslandi alhliða fjármálaþjónustu. Landsbankinn er stærsti íslenski bankinn. Eignir hans námu samtals 1 135 milljörðum kr. í lok ársins 2011 og starfsmenn eru 1 142 talsins. Samkvæmt endurskipulagningaráætluninni er starfsemi Landsbankans einkum á eftirtöldum sviðum:

3.1.2.1 Viðskiptabankasvið

- 63) Viðskiptabankasvið annast alla almenna þjónustu við einstaklinga og lítil og meðalstór fyrirtæki. Starfsmenn sviðsins eru 520 – þar af starfa 410 í útibúunum – og er þetta umsvifamesta svið bankans. Að sögn stjórnvalda á Íslandi er markaðshlutfur Landsbankans [>25]% á sviði almennrar viðskiptabankastarfsemi.

3.1.2.2 Fyrirtækjasvið

- 64) Fyrirtækjasvið sinnir þörfum stórfyrirtækja og sveitarfélaga svo og fjármögnun stærri verkefna. Lánveitingar eru í höndum þriggja deilda innan Fyrirtækjasviðs og eru starfsvið þeirra í fyrsta lagi iðnaður, verslun og þjónusta, í öðru lagi sjávarútvegur og í þriðja lagi mannvirkjafjármögnun og almenn útlánastýring. Starfsmenn sviðsins eru 40 talsins. Að sögn stjórnvalda á Íslandi er markaðshlutfur Landsbankans [>30]% í þessum markaðsgeira.

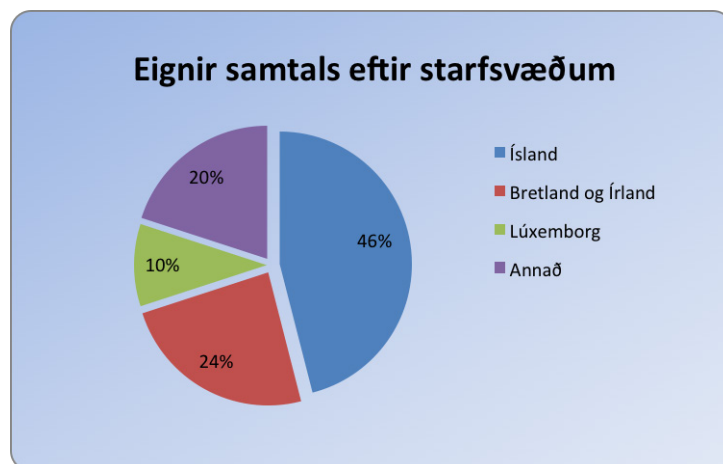
3.1.2.3 Markaðir, Fjárstýring og Eignastýring

- 65) Verkefni Fjárstýringar eru lausafjárstýring og fjármögnun bankans, stýring markaðsáætlu og viðskiptavakt á gjaldeyrismarkaði, peningamarkaði og markaði fyrir skráð verðbréf. Verkefni Markaða eru sala gjaldeyris og verðbréfamíðlun til fagfjárfesta á sviði skuldabréfa, hlutabréfa og afleiðusamninga.
- 66) Starfsemi Eignastýringar skiptist í þrjár deildir, þ.e. eignastýringu fyrir þriðja aðila, einkabankaþjónustu og fjármálaráðgjöf.

3.2 Samanburður á gamla bankanum og hinum nýja

- 67) Stjórnvöld á Íslandi hafa lagt fram yfirlit um mikilvægustu breytingar sem þegar hafa orðið og telur Eftirlitsstofnun EFTA að þær skipti máli í tengslum matið sem hér er fjallað um.
- 68) Eins og þegar hefur verið nefnt fól viðskiptastefna Landsbankans gamla í sér að færa skyldi út kvíarnar á erlendum vettvangi. Allt frá árinu 2004 var það helsta markmið stjórnenda bankans að auka starfsemi hans á alþjóðlegum fjárfestinga- og fyrirtækjamarkaði og var mest áhersla lögð á þjónustu við lítil og meðalstór fyrirtæki. Útibú var opnað í Lundúnum árið 2005 og einbeittu starfsmenn þess sér í fyrstu að skuldsettri fjármögnun og lánveitingum með veði í eignum. Útibúin, sem síðar voru sett á fót í Kanada, Finnlandi og Noregi, svo og söluskrifstofan í Hong Kong, önnuðust í fyrstu aðallega lánveitingar með veði í eignum og fjármögnun vöruviðskipta. Markmið þessarar stefnu ⁽²⁸⁾ var að ná fram aukinni fjölbreytni lánasafnsins með því að dreifa útlánum milli landa og atvinnugreina. Þetta varð til þess að lánveitingar til fyrirtækja utan Íslands urðu æ stærri þáttur í starfsemi bankans. Í septembermánuði 2008 voru starfsmenn Landsbankans og dótturfélaga hans 2 644 talsins og var tæpur helmingur þeirra starfandi erlendis.

⁽²⁸⁾ Ársskýrsla 2007, bls. 61.

1. mynd: Dreifing eigna eftir heimshlutum – 1. og 2. ársfjórðungur 2008

- 69) Athugun á dreifingu eigna milli heimshluta sýnir að 54% allra eigna (að verðmæti 3 970 milljarðar kr. á 1.–2. ársfjórðungi 2008) voru utan Íslands, sjá myndina hér fyrir ofan. Þá sýna tölurnar að á fyrra árshelmingi 2008 átti 41% allra tekna uppruna sinn á Íslandi, 34% í Bretlandi og Írlandi, 6% í Lúxemborg og 15% í öðrum heimshlutum.
- 70) Myndin hér á eftir sýnir að á fyrra árshelmingi 2008 (en ekki eru til tölur um rekstur bankans eftir þann tíma) nam hagnaður Landsbankans fyrir skatta 31 milljarði kr. og stærstur hluti hans kom frá fjárfestingabanka- og fyrirtækjastarfsemi. Hlutur viðskiptabankastarfsemi í hagnaði bankans hafði farið minnkandi allt frá einkavæðingu hans (árið 2002).

2. mynd: Dreifing hagnaðar eftir atvinnugreinum – 1. og 2. ársfjórðungur 2008

- 71) Starfsemi nýja Landsbankans er bundin við Ísland. Bankinn starfar ekki erlendis eins og fyrirrennari hans gerði og ólíkt Landsbankanum gamla, sem byggði vöxt sinn á fjölbreyttum fjármögnunarleiðum og treysti að miklu leyti á útgáfu ótryggðra skuldabréfa víða um heim, byggir hann fjármögnun sína að mestu á innstæðum. Þetta setur vexti Landsbankans skorður.
- 72) Þegar erlendar eignir voru greindar frá hinum innlendu hafði það jafnframt í för með sér að efnahagsreikningurinn minnkaði mjög frá því sem verið hafði í Landsbankanum gamla.

Samanburður á efnahagsreikningi LBI og Landsbankans (m. kr.)	30.6.2008	9.10.2008
Lán til viðskiptavina	2.571.470	655.725
Lán til fjármálafyrirtækja	337.003	5.291

1. tafla: Efnahagsreikningur Landsbankans gamla (LBI) og nýja Landsbankans

- 73) Eins og sjá má af tölunum hér fyrir ofan, sem varða veigamestu þættina á eignahlið, var stofnefnahagsreikningur nýja Landsbankans aðeins um 25% af efnahagsreikningi Landsbankans gamla eins og hann var 30. júní 2008. Við lok ársins 2011 nema eignir Landsbankans samtals 1 135 milljörðum kr.

- 74) Starfsmönnum hefur fækkað um meira en 55% (úr 2 644 í 1 142).

3.3 Landslöggjöf sem liggur til grundvallar aðstoðarráðstöfuninni

- *Lög nr. 125/2008 um heimild til fjárveitingar úr ríkissjóði vegna sérstakra aðstæðna á fjármálamarkaði o.fl., yfirleitt nefnd neyðarlögin*

- 75) Með neyðarlögunum öðlaðist Fjármálaeftirlitið heimild til að gera sérstakar ráðstafanir við „mjög óvenjulegar aðstæður“, taka yfir vald hluthafafundar og stjórnarfundar fjármálafyrirtækja og ákveða hvernig eignum og skuldum þessara fyrirtækja skyldi ráðstafað. Þá öðlaðist eftirlitið heimild til að skipa fjármálafyrirtækjum, sem yfirtekin yrðu, skilanefndir sem færu með heimildir hluthafafundar. Samkvæmt lögunum njóta kröfur innstæðueigenda og innstæðutryggingakerfa forgangs við skipti á búum fjármálafyrirtækja. Fjármálaráðuneytið öðlast samkvæmt lögunum einnig heimild til að setja á fót nýja banka. Neyðarlögin fela í sér breytingar á lögum um fjármálafyrirtæki, nr. 161/2002, lögum um opinbert eftirlit með fjármálastarfsemi, nr. 87/1998, lögum um innstæðutryggingar og tryggingakerfi fyrir fjárfesta, nr. 98/1999, og lögum um húsnæðismál, nr. 44/1998.

- *Fjárukalög ársins 2008 (4. gr.)*
- *Fjárlög ársins 2009 (6. gr.)*

3.4 Aðstoðarráðstafanirnar

- 76) Hér á undan hefur verið fjallað um aðgerðir stjórnvalda á Íslandi í kjölfar falls Landsbankans gamla og ítarlegri lýsingu er að finna í ákvörðuninni um að hefja rannsókn. Helstu atriðum aðgerðanna má lýsa í stuttu máli sem hér segir:

- 77) Fjármálaeftirlitið greip inn í rekstur Landsbankans 7. október 2008 og flutti innlendar skuldir hans og (flestar) innlendar eignir til Nýja Landsbankans 9. október 2008. Fyrirhugað var að bæta búi gamla bankans og kröfuhöfum þess þennan flutning með greiðslu sem næmi muninum á virði eignanna og skuldanna. Torvelt og tímafrekt reyndist þó að ákvarða þann mismun og reiddi ríkið því fram nokkurt eiginfé í upphafi og skuldbatt sig jafnframt til frekara eiginfjárframlags ef þess skyldi gerast þörf. Samkomulag náðist milli ríkisins og kröfuhafa gamla bankans 15. desember 2009 og samkvæmt því eignaðist ríkið 81,33% hlut í bankanum (með því að leggja honum til nýtt eiginfé að fjárhæð 121,225 milljarða kr.) en kröfuhafar Landsbankans gamla keyptu 18,67% nýju hlutanna. Samkvæmt samkomulagi ríkisins og kröfuhafa er greiðsla til hinna síðarnefndu fyrir eignirnar, sem fluttar voru frá bankanum, fyrst og fremst háð virði skilyrts skuldabréfs sem nánar er fjallað um hér á eftir. Eftirlitsstofnun EFTA lítur svo á að dagurinn sem samkomulagið náðist – 15. desember 2009 – marki upphaf endurskipulagningartímabilsins, en það er ákveðið fimm ár og verður því á enda runnið 15. desember 2014.

- 78) Eftirfarandi kafli takmarkast við lýsingu á þeim aðgerðum ríkisins sem fela í sér aðstoðarráðstafanir sem skylt er að meta með vísan til 61. gr. EES-samningsins.

3.4.1 Grunneiginfé (eiginfjárfáttur A)

- 79) Ríkið reiddi tvívegis fram grunneiginfé – fyrst þegar Nýi Landsbankinn var stofnaður árið 2008 og aftur þegar fjármögnun hans lauk árið 2009 eftir að náðst hafi samkomulag við kröfuhafa gamla bankans.

3.4.1.1 Stofnfjármögnun

- 80) Stjórnvöld reiddu af hendi 775 milljónir kr. ⁽²⁹⁾ (5 milljónir evra) sem upphaflegt hlutfé nýja bankans. Að auki skuldbundu þau sig til að leggja nýja bankanum til allt að 200 milljarða kr. gegn því að eignast allt hlutfé í félaginu. Sú tala var reiknuð sem 10% af upphaflega áætluðum

⁽²⁹⁾ Í þessum kafla eru fjárhæðir fyrst tilgreindar í þeim gjaldmiðli sem fjármunirnir voru greiddir í og upplýsingar um samsvarandi fjárhæð í krónum eða evrum (eftir því sem við á) koma síðan fram innan sviga ef stjórnvöld á Íslandi hafa látið þær í té.

áhættuvegnum eignum bankans og var formlega fjárveitingu fyrir þessu framlagi að finna í fjárlögum ársins 2009 sem heimild til fjárveitingar úr ríkissjóði vegna sérstakra aðstæðna á fjármálamarkaði. Tilgangur fjárveitingarinnar var að tryggja rekstrarhæfi bankans með fullnægjandi hætti þar til leyst hefði verið úr málum sem tengdust varanlegri endurfjármögnun hans, meðal annars stærð stofnefnahagsreikningsins, sem varð að ráðast af bótunum sem gamla bankanum skyldu greiddar vegna eigna sem færðar voru frá honum.

3.4.1.2 Lokafjármögnun Landsbankans

- 81) Íslenska ríkisstjórnin tilkynnti 20. júlí 2009 að lagður hefði verið grundvöllur að fjármögnun Landsbankans og samkomulag hefði náðst um hvernig gamla bankanum yrði bættur flutningur eigna frá honum. Jafnframt var tilkynnt að ríkið myndi leggja nýja bankanum til eiginfé. Lokasamkomulag um fjármögnunina náðist 15. desember 2009 (endanleg fjárhæð var 150 milljarðar kr., þar af nam framlag ríkisins 121,225 milljörðum kr.) með samningi um greiðslu til kröfuhafa fyrir muninn á verðmæti eigna og skulda sem færðar voru til nýja Landsbankans. Eins og þegar hefur verið lýst fólu eiginfjárröfur Fjármálaeftirlitsins í sér að eiginfjárhlutfall Landsbankans skyldi vera að minnsta kosti 12% í eiginfjárpætti A ⁽³⁰⁾ að viðbættum 4% í eiginfjárpætti B miðað við hlutfall af áhættuvegnum eignum. Þegar Landsbankanum var formlega lagt til eiginfé 20. janúar 2010 var eiginfjárhlutfall hans hér um bil 15% í eiginfjárpætti A. Fjármálaeftirlitið veitti tímabundna undanþágu frá kröfunni um að eiginfjárhlutfall yrði að vera 16% (í heild) með þeim fyrirvara að lögð yrði fram viðunandi áætlun um leiðir til þess að afla þess eiginfjár sem upp á vantaði. Í júnímánuði 2010 tilkynnti bankinn að eiginfjárhlutfall hans í eiginfjárpætti A væri orðið hærra en 16% og með vísan til þess veitti Fjármálaeftirlitið honum varanlega undanþágu frá kröfunni um eiginfé í eiginfjárpætti B með því skilyrði að eiginfjárhlutfall í eiginfjárpætti A héldist yfir 16%.
- 82) Samkomulagið náðist í kjölfar langvinnra og flókinna samningaviðræðna sem lauk með gerð rammisamkomulags aðilanna á grundvelli fyrirbyggjandi samningsdraga hinn 10. október 2009, en ítarlegri skilmálar er vörðuguð útgáfu fjármálagerna voru undirritaðir 20. nóvember 2009. Aðilar hittust einnig nokkrum sinnum til fundahalda og viðræðna og tóku samningsdrögin þá ýmsum breytingum sem færðar voru til bókar. Í endanlegum samningi var kveðið á um útgáfu þriggja skuldabréfa í erlendri mynt – evrum, sterlingspundum og bandaríkjadöllum – samtals að höfuðstólsfjárhæð 260 milljarða kr., auk þess sem Landsbankinn gamli (eða í reynd kröfuhafar hans) skyldi í upphafi eiga 18,67% hlut í nýja bankanum (en það eignarhald yrði hugsanlega aðeins tímabundið) ⁽³¹⁾.
- 83) Við þetta bættist að vegna hinnar miklu óvissu sem var um verðmæti yfirfærðra eigna samþykkti Landsbankinn að gefa út til Landsbankans gamla skilyrt skuldabréf (tengt hlutafjárframlagi hans) og verður höfuðstóll þess ekki ákveðinn fyrr en 31. mars 2013 eða síðar. Þegar höfuðstóll skilyrta skuldabréfsins hefur verið ákveðinn getur eignarhlutur Landsbankans gamla runnið aftur til íslenska ríkisins að fullu eða að hluta ⁽³²⁾.

3.4.2 Innstæðutrygging

- 84) Til þess að fullnægja ákvæðum tilskipunar 97/9/EB um bótakerfi fyrir fjárfesta og tilskipunar 94/19/EB um innlánatryggingakerfi voru sett á Íslandi lög nr. 98/1999 um innstæðutryggingar og tryggingakerfi fyrir fjárfesta og á grundvelli þeirra settur á fót Tryggingarsjóður innstæðueigenda og fjárfesta (TIF). Til rekstrar sjóðsins hafa runnið árleg framlög banka sem reiknuð eru sem hlutfall af heildarinnstæðum hvers banka um sig.
- 85) Auk ráðstafana ríkisstjórnarinnar til bjargar bönkum haustið 2008 var talið æskilegt, að sögn stjórnvalda á Íslandi, að fullvissa almenning enn betur um öryggi innstæðna þegar kreppan

⁽³⁰⁾ Eiginfjárpættur A er skilgreindur þannig að undir hann fellur aðeins eiginlegt eiginfé, þ.e. hlutafé og óráðstafaður hagnaður, en hvorki vijkandi lán né aðrar blendingstegundir eiginfjár.

⁽³¹⁾ Landsbankinn tilkynnti 15. júní 2012 að endurgreiðslur á (hluta) þessara skuldabréfa til gamla bankans myndu hefjast fyrr en gert hafði verið ráð fyrir. Um nánari upplýsingar sjá <http://www.landsbankinn.com/news-and-notifications/2012/06/15/Landsbankinn-starts-to-repay-bond-before-schedule>

⁽³²⁾ Skilyrta skuldabréfið er tengt verðmæti tiltekinnar viðmiðunareigna og afrakstri af þeim. Reynist þessar eignir meira virði 31. desember 2012 en áætlað var þegar samningurinn var gerður er skilyrta skuldabréfinu ætlað að bæta gamla bankanum þann mun. Verði munurinn á verðmæti frá þessum tveimur dögum enginn eða neikvæður verður litið svo á að höfuðstóll skilyrta skuldabréfsins sé núll og verður það þá ógilt. Verði munurinn aftur á móti jákvæður verður skilyrta skuldabréfið gefið út með því verðgildi og Landsbankinn gamli afhendir þá nýja Landsbankanum eignarhlut sinn eða tiltekinn hluta hans ef jákvæða verðgildið nemur lægri fjárhæð en verðmæti eignarhlutarinnar.

reið yfir. Þess vegna var tekin ákvörðun um viðbótarábyrgð ríkisins á innstæðum í innlendum viðskiptabönkum og sparisjóðum en sú ábyrgð kom til viðbótar ákvæðum laga nr. 98/1999 sem lögleiddu tilskipun 94/19/EB um innstæðutryggingar og tilskipun 97/9/EB um bótakerfi fyrir fjárfesta.

- 86) Í yfirlýsingu, sem forsætisráðuneytið gaf út 6. október 2008, kom eftirfarandi fram: „Ríkisstjórn Íslands áréttar að innstæður í innlendum viðskiptabönkum og sparisjóðum og útibúum þeirra hér á landi verða tryggðar að fullu“ ⁽³³⁾. Þessi yfirlýsing var síðan ítrekuð af hálfu núverandi forsætisráðherra bæði í febrúar og desember 2009 ⁽³⁴⁾. Þá var vísað til hennar í viljayfirlýsingu sem stjórnvöld á Íslandi sendu Alþjóðagjaldeyrissjóðnum (og birt var á vefsetrum efnahagsráðuneytisins og AGS) hinn 7. apríl 2010 (og aftur í annarri viljayfirlýsingu sem dagsett var 13. september 2010). Í bréfinu (sem undirritað var af forsætisráðherra, fjármálaráðherra og efnahagsráðherra Íslands, svo og seðlabankastjóra) segir svo: „Þegar þetta er ritað erum við enn staðráðin í að tryggja innstæðueigendum fulla vernd, en þegar fjármálastöðugleika er náð verður stefnt að því að aflétta þessari allsherjarábyrgð í áföngum“ [*Þýtt úr enskum texta yfirlýsingarinnar.*] ⁽³⁵⁾. Einnig er vísað til yfirlýsingar íslensku ríkisstjórnarinnar um að innstæður í íslenskum bönkum njóti ríkisábyrgðar í neðanmálgrein í þeim kafla frumvarps til fjárlaga ársins 2011 sem fjallar um ríkisábyrgðir ⁽³⁶⁾.
- 87) Það, sem hér hefur verið rakið, skýrist enn betur af nýlegum ummælum Steingríms Sigfússonar, núverandi efnahagsráðherra og fyrrverandi fjármálaráðherra (2009–2011), sem féllu í umræðum á Alþingi um kostnað ríkisins vegna yfirtöku Landsbankans á SpKef sparisjóði. Að sögn ráðherrans verður að hafa í huga í þessu efni að ríkið gaf út haustið 2012 yfirlýsingu um að allar innstæður í sparisjóðum og bönkum yrðu tryggðar og varðar. „Í öllum tilvikum hefur síðan verið unnið í málum á grundvelli þess [þ.e. yfirlýsingarinnar] og það er vissulega því miður svo að þetta [þ.e. greiðslur vegna SpKef] verður einn af stærri reikningunum sem lenda á ríkinu beint sem kostnaður við að tryggja innstæður allra Suðurnesjamanna ... og allra viðskiptavina Sparisjóðs Keflavíkur [...] á Vestfjörðum, fyrir vestan og um norðvestanvert landið ... Ég geri ekki ráð fyrir því að það hafi hvarflað að neinum að innstæðueigendur þar yrðu meðhöndlaðir öðruvísi en aðrir landsmenn, þannig að ríkið átti ekki mikið val í þeim efnum“ ⁽³⁷⁾.
- 88) Að sögn stjórnvalda á Íslandi verður viðbótarábyrgð á innstæðum felld niður áður en fjármagnshöftum hefur verið aflétt að fullu, og er nú talið að það geti orðið fyrir árslok 2013.

3.4.3 Björgun SpKef og flutningur allrar starfsemi til Landsbankans

- 89) Í marsmánuði 2009 var eiginfjárstaða Sparisjóðs Keflavíkur fallin niður fyrir lögbundið lágmark. Að sögn stjórnvalda á Íslandi mátti rekja þetta að nokkru til smitáhrifa af því umröti á fjármálamörkuðum sem lýst hefur verið hér á undan, en einnig hafði efnahagskreppan komið einkar þungt niður á byggðunum sem sjóðurinn starfaði í.
- 90) Sjóðurinn hafði boðið almennum viðskiptavinum og litlum og meðalstórum fyrirtækjum þjónustu á sviði innlánsreikninga og útlána. Hann hafði einnig annast eignastýringu og verðbrefaviðskipti ásamt hefðbundinni fjármálaþjónustu á borð við greiðslumiðlun, innheimtuþjónustu, bankaþjónustu fyrir húsfélög, bankaþjónustu fyrir vel stæða einstaklinga og netbanka- og hraðbankaþjónustu. Höfuðstöðvar sjóðsins voru í Keflavík en útibú, sem voru sextán talsins, voru starfrækt á Suðurnesjum og Vestfjörðum, á Hvammstanga og í Ólafsvík. Markaðshlutar sjóðsins var um 3% og er þá miðað við hlut hans af öllum innstæðum í íslenskum fjármálafyrirtækjum.
- 91) Eftir að CAD-hlutfallið var fallið niður fyrir lögákveðið lágmark veitti Fjármálaeftirlitið sjóðnum nokkrum sinnum frest til þess að endurskipuleggja fjárhag sinn í samstarfi við kröfuhafa þannig að eiginfjárgrunnur næði aftur 16% lágmarkinu. Lokafrestur til þess að efla eiginfjárgrunn Sparisjóðs Keflavíkur rann út 21. apríl 2010. Í bréfi til Fjármálaeftirlitsins, sem dagsett var

⁽³³⁾ [Yfirlýsingin er birt á eftirfarandi slóð:] <http://www.forsaetisraduneyti.is/frettir/nr/3032>

⁽³⁴⁾ <http://www.efnahagsraduneyti.is/frettir/frettatilkynningar/nr/2842>, <http://www.efnahagsraduneyti.is/frettir/frettatilkynningar/nr/3001>. Þá vísaði efnahagsráðherra nýlega til hennar í viðtali sem birtist í Viðskiptablaðinu 2. desember 2010, bls. 8: „[Yfirlýsingin] verður afnumin í fjallinu tímans. Við ætlum ekki að viðhalda tryggingu á öllum innstæðum út í hið óendanlega. Hvenær hún verður afnumin byggir hins vegar á því að hér verði komið annað virkt innstæðukerfi og fjármálakerfi sem er að fullu búið að greiða úr sínum málum.“

⁽³⁵⁾ Málgreinina er að finna í 16. lið bréfsins (bls. 6): http://www.efnahagsraduneyti.is/media/Acrobat/Letter_of_Intent_2nd_review_-_o.pdf

⁽³⁶⁾ http://hamar.stjr.is/Fjarlagavefur-Hluti-II/GreinargerdirogRaedur/Fjarlagafurvarp/2011/Seinni_hluti/Kafla_8.htm [Mbl 10.6.2012].

⁽³⁷⁾ [Ummælin þannig höfð eftir] í frétt sem birtist í Morgunblaðinu (www.mbl.is) 10. júní 2012.

22. apríl 2010, greindu stjórnendur Sparisjóðs Keflavíkur frá því að sumir kröfuhafanna hefðu hafnað tillögum um fjárhagslega endurskipulagningu og fóru þess á leit, með vísan til stöðu bankans á þessum tíma, að eftirlitið gripi inn í rekstur bankans.

- 92) Daginn eftir setti fjármálaráðherra á stofn nýtt fjármálafyrirtæki, SpKef, sem tók við starfsemi Sparisjóðs Keflavíkur í samræmi við ákvörðun Fjármálaeftirlitsins. Innstæður í sjóðnum ásamt nokkrum hluta annarra skuldbindinga hans og flestum eignum voru færðar til nýja fyrirtækisins og hóf það þegar rekstur.
- 93) Að sögn stjórnvalda á Íslandi var upphaflega fyrirhugað að gera rekstur SpKef arðbæran á ný með því að leggja fyrirtækinu til nýtt eiginfé og gera það rekstrarhæft sem sjálfstætt félag. Í febrúarmánuði 2011 var þó svo komið, eftir að atvinnulíf í byggðunum sem SpKef starfaði í hafði orðið fyrir nýjum áföllum, að innstæður námu 11,2 milljörðum kr. umfram andvirði eigna samkvæmt mati stjórnenda og stjórnar sjóðsins, en það þýddi að sjóðinn vantaði 19,4 milljarða kr. til þess að geta fullnægt kröfum Fjármálaeftirlitsins að því er varðaði CAD-hlutfall. Að sögn stjórnvalda á Íslandi var þessi niðurstaða til muna lakari en áður hafði verið vænst og því var tekið að huga að öðrum og útlátaminni leiðum til þess að bæta úr stöðu sjóðsins.
- 94) Hinn 5. mars 2011 náðu Landsbankinn og stjórnvöld samkomulagi um að rekstur, eignir og skuldbindingar SpKef skyldu sameinaðar starfsemi Landsbankans. Að sögn stjórnvalda á Íslandi var þetta talin besta leiðin til þess að tryggja fjármálastöðugleika og standa vörð um hagsmuni viðskiptamanna, kröfuhafa og íslenska ríkisins, enda var eiginfjárlutfall Landsbankans orðið nægilega hátt til þess að hann gæti tekið við rekstri SpKef án þess að til frekara framlags frá hinu opinbera þyrfti að koma. Stjórnvöld á Íslandi taka fram að vegna ábyrgðarinnar á innstæðum hafi verið nauðsynlegt, hvað sem öðru leið, að bæta úr neikvæðri eignastöðu sjóðsins (gagnvart innstæðuskuldbindingum). Í tengslum við samning Landsbankans og íslenska ríkisins um yfirtöku sjóðsins hafi ríkið þannig skuldbundið sig til að bæta úr neikvæðri eignastöðu SpKef. Sérstaklega var mælt fyrir um hvaða leið skyldi fara til þess að ákvarða eignahallann – og þar með skuldbindingu ríkisins – og fól það í sér að næðist ekki samkomulag um niðurstöðu matsgerðar skyldi ágreiningurinn lagður fyrir sérstaka úrskurðarnefnd.
- 95) Þar eð aðilar samningsins náðu ekki saman um muninn á verðmæti yfirfærðra eigna og skuldbindinga var því verkefni vísað til ofangreindrar úrskurðarnefndar. Nefndin lauk störfum 8. júní 2012 og ákvað að greiðsla til Landsbankans vegna yfirtöku á innstæðum og eignum SpKef skyldi vera 19,2 milljarðar kr. ⁽³⁸⁾. Að sögn stjórnvalda á Íslandi fer uppgjörið fram með afhendingu ríkisskuldabréfa.

3.4.4 Björgun Sparisjóðs Svarfdæla og kaup á þeim sjóði

- 96) Að því er varðar Sparisjóð Svarfdæla er lýst í fyrirnefndum ákvörðunum um sparisjóði þeim atburðum sem tengjast fjármálaerfiðleikum sjóðsins og íhlutun ríkisins fram til aprílmánaðar 2011. Lýsingu á því hvernig Landsbankinn stóð að kaupum á sjóðnum í kjölfar þessa er að finna í fyrrgreindri ákvörðun Eftirlitsstofnunar EFTA um SpSv þar sem kaupun voru samþykkt.
- 97) Stjórnvöld á Íslandi veitti SpSv aðstoð með útgáfu víkjandi láns í aprílmánuði 2011 svo og með því að gera upp kröfur Seðlabankans gagnvart SpSv. Kröfunum var breytt í stofnfé sem fært var í umsjón Bankasýslu ríkisins. Litið var svo á að þessar björgunarráðstafanir gætu talist samrýmanlegar EES-samningnum tímabundið með vísan til ákvarðananna um sparisjóði og með þeim fyrirvara að lögð yrði fram áætlun um endurskipulagningu SpSv. Með tilliti til þess að Landsbankinn hefur nú tekið við öllum eignum og allri starfsemi SpSv, og að þær eignir samsvöruðu um 0,311% allra eigna Landsbankans eins og þær voru á þessum tíma, lítur Eftirlitsstofnun EFTA svo á að endurskipulagningaráætlun Landsbankans sé jafnframt áætlun um endurskipulagningu rekstrareiningarinnar sem rann saman við hann.

3.5 Áætlun um endurskipulagningu

- 98) Stjórnvöld á Íslandi lögðu fram áætlun um endurskipulagningu Landsbankans 31. mars 2011. Eftir ýmsar breytingar og að lokinni uppfærslu upplýsinga var áætlunin lögð fram á ný 23. maí 2012 (sú áætlun nefnd hér „endurskipulagningaráætlunin“).

⁽³⁸⁾ Um nánari upplýsingar sjá <http://www.fjarmalaraduneyti.is/frettatilkynningar/nr/15527>

99) Þau efnislegu atriði, sem endurskipulagningaráætlunin tekur til, eru rekstrarhæfi, dreifing útgjaldabyrða og leiðir til að sporna við samkeppniströskun. Samkvæmt endurskipulagningaráætluninni hyggjast stjórnendur Landsbankans leggja áherslu á kjarnastarfsemi bankans og endurskipulagningu einstaklings- og fyrirtækjalána.

100) Eins og þegar hefur verið nefnt lítur Eftirlitsstofnun EFTA svo á að endurskipulagningartímabilið verði á enda runnið 15. desember 2014.

3.5.1 Lýsing á endurskipulagningaráætluninni

101) Stjórnvöld á Íslandi og stjórnendur Landsbankans líta svo á að með endurskipulagningu bankans megi tryggja að hann verði á ný traustur, vel fjármagnaður banki með eðlilegu eiginfjárhlutfalli og geti þannig haldið áfram að gegna hlutverki sínu sem lánveitandi fyrirtækja í almenna hagkerfinu. Samkvæmt því, sem fram kemur í endurskipulagningaráætluninni, svo og skriflegum svörum sem fengist hafa við spurningum Eftirlitsstofnunar EFTA, eru það einkum eftirtaldar aðgerðir sem ráðist verður í til að ná þessu markmiði:

- (i) Dregið úr skuldsetningu á efnahagsreikningi með slitum gamla bankans og stofnun nýs banka
- (ii) Byggð upp sterk eiginfjárstaða og heilbrigður efnahagsreikningur og þeim viðhaldið
- (iii) Viðunandi arðsemi tryggð
- (iv) Byggð upp sterk lausafjárstaða og henni viðhaldið
- (v) Lokið við endurskipulagningu lánasafnsins, bæði einstaklings- og fyrirtækjalána
- (vi) Fjármögnunarleiðir eflar
- (vii) Rekstrarhagkvæmni aukin
- (viii) Áhættustýring bætt

102) Áður en ofangreindum liðum er lýst nánar verður hér á eftir gerð stuttlega grein fyrir skoðun stjórnenda Landsbankans á því hvernig endurskipulagningaráætlunin muni bæta úr brotalömunum sem urðu til þess að Landsbankinn gamli komst í þrot. Stjórnendur bankans telja að enda þótt Landsbankinn hafi verið stofnaður utan um innlenda starfsemi gamla bankans sé ekki lengur um sama fyrirtæki að ræða.

103) Stjórnvöld á Íslandi vísa til þess að ítarlega umfjöllun um brotalamir í starfsemi Landsbankans fyrir hrun bankakerfisins sé að finna í skýrslu Rannsóknarnefndar Alþingis sem þegar hefur verið vikið að. Þá leggja stjórnendur bankans áherslu á að slæleg áhættustýring, ótæpileg áhættusækni, óvenjulega nán tengsl eigenda og stærstu lántaka, of mikill vöxtur á stuttum tíma, reynsluleysi á alþjóðamörkuðum, rúmar útlánareglur, skortur á innra eftirliti og gölluð fyrirtækismenning og rekstrarstefna hafi verið þeir þættir sem helst stuðluðu að falli hans. Þá taka þeir fram að mikilvægar breytingar hafi orðið á rekstrarlíkani Landsbankans frá því að starfsemi hans hófst haustið 2008 og að mið hafi verið tekið af ofangreindum þáttum við mótnun nýrrar stefnu og stjórnarháttá.

104) Auk fjölmargra ráðstafana sem lúta að endurskipulagningu innri vinnuferla og endurnýjun starfsmanna í lykilstöðum virðast helstu breytingarnar vera sem hér segir: Bankinn einbeittir sér meira að starfsemi innanlands, einkum almennri bankastarfsemi og rekstri útibúa, fjárfestingarbankastarfsemi hefur dregist mikið saman, áhersla er lögð á endurskipulagningu lánasafnsins, áhættustýring hefur verið endurskoðuð og meira er lagt upp úr ábyrgð fyrirtækisins og að fylgt sé ströngum siðareglum.

105) Þetta merkir að enda þótt Landsbankinn bjóði fjölbreytta fjármálaþjónustu á íslenskum markaði, rétt eins og fyrirrennari hans, felst munurinn á starfsemi Landsbankans fyrir og eftir kreppu fremur í því „hvernig“ bankinn starfar (þ.e. í breytingum á vinnuferlum, verklagi, skráningu upplýsinga, reglum og eftirliti) en í því „hvaða“ þjónustu og vörur hann býður á Íslandi.

(i) *Dregið úr skuldsetningu á efnahagsreikningi með slitum gamla bankans og stofnun nýs banka*

- 106) Eins og nefnt er hér á undan voru nær allar innlendar eignir og skuldir Landsbankans gamla færðar yfir til nýja bankans í októbermánuði 2008. Afleiðingin var sú að heildsöluskuldir urðu að mestu leyti eftir í þrotabúi Landsbankans gamla og skuldsetningu nýja bankans hefur því aldrei svipað til þess sem var hjá hinum gamla. Samkvæmt endurskipulagningaráætluninni merkir þetta að í aðalatriðum var leyst úr mikilli skuldsetningu á efnahagsreikningi bankans þegar í októbermánuði 2008.

(ii) *Byggð upp sterk eiginfjárstaða og heilbrigður efnahagsreikningur og þeim viðhaldið*

- 107) Vegna þeirra ráðstafana til að fjármagna bankann, sem hér hefur verið lýst, og framvindu mála eftir stofnun bankans, einkum endurmats eigna (sem nánar er fjallað um hér á eftir) hefur Landsbankanum tekist að halda CAD-hlutfalli sínu til muna hærra en sem nemur eiginfjárkröfum Fjármálaeftirlitsins. CAD-hlutfallið hækkaði úr 13,0% í lok ársins 2008 í 15,0% í árslok 2009, 19,5% í árslok 2010 og 21,4% í árslok 2011.
- 108) Samkvæmt endurskipulagningaráætluninni er gert ráð fyrir að hlutfallið hækki enn frekar á endurskipulagningartímanum og verði [>20] % í lok ársins 2014. Forsvarsmenn Landsbankans vænta þess því að eiginfjárlutföll verði til muna hærri en sem nemur kröfum Fjármálaeftirlitsins á endurskipulagningartímanum og næstu ár á eftir. [...].
- 109) Á þessum tíma er gert ráð fyrir að efnahagsreikningurinn dragist litillega saman, eða úr um 1 135 milljörðum kr. niður í [...] milljarða kr. Á eignahlið efnahagsreikningsins minnkar vægi hlutabréfa og hlutafjargerninga umtalsvert, og má ætla að það sé vegna fyrirhugaðrar sölu rekstrarfélaga. Á sama hátt er gert ráð fyrir að útlán til fjármálafyrirtækja dragist saman um hér um bil [...] % fram til ársins 2014. Á hinn bóginn er í endurskipulagningaráætluninni gert ráð fyrir að útlán til viðskiptavina aukist um ein [...] % og verði hér um bil [...] milljarða kr.
- 110) Á skuldahlið er gert ráð fyrir aukningu innlána (úr hér um bil 444 milljörðum kr. nú í [...] milljarða kr.), en hlutur veðtryggðra skuldabréfa og skuldbindinga gagnvart fjármálafyrirtækjum og Seðlabanka Íslands minnkar.

(iii) *Viðunandi arðsemi tryggð*

- 111) Samkvæmt endurskipulagningaráætluninni og eins og fram kemur í 2. töflu hér á eftir hefur Landsbankinn skilað góðri arðsemi allt frá árinu 2009.

	2009	2010	2011
Arðsemi eiginfjár ⁽³⁹⁾	9,5%	15,9%	8,8%

2. tafla: Arðsemi eiginfjár undanfarin ár

Í endurskipulagningaráætluninni er jafnframt að finna eftirfarandi spá um arðsemi eiginfjár það sem eftir lifir endurskipulagningartímans (3. tafla).

	2012	2013	2014
Arðsemi eiginfjár	[5–15] %	[5–15] %	[5–15] %

3. tafla: Spá um arðsemi eiginfjár

- 112) Þessi spá er niðurstaða ítarlegri fjárhagsáætlunar sem er hluti af endurskipulagningaráætluninni:
- Rekstrartekjur eiga að fara vaxandi og aukast úr um 30 milljörðum kr. í [...] milljarða kr., en hagnaður verður tiltölulega stöðugur eða um [...] milljarðar kr. á ári.
 - Hreinar vaxtatekjur munu sveiflast milli [...] og [...] milljarða kr.
 - Þóknatekjur eiga að aukast um hér um bil [...] % eða úr um 4 milljörðum kr. í [...] milljarða kr.

⁽³⁹⁾ Með orðunum „arðsemi eiginfjár“ er átt við arðsemi eiginfjár eftir skatta.

- Þess er vænst að hreinn vaxtamunur minnki úr [...] % árið 2012 í [...] % árið 2014.
 - Gert er ráð fyrir að starfsmönnum fækki um hér um bil [...] eða úr 1 158 nú í [...] árið 2016.
 - Áætlað er að kostnaðarhlutfall lækki úr 57.2% árið 2011 í [...] % árið 2014.
- 113) Að sögn stjórnvalda á Íslandi má rekja góðan rekstrarárangur Landsbankans frá stofnun að nokkru leyti til þess að bókfært virði lánasafnsins, sem bankinn keypti af Landsbankanum gamla, hefur hækkað verulega á þessu tímabili. Enda þótt andvirði skilyrta skuldabréfsins komi að nokkru leyti á móti þessari virðisaukningu hafi „afslátturinn“ verið stór hluti af tekjum bankans og verði það áfram þar til endurskipulagningu lánasafnsins lýkur.
- 114) Þessu til stuðnings hafa stjórnvöld á Íslandi lagt fram útreikninga (4. tafla) sem gefa til kynna hver rekstrarniðurstaða hvers árs hefði verið ef afslátturinn og aðrir „óreglulegir liðir“ hefðu ekki komið til.

	Frá 7.10.2008 til 31.12.2008	2009	2010	2011	Fjárhag- sáætlun 2012	Fjárhag- sáætlun 2013	Fjárhag- sáætlun 2014	Fjárhag- sáætlun 2015
Hagnaður ársins	-6.936	14.332	27.231	16.957	[...]	[...]	[...]	[...]
<i>Leiðréttingarliðir hagnaðar:</i>								
Endurmat yfirfærðra eigna		-23.772	-49.702	-58.489	[...]	[...]	[...]	[...]
Breytingar á gangvirði skilyrta skuldabréfsins		10.241	16.269	34.316				
Dómar um gengistryggð lán		0	18.158	40.726				
Hlutabréf og skuldabréf		-7.983	-7.318	-18.017				
Gengishagnaður/gengistap		3.000	-14.623	.759				
Aflögð starfsemi		-.693	-2.769	-6.255				
Fjármunakostnaður vegna hlutfjáreignar		2.804	1.019	1.223				
Leiðréttur hagnaður		-2.072	-11.735	11.221	[...]	[...]	[...]	[...]
Leiðrétt arðsemi eiginfjár		-1,4%	-6,9%	5,8%	[5-10]%	[5-10]%	[5-10]%	[5-10]%

4. tafla: Hagnaður án „óreglulegra liða“

- 115) Samkvæmt þessum tölum hefði bankinn eftir sem áður skilað hagnaði allt frá árinu 2010 og myndi gera það allt til loka endurskipulagningartímans jafnvel þótt ekki væri tekið tillit til afsláttarins ⁽⁴⁰⁾.

(iv) Byggð upp sterk lausafjárstaða og henni viðhaldið

- 116) Að því er lausafjárstöðu varðar áskilur Fjármálaeftirlitið að reiðufé eða sambærilegar eignir skuli nema 5% af óbundnum innstæðum og að bankarnir séu þess megnugir að standast fyrirvaralausar úttektir á 20% innstæðna. Að auki setur Seðlabanki Íslands reglur um lausafjárhlutfall lánastofnana ⁽⁴¹⁾ en í þeim eru lausafjáreignir og lausafjárskuldbindingar lánastofnana flokkaðar eftir tegund og binditíma og þeim gefið vægi í samræmi við áhættu. Lánastofnanir verða að hafa lausafjáreignir umfram skuldbindingar næstu þriggja mánaða. Í reglunum er einnig fólgin nokkurs konar álagsprófun þar eð hver einstakur lausafjárliður er færður niður um tiltekið hlutfall en aftur á móti gert ráð fyrir því, annars vegar, að allar skuldbindingar verði að greiða að loknum binditímanum, og hins vegar að nokkurn hluta annarra skuldbindinga, til að mynda innstæðna, geti þurft að greiða með litlum sem engum fyrirvara. Að sögn stjórnvalda á Íslandi er lausafjárstaða Landsbankans í samræmi við ofangreindar reglur. Raunar er hlutfall lausafjár af heildarinnstæðum hjá bankanum nú 42,5% samkvæmt endurskipulagningaráætluninni.

⁽⁴⁰⁾ Svipaða niðurstöðu er að finna í skýrslu um starfsemi Bankasýslu ríkisins 2011 (sem tekur til rekstrar bankanna árið 2010). Samkvæmt skýrslunni er „kjarnaarðsemi“ Landsbankans enn meiri en hér kemur fram. Um nánari upplýsingar sjá http://www.banki.is/files/SkyrslaBR_2011_net_74617143.pdf

⁽⁴¹⁾ Sbr. reglur Seðlabanka Íslands um lausafjárhlutfall, nr. 317 frá 25. apríl 2006, sjá slóðina <http://www.sedla-banki.is/lisalib/getfile.aspx?itemid=4713>

117) Þá hefur Landsbankinn að sögn stjórnvalda á Íslandi nýlega tekið upp nýja stefnu að því er varðar lausafjäreign til þess að hafa eftirlit með því og tryggja að fullnægt sé lausafjárkröfum samkvæmt Basel III-reglunum. Lausafjárþekja bankans er sem stendur [...] %.

118) Hér á eftir verður nánar fjallað um hvernig lausafjárstaða bankans gæti rýrnað við álagsaðstæður, til að mynda við fyrirvaralaust afnám fjármagnshafta.

(v) *Lokið við endurskipulagningu lánasafnsins, bæði einstaklings- og fyrirtækjalána*

119) Fyrir fjármálakreppuna árið 2008 tóku viðskiptamenn bankans, bæði einstaklingar og fyrirtæki, á sig miklar skuldir. Þegar samdráttar tók að gæta í hagkerfinu vegna kreppunnar, einkum með fallandi húsnæðisverði, varð skuldsetning viðskiptamanna skyndilega of mikil og margir þeirra gátu þá ekki lengur greitt af lánum sínum auk þess sem eignastaða þeirra varð neikvæð. Auk þeirrar almennu hættu, sem steðjaði að íslenskum efnahag, varð hratt versnandi staða lánasafns bankans mikill áhættuþáttur með tilliti til rekstrarhæfis bankans í framtíðinni. Af þessum ástæðum er það nú eitt helsta áherslumál Landsbankans að endurskipuleggja einstaklings- og fyrirtækjalán sín (draga úr skuldsetningu), eins og fram kemur í endurskipulagningaráætluninni.

120) Að sögn stjórnvalda á Íslandi hefur Landsbankinn komið sér upp sértækum aðferðum við skuldaniðurfærslu og átt samstarf við hið opinbera og aðra banka um almennar ráðstafanir á því sviði (t.d. 110% niðurfærsluleið húsnæðislána) ⁽⁴²⁾.

121) Hinn 30. mars 2012 var lokið endurskipulagningu á fjárhag rúmlega 75% allra yfirsuldsettra fyrirtækja sem skulduðu bankanum meira en 100 milljónir kr. og endurskipulagningu var jafnframt lokið á rúmlega 75% heildarskulda. Í endurskipulagningaráætluninni er gert ráð fyrir að í árslok 2012 verði þetta hlutfall komið upp í 92%. Þar við bætist að lán, sem þegar hafa verið endurskipulögð, eru að mestu leyti í skilum. Nefna má að hjá þeim fyrirtækjum sem gengið hafa gegnum endurskipulagningu eru skuldir í 30 daga vanskilum aðeins 2,6% allra lána.

(vi) *Fjármögnunarleiðir efldar*

122) Að sögn stjórnvalda á Íslandi einkennist fjármögnun Landsbankans af mikilli fjölbreytni og er ekki gert ráð fyrir að hann þurfi á endurfjármögnun að halda í verulegum mæli til skamms eða meðallangs tíma litið. Samsetning fjármögnunarinnar er nú sem hér segir í stórum dráttum: 10% eru innstæður fjármálafyrirtækja og 40% innstæður almennra viðskiptavina (en þar af eru 80% óbundnar innstæður og 20% innstæður bundnar til allt að 5 ára), 30% eru veðtryggð lán með lokagjalddaga á árunum 2014–2018 og 20% eru eiginfé.

123) Eins og ofangreindar tölur sýna eru innstæður mikilvægasti þátturinn í fjármögnun Landsbankans. Samkvæmt endurskipulagningaráætluninni er jafnvel gert ráð fyrir að vægi innstæðna aukist á endurskipulagningartímanum. Landsbankinn hyggst jafnframt auka hlut bundinna innstæðna til þess að auka „úttektartregðu“.

124) Veðtryggð lán verða áfram mikilvæg fjármögnunarleið. Þá eru slík lán líklegasti kosturinn þegar kemur að endurfjármögnun núverandi veðtryggðra lána, en ólíklegt er að Landsbankinn fari þá leið að gefa út ótryggð skuldabréf til skamms eða meðallangs tíma litið. Stjórnendur bankans hyggjast í framtíðinni fjármagna langtímaeignir á borð við húsnæðislán með útgáfu veðtryggðra skuldabréfa og gæti slík útgáfa staðið undir allt að 5% heildarfjármögnunar bankans þegar fram í sækir. Í endurskipulagningaráætluninni sem Eftirlitsstofnun EFTA fékk í hendur er þó ekki gert ráð fyrir að því marki verði náð á tímabilinu sem áætlunin nær til.

(vii) *Rekstrarhagkvæmni aukin*

125) Samkvæmt endurskipulagningaráætluninni hyggjast stjórnendur Landsbankans áfram leggja áherslu á skilvirkni og hagræðingu í rekstri til þess að vinna gegn hækkandi kostnaði við rekstur fasteigna og búnaðar sem rekja má til aukins opinbers eftirlits, skattahækkana og útgjalda vegna endurskipulagningar.

126) Í endurskipulagningaráætluninni er gert ráð fyrir að almennur rekstrarkostnaður dragist saman um [...] % (að teknu tilliti til verðbólgu), fyrst og fremst vegna hagræðisins af sameiningu SpKef

⁽⁴²⁾ Helstu bankar á Íslandi samþykktu að bjóða öllum yfirsuldsettum viðskiptavinum sínum svonefnda 110% niðurfærslu húsnæðislána, en það merkir að höfuðstóll húsnæðisláns er færður niður í 110% af skráðu verðmæti eignarinnar.

og annarra dótturfélaga við bankann. Að sögn forsvarsmanna Landsbankans gefst þar kjörið tækifæri til að draga úr kostnaði, einkum með því að fækka starfsfólki ([...] % stöðugilda á næstu 3 árum). Þá hefur komið fram að hafin sé vinna við umfangsmikið verkefni sem miðist að hagræðingu í þjónustukeðju Landsbankans. Loks hefur verið ákveðið að [...] útibúum verði lokað á endurskipulagningartímanum. Áætlað er að vegna þessara ráðstafana og fækkunar starfsfólks verði unnt að lækka kostnaðarhlutfall úr 57,2% árið 2011 í [...] % árið 2014.

(viii) *Áhættustýring bætt*

- 127) Stjórnendur Landsbankans hafa tjáð Eftirlitsstofnun EFTA að meðal helstu áherslna þeirra sé að bæta vinnubrögð á sviði áhættustýringar. Í þeim tilgangi hefur verið sett á fót áhættustýringarsvið í bankanum. Sviðið annast alla hefðbundna áhættustýringu svo og mælingar og mat á markaðsáhættu, lausafjárahættu, rekstraráhættu og útlánaáhættu. Að sögn Landsbankans hefur áhættustýring batnað til muna með nýju stjórnskipulagi bankans. Starfsmenn sviðsins eru 44 talsins.

3.5.2 *Geta bankans til að tryggja rekstrarhæfi við grunnaðstæður og álagsaðstæður*

- 128) Í endurskipulagningaráætluninni er að finna spá stjórnvalda á Íslandi um afkomu Landsbankans miðað við grunnaðstæður og þrenns konar álagsaðstæður og er markmiðið að sýna fram á að bankinn geti orðið rekstrarhæfur til frambúðar og staðið af sér áföll sem tengjast þróun þjóðhagsmála.

3.5.2.1 *Þróun við grunnaðstæður*

- 129) Með grunnaðstæðum er átt við endurskipulagningaráætlunina sem lýst er hér á undan. Að sögn stjórnvalda á Íslandi er notast við svipaðar forsendur og í grunnspá Seðlabanka Íslands um þróun þjóðarbúskaparins á næstu árum og eru þær sýndar í 5. töflu hér á eftir:

Kennitala	2011	Spá		
		2012	2013	2014
Verg landsframleiðsla	3,2%	1,7%	2,3%	3,9%
Einkaneysla	3,4%	1,5%	3,4%	3,2%
Samneysla	-0,2%	1,3%	1,5%	1,0%
Fjárfesting samtals	6,6%	23,9%	6,4%	13,4%
Útflutningur	2,7%	2,0%	2,0%	2,5%
Innflutningur	4,1%	3,4%	4,9%	3,1%
Framleiðsluspenna	-2,7%	-1,6%	-0,8%	1,1%
Skammtímaþætti	4,5%	4,9%	6,4%	6,9%
Atvinnuleysi	7,4%	6,2%	5,0%	4,0%
Gengi evru	162,6	163,5	163,5	163,5
Verðbólga	4,0%	4,6%	3,0%	2,6%

5. tafla: Þróun þjóðarbúskapar, grunnspá

3.5.2.2 *Þróun við álagsaðstæður*

- 130) Í endurskipulagningaráætluninni er lýst þrenns konar álagsaðstæðum – vægri niðursveiflu hagkerfisins, alþjóðlegri efnahagskreppu og gengisfalli krónunnar – og fjallað um aðferðirnar sem notaðar voru til að draga upp mynd af þeim aðstæðum og áhrifin á eiginfjárstöðu bankans. Álagsaðstæðurnar eru byggðar á breytingum til hins verra sem teljast ólíklegar en eru þó raunhæfur möguleiki í efnahagsumhverfinu sem bankinn starfar í. Aðstæður í alþjóðlegri efnahagskreppu miðast til að mynda við hugsanlega upplausn evrusvæðisins og afleiðingarnar sem slíkt myndi hafa á hagkerfi Evrópuríkjanna. Við þær aðstæður yrði þróun einstakra þátta þjóðarbúskaparins sem hér segir:

Álagsaðstæður 3 – Alþjóðleg efnahagskreppa						
Kennitala	2012		2013		2014	
Verg landsframleiðsla	-3,5%	-5,2%	-3,6%	-5,9%	-0,8%	-4,7%
Einkaneysla	-5,6%	-7,1%	-3,9%	-7,3%	3,6%	0,4%
Samneysla	1,3%	0,0%	1,5%	0,0%	1,0%	0,0%
Fjárfesting samtals	-15,7%	-39,6%	-1,4%	-7,8%	0,6%	12,8%
Útflutningur	-5,8%	-7,8%	-4,0%	-6,0%	2,8%	0,3%
Innflutningur	-16,3%	-19,7%	0,4%	-4,5%	13,7%	10,6%
Framleiðsluspenna	-4,0%	-2,5%	-9,7%	-9,0%	-12,8%	-13,9%
Skammtíamavextir	4,8%	-0,1%	4,0%	-2,4%	2,3%	-4,6%
Atvinnuleysi	6,9%	0,7%	7,3%	2,3%	7,7%	3,7%
Gengi evru	196,2	32,7	196,2	32,7	196,2	32,7
Verðbólga	6,7%	2,1%	3,8%	0,8%	1,3%	-1,3%
* Frávik frá grunnspá eru sýnd með gráu lettri						

6. tafla: Kennitölur þjóðarþúskaþar samkvæmt spá sem miðast við alþjóðlega efnahagskreppu

- 131) Samkvæmt lýsingu Landsbankans á álagsprófunum, sem fram hafa farið, eru notaðar mismunandi aðferðir til þess að meta hvaða áhrif þessar þrennar álagsaðstæður myndu hafa með tilliti til fjárhags bankans, útlánataps og eiginfjárþarfar. Á 3. mynd hér á eftir er til að mynda sýnt hvernig tap við vanskil tengist vergri landsframleiðslu.

[Mynd sem sýnir sambandið milli taps við vanskil og vergrar landsframleiðslu]

Viðskiptaleynd hindrar birtingu talna]

3. mynd: Sambandið milli taps við vanskil og VLF

- 132) Helsta niðurstaða álagsprófananna er að eiginfjárstaða Landsbankans sé nógu sterk til þess að hann geti haldið CAD-hlutfalli sínu yfir lágmarki, bæði samkvæmt eigin kröfum bankans og áskilnaði eftirlitsyfirvalda, við allar þessar álagsaðstæður og í endurskipulagningaráætluninni kemur raunar fram að umframeiginfê bankans nemi [...]%.
 133) Í endurskipulagningaráætlun Landsbankans er enn fremur lýst prófun á áhrifum vægra álagsaðstæðna á lausafjárstöðu bankans. Byggt er á þeirri forsendu að til fyrirvaralausrar úttektar kæmi á öllum innstæðum í íslenskum fjármálafyrirtækjum, til dæmis í kjölfar losunar fjármagnshafta. Samkvæmt upplýsingum stjórnvalda á Íslandi myndi lausafjárstaða Landsbankans haldast sterk jafnvel við slíkar aðstæður, ekki síst vegna þess að hann gæti komið frekari eignum í verð tiltölulega fljótt, án þess að ganga mjög nærri efnahagsreikningnum, og selt til að mynda frá sér húsnæðislán sín í íslenskum krónum (fyrir tilstuðlan lánasamninga við Seðlabanka Íslands). Á 4. mynd hér á eftir er sýnt til hvaða niðurstöðu þetta myndi leiða:

[Mynd sem sýnir lausafjárstöðu Landsbankans]

Viðskiptaleynd hindrar birtingu talna]

4. mynd: Grunnlausafjárstaða eftir úttekt allra innstæðna lögaðila og nokkurs hluta almennra innstæðna

- 134) Samkvæmt þessum tölum gæti bankinn þolað enn frekari úttektir almennra innstæðna, eða allt að [...]%, án þess að til eignasölu þyrfti að koma. Niðurstaðan bendir til þess að bankinn sé vel undir það búinn að bregðast við óvæntri röskun á lausafjárstöðu.

4. Ástæður þess að stofnað var til formlegrar rannsóknar, kaupin á SpKef og ráðstafanir sem tímabundið samþykki var gefið fyrir í ákvörðuninum um sparisjóði

- 135) Í ákvörðuninni um að hefja rannsókn kom fram sú bráðabirgðaniðurstaða Eftirlitsstofnunar EFTA að ráðstafanir íslenska ríkisins til fjármögnunar Landsbankans hefðu í för með sér ríkisaðstoð eins og hún er skilgreind í 61. gr. EES-samningsins. Þá taldi stofnunin ekki útilokað að ríkisaðstoð væri einnig fólgin í ótakmörkuðu innstæðutryggingunni. Ákvörðunin um að hefja rannsókn tók ekki til aðstoðar í tengslum við kaupin á SpSv sem stofnunin gaf tímabundið samþykki

fyrir í ákvörðuninum um sparisjóði. Ákvörðunin, sem hér birtist, hefur að geyma endanlega afstöðu stofnunarinnar til þessara atriða, sem hafa enn þýðingu að því er varðar umfjöllunarefni ákvörðunarinnar. Loks er að nefna að í ákvörðuninni um að hefja rannsókn var ekki fjallað um ráðstafanir í tengslum við flutning starfsemi frá SpKef til Landsbankans og verður því einnig gerð grein fyrir mati Eftirlitsstofnunar EFTA á þeim hér á eftir.

- 136) Að því er varðaði mat á því hvort ráðstafanirnar, sem ákvörðunin um að hefja formlega rannsókn sneri að, samræmdust gildandi reglum leit Eftirlitsstofnunar EFTA svo á að endanleg afstaða til þess yrði að byggjast á áætlun um endurskipulagningu, en slík áætlun hafði ekki borist stofnuninni þegar hún hóf formlegu rannsóknina hinn 15. desember 2010. Efasemdir stofnunarinnar um að aðstoðin gæti samrýmt gildandi reglum stöfuðu ekki sist af því að engin endurskipulagningaráætlun lá enn fyrir þegar meira en tvö ár voru liðin frá stofnun Landsbankans og meira en eitt ár frá gerð samkomulagsins við kröfuhafa gamla bankans.

4.1 Athugasemdir annarra sem hagsmuna áttu að gæta

- 137) Eftirlitsstofnun EFTA barst yfirlýsing frá kröfuhöfum gamla bankans og lögðu þeir í henni áherslu á að líta bæri á þá sem aðila sem ættu hagsmuna að gæta og nefndu að þeir kynnu að vilja leggja fram frekari athugasemdir síðar.

4.2 Athugasemdir stjórnvalda

- 138) Stjórnvöld á Íslandi fallast á að ráðstafanir þeirra í tengslum við stofnun NBI, sem nú hefur hlotið nafnið Landsbankinn, hafi falið í sér ríkisaðstoð. Þau telja þó að ráðstafanirnar geti talist samrýmanlegar framkvæmd EES-samningsins með vísan til stafl. b) í 3. mgr. 61. gr. þess samnings, enda séu þær nauðsynlegar, í samræmi við meðalhóf og heppileg leið til þess að ráða bót á alvarlegri röskun á íslensku efnahagslífi. Stjórnvöld á Íslandi líta svo á að ráðstafanirnar séu að öllu leyti í samræmi við þau meginsjónarmið sem fram komi í leiðbeinandi reglum Eftirlitsstofnunar EFTA um ríkisaðstoð og vísa til þess að aðstoðin sé nauðsynleg og takmarkist við minnstu fjárhæð sem unnt sé að komast af með.
- 139) Stjórnvöld á Íslandi taka einnig sérstaklega fram að fyrrverandi hluthafar Landsbankans gamla hafi tapað allri hlutafjäreign sinni og ekki hlotið neinar bætur fyrir það frá ríkinu, og að aðstoðin sé sniðin að því markmiði að smitáhrif á keppinauta verði sem minnst.
- 140) Að því er varðar flutning starfsemi frá SpKef til Landsbankans fallast stjórnvöld á Íslandi á að skylda ríkisins til að bæta upp það sem vantar á yfirfærðar eignir (í samanburði við andvirði yfirfærðra skuldbindinga) sé ríkisaðstoð í skilningi 1. mgr. 61. gr. EES-samningsins, enda þótt þau telji samkomulagið þess eðlis að það geti ekki fært Landsbankanum beint fjárhagslegt forskot. Þau viðurkenna aftur á móti að ráðstöfunin gæti styrkt stöðu Landsbankans, enda veldur hún því að viðskiptavinum bankans fjölgar og færi getur skapast á hagræðingu í rekstri.
- 141) Stjórnvöld á Íslandi halda því fram að hvað sem öðru líði verði aðstoðin að teljast samrýmanleg EES-samningnum með vísan til stafl. b) í 3. mgr. 61. gr. samningsins. Þau telja að þar eð framlag ríkisins takmarkist við að bæta upp muninn á andvirði eigna og skuldbindinga, en hvorki meira né minna, og sjálfstæðri nefnd hafi verið falið að ákvarða þann mun sé aðstoðin takmörkuð við lægstu fjárhæð sem unnt sé að komast af með. Þau vísa til þess að aðstoðin hafi einnig verið í samræmi við meðalhóf, enda hefði enginn banki annar en Landsbankinn getað tekið við starfsemi SpKef á þessum tíma, og að önnur úrræði, svo sem samruni að fyrirmælum Fjármálaeftirlitsins, hefðu valdið meiri röskun og hugsanlega orðið ríkinu útgjaldameiri.
- 142) Stjórnvöld líta ekki svo á að innstæðutryggingin feli í sér ríkisaðstoð.

4.3 Skuldbindingar stjórnvalda

- 143) Stjórnvöld á Íslandi hafa gengist undir ýmsar skuldbindingar sem flestar tengjast röskun á samkeppni vegna aðstoðarinnar sem hér er til umfjöllunar og er þeim lýst í viðauka.

II. MAT

1. Er um ríkisaðstoð að ræða?

144) Ákvæði 1. mgr. 61. gr. EES-samningsins hljóðar svo:

„Ef ekki er kveðið á um annað í samningi þessum er hvers kyns aðstoð, sem aðildarríki EB eða EFTA-ríki veitir eða veitt er af ríkisfjármunum og raskar eða er til þess fallin að raska samkeppni með því að ívilna ákveðnum fyrirtækjum eða framleiðslu ákveðinna vara, ósamrýmanleg framkvæmd samnings þessa að því leyti sem hún hefur áhrif á viðskipti milli samningsaðila.“

145) Eftirtaldir ráðstafanir eru metnar í umfjöllun Eftirlitsstofnunar EFTA hér á eftir ⁽⁴³⁾:

- Stofnfjármögnun nýja bankans af hálfu íslenska ríkisins
- (Upphafleg) heildarfjármögnun nýja bankans með ríkisfjármunum og sú ákvörðun ríkisins að halda áfram meiri hluta í bankanum

Ofangreindar ráðstafanir eru nefndar „fjármögnunarráðstafanirnar“ hér á eftir. Að auki falla eftirtaldir þættir undir matið:

- Ábyrgð íslensku ríkisstjórnarinnar á innlendum innstæðum í öllum íslenskum bönkum
- Flutningur starfsemi frá SpKef til Landsbankans („SpKef-viðskiptin“)

146) Eftirlitsstofnun EFTA ítrekar einnig að ríkisaðstoð er fölgín í tímabundið samþykktum ráðstöfunum til björgunar SpSv, sem nú verður sameinaður Landsbankanum, og að endanleg ákvörðun um hvort sú aðstoð samrýmist gildandi reglum ræðst af áætlun um endurskipulagningu sameinaða fyrirtækisins.

1.1 Gengið á ríkisfjármuni

147) Rétt eins og fram kom í bráðabirgðaniðurstöðu Eftirlitsstofnunar EFTA í ákvörðuninni um að hefja rannsókn er ljóst að ríkissjóður ber kostnaðinn við fjármögnunarráðstafanirnar. Í tengslum við SpKef-viðskiptin tók ríkið þá áhættu að eignir SpKef reyndust ekki nægar til þess að standa undir þeim skuldbindingum SpKef (innstæðum) sem fluttar voru til bankans. Í reynd gekkst ríkið í ábyrgð fyrir því sem á kynni að vanta, en í því var fölgín (hugsanleg) tilfærsla ríkisfjármuna. Eins og þegar hefur verið nefnt ákvað úrskurðarnefndin nýlega að ríkinu bæri að greiða Landsbankanum 19,2 milljarða kr. Þannig blasir við að ráðstöfunin hefur í för með sér tilfærslu ríkisfjármuna.

148) Í tengslum við innstæðutrygginguna telur Eftirlitsstofnun EFTA rétt að leggja áherslu á það strax í upphafi að mat hennar takmarkast við viðbótartrygginguna sem lýst hefur verið hér á undan, en hún hvílir í meginatriðum á yfirlýsingum íslensku ríkisstjórnarinnar þess efnis að innstæður í innlendum viðskiptabönkum og sparisjóðum og útibúum þeirra á Íslandi verði tryggðar að fullu.

149) Mat stofnunarinnar er með fyrirvara um álit hennar á því hvort lög nr. 98/1999 og aðgerðir, sem íslenska ríkisstjórnin og TIF hafa gripið til í fjármálakreppunni, samrýmist EES-löggjöf og þá einkum ákvæðum tilskipunar 94/19/EB. Með tilliti til framkvæmdar tilskipana 97/9/EB og 94/19/EB lítur Eftirlitsstofnun EFTA svo á, að því marki sem slíkar ráðstafanir fela í sér ríkisaðstoð, að ekki geti talist athugavert með vísan til 61. gr. EES-samningsins þótt ríkisfjármunir séu nýttir til þess að fullnægja skyldum samkvæmt EES-löggjöf. Ráðstafanir af því tagi koma því ekki til skoðunar í ákvörðuninni sem hér birtist.

150) Eftirlitsstofnun EFTA tók fram í ákvörðuninni um að hefja rannsókn að hún myndi halda áfram athugun sinni á því hvort ofangreindar yfirlýsingar íslensku ríkisstjórnarinnar væru nægilega nákvæmar, afdráttarlausar, fyrirvaralausar og lagalega bindandi til þess að fela í sér skuldbindingu um nýtingu ríkisfjármuna ⁽⁴⁴⁾. Í mati sínu á því hvort þessum skilyrðum sé fullnægt lítur stofnunin til þess að yfirlýsingarnar fólu í sér óafturkallanlega skuldbindingu til þess að nýta opinbert fé,

⁽⁴³⁾ Sbr. nánari lýsingu í 3. kafla þessarar ákvörðunar.

⁽⁴⁴⁾ Sbr. í þessu tilliti dóm Almenna dómstólsins í sameinuðum málum T-425/04, T-444/04, T-450/04 og T-456/04 *Franska ríkið o.fl. gegn framkvæmdastjórn*, dómur uppkveðinn 21. maí 2010, dómasafn 2010, bls. II-02099, sjá 283. mgr. (máli áfrýjað), svo og álit Mengozzi lögsögumanns í áfrýjunarmálinu, þ.e. máli C-399/10 *Bouygues*, sjá 47. mgr., en hann taldi þessi skilyrði of þröng til þess að byggja mætti á þeim ákvörðun um að ríkisaðstoð hefði verið veitt.

eins og sjá má af því að til þess að vernda innstæðueigendur hefur íslenska ríkið gert allt sem í valdi þess hefur staðið: ríkið hefur ekki aðeins breytt forgangi innstæðueigenda til greiðslna úr þrotabúi (en sú aðgerð felur ekki í sér notkun ríkisfjármuna) heldur einnig gert það ljóst að innstæðueigendur muni ekki þurfa að bera nokkurt tap. Jafnframt verður að greina milli þessarar allsherjarábyrgðar stjórnvalda á innstæðum í innlendum viðskiptabönkum og sparisjóðum og innstæðutryggingakerfi sem byggt er á EES-lagagerðum, því að tryggingarverndin er ekki takmörkuð við neina fjárhæð og bankarnir, sem njóta úrræðisins, leggja ekkert af mörkum til þess.

- 151) Hvaða skilning íslensk stjórnvöld leggja í yfirlýsingu sína má ráða af íhlutun ríkisvaldsins um málefni fjármálafyrirtækja frá því í októbermánuði 2008, en hún hefur mótast af viðleitni til þess að standa við yfirlýsinguna. Undir þessa íhlutun falla ráðstafanir til þess að verja innstæður í fjármálafyrirtækjum, svo sem stofnun viðskiptabankanna þriggja, flutningur innlána SPRON til Arions banka, flutningur innlána Straums til Íslandsbanka, yfirtaka Seðlabanka Íslands á innstæðum fimm sparisjóða í Sparisjóðabanka Íslands, flutningur innstæðna í Byr sparisjóði til Byrs hf., flutningur innstæðna úr Sparisjóði Keflavíkur til SpKef og ábyrgð ríkisins á innstæðum í SpKef eftir sameiningu sparisjóðsins og Landsbankans.
- 152) Stjórnvöld á Íslandi hafa raunar haldið því fram í ýmsum ríkisaðstoðarmálum, sem Eftirlitsstofnun EFTA hefur nú til rannsóknar – en nokkur þeirra hafa þegar verið nefnd hér á undan, að leiðin, sem farin var í hverju tilviki, hafi verið sú aðferð til þess að ná fram fullri vernd innstæðueigenda sem hafði í för með sér minnstan kostnað fyrir íslenska ríkið.
- 153) Með hliðsjón af því, sem hér hefur verið rakið, er það skoðun Eftirlitsstofnunar EFTA að um sé að ræða ráðstöfun sem er lagalega bindandi, nákvæm, fyrirvaralaus og afdráttarlaus. Stofnunin ályktar því að yfirlýsingar íslensku ríkisstjórnarinnar þess efnis að innstæður verði tryggðar að fullu feli í sér skuldbindingu til að nota ríkisfjármuni, eins og það hugtak er notað í 61. gr. EES-samningsins.

1.2 Er ákveðnum fyrirtækjum eða framleiðslu ákveðinna vara ívilnað?

1.2.1 Forskot

- 154) Aðstoðarráðstafanirnar verða í fyrsta lagi að leiða til þess að nýi bankinn öðlist forskot á þann hátt að honum sé hlífð við greiðslum sem hann þyrfti ella að inna af hendi af rekstrarfé sínu. Rétt eins og í bráðabirgðaniðurstöðu sinni í ákvörðuninni um að hefja rannsókn er Eftirlitsstofnun EFTA þeirrar skoðunar að fjármögnunarráðstafanirnar hafi hver um sig í för með sér forskot fyrir Landsbankann, enda hefði hann ekki átt kost á eiginfénu, sem honum var lagt til, án tilstyrks ríkisins.
- 155) Eftirlitsstofnun EFTA beitir markaðsfjárfestareglunni til þess að ákvarða hvort fjárfesting í fyrirtæki, til að mynda með eiginfjárframlagi, leiði til forskots fyrir það og metur þá hvort einkafjárfestir, sem hefur svipuð umsvif og hlutaðeigandi opinber stofnun og starfar við eðlilegar markaðsaðstæður, hefði ráðist í slíka fjárfestingu⁽⁴⁵⁾. Það hefur verið afstaða bæði framkvæmdastjórnar Evrópusambandsins (í ýmsum málum frá því að fjármálakreppan hófst⁽⁴⁶⁾) og Eftirlitsstofnunar EFTA⁽⁴⁷⁾, allt frá upphafi fjármálakreppunnar, að endurfjármögnun banka af hálfu ríkisvaldsins teljist hafa í för með sér ríkisaðstoð þegar litið er til þess umróts og þeirrar óvissu sem einkennt hefur fjármálamarkaði frá því á haustmánuðum árið 2008. Þetta almenna sjónarmið á ekki sist við íslensku fjármálamarkaðina árin 2008 og 2009 þegar kerfið féll saman í heild. Eftirlitsstofnun EFTA lítur því svo á að fjármögnunarráðstafanirnar hafi í för með sér forskot fyrir Landsbankann, enda þótt minni hluti í bankanum hafi að lokum verið seldur kröfuhöfum (sem flestir tilheyra einkageiranum). Einu einkaaðilarnir, sem tóku þátt í fjármögnun Landsbankans, eru kröfuhafar gamla bankans og tilgangur þeirra er sá einn að gera tap sitt sem minnst⁽⁴⁸⁾. Þar við bætist að greiðslur byggjast á skilyrtu skuldabréfi, eins og lýst hefur verið, og því verður ekki litið svo á að fjárfesting þessara aðila hafi átt sér stað með sömu skilmálum og fjárfesting ríkisins.

⁽⁴⁵⁾ Sbr. til dæmis mál T-228/99 *WestLB*, dómasafn 2003, bls. II-435.

⁽⁴⁶⁾ Sbr. til dæmis ákvörðun framkvæmdastjórnarinnar frá 10. október 2008 í máli NN 51/2008 *Ábyrgðakerfi fyrir banka í Danmörku*, sjá 32. mgr., og ákvörðun framkvæmdastjórnarinnar frá 21. október 2008 í máli C 10/2008 *IKB*, sjá 74. mgr.

⁽⁴⁷⁾ Sbr. ákvörðun Eftirlitsstofnunar EFTA frá 8. maí 2009 um aðstoðarkerfi fyrir tímabundna endurfjármögnun banka sem búa í meginatriðum við traustan rekstur, í því skyni að ýta undir stöðugleika í fjármálakerfinu og lánveitingar til raunhagkerfisins í Noregi (205/09/COL) sjá slóðina <http://www.efstasurv.int/?l=1&showLinkID=16694&l=1>

⁽⁴⁸⁾ Sjá í þessu tilliti svipaða röksemdaferlu framkvæmdastjórnar Evrópusambandsins að því er varðar fjárfestingar birgja í illa stöddu fyrirtæki sem finna má í ákvörðun framkvæmdastjórnarinnar C 4/10 (áður NN 64/09) – Aðstoð við Trèves (Frakklandi).

- 156) Að því er varðar SpKef-viðskiptin bendir Eftirlitsstofnun EFTA á að þar var miðað við að bætur til Landsbankans samsvöruðu aðeins muninum á andvirði eigna og skuldbindinga sem færðar voru til bankans. Með aðferðinni, sem notuð var til að ákvarða þennan mun, þ.e. að láta óvilhalla úrskurðarnefnd taka endanlega ákvörðun, var jafnframt tryggt að fyllstu hlutlægni væri gætt við málsmeðferðina. Ríkið ber aftur á móti alla áhættu af því að eignir SpKef reynist minna virði en yfirteknu innstæðurnar og á því hvílir sú skylda að bæta það sem á kynni að vanta. Af þessu leiðir að Landsbankanum var gefið færi á að byggja upp viðskiptavild og auka markaðshlut sinn án þess að taka á sig áhættu í því sambandi. Niðurstaða Eftirlitsstofnunar EFTA er sú að í þessu sé fólgið forskot.
- 157) Loks verður Eftirlitsstofnun EFTA einnig að meta hvort viðbótarábyrgð á innstæðum færi Landsbankanum og öðrum íslenskum bönkum forskot. Hér er litið til þess að þegar stjórnvöld á Íslandi gáfu fyrst út yfirlýsingu um að innstæður yrðu tryggðar var ekki með öllu ljóst hvernig staðið yrði að þeirri ábyrgð, og þá einkum hvaða afleiðingar slík ráðstöfun hefði ef banki yrði ógjaldfær. Nú virðist hins vegar sem banki yrði gerður gjaldþrota við þær aðstæður en íslenska ríkið myndi tryggja – til að mynda með því að flytja innstæður til annars banka og bæta upp það sem á vantaði á eignahliðinni – að innstæður yrðu greiddar að fullu og að innstæðueigendur hefðu alltaf fullan aðgang að öllum innstæðum sínum.
- 158) Eftirlitsstofnun EFTA lítur svo á að ekki vegi þungt hvaða leiðir ríkið myndi fara til þess að standa við þessa ótakmörkuðu ábyrgð á innlendum innstæðum. Mestu skiptir að það hefur tekið á sig þá skyldu að gera viðeigandi ráðstafanir ef banki getur ekki greitt út innstæður, án nokkurra takmarkana.
- 159) Þessi ótakmarkaða ábyrgð hefur að áliti stofnunarinnar í för með sér ívilnun fyrir Landsbankann: Í fyrsta lagi er í henni fólgið verðmætt samkeppnisforskot – ótakmörkuð ríkisábyrgð og þar með öflugt öryggisnet – umfram aðrar fjárfestingarleiðir og önnur fyrirtæki. Þetta sést meðal annars af nýlegri skýrslu efnahagsráðherra, en í henni segir: „Íslensk fjármálafyrirtæki starfa um þessar mundir í vernduðu umhverfi í skjóli gjaldeyrishafta og almennrar innstæðutryggingar. Við þessar aðstæður eru innlán í bönkum því sem næst eini öruggi kosturinn fyrir íslenska sparifjáreigendur“⁽⁴⁹⁾.
- 160) Í öðru lagi virðist blasa við að án þessarar ábyrgðar hefði meiri hættu verið á að Landsbankinn þyrfti að þola áhlaup á innstæður sínar eins og fyrirrennari hans⁽⁵⁰⁾. Til þess að fá til sín innstæður eða jafnvel til að halda þeim óbreyttum hefði bankinn þannig að öllum líkindum þurft að greiða hærri vexti (til þess að mæta áhættunni). Eftirlitsstofnun EFTA ályktar því að innstæðutryggingin feli í sér forskot fyrir bankann.

1.2.2 Sértek áhrif

- 161) Aðstoðarráðstöfunin verður í öðru lagi að vera sértek í þeim skilningi að hún ívilni „ákveðnum fyrirtækjum eða framleiðslu ákveðinna vara“. Fjármögnunarráðstafanirnar og SpKef-viðskiptin eru sértekur ráðstafanir sökum þess að þær nýtast Landsbankanum einum.
- 162) Við þetta bætist að stuðningur ríkisins getur einnig talist sértekur við þær aðstæður að hann nýtist einni tiltekinni atvinnugrein eða fleiri, en ekki öðrum. Eftirlitsstofnun EFTA lítur því svo á að ábyrgð ríkisins á innstæðum, sem nýtist íslenska bankakerfinu í heild, sé sértek ráðstöfun. Til sömu niðurstöðu leiða ofangreindar röksemdir þess efnis að bönkum hafi verið ívilnað umfram önnur fyrirtæki sem bjóða fram sparnaðar- og fjárfestingarkosti.

1.3 Samkeppnisröskun og áhrif á viðskipti milli samningsaðila EES-samningsins

- 163) Ráðstafanirnar styrkja Landsbankann í sessi gagnvart keppinautum (og hugsanlegum keppinautum) bæði á Íslandi og í öðrum EES-ríkjum. Eins og þegar hefur komið fram er Landsbankinn fyrirtæki sem starfar á fjármálamörkuðum, en þeir eru opnir fyrir milliríkjasamkeppni á Evrópska

⁽⁴⁹⁾ Skýrsla efnahags- og viðskiptaráðherra, sem lögð var fyrir Alþingi (í marsmánuði 2012), „um framtíðarskipan fjármálakerfisins“, kafla 9.6, textinn aðgengilegur á eftirfarandi slóð: <http://eng.atvinnuvegaraduneyti.is/media/Acrobat/Future-Structure.pdf>

⁽⁵⁰⁾ Í þessu tilliti vísar stofnunin til orða seðlabankastjóra í formála að skýrslu bankans um fjármálastöðugleika á síðara árshefningi 2010: „Fjármögnun fjármálafyrirtækja er nú varin af höftunum og yfirlýsingu stjórnvalda um að innlán séu að fullu tryggð.“ Sjá <http://www.sedlabanki.is/lisalib/getfile.aspx?itemid=8260>, bls. 5. Sbr. einnig ákvarðanir framkvæmdastjórnarinnar NN 48/2008 Ábyrgðakerfi fyrir banka á Írlandi, sjá 46. og 47. mgr.: http://ec.europa.eu/community_law/state_aids/comp-2008/nn048-08.pdf, og NN 51/2008 Ábyrgðakerfi fyrir banka í Danmörku: http://ec.europa.eu/community_law/state_aids/comp-2008/nn051-08.pdf

efnahagssvæðinu. Enda þótt fjármálamarkaðir á Íslandi séu um þessar stundir starfræktir í fremur mikilli einangrun, einkum vegna fjármagnshaftanna, eiga milliríkjavíðskipti sér enn stað á þeim (og möguleikarnir til slíkra víðskipta eru fyrir hendi), og þeim mun vaxa fiskur um hrygg um leið og fjármagnshöftum verður aflétt. Allar þær ráðstafanir, sem hér eru til umfjöllunar, verða því að teljast þess eðlis að þær raski samkeppni og hafi áhrif á víðskipti milli samningsaðila EES-samningsins ⁽⁵¹⁾.

1.4 Niðurstaða

- 164) Eftirlitsstofnun EFTA ályktar af þessum sökum að ráðstafanir íslenskra stjórnvalda í tengslum við fjármögnun nýja bankans, innstæðutryggingin og SpKef-víðskiptin feli í sér ríkisaðstoð í þeirri merkingu sem hugtakið hefur í 1. mgr. 61. gr. EES-samningsins. Eftirlitsstofnun EFTA vísar til þess að í ákvörðuninum um sparisjóði fékkst sama niðurstaða að því er varðaði ráðstafanir til fjármögnunar SpSv.

2. Málsmeðferðarreglur

- 165) Eftirfarandi ákvæði er að finna í 3. mgr. 1. gr. I. hluta bókunar 3: „Tilkynna skal [E]ftirlitsstofnun EFTA um áætlanir um að veita eða breyta aðstoð þannig að henni gefist nægur tími til athugasemda. [...] Hlutaðeigandi ríki skal ekki gera fyrirhugaðar ráðstafanir fyrr en endanleg niðurstaða liggur fyrir.“
- 166) Stjórnvöld á Íslandi tilkynntu Eftirlitsstofnun EFTA ekki aðstoðarráðstafanir þær, sem ákvörðunin um að hefja rannsókn tók til, áður en þær komust til framkvæmda. Hið sama á við um SpKef-víðskiptin. Stofnunin ályktar því að stjórnvöld á Íslandi hafi ekki virt skyldur sínar samkvæmt 3. mgr. 1. gr. I. hluta bókunar 3. Aðstoð samkvæmt þessum ráðstöfunum var því ólögmat.

3. Samrýmist aðstoðin ákvæðum EES-samningsins?

- 167) Áður en lengra er haldið vísar Eftirlitsstofnun EFTA til þess að þótt Landsbankinn sé nýr lögaðili sem settur var á stofn árið 2008 er hann augljóslega arftaki Landsbankans gamla í efnahagslegum skilningi – þ.e. að því er starfsemi innanlands varðar – í þeirri merkingu að óslitin rekstrarsaga tengir þessa tvo aðila. Stjórnvöld á Íslandi hafa raunar greint frá því að nýi bankinn hafi fengið sama nafn og gamli bankinn til þess að unnt væri að nýta víðskiptavildina sem enn tengist nafninu „Landsbankinn“ á Íslandi. Þar eð atvinnustarfsemin, sem Landsbankinn hefur sinnt frá haustmánuðum 2008, hefði stöðvast ef engin aðstoð hefði komið til lítur Eftirlitsstofnun EFTA svo á að bankinn hafi verið illa statt fyrirtæki.
- 168) Við þetta bætist að ráðstafanirnar, sem hér eru til umfjöllunar, eru bæði gerðar í björgunarskyni og vegna endurskipulagningar. Eins og fram kemur í ákvörðuninni um að hefja rannsókn hefði stofnunin að öllum líkindum samþykkt ráðstafanirnar til bráðabirgða sem samrýmanlega björgunaraðstoð hefðu þær verið tilkynntar áður en þær komu til framkvæmda, og síðan tekið endanlega afstöðu til þeirra á grunni framlagðrar áætlunar um endurskipulagningu. Þar eð tilkynning barst ekki tímanlega réðst stofnunin hins vegar í formlega rannsókn og leitaði eftir því að lögð yrði fram áætlun um endurskipulagningu. Eins og nefnt hefur verið er forsendan fyrir því að ráðstafanirnar geti á endanum talist samrýmanlegar gildandi reglum sú að áætlun um endurskipulagningu fullnægi skilyrðum viðeigandi ákvæða í leiðbeinandi reglum Eftirlitsstofnunar EFTA um illa stödd fyrirtæki.

3.1 Lagagrundvöllur mats á því hvort veitt aðstoð samrýmist gildandi reglum: ákvæði stafl. b) í 3. mgr. 61. gr. EES-samningsins og leiðbeinandi reglur Eftirlitsstofnunar EFTA um endurskipulagningu

- 169) Enda þótt ríkisaðstoð við illa stödd fyrirtæki á borð við Landsbankann sé að jafnaði metin með vísan til stafl. c) í 3. mgr. 61. gr. EES-samningsins er ríkisaðstoð heimil með vísan til stafl. b) í sömu málsgrein ef tilgangurinn er sá að „ráða bót á alvarlegri röskun á efnahagslífi aðildarríkis EB eða EFTA-ríkis“. Í samræmi við það sem fram kemur í 8. mgr. leiðbeinandi reglna um bankastofnanir ⁽⁵²⁾ ítrekar Eftirlitsstofnun EFTA að samkvæmt bæði dómaframkvæmd og stjórnsýsluframkvæmd framkvæmdastjórnarinnar leiða ákvæði stafl. b) í 3. mgr. 61. gr. EES-

⁽⁵¹⁾ Sjá í þessu tilliti mál 730/79 *Phillip Morris gegn framkvæmdastjórn*, dómasafn 1980, bls. 2671.

⁽⁵²⁾ Sbr. VIII. hluta leiðbeinandi reglna Eftirlitsstofnunar EFTA um ríkisaðstoð. Tímabundnar reglur sem varða fjármálakreppuna. Beiting ríkisaðstöðarreglna gagnvart ráðstöfunum vegna fjármálastofnana sem gerðar eru í tengslum við yfirstandandi fjármálakreppu í heiminum, sjá slóðina <http://www.eftasurv.int/?l=1&showLinkID=16604&l=1>

samningsins til þröngrar túlkunar á því hvað talist getur alvarleg röskun á efnahagslífi EFTA-ríkis.

- 170) Stjórnvöld á Íslandi hafa gefið þær skýringar, sbr. ítarlega umfjöllun hér á undan, að kerfiskreppa hafi steðjað að íslenska fjármálakerfinu í októbermánuði 2008 og leitt á fáeinum dögum til falls stærstu bankanna og ýmissa stórra sparisjóða. Föllnu fjármálafyrirtækin hafi saman haft meira en 90% markaðshlut í flestum geirum íslenska fjármálamarkaðarins og erfiðleikarnir hafi magnast við það að tiltrú á gjaldmiðli landsins brast. Fjármálakreppan hafi bitnað mjög á almenna hagkerfinu. Þó að rúm þrjú ár séu liðin frá upphafi kreppunnar standi íslenska fjármálakerfið enn ótraustum fótum. Enda þótt aðstæður hafi batnað umtalsvert frá árinu 2008 blasi við að á þeim tíma sem ráðstafanirnar voru gerðar hafi þeim verið ætlað að ráða bót á alvarlegri röskun á íslensku efnahagslífi.

- 171) Af þessum sökum er litið svo á að beita megi stafl. b) í 3. mgr. 61. gr. í þessu tilviki.

Gildissvið orðsendingar um endurskipulagningu

- 172) Í leiðbeiningum Eftirlitsstofnunar EFTA um ríkisaðstoð, kaflanum um endurnýjað rekstrarhæfi og mat á ráðstöfunum til endurskipulagningar í fjármálafyrirtækjum í yfirstandandi fjármálakreppu samkvæmt reglum um ríkisaðstoð⁽⁵³⁾ („leiðbeinandi reglum um endurskipulagningu“), kemur fram hvaða reglur gilda um ríkisaðstoð í tengslum við endurskipulagningu fjármálafyrirtækja í yfirstandandi kreppu. Í reglunum kemur fram að til þess að ráðstafanir geti talist samrýmanlegar stafl. b) í 3. mgr. 61. gr. verði eftirtalin markmið að nást með endurskipulagningu fjármálastofnunar í tengslum við yfirstandandi fjármálakreppu:

- (i) Að bankinn verði rekstrarhæfur á ný
- (ii) Að eigið framlag aðstoðarþegans verði nógu stórt (dreifing útgjaldabyrða sé eðlileg)
- (iii) Að fullnægjandi ráðstafanir verði gerðar til þess að sporna við samkeppnisröskun

- 173) Mat Eftirlitsstofnunar EFTA hér á eftir tekur því til þess, með vísan til fyrirbyggjandi áætlunar um endurskipulagningu Landsbankans, hvort þessum skilyrðum sé fullnægt og hvort aðstoðarráðstafanirnar, sem lýst hefur verið hér á undan, geti talist aðstoð til endurskipulagningar sem sé samrýmanleg gildandi reglum.

3.2 Fyrirtækið gert rekstrarhæft á ný

- 174) Helsta markmið aðstoðar, sem veitt er til endurskipulagningar, er að gera hlutaðeigandi fyrirtæki rekstrarhæft á ný, og mat á því hvort þessu markmiði verði náð með aðstoð til endurskipulagningar er mikilvægur þáttur í að ákvarða hvort sú aðstoð samrýmist gildandi reglum.

- 175) Eins og þegar hefur verið lýst hefur hið mikla umrót í íslensku hagkerfi frá haustmánuðum 2008, tilkoma óvenjulegra ráðstafana á borð við fjármagnshöft, miklar breytingar á lagaumhverfi og þjóðhagshorfur sem enn eru fremur óvissar haft þær afleiðingar að verulegum erfiðleikum er bundið að reka banka með hagnaði og gera hann rekstrarhæfan til frambúðar. Áður en lengra er haldið tekur Eftirlitsstofnun EFTA fram að hafa verður þetta atriði sérstaklega í huga í tengslum við matið sem lýst er hér á eftir.

- 176) Í 2. undirkafla leiðbeinandi reglna um endurskipulagningu kemur fram að stjórnvöld í EES-ríkinu skuli leggja fram tæmandi og ítarlega áætlun um endurskipulagningu sem hafi að geyma allar upplýsingar um viðskiptalíkan bankans og geri hann rekstrarhæfan á ný. Samkvæmt 10. mgr. reglnanna ber að tilgreina í áætluninni orsakir þess að bankinn á í erfiðleikum og hverjir veikleikar hans eru og lýsa því í stórum dráttum hvernig fyrirhugaðar endurskipulagningaraðgerðir eiga að ráða bót á þeim grundvallarvanda sem bankinn glímur við.

- 177) Eins og þegar hefur komið fram er fjallað um orsakir erfiðleikanna, sem Landsbankinn gamli glímdi við, bæði í endurskipulagningaráætluninni og skýrslu rannsóknarnefndar Alþingis. Meðal þess helsta, sem tilgreint var í síðarnefnda skjalinu sem orsakir að því er bankann varðaði, var slök áhættustýring, ótæpileg áhættusækni, nán tengsl eigenda og stærstu lántaka, of mikill vöxtur á stuttum tíma, reynsluleysi á alþjóðamörkuðum og rúmar útlánareglur. Þá hafi skortur á innra

⁽⁵³⁾ Endurfjármögnun fjármálastofnana í yfirstandandi fjármálakreppu: takmörkun aðstoðar við nauðsynlegt lágmark og varnir gegn óhöflegri samkeppnisröskun, reglurnar samþykktar í stjórn Eftirlitsstofnunar EFTA 25. nóvember 2009 sem VIII. kafla: Tímabundnar reglur sem varða fjármálakreppuna, gildistíminn framlengdur samkvæmt leiðbeinandi reglum um fjármálakreppuna 2012. Sjá vefsetur Eftirlitsstofnunar EFTA: <http://www.eftasurv.int/media/state-aid-guidelines/Part-VIII---Return-to-viability-and-the-assessment-of-restructuring-measures-in-the-financial-sector.pdf>

eftirliti ásamt meingallaðri fyrirtækismenningu og rekstrarstefnu einnig stuðlað að falli bankans. Bankinn reiddi sig jafnframt að miklu leyti á skammtíma fjármögnun á heildsölumarkaði og varð að safna miklum innstæðum erlendis til þess að afla fjár til rekstrarins. Þetta varð til þess að auka enn á gjaldeyrismissvægið sem bankinn glímdi þegar við.

Eftirlitsráðstafanir til þess að tryggja rekstrarhæfi

- 178) Eftirlitsstofnun EFTA telur að ýmsar séríslenskar orsakir hafi einnig stuðlað að gjaldþroti Landsbankans gamla og hrúni íslenska fjármálageirans og tengjast þær smæð hans og þeim brotalömunum á sviði reglusetningar og eftirlits sem rannsóknarnefnd Alþingis dró fram. Til lengri tíma litit er því rekstrarhæfi Landsbankans, rétt eins og annarra íslenskra banka, einnig undir því komið að ráðin verði bót á þessum brotalömunum á sviði eftirlits og reglusetningar.
- 179) Í þessu tilliti tekur Eftirlitsstofnun EFTA mið af þeim breytingum sem stjórnvöld á Íslandi hafa gert til bóta á gildandi reglum og eftirliti, sjá nánar í viðauka.
- 180) Í fyrsta lagi hefur Fjármálaeftirlitið fengið auknar heimildir, meðal annars til inngrípa að því er varðar stórar einstakar stöður og áhættu sem þeim tengist, en með þessu er að álit stofnunarinnar brugðist við einum þeirra þátta sem stuðluðu að fjármálahruninu.
- 181) Í öðru lagi hafa tímabundnar kröfur um hátt CAD-hlutfall og ýmis ákvæði um veðhæfi, einkum bannið við lánveitingum gegn veði í eigin hlutabréfum, það markmið að koma í veg fyrir að íslenskir bankar byggja aftur upp rekstur með veikri eiginfjárstöðu. Eftirlitsstofnun EFTA lítur svo á að þessar ráðstafanir muni auka mótstöðuafli íslensku bankanna.
- 182) Í þriðja lagi hafa ýmsar ráðstafanir komist til framkvæmda sem tengjast hæfi stjórnskipulaganna og launagreiðslum til þeirra. Þá hafa tekið gildi hertar reglur um útlán til tengdra aðila (til dæmis eigenda) og Fjármálaeftirlitið getur nú bannað banka að hafa tiltekna starfsemi með höndum. Reglur um ytri og innri endurskoðun hafa einnig tekið breytingum. Til að mynda hefur verið stýttur sá tími sem ytri endurskoðandi getur verið að störfum fyrir einn og sama banka. Eftirlitsstofnun EFTA telur jákvætt að markmiðið með þessum ráðstöfunum er að hindra endurtekningu fyrri atburðarásar þar sem eigendur og yfirstjórnendur eiga í hlut. Ráðstafanirnar fela einnig í sér aukið eftirlit með ytri áhættu, en hvorttveggja dregur þetta úr hættunum sem stafa að rekstrarhæfi bankanna.
- 183) Í fjórða lagi hefur komið fram hjá stjórnvöldum á Íslandi að önnur ástæða fyrir fyrirnefndum heimildum Fjármálaeftirlitsins til að setja starfsemi banka skorður sé hversu miklum innstæðum íslensku viðskiptabankarnir söfnuðu að sér í aðdraganda kreppunnar. Stofnuninni virðist einnig sem hinar nýju reglur um lausafjástöðu og gjaldeyrisjöfnuð⁽⁵⁴⁾ hafi í för með sér nokkrar hömlur á því hversu miklum innstæðum bankarnir geta safnað erlendis í hlutfalli við aðra starfsemi sína ef hætta er á að það veiki rekstur þeirra og geri þá berskjaldaðri fyrir gjaldmiðla- og lausafjárahættu. Það er ánægjuefni að stjórnvöld á Íslandi skuli hafa brugðist við þessum galla á regluverkinu.

Áætlun um endurskipulagningu Landsbankans

- 184) Að því er varðar endurskipulagningaráætlunina og ráðstafanir er snúa að bankanum sjálfum hefur Landsbankinn í aðalatriðum tekið upp hefðbundnari rekstrarhætti banka og einbeitt sér nú að kjarnastarfsemi sinni, þ.e. almennri viðskiptabanka- og fyrirtækjaþjónustu innanlands, en hún verður fyrst og fremst fjármögnuð með almennum innlánum á innanlandsmarkaði.
- 185) Eins og þegar hefur komið fram var Landsbankinn þegar frá stofnun miklu minna skuldbettur en fyrirrennari hans. Þar eð heildsöluskuldir urðu að mestu eftir í þrotabúi Landsbankans gamla þarf bankinn samkvæmt endurskipulagningaráætluninni ekki að treysta á endurfjármögnun með

⁽⁵⁴⁾ Nýjar reglur Seðlabanka Íslands um gjaldeyrisjöfnuð öðluðust gildi 1. janúar 2011. Tilgangur reglnanna er að takmarka gengisáhættu með því að koma í veg fyrir að gjaldeyrisjöfnuður fari fram úr tilteknum mörkum. Meðal helstu breytinga frá áðurgildandi reglum er að leyfileg opin staða í einstökum erlendum gjaldmiðlum hefur verið lækkuð úr 20% í 15% af eiginfé og leyfilegur heildargjaldyrisjöfnuður lækkaður úr 30% í 15%. Þá er í reglunum kveðið á um ítarlegri skýrsluskil vegna gjaldeyrisjafnaðar og felur það í sér að skuldir og eignir í erlendum gjaldmiðlum eru flokkaðar eftir tegund í útlán, skuldabréf, hlutabréf, hlutdeildarskírteini verðbréfasjóða, innlán, ávöxtunarsamninga, skuldir við Seðlabanka o.s.frv. Víki gjaldeyrisjöfnuður frá þeim mörkum sem tilgreind eru í reglunum ber hlutaðeigandi fjármálafyrirtæki að grípa til aðgerða til að eyða frávikinum eigi síðar en innan þriggja viðskiptadaga. Takist þetta ekki er Seðlabankanum heimilt að leggja á dagsektir. Seðlabankinn hefur einnig farið aðrar leiðir til þess að draga úr gjaldeyrismissvægi, meðal annars með því að gera gjaldeyrissskiptasamning við einn viðskiptabankanna og stunda kaup á erlendum gjaldeyri. Að sögn Seðlabankans stuðla þessar ráðstafanir að fjármálastöðugleika og styrkja óskuldbettan gjaldeyrisforða bankans.

útgáfu ótryggðra skuldabréfa á alþjóðamörkuðum, en þar yrði að öllum líkindum á brattan að sækja við þær aðstæður sem nú ríkja.

- 186) Raunar kom í ljós að sá háttur að treysta á endurfjármögnun á heildsölumörkuðum og síðar gegnum erlendar innstæður var ein helsta ástæðan fyrir því að Landsbankinn gamli komst í þrot. Fjármögnun nýja Landsbankans hefur aftur á móti byggst að miklu leyti á innstæðum og eiginfé hingað til (eða að meira en 70%) og í endurskipulagningaráætluninni er gert ráð fyrir að hlutur innlána af heildarskuldbindingum aukist lítið eitt. Af endurskipulagningaráætluninni má ráða að endurfjármögnun verði ekki þörf í neinum verulegum mæli á endurskipulagningartímanum [...] og Eftirlitsstofnun EFTA lýsir ánægju með að í forsendum, sem spáin um fjármögnun byggist á, skuli hvorki vera gert ráð fyrir því að bankanum takist að afla sér á ný fjár á alþjóðamörkuðum fyrir ótryggðar skuldbindingar né að hann fari þá nokkuð greiðari leið að gefa út tryggð skuldabréf.
- 187) Að því er varðar leiðina, sem hér var nefnd, að gefa út ótryggð skuldabréf með góðum árangri vísa stjórnendur bankans til þess að þótt áhugi fjárfesta á slíkum skuldbindingum sé nú með minnsta móti geti hann farið vaxandi á ný þegar felld verður niður ótakmörkuð ábyrgð á innstæðum – og þó einkum kröfuforgangur innstæðna – en sú trygging gerir aðrar tegundir skuldbindinga minna áhugaverðar um þessar mundir.
- 188) Eftirlitsstofnun EFTA lítur svo á að með vísan til þeirra málsatvika sem stjórnvöld á Íslandi hafa lýst virðist bankanum hafa verið tryggð örugg fjármögnun til loka endurskipulagningartímans. Með hliðsjón af óvissunni sem ríkir um innstæðutrygginguna og fjármagnshöftin, svo og að óljóst er um framtíðarþróun á lánamörkuðum (fyrir ríkisskuldur), er ógerningur að segja fyrir um hvort áætlanir um fjármögnun Landsbankans muni ganga eftir þegar til lengri tíma er lítið. Þar eð fjármögnunaráformin einkennast af stöðugleika, einkum á þann hátt að á endurskipulagningartímanum byggjast þau að miklu leyti á innlánum og eiginfé og að sú tegund skuldbindinga vegur þyngst á efnahagsreikningnum, fellst Eftirlitsstofnun EFTA á að enda þótt vikið væri lítillaga frá fjármögnunaráætluninni myndi það ekki ógna rekstrarhæfi bankans.
- 189) Á eignahlið efnahagsreikningsins er til þess að líta að áhættusamar erlendar eignir voru að mestu skildar eftir í þrotabúi Landsbankans gamla. Efnahagsreikningurinn hefur af þeim sökum minnkað um hér um bil 75%. Helsta brotalömin í viðskiptalíkani Landsbankans gamla – þ.e. að treyst var á áhættusamar erlendar eignir og bankinn einkum gerður mjög háður hagnaði af fjárfestingarbankastarfsemi (sem nam 43% alls hagnaðar fyrir kreppu) án þess að viðeigandi áhættumat færi fram og af takmarkaðri þekkingu á markaðnum – er þar með úr sögunni. Stofnunin telur ánægjulegt að samkvæmt endurskipulagningaráætluninni verður starfsemi af þessu tagi ekki tekin upp hjá bankanum í framtíðinni, heldur verður áherslan á hefðbundna kjarnastarfsemi.
- 190) Augljóst má vera að bankinn hefur stækkað eftir að hann var settur á stofn, einkum vegna kaupanna á SpKep og SpSv sem fjallað er um hér á undan. Samkvæmt endurskipulagningaráætluninni hefur þetta þó óveruleg áhrif á viðskiptalíkan Landsbankans enda voru eignir SpKep og SpSv að mestu innlendar og eignasafnið svipað að uppbyggingu og hjá Landsbankanum. Hvað sem öðru líður lítur Eftirlitsstofnun EFTA svo á að eignasala, sem Landsbankinn hefur skuldbundið sig til og nánar er fjallað um hér á eftir, muni gera bankanum auðveldara um vik að einbeita sér að kjarnastarfsemi sinni. Sú skuldbinding bankans að loka [...] útibúum á endurskipulagningartímanum mun stuðla að hagræðingu í rekstri hans.
- 191) Bankinn glímir við það erfiða úrlausnarefni að endurskipuleggja lán sem flutt voru til hans frá Landsbankanum gamla. Í því tilliti telur stofnunin jákvætt að sú endurskipulagning skuli vera eitt af forgangsverkefnum bankans eins og sjá má af þeim fjölmörgu skuldaúrræðum, bæði almennum og sérsníðnum, sem bankinn hefur boðið yfirsíðsettum viðskiptavinum sínum. Þá hefur verið komið á fót vel mönnuðu sviði til þess að annast endurskipulagningu eigna. Enda þótt sú vinna hafi gengið hægar en upphaflega var áætlað hefur þegar mikið áunnist. Til dæmis var svo komið 30. mars 2012 að skuldaaðlögun af einhverju tagi hafði átt sér stað í tengslum við 75% allra skulda sem nauðsynlegt taldist að endurskipuleggja. Þá nægði aðlögunin í langflestum tilvikum til þess að gera lántökunum kleift að greiða af lánum sínum, samkvæmt þeim tölum sem stjórnvöld á Íslandi hafa látið í té.
- 192) Eftirlitsstofnun EFTA telur þetta vísendingu um að Landsbankinn hafi beitt traustum aðferðum

við endurskipulagninguna og sönnun þess að stjórnendur bankans hafi gert það að áherslumáli að endurskipuleggja lánasafn hans. Árangur bankans til þessa bendir jafnframt til þess að það sé raunhæft markmið að 92% allrar endurskipulagningar (miðað við heildarverðmæti lána) verði lokið fyrir árslok 2012.

- 193) Eftirlitsstofnun EFTA lýsir einnig ánægju með að í endurskipulagningaráætluninni er aðeins gert ráð fyrir [...] % vexti útlána til viðskiptavina á endurskipulagningartímanum. Þetta virðist trúverðugt markmið við þær efnahagsaðstæður sem nú ríkja. Þá má telja að aukið vægi hlutabréfa og hlutafjárgerninga, einkum sú sala á [...] sem bankinn hefur skuldbundið sig til (sjá viðauka), muni draga enn frekar úr áhættu í eignasafni Landsbankans.
- 194) Komi ekki til óvæntra sviptinga í íslensku eða erlendu þjóðhagsumhverfi má ætla, þegar málið er skoðað í heild, að efnahagsreikningur Landsbankans verði orðinn tiltölulega traustur ekki síðar en við lok endurskipulagningartímans og lánasöfnin í skilum.
- 195) Eins og fram hefur komið var veikt eiginfê Landsbankans gamla eitt af því sem leiddi til falls bankans. Í áætluninni um endurskipulagningu Landsbankans er gert ráð fyrir að CAD-hlutfall hans verði allan endurskipulagningartímann til muna herra en sem nemur 16% lágmarkshlutfalli. Það hlutfall er jafnframt mun herra en 10,5% lágmarkið sem sett er í væntanlegum Basel III-reglum. Jafnvel samkvæmt álagsprófunum Landsbankans, sem teljast nægilega strangar og í samræmi við þann áskilnað leiðbeinandi reglna um endurskipulagningu að miða skuli við „að nokkrir mismunandi þættir valdi álagi á bankann samtímis og að langvarandi efnahagssamdráttur verði á heimsvísu“ (sjá 13. mgr. reglnanna), myndi CAD-hlutfallið ekki falla niður fyrir þessi háu viðmiðunarmörk. Eftirlitsstofnun EFTA telur það bera vott um aðgát og áherslu á öryggi að jafnvel við þær álagsaðstæður sem gengju næst eiginfjárstöðu Landsbankans – þ.e. í meginatriðum ef evrusvæðið liðaðist sundur – hefði bankinn yfir að ráða umframeiginfê sem næmi [...] %, og hann hefur fyrir vikið verulegt svigrúm til að bregðast við óvæntum áföllum í rekstrarumhverfi eins og því sem lýst er hér á undan.
- 196) Við þetta bætist að CAD-hlutfall Landsbankans hækkar væntanlega smám saman eftir því sem liður á endurskipulagningartímann. Með vísan til þessara atriða telur Eftirlitsstofnun EFTA að fjármögnun Landsbankans geri honum nægilega vel kleift að standa af sér áföll.
- 197) Að því er varðar lausafjástöðu bankans lítur Eftirlitsstofnun EFTA til þess að hún virðist sem stendur nægilega traust og að ekkert bendi til þess að hún muni veikjast sem nokkru nemur á endurskipulagningartímanum. Það er ánægjuefni að vinna skuli þegar vera hafin við að laga lausafjárstefnu bankans að kröfum samkvæmt væntanlegum Basel III-reglum. Stofnunin telur að núverandi lausafjárþekja bankans, þ.e. [...] %, sé visbending um að gætilega sé farið fram, einkum þegar litið er til þess að lausafjárþekja reyndist að meðaltali 83% í könnun sem gerð var á vegum Alþjóðagreiðslubankans og tók til yfir 200 banka ⁽⁵⁵⁾. Þá telur stofnunin að álagsprófun á lausafjárlutfalli Landsbankans sýni að lausafjárstaða hans sé traust.
- 198) Eftirlitsstofnun EFTA lýsir einnig ánægju með að breytingar skuli hafa orðið á stjórnarháttum Landsbankans og endurnýjun átt sér stað í lykilstöðum. Á svipaðan hátt telur hún að með því að efla hlutverk áhættustýringar, sbr. umfjöllun hér á undan, sé brugðist við veikleika í viðskiptalíkani Landsbankans og stuðlað að hlutlægara og faglegra mati á áhættu í rekstri bankans.
- 199) Í leiðbeinandi reglum um endurskipulagningu er einnig kveðið á um að í endurskipulagningaráætluninni skuli skýra hvaða leiðir bankinn hyggist fara til að byggja upp rekstrarhæfi sitt til frambúðar þannig að hann geti sem fyrst hætt að þiggja ríkisaðstoð. Nánar tiltekið verður arðsemi eiginfjár bankans að vera fullnægjandi eftir að allur reglulegur rekstrarkostnaður hefur verið greiddur og viðeigandi eftirlitskröfum hefur verið fullnægt. Hér er einkum að nefna 13. mgr. reglnanna, en þar kemur fram að rekstrarhæfi til frambúðar sé náð þegar bankinn getur staðið undir öllum kostnaðarþáttum, þ.m.t. afskriftum og fjármagnsliðum, og arðsemi eiginfjár er viðunandi að teknu tilliti til áhættustöðu bankans.
- 200) Áður en lengra er haldið minnir Eftirlitsstofnun EFTA á að efnahagsaðstæðurnar, sem Landsbankinn býr við, yrðu að teljast hverjum banka örðugt rekstrarumhverfi. Stofnunin telur jafnframt að allir íslenskir bankar glími nú við það erfiða verkefni að gæta jafnvægis milli þeirra

⁽⁵⁵⁾ Sjá <http://www.bis.org/press/p120412a.htm>

markmiða að auka arðsemi og að viðhalda öruggu (þ.e. háu) eiginfjárlutfalli. Með þetta í huga telur stofnunin áætlaða arðsemi samkvæmt endurskipulagningaráætluninni viðunandi, enda verður sú arðsemi nægilega mikil allan endurskipulagningartímann þrátt fyrir hátt eiginfjárlutfall. Árin 2009 til 2014 á arðsemi eiginfjár að sveiflast á bilinu $>5\%$ til $>15\%$.

- 201) Eins og þegar hefur verið fjallað um má hins vegar rekja þessa sveiflu fyrst og fremst til óreglulegra aðstæðna og atburða, til að mynda virðisaukningar eigna sem fluttar voru frá Landsbankanum gamla. Hér kann einnig að hafa áhrif ef betur tekst til við sölu dótturfélaga en vænst hafði verið, annars vegar, og hins vegar ef færa þarf niður bókvirði eigna vegna nýlegs dóms Hæstaréttar um gengistryggð lán. Útreikningar stjórnvalda á Íslandi, en í þeim hafa þessir óreglulegu liðir verið fjarlægðir af rekstrarreikningnum, benda til þess að hagnaður bankans hafi verið tiltölulega stöðugur allt frá árinu 2011 og verði það áfram. Skýrsla Bankasýslu ríkisins, sem getið er um hér á undan, virðist styðja þessa niðurstöðu. Óljóst er hvort þessir útreikningar eiga eingöngu að sýna „kjarnaarðsemi“ bankans. Eftirlitsstofnun EFTA bendir þó á að vægi afsláttarins minnkar hratt eftir því sem liður á endurskipulagningartímann og að stjórnendur bankans gera samkvæmt endurskipulagningaráætluninni ráð fyrir að „kjarnahagnaður“ verði um [...] til [...] milljarðar kr. á ári árin 2012 til 2014.
- 202) Þegar hefur verið minnst á suma helstu og ítarlegustu þætti fjárhagsáætlunarinnar. Eftirlitsstofnun EFTA lítur svo á að byggt sé á nægilega varfærnislegum forsendum þegar á heildina er lítið, með vísan til þess hversu örðugt rekstrarumhverfið er. Að því er varðar vaxtamuninn bendir Eftirlitsstofnun EFTA á að jafnvel með áætlaðri lækkun í [...] % yrði hann fremur mikill í alþjóðasamanburði ⁽⁵⁶⁾. Að sögn stjórnvalda á Íslandi hefur vaxtamunur verið nálægt þessari tölu eða enn meiri undanfarna áratugi. Ástæðuna má meðal annars rekja til hærri vaxtastigs á Íslandi, lægra hlutfalls húsnæðislána í lánasöfnunum og minna rekstrarumfanga bankanna. Eftirlitsstofnun EFTA lítur svo á að hér sé um eðlilegar skýringar að ræða og telur því að fjárhagsáætlunin sé nægilega trúverðug að þessu leyti.
- 203) Auknar þóknunatekjur verða einnig mikilvægur þáttur í arðsemi bankans í framtíðinni, og er gert ráð fyrir að þær aukist um hér um bil [...]. Sú aukning myndi þá skila tekjum að fjárhæð yfir [...] milljarða kr. á árinu 2014. Stjórnvöld á Íslandi telja að hér sé um að ræða trúverðugar spár með vísan til þess að eftir fall bankanna og upptöku fjármagnshafta hafi nær alveg tekið fyrir starfsemi á borð við viðskipti sem tengjast hlutabréfa- og gjaldeyrismarkaði.
- 204) Stjórnendur bankans hafa gert ýmsar ráðstafanir til hagræðingar og til að minnka útgjöld, eins og þegar hefur verið nefnt, og má þar telja áðurnefnd áform um fækkun starfsmanna, skuldbindingu um að loka [...] útibúum og almenna hagræðingu í rekstri. Búast má við að kostnaðarhlutfallið lækki vegna þessara ráðstafana úr 57,2% í [...] % árið 2014. Eftirlitsstofnun EFTA lýsir ánægju með þessar aðgerðir, enda virðist núverandi hlutfall býsna hátt í alþjóðasamanburði. Stofnunin telur jafnframt sennilegt að þessu markmiði verði náð.
- 205) Auk þess sem hér hefur verið nefnt má ljóst vera að endurskipulagningaráætlunin hvílir á fjölmörgum öðrum forsendum. Eftirlitsstofnun EFTA hefur leitast við að kanna sem best þær forsendur sem mestu virðast skipta og ætla má að ráði mestu um rekstrarhæfi Landsbankans í framtíðinni. Þjóðhagslegar forsendur virðast í samræmi við spár Seðlabanka Íslands. Forsendurnar, sem endurskipulagningaráætlunin er byggð á, virðast í heild einkennast af nægilega mikilli varfærni til þess að álykta megi að ráðstafanir bankans á svæði endurskipulagningar nægi til þess að tryggja rekstrarhæfi hans til frambúðar nema til komi óvænt áföll sem eru stærri og afdrifaríkari en fyrirséð var.
- 206) Með hliðsjón af því, sem hér hefur verið rakið, telur Eftirlitsstofnun EFTA að með endurskipulagningaráætluninni sé sýnt fram á að bankinn geti orðið rekstrarhæfur á ný til frambúðar. Það er því niðurstaða stofnunarinnar að fullnægt sé ákvæðum 2. undirkafla leiðbeinandi reglna um endurskipulagningu.

3.3 Eigið framlag/dreifing útgjaldabyrða

- 207) Ákvæði 22. mgr. leiðbeinandi reglna um endurskipulagningu hljóðar svo: „Til þess að hamla megi gegn hugsanlegri samkeppniströskun og ráða bót á freistnivanda skal takmarka aðstoð við það sem telst nauðsynlegt; jafnframt verður hæfilega hátt framlag til endurskipulagningarinnar

⁽⁵⁶⁾ Sbr. til dæmis skýrslu Seðlabanka Íslands Fjármálastöðugleiki 2011/2, en samkvæmt henni er vaxtamunurinn um 2–3 sinnum meiri á Íslandi en á hinum Norðurlöndunum.

að koma frá aðstoðarþeganum sjálfum. Bankinn og hluthafar hans verða að leggja sitt af mörkum til endurskipulagningarinnar eftir því sem unnt er. Þetta er nauðsynlegt til þess að tryggt sé að bankarnir, sem njóta björgunaraðstoðar, séu látnir bera fullnægjandi ábyrgð á afleiðingum fyrri athafna sinna og til þess að búa þeim viðeigandi hvata til athafna í framtíðinni.“

- 208) Í þessu tilliti ítrekar Eftirlitsstofnun EFTA að einn þáttur þessa máls hefur úrslitaáhrif. Þegar Landsbankinn var stofnaður utan um innlenda starfsemi Landsbankans gamla þurrkaðist eign hluthafa í síðarnefnda bankanum út með öllu og sú fjárfesting hefur því stuðlað að endurskipulagningu Landsbankans eins og mest mátti verða. Þá þurftu lánardrottinn Landsbankans gamla að sæta miklu tapi ⁽⁵⁷⁾ eða að minnsta kosti að bera þá áhættu að fjárfesting þeirra væri háð afrakstri eigna sem færðar voru til Landsbankans (á grundvelli skilyrta skuldabréfsins). Skilyrðinu um eðlilega dreifingu útgjaldabyrða er því fullnægt að því er eigendur og lánardrottinn Landsbankans gamla varðar og leyst hefur verið úr freistnivanda í þessu samhengi.
- 209) Auk þess, sem hér hefur verið nefnt, verður Eftirlitsstofnun EFTA að meta hvort ríkisaðstoð, sem Landsbankinn hefur þegið, hefur takmarkast við lægstu fjárhæð sem unnt var að komast af með.
- 210) Að því er varðar fjármögnunarráðstafanirnar var eiginfjárstaða Landsbankans við stofnun lægri en sem nam eiginfjárkröfum Fjármálaeftirlitsins (13% í stað 16%). Eftir að samkomulag náðist við Landsbankann gamla árið 2009 hækkaði CAD-hlutfallið í 15%, eða einu prósentustigi undir lágmarki Fjármálaeftirlitsins, og veitti það þá tímabundna undanþágu. Í þessu samhengi bendir Eftirlitsstofnun EFTA á að eiginfjárlutfallið (eins og vænta mátti að það yrði) var fyrst og fremst háð réttu mati á virði eignanna sem færðust frá Landsbankanum gamla til Landsbankans. Sú þróun mála að CAD-hlutfall Landsbankans styrktist síðar nógu mikið til þess að hann gæti tekið við starfsemi SpKef, og þar á eftir SpSv, hefur verið skýrð með vísan til þess að bókvirði yfirfærðu eignanna hafi verið hækkað. Þó að CAD-hlutfallið hafi síðar orðið svo hátt nægir það að áliti Eftirlitsstofnunar EFTA ekki til að álykta að ríkisvaldið hafi lagt Landsbankanum til of mikið eiginfé í upphafi.
- 211) Í 26. mgr. leiðbeinandi reglna um endurskipulagningu kemur fram að bankar, sem hljóti aðstoð til endurskipulagningar, verði „að geta staðið undir greiðslu endurgjalds fyrir eiginfé, m.a. arðgreiðslum og vaxtagreiðslum af útistandandi víkjandi lánum, með hagnaði af starfsemi sinni“.
- 212) Eftirlitsstofnun EFTA skýrði árið 2012 hvernig túlka bæri leiðbeinandi reglur stofnunarinnar um ríkisaðstoð með tilliti til eiginfjárframlaga sem eiga sér stað með hlutafjáráaukningu. Eftirfarandi ákvæði er að finna í 7.–8. mgr. leiðbeinandi reglna um fjármálakreppuna: „Í ljósi breytinga á reglum og breytts markaðsumhverfis á Eftirlitsstofnun EFTA von á að eiginfjárframlög geti, þegar fram líða stundir, oftast verið í formi hluta með breytilegt endurgjald. Skýring á reglum um verðlagningu eiginfjárframlaga er æskileg þar eð endurgjald slíkra hluta er í formi (óviss) arðs og söluhagnaðar, sem gerir erfitt um vik að meta beint endurgjald slíkra gerninga fyrir fram. Eftirlitsstofnun EFTA mun því meta endurgjald slíkra eiginfjárframlaga á grundvelli útgáfuverðs hlutanna. Afslátturinn af eiginfjárframlagi, miðað við verð á hlut (eftir leiðréttingu vegna „þynningaráhrifa“) rétt fyrir tilkynningu um eiginfjárframlagið, skal vera verulegur til þess að ríkið fái sanngjarna tryggingu fyrir viðunandi endurgjaldi“ ⁽⁵⁸⁾.
- 213) Eftirlitsstofnun EFTA lítur svo á að þetta ákvæði varði ekki með beinum hætti málið sem hér er til umfjöllunar, enda snýst það strangt til tekið um fjármögnun ríkisins á nýjum banka. Sú aðgerð gat því ekki orðið til þess að þynna eign fyrri hluthafa í eiginlegri merkingu orðsins. Hugsunin að baki ákvæðinu er þó sú að eignarhlutir, sem þynntir hafa verið nægilega mikið, svo og væntanlegar arðgreiðslur skuli renna til ríkisins vegna þeirrar áhættu sem það tók á sig með eiginfjárframlagi til illa stadds fyrirtækis.
- 214) Í málinu, sem hér liggur fyrir, blasir við að meirihlutaeign í Landsbankanum (81,33%) er nú í höndum ríkisins og að sama hlutfall arðgreiðslna mun því renna til þess í framtíðinni, en fyrrverandi hluthafar fá aftur á móti ekkert í sinn hlut. Núverandi eigendur minni hluta í bankanum, þ.e. fyrrverandi kröfuhafar, fá nokkurn hluta væntanlegra arðgreiðslna. Á hinn bóginn þurfa þeir að öllum líkindum að þola mikið tap, eins og þegar hefur verið lýst.

⁽⁵⁷⁾ Enn er óvíst hversu mikið tapið verður nákvæmlega, og það verður mismikið eftir forgangi hverrar kröfu. Vísibendingu um hversu mikið tapið gæti orðið samkvæmt því sem nú er áætlað má lesa út úr http://www.lbi.is/library/Opin-gogn/skyrslan/Opna%20neti%20-%20CreditorsMeeting_31Mai2012%20-%20islenskaME.pdf, en þar er gert ráð fyrir að skuldir þrotabúsins nemi hér um bil þreföldu andvirði eigna.

⁽⁵⁸⁾ Leiðbeinandi reglur um fjármálakreppuna 2012, reglurnar samþykktar í stjórn Eftirlitsstofnunar EFTA 14. desember 2011 sem VII. kafli: Tímabundnar reglur sem varða fjármálakreppuna. Sjá vefsetur Eftirlitsstofnunar EFTA: <http://www.eftasurv.int/media/state-aid-guidelines/Part-VIII---Financial-Crisis-Guidelines-2012.pdf>. Leturbreyting hér.

- 215) Þá hefur afkoma Landsbankans verið allgóð allt frá stofnun og samkvæmt endurskipulagningaráætluninni er gert ráð fyrir að jafn og stöðugur hagnaður verði af rekstri hans næstu árin. Eftirlitsstofnun EFTA lítur því svo á að fullnægt hafi verið áskilnaði 26. mgr. leiðbeinandi reglna um endurskipulagningu, sbr. einnig 8. mgr. leiðbeinandi reglna um fjármálakreppuna 2012.
- 216) Þó að ríkisaðstoð sé fölginn í sumum þáttum SpKef-viðskiptanna, sem lýst er hér á undan, lítur Eftirlitsstofnun EFTA svo á að við gerð þess samnings hafi verið leitast við að hindra að Landsbankinn öðlaðist beint fjárhagslegt forskot. Í þessu tilliti vísar stofnunin til þess að endanleg greiðsla fyrir að taka við innstæðum SpKef réðst af ákvörðun óvilhallrar úrskurðarnefndar. Viðskiptin fela þannig í meginatriðum í sér umsamda greiðslu til Landsbankans fyrir að taka við innstæðuskuldbindingum SpKef. Eftirlitsstofnun EFTA lítur ekki svo á að þessi aðstoð skipti sköpum um mat á dreifingu útgjaldabyrða. Þær afleiðingar viðskiptanna að Landsbankinn aflar sér aukinnar viðskiptavildar og stækkar markaðshlut sinn hafa hins vegar meiri þýðingu í tengslum við matið á hugsanlegri samkeppnisröskun, sjá hér á eftir.
- 217) Að því er varðar innstæðutrygginguna hefur Eftirlitsstofnun EFTA loks gefið til kynna í ákvörðuninni um að hefja rannsókn að með hliðsjón af hinum afar óvenjulegu aðstæðum sem ríktu á þessum tíma gæti það talist samræmast meðalhófi að gera slíka ráðstöfun til þess að verja fjármálastöðugleika á Íslandi. Aftur á móti er augljóst að samþykki fyrir slíkri aðstoð getur ekki gilt um ótiltekinn tíma.
- 218) Stofnunin er því þeirrar skoðunar að til þess að þessi ríkisaðstoð geti talist takmörkuð við lægstu fjárhæð sem unnt hafi verið að komast af með verði að binda enda á hana svo fljótt sem auðið er. Eftirlitsstofnun EFTA telur því ánægjuefni að stjórnvöld á Íslandi hyggist afnema ábyrgðina á innstæðum áður en fjármagnshöftum verður aflétt, en nú er áformað að það gerist eigi síðar en í árslok 2013.
- 219) Með vísan til þess að losun fjármagnshafta getur dregist og þess álits Eftirlitsstofnunar EFTA að rekstrarhæfur banki verði að geta keppt á markaði án verndar af því tagi sem allsherjarábyrgð á innstæðum er verður heimild fyrir innstæðutryggingunni látin gilda til ársloka 2014⁽⁵⁹⁾. Eftir þann tíma má verndun innstæðna aðeins byggjast á ákvæðum EES-löggjafar um innstæðutryggingar.
- 220) Eftirlitsstofnun EFTA ályktar að með endurskipulagningaráætlun Landsbankans sé tryggt að aðstoð takmarkist við lægstu fjárhæð sem unnt sé að komast af með, svo og að félagið sem nýtur aðstoðarinnar svo og hluthafar og kröfuhafar eldri bankans hafi tekið á sig verulegan hluta útgjaldabyrðanna. Endurskipulagningaraðstoðin fullnægir þannig ákvæðum 3. undirkafla leiðbeinandi reglna um endurskipulagningu.

3.4 Spornað við samkeppnisröskun

- 221) Í leiðbeinandi reglum um endurskipulagningu, 4. undirkafla, 29.–32. mgr., segir:

„Stöðugleiki fjármálakerfisins er eftir sem áður meginmarkmiðið með aðstoð sem fjármálafyrirtækjum er veitt þegar kerfiskreppa steðjar að, en aðgerðir til að standa vörð um stöðugleika kerfisins til skamms tíma litið mega ekki grafa undan jafnræði og samkeppni á markaðnum til frambúðar. Í þessu tilliti er mikils um vert að hamlad sé gegn samkeppnisröskun af völdum ríkisaðstoðar [...] Ráðstafanir, sem gerðar eru til að hamlar gegn samkeppnisröskun, verður að sníða sérstaklega að þeirri tegund röskunar sem reynist vera fyrir hendi á mörkuðum sem viðkomandi banki verður starfandi á eftir að hann er orðinn rekstrarhæfur aftur í kjölfar endurskipulagningar, og byggja slíkt jafnframt á samhæfðri stefnu og grundvallarsjónarmiðum. Í mati sínu á því hversu mikil þörf er á slíkum ráðstöfunum tekur Eftirlitsstofnun EFTA mið af því hversu umfangsmikil og víðtæk sú starfsemi yrði sem hlutaðeigandi banki hefði með höndum eftir að lokið væri trúverðugri endurskipulagningaráætlun samkvæmt 2. undirkafla. [...] Það fer eftir tvennu hvaða tegund ráðstafana er beitt og með hvaða sniði þær verða: í fyrsta lagi fjárhæð aðstoðarinnar, og með hvaða skilyrðum og við hvaða skilyrði hún var veitt, og í öðru lagi hvaða þættir einkenna markaðinn eða markaðina þar sem starfsemi bankans, sem fær aðstoð, mun fara fram.

Að því er fyrrnefnda atriðið snertir getur verið mikill munur á ráðstöfunum, sem gerðar eru til að hamlar gegn röskun, bæði eftir því hversu mikil aðstoð er veitt og eftir því hvernig útgjaldabyrðarnar skiptast og hvaða endurgjald kemur fyrir aðstoðina. Í almennum atriðum gildir að því meiri útgjöld sem bankinn tekur á sig og því stærra sem eigið framlag hans er þeim mun minna fer fyrir neikvæðum afleiðingum sem rekja má til freistnivanda.

⁽⁵⁹⁾ Við lok ársins 2014 á að vera lokið endurskipulagningu allra íslenskra banka sem formleg rannsókn hefur beinst að.

Að því er síðarnefnda atriðið snertir verður mat Eftirlitsstofnunar EFTA látið taka til þeirra áhrifa sem líklegt má telja að aðstoðin hafi á mörkuðum þar sem bankinn, sem þiggur aðstoð, verður starfandi í kjölfar endurskipulagningar. Allra fyrst verður litið til stærðar og hlutfallslegs mikilvægis bankans á þeim markaði eða mörkuðum, eftir að rekstrarhæfi er náð. Ráðstafanirnar verða sniðnar að eiginleikum markaðarins til þess að tryggja sé að virk samkeppni verði áfram fyrir hendi. [...] Ráðstafanir í því skyni að hamla gegn samkeppnisröskun mega ekki vinna gegn því markmiði að gera bankann rekstrarhæfan á ný.“

- 222) Af þessum ákvæðum leiðir að umfang aðstoðarinnar, einkum í hlutfalli við stærð bankans, og eiginleikar markaðarins eru þau atriði sem mestu ráða um mat Eftirlitsstofnunar EFTA á því hversu heppilegar ráðstafanir til þess að sporna gegn samkeppnisröskun geta talist. Jafnframt er augljóst að slíkar ráðstafanir mega ekki stefna í hættu rekstrarhæfi félagsins sem þiggur aðstoð til endurskipulagningar og vinnu við að ráða bót á samkeppnisvandkvæðum verður að haga með tilliti til þess yfirmarkmiðs að standa vörð um fjármálastöðugleika í yfirstandandi kreppu.
- 223) Með ofangreinda lagaumgjörð í huga verður hér á eftir gerð grein fyrir þeim sjónarmiðum sem Eftirlitsstofnun EFTA telur að leggja verði til grundvallar mati á ráðstöfunum til að sporna við samkeppnisröskun.
- 224) Í fyrsta lagi lítur stofnunin svo á, og er það mikilvægasta atriðið, að með tilliti til hinnar sérstöku stöðu sem nú er uppi á íslenskum fjármálamörkuðum verði að fara fram ítarlegt mat á markaðsaðstæðum og samkeppnisumhverfi. Ráðstafanir til þess að sporna við samkeppnisröskun verða að miðast við þau erfiðu skilyrði sem nú ríkjá en jafnframt þarf að sjá til þess að samkeppnisröskun verði sem minnst hvort sem litið er til skamms eða langs tíma.
- 225) Í öðru lagi hefur tekist, eins og lýst er hér á undan í kaflanum um dreifingu útgjaldabyrða, að tryggja sem stærst framlag frá fyrrverandi eigendum Landsbankans gamla, svo og að nokkru frá kröfuhöfum félagsins. Lítil þörf hefur því verið á öðrum ráðstöfunum til þess að tryggja eðlilega samkeppni.
- 226) Í þriðja lagi er að nefna að því er varðar eiginleika viðkomandi markaðar að hrun íslenska fjármálakerfisins og aðgerðir stjórnvalda í framhaldi af því urðu til þess að auka samþjöppun á fjármálaþjónustumarkaði á Íslandi og stækka verulega markaðshlut stóru bankanna þriggja – Íslandsbanka, Arions banka og Landsbankans. Auk þessara banka eru nú aðeins starfandi fáein fyrirtæki sem hafa lítil umsvif og litlar líkur eru á nýliðun á þessum markaði á næstunni, bæði vegna þeirra markaðshindrana sem þegar hafa verið nefndar og smæðar markaðarins, en ekki síst vegna fjármagnshaftanna. Landsbankinn nýtur afar sterkrar stöðu á þessum samþjappaða markaði og er markaðshlutur hans yfir 30% í flestum markaðsgeirum. Hann er stærstur íslenskra banka þegar horft er til efnahagsreiknings.
- 227) Í fjórða lagi hafði kreppan í för með sér ýmsa erfiðleika mjög sérstaks eðlis og má þar nefna hversu mikið var um beint og óbeint eignarhald stóru bankanna á félögum í almenna hagkerfinu og að upp er komin sú staða að Reiknistofa bankanna, sem er í meirihlutaeigu bankanna þriggja, einokar í reynd tölvuþjónustu fyrir banka.
- 228) Í fimmta lagi hlaut Landsbankinn aðstoð sem er umtalsverð í hlutfalli við stærð bankans. Þar er fyrst til þess að líta að allt eiginfé bankans kom úr ríkissjóði. Þá hefur verið veitt önnur aðstoð – þ.e. í tengslum við SpKef-viðskiptin og innstæðutrygginguna. SpSv hafði einnig notið aðstoðar áður en Landsbankinn tók við rekstri hans. Á hinn bóginn er Landsbankinn lítill banki, að minnsta kosti ef horft er til alþjóðlegs samhengis.
- 229) Í sjötta lagi leiðir yfirtaka bankans á SpKef og SpSv til þess að gera þarf viðbótarráðstafanir til þess að tryggja samkeppni. Eftirlitsstofnun EFTA lagði á það áherslu í SpSv-ákvörðuninni að endurskipulagningaráætlun Landsbankans þyrfti að taka til slíkra ráðstafana.
- 230) Að þessu athuguðu bendir stofnunin á að ýmsar ráðstafanir hafa verið gerðar, eða eru fyrirhugaðar, til þess að sporna við samkeppnisröskun af völdum ríkisaðstoðarinnar við Landsbankann.

(i) Ráðstafanir og lagabreytingar sem stjórnvöld á Íslandi hafa unnið að eða skuldbundið sig til

- 231) Íslenska ríkisstjórnin hefur gengist undir tvennar tiltekna skuldbindingar (sjá viðauka) sem Eftirlitsstofnun EFTA telur að geti stuðlað að lagaumhverfi sem ýtir undir samkeppni á fjármálamörkuðum:

- 232) Í fyrsta lagi hefur verið skipaður starfshópur sem ætlað er að endurskoða lög um stimpilgjald, nr. 36/1978, og taka sérstaklega til athugunar hvort rétt sé að afnema stimpilgjald af útgáfu skuldabréfa einstaklinga þegar skipt er um kröfuhafa (t.d. þegar einstaklingar flytja lán sín frá einni lánastofnun til annarrar). Eftirlitsstofnun EFTA lítur svo á að nógildandi lög – sem gera lántakendum til dæmis skylt að greiða stimpilgjald af fjárhæð skuldabréfs⁽⁶⁰⁾ þegar skipt er um lánveitanda – geti haft þær afleiðingar að hamlar samkeppni með því að festa lántakendur við gildandi samninga um langtímalán. Stofnunin telur því til bóta að fram sé komin skuldbinding um að endurskoða lög.
- 233) Í öðru lagi lítur Eftirlitsstofnun EFTA til þess að samkvæmt ályktun, sem samþykkt var á Alþingi 21. mars 2012, er ríkisstjórninni falið að skipa nefnd er fái umboð til að endurskoða neytendavernd á fjármálamarkaði. Umboðið á meðal annars að ná til endurskoðunar á reglum til þess að gera það auðveldara og kostnaðarminna að skipta um viðskiptabanka, og að hafa náðið samstarf við Samkeppniseftirlitið um það atriði. Nefndin á að afhenda skýrslu eigi síðar en 15. janúar 2013. Ítarlegri úttekt af þessu tagi gæti eflt samkeppni þegar fram í sækir. Sem stendur má ætla að sú tiltekna skuldbinding Landsbankans, sem fjallað verður um hér á eftir, muni gera viðskiptavinum auðveldara að skipta um viðskiptabanka og ýta þannig undir samkeppni.
- 234) Eftirlitsstofnun EFTA lítur svo á að samkomulag Samkeppniseftirlitsins og eigenda Reiknistofu bankanna, en meðal þeirra eru stóru bankarnir þír, sé til bóta að þessu leyti, enda er með því leitast við að tryggja keppinautum sem hafa lítil umsvif og hugsanlegum nýliðum á markaði aðgang að nauðsynlegum tölvukerfum án mismununar og á eðlilegu verði. Stofnunin telur að með samkomulaginu hafi verið brugðist með fullnægjandi hætti við athugunarefnum hennar, eins og þeim er lýst meðal annars í síðari ákvörðuninni um Byr⁽⁶¹⁾. Því er ekki þörf á að fjalla frekar um þetta atriði í ákvörðuninni sem hér birtist.
- 235) Loks lítur Eftirlitsstofnun EFTA til þeirra lagabreytinga sem gerðar hafa verið frá árinu 2008 og lýst er í viðauka. Að því er varðar samkeppnisvandkvæði hefur mesta þýðingu fyrsti málsliður 22. gr. laga um fjármálafyrirtæki, nr. 161/2002. Það ákvæði takmarkar heimildir fjármálafyrirtækja til að stunda aðra starfsemi en þá sem fellur undir starfsleyfi þeirra. Samkvæmt þessari nýju reglu er það skilyrði fyrir slíkri starfsemi að hún sé stunduð tímabundið og í þeim tilgangi að ljúka viðskiptum eða endurskipuleggja starfsemi viðskiptaaðila. Skylt er að senda Fjármálaeftirlitinu tilkynningu þessa efnis með fullnægjandi rökstuðningi og kveðið er á um fresti fjármálafyrirtækja til að ljúka endurskipulagningu viðskiptafyrirtækja sinna og selja frá sér eignir sem þeir hafa leyst til sín.
- 236) Eftirlitsstofnun EFTA telur að með þessari breytingu hafi löggjafinn brugðist á heppilegan hátt við óeðlilega mikilli eign fjármálafyrirtækja í fyrirtækjum í almenna hagkerfinu. Með ákvæðinu virðist að minnsta kosti að nokkru unnið gegn því að þessi staða mála – sem er bein afleiðing samninga um að breyta skuldum í hlutafé hjá yfirsulldsettum fyrirtækjum í kjölfar fjármálakreppunnar – geti orðið varanleg.
- (ii) *Ráðstafanir sem snúa að Landsbankanum sérstaklega*
- 237) Eftirlitsstofnun EFTA leggur á það áherslu að þegar litið er til markaðsumsvifa og rekstrarumfangs er starfsemi Landsbankans aðeins brot af því sem var hjá gamla bankanum – enda hafa heildareignirnar dregist saman um 75% eins og fram kemur hér á undan. Við þetta bætist að ólíkt því sem átti við um gamla bankann starfar Landsbankinn aðeins á innanlandsmarkaði. Þó að minni umsvif séu að mestu afleiðing þess að rekstur Landsbankans gamla erlendis hefur verið tekinn til slitameðferðar er það skoðun Eftirlitsstofnunar EFTA að þessi breyting á rekstrinum skipti miklu máli með tilliti til samkeppnisröskunar, enda var áhættusamur rekstur bankans erlendis helsta ástæðan fyrir falli hans og raskaði starfsemi á fjármálamörkuðum á Evrópska efnahagssvæðinu árin á undan⁽⁶²⁾.
- 238) Eftirlitsstofnun EFTA fagnar jafnframt þeirri skuldbindingu Landsbankans (sjá viðauka) að draga enn frekar úr umsvifum sínum á innanlandsmarkaði með [...] eignasölu er tengist [...].

⁽⁶⁰⁾ Stimpilgjald er breytilegt eftir tegund löggilts skjals en er að jafnaði 15 kr. fyrir hvert byrjað þúsund (þ.e. hér um bil 1,5%) af fjárhæð bréfs þegar skuldin ber vexti og er tryggt með veði eða annarri ábyrgð.

⁽⁶¹⁾ Ákvörðun nr. 325/11/COL frá 19. október 2011.

⁽⁶²⁾ Sbr. til dæmis ákvörðun framkvæmdastjórnarinnar í máli SA.28264 Aðstoð til endurskipulagningar Hypo Real Estate, en í henni samþykkti framkvæmdastjórnin að skilja mætti frá stóran hluta af erlendra starfsemi Hypo Real Estate í því skyni að sporna við samkeppnisröskun vegna starfsemi PBB, sem tekið hafði við rekstri bankans.

Stofnunin telur einnig til bóta að Landsbankinn skuli hafa skuldbundið sig til að loka 9 útibúum á endurskipulagningartímanum. Með vísan til endanlegrar áætlunar um endurskipulagningu, og að teknu tilliti til þess að Landsbankinn er lítill banki í samanburði við það sem algengt er á Evrópska efnahagssvæðinu, tekur stofnunin undir þau rök forsvarsmanna bankans að enn umfangsmeiri breytingar á starfsskipulagi hans gætu grafið undan möguleikum hans á að tryggja rekstrarhæfi sitt til frambúðar ⁽⁶³⁾.

- 239) Stofnunin tekur mið af þeirri skuldbindingu Landsbankans að halda að sér höndum við kaup á öðrum fjármálafyrirtækjum til 15. desember 2014 nema samþykkis stofnunarinnar hafi verið aflað fyrirfram. Sú skuldbinding merkir að koma má í veg fyrir að fyrirtækjakaup Landsbankans leiði til enn frekari samþjöppunar á íslenskum fjármálamarkaði. Með henni er einnig tryggt að aðstoð, sem Landsbankinn hefur þegið, verði nýtt til þess að gera bankann rekstrarhæfan á ný fremur en til þess að efla starfsemi hans og færa út kvíarnar á íslenskum markaði. Hið sama á við um þá skuldbindingu bankans að allt til 15. október 2014 muni hann hvorki framfylgja tilteknum samningsákvæðum né taka upp ný samningsákvæði sem gera tiltekin lágmarksviðskipti við bankann að skilyrði fyrir því að vildarkjör geti gilt um vexti, svo og þá skuldbindingu að við markaðssetningu á þjónustu verði ekki vísað til þáttar ríkisins í því skyni að afla samkeppnisforskots.
- 240) Eins og þegar hefur komið fram eru aðstæður á íslenskum fjármálamarkaði nú þess eðlis að þær væru hverjum banka örðugt rekstrarumhverfi. Eftirlitsstofnun EFTA telur því fagnaðarefni að Landsbankinn skuli skuldbinda sig til að gera viðskiptamönnum auðveldara að skipta um viðskiptabanka og veita grundvallarþjónustu á sviði greiðslumiðlunar og dreifingar á seðlum og mynt. Stofnunin telur að þessar ráðstafanir, auk ofangreinds samnings stóru bankanna þriggja og Samkeppniseftirlitsins um Reiknistofu bankanna, leiði til þess að smáir markaðsaðilar geti keypt sér aðgang að helstu tölvukerfum og þjónustu á eðlilegu verði án þess að stærri aðilar geti staðið í vegi fyrir því. Stofnunin lítur svo á að þetta dragi úr hindrunum fyrir því að (hugsanlegir) nýir markaðsaðilar hefji starfsemi í framtíðinni. Þá geta ráðstafanirnar opnað litlum fyrirtækjum, sem þegar eru starfandi, leiðir til þess að auka markaðshlut sinn með því að bjóða betri þjónustu en keppinautar þeirra í hópi stærri fyrirtækjanna. Ráðstafanir, sem gera það auðveldara að skipta um viðskiptabanka, efla jafnframt samkeppni stærstu aðilanna á markaðnum og geta gert það auðveldara að hindra aðstæður þar sem sameiginleg yfirburðastaða getur myndast eða leysa úr slíkum vanda.
- 241) Loks skuldbindur Landsbankinn sig til að selja svo fljótt sem auðið er eignarhluti í rekstrarfélögum sem hann hefur leyst til sín í tengslum við endurskipulagningu, í samræmi við 22. gr. laga um fjármálafyrirtæki, nr. 161/2002. Hann skuldbindur sig til að virða þær málsmeðferðarreglur og þá fresti sem mælt er fyrir um í greininni og sýna á vefsetri sínu (eða vefsetri dótturfélags) dagréttar upplýsingar um dótturfélög og eignarhluti sem hann hyggst selja frá sér. Landsbankinn hefur jafnframt skuldbundið sig til að selja [...] og virða í því samhengi tiltekna fresti á endurskipulagningartímanum.
- 242) Eftirlitsstofnun EFTA telur ánægjulegt að Landsbankinn skuli takast á hendur þá almennu skuldbindingu að selja sem fyrst frá sér öll fyrirtæki og alla eignarhluti sem tengjast ekki kjarnastarfsemi bankans. Með því er ekki aðeins brugðist við hugsanlegum samkeppnisvandkvæðum sem sprottið gætu af því að bankinn er eigandi svo margra fyrirtækja í almennum atvinnurekstri á Íslandi, heldur einnig komið í veg fyrir að rekstrarhæfi bankans verði stefnt í hættu.
- 243) Stofnunin tekur mið af þessari skuldbindingu, sem er í samræmi við 22. gr. laga um fjármálafyrirtæki, nr. 161/2002. Hún vekur einnig athygli stjórnvalda á Íslandi og Landsbankans á því að brot á landslögum gæti einnig falið í sér misnotkun á aðstoð. Stofnunin lítur jafnframt svo á að með skyldunni til að birta upplýsingar um fyrirhugaða sölu eigna á vefsetri bankans aukist gagnsæi að því er varðar núverandi eignarhald á fyrirtækjum í íslensku atvinnulífi. Þannig er að minnsta kosti að hluta bætt úr þessu tiltekna samkeppnisvandkvæði, sem nú einkennir markaði á Íslandi.
- 244) Með vísan til þess, sem hér hefur verið rakið, telur Eftirlitsstofnun EFTA að með ofangreindum ráðstöfunum sé brugðist við helstu samkeppnisvandkvæðum sem stofnunin hefur bent á í samvinnu við Samkeppniseftirlitið. Með hliðsjón af því yfirmarkmiði að standa vörð um fjármálastöðugleika

⁽⁶³⁾ Af sömu ástæðum fellst stofnunin á að forsenda fyrir sölu eigna sé að [...].

ályktar stofnunin að með skuldbindingunum sé spornað gegn samkeppnisröskun á fullnægjandi hátt. Endurskipulagningaraðstoðin fullnægir þannig ákvæðum 4. undirkafla leiðbeinandi reglna um endurskipulagningu.

III. NIÐURSTADA

- 245) Með vísan til matsins sem hér hefur verið lýst, og í ljósi þeirrar áætlunar um endurskipulagningu Landsbankans sem stjórnvöld á Íslandi hafa lagt fram, telur Eftirlitsstofnun EFTA að dregið hafi úr þeirri óvissu um eðli aðstoðarráðstafana í þágu Landsbankans og hvort þær samrýmdust gildandi reglum, sem lýst var í ákvörðuninni um að hefja rannsókn. Þá telur stofnun ekki ástæðu til að hreyfa andmælum við SpKef-viðskiptunum og heimilar aðstoðina sem runnið hefur til SpSv. Stofnunin samþykkir því ráðstafanirnar sem aðstoð til endurskipulagningar og telur þær samrýmanlegar framkvæmd EES-samningsins með vísan til stafl. b) í 3. mgr. 61. gr. samningsins með þeim fyrirvara að stjórnvöld á Íslandi og forsvarsmenn Landsbankans virði skuldbindingarnar sem lýst er í viðauka.

ÁKVÖRÐUNIN ER SVOHLJÓÐANDI:

1. gr.

Stofnfjármögnun Landsbankans og síðari heildarfjármögnun hans með ríkisfjármunum, sem og SpKef-viðskiptin og innstæðutryggingin, teljast ríkisaðstoð í þeirri merkingu sem hugtakið hefur í 1. mgr. 61. gr. EES-samningsins.

2. gr.

Ráðstafanirnar, sem taldar eru upp í 1. gr., teljast ólögmet ríkisaðstoð frá þeim degi sem þær komust til framkvæmda til útgáfudags þessarar ákvörðunar með vísan til þess að stjórnvöld á Íslandi fullnægðu ekki þeirri skyldu að tilkynna Eftirlitsstofnun EFTA aðstoðina áður en hún komst til framkvæmda, sbr. ákvæði 3. mgr. 1. gr. I. hluta bókunar 3.

3. gr.

Ráðstafanirnar, sem taldar eru upp í 1. gr., svo og ráðstafanir í þágu SpSv, sem lýst er í ákvörðuninum um sparisjóði, teljast samrýmanlegar framkvæmd EES-samningsins með vísan til stafl. b) í 3. mgr. 61. gr. samningsins með þeim fyrirvara að virtar séu skuldbindingarnar sem lýst er í viðauka. Heimild til að viðhalda innstæðutryggingunni rennur út í lok ársins 2014.

4. gr.

Ákvörðun þessari er beint til Íslands.

5. gr.

Fullgild er aðeins ensk útgáfa þessarar ákvörðunar.

Gjört í Brussel 11. júlí 2012.

Fyrir hönd Eftirlitsstofnunar EFTA

Oda Helen Sletnes

Forseti

Sverrir Haukur Gunnlaugsson

Stjórnarmaður

VIÐAUKI

Skuldbindingar og breytingar á lagaumgjörð á sviði bankastarfsemi

1. Skuldbindingar stjórnvalda

Stjórnvöld á Íslandi hafa tekið á sig tvenns konar skuldbindingar sem lýst er hér á eftir.

Ákvæðum um stimpilgjald breytt til þess að koma í veg fyrir ríkisaðstoð og draga úr kostnaði við að skipta um viðskiptabanka

Fjármálaráðuneytið hyggst skipa starfshóp sem fengið verður umboð til að endurskoða lög um stimpilgjald, nr. 36/1978. Starfshópurinn á að afhenda fjármálaráðherra skýrslu eigi síðar en í októbermánuði 2012 ásamt tillögu að frumvarpi til nýrra laga. Verkefni starfshópsins verður einkum að athuga hvort rétt sé að afnema stimpilgjald af útgáfu skuldabréfa einstaklinga þegar skipt er um kröfuhafa (þ.e. þegar einstaklingar flytja lán sín frá einni lánastofnun til annarrar). Þá á hópurinn að kanna breytingar á stimpilgjaldi með það að markmiði að einfalda framkvæmd þess og efla samkeppni.

Ráðstafanir til að gera það auðveldara og kostnaðarminna að skipta um viðskiptabanka

Samkvæmt ályktun, sem samþykkt var á Alþingi 21. mars 2012, er ríkisstjórninni falið að skipa nefnd er fái umboð til að endurskoða neytendavernd á fjármálamarkaði og setja fram tillögur um hvernig styrkja megi stöðu einstaklinga og heimila gagnvart lánastofnunum. Við skipan nefndarinnar verður henni falið að kanna sérstaklega leiðir til að gera það auðveldara og kostnaðarminna að skipta um viðskiptabanka og að hafa náð samstarf við Samkeppniseftirlitið um það atriði. Nefndin á að afhenda skýrslu eigi síðar en 15. janúar 2013.

Stjórnvöld á Íslandi hafa jafnframt lýst stuðningi við eftirtaldar skuldbindingar Landsbankans:

Hömlur á fyrirtækjakaupum

Landsbankinn skuldbindur sig til að halda að sér höndum við kaup á fjármálafyrirtækjum til 15. desember 2014. Þrátt fyrir þessa skuldbindingu er Landsbankanum heimilt að kaupa fjármálafyrirtæki að fengnu samþykki Eftirlitsstofnunar EFTA, einkum ef slíkt telst nauðsynlegt til þess að standa vörð um fjármálastöðugleika.

Sala á [...] og lokun útibúa

Landsbankinn skuldbindur sig til að selja eignarhlut sinn í [...] fyrir [dags.] [...]

Jafnframt skuldbindur bankinn sig til að loka [...] útibúum [dags.]

Sala eignarhluta í fyrirtækjum sem sæta endurskipulagningu

Landsbankinn gengst undir þá almennu skuldbindingu að selja svo fljótt sem auðið er eignarhluti í rekstrarfélögum sem hann hefur leyst til sín í tengslum við endurskipulagningu, sbr. 22. gr. laga um fjármálafyrirtæki, nr. 161/2002. Þá skuldbindur bankinn sig til að virða þær málsmæðferðarreglur og þá fresti sem mælt er fyrir um í ofanefndri lagagrein. Loks hyggst bankinn sýna á vefsetri sínu (eða vefsetri dótturfélags sem hefur með þessi mál að gera) dagréttar upplýsingar um eignarhluti sem bankinn hyggst selja frá sér.

Nánar tiltekið skuldbindur Landsbankinn sig til að bjóða til sölu eignarhluta sína í eftirtöldum félögum, með þeim fyrirvara að ekki reynist vera fyrir hendi í umtalsverðum mæli lagaleg áhætta, hættu á málaferlum eða önnur sambærileg óvissa í tengslum við félögin, fjárhagsstöðu þeirra, rekstur eða framtíðarhorfur:

[...]

Ráðstafanir í þágu nýrra keppinauta og þeirra sem hafa lítil umsvif

Landsbankinn skuldbindur sig til að framfylgja eftirtöldum ráðstöfunum í þágu nýrra keppinauta og þeirra sem hafa lítil umsvif:

- Til loka ársins 2014 hyggst Landsbankinn hvorki framfylgja tilteknum samningsákvæðum né taka upp ný samningsákvæði sem gera tiltekin lágmarksviðskipti við bankann að skilyrði fyrir því að vildarkjör geti gilt um vexti.
- Á vefsetri Landsbankans verða birtar aðgengilegar upplýsingar um hvernig flytja megi bankaviðskipti til annars fjármálafyrirtækis. Þar verður einnig vísað með auðveldum hætti á skjöl sem nauðsynleg eru til þess að skipta um fjármálafyrirtæki. Sömu upplýsingar og eyðublöð vegna flutnings viðskipta verða fáanleg í útibúum bankans.
- Allar óskir um flutning bankaviðskipta verða afgreiddar með skjótum hætti af hálfu Landsbankans.
- Í markaðssetningu Landsbankans verður ekki vísað til þáttar ríkisins í því skyni að afla samkeppnisforskots.

- e) Að því tilskildu að þjónusta sé ekki í boði á samkeppnishæfu verði er Landsbankinn reiðubúinn að bjóða eftirtalдар þjónustutegundir á verði sem byggt verður á tilkostnaði að viðbætti eðlilegri álagningu:
 - i) Greiðslumiðlun vegna viðskipta í íslenskum krónum.
 - ii) Greiðslumiðlun vegna viðskipta í erlendri mynt.
 - iii) Dreifing seðla og myntar.

2. Breytingar á gildandi löggjöf og eftirlitsframkvæmd að því er varðar íslenska fjármálamarkaði sem hér skipta máli og samþykktar hafa verið í kjölfar kreppunnar

Stjórnvöld á Íslandi hafa látið í té eftirfarandi yfirlit um breytingar sem orðið hafa á gildandi löggjöf frá haustmánuðum 2008:

- Heimildir Fjármálaeftirlitsins til athafna (til að taka yfir vald hluthafafundar og ráðstafa eignum, sbr. neyðarlögin) hafa verið auknar. Fjármálaeftirlitið hefur fengið rýmri eftirlitsheimildir. Ný ákvæði hafa verið sett sem heimila Fjármálaeftirlitinu að gera athugun á starfsemi og rekstri einstakra eftirlitsskyldra aðila. Hér er um að ræða heimildir til ákvarðana, svo sem að loka rekstrareiningum og stöðva tiltekna starfsemi án þess að starfsleyfi sé afturkallað, en einnig nákvæmari skilgreiningu á hugtökum sem Fjármálaeftirlitið og eftirlitsskylda aðila eða áfrýjunarstofnanir hefur greint á um hvernig túlka beri.
- Reglur um einstakar stórar áhættuskuldbindingar hafa verið skýrðar og þrengdar. Áhættustýringardeildir hafa fengið bæði viðtækara verksvið og aukna ábyrgð og Fjármálaeftirlitið hefur fengið heimild til að efla stöðu þeirra sem framkvæma áhættustýringu í skipuliti fjármálafyrirtækja. Ákvæði um framkvæmd álagsprófana hafa verið hert.
- Sett hafa verið í lög ákvæði um sérstaka skrá um stóra lántakendur til þess að betri yfirsýn fáiast um stórar einstakar áhættuskuldbindingar við tvö eða fleiri fjármálafyrirtæki. Skráin er mikilvægt tæki til þess að tengja skuldbindingar og meta kerfislæg áhrif þeirra komi til þess að erfiðleikar hamli rekstri lántakanda. Aðilar, sem heyra ekki undir eftirlit Fjármálaeftirlitsins en koma fram á skrár fjármálafyrirtækja, verða að láta eftirlitinu í té upplýsingar um allar skuldbindingar sínar. Fjármálaeftirlitið getur lagt bann við því að slíkir aðilar njóti fyrirgreiðslu fjármálafyrirtækja neiti þeir að afhenda umbeðnar upplýsingar.
- Ákvæði um eðlilega viðskiptahætti hafa verið eflað og hlutverk Úrskurðarnefndar um viðskipti við fjármálafyrirtæki lögfest. Skyld er að afhenda ítarlegar upplýsingar um alla stærstu eigendur fjármálafyrirtækja.
- Frestir, sem fjármálafyrirtækjum eru gefnir til að selja eignir sem þau leysa til sín, hafa verið styttnir.
- Ákvæði um eign fjármálafyrirtækja í eigin hlutabréfum hafa verið hert og gerð nákvæmari. Nú er farið með eignarhluti dótturfélaga sem eigin hluti og hið sama gildir um samninga um eigin hlutabréf utan efnahagsreiknings.
- Fjármálafyrirtækjum hefur verið bannað að veita lán sem eru tryggt með veði í eigin hlutabréfum þeirra eða stofnfjárbréfum.
- Fjármálaeftirlitið setur nú reglur um með hvaða hætti lán, sem tryggt eru með veði í hlutabréfum annars fjármálafyrirtækis, koma til útreiknings á áhættu- og eiginfjárgrunni.
- Innri endurskoðunardeildir hafa fengið bæði aukna ábyrgð og viðtækara verksvið. Ítarlegar reglur gilda um jafnvægið milli umfangs og margbreytileika rekstrar í hlutaðeigandi fjármálafyrirtæki og starfsemi innri eftirlitsdeilda þess.
- Endurskoðunarfyrirtæki má ekki sinna endurskoðun sama fjármálafyrirtækis lengur en í fimm ár. Hömlur hafa verið settar á það hvenær stjórnendur fjármálafyrirtækja geta vikið „ópægum“ endurskoðanda frá.
- Öll ákvæði um útreikning hlutfjár og ýmsa aðra tæknilega þætti hafa verið endurskoðuð.
- Reglur um beitingu virks eignarhlutar, þ.e. hlutar sem nemur 10% atkvæðisréttar eða meira, hafa verið endurskoðaðar. Fjármálaeftirlitinu er heimilt að snúa við sönnunarbyrði í tengslum við athugun á aðilum sem hyggjast eignast eða auka við virkan eignarhlut, til að mynda þegar óvissa ríkir um raunverulega eigendur eignarhaldsfélags sem fer með virkan eignarhlut.
- Strangari skilyrði gilda nú um hæfi stjórnenda, ábyrgð þeirra á eftirliti og rekstri hefur verið augin og stjórnarmenn mega ekki vera starfsmenn fyrirtækisins. Stjórnarmenn lúta nú viðtækara eftirliti Fjármálaeftirlitsins. Skyld er að birta upplýsingar um greiðslur til hvers og eins stjórnarmanns og framkvæmdastjóra.
- Reglur hafa verið settar um útlán fjármálafyrirtækja til stjórnenda, framkvæmdastjóra, lykilstarfsmanna og þeirra sem fara með virkan eignarhlut í félaginu. Sambærilegar reglur gilda um þá sem eru nátengdir ofangreindum aðilum. Fjármálaeftirlitið hefur sett reglur um hvað teljist fullnægjandi tryggingar í slíkum viðskiptum.
- Sett hafa verið reglur um tilhögun hvatakerfa og kaupaukagreiðslna til stjórnenda og starfsmanna svo og um starfslokasamninga.
- Ákvæði um endurskipulagningu og slit fjármálafyrirtækja hafa verið hert.

- Fram hefur farið allsherjarendurskoðun á sérstökum reglum sem gilda um sparisjóði. Staða og réttindi eigenda stofnfjár í sparisjóðum hafa verið skýrð og hömlur settar á arðgreiðslur, teknar hafa verið upp reglur um viðskipti með stofnfjárhluti, settar hafa verið reglur um lækkun stofnfjár og reglur um heimildir sparisjóða til samstarfs hafa verið gerðar skýrari. Sparisjóðum hefur verið bannað að breyta rekstrarformi sínu.

Að sögn stjórnvalda á Íslandi er að sumu leyti gengið lengra með íslensku reglunum en í sameiginlegu regluverki Evrópuríkja. Helstu frávik frá reglum, sem gilda í Evrópusambandinu og teknar hafa verið upp í EES-samninginn, eru sem hér segir:

- Fjármálaeftirlitinu er heimilt að takmarka starfsemi einstakra starfstöðva fjármálafyrirtækja telji það sérstaka ástæðu til. Því er ennfremur heimilt að setja einstökum starfstöðvum fjármálafyrirtækis sérstök skilyrði fyrir áframhaldandi starfsemi. Þá er Fjármálaeftirlitinu heimilt að takmarka tímabundið þá starfsemi fjármálafyrirtækis sem því er leyft að stunda, hvort sem hún er starfsleyfisskyld eða ekki, telji það sérstaka ástæðu til. Tilfnið er vitaskuld ekki síst starfsemi útibúa og innlánsreikninga á þeirra vegum sem stofnað var til í öðrum Evrópulöndum til ársins 2008 (Icesave, Edge og Save-and-Save).
- Ákvæði um hlutverk innri endurskoðunardeilda eru til muna ítarlegri í íslenski löggjöf en í tilskipunum Evrópusambandsins.
- Ákvæði um framkvæmd álagsprófana eru til muna ítarlegri en í tilskipunum Evrópusambandsins.
- Fjármálafyrirtækjum er skylt að halda sérstaka skrá (skuldbindingaskrá) um alla sem njóta lánaþyrngreiðslu þeirra og senda Fjármálaeftirlitinu hana uppfærða við hver mánaðamót. Einnig skal senda sambærilega skrá um aðila sem eru í nánum tengslum við fjármálafyrirtækin, stjórn þeirra og stjórnendur og hópa tengdra viðskiptamanna, að svo miklu leyti sem þeir aðilar eru ekki á fyrrnefndri skrá. Þessi skrá gefur betra færi en áður á að fylgjast með víxl tengslum fjármálafyrirtækja, stjórna þeirra og stjórnenda.
- Telji Fjármálaeftirlitið að lántökur einstaks aðila, sem er á skuldbindingaskrá og lýtur ekki opinberu eftirliti með fjármálastarfsemi, geti haft kerfislæg áhrif er því heimilt að krefja viðkomandi um upplýsingar um skuldbindingar hans.
- Neiti aðili, sem lýtur ekki opinberu eftirliti en er tilgreindur í skuldbindingaskrá, að láta Fjármálaeftirlitinu í té upplýsingar getur það fyrirskipað eftirlitsskyldum aðilum að veita hlutaðeigandi aðila ekki frekari fyrirgreiðslu. Hið sama á við ef upplýsingagjöf hans er ófullnægjandi. Ákvæði um skuldbindingaskrá og viðtækar heimildir eftirlitsstofnana gagnvart aðilum, sem heyra ekki undir opinbert eftirlit, er ekki að finna í sameiginlegum reglum Evrópusambandsins og Evrópska efnahagssvæðisins.
- Ákvæði um lánveitingar til tengdra aðila og um veðtöku eru til muna ítarlegri og þröngri en í reglum Evrópusambandsins og Evrópska efnahagssvæðisins.
- Fjármálaeftirlitinu er skylt að neita eiganda virks eignarhlutar um rétt til að fara með hlutinn ef vafi leikur á því hver sé eða verði raunverulegur eigandi hans.
- Settar eru þröngri skorður við starfstíma ytri endurskoðenda fyrir eitt og sama fjármálafyrirtæki en er að finna í reglum Evrópusambandsins og Evrópska efnahagssvæðisins.
- Ákvæði um hæfi stjórnarmanna í fjármálafyrirtækjum eru til muna ítarlegri en í tilskipunum Evrópusambandsins.
- Ákvæði hafa verið sett um tilhögun kaupaukakerfa og starfslokasamninga.
- Formlegar reglur um greiðslur til stjórnenda hafa nýlega bæst við tilskipanir Evrópusambandsins en reglur um starfslokasamninga hafa ekki enn litið dagsins ljós á þeim vettvangi.

Hinn 23. mars 2012 kynnti efnahagsráðherra skýrslu um framtíðarskipan fjármálakerfisins á Íslandi og regluverk og eftirlit í tengslum við það. Þá hefur ráðherra skipað sérfræðihóp til þess að undirbúa tillögur til lagaumgjarðar um alla fjármálastarfsemi á Íslandi.

Opinber útgáfa eftirtalinnar ákvörðunar ⁽¹⁾**2014/EES/28/03****ÁKVÖRÐUN EFTIRLITSSTOFNUNAR EFTA****nr. 291/12/COL****frá 11. júlí 2012****um aðstoð sem veitt hefur verið vegna endurskipulagningar Arions
banka
(Ísland)**

Eftirlitsstofnun EFTA hefur tekið neðangreinda ákvörðun

með vísan til samningsins um Evrópska efnahagssvæðið („EES-samningsins“), einkum stafl. b) í 3. mgr. 61. gr. og bókunar 26,

með vísan til samnings milli EFTA-ríkjanna um stofnun eftirlitsstofnunar og dómstóls („samningsins um eftirlitsstofnun og dómstól“), einkum 24. gr.,

með vísan til bókunar 3 við samninginn um eftirlitsstofnun og dómstól („bókunar 3“), einkum 3. mgr. 1. gr. I. hluta og 3. mgr. 7. gr. og 13. gr. II. hluta,

og að teknu tilliti til eftirfarandi:

I. MÁLSATVIK**1. Málsmeðferð**

- 1) Í kjölfar óformlegra bréfaskipta, sem fram fóru í októbermánuði 2008, og samþykktar Alþingis hinn 6. október á lögum nr. 125/2008 um heimild til fjárveitingar úr ríkissjóði vegna sérstakra aðstæðna á fjármálamarkaði o.fl. (sem nefnd eru „neyðarlögin“), en samkvæmt þeim öðlaðist hið opinbera viðtækar heimildir tilhlutunar um málefni fjármálafyrirtækja, ritaði forseti Eftirlitsstofnunar EFTA stjórnvöldum á Íslandi bréf hinn 10. október 2008 og fór þess á leit að ráðstafanir á sviði ríkisaðstoðar, sem gerðar væru samkvæmt neyðarlögunum, yrðu tilkynntar stofnuninni. Ýmis samskipti og bréfaskipti áttu sér stað eftir þetta og er þar einkum að geta bréfs sem Eftirlitsstofnun EFTA sendi 18. júní 2009, en í því voru stjórnvöld á Íslandi minnt á að skylt væri að tilkynna hvers kyns ráðstafanir á sviði ríkisaðstoðar og bent á stöðvunarákvæði 3. gr. bókunar 3. Í kjölfar enn frekari bréfaskipta og funda var ríkisaðstoð, sem fólgin var í endurreisn tiltekinna þátta í starfsemi (hins gamla) Kaupþings og stofnun og fjármögnun Nýja Kaupþings (sem borið hefur nafnið Arion banki frá 21. nóvember 2009), loks tilkynnt eftir á af hálfu stjórnvalda á Íslandi 20. nóvember 2010.
- 2) Eftirlitsstofnun EFTA tilkynnti stjórnvöldum á Íslandi með bréfi dagsettu 15. desember 2010 ⁽²⁾ að ákveðið hefði verið að hefja rannsókn samkvæmt 2. mgr. 1. gr. I. hluta bókunar 3 á ráðstöfunum íslenska ríkisins til þess að endurreisa tiltekna þætti í starfsemi (hins gamla) Kaupþings banka hf. og stofna og fjármagna Nýja Kaupþing hf., sem nú hefur hlotið nafnið Arion banki („ákvörðunin um að hefja rannsókn“) ⁽³⁾. Þá var þess krafist af hálfu Eftirlitsstofnunar EFTA að ítarleg áætlun um endurskipulagningu Arions banka yrði lögð fram innan sex mánaða.
- 3) Eftirlitsstofnun EFTA barst ein umsögn aðila sem áttu hagsmuna að gæta, í bréfi dagsettu 24. mars 2011 ⁽⁴⁾, og var hún framsend stjórnvöldum á Íslandi 25. maí 2011. Svar við þeirri umsögn barst ekki frá íslenskum stjórnvöldum.
- 4) Stjórnvöld á Íslandi lögðu fram áætlun um endurskipulagningu Arions banka 31. mars 2011. Uppfærð áætlun um endurskipulagninguna var send með rafpósti 30. apríl 2012.

⁽¹⁾ Skjal þetta er birt í upplýsingarskyni eingöngu. Í þessari opinberu útgáfu ákvörðunarinnar hefur ýmsum atriðum verið sleppt til þess að forðast brot á trúnaðarskyldu. Þetta er sýnt með [...] eða talnabili innan hornklofa sem felur í sér námundun sem er ekki háð trúnaðarskyldu.

⁽²⁾ Ákvörðun Eftirlitsstofnunar EFTA nr. 492/10/COL um að hefja formlega rannsókn á ríkisaðstoð sem var veitt vegna endurreisnar tiltekinna starfsemi (gamla) Kaupþings banka hf. og vegna stofnunar og fjármögnunar [Nýja] Kaupþings banka (sem nú hefur fengið nafnið Arion banki hf.), Stjtið. ESB C 41, 10.2.2011, bls. 7, og EES-viðbætur við Stjtið. ESB nr. 7, 10.2.2011, bls. 1.

⁽³⁾ Nánari upplýsingar um málsmeðferðina að baki ákvörðun stofnunarinnar nr. 492/10/COL er að finna undir fyrirsögninni Málsmeðferð í ákvörðuninni.

⁽⁴⁾ Leiðrétt samkvæmt tilkynningu aðilanna 25. maí 2012.

- 5) Eftirlitsstofnun EFTA leitaði eftir upplýsingum um áætlunina 11. júlí 2011 og 13. febrúar 2012. Svör við þessum upplýsingabeiðnum bárust frá stjórnvöldum á Íslandi 26. október 2011, 16. apríl 2012, 30. apríl 2012, 21. maí 2012 og 6. júlí 2012. Endanleg gögn um skuldbindingar, sem stjórnvöld á Íslandi og Arion banki höfðu tekið á sig, bárust 3. júlí 2012 ⁽⁵⁾.
- 6) Fulltrúar stofnunarinnar annars vegar og stjórnvalda á Íslandi og Arions banka hins vegar komu einnig saman til fundar 7. júní 2011 og 27.–28. febrúar 2012.

2. Aðdragandi

- 7) Í þessum undirkafla er að finna lýsingu Eftirlitsstofnunar EFTA á þeim atburðum, málsatvikum og þróun á sviði efnahagsmála, stjórnmála og löggjafar sem tengjast falli og endurreisn íslenska fjármálakerfisins frá október 2008 til þessa dags og nauðsynlegt virðist að láta koma fram til þess að skýra í hvaða samhengi mat á aðstoðarráðstöfununum fer fram. Áður en þetta er gert verður ríft upp atburðarásin sem leiddi til falls Kaupþings.

2.1. Fall Kaupþings

- 8) Í septembermánuði 2008 tók að bera á gríðarlegum erfiðleikum í rekstri nokkurra helstu fjármálafyrirtækja heims. Í þessum óróa á fjármálamörkuðum heimsins kom í ljós að þrír stærstu viðskiptabankarnir á Íslandi, sem höfðu stækkað óvenjulega hratt árin á undan, áttu í erfiðleikum með að endurfjármagna skammtímaskuldir sínar og bregðast við því að fæ tók að streyma út af innlánsreikningum þeirra. Lehman Brothers óskaði greiðslustöðvunar 15. september og sama dag var tilkynnt að Bank of America myndi taka við rekstri Merrill Lynch. Á öðrum vettvangi reyndist nauðsynlegt að láta Lloyds TSB yfirtaka einn stærsta banka Bretlands, HBOS.
- 9) Vandí íslenskra fjármálafyrirtækja kom skýrar í ljós 29. september 2008, en þann dag tilkynntu stjórnvöld að þau hefðu náð samkomulagi við Glitni um að leggja bankanum til 600 milljónir evra í hlutafé gegn því að eignast 75% alls hlutafjár í fyrirtækinu. Stjórnvöldum tókst þó ekki að róa markaðina með þessari fyrirhuguðu yfirtöku á Glitni og var fallið frá henni. Verð hlutabréfa í viðskiptabönkunum þremur féll afar hratt og láns hæfiseinkunnir þeirra lækkuðu.
- 10) Úttektir af innlánsreikningum í útibúum Landsbankans og Kaupþings erlendis jukust gríðarlega og mikið var jafnframt tekið út af reikningum í útibúum á Íslandi. Fyrstu helgina í október varð ljóst að annar banki úr hópi þessara þriggja, Landsbankinn, átti við mikla erfiðleika að glíma. Fjármálaeftirlitið greip inn í rekstur Glitnis og Landsbankans 7. október 2008. Um tíma stóðu vonir til þess að Kaupþing gæti komist hjá þessum örlögum og 6. október 2008 veitti Seðlabanki Íslands bankanum lán að fjárhæð 500 milljónir evra gegn veði í dönsku dótturfélagi bankans, FIH Erhvervsbanken. Í lánasamningum og skuldabréfaskilmálum Kaupþings var hins vegar yfirleitt ákvæði þess efnis að vanskil einhvers af stærri dótturfélögum bankans skyldu teljast vanskil af hálfu Kaupþings og væri þá heimilt að gjaldfella lán bankans. Hinn 8. október 2008 ákváðu stjórnvöld í Bretlandi að dótturfélag Kaupþings þar í landi, Kaupthing Singer & Friedlander (KSF), skyldi gangast undir greiðslustöðvun. Daginn eftir greip Fjármálaeftirlitið inn í rekstur bankans samkvæmt þeim valdheimildum sem það hafði fengið samkvæmt neyðarlögunum.

2.2. Fjármálakreppan og helstu ástæður fyrir gjaldþroti íslensku bankanna

- 11) Í tilkynningunni um ríkisaðstoðina, sem veitt var Arion banka, komu fram þær skýringar stjórnvalda á Íslandi að ástæður þess að íslenska bankakerfið hrundi og stjórnvöld þurftu að hlutast til um það kæmu fram í ítarlegu máli í skýrslu sem sérstök rannsóknarnefnd Alþingis (RNA) hefði tekið saman ⁽⁶⁾, en hlutverk nefndarinnar var að rannsaka og greina þá atburði sem leiddu til falls þriggja helstu bankanna í landinu. Eftirlitsstofnun EFTA hefur tekið saman ágrip af niðurstöðum rannsóknarnefndarinnar um helstu orsakir þess að Kaupþing komst í þrot, og fer það hér á eftir. Upplýsingarnar eru sóttar í 2. kafla (Ágrip um meginniðurstöður skýrslunnar) og 21. kafla (Orsakir falls íslensku bankanna – ábyrgð, mistök og vanræksla) í skýrslu RNA.

⁽⁵⁾ Eftirlitsstofnun EFTA hefur átt samstarf við Samkeppniseftirlitið um athugun á stöðu samkeppnismála í íslenska bankakerfinu og hugsanlegar úrbætur.

⁽⁶⁾ Í rannsóknarnefnd Alþingis sátu Páll Hreinsson, hestaréttardómari, Tryggvi Gunnarsson, umboðsmaður alþingis, og dr. Sigríður Benediktssdóttir, kennari og aðstoðarmaður skórarformanns við Yale-háskóla í Bandaríkjunum. Skýrslan er birt í heilu lagi á íslensku á slóðinni <http://rna.althingi.is> og ýmsir kaflar hennar í enskri þýðingu (m.a. ágrip um meginniðurstöður og kaflinn um orsakir falls bankanna) á slóðinni <http://sic.althingi.is>.

- 12) Lausafjárþurrð tók að gera vart við sig á fjármálamörkuðum heimsins árið 2007 og leiddi að lokum til falls þriggja helstu bankanna á Íslandi, sem höfðu í síauknum mæli tekið að treysta á fjármögnun á alþjóðamörkuðum. Ástæðurnar fyrir því að íslensku bankarnir komust í þrot voru þó flóknar og margbreytilegar. Rannsóknarnefnd Alþingis rannsakaði ástæðurnar fyrir falli stóru bankanna og er athyglisvert að niðurstöðurnar eiga að flestu leyti við alla bankana þrjá og tengjast í mörgum tilvikum innbyrðis. Stutt yfirlit um orsakir þess að rekstrargrundvöllur bankanna brast er að finna hér fyrir neðan.

Óhóflegur og ósjálfbær vöxtur

- 13) Rannsóknarnefndin ályktaði að á síðustu árunum fyrir fall bankanna hefði efnahagsreikningur þeirra og útlán vaxið umfram það sem rekstur þeirra gat staðið undir og stjórnendurnir réðu við. Samanlagðar eignir bankanna þriggja höfðu vaxið veldisvexti og aukist úr 1,4 billjónum kr. ⁽⁷⁾ árið 2003 í 14,4 billjónir kr. við lok annars ársfjórðungs 2008. Þar vó þungt að vöxtur bankanna var að miklu leyti tilkominn vegna útlána til erlendra aðila sem jukust mjög árið 2007 ⁽⁸⁾, einkum eftir að lausafjárþurrð á alþjóðamörkuðum tók að gera vart við sig. Þetta leiddi til þeirrar niðurstöðu nefndarinnar að aukningin stafaði að miklu leyti af útlánunum til fyrirtækja sem synjað hefði verið um fyrirgreiðslu annars staðar. Þá kom fram í skýrslunni að fjárfestingabankastarfsemi, sem er í eðli sínu áhættusamari, hefði orðið æ meira áberandi í rekstri bankanna og vöxtur hennar hefði aukið á vandann.

Þrengri fjármögnunarkostir á alþjóðamörkuðum

- 14) Vöxtur bankanna byggðist að miklu leyti á greiðum aðgangi þeirra að alþjóðafjármagnsmörkuðum, en þar gátu þeir nýtt sér góðar lánshæfiseinkunnir sínar og aðgang að Evrópumörkuðum á grundvelli EES-samningsins. Árið 2005 tóku íslensku bankarnir 14 milljarða evra að láni á erlendum skuldabréfamörkuðum og nutu tiltölulega góðra kjara. Þegar aðgangur að skuldabréfamörkuðum í Evrópu tók að þrengjast leituðu bankarnir á Bandaríkjamarkað um fé til rekstrarins og seldu þar skuldabréfavafninga með veði í íslenskum skuldabréfum. Í aðdraganda falls bankanna reiddu þeir sig æ meira á skammtímalán og sköpuðu sér með því verulega endurfjármögnunaráhættu, og var það fyrirsjáanlegt að álitni rannsóknarnefndarinnar.

Skuldsetning eigenda bankanna

- 15) Hjá öllum stóru íslensku bönkunum voru helstu eigendur einnig meðal stærstu skuldunauta ⁽⁹⁾. Rannsóknarnefnd Alþingis var þeirrar skoðunar að tilteknir hluthafar hefðu haft óeðlilega greiðan aðgang að lánum frá bönkunum í krafti eigendastöðu sinnar. Stærsti hluthafi Kaupþings var Exista hf. sem átti rúmlega 20% hlutafjár í bankanum. Exista var jafnframt einn helsti skuldunautur bankans. Árin 2005 til 2008 jukust heildarútlán Kaupþings til Exista og tengdra aðila ⁽¹⁰⁾ jafnt og þétt úr 400–500 milljónum evra í 1 400–1 700 milljónir evra og árin 2007 og 2008 námu þessi útlán því sem næst sömu fjárhæð og eiginfjárgrunnur bankans. Þessi auknu útlán til helstu hluthafa áttu sér stað enda þótt Kaupþing væri tekið að glíma við lausafjár- og endurfjármögnunarfanda. Þá voru lán til tengdra aðila oft veitt án sérgreindra trygginga ⁽¹¹⁾. Peningamarkaðssjóður Kaupþings var stærsti sjóður Rekstrarfélags Kaupþings banka hf. og festi hann umtalsvert fé í skuldabréfum Exista árið 2007. Við lok ársins var andvirði slíkra skuldabréfa í eigu sjóðsins um 14 milljarðar króna. Voru það um 20% af heildareignum hans á þessum tíma. Robert Tchenguiz var hluthafi í Kaupþingi og Exista og jafnframt stjórnarmaður í Exista. Hann naut einnig verulegrar lánaþyrirgreiðslu hjá Kaupþingi á Íslandi, Kaupþingi í Lúxemborg og Kaupþing Singer & Friedlander (KSF). Lánaþyrirgreiðsla móðurfélags Kaupþings við Robert Tchenguiz og tengda aðila nam samtals um 2 milljörðum evra við fall bankans ⁽¹²⁾.

Samþjöppun áhættu

- 16) Náteynd því atriði að bankarnir hafi verið um of háðir lánum til helstu hluthafa er sú niðurstaða rannsóknarnefndar Alþingis að eignasöfn bankanna hafi ekki verið nægilega vel dreifð. Nefndin

⁽⁷⁾ [Á ekki við í íslensku þýðingunni.]

⁽⁸⁾ Útlán til erlendra aðila jukust á sex mánuðum um 11,4 milljarða evra, eða úr 8,3 milljörðum í 20,7 milljarða evra.

⁽⁹⁾ Kafi 21.2.1.2 í skýrslu rannsóknarnefndar Alþingis.

⁽¹⁰⁾ Exista, Exista Trading, Bakkavör Group, Bakkavor Finance Ltd, Bakkabraedur Holding B.V., Lýsing, Síminn, Skipti og önnur tengd félög.

⁽¹¹⁾ Engin veð voru tekin fyrir rúmum helmingi þeirra lána sem veitt voru frá ársbyrjun 2007 fram að falli bankans.

⁽¹²⁾ Í fundargerðum lánanefndar stjórnar Kaupþings kemur meðal annars fram að bankinn lánaði Tchenguiz iðulega fé til þess að mæta veðköllum í öðrum bönkum sem fram komu vegna þess að virði félaga í hans eigu fór rýrnandi.

var þeirrar skoðunar að Evrópureglur um stórar áhættuskuldbindingar hefðu verið túlkaðar þröngt, og þá sérstaklega gagnvart hluthöfum, og að bankarnir hefðu reynt að sniðganga reglurnar.

Veik eiginfjárstaða

- 17) Enda þótt eiginfjárlutföll Kaupþings og hinna stóru bankanna tveggja hafi í uppgjörum ávallt verið nokkuð yfir lögboðnu lágmarki taldi rannsóknarnefnd Alþingis að þau hlutföll hefðu ekki endurspeglad raunverulegan fjárhagsstyrk bankanna. Ástæðan væri umtalsverð áhætta sem bankarnir hefðu borið af eigin hlutabréfum, bæði í gegnum bein veð fyrir lánum og framvirka samninga um hlutabréfin. Hlutfé, sem félögin fjármögnuðu sjálf, og rannsóknarnefndin kallar „veikt eigið fé“⁽¹³⁾, nam rúmlega 25% af eiginfjárgrunni bankanna (eða rúmlega 50% ef miðað er við grunnþátt eiginfjárgrunnins, þ.e. eiginfé hluthafa samkvæmt ársreikningi að frádregnum óefnislegum eignum). Við þetta bættist vandinn sem stafaði af áhættu sem bankarnir báru hver af annars bréfum. Um mitt ár 2008 nam bein fjármögnun bankanna á eigin hlutabréfum ásamt víxlífjarmögnun á hlutabréfum hinna tveggja bankanna um 400 milljörðum króna, eða um 70% af grunnþætti eiginfjárgrunnins. Rannsóknarnefnd Alþingis taldi að fjármögnun eiginfjár í íslenska bankakerfinu hefði verið að svo stórum hluta byggð á lánsfé úr kerfinu sjálfu að stöðugleika þess hefði verið ógnað. Bankarnir höfðu tekið verulegan hluta eigin hlutafjár að veði sem tryggingu fyrir útlánum og því rýrnuðu gæði útlánasafna þeirra þegar veð hlutabréfa tók að falla. Þetta rýrði afkomu bankanna og þrýsti verði hlutabréfa í þeim enn lengra niður, en bankarnir brugðust við þessu (að því er rannsóknarnefndin taldi mega ráða af upplýsingunum sem fyrir lágu) með því að kalla fram óeðlilega eftirspurn eftir hlutabréfum í sjálfum sér.

Stærð bankanna

- 18) Árið 2001 nam efnahagur stóru bankanna þriggja (samanlagt) rétt rúmlega eins árs landsframleiðslu Íslands. Í lok árs 2007 voru bankarnir orðnir alþjóðlegir bankar með heildareignir sem námu nífaldr landsframleiðslu. Í skýrslu rannsóknarnefndar Alþingis kemur fram að þegar kom fram á árið 2006 hefðu ýmsir þeir, sem fylgdust með íslenska bankakerfinu, bent á að það væri vaxið fram úr getu Seðlabankans og dregið í efa að hann væri fær um að sinna hlutverki sínu sem lánveitandi til þrautavara. Í lok árs 2007 námu skammtímaskuldir þjóðarinnar (sem voru tilkomnar að stærstum hluta vegna fjármögnunar bankanna) fimmtánföldum gjaldeyrisforða Seðlabankans, og erlendar innstæður bankanna þriggja voru einnig um áttfaldur gjaldeyrisforðinn. Tryggingarsjóður innstæðueigenda og fjárfesta hafði yfir mjög litlu fjármagni að ráða í samanburði við þær innstæður bankanna sem honum var ætlað að tryggja. Þessir þættir voru að áliti rannsóknarnefndarinnar til þess fallnir að auka hættu á áhlaupi á bankana.

Hraður vöxtur bankanna í samanburði við gildandi löggjöf og umgjörð fjármálakerfisins

- 19) Rannsóknarnefnd Alþingis taldi að viðkomandi eftirlitsaðila á Íslandi hefði skort þann trúverðugleika sem nauðsynlegur hefði verið við þær aðstæður að ekki var til að dreifa nægilega öflugum lánveitanda til þrautavara. Í skýrslunni er ályktað að Fjármálaeftirlitið og Seðlabanka Íslands hafi skort sérfræðipækkingu og reynslu til þess að hafa fullnægjandi eftirlit með bönkunum þegar fjárhagslegir erfiðleikar steðjuðu að, en að stofnanirnar hefðu getað gripið til aðgerða til þess að draga úr áhættunni sem bankarnir bjuggu við. Fjármálaeftirlitið hafi til að mynda ekki vaxið í samræmi við vöxt bankanna og verklag eftirlitsins hafi ekki ráðið við hina hröðu þróun sem einkenndi rekstur bankanna. Í skýrslunni kemur einnig fram gagnrýni á ríkisstjórnina og er niðurstaða nefndarinnar sú að stjórnvöldum hafi borið að grípa til aðgerða til þess að draga úr hugsanlegum áhrifum bankanna á efnahag landsins með því að draga úr stærð þeirra eða koma því til leiðar að einn þeirra eða fleiri flyttu höfuðstöðvar sínar úr landi⁽¹⁴⁾.

Ójafnvægi og ofpensla í íslenska hagkerfinu í heild

- 20) Í skýrslu rannsóknarnefndar Alþingis er getið um atvik tengd almenna hagkerfinu sem einnig ýttu undir hraðan vöxt bankanna og juku á ójafnvægið sem stafaði af ólíkri stærð og áhrifamætti fyrirtækja í fjármálaþjónustu og annarra hluta hagkerfisins. Í skýrslunni var ályktað að stefna stjórnvalda (og þá einkum á sviði skattheimtu) hefði að öllum líkindum kynt undir ójafnvægi og ofpenslu í hagkerfinu og peningastefna Seðlabankans hefði ekki einkennt af nægilega miklu

⁽¹³⁾ Kafi 21.2.1.4 í skýrslu rannsóknarnefndar Alþingis.

⁽¹⁴⁾ Það var raunar yfirlýst stefna þáverandi ríkisstjórnar að ýta undir vöxt og stuðla að því að bankarnir hefðu áfram höfuðstöðvar á Íslandi.

aðhaldi. Í skýrslunni eru rýmkaðar útlánareglur Íbúðalánasjóðs einnig kallaðar „ein af stærri hagstjórnarmistökum í aðdraganda falls bankanna“⁽¹⁵⁾. Þá er gagnrýnt í skýrslunni hversu auðveldlega bankarnir gátu sótt sér lánsfé til Seðlabankans, enda hafi staða skammtímalána gegn veði hjá Seðlabankanum hækkað úr 30 milljörðum kr. haustið 2005 í 500 milljarða kr. í byrjun októbermánaðar 2008.

Íslenska krónan, ytra ójafnvægi og skuldatryggingarálag

- 21) Í skýrslunni kemur fram að árið 2006 hafi íslenska krónan verið mun sterkari en staðist hefði til lengdar, viðskiptahallinn hafi verið kominn yfir 16% af vergri landsframleiðslu og skuldir í erlendum gjaldmiðlum umfram eignir hafi nálgast verga landsframleiðslu að stærð. Allar forsendur fjármálakreppu hafi verið fyrir hendi. Við lok árs 2007 hafi gengi krónunnar verið tekið að falla og skuldatryggingarálag á íslenska ríkið og bankana hafi vaxið með veldishraða.

2.3. Ráðstafanir í því skyni að endurskipuleggja bankakerfið

- 22) Eftir fall stóru viðskiptabankanna þriggja (meðal annars Kaupþings) í októbermánuði 2008 stóðu stjórnvöld á Íslandi frammi fyrir því fordæmalaus verkefni að standa vörð um áframhaldandi bankastarfsemi á Íslandi⁽¹⁶⁾. Stefnan, sem ríkisstjórn Íslands markaði, kemur í meginráttum fram í neyðarlögunum⁽¹⁷⁾ sem Alþingi samþykkti 6. október 2008. Samkvæmt lögunum öðlaðist Fjármálaeftirlitið áður óþekktar heimildir til að grípa inn í rekstur fjármálafyrirtækja og ráðstafa eignum þeirra og skuldum eftir því sem nauðsyn krafðist. Lögin veittu fjármálaráðherra fyrir hönd ríkissjóðs heimild til að reiða fram fjármagn til að stofna ný fjármálafyrirtæki. Þá var kveðið á um að við skipti á búi fjármálafyrirtækis skyldu kröfur vegna innstæðna ganga framar öðrum kröfum. Ríkisstjórnin lýsti yfir að innstæður í innlendum viðskiptabönkum og sparisjóðum og útibúum þeirra á Íslandi myndu njóta fullrar verndar.
- 23) Aðgerðirnar beindust í upphafi aðallega að því að tryggja helstu þætti í starfsemi banka-, greiðslu- og uppgjörskerfanna í landinu. Fyrstu vikurnar eftir hrunið undirbjó ríkisstjórnin einnig efnahagsáætlun í samvinnu við Alþjóðagjaldeyrissjóðinn („AGS“) með þeim árangri að 20. nóvember 2008 féllst sjóðurinn á beiðni íslenskra stjórnvalda um viðbúnaðarlán til tveggja ára, en í því fölst að AGS veitti Íslendingum lán að fjárhæð 2,1 milljarðs USD í því skyni að styrkja gjaldeyrisforða landsins. Þessu til viðbótar var aflað lánsloforða að fjárhæð allt að 3 milljörðum USD frá hinum Norðurlöndunum og nokkrum öðrum viðskiptaþjóðum. Hluti lánsins frá AGS (þ.e. 827 milljónir USD) var greiddur út tafarlaust, en eftirstöðvarnar í átta jöfnum greiðslum á grundvelli ársfjórðungslegs mats á framgangi áætlunarinnar.
- 24) AGS-áætlunin var viðtæk stöðugleikaáætlun sem byggðist á þremur meginmarkmiðum. Í fyrsta lagi skyldi koma á stöðugu gengi krónunnar og endurheimta traust á gjaldmiðlinum til þess að halda aftur af neikvæðum áhrifum kreppunnar í hagkerfinu. Meðal annars voru tekin upp fjármagnshöft til þess að varna því að fé streymdi úr landi. Í öðru lagi fól áætlunin í sér umfangsmikil áform um endurskipulagningu bankakerfisins og var lokamarkmið þeirra að byggja á ný upp rekstrarhæft fjármálakerfi á Íslandi auk þess að tryggja eðlileg samskipti á sviði fjármála við önnur lönd. Undir þetta féll meðal annars að sjá til þess að eignir bankanna yrðu metnar á sannvirði, að tryggja hámarksheimtur eigna og að efla framkvæmd eftirlits. Í þriðja lagi var það markmið áætlunarinnar að tryggja sjálfbæran rekstur hins opinbera með því að láta ríkið taka á sig sem minnst af tapi gjaldþrota banka og ýta úr vör áætlun til meðallangs tíma um jöfnuð í ríkisfjármálum.
- 25) Stjórnvöld á Íslandi hafa lagt áherslu á að vegna hinna sérstöku aðstæðna sem tengdust umfangi bankakerfisins í samanburði við fjárhagslega burði ríkissjóðs hafi svigrúm til stefnumörkunar verið lítið. Þess vegna hafi verið leitað lausna sem að mörgu leyti hafi verið frábrugðnar þeim aðgerðum sem gripið hafi verið til í öðrum löndum þar sem hætta hafi steðjað að fjármálastöðugleika.
- 26) Í krafti neyðarlaganna var stóru viðskiptabönkunum þremur, Glitni, Landsbanka Íslands og Kaupþingi, hverjum um sig skipt upp í „gamlan“ og „nýjan“ banka. Fjármálaráðherra stofnaði

⁽¹⁵⁾ Síða 5 í 2. kafla skýrslunnar.

⁽¹⁶⁾ Um nánari atriði þeirra ráðstafana, sem stjórnvöld á Íslandi gripu til, vísast til skýrslu fjármálaráðherra til Alþingis um endurreisn viðskiptabankanna frá maí 2011, sjá slóðina <http://www.althingi.is/alttext/139/s/pdf/1213.pdf>.

⁽¹⁷⁾ Lög nr. 125/2008 um heimild til fjárveitingar úr ríkissjóði vegna sérstakra aðstæðna á fjármálamarkaði o.fl.

þrjú hlutafélög um innlenda starfsemi gömlu bankanna og skipaði þeim stjórnir. Fjármálaeftirlitið greip inn í rekstur gömlu bankanna og ráðstafaði innlendum eignum þeirra og skuldum (innstæðum) í aðalatriðum til nýju bankanna sem héldu áfram bankastarfsemi á Íslandi, en gömlu bankarnir voru settir hver undir sína skilanefnd⁽¹⁸⁾. Erlendum eignum og skuldum var að mestu komið fyrir í gömlu bönkunum, sem síðar voru teknir til slitameðferðar með það fyrir augum að hætta öllum rekstri erlendis⁽¹⁹⁾.

- 27) Í bráðabirgðastofnefnahagsreikningum nýju bankanna þriggja, sem gerðir voru 14. nóvember 2008, var gert ráð fyrir að heildarefnahagur nýju bankanna yrði 2 886 milljarðar kr. með 385 milljarða kr. eiginfjárframlagi ríkisins. Heildarfjárhæð skuldabréfa, sem nýju bankarnir skyldu gefa út til gömlu bankanna sem greiðslu fyrir mismun eigna og skulda sem færðust til þeirra, yrði 1 153 milljarðar kr. Fjármálaeftirlitið réð Deloitte LLP til þess að leggja mat á yfirfærðar eignir og skuldir. Þegar til átti að taka varð ljóst að þessi óháði aðili myndi skila mati á hreinni yfirfærðri eign sem væri ekki föst tala heldur tiltekið verðbil. Þá kom í ljós að kröfuhafar bankanna voru ósáttir við tilhögun matsins, töldu að þar væri ekki gætt jafnræðis og lýstu óánægju með að geta ekki varið hagsmuni sína. Þessir flóknu málavextir ollu því að breytt var um stefnu að því er varðaði uppgjörið milli gömlu og nýju bankanna á þann hátt að í stað þess að treysta á verðmat óvilhalls sérfræðings skyldu málsaðilar reyna með samningum að ná niðurstöðu um mat á hreinum yfirfærðum eignum.
- 28) Ljóst þótti að aðilum gæti reynst erfitt að ná samkomulagi um verðmatið enda væri það háð mörgum mismunandi forsendum sem líklegt mátti telja að samningsaðilar litu ekki sömu augum. Markmið ríkisins var að komast að samkomulagi um ákveðið grunnmat til þess að leggja traustan grunn að stofnfjármögnun nýju bankanna. Hækkarir á verði eigna umfram grunnmatið gætu þá runnið til kröfuhafa í formi skilyrtra skuldabréfa eða aukins verðmætis hlutafjár í bönkunum, en samningaviðræðurnar höfðu leitt í ljós að skilanefndir Glitnis og Kaupþings og meirihluti kröfuhafa gætu haft áhuga á að eignast hluti í hinum nýju bönkum og njóta þannig hugsanlegrar verðmætaaukningar á yfirfærðum eignum.
- 29) Tilkynning um að stofnfjármögnun nýju bankanna þriggja væri að fullu lokið og grunnur að samningum við kröfuhafa gömlu bankanna lægi fyrir var gefin út 20. júlí 2009. Ríkið, sem var eini hluthafi nýju bankanna þriggja, náði rammamarkmiði við skilanefndir gömlu bankanna um útfærslu og greiðslu bóta vegna yfirfærslu hreinna eigna til nýju bankanna. Að því er varðaði tvo þessara banka, Íslandsbanka og Arion banka, varð einnig að samkomulagi að gömlu bankarnir gætu eignast meirihluta í nýju bönkunum með tilteknum skilyrðum.
- 30) Á grundvelli ofangreindra samningsdraga ákváðu skilanefndir gömlu bankanna í október 2009 (Glitnir) og desember 2009 (Kaupþing og Landsbanki Íslands) að nýta sér umsaminn valrétt og gera hluthafar í nýju bönkunum. Hinn 18. desember 2009 tilkynnti ríkisstjórnin að endurreisn bankanna væri lokið og að gengið hefði verið frá samningum milli íslenskra stjórnvalda og nýju bankanna annars vegar og skilanefnda Glitnis, Landsbanka Íslands og Kaupþings, fyrir hönd kröfuhafa, hins vegar um uppgjör vegna eigna sem færðar voru úr gömlu bönkunum yfir í þá nýju, og að nýju bankarnir væru þá fullfjármagnaðir.
- 31) Niðurstaðan var sú að eiginfjárframlag ríkissjóðs til nýju bankanna lækkaði verulega frá því sem upphaflega var gert ráð fyrir eða úr 385 milljörðum kr. í 135 milljarða kr., og var það framlag í mynd hlutafjár, en auk þess veitti ríkið tveimur þessara þriggja banka, Íslandsbanka og Arion banka, víkjandi lán að fjárhæð um 55 milljarða kr. sem myndar hluta af eiginfjárbætti B, og framlagið er því samtals 190 milljarðar kr. Þessu til viðbótar veitti ríkissjóður Íslandsbanka og Arion banka nokkra lausafjárfrigreiðslu. Hlutafjárframlag gömlu bankanna til hinna nýju nam

⁽¹⁸⁾ Sbr. einnig ársskýrslu Fjármálaeftirlitsins 2009 (júlí 2008–júní 2009), sjá slóðina <http://en.fme.is/media/utgefing-efni/FME-Annual-Report-2009.pdf>.

⁽¹⁹⁾ Fjármálaeftirlitið átti eftir að grípa inn í rekstur fleiri fjármálafyrirtækja. Í marsmánuði 2009 yfirtók eftirlitið rekstur þriggja fjármálafyrirtækja, Straums-Burðaráss, Sparisjóðs Reykjavíkur og nágrennis (SPRON) og Sparisjóðabanka Íslands (Icebank), og ákvað hvernig eignum og skuldum þessara fyrirtækja skyldi ráðstafað. Síðar var gerður nauðasamningur við kröfuhafa Straums en SPRON og Sparisjóðabankinn voru teknir til slitameðferðar. Fall stóru viðskiptabankanna þriggja og viðvarandi óvissa á fjármálamörkuðum bitnaði einnig á öðrum fjármálafyrirtækjum og gripið var inn í rekstur nokkurra úr þeirra hópi á árinu 2010. Þannig skipaði Fjármálaeftirlitið bráðabirgðastjórn yfir VBS fjárfestingabanka í marsmánuði það ár. Í aprílmánuði 2010 yfirtók eftirlitið rekstur Sparisjóðs Keflavíkur og Byrs sparisjóðs og ákvað að stofnuð skyldu ný fjármálafyrirtæki, SpKef sparisjóður annars vegar og Byr hf. hins vegar, til að taka við rekstri þeirra. Þar eð fjárhagsstaða þessara nýju fyrirtækja reyndist vera lakari en hugað var í fyrstu var SpKef síðar sameinaður Landsbankanum, að ákvörðun Fjármálaeftirlitsins, og Byr hf. sameinaður Íslandsbanka eftir að leitað hafði verið tilboða í hlutafé sjóðsins. Stjórnvöld þurftu einnig að bregðast við fjárhagsörðugleikum fjárfestingabankans Saga Capital, árið 2009, og Íbúðalánasjóðs, árið 2011.

alls um 156 milljörðum kr. og heildarfjármögnun nýju bankanna nam því um 346 milljörðum kr. Samningarnir fólu þannig í sér að í stað þess að hafa fullt eignarhald á bönkunum þremur skyldi hlutur ríkisins minnka í um 5% í Íslandsbanka, 13% í Arion banka og 81% í Landsbankanum.

- 32) Þó að með þessari yfirtöku kröfuhafa gömlu bankanna á tveimur bankanna þriggja hafi verið leyst úr nokkrum höfuðvandamálum sem tengdust endurreisn fjármálakerfisins og tekist að treysta fjármögnun nýju bankanna var enn við marga veikleika að glíma. Frá haustinu 2009 hafa bankarnir einbeitt sér að innri málum með því að móta heildarstefnu í rekstrinum og þó einkum að endurskipuleggja lánasöfnin, en þau eru stærsti áhættuþátturinn með tilliti til starfsemi bankanna og rekstrarhæfis þeirra til frambúðar. Vinnan við endurreisn bankanna hefur verið flókin og hefur margt valdið því, meðal annars dómur Hæstaréttar um að lán, sem veitt hafa verið í íslenskum krónum en eru bundin gengi erlendra gjaldmiðla, séu ólögleg. Fjallað er nánar um þessi atriði hér á eftir að því leyti sem þau tengjast sérstaklega endurskipulagningu Arions banka.

2.4. Þjóðhagsmál

- 33) Þegar bankakerfið féll saman í októbermánuði 2008 varð mikil röskun í efnahagslífinu. Erfiðleikar í fjármálakerfi Íslendinga mögnuðust vegna þess að traust á gjaldmiðli landsins brast. Gengi krónunnar lækkaði mikið á fyrsta ársfjórðungi 2008 og aftur þá um haustið um það leyti sem rekstur viðskiptabankanna þriggja stöðvaðist og í kjölfar þess. Þó að fjármagnshöftum væri komið á haustið 2008 hélst gengið áfram óstöðugt á árinu 2009⁽²⁰⁾. Afleiðing þessa umrós varð mikill efnahagssamdráttur í landinu og dróst verg landsframleiðsla saman um 6,8% árið 2009 og 4% árið 2010.
- 34) Efnahagskreppunni fylgdi meðal annars skyndileg aukning atvinnuleysis úr 1,6% árið 2008 í 8% árið 2009, verðbóluskot og minnkandi kaupmáttur. Þá jukust skuldir fyrirtækja og heimila hröðum skrefum og vanskilahlutfall hækkaði, auk þess sem mikið var um að nýju bankarnir leystu til sín fyrirtæki sem glímdu við þrönga fjárhagsstöðu. Jafnframt þessu varð mikill kostnaður ríkissjóðs af endurskipulagningu bankakerfisins til þess að halli á rekstri hans jókst mikið og skuldir hins opinbera hækkuðu gríðarlega.
- 35) Eftir þennan mikla efnahagssamdrátt sýna bráðabirgðatölur frá Hagstofu Íslands að þróunin hafi snúist við á síðara helmingi ársins 2011 og að verg landsframleiðsla á árinu í heild hafi aukist um 3,1% frá árinu á undan.
- 36) Hagvöxt á árinu 2011 mátti fyrst og fremst rekja til aukinnar eftirspurnar innanlands og þá einkum 4% aukningar á einkaneyslu. Að þessari aukningu stuðluðu bæði kauphækkarnir og auknar félagslegar bætur, svo og ýmsar ráðstafanir stjórnvalda í því skyni að draga úr greiðslubyrði vegna skulda heimila, meðal annars tímabundinn vaxtabótaauki, frýsting greiðslna af lánum og heimild til fyrirframútborgunar séreignarlífeyris. Bráðabirgðatölur fyrir árið 2011 benda einnig til þess að fjárfesting fari aftur hægt vaxandi, en hún var reyndar orðin afar lítil⁽²¹⁾. Samneysla hefur haldist fremur lítil undanfarin þrjú ár.
- 37) Bak við þessar almennu þjóðhagstöður leynast umtalsverð frávik í einstökum greinum atvinnulífsins. Auk þess sem fjármálageirinn féll saman hefur mikill samdráttur komið fram í byggingariðnaði og mörgum öðrum framleiðslu- og þjónustugreinum sem þjóna innanlandsmarkaði. Aftur á móti hafa sumar útflutningsgreinar vaxið. Lágt gengi krónunnar og tiltölulega stöðugt útflutningsverð bæði sjávarafurða og áls ollu því að útflutningstekjur fóru vaxandi eftir að efnahagskreppan hófst, og kom einnig fram aukning í ferðaþjónustu og öðrum greinum sem stunda þjónustuútflutning. Samtímis varð mikill samdráttur í innflutningi með þeim afleiðingum að jöfnuður á utanríkisviðskiptum⁽²²⁾ varð um tíma, þ.e. árið 2010, jákvæður sem nam hér um bil 10% af vergri landsframleiðslu. Innlend eftirspurn tók þó að aukast árið 2011 og innflutningur hefur því vaxið á ný og heildarafgangur af viðskiptum þannig minnkað í 8,2% af vergri landsframleiðslu.

⁽²⁰⁾ Sem dæmi um hversu mikið gengisfallið var má taka að mánaðarlegt miðgengi evru gagnvart íslenskri krónu hækkaði úr 90,71 kr. í desember 2007 í 184,64 kr. í nóvember 2009.

⁽²¹⁾ Árin 2009–2011 hefur hlutfall fjárfestinga af vergri landsframleiðslu aðeins verið um 13–14%.

⁽²²⁾ Með jöfnuði á utanríkisviðskiptum er átt við muninn á tekjum af útflutningi og greiðslum vegna innflutnings á vörum og þjónustu. Undir þetta falla ekki launa- og eignatekjur frá útlöndum, en þær hafa verið neikvæðar síðastliðin ár, einkum frá árinu 2008. Þetta merkir að þrátt fyrir afgang af utanríkisviðskiptum hafa Íslendingar búið við viðskiptahalla undanfarin ár, þó að sá halli hafi minnkað mikið frá árinu 2009.

- 38) Í þjóðhagsspa Hagstofu Íslands fyrir árin 2012 til 2017 er gert ráð fyrir áframhaldandi hægun efnahagsbata og að hagvöxtur verði 2,6% á árinu 2012. Þess er vænst að hagvöxtur verði svipaður allan spátímann. Spáin er þó háð ýmiss konar óvissu. Fyrirhuguðum stóriðju fjárfestingum kann að seinka enn frekar. Viðskiptakjörum Íslendinga getur hrakað ef efnahagssamdráttur í helstu viðskiptalöndum þeirra dregst á langinn, en það myndi draga úr hagvexti á Íslandi. Ef aðgerðir til að létta skuldabyrði heimila og fyrirtækja ganga hægar en áætlað hefur verið gæti það einnig haldið aftur af innlendra eftirspurn og dregið úr hagvaxtarhorfum. Hagvexti gæti líkað stafað hætta af óstöðugu verðlagi vegna gengissveiflna í kjölfar þess að fjármagnshöft verða afnumin.

2.5. Eftirlit með fjármálafyrirtækjum og endurbætur á lagaumgjörð

- 39) Í framhaldi af fyrstu verkum Fjármálaeftirlitsins í tengslum við stofnun nýju bankanna og verðmat á hreinni eign sem flutt var frá gömlu bönkunum gerði eftirlitið vorið 2009 úttekt á nýju bönkunum og viðskiptaáætlunum þeirra, fjárhagslegum styrk og eiginfjárförf í svokölluðu endurreisnarverkefni. Þetta var gert með aðstoð alþjóðlega ráðgjafarfyrirtækisins Oliver Wyman.
- 40) Að þeirri vinnu lokinni veitti Fjármálaeftirlitið bönkunum starfsleyfi að settum ýmsum skilyrðum. Með hliðsjón af gæðum eignasafnanna og fyrirsjáanlegri óvissu í efnahagsmálum var talið nauðsynlegt að setja bönkunum þremur hærri eiginfjárförf en sem nam lögboðnu lágmarki. Fjármálaeftirlitið ákvað því eiginfjárförf fyrir bankana þrjá þannig að CAD-hlutfall skyldi vera að lágmarki 16% og grunneiginfjárfhlfall þar af að minnsta kosti 12%. Hlutfall þetta átti að gilda í að minnsta kosti þrjú ár nema annað væri ákveðið af hálfu eftirlitsins. Lausafjárförfur voru einnig tilgreindar og var ákveðið að lausafjáreignir skyldu nema að minnsta kosti 20% af innstæðum og að reiðufé og ígildi þess skyldi nema að minnsta kosti 5% af innlánum. Jafnframt voru sett skilyrði um önnur atriði, svo sem endurskipulagningu lánasafna, áhættumat, stjórnarhætti og eignarhald. Fjármálaeftirlitið ákvað sambærilega eiginfjárförf fyrir önnur fjármálafyrirtæki.
- 41) Í áætluninni um efnahagsstöðugleika, sem unnin var í samráði við AGS, var kveðið á um endurskoðun allrar lagaumgjörðar fjármálastarfsemi og framkvæmdar bankaefirlits til að efla viðbúnað gegn hugsanlegum fjármálakreppum í framtíðinni. Ríkisstjórnin fól Kaarlo Jännäri, fyrrverandi forstjóra finnska fjármálaeftirlitsins, að yfirfara gildandi lagaumgjörð og framkvæmd fjármálaeftirlits. Meðal tillagna hans til úrbóta var að komið yrði upp útlánaskrá hjá Fjármálaeftirlitinu til að draga úr útlánaáættu í fjármálakerfinu. Í skýrslu hans var einnig lagt til að settar yrðu strangari reglur um stórar áhættuskuldbindingar og lánveitingar til tengdra aðila og þeim framfylgt af meiri festu, svo og að vettvangskönnunum hjá eftirlitsskyldum aðilum yrði fjölgað til að styðja við eftirlit sem byggist á innsendum gögnum og skýrslugjöf, einkum að því er varðaði útlánaáættu, lausafjáráhættu og gjaldeyrisáættu. Þá var mælt til þess að innstæðutryggingakerfið yrði endurskoðað og bætt og grannt fylgst með þróun mála á því sviði í Evrópusambandinu.
- 42) Í kjölfar þessa var lagt fram á Alþingi stjórnarfrumvarp sem var meðal annars byggt á tillögum Jännäri auk breytinga sem orðið höfðu á EES-löggjöf á sviði fjármálastarfsemi frá árinu 2009, og var það samþykkt 1. júlí 2010 sem lög nr. 75/2010, er öðluðust þegar gildi. Með nýju lögum urðu miklar breytingar á lögum um fjármálafyrirtæki. Þá voru ýmsar aðrar breytingar gerðar síðar á lögum um fjármálafyrirtæki svo og á regluumgjörð og eftirliti með fjármálaþjónustu. Fjallað er nánar um þessar breytingar á lagaumgjörðinni í viðauka.

2.6. Helstu úrlausnarefni ⁽²³⁾

- 43) Þó að mikið hafi áunnist í því að endurreisa fjármálakerfið glíma Íslendingar enn við eftirköst fjármála- og gjaldmiðilskreppunnar sem hófst haustið 2008. Kreppan hefur afhjúpað ýmsa bresti og annmarka fjármálakerfisins sem nauðsynlegt er að bæta úr til þess að byggja aftur upp tiltrú almennings á kerfinu. Augljóst virðist að Íslendingar – rétt eins og margar aðrar þjóðir sem fjármálakreppan hefur gengið nærri – standa frammi fyrir mörgum erfiðum viðfangsefnum þegar kemur að því að breyta laga- og rekstrarumhverfi fjármálaþjónustufyrirtækja til þess að styðja við rekstrarhæfi og skilvirkni fjármálakerfisins á komandi árum og draga eftir fongum úr hættunni á nýjum kerfisáföllum.

⁽²³⁾ Um þetta efni visast meðal annars til skýrslu efnahags- og viðskiptaráðherra sem lögð var fyrir Alþingi í mars 2012 og fjallar um framtíðarskipan fjármálakerfisins. Að sögn ráðuneytisins er þeirri skýrslu ætlað að hvetja til upplýstrar umræðu um þetta mikilvæga málefni enda hafi hún ekki að geyma fullmótaðar tillögur heldur yfirlit um helstu álitamál og horfur með hliðsjón af þróun mála á alþjóðavettvangi. Skýrsluna má finna á slóðinni <http://eng.efnahagsraduneyti.is/media/Acrobat/Future-Structure.pdf>.

- 44) Brýnustu úrlausnarefnin, sem nú blasa við fjármálafyrirtækjum á Íslandi, tengjast því að bankarnir starfa í skjóli fjármagnshafta og allsherjarábyrgðar á innstæðum. Bankarnir verða nú að búa sig undir rekstur í opnara umhverfi eftir að fjármagnshöftin hafa verið afnumin og horfið hefur verið aftur til þeirrar tilhögunar innstæðutrygginga sem mælt er fyrir um í viðeigandi tilskipunum Evrópusambandsins sem gilda á Evrópska efnahagssvæðinu ⁽²⁴⁾. Stjórnvöld á Íslandi hafa látið það koma skýrt fram að stíga verði afar varlega til jarðar þegar nýjar reglur séu settar um þessi mál.
- 45) Annað mikilvægt úrlausnarefni er að gera enn frekari breytingar á gildandi lagaumgjörð til þess að stuðningur við traust og skilvirkt fjármálakerfi verði fullnægjandi en gæta jafnframt samræmis við þær breytingar sem nú eru að verða á löggjöf á Evrópska efnahagssvæðinu og annars staðar í heiminum ⁽²⁵⁾.

2.7. Staða samkeppnismála í íslenska fjármálakerfinu

- 46) Samkvæmt upplýsingum, sem stjórnvöld á Íslandi hafa nýlega komið á framfæri ⁽²⁶⁾, hafa orðið grundvallarbreytingar á samkeppni á fjármálamarkaði eftir bankahrunið. Fjármálafyrirtækjum hefur fækkað við það að allmargir sparisjóðir, viðskiptabankar og sérhæfð lánaðfyrirtæki hafa ýmist verið tekin til slitameðferðar eða sameinuð öðrum fyrirtækjum ⁽²⁷⁾. Fjármálafyrirtækjum fer enn fækkandi og gerðist það síðast með samruna Landsbankans og SpKef í marsmánuði 2011 og Íslandsbanka og Byrs í desembermánuði 2011 og sameiningu Landsbankans og Sparisjóðs Svarfdæla sem Eftirlitsstofnun EFTA samþykkti 20. júní 2012. Með þessari fækkun fjármálafyrirtækja og yfirtöku stærri banka á innstæðum banka sem lagðir eru niður hefur samþjöppun aukist á innanlandsmarkaði. Umsvif nýju bankanna á fjármálamarkaði EES-rikjanna eru aftur á móti miklu minni en fyrirrennara þeirra, enda hefur alþjóðleg bankastarfsemi þeirra verið lögð niður.
- 47) Íslenskur fjármálamarkaður hefur einnig skroppið saman, enda hafa tilteknir undirmarkaðir annaðhvort horfið eða viðskipti á þeim minnkað til muna. Vegna gríðarlegs samdráttar á hlutabréfamarkaði og upptöku fjármagnshafta hefur dregið úr viðskiptum á hlutabréfa- og gjaldeyrismarkaði með þeim afleiðingum að fjárfestingarkostir eru af skornum skammti. Fjárfesting í hagkerfinu er nú með allra minnsta móti og skuldsetning heimila og fyrirtækja mikil, og því er lítil spurn eftir lánsfé. Bankarnir hafa frá hrúni einbeitt sér að innri málum og endurskipulagningu útlánasafna, ásamt endurskipulagningu sumra af helstu viðskiptafyrirtækjum sínum.
- 48) Fyrir fjármálakreppuna var markaðshlutar sparisjóða þegar kom að innlánum hér um bil 20–25% samtals. Sá hlutur hefur nú fallið í hér um bil 2–4%. Markaðshlutir, sem farið hafa úr höndum sparisjóða og viðskiptabanka sem hætt hafa starfsemi, hafa runnið til stóru viðskiptabankanna þriggja, Arions banka, Íslandsbanka og Landsbanka. Stóru bankarnir þrír ráða nú í sameiningu hér um bil 90–95% markaðarins í stað 60–75% áður, og er markaðshlutar Landsbankans einna stærstur. Að ótöldum 10 sparisjóðum víða um land, sem hafa nú um 2–4% markaðshlutdeild, er

⁽²⁴⁾ Þegar innstæðutryggingar verða færðar aftur í eðlilegt horf nægir ekki að ríkið falli frá ábyrgð sinni á slíkum tryggingum heldur verður að endurskoða ákvæði neyðarlaganna þess efnis að innstæður, sem njóta innstæðutryggingar að lögum, njóti forgangs við slit fjármálafyrirtækis. Það ákvæði er mikill kostur í augum innstæðueigenda, ekki síst meðan bankahrunið árið 2008 er fólki enn ofarlega í huga. Á hinn bóginn má telja sennilegt að það verði bönkunum fjötur um fót þegar þeir taka að breikka fjármögnunargrunninn.

⁽²⁵⁾ Sjá 9. kafla skýrslu efnahagsráðherra, sbr. tilvísun í 23. nmgr. Jafnframt því að leggja skýrsluna fram skipaði ráðherrann starfshóp innlendra og erlendra sérfræðinga á sviði bankamála til þess að vinna tillögur til heildarumgjörðar laga og reglna um alla starfsemi á íslenskum fjármálamarkaði. Þá kemur fram í skýrslunni að stjórnvöld á Íslandi gera ráð fyrir að kanna einnig aðrar leiðir, meðal annars hugsanlegan aðskilnað í starfsemi viðskiptabanka og fjárfestingarbanka, setningu laga um fjármálastöðugleika og hugsanlegar breytingar á verkaskiptingu eftirlitsstofnana á sviði fjármálaþjónustu. Í yfirlýsingum stjórnvalda á Íslandi kemur sömuleiðis skýrt fram að enn er stefnt að nýrri stefnumörkun í peningamálum, hvort sem til þess kemur að landið öðlist aðild að Evrópusambandinu eða ekki, og að hugað verði að öðrum leiðum til þess að bæta stjórn efnahagsmála og trygginga að þeir, sem sinna eftirliti, „sjái skógininn fyrir trjánum“ og beiti í reynd heppilegustu úrræðum á sviði þjóðhagsvarúðar.

⁽²⁶⁾ Sbr. 6. kafla skýrslunnar sem efnahagsráðherra lagði fyrir Alþingi og fjallar um framtíðarskipan fjármálakerfisins, sjá slóðina <http://eng.efnahagsraduneyti.is/publications/news/nr/3559>.

⁽²⁷⁾ Frá haustinu 2008 hafa nokkur fjármálafyrirtæki horfið af markaði (auk „gömlu“ viðskiptabankanna þriggja, Glitnis, Kaupþings og Landsbanka): Sparisjóðabanki Íslands (áður Icebank), Sparisjóður Reykjavíkur og nágrennis (SPRÓN), Sparisjóður Mýrasýslu (SPM), VBS fjárfestingabanki og Askar Capital fjárfestingabanki. Þá hefur starfsemi fjárfestingabankanna Straums-Burðaráss og Saga Capital dregist mikið saman.

eini viðskiptabankinn auk þessara MP banki, sem gengist hefur undir endurskipulagningu ⁽²⁸⁾, en markaðshlutar hans er á bilinu 1–5%.

- 49) Íslenskur fjármálamarkaður einkennist því augljóslega af fákeppni og stærstu fyrirtækin þrjú gætu sameinast um að ná þar ráðandi stöðu. Eftirlitsstofnun EFTA hefur leitað álits Samkeppniseftirlitsins um stöðu samkeppnismála á Íslandi og hugsanlegar úrbætur, og telur eftirlitið að miklar aðgangshindranir séu á íslenskum bankamarkaði. Þetta hefur skaðleg áhrif á samkeppni. Þá er nokkrum erfiðleikum bundið fyrir neytendur að skipta um viðskiptabanka. Stjórnvöld á Íslandi tóku einnig undir þá skoðun að gjaldeyrisáhættan, sem rekja má til þess að íslenska krónan er lítill gjaldmiðill sem stendur utan almenns gjaldeyrismarkaðar, hafi dregið enn frekar úr samkeppni og fælt erlenda banka og fyrirtæki frá því að hefja starfsemi í landinu.
- 50) Samkeppniseftirlitið hefur undanfarið einkum beint sjónum sínum að tilteknu máli sem varðar tölvubúnað fyrir starfsemi bankanna og samstarf þeirra á þeim vettvangi. Um er að ræða rekstur Reiknistofu bankanna (RB), sem er í sameiginlegri eigu fjármálafyrirtækja og selur þeim tölvuþjónustu. Þar er á ferðinni atriði sem hefur þýðingu í málinu sem hér er til umfjöllunar og var það meðal þess sem Eftirlitsstofnun EFTA tók upp í viðræðum sínum við stjórnvöld á Íslandi og bankana.
- 51) RB er í sameiginlegri eigu stóru bankanna þriggja, tveggja sparisjóða, Sambands íslenskra sparisjóða og þriggja helstu greiðslukortafyrirtækja í landinu. Landsbankinn á 36,84% hlutafjárins, Íslandsbanki 29,48% og Arion banki 18,7%. Samanlagður eignarhlutur viðskiptabankanna í RB er því 85,02%. Viðskiptafyrirtæki RB eru eigendurnir, Seðlabanki Íslands og önnur fjármálafyrirtæki, auk ýmissa opinberra stofnana. Bankarnir hafa með sér viðtækt samstarf á þessu sviði, enda hefur RB byggt upp greiðslu- og uppgjörskerfin sem notuð eru á Íslandi. Þá býður fyrirtækið ýmsa grunnþjónustu á sviði bankaviðskipta og er þar um að ræða fjölnotendapjónustu sem flestir íslenskir bankar nýta sér. RB starfrækir ennfreður rafræn reikninga- og greiðslukerfi sem þjóna bæði fyrirtækjum og neytendum.
- 52) Samkeppniseftirlitið telur að hrúnið, sem varð árið 2008, hafi gengið sérstaklega nærri minni bönkum og sparisjóðum. Aðgangur að nauðsynlegri tölvuþjónustu skipti minni fjármálafyrirtækin einkar miklu máli, enda megi líta á hann sem eina af þeim aðgangshindrunum sem nýliðar á markaði þurfi að sigrast á. Stærri fjármálafyrirtækin hafa fyrst og fremst keypt tölvuþjónustuna af RB, en sparisjóðirnir og minni markaðsaðilar af Teris. Mörg minni fjármálafyrirtæki hafa hætt rekstri síðustu ár og Teris orðið fyrir miklu tekjutapi af þeim sökum, og varð það til þess að fyrirtækið seldi RB sumt af hugbúnaðarlausnum sínum í janúarmánuði 2012. Að sögn RB og Teris var tilgangur sölunnar meðal annars sá að tryggja að þjónusta við minni fjármálafyrirtækin rofnaði ekki.
- 53) Samkeppniseftirlitið hefur haft til skoðunar tvö mál er varða RB. Í fyrsta lagi hvort sameiginlegt eignarhald og samstarf bankanna og annarra fjármálafyrirtækja á vettvangi RB geti talist brot á banni 10. gr. samkeppnislaga við háttarni sem takmarkað getur samkeppni. Í öðru lagi hvort kaup RB á helstu eignum Teris geti talist samrýmanleg gildandi reglum, með vísan til ákvæða sömu laga um samruna fyrirtækja. Í maímánuði 2012 fékkst þó niðurstaða í bæði málin með sátt sem gerð var milli RB og eigenda hennar annars vegar og Samkeppniseftirlitsins hins vegar ⁽²⁹⁾.
- 54) Auk ofangreindra athugunarefna, sem lúta að íslenskum fjármálamarkaði beint, hefur Samkeppniseftirlitið bent sérstaklega á nauðsyn þess að ekki dragist úr hömlu að ljúka sölu og

⁽²⁸⁾ Hinn 11. apríl 2011 var samningur um sölu á rekstri (hins gamla) MP banka á Íslandi og í Litháen samþykktur á hluthafafundi og skráðu 40 nýir hluthafar sig þá fyrir nýju hlutafé í bankanum að fjárhæð 5,5 milljarða kr. Önnur starfsemi gamla bankans var áfram í höndum fyrri eigenda og fluttist hún til nýs lögaðila, EA fjárfestingarfélags hf. Nánari upplýsingar um þetta er að finna í fréttatilkynningum MP banka frá 11. apríl 2011, sjá slóðina <https://www.mp.is/um-mp-banka/utgefing-efni/frettir/nr/1510> and <https://www.mp.is/um-mp-banka/utgefing-efni/frettir/nr/1511>

⁽²⁹⁾ Með þeirri sátt hafa RB og eigendur hennar undirgengist ýmis skilyrði sem ætlað er að koma í veg fyrir rökun á samkeppni vegna starfsemi RB og samstarfs eigenda félagsins. Meðal annars er áskilið að RB verði rekin á eðlilegum arðsemisgrundvelli óháð eigendum sínum og að meiri hluti stjórnar félagsins verði skipaður sérfræðingum óháðum eigendum, að fyrirtækjum verði veittur aðgangur að kerfum og þjónustu RB án mismununar og að þjónustuskilmálar RB verði hinir sömu hvort sem viðskiptafyrirtækið er hluthafi í félaginu eða ekki. Núverandi eigendur RB hafa skuldbundið sig til að bjóða eignarhluti í félaginu reglulega til sölu með það að markmiði að auðvelda öðrum en fjármálafyrirtækjum að eignast hlut í félaginu. Skal þetta gert eigi sjaldnar en á tveggja ára fresti þar til að minnsta kosti þriðjungur hlutafjár hefur verið seldur öðrum en núverandi hluthöfum eða boðinn til sölu í hlutafjárútbóði.

endurskipulagningu rekstrarfélaga⁽³⁰⁾. Bankarnir hafa leyst til sín mörg rekstrarfélög (í krafti stöðu sinnar sem lánardrottnar þeirra) vegna hárra skulda sem rekja má til efnahagsbrunsins árið 2008. Að sögn Samkeppniseftirlitsins getur komið til hagsmunaárekstra þegar bankar selja fyrirtækjum fjármálaþjónustu og eru jafnframt eigendur þeirra. Samkeppniseftirlitið er þeirrar skoðunar að beint og óbeint eignarhald bankanna⁽³¹⁾ sé útbreiddasti og varasamasti samkeppnisvandi sem við sé að glíma nú í kjölfar fjármálakreppunnar, enda snerti hann því sem næst öll fyrirtæki og allar atvinnugreinar á Íslandi. Að áliti Samkeppniseftirlitsins myndi skjótari endurskipulagning fyrirtækja efla samkeppni á fjármálamarkaði. Í þeim tilvikum að afskipti bankanna af endurskipulagningu fyrirtækja í hópi viðskiptamanna hafa fallið undir tilkynningarskyldu samkvæmt ákvæðum landslaga um samrunaefirlit hefur Samkeppniseftirlitið iðulega sett tiltekin skilyrði er lúta að eignarhaldi bankanna. Allsherjarlausn á vandanum virðist hins vegar torfundin, enda stafar hann í grundvallaratriðum af mikilli skuldsetningu atvinnufyrirtækja á Íslandi.

- 55) Viðskiptabankarnir þrír, Arion banki, Íslandsbanki og Landsbankinn, hafa allir lýst þeirri skoðun í erindum sem þeir hafa sent Eftirlitsstofnun EFTA að engar umtalsverðar breytingar sem talist geti áhyggjuefni hafi orðið á stöðu samkeppnismála á íslenskum fjármálamarkaði frá haustinu 2008. Virk samkeppni hafi haldist á markaðnum og engin merki séu um samráð þriggja helstu markaðsaðilanna. Í athugun sinni á stöðu samkeppnismála á markaðnum hafi Samkeppnisyfirlitinu láðst að taka tillit til nokkurra þátta sem skipti höfuðmáli. Þótt erlendir bankar hafi ekki starfstöðvar á Íslandi hafi þeir löngum stundað, og stundi enn, virka samkeppni við íslenska banka um útlán til fyrirtækja og aðra fjármálaþjónustu við stærstu viðskiptafyrirtækin, meðal annars fyrirtæki í útflutningsgreinum (útgerðir, fyrirtæki í orkufrekum iðnaði o.s.frv.), auk stofnana ríkis og sveitarfélaga.
- 56) Þessi skoðun stangast hins vegar á við álit stjórnvalda á Íslandi sem fram kemur í erindi þeirra og lýst er í ofangreindri skýrslu efnahagsráðherra sem lögð var fyrir Alþingi, sem og álit Samkeppniseftirlitsins. Við þetta bætist, eins og lýst verður hér á eftir, að þrátt fyrir ýmsa fyrirvara um greiningu á samkeppnisaðstæðum hefur Arion banki ákveðið að taka á sig ýmsar skuldbindingar með það að markmiði að sporna við samkeppnisröskun af völdum ráðstafana á sviði ríkisaðstoðar sem hér um ræðir. Lýsingu á þessum skuldbindingum er að finna í viðauka.

3. Lýsing á ráðstöfununum

3.1. Fyrirtækið sem nýtur fyrirgreiðslu

- 57) Eins og vikið var að hér á undan komst Kaupþing í greiðsluþrot árið 2008, rétt eins og hinir stóru íslensku viðskiptabankarnir tveir. Með það fyrir augum að tryggja áframhaldandi starfsemi íslenska bankakerfisins gripu stjórnvöld á Íslandi til ýmissa ráðstafana til þess að endurreisa tiltekna þætti í starfsemi (hins gamla) Kaupþings banka hf. og náðu þær meðal annars til stofnunar og fjármögnunar Nýja Kaupþings hf. (sem nú hefur hlotið nafnið Arion banki).

3.1.1 Kaupþing

- 58) Fyrir upphaf fjármálakreppunnar árið 2008 var Kaupþing stærsti banki á Íslandi. Í árslok 2007 nam efnahagsreikningur bankans 5 347 milljörðum kr. (en sú fjárhæð samsvaraði þá 58,3 milljörðum evra). Kaupþing hafði rekstur í þrettán löndum, flestum í Norður-Evrópu. Bankinn seldi fyrirtækjum, fagfjárfestum og einstaklingum heildstæða fjármálaþjónustu sem skiptist í fimm svið, en þau voru: Fyrirtækja- og viðskiptabankasvið, Markaðsviðskipti, Fjárfstýring, Fjárfestingabankasvið og Eignastýring og einkabankasvið. Þá starfrækti bankinn net viðskiptaútibúa á Íslandi, en þar voru höfuðstöðvar félagsins, og jafnframt í Noregi og Svíþjóð þó að umsvifin væru minni þar. Dótturfélögum Kaupþings hafði verið úthlutað bankaleyfum í Danmörku, Svíþjóð, Lúxemborg og Bretlandi og útibú voru starfandi í Finnlandi, Noregi og á Mön. Helstu dótturfélög Kaupþings voru Kaupthing Singer & Friedlander (í Bretlandi) og FIH Erhvervsbank (í Danmörku), en bankinn starfrækti sextán önnur dótturfélög og útibú í ýmsum löndum í Evrópu, Norður-Ameríku, Asíu og Miðausturlöndum. Við árslok 2007 voru starfsmenn

⁽³⁰⁾ Samkeppniseftirlitið notar hugtakið „rekstrarfélög“ um eignarhluti bankanna í félögum sem almennt eru ekki fjármálfyrirtæki og þeir hafa eignast í tengslum við endurskipulagningu lánasafna sinna, annaðhvort með umbreytingu skulda í hlutafé eða á annan hátt. Eftirlitsstofnun EFTA notar hugtakið „rekstrarfélög“ á sama hátt um fyrirtæki í almenna hagkerfinu sem falla ekki undir meginstarfsemi hlutaðeigandi banka á fjármálamarkaðum.

⁽³¹⁾ Í þessu tilliti er það skilningur Eftirlitsstofnunar EFTA að hugtakið óbeint eignarhald vísi til hugsanlegrar áhrifa- og yfirráðstöðu banka gagnvart fyrirtækjum vegna mikilla skulda þeirra við bankann.

bankans alls 3 334. Hlutabréf bankans voru skráð á OMX Nordic Exchange í Reykjavík og í Stokkhólmi.

3.1.2. Arion banki

- 59) Arion banki, fyrirtækið sem tók við starfsemi Kaupþings, er íslenskur banki sem veitir fyrirtækjum, fagfjárfestum og einstaklingum alhliða fjármálaþjónustu. Stefna bankans er að starfa sem tengslabanki og leggja áherslu á þjónustu við stærri fyrirtæki og einstaklinga sem þurfa á fjölbreyttri fjármálaþjónustu að halda.
- 60) Samsteypan Arion banki skiptist í móðurfélag og átta helstu dótturfélög þess, sem eru grundvallarstoðir í starfsemi bankans ⁽³²⁾.
- 61) Í tengslum við þá endurskipulagningu á útlánasafni fyrirtækisins sem staðið hefur yfir undanfarið og enn er ekki lokið hefur bankinn leyst til sín eignir sem flokkast annaðhvort undir eignir til sölu eða tímabundinn rekstur (ef vinnu við endurheimtu er ekki lokið). Að sögn forráðamanna bankans leitast hann engu að síður við að selja slíkar eignir frá sér án ástæðulausra tafa ⁽³³⁾.
- 62) Bankinn á einnig stóran eignarhlut í Auðkenni (eignarhaldsfélagi sem annast öryggisskilríki fyrir rafræn bankaviðskipti; 20%) og Reiknistofu bankanna (RB; 18,05%). Arion banki hefur lagt niður eða vinnur að því að leggja niður alls 15 fyrirtæki sem bankinn hefur átt eignarhluti í. Þessi fyrirtæki hafa annaðhvort verið tekin til gjaldþrotaskipta eða þau eiga engar eignir eða hafa enga starfsemi.
- 63) Helstu tegundir bankaþjónustunnar, sem veitt er, falla undir fjögur svið: Eignastýringarvið, Fjárfestingabankasvið, Fyrirtækjasvið og Viðskiptabankasvið, sjá nánar hér á eftir.

Eignastýringarsvið

- 64) Þetta svið skiptist í fjárfestingarþjónustu, einkabankaþjónustu og eignastýringu fagfjárfesta. Sjóðstýringarstarfsemin er í höndum dótturfélags bankans, eignastýringarfyrirtækisins Stefnis, og Eignastýringarsvið Arions banka er helsti söluaðili sjóða. Eignastýringarsvið er leiðandi þátttakandi á íslenskum markaði og námu eignir, sem eru í umsýslu Arions banka og dótturfélaga þess, meira en 659 milljörðum kr. í árslok 2011.
- 65) Eignastýringarsvið hefur umsýslu með eignum fyrir hönd viðskiptamanna sinna, en þeirra á meðal eru fagfjárfestar, fyrirtæki, auðugir einstaklingar og almennir fjárfestar. Það þjónar viðskiptavinum sem hafa ólík fjárfestingarmarkmið og býður fjölbreytta þjónustu. Auk ýmissa verðbréfasjóða, annarra fjárfestingarkosta og lífeyrissparnaðar býður sviðið sérsniðnar eignadreifingarleiðir og eignastýringarreikninga. Sviðið selur einnig í sjóðum annarra leiðandi sjóðstýringarfyrirtækja.

Fjárfestingabankasvið

- 66) Fjárfestingabankasvið býður fyrirtækjum ýmsa þjónustu úr eftirtöldum fjórum meginþjónustuflokkum:

⁽³²⁾ Helstu dótturfélögin eru þessi (meginhlutverk hvers félags og eignarhlutur bankans innan sviga): AFL-sparisjóður (sparisjóður; 94,45%), Verdis hf. (verðbréfavarsla; 100%), KB ráðgjöf ehf. (sala trygginga og lífeyrisþjónustu; 100%), Gen hf. (eignarhald í alþjóðlegum fyrirtækjasjóðum; 100%), Okkar Líftryggingar hf. (tryggingafélag – persónutryggingar og líftryggingar; 100%), Sparisjóður Ólafsfjarðar (sparisjóður; 99,99%), Stefnir hf. (sjóðstýringarfyrirtæki; 100%) og Valitor Holding hf. (greiðslumiðlunarfyrirtæki; 52,94%).

⁽³³⁾ Í þessu tilliti skiptir bankinn eignunum í þrjá flokka. Í fyrsta lagi hefur eignaumsýslufélagið Eignabjarg ehf. umsjón með eign bankans í arðberum rekstrarfélögum sem bankinn hefur leyst til sín. Hér er um að ræða eignarhluti í eftirtöldum félögum (meginhlutverk hvers félags og eignarhlutur bankans innan sviga): Hagar hf. (verslunarfyrirtæki með starfsemi á Íslandi; 5,98%), Penninn á Íslandi ehf. (smásölufyrirtæki sem sérhæfir sig í ritföngum og skrifstofuvörum; 100%), Reitir fasteignafélag hf. (samstarfsfélag Eignabjargs hf. sem sérhæfir sig í fasteignarekstri; 42,65%) og Fram Foods ehf. (matvælaíðnaður; 100%). Í öðru lagi eru talðar aðrar eignir sem eru til sölu og er þar um að ræða eignarhluti í eftirtöldum félögum: Langalína 2 ehf. (eignarhaldsfélag; 100%), Umtak fasteignafélag ehf. (fasteignir; 100%), EAB 2 ehf. (matvælaíðnaður; 100%), Farice ehf. (rekstur sæstrengja sem flytja gögn milli Íslands og nærliggjandi landa; 43,47%), Sementsverksmiðjan ehf. (framleiðsla og innflutningur sements; 33%), HB Grandi hf. (útgerðarfélag; 100%) og GO fjárfestingar ehf. (sveppaframleiðsla; 30%). Í þriðja lagi eru vissar eignir flokkaðar sem tímabundinn starfsemi og er þar um að ræða eignarhluti í eftirtöldum félögum: Landey (eignarhaldsfélag sem sýslar með fasteignir sem ekki eru tekjuberandi; 100%), Landfestar (rekstrarfélag sem stofnað var utan um rekstur atvinnuhúsnæðis sem Arion banki hefur leyst til sín frá viðskiptavinum sem glíma við fjárhagslega erfiðleika; 100%), Rekstrarfélagið Braut ehf. (svinabú; 100%), NS 1 ehf. (landeigandi sem leigir út sumarbústaðalóðir; 100%), Módelhús ehf. (húseignir og fasteignarekstur; 100%), EAB 1 ehf. (lóðir og húseignir; 100%), Andvaka ehf. (viðskipta- og rekstrarráðgjöf; 50,11%), Klakki ehf. (áður Exista – eignarhaldsfélag; 44,9%), Ölgerðin Egill Skallagrímsson ehf. (framleiðsla, dreifing og sala á gosdrykkjum og ýmsum öðrum drykkjum; 20%) og SMI ehf. (húseignir og fasteignarekstur; 39,1%).

- Ráðgjöf við kaup og samruna félaga
- Markaðsviðskipti
- Fjármögnun vegna fyrirtækjakaupa
- Meginfjárfestingar

- 67) Sviðið hefur það markmið að samþætta ráðgjöf og fjármögnunargetu bankans til þess að geta boðið viðskiptavinum sínum heildstæða lausn, í nánú samstarfi við önnur svið bankans, einkum þó markaðsviðskipti og fyrirtækjasvið.

Fyrirtækjasvið

- 68) Á fyrirtækjasviði eru starfandi 7 einingar og eru verkefni þeirra sem hér segir: útlán til fyrirtækja, sérhæfð útlán, lögfræði og skjalagerð, stýring eignasafna, fyrirtækjapjónusta, endurheimtupjónusta og kröfukaup. Fyrirtækjasvið býður viðskiptavinum fjölbreytta þjónustu og lausnir á sviði fjármögnunar, hvort sem um ræðir meðalstór eða stór fyrirtæki. Helsta áhersla sviðsins er að leggja rækt við langtímasamband við viðskiptavini og veita sérsníðnar lausnir og persónulega þjónustu.

- 69) Arion banki telur sig vera í fararbroddi þegar kemur að úrlausn skuldavanda félaga og lítur svo á að umtalsverður árangur hafi náðst við endurskipulagningu fyrirtækja. Endurheimtueining fyrirtækjasviðs hefur umsjón með endurheimtum lána, þ.e. endurskipulagningu fyrirtækja sem eiga í greiðsluferfiðleikum. Þeirri vinnu hefur miðað vel og sér nú fyrir endann á henni.

Viðskiptabankasvið

- 70) Viðskiptabankasvið hefur 30% markaðshlut á Íslandi. Sviðið starfrækir 24 útibú viðs vegar um landið og viðskiptavinir þess eru yfir 100 000 talsins. Útibúin veita margvíslega þjónustu, meðal annars ráðgjöf um innlánsreikninga og lán, greiðslukort, lífeyrissparnað, tryggingar, sjóði og verðbréf.

- 71) Útibúanetið skiptist í sjö klasa og er sérstakur stjórnandi yfir hverjum klasa. Minnstu útibúin njóta þannig styrks stærri eininga í hverjum klasa. Útibúunum hefur verið fært meira ákvörðunarvald og ábyrgð og þau hafa þannig færst nær viðskiptamannahópnum. Að sögn bankans stuðlar þessi tilhögun að betri samræmingu málsmeðferðar og fullri nýtingu á þeirri sérfræðipækkingu sem starfsmenn útibúanna búa yfir. Fjórir stjórnendanna starfa á höfuðborgarsvæðinu og hinir þrír í helstu þéttbýlisstöðum utan þess. Þessari uppbyggingu útibúanetsins er ætlað að efla tengslin milli útibúa á hverju svæði landsins.

Ætlaðir markaðshlutir

- 72) Samkvæmt útreikningum Arions banka, sem byggðir eru á ársskýrslum íslenskra banka og sparisjóða, er markaðshlutur bankans í innlánum [$>30\%$], þ.e. litlu minni en hlutur Landsbankans ($[>30\%]$) og Íslandsbanka ($[>30\%]$). Hlutur annarra markaðsaðila er fremur lítill, en þar er um að ræða MP banka ($[<5\%]$) og sparisjóði (samalt $[<5\%]$).

- 73) Hlutur Arions banka í útlánum til viðskiptavina er hér um bil $[15-25\%]$ eða svipaður því sem er hjá Íslandsbanka og heldur minni en hlutur Landsbankans. Á þeim markaði er hlutur Íbúðalánasjóðs stærstur eða $[>25\%]$. Samanlagður hlutur lífeyrissjóðanna á þessum markaði er einnig umtalsverður, eða $[5-10\%]$, en hlutir annarra markaðsaðila eru óverulegir.

- 74) Markaðshlutur Arions banka í Kauphöll Íslands var $[10-20\%]$ af veltu fyrstu 14 vikur ársins 2012, en hlutur hvers hinna viðskiptabankanna, Íslandsbanka, Landsbankans og MP banka, var $[20-25\%]$.

3.2. Samanburður á gamla bankanum og hinum nýja

- 75) Lauslegur samanburður á helstu tölum úr efnahagsreikningi gamla bankans og hins nýja, sem fram kemur í 1. töflu, leiðir í ljós að gríðarlegur munur er á stærð og rekstrarumfangi félaganna

tveggja ⁽³⁴⁾. Heildareignir Arions banka í árslok 2009 námu aðeins 11,5% af eignum Kaupþings eins og þær voru um miðbik ársins 2008. Lánasafnið er stærst einstakra eignaflokka. Bókvirði lánasafns Kaupþings í lok júnímánaðar 2008 var 4 169 milljarðar kr., en verðmæti lánasafns Arions banka var 358 milljarðar kr. í árslok 2009, eða 8,6% af lánasafni Kaupþings. Miklu munar einnig á verðbréfaeign Arions banka frá því sem var hjá Kaupþingi. Virði hlutabréfa og afleiðna hefur minnkað um 96–100%. Virði skuldabréfa hefur rýrnað minna og nemur skuldabréfaeign Arions banka 25,7% af eign Kaupþings.

	Kaupþing 30.06.2008	Arion 31.12.2009	Arion sem % af Kaupþingi
Heildareignir	6 603	757	11,5%
– Útlán og kröfur til viðskiptamanna	4 169	358	8,6%
– Skuldabréf og aðrir skuldagerningar	676	173	25,7%
– Hlutabréf og eiginfjárgerningar	172	7	4,1%
Heildarskuldir	6 166	667	10,8%
– Innstæður	1 848	495	26,8%
Eiginfé samtals	438	90	20,6%

1. tafla Samanburður á efnahagsreikningum Arions banka og Kaupþings; allar fjárhæðir í milljörðum króna

- 76) Svipaður munur er á stærð og umfangi rekstrarreiknings félaganna tveggja. Samanburður á Arion banka árið 2009 og Kaupþingi árið 2007 leiðir í ljós að hreinar vaxtatekjur Arion voru 15,2% af tekjum Kaupþings og hreinar þóknatekjur Arion 10,7% af tekjum Kaupþings. Starfsmenn Arions banka voru 1 057 talsins í árslok 2009 (að meðtöldu starfsfólki dótturfélaga) en starfsmenn Kaupþings 3 334 í árslok 2007. Starfsmannafjöldi Arion var því alls 32% af samsvarandi tölu hjá Kaupþingi ⁽³⁵⁾. Samanburður á starfsemi beggja bankanna á Íslandi sýnir að starfsmenn Kaupþings á Íslandi voru 1 133 í lok júnímánaðar 2008 (að undanskildum starfsmönnum dótturfélaga), en starfsmenn Arions banka (að dótturfélögum undanskildum) 952 í árslok 2009.

	Kaupþing 2007	Arion 2009	Arion sem % af Kaupþingi
Hreinar vaxtatekjur	80	12	15,2%
Hreinar þóknatekjur	55	6	10,7%
Rekstrartekjur	166	50	29,9%
Hagnaður fyrir greiðslu tekjuskatts	81	15	19,0%

2. tafla Samanburður á rekstrarreikningum Arions banka og Kaupþings; allar fjárhæðir í milljörðum króna

3.3. Innlend lagaákvæði

- 77) Til grundvallar aðstoðarráðstöfununum eru lögð eftirtalin ákvæði landslaga:

- *Lög nr. 125/2008 um heimild til fjárveitingar úr ríkissjóði vegna sérstakra aðstæðna á fjármálamarkaði o.fl., yfirleitt nefnd neyðarlögin*

Með neyðarlögum öðlaðist Fjármálaeftirlitið heimild til að gera sérstakar ráðstafanir við „mjög óvenjulegar aðstæður“, taka yfir vald hluthafafundar og stjórnarfundar fjármálafyrirtækja og ákveða hvernig eignum og skuldum þessara fyrirtækja skyldi ráðstafað. Þá öðlaðist eftirlitið heimild til að skipa fjármálafyrirtækjum, sem yfirtekin yrðu, skilanefndir sem færu með heimildir hluthafafundar. Samkvæmt lögum njóta kröfur innstæðueigenda og innstæðutryggingakerfa forgangs við skipti á búum fjármálafyrirtækja. Fjármálaráðuneytið öðlast samkvæmt lögum einnig heimild til að setja á fót nýja banka. Neyðarlögin fela í sér breytingar á lögum um fjármálafyrirtæki, nr. 161/2002, lögum um opinbert eftirlit með fjármálastarfsemi, nr. 87/1998,

⁽³⁴⁾ Verulegar breytingar hafa að vísu orðið á helstu kennitölum Arions banka frá stofnun félagsins, en eðlilegt er að bera bankana tvo saman með hliðsjón af tölum frá svipuðum tíma. Rifjað skal upp að Kaupþing var alþjóðlegur banki með starfsemi í mörgum löndum, en Arion banki var stofnaður í því skyni að taka við ýmsum þáttum í starfsemi Kaupþings innanlands svo og innlendum eignum félagsins.

⁽³⁵⁾ Breytingarnar eru mismiklar eftir starfssviðum og er samdrátturinn allt að 90% í vissum tilvikum. Mikil fækkun varð á skrifstofu forstjóra; þar unnu 6% allra starfsmanna Kaupþings á Íslandi, en samsvarandi tala í Arion banka er 1%.

lögum um innstæðutryggingar og tryggingakerfi fyrir fjárfesta, nr. 98/1999, og lögum um húsnæðismál, nr. 44/1998.

- *Fjárraukalög ársins 2008 (4. gr.)*
- *Fjárlög ársins 2009 (6. gr.)*

3.4. Aðstoðarráðstafanirnar

- 78) Aðgerðum stjórnvalda á Íslandi í kjölfar gjaldþrots Kaupþings hefur verið lýst hér á undan, og ítarlegri lýsingu er að finna í ákvörðuninni um að hefja rannsókn. Helstu atriði þeirra má taka saman í stuttu máli sem hér segir: Fjármálaeftirlitið yfirtók starfsemi Kaupþings 9. október 2008 og flutti innlendar skuldir og (flestar) innlendar eignir til Nýja Kaupþings. Fyrirhugað var að bæta búi gamla bankans þennan flutning með greiðslu sem næmi muninum á virði eignanna og skuldanna. Torvelt og tímafrekt reyndist að ákvarða þann mismun og reiddi ríkið því fram nokkurt eiginfé í upphafi og skuldbatt sig til frekara eiginfjárfamlags ef þess gerðist þörf. Ríkið fjármagnaði síðan bankann og náði loks samkomulagi við gamla bankann 1. desember 2009, en við það minnkaði hlutur ríkisins í bankanum úr 100% í 13% ⁽³⁶⁾. Eftirlitsstofnun EFTA lítur svo á að þessi dagur – 1. desember 2009 – marki upphaf endurskipulagningartímans, sem er ákveðinn fimm ár, og sá tími sé því á enda runninn 1. desember 2014.
- 79) Eftirfarandi kafli takmarkast við lýsingu á þeim þáttum aðgerða ríkisins sem fela í sér ráðstafanir sem skylt er að meta með vísan til 61. gr. EES-samningsins.

3.4.1. Grunneiginfé (eiginfjárfáttur A)

- 80) Ríkið reiddi tvívegis fram grunneiginfé – fyrst þegar Nýja Kaupþing var stofnað og aftur þegar endanleg eiginfjármögnun bankans fór fram (eftir á); í kjölfarið var gerður samningur við gamla bankann fyrir hönd kröfuhafa um að ríkið skyldi halda 13% hlut í bankanum.

3.4.1.1. Stofnfjármögnun

- 81) Þegar Nýja Kaupþing hafði verið stofnað í október 2008 reiddu stjórnvöld af hendi 775 milljónir kr. ⁽³⁷⁾ (5 milljónir evra) sem upphaflegt hlutfé nýja bankans og skuldbundu sig að auki til að leggja nýja bankanum til áhættufé í eiginfjárfátt A, alls að fjárhæð allt að 75 milljarða kr., gegn því að eignast allt hlutfé í félaginu. Fyrirnefnda talan er það lágmarkshlutfé sem skylt er að leggja fram við stofnun banka samkvæmt íslenskum lögum. Síðarnefnda talan var reiknuð sem 10% af upphaflega áætluðum áhættuvegnum heildareignum bankans. Formlega fjárveitingu fyrir þessu framlagi var að finna í fjárlögum ársins 2009 sem heimild til fjárveitingar úr ríkissjóði vegna sérstakra aðstæðna á fjármálamarkaði. Tilgangur þessa fjárframlags var að tryggja rekstrarhæfi bankans með fullnægjandi hætti þar til leyst hefði verið úr málum sem tengdust varanlegri endurfjármögnun hans, meðal annars stærð stofnefnahagsreiknings hans og ákvörðun á þeim bótum sem gamla bankanum skyldu greiddar vegna eigna sem færðar voru frá honum.

3.4.1.2. Ákvörðun um að leggja fram eiginfé og halda eftir 13% hlut í tengslum við samkomulag við kröfuhafa gamla bankans

- 82) Hinn 20. júlí 2009 tilkynnti ríkisstjórnin að hún hefði náð rammasamkomulagi við skilanefnd Kaupþings um stofnfjármögnun Nýja Kaupþings (sem fékk síðan nafnið Arion banki 21. nóvember 2009) og grundvöll bótagreiðslna milli aðila. Samkomulag ríkisstjórnarinnar við skilanefnd Kaupþings var þess efnis að með tilteknum fyrirvörum skyldu kröfuhafar eiga þess kost, fyrir milligöngu skilanefndarinnar, að eignast meginhluta hlutfjár í Arion banka til þess að auðvelda sjálfstæða uppbyggingu bankans. Þetta þýddi í raun að í tengslum við samkomulagið um bótagreiðslur skyldi þáttur gamla bankans vera fölginn í því að leggja Arion banka til meginhluta eiginfjárins. Færi svo að Kaupþing keypti ekki hlutfé í Arion banka yrði hann áfram í eigu ríkisins að fullu.

⁽³⁶⁾ Formleg mynd komst þó ekki á samkomulagið fyrr en 8. janúar 2010, en þá tók Kaupþing við eignarhaldi á Arion banka fyrir hönd kröfuhafa gegnum dótturfélag sitt Kaupskil ehf., að fengnu samþykki Fjármálaeftirlitsins og Samkeppniseftirlitsins. Kaupskil fer með 87% hlut og Bankasýsla ríkisins 13% hlut. Kaupskil öðlaðist rétt til að kaupa síðar hlut ríkisins í bankanum.

⁽³⁷⁾ Í þessum kafla eru fjárhæðir fyrst tilgreindar í þeim gjaldmiðli sem fjármunirnir voru greiddir í og upplýsingar um samsvarandi fjárhæð í krónum eða evrum (eftir því sem við á) koma síðan fram innan sviga ef stjórnvöld á Íslandi hafa látið þær í té.

- 83) Hinn 14. ágúst 2009 tilkynnti ríkisstjórnin að hún hefði skuldbundið sig til að leggja Arion banka til 72 milljarða króna grunneiginfé í formi ríkisskuldabréfa og tryggja bankanum þannig hér um bil 12% grunneiginfjárlutfall. Fjármögnun Arions banka af hálfu ríkisins fór fram 9. október 2009 og fól í sér 71 225 milljóna kr. fjárframlag, og skyldi greiðslan miðast við 22. október 2008, auk upphaflega framlagsins að fjárhæð 775 milljóna kr. Hlutfjárframlag ríkisins var því alls 72 milljarðar kr. Þessu til viðbótar námu áfallnir vextir af ríkisskuldabréfinu 9,2 milljörðum kr.
- 84) Hinn 4. september 2009 tilkynnti ríkisstjórnin að endanlegt samkomulag hefði náðst um fjármögnun Arions banka og grundvöll bótagreiðslna. Í samræmi við rammisamkomulagið frá 20. júlí 2009 hafði samkomulagið fyrst og fremst að geyma ákvæði um tvenns konar samning sem hugsanlegt væri að gera: fjármögnun á grundvelli eignarhalds gamla bankans (kröfuhafa) (samningur um sameiginlega fjármögnun) og fjármögnun á grundvelli eignarhalds ríkisins (samningur um aðra fjármögnun) ⁽³⁸⁾. Samkvæmt fyrrnefnda samningnum skyldu kröfuhafar Kaupþings eiga þess kost (fyrir milligöngu skilaneftarinnar) að eignast meirihluta í Arion banka með því að skrá sig fyrir nýju hlutafé. Þar eð skuldir, sem færðar voru til Arions banka, reyndust verðmeiri en eignir sem færðar voru til hans skyldi Kaupþing nota eigin eignir gamla bankans til að greiða fyrir nýja hlutaféð. Útreikningar sýndu að þær bætur ættu að nema 38 milljörðum kr., en ákveðið var að sú fjárhæð skyldi endurskoðuð reglulega í samræmi við afrakstur tiltekins lánasafns í framtíðinni. Gert var ráð fyrir að ríkið héldi eftir minnihluta almenns hlutafjár í Arion banka, eða sem nam 13%. Til þess að fullnægja þeirri eftirlitskröfu Fjármálaeftirlitsins að styrkja þyrfti eiginfjárgrunninn um 4% til viðbótar í eiginfjárbætti B skyldi ríkið einnig leggja Arion banka til eiginfé í formi víkjandi lána að fjárhæð 24 milljarða kr.
- 85) Hinn 1. desember 2009 náðist samkomulag milli ríkisstjórnarinnar og Arions banka annars vegar og skilaneftdar Kaupþings hins vegar um uppgjör eigna og skulda sem færðar voru frá Kaupþingi til nýja bankans. Sama dag ákvað skilaneftnd Kaupþings að nýta sér kauprétt samkvæmt samningnum um sameiginlega fjármögnun og leysa til sín 87% hlutafjár í Arion banka. Ríkið skyldi halda eftir hinum 13% grunneiginfjáris (eiginfjárbáttar A).
- 86) Kaupþing greiddi fyrir hlutaféð með því að afhenda Arion banka eignir úr búi sínu sem metnar voru á 66 milljarða kr. Greiðslan var innt af hendi með samsetningu af reiðufé, lánum til íslenskra fyrirtækja og safni húsnæðislána og lána til opinberra aðila á Íslandi. Eiginfjárframlag ríkisins frá 9. október 2009 gekk þannig til baka og Arion banki skilaði ríkissjóði ríkisskuldabréfum að fjárhæð 32,6 milljarða kr. og gaf út víkjandi skuldabréf til ríkisins að fjárhæð 29,5 milljarða kr.
- 87) Sú krafa að grunneiginfé skyldi nema 12% og við það skyldu bætast 4% í eiginfjárbætti B flækti nokkuð þessa framkvæmd því að við flutning áhættusamra eigna til Arions banka stækkaði áhættuveginn eignagrunnur bankans. Þar eð Arion banki var endurfjármagnaður með viðskiptum sem höfðu í för með sér umtalsverða aukningu á áhættuvegnum eignum varð að leggja fram meira eiginfé samkvæmt samningnum um sameiginlega fjármögnun en ef notast hefði verið við fjármögnun ríkisins, sem átti að eiga sér stað eingöngu með ríkisskuldabréfum. Stærri hluti fjárisins, sem skilað var til ríkisins, varð að vera í formi skuldbindingar í eiginfjárbætti B en ella hefði verið. Af sömu ástæðu greiddi Kaupþing 66 milljarða kr. fyrir 87% hlutafjárisins í stað þeirra 62,6 milljarða kr. sem upphaflega hafði verið áætlað (þ.e. 87% af 72 milljörðum kr.). Ríkið greiddi 12,2 milljarða kr. fyrir sinn 13% hlut í Arion.

3.4.2. Framlag til eiginfjárbáttar B

- 88) Ríkið veitti nýja bankanum jafnframt tvö víkjandi lán til þess að styrkja eiginfjár- og lausafjárstöðu hans. Fjárgerningur A, sem gefinn var út í erlendri mynt, var á þessum tíma að fjárhæð 29,5 milljarða kr. Tilhögun lánsins var með þeim hætti að Arion banki skyldi gefa út ótryggð víkjandi skuldabréf. Fjárgerningur B var að fjárhæð 6,5 milljarða kr. og notaði Arion banki þá fjármuni til að greiða ríkinu arð fyrir þann tíma sem leið fram að því að samningurinn um sameiginlega fjármögnun öðlaðist gildi. Fjárgerningar ríkisins til styrktar eiginfjárbætti B byggðust á þeirri nauðsyn að tryggja trausta eiginfjáruppbyggingu og voru í samræmi við kröfur Fjármálaeftirlitsins.

⁽³⁸⁾ Samkvæmt samningnum um eignarhald ríkisins – sem kom ekki til framkvæmda – átti bankinn að vera áfram í eigu ríkisins að fullu yrði ákvörðun skilaneftdar Kaupþings sú að leysa Arion banka ekki til sín. Kaupþing skyldi einnig í því tilviki greiða Arion banka bætur og þá á sama hátt og samkvæmt samningnum um sameiginlega fjármögnun, þ.e. með uppgjörssamningi að fjárhæð 38 milljarða kr. Þá skyldi Kaupþingi veittur kaupréttur á hlut ríkisins í bankanum á árunum 2011 til 2015 á kjörum sem tryggðu ríkinu eðlilegt endurgjald fyrir fjárfestingu sína.

- 89) Fjárgerningur A fellur í gjalddaga að liðnum tíu árum frá 30. desember 2009 að telja. Í honum er fölginn hvati til uppgreiðslu bréfanna þar eð vextir af þeim hækka að fyrstu fimm árunum liðnum. Vextir eru 4,00% yfir EURIBOR-vöxtum á ári fyrstu fimm árin en síðari fimm árin eru þeir 5,00% yfir EURIBOR. Skilmálar fjárgernings B eru hinir sömu nema að því leyti að vextirnir eru 3,0% yfir EURIBOR fyrstu þrjú árin.

3.4.3. Innstæðutrygging

- 90) Til þess að fullnægja ákvæðum tilskipunar 97/9/EB um bótakerfi fyrir fjárfesta og tilskipunar 94/19/EB um innlánatryggingakerfi voru sett á Íslandi lög nr. 98/1999 um innstæðutryggingar og tryggingakerfi fyrir fjárfesta. Á grundvelli þeirra var settur á fót Tryggingarsjóður innstæðueigenda og fjárfesta (TIF) og hefur hann verið fjármagnaður með árlegum framlögum banka sem reiknuð eru sem hlutfall af heildarinnstæðum hvers banka.
- 91) Til þess að fullvissa almenning enn betur um öryggi innstæðna þegar kreppan reið yfir var sú leið farin, að sögn stjórnvalda á Íslandi, að láta ráðstafanir ríkisstjórnarinnar til bjargar bönkum haustið 2008 jafnframt ná til ábyrgðar ríkisins á innstæðum í innlendum viðskiptabönkum og sparisjóðum, en sú ábyrgð kom til viðbótar ákvæðum laga nr. 98/1999 sem lögleiddu tilskipun 94/19/EB um innstæðutryggingar og tilskipun 97/9/EB um bótakerfi fyrir fjárfesta.
- 92) Í yfirlýsingu, sem forsætisráðuneytið gaf út 6. október 2008, kom eftirfarandi fram: „Ríkisstjórn Íslands áréttar að innstæður í innlendum viðskiptabönkum og sparisjóðum og útibúum þeirra hér á landi verða tryggðar að fullu.“ Þessi yfirlýsing var síðan ítrekuð af hálfu núverandi forsætisráðherra bæði í febrúar og desember 2009. Þá var vísað til hennar í viljayfirlýsingu sem stjórnvöld á Íslandi sendu Alþjóðagjaldeyrissjóðnum 7. apríl 2010 (og birt var á vefsetrum efnahagsráðuneytisins og AGS) (og aftur í annarri viljayfirlýsingu sem dagsett var 13. september 2010). Í bréfinu (sem undirritað var af forsætisráðherra, fjármálaráðherra og efnahagsráðherra Íslands, svo og seðlabankastjóra) segir svo: „Þegar þetta er ritað erum við enn staðráðin í að tryggja innstæðueigendum fulla vernd, en þegar fjármálastöðugleika er náð verður stefnt að því að aflétta þessari allsherjarábyrgð í áföngum.“ [*Þýtt úr enskum texta yfirlýsingarinnar.*] Einnig er vísað til yfirlýsingar íslensku ríkisstjórnarinnar um að innstæður í íslenskum bönkum njóti ríkisábyrgðar í neðanmálgrein í þeim kafla frumvarps til fjárlaga ársins 2011 sem fjallar um ríkisábyrgðir ⁽³⁹⁾.
- 93) Það, sem hér hefur verið rakið, skýrist enn betur af nýlegum ummælum Steingríms Sigfússonar, núverandi efnahagsráðherra og fyrrverandi fjármálaráðherra (2009–2011), sem féllu í umræðum á Alþingi um kostnað ríkisins vegna yfirtöku Landsbankans á SpKef sparisjóði. Að sögn ráðherrans verður að hafa í huga í þessu efni að ríkið gaf út haustið 2008 yfirlýsingu um að allar innstæður í sparisjóðum og bönkum yrðu tryggðar og varðar. „Í öllum tilvikum hefur síðan verið unnið í málum á grundvelli þess [þ.e. yfirlýsingarinnar] og það er vissulega því miður svo að þetta [þ.e. greiðslur vegna SpKef] verður einn af stærri reikningunum sem lenda á ríkinu beint sem kostnaður við að tryggja innstæður allra Suðurnesjamanna ... og allra viðskiptavina Sparisjóðs Keflavíkur [...] á Vestfjörðum, fyrir vestan og um norðvestanvert landið ... Ég geri ekki ráð fyrir því að það hafi hvarflað að neinum að innstæðueigendur þar yrðu meðhöndlaðir öðruvísi en aðrir landsmenn, þannig að ríkið átti ekki mikið val í þeim efnum“ ⁽⁴⁰⁾.
- 94) Að sögn stjórnvalda á Íslandi verður viðbótarábyrgð á innstæðum felld niður áður en fjármagnshöft hafa verið afnumin að fullu, og er nú talið að það geti orðið fyrir árslok 2013.

3.4.4. Sérstök lausafjárfyrirgreiðsla

- 95) Ríkið stóð að fjármögnun Arions banka með því að leggja fram 72 milljarða kr. í veðhæfum ríkisskuldabréfum sem greiðslu fyrir allt hlutfé í bankanum. Sú ákvörðun Kaupþings að nýta sér kauprétt á 87% hlutfjár í bankanum þýddi hins vegar að ríkinu var skilað meiri hluta skuldabréfanna. Kaupþing flutti eignir úr búi sínu til Arions banka í skiptum fyrir hlutféð, en við það drógust veðhæfar eignir bankans mikið saman með aukinni hættu á að hann gæti ekki farið að eftirlitskröfum um lausafjárstöðu. Með hliðsjón af þessu, og í tengslum við þá ákvörðun Kaupþings að nýta sér ofangreindan kauprétt, féllst ríkisstjórnin á að veita Arion banka frekari lausafjárfyrirgreiðslu. Lausafjárfyrirgreiðslan var útfærð sem viðbót við samninginn um yfirtöku

⁽³⁹⁾ Sbr. viðkomandi kafla frumvarps til fjárlaga ársins 2011, sjá slóðina http://hamar.stjr.is/Fjarlagavefur-Hluti-II/Greinargerdir/Raedur/Fjarlagafrumvarp/2011/Seinni_hluti/Kafla_8.htm.

⁽⁴⁰⁾ [*Ummælin þannig höfð eftir*] í frétt sem birtist í Morgunblaðinu (www.mbl.is) 10. júní 2012.

á innlánnum SPRON sem lýst er hér á eftir.

3.4.5. Samningurinn um yfirtöku á innlánnum SPRON

- 96) Hinn 21. mars 2009 yfirtók Fjármálaeftirlitið á grundvelli heimilda sinna samkvæmt neyðarlögunum rekstur Sparisjóðs Reykjavíkur og nágrennis (SPRON) og færði innstæður í honum að mestu leyti til Arions banka. Stofnað var hlutafélag í eigu SPRON um allar eignir félagsins auk allra tryggingaréttinda, en undir þau féllu öll veðréttindi, ábyrgðir og önnur sambærileg réttindi sem tengdust kröfum SPRON. Dótturfélagið, sem fékk nafnið Drómi hf., tók við skuldbindingum SPRON gagnvart Arion banka vegna flutnings á innstæðum og gaf hinn 22. júní 2009 út skuldabréf til bankans að fjárhæð 96,7 milljarða kr. Allar eignir SPRON, að meðtalinni hlutafjáreign í Dróma, voru veðsettar til tryggingar skuldabréfinu. Aðilum samningsins hefur þó enn sem komið er ekki tekist að koma sér saman um vaxtagreiðslur af skuldabréfinu ⁽⁴¹⁾.
- 97) Með rammasamkomulagi, sem undirritað var 17. júlí 2009, féllust stjórnvöld á að verja Arion banka gegn áhættu af SPRON-skuldabréfinu. Aðilar samkomulagsins urðu einnig ásáttir um að finna leiðir til þess að gera skuldabréfið tækt til veðlánaviðskipta við Seðlabankann.
- 98) Samkvæmt bréfi, sem stjórnvöld sendu Arion banka 3. september 2009, var aukið við skilmála samningsins um yfirtöku á innlánnum SPRON ákvæðum þess efnis að hann næði ekki aðeins til hugsanlegra úttekta á innlánnum SPRON, og bankinn fengi þannig bætur fyrir að taka við innstæðunum, heldur yrði einnig veitt nauðsynleg lausafjárfrigreiðsla til þess að fullnægja kröfum Fjármálaeftirlitsins. Í bréfinu hét ríkisstjórnin því að leggja bankanum til allt að 75 milljarða í ríkisskuldabréfum færi svo að Kaupþing nýtti sér valrétt sinn til þess að eignast meiri hluta í Arion banka. Samkvæmt skilmálabreytingunni var gert ráð fyrir að setja mætti að veði, með óhagfelldari kjörum, aðrar eignir en SPRON-skuldabréfið. Þessi skuldbinding ríkisins var síðar skjalfest með samningi, dagsettum 21. september 2010, um lán til Arions banka í ríkisskuldabréfum sem nota mætti í veðlánaviðskiptum ⁽⁴²⁾. Gildistíma þessarar fyrirgreiðslu lýkur 31. desember 2014, þ.e. á lokagjaldþaga SPRON-skuldabréfsins. Ádráttur af fyrirgreiðslunni skal vera að minnsta kosti einn milljarður kr. hverju sinni. Ríkisskuldabréfin má eingöngu nota til þess að afla Arion banka lausafjár með veðlánaviðskiptum við Seðlabanka Íslands ⁽⁴³⁾.

3.5. Áætlun um endurskipulagningu

- 99) Stjórnvöld á Íslandi lögðu fram áætlun um endurskipulagningu Arions banka 31. mars 2011 og breytingar á þeirri áætlun 26. október sama árs. Hinn 30. apríl 2012 var lögð fram endurnýjuð áætlun ásamt viðskiptaáætlun til fimm ára og skýrslu um innra mat bankans á eiginfjárförf (ICAAP) sem dagsett er í aprílmánuði 2012. ICAAP-skýrslan var send Fjármálaeftirlitinu í aprílmánuði 2012.
- 100) Þau efnislegu atriði, sem endurskipulagningaráætlunin tekur til, eru rekstrarhæfi, dreifing útgjaldabyrða og leiðir til að sporna við samkeppnisröskun. Samkvæmt áætluninni er starfsemi Arions banka bundin við Ísland og hyggst hann einbeita sér að hefðbundinni almennri bankajónustu.

⁽⁴¹⁾ Ágreiningi aðila um vexti skuldabréfsins var fyrst vísað til úrlausnar Fjármálaeftirlitsins. Eftirlitið ákvað hinn 5. júní 2009 að við þær aðstæður, sem ríktu í málinu, skyldu hæfilegir vextir teljast REIBOR að viðbættu 1,75% álagi. Í ákvörðun Fjármálaeftirlitsins kom fram að hún yrði tekin til endurskoðunar á sex mánaða fresti að ósk aðila. Síðar varð þó úr að ágreiningnum var vísað til úrskurðar dómstóla og er hann óleystur þegar þetta er ritað. Samkvæmt því sem fram kemur í ársskýrslu Arions banka fyrir árið 2011 fór Drómi fram á endurskoðun fyrri ákvörðunar um vexti í bréfi til Fjármálaeftirlitsins frá 2. desember 2009. Hinn 4. febrúar 2011 ákvað Fjármálaeftirlitið að skuldin skyldi bera ársvexti sem næmu upphaflega ákvörðunum vöxtum með upphaflegu vaxtaálagi frá yfirtökudegi til 30. júní 2010, en án vaxtaálags frá þeim tíma allt þar til skuldin yrði að fullu greidd. Arion banki hefur höfðað mál á hendur Fjármálaeftirlitinu og Dróma til þess að fá hnekk ákvörðun eftirlitsins frá 4. febrúar 2011. Hinn 4. maí 2011 höfðaði Drómi mál á hendur Fjármálaeftirlitinu og Arion banka og krafðist annars vegar ógildingar allra ákvarðana eftirlitsins um vaxtagreiðslur og til vara að aðrir vextir yrðu ákvarðaðir en í upphafi.

⁽⁴²⁾ Fjármálaráðuneytið féllst á að lána Arion banka ríkisskuldabréf sem nýta mætti til þess að afla lausafjár með endurhverfum viðskiptum við Seðlabanka Íslands í samræmi við þágildandi reglur Seðlabankans. Fjárhæð ríkisskuldabréfanna getur ekki orðið hærri en 75 milljarðar kr. að markaðsvirði.

⁽⁴³⁾ Arion banka er óheimilt að selja skuldabréfin eða nýta þau í nokkru öðru skyni en tilgreint er í samkomulaginu. Noti Arion banki SPRON-skuldabréfið sem veð þegar hann dregur á ríkisskuldabréfalánið greiðist ekkert gjald vegna þess ádráttar allt að 25 milljónum kr., en 1,75% gjald skal greitt ef dregið er á fyrirgreiðsluna umfram þá fjárhæð í því skyni að nota ríkisskuldabréfin sem veð. Arion greiðir þó ekkert gjald ef bankinn getur sýnt fram á að meira en 25 milljarðar kr. af lausafjárþörfinni stafi af úttektum á SPRON-innstæðum. Noti Arion aðrar eignir en SPRON-skuldabréfið sem veð við lántökuna hækkar gjaldið í 3% af þeim hluta lánsins sem veittur var á grundvelli þeirra veða eingöngu. Í slíkum tilvikum ber Arion enn fremur að greiða sérstakt gjald að fjárhæð 0,5% af lánsfjárhæðinni í hvert skipti sem ríkisskuldabréfin eru notuð.

3.5.1. Lýsing á endurskipulagningaráætluninni

- 101) Stjórnvöld á Íslandi og Arion banki líta svo á að með endurskipulagningu bankans megi tryggja að hann verði á ný traustur, vel fjármagnaður banki með eðlilegu eiginfjárlutfalli og geti þannig haldið áfram að gegna hlutverki sínu sem lánveitandi fyrirtækja í almenna hagkerfinu. Samkvæmt því, sem fram kemur í endurskipulagningaráætluninni, og svörum, sem fengist hafa við spurningum Eftirlitsstofnunar EFTA, verða eftirtalin skref stigin til að ná þessu markmiði:
- (i) Mörkun rekstrarstefnu til langs tíma, samdráttur í starfsemi og áhættuvarnir
 - (ii) Uppbygging og viðhald sterkrar eiginfjárstöðu og viðunandi arðsemi
 - (iii) Viðhald traustar lausafjárstöðu og endurbætur á fjármögnun bankans
 - (iv) Endurskipulagning útlána til heimila og fyrirtækja
 - (v) Unnið gegn gjaldeyrismisvægi
 - (vi) Hagrætt í rekstri útibúa og skilvirkni aukin
- 102) Áður en nánar er vikið að endurskipulagningaráætluninni er rétt að gera stuttlega grein fyrir skoðun Arions banka á því hvernig áætlunin um endurskipulagningu bankans getur bætt úr þeim göllum í rekstri Kaupþings sem urðu til þess að sá banki komst í þrot. Í þessu tilliti hefur áhersla verið lögð á að þótt starfsemi Arions banka sé byggð á innlendra starfsemi og eignum Kaupþings sé engu að síður um að ræða nýjan banka og rekstrarmarkmið hans, eignarhald, stjórn og stjórnendur séu frábrugðin því sem var hjá Kaupþingi. Raunar hafa núverandi stjórnendur Arions banka lýst yfir að þeir telji sér ekki fært að fjalla um veikleika Kaupþings eða fall þess félags sérstaklega. Að öðru leyti er í fyrsta lagi vísað til ofangreindrar skýrslu rannsóknarnefndar Alþingis að því er varðar orsakir falls Kaupþings. Í öðru lagi er bent á að eftir fall þess banka hafi ráðstafanir verið gerðar til þess að styrkja innviði bankakerfisins að lokinni úttekt Fjármálaeftirlitsins á áhættustýringu og stjórnarháttum.
- 103) Að sögn forsvarsmanna Arions banka vega tvö verkefni þýngst að því er varðar viðbrögð bankans við ofangreindri úttekt. Í fyrsta lagi er að nefna stór útlán og fyrirgreiðslu við tengda aðila. Lítið hefur verið að því liggja að Kaupþing hafi einblínt á lagabókstafinn við meðferð sína á útlánum til tengdra aðila og hafi þannig getað lánað tengdum eða skyldum aðilum meira en sem nam lögbundnu 25% hámarki af áhættugrunni. Þáttur í þessu verkefni er að Arion banki hefur rýmkað skilgreiningu sína á tengdum aðilum og beitir nú strangari málsmeðferð að þessu leyti, en úrskurðarvald um hvers kyns ágreiningsefni hefur verið falið áhættustýringu bankans. Stór áhættuskuldbindingar sæta nánú eftirliti og skýrslugjöf og er það þáttur í lánveitingarferlinu að taka saman sérstaka skýrslu hvenær sem lánveitingu gæti fylgt umtalsverð áhætta. Með breytingum, sem orðið hafa á íslenskri löggjöf um fjármálafyrirtæki í kjölfar kreppunnar, hefur verulega verið þrengt að möguleikum banka til að lána tengdum aðilum. Lán til eigenda og lykilstarfsmanna mega ekki lengur verða meiri en sem nemur 1% af áhættugrunni og þau má eingöngu veita gegn traustum veðum.
- 104) Í öðru lagi er nánar hugað en áður að víxleignarhaldi og óbeinum áhættuskuldbindingum. Talið hefur verið að Kaupþing hafi stundað útlán gegn veði í eigin hlutabréfum félagsins, en með því var vissulega tekin mikil áhætta og hugsanlega gengið lengra en heimilt var samkvæmt íslenskum félagalögum. Með þeim breytingum, sem orðið hafa á íslenskum lögum, er nú með öllu óheimilt að veita lán gegn veði í eigin hlutabréfum og gera samninga sem fela í sér undirliggjandi áhættu vegna eigin hlutabréfa.

3.5.1.1 Forsendurnar sem endurskipulagningaráætlunin byggist á

- 105) Endurskipulagningaráætlunin er samin fyrir móðurfélagið sem einn þáttur í innra mati bankans á eiginfjárförf, og er þá einnig tekið tillit til áhrifa dótturfélaga. Hún er byggð á ýmsum almennum og efnahagslegum forsendum sem eru hagfræðilegur grundvöllur þeirra grunnaðstæðna og álagaðstæðna sem lýst er hér á eftir.
- 106) Um er að ræða eftirtaldar forsendur meðal annars:
- Rekstrarumhverfi bankans einkennist ennþá af umtalsverðri óvissu um efnahagsmál, lagasetningu, stjórnmálaáákvæðanir og reglusetningu og hefur sú óvissa áhrif á afkomuhorfur

hans til lengri tíma lítið. Af þessum ástæðum er ekki gert ráð fyrir verulegum breytingum á starfsemi bankans.

- Þjóðhagsforsendur byggjast á spá greiningardeildar Arions banka, en hún er byggð á eftirtöldum grundvallarbreytum:

<i>Hlutfallsbreyting frá fyrra ári</i>	2012	2013	2014
Hagvöxtur	3,0	3,9	3,5
Atvinnuleysi	6,2	5,3	4,9
Verðbólga	5,5	6,1	5,9
REIBOR ⁽⁴⁴⁾	4,9	5,8	5,6
LIBOR	0,5	0,5	0,5
EURIBOR	1,0	1,0	1,0
Laun	9,2	9,7	8,4
Vísitala gengisskráningar (TWI ⁽⁴⁵⁾)	4,9	5,0	5,0

3. tafla Úr hagspá greiningardeildar Arions banka

- Bankinn byggir spá sína einnig á forsendum sem tengjast til að mynda stöðu hans, sóknarfærum og hættum á markaði, tölum úr eigin rekstri bankans og markaðsþróun, meðal annars svonefndum lykilforsendum ⁽⁴⁶⁾.
- Búið er við áframhaldandi hagvexti, fyrst og fremst vegna aukinnar einkaneyslu ⁽⁴⁷⁾.
- Ýmsar sértækar ráðstafanir munu áfram stuðla að aukinni einkaneyslu (úttekt lífeyrissparnaðar og endurútreikningur gengistryggðra lána o.s.frv.). Að auki mun hækkandi húsnæðisverð auka auð heimila. Minna atvinnuleysi mun einnig stuðla að vexti einkaneyslu.
- Frá upphafi fjármálakreppunnar árið 2008 hefur fjárfesting sem hlutfall af vergri landsframleiðslu verið minni en nokkru sinni áður undanfarin 50 ár, en þess er vænst að hún muni aukast smám saman það sem eftir er endurskipulagningartímans.
- Í samræmi við spá sína um meiri fjárfestingar býst bankinn við vaxandi lánseftirspurn og auknum útlánum á tímabilinu.
- Innflutningur mun aukast hraðar en útlutningur en jafnvægi nást í lok spátímans.
- Verðbólga og vextir leika mikilvægt hlutverk í rekstrar- og endurskipulagningaráætlun bankans ⁽⁴⁸⁾. Þess er vænst að verðbólga verði áfram mikil til loka spátímans.
- Búið er við að gengi krónunnar veikist um 5% að meðaltali til loka tímabilsins.
- Arion banki lýsir efasemdum um gildandi áætlun um losun fjármagnshafta og gerir ráð fyrir að höftin verði áfram við lýði til loka spátímans ⁽⁴⁹⁾.

(i) Mörkun rekstrarstefnu til langs tíma, samdráttur í starfsemi og áhættuvarnir

- 107) Eftir þau snöggu umskipti, sem fölgín voru í umbreytingu norður-evrópsks banka með starfsemi í þrettán löndum í banka sem starfar aðeins á Íslandi, blöstu við Arion banka fjölmörg verkefni, bæði innan bankans og utan, sem nauðsynlegt var að takast á við og leysa. Eitt þeirra var endurmat eign sem færðar höfðu verið frá Kaupþingi til Arions banka. Jafnframt þurfti að draga saman

⁽⁴⁴⁾ REIBOR (Reykjavík InterBank Offered Rate) er heitið á millibankavöxtum sem reiknaðir eru á skammtímalán milli viðskiptabanka og sparisjóða á Íslandi.

⁽⁴⁵⁾ Trade-Weighted exchange rate Index, þ.e. gengisvísitala íslensku krónunnar með gjaldmiðlavogum.

⁽⁴⁶⁾ Meðal lykilforsendna bankans er að [...].

⁽⁴⁷⁾ Þó að enn sé við ýmis erfið úrlausnarefni að glíma telur Arion banki að íslenska hagkerfið hafi sýnt greinileg batamerki næstliðið ár, hagvöxtur hafi mælst í fyrsta skipti frá upphafi fjármálakreppunnar og atvinnuleysi farið minnkandi.

⁽⁴⁸⁾ Bankinn bendir á að á árinu 2011 hafi gengislækkun krónunnar, hátt hrávörð á fyrra helmingi ársins og samningsbundnar launahækkningar stuðlað að hækkingu ársverðbólgu í 5,3% við lok ársins. Horfur um verðbólgu til næstu ára eru ekki góðar og má telja líklegt að verðlag hækki nokkuð umfram 2,5% markmið Seðlabankans. Seðlabankinn brást við auknum krafti efnahagslífsins og horfum um minnkandi verðbólgu með því að hækka vexti tveigis árið 2011 um alls 0,5% og um 0,75% á fyrra árshelmingi 2012. Í rekstraráætluninni er gert ráð fyrir að þessi þróun haldi áfram árin 2012–2014.

⁽⁴⁹⁾ Í þessu tilliti nefnir Arion banki að enda þótt batamerki sjáist í íslensku atvinnulífi séu ýmis vandamál enn óleyst; eitt þeirra sé að losa þurfi fjármagnshöft. Vinnunni við losun fjármagnshafta hefur miðað hægt enda þótt Seðlabankinn hafi birt áætlun um hana í marsmánuði 2011 og talið þar upp ýmsar ráðstafanir sem gerðar yrðu í þessu skyni næstu fjögur ár á eftir. Síðar sama ár var hins vegar samþykkt á Alþingi að framlengja gildistíma laga um gjaldeyrismál (og þar með haftanna) aðeins til ársins 2013. Þingið hefur því gefið Seðlabankanum lítið svigrúm ef áætlunin er að afnema höftin á næstu tveimur árum. Reglur um fjármagnshöft voru raunar hertar í marsmánuði 2012 með breytingu á lögum um gjaldeyrismál. Markmiðin að baki áætlun um losun fjármagnshafta eru óskýr og má því búast við að höftin verði áfram við lýði til loka spátímans.

innviði bankans og hann þurfti að laga sig að nýjum aðstæðum í efnahagslífinu þar sem þrengrt hafði gríðarlega að getu margra fyrirtækja, einstaklinga og heimila til að greiða af skuldum.

- 108) Þau fjölmörgu úrlausnarefni, sem bankinn þurfti að takast á við, tengdust þannig í mörgum tilvikum með beinum hætti aðstæðunum sem leiddu til stofnunar hans sjálfs. Flutningur innlendra eigna og skulda frá þrotabúi Kaupþings til Arions banka hafði í för með sér ýmsar óæskilegar áhættuskuldbindingar. Þrátt fyrir þetta hefur sú mikla vinna, sem lögð hefur verið í að laga starfsemi bankans að nýjum efnahagsaðstæðum, skilað verulegum árangri með tilliti til þess að draga úr áhættu bankans og gera hana viðráðanlega. Áhersluatriðin hafa verið þessi:
- Að vinna að endurheimtu vandræðalána ⁽⁵⁰⁾
 - Að draga úr gjaldeyrismisvægi ⁽⁵¹⁾
 - Að draga úr vægi útlána til stórra og tengdra viðskiptavina ⁽⁵²⁾
 - Að efla eiginfjárstöðuna ⁽⁵³⁾
 - Að auka hlut bundinna innlána og finna nýjar fjármögnunarleiðir ⁽⁵⁴⁾
 - Að draga úr verðbólguáhættu af völdum misvægis sem tengist neysluvísitölu ⁽⁵⁵⁾
- 109) Bankinn mótaði sér rekstrarstefnu til langs tíma á árinu 2010. Að sögn bankans hefur viðskiptamannasafnið þegar tekið breytingum í samræmi við það markmið hans að verða tengslabanki og er talið fyllilega innan seilingar að taka upp slíka rekstrarhætti.
- 110) Skipurit bankans hefur verið einfaldað frá stofnun hans ⁽⁵⁶⁾ og teknir upp staðlar á sviði stjórnarháttanna fyrirtækja til þess að tryggja eðlilega birtingu og gagnsæi upplýsinga og auka ábyrgðartöku. Unnið hefur verið að því að skýra hlutverk og verkefni stoðdeilda, einkum áhættustýringarsviðs. Sviðið er sjálfstæð og miðlægt eining og heyrir beint undir bankastjóra. Ábyrgð á því að skilgreina og útfæra áhættustefnu vegna starfsemi bankans liggur hjá bankastjóra og bankastjórn. Áhættustefnan kemur fram í takmörkunum á áhættuskuldbindingum og mörkum sem áhættustýringarsvið bankans fylgist með og gefur sviðið bankastjóra og bankastjórn reglulega skýrslu um þau efni.
- 111) Allar innstæðuskuldbindingar Sparisjóðs Reykjavíkur og nágrennis (SPRON) voru færðar til Arions banka samkvæmt ákvörðun Fjármálaeftirlitsins. Í aprilmánuði 2009 keypti bankinn Sparisjóð Mýrasýslu (SPM) og fylgdu þá allar eignir sjóðsins ásamt tilteknum skuldbindingum hans, meðal annars innstæðum ⁽⁵⁷⁾. Með þessum ráðstöfunum fjölgaði viðskiptamönnum bankans um 22 000 án þess að nokkur breyting yrði á útibúanetinu.

⁽⁵⁰⁾ Vinnan við endurskipulagningu lánasafnsins hefur leitt til þess að vanskilahlutfall hefur lækkað úr 37% í árslok 2010 í 13% árslok 2011. Þessi árangur við að fækka skuldurum sem glíma við vanskil dregur verulega úr óvissunni sem tengist mati á bókvirði lánasafnsins.

⁽⁵¹⁾ Gjaldstyrismisvægi bankans minnkaði úr 300% af eiginfjárgrunni í árslok 2008 í 30% af eiginfjárgrunni í árslok 2011.

⁽⁵²⁾ Í árslok 2009 námu lánveitingar bankans til [...] hópa hærri fjárhæð en 10% af eiginfjárgrunni. Samtala lána til þessara hópa var alls 175% af eiginfjárgrunni. Í árslok 2011 námu lánveitingar bankans til [...] hópa hærri fjárhæð en 10% af eiginfjárgrunni, eða samtals 87% af þeim grunni.

⁽⁵³⁾ Heildarfjárhæð eiginfjárgrunns hækkaði um 20,7 milljarða kr. frá árinu 2009 til ársins 2011.

⁽⁵⁴⁾ Hlutfall bundinna innlána hækkaði úr 10% í 23% frá árslokum 2009 til ársloka 2011.

⁽⁵⁵⁾ Misvægi sem tengist neysluvísitölu hefur snúist við frá því að vera neikvætt um 17% af eiginfjárgrunni bankans í árslok 2009 í að vera jákvætt um 9% af þeim grunni í árslok 2011.

⁽⁵⁶⁾ Eftir afskipti Fjármálaeftirlitsins í októbermánuði 2008 urðu breytingar á skipuriti bankans. Deildir innri endurskoðunar og regluvörslu voru eflar, einkabankasvið var sameinað eignastýringarsviði og fjárstýring felld undir markaðsviðskipti. Eftir að ný rekstrarstefna var tekin upp og nýir stjórnendur komu til bankans haustið 2011 voru enn frekari breytingar gerðar á skipuritinu til þess að tryggja að það endurspegladi og styddi betur nýja stefnu bankans, einfalda starfsemi og auka samvirki deilda.

⁽⁵⁷⁾ SPM hafði glímt við þrönga fjárhagsstöðu um nokkurra mánaða skeið og hafði sjóðurinn leitað nauðasamninga við kröfuhafa samkvæmt gjaldþrotalögum þar eð CAD-hlutfall hans var komið undir lögboðið lágmark. Samningarnir gengu þó ekki eftir og 3. apríl 2009 gerðu SPM og Nýja Kaupþing með sér samkomulag um kaup hins siðarnefnda á öllum eignum SPM, að meðtalinni afgreiðslu sjóðsins í Borgarnesi, svo og dótturfélögum SPM, en meðal þeirra voru tveir norðlenskir sparisjóðir, AFL sparisjóður og Sparisjóður Ólafsfjarðar (SPÓL). Jafnframt þessu tók Nýja Kaupþing við ýmsum skuldbindingum SPM, þar á meðal innstæðum og lánum eins og tilgreint er í samningnum. Sama dag ákvað Fjármálaeftirlitið hvernig eignum og skuldbindingum SPM skyldi ráðstafað. Í ákvörðun eftirlitsins er ekki kveðið á um nein afskipti ríkisvaldsins á borð við eiginfjárramlag, skuldbindingar eða yfirlýsingar. Þá hefur Eftirlitsstofnun EFTA fengið staðfest hjá bankanum og stjórnvöldum á Íslandi að ríkið hafi ekki undirgengist neinar fjárskuldbindingar í tengslum við þetta. Sbr. um þetta ákvörðun Fjármálaeftirlitsins frá 3. apríl 2009, sjá slóðina <http://www.fme.is/media/akvardanir/3.-april-2009.pdf>.

112) Hinn 22. desember 2011 keypti Arion banki sjóð með heitinu Kaupthing Mortgages Institutional Investor Fund, KMIIF (sem nú hefur hlotið nafnið Arion Bank Mortgages Institutional Investor Fund, AMIIF) ⁽⁵⁸⁾.

113) Á árinu 2012 verður verðbréfavörslufyrirtækið Verdis, sem er dótturfélag Arions banka og að fullu í eigu hans, látið renna inn í bankann. [...].

(ii) *Uppbygging og viðhald sterkrar eiginfjárstöðu og viðunandi arðsemi*

114) Eins og sjá má í 4. töflu hefur Arion banki skilað jákvæðri afkomu allt frá stofnun og hefur arðsemi eiginfjár verið á bilinu 10,5% til 16,7%.

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Hreinar vaxtatekjur	14 258	24 440	25 480	[...]	[...]	[...]
Endurmat á virði lána	9 642	29 722	20 037	[...]	[...]	[...]
Þóknatekjur	3 914	3 379	4 454	[...]	[...]	[...]
Hreinar fjármunatekjur	13 460	-5 681	1 223	[...]	[...]	[...]
Aðrir tekjuliðir	1 713	1 047	4 364	[...]	[...]	[...]
Heildartekjur	42 988	52 908	55 559	[...]	[...]	[...]
Rekstrargjöld	-13 133	-14 226	-15 791	[...]	[...]	[...]
Afskriftir og niðurfærslur	-14 470	-23 067	-26 582	[...]	[...]	[...]
Hreinn hagnaður fyrir skatta	15 384	15 614	13 186	[...]	[...]	[...]
Skattar og gjöld á fjármálafyrirtæki	-2 414	-2 897	-2 692	[...]	[...]	[...]
Hreinn hagnaður	12 971	12 717	10 494	[...]	[...]	[...]
Arðsemi eiginfjár	16,7%	13,4%	10,5%	[10–20]%	[5–15]%	[5–15]%
Hreinn vaxtamunur	...	...	3,6%	[...]%	[...]%	[...]%
Kostnaðarhlutfall	...	...	44,8%	[...]%	[...]%	[...]%

4. tafla Fjárhagsyfirlit árána 2009–2011 og spá fyrir árin 2012–2014

Tölurnar eiga við móðurfélagið. Áhrif dótturfélaga koma fram undir öðrum tekjuliðum.

Fjárhæðir eru í milljónum kr.

115) Árin 2009–2011 hafa óregulegir liðir haft mikil áhrif á rekstrarreikningi, einkum að því er varðar breytt verðmat á lánum. Stjórnvöld á Íslandi hafa látið í té upplýsingar um heildarfjárhæð lána sem færð voru frá gamla bankanum og niðurfærslu á þeim ⁽⁵⁹⁾. Uppreiknað virði lánanna, sem flutt voru, var alls 1 230 milljarðar kr. og bókvirðið 459 milljarðar kr. Niðurfærslan nam því í heild um 771 milljarði kr. Þegar þess hefur verið kostur hafa lánin verið endurmetin og hefur það leitt til breytinga á verðmati þeirra eins og fram kemur í 4. töflu ⁽⁶⁰⁾. Hins vegar er talið að óregulegar breytingar verði á verðmati lána það sem eftir er endurskipulagningartímans. Arðsemi bankans verður því ekki lengur háð þessum óreglulega lið.

⁽⁵⁸⁾ Aðdragandi þeirra viðskipta er að Kaupþing gaf út fjóra flokka sértryggðra skuldabréfa árin 2006–2008 og voru þau tryggð með dótturfélagi Kaupþings KMIIF. Gegnum KMIIF átti Kaupþing safn íslenskra íbúðalána að verðmæti yfir 120 milljarða kr. Tilgangurinn með útgáfu sértryggðu skuldabréfanna var að fjármagna íbúðalánasafn Kaupþings að stórum hluta. Samkvæmt samkomulaginu frá 22. desember 2011 hefur Arion banki leyst þetta íbúðalánasafn til sín. Viðskiptin voru fjármögnuð að mestu með kaupum á sértryggðum skuldabréfum að fjárhæð 117,7 milljarða kr. á þann hátt að Arion banki tók við skuldbindingum Kaupþings vegna skuldabréfaútgáfunnar. Arion banki lítur svo á að kaupin á AMIIF geti hvorki talist „venjuleg“ kaup né kaup sem tengist vinnunni við endurskipulagningu félagsins. Kaupin tengist stofnun bankans og þeirri staðreynd að AMIIF fluttist ekki til Arions banka þegar hann var settur á fót. Fyrir flutninginn hafi Arion banki veitt lántakendum þjónustu í tengslum við lánin án þess að ráða yfir þeim. Skuldarar íbúðalána, sem sjóðurinn hafði gefið út, hafi jafnframt staðið í þeirri trú að þeir væru viðskiptamenn Arions banka. Eftir flutninginn eru lánin í eigu Arions banka. Eins og fram hefur komið náðu Kaupþing og Arion banki samkomulagi um ofangreind viðskipti og gerðist það án nokkurrar þátttöku eða skuldbindingar íslenska ríkisins.

⁽⁵⁹⁾ Lánin skiptast í íbúðalán og önnur lán til einstaklinga annars vegar og fyrirtækjalán hins vegar. Niðurfærslan var mismunandi eftir tegund láns svo og eftir því hvort þau höfðu verið gefin út í krónum eða erlendum gjaldmiðli.

⁽⁶⁰⁾ Verðmat lána hækkaði þó meira árin 2009–2011 en fram kemur í 4. töflu því að hluta hækkanarinnar, eða alls 38 milljörðum kr., var ráðstafað til greiðslu samkvæmt uppgjörssamningnum. Uppgjöri samkvæmt þeim samningi lauk á fyrsta ársfjórðungi 2011, en þá hafði munurinn á matsverði eigna og skulda, sem fluttust frá Kaupþingi til Arions banka, verið greiddur að fullu.

- 116) Eiginfjárlutföllin, sem Fjármálaeftirlitið setti að skilyrði fyrir því að veita Arion banka starfsleyfi, voru 12% fyrir eiginfjárbátt A og 16% fyrir heildareiginfé (CAD-hlutfall). Stefna bankans að því er varðar eiginfjárstöðu er að viðhalda öflugum eiginfjárgrunni til þess að styðja uppbyggingu bankans og fullnægja eiginfjárkröfum eftirlitsyfirvalda, einnig við álagsaðstæður. Langtímaáætlun bankans um eiginfjárstöðu byggist sem stendur á því að hlutfall fyrir eiginfjárbátt A sé að minnsta kosti [...] og heildareiginfé, CAD-hlutfall, sé [...]%. Eiginfjárstaða bankans hefur styrkst smám saman á árunum 2009–2011 og er nú nokkuð umfram eiginfjárkröfur Fjármálaeftirlitsins og eigin markmið bankans. Í lok ársins 2011 var CAD-hlutfall bankans 20,5% og eiginfjárlutfall í eiginfjárbætti A 15,7%.

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Grunneiginfé (eiginfjárbáttur A)	88 302	98 715	106 459	[...]	[...]	[...]
Eiginfjárbáttur B	29 543	26 257	32 105	[...]	[...]	[...]
Heildarfjármunir	117 845	124 972	138 564	[...]	[...]	[...]
Áhættuvegnar eignir	685 702	678 563	675 998	[...]	[...]	[...]
Grunneiginfjárlutfall (eiginfjárbáttur A)	12,9%	14,5%	15,7%	[15–20]%	[15–20]%	[15–20]%
CAD-hlutfall	17,2%	18,4%	20,5%	[20–25]%	[20–25]%	[20–25]%

5. tafla: Eiginfjárlutfall í árslok árin 2009–2011 og spá fyrir árin 2012–2014

Tölurnar eiga við móðurfélagið. Áhrif dótturfélaga koma fram undir öðrum tekjuliðum.

Fjárhæðir eru í milljónum kr.

- 117) Samkvæmt ICAAP-skýrslunni frá aprílmánuði 2012 er það mat bankans að eiginfé hans þurfi að vera [...] milljarðar kr. til þess að tryggja honum fullnægjandi varnir gegn áhættu. Eiginfjárgrunnur bankans er [...] milljarðar kr. og er því [...] milljörðum kr. umfram metna þörf. Þegar miðað er við núverandi fjárhæð áhættueginna eigna samsvarar þetta eiginfjárlutfallinu [...]%.
 118) Stefna Arions banka hefur verið að fresta arðgreiðslum til ársins 2013. Þeirri stefnu verður ekki breytt nema í samráði við Fjármálaeftirlitið og þá aðeins ef Arion banki og Fjármálaeftirlitið reynast sammála um að varanlegur bati sé kominn fram í íslensku efnahagslífi.

(iii) Viðhald traustar lausafjárstöðu og endurbætur á fjármögnun bankans

- 119) Að því er varðar stöðu lausafjár er það krafa Fjármálaeftirlitsins að lausafjäreign bankans sem hlutfall af heildarinnlánum verði að vera að minnsta kosti 20% og reiðufé 5% af óbundnum innstæðum. Að auki setur Seðlabanki Íslands reglur um lausafjárlutfall lánastofnana ⁽⁶¹⁾ en í þeim eru lausafjäreignir og lausafjárskuldbindingar lánastofnana flokkaðar eftir tegund og binditíma og þeim gefið vægi í samræmi við áhættu. Lánastofnanir verða að hafa lausafjäreignir umfram skuldbindingar til næsta mánaðar svo og fyrir tímabilið frá einum mánuði til allt að þriggja mánaða. Í reglunum er einnig fólgin nokkurs konar álagspröfun þar eð hver einstakur lausafjárliður er færður niður um tiltekið hlutfall en aftur á móti gert ráð fyrir því, annars vegar, að allar skuldbindingar verði að greiða að loknum binditímanum, og hins vegar að nokkurn hluta annarra skuldbindinga, til að mynda innstæðna, geti þurft að greiða með litlum sem engum fyrirvara.
 120) Lausafjárlutfall bankans árin 2011–2012 kemur fram í myndritinu hér á eftir. Sýnilegt er að bankinn hefur viðhaldið traustri lausafjárstöðu sem er umfram kröfur Fjármálaeftirlitsins bæði að því er varðar kröfuna um reiðufjárlutfall og viðtækari kröfur um tryggar lausafjäreignir. Í áætlun bankans fyrir árin 2012–2014 er gert ráð fyrir að hann haldi reiðufjárlutfalli sínu á bilinu [...]–[...] og lausafjárlutfallinu á bilinu [...]–[...]%. Bankinn hefur einnig farið eftir lausafjárreglum Seðlabankans og hefur lausafjárlutfall (fyrir tímabil frá einum til allt að þriggja mánaða) verið á bilinu 1,5–2,1 í lok hvers árs frá 2009 til 2011.

⁽⁶¹⁾ Sbr. reglur Seðlabanka Íslands um lausafjárlutfall, nr. 317 frá 25. apríl 2006, sjá slóðina <http://www.sedlabanki.is/lisalib/getfile.aspx?itemid=4713>.

[Mynd sem sýnir lausafjárhlutfall Arions banka samkvæmt reglum Fjármálaeftirlitsins]

Viðskiptaleynd hindrar birtingu talna]

1. mynd: Lausafjárhlutfall Arions banka árin 2011–2012

- 121) Enda þótt frestur til þess að fullnægja lausafjárkröfum samkvæmt Basel III-reglunum sé enn ekki liðinn hefur Arion banki að eigin frumkvæði hafist handa um að fylgjast með lausafjárþekju sinni (LCR) ⁽⁶²⁾ samkvæmt þeim reglum og var það hlutfall [...] % í árslok 2011.
- 122) Fjármögnun Arions banka byggist að verulegu leyti á innstæðum en ráðstafanir hafa verið gerðar til þess að breikka fjármögnunargrunninn með því að gefa út sértryggð skuldabréf. Í nóvembermánuði 2011 veitti Fjármálaeftirlitið Arion banka leyfi til útgáfu sértryggðra skuldabréfa og lauk útgáfu skuldabréfa að fjárhæð 1 milljarðs evra í febrúarmánuði 2012. Fjármunirnir verða notaðir til þess að standa undir útlánum Arions banka til íbúðakaupa. Hér skal rifjað upp að í árslok 2011 keypti Arion banki íbúðalánasjóðinn KMIIF og fékk þá í sínar hendur sértryggð skuldabréf að útistandandi fjárhæð 127 milljarða kr. og tók við hlutverki sjóðsins sem útgefandi sértryggðra skuldabréfa. Það er mat bankans að útgáfa sértryggðra skuldabréfa á innanlandsmarkaði muni fullnægja þörf bankans fyrir endurfjármögnun og standa undir nýjum útlánum á árunum 2012–2016.
- (iv) *Endurskipulagning útlána til heimila og fyrirtækja*
- 123) Eitt mikilvægasta verkefni fjármálafyrirtækja á Íslandi var að endurskipuleggja skuldir heimila og fyrirtækja. Þetta er flókið og vandmeðfarið viðfangsefni og því tengjast mörg fjárhagsleg, efnahagsleg og siðferðileg álitamál.
- 124) Samkvæmt gögnum, sem Arion banki hefur lagt fram, hefur endurskipulagning lánasafns bankans notið mikils forgangs og líta forsvarsmenn bankans svo á að hann hafi verið í fararbroddi við úrlausn skuldamála fyrirtækja og heimila og náð þar góðum árangri. Árið 2009 var komið á fót einingu til þess að sinna endurheimtum fyrirtækjalána og sérstök félög stofnuð til þess að annast umsýslu eigna sem bankinn leysir til sín í tengslum við skuldauppgjör. Bankinn hefur notast við ýmsar sérsniðnar lausnir til þess að gera heimilum og einstökum lántakendum kleift að ráða við skuldir sínar.
- 125) Félög, sem hafa ekki getað staðið við skuldbindingar sínar, hafa verið tekin inn í endurheimtuferli bankans. Markmiðið er að gera ógjaldfær fyrirtæki gjaldfær á ný og treysta efnahagsreikning þeirra þannig að þau geti haldið áfram rekstri í framtíðinni og stuðlað að uppbyggingu atvinnulífsins. Við árslok 2011 höfðu 986 fyrirtæki hafið þátttöku í endurheimtuverkefnum bankans og niðurstaða hafði fengist í 871 tilviki. Bankinn telur að endurskipulagningu fyrirtækjaskulda verði að mestu lokið fyrir lok ársins 2012.
- 126) Að því er varðar skuldir heimila hafa fleiri en 14 000 einstaklingar nýtt sér leiðir bankans til skuldaúrlausnar, meðal annars sértæka skuldaaðlögun. Þá kom bankinn upp sérstakri ráðgjafarstofu fyrir skulduga einstaklinga í árslok 2010. Bankinn lítur svo á að sú tilhögun hafi haft mikið að segja með hliðsjón af þeim mikla fjölda erfiðra endurheimtumála sem fyrir hafi legið. Bankinn stefnir að því að ljúka endurskipulagningu á skuldum heimila á árinu 2012.
- 127) Endurheimtuverkefni hafa það markmið að bæta eignasafn bankans. Vanskilahlutfall hefur fallið úr 37% við lok ársins 2010 í 13% í árslok 2011. Í lok ársins 2011 voru 56% allra lána í lánasafninu flokkuð sem lán í skilum, 18% voru á athugunarlista, 13% töldust í erfiðleikum og 13% voru vanskilalán.

(v) *Ráðstafanir til að vinna gegn gjaldeyrismisvægi*

- 128) Erlend lán í lánasafninu eru flokkuð í gjaldeyris-/gjaldeyrislán og gjaldeyris-/krónulán. Hin fyrirnefndu eru lán viðskiptamanna sem hafa tekjur í erlendri mynt og hin síðarnefndu eru lán þeirra sem hafa tekjur í íslenskum krónum. Gjalddeyrismisvægi bankans stafar fyrst og fremst af gjaldeyris-/krónulánum. Árin 2010 og 2011 hefur bankinn náð nokkrum árangri við að minnka

⁽⁶²⁾ Samkvæmt reglum um lausafjárþekju verða bankar að eiga traustar, auðseljanlegar lausafjäreignir sem myndu nægja til þess að mæta hreinu fjárústreymi um 30 daga skeið við tilteknar álagsaðstæður. Almenna viðmiðunin er því að lausafjárþekja skuli vera 100%.

gjaldeyrismisvægið. Það á enn eftir að minnka á árinu 2012 í tengslum við breytingu á lánum einstaklinga í erlendum gjaldmiðlum í lán í íslenskum krónum svo og ráðstafanir til þess að hvetja fyrirtæki með litlar erlendar tekjur til þess að skuldbreyta lánum sínum í íslenskar krónur. Lagaleg óvissa ríkir enn um gjaldeyrislán en bankinn stefnir að því að draga úr gjaldeyrismisvæginu þannig að það verði í samræmi við kröfur Seðlabankans í árslok 2012.

(vi) *Hagrætt í rekstri útibúa og skilvirkni aukin*

- 129) Að áliti Arions banka eru bankaútbú óþarflega mörg á Íslandi í samanburði við það sem tíðkast á öðrum sambærilegum efnahagssvæðum. Bankarnir muni þurfa að draga úr kostnaði til þess að haldast samkeppnisfærir. Arion banki hefur lagt mesta áherslu á að hafa stjórn á útgjöldum og lítur svo á að hann hafi verið í fararbroddi þegar kemur að hagræðingu á vettvangi fjármálafyrirtækja.
- 130) Bankinn hefur dregið úr kostnaði með því að fækka starfsmönnum og ná fram hagræðingu í rekstri útibúa. Vinnunni við hagræðingu í rekstri útibúa lauk í marsmánuði 2011 þegar þrjú útibú í Reykjavík voru sameinuð. Alls hefur 15 útibúum verið lokað og er núverandi net 24 útibúa hagkvæmt í rekstri að sögn bankans, en jafnframt hefur tekist að sinna þörfum viðskiptamanna vel. Í tengslum við ofangreindar breytingar hefur starfsmönnum bankans fækkað um hér um bil 10% á árinu 2011. Grannt hefur verið fylgst með útgjöldum og hefur hlutfall kostnaðar og tekna hjá móðurfélaginu þegar lækkað í 45% árið 2011 og mun enn lækka lítillega árin 2012–2014, eða niður í [...]%.

3.5.2. *Geta bankans til að viðhalda rekstrarhæfi við grunnaðstæður og álagsaðstæður*

- 131) Í endurskipulagningaráætlunni er vísað til ICAAP-skýrslunnar og lýst álagsaðstæðum sem Arion banki gæti staðið frammi fyrir þar sem skoðuð er geta bankans til að halda rekstrarhæfi til langs tíma við mismunandi aðstæður og áhættustöðu.

3.5.2.1. *Grunnaðstæður*

- 132) Með grunnaðstæðum er hér átt við endurskipulagningaráætlunina sem lýst er hér á undan og forsendurnar sem hún er byggð á.

3.5.2.2. *Álagsaðstæður*

- 133) Í endurskipulagningaráætluninni er lýst álagsaðstæðum þar sem reynt er á grunnaðstæðurnar að teknu tilliti til „langvarandi efnahagslæggðar“ samkvæmt viðmiðunarreglum Fjármálaeftirlitsins. Tilgangur þessarar álagsprófunar er að rannsaka hvaða afleiðingar álagsaðstæður í efnahagslífinu myndu hafa að því er varðar hagnað bankans, útlánatap, eiginfjákröfur, handbært fé/eiginfé umfram metna þörf, og lausafjárstöðu. Munurinn liggur í því að í stað forsendna langvarandi efnahagslæggðar árið 2009 eru nú notaðar forsendur fyrir árið 2012 o.s.frv. Forsendurnar eru teknar saman í 6. töflu hér á eftir

	2012	2013	2014
Hagvöxtur	-16,0%	-3,9%	-2,8%
Hlutfall atvinnulausra	10,6%	16,6%	16,9%
Verðbólga	9,7%	0,1%	0,3%
REIBOR	10,0%	7,0%	8,0%

6. tafla Helstu forsendur langvarandi efnahagslæggðar ⁽⁶³⁾

- 134) Álagsaðstæðurnar miðast við breytingar sem eru ólíklegar en raunhæft er þó að búast við í efnahagsumhverfinu sem bankinn starfar í. Þær erfiðu aðstæður, sem eru afleiðing langvarandi efnahagslæggðar, rýra vissulega hagnaðarvon bankans sökum þess að arðsemi eiginfjár minnkar verulega ⁽⁶⁴⁾. Engu að síður er gert ráð fyrir að hann skili lítills háttar hagnaði og þar eð lánasafn

⁽⁶³⁾ Að auki er byggt á ýmsum öðrum mótdrægum forsendum. Miðað er við að íbúðaverð falli um 10% árið 2012, 18% árið 2013 og 16% árið 2014. Gert er ráð fyrir að árið 2012 verði ústreymi almennra innstæðna 30%, ústreymi innstæðna fyrirtækja 20% og ústreymi innstæðna lánastofnana 80%. Gert er ráð fyrir að þóknatekjur dragist saman um 50% frá grunnaðstæðum árinna 2012–2014. Gert er ráð fyrir að verðmæti útlána rými um 1–3% og vaxtamunur á útlánum minnki um 0,5–1%, en að vaxtamunur á innstæðum aukist um 0,5–1%. Gert er ráð fyrir að rekstrarkostnaður verði 10% hærri en við grunnaðstæður. Gert er ráð fyrir gengisfalli krónunnar og að gengisvísitala íslensku krónunnar með gjaldmiðlavogum (TWI) hækki um 4% árið 2013 og 11% árið 2014.

⁽⁶⁴⁾ Arðsemi eiginfjár myndi minnka í [0–5]% árið 2012, [0–5]% árið 2013 og [5–10]% árið 2014.

hans og umfang áhættuveginna eigna dregst jafnframt saman rýrir þetta ekki eiginfjárstöðuna ⁽⁶⁵⁾. Lausafjárstaða bankans yrði sömuleiðis nokkru sterkari en lágmarkskröfur segja fyrir um.

- 135) ICAAP-skýrslan er byggð á tölum um efnahag bankans frá 31. desember 2011. Helstu niðurstöður hennar eru að bankinn telji sig þurfa [...] milljarða kr. eiginfê til þess að verjast núverandi áhættustöðu, þegar miðað er við 1. og 2. stoð. 16% áhættuveginna eigna samsvara [...] milljörðum kr. Eiginfjárgrunnur bankans er [...] milljarðar kr. og er því [...] milljörðum kr. umfram metna þörf. Mat á eiginfjárbörf tekur til ýmissa álagsþátta, meðal annars áhrifa á útlánasafn bankans. Samkvæmt ICAAP-skýrslunni miðast áhættustýring bankans fyrst og fremst við að greina, meta og mæla hvers kyns áþreifanlega áhættu sem bankinn býr við og eru áhættuflokkarnir fjórir: útlánaáhætta (m.a. samþjöppunaráhætta), markaðsáhætta, rekstraráhætta og önnur áhætta (m.a. lausafjáraáhætta, viðskiptaáhætta og stjórnmálaleg og lagaleg áhætta). Í 7. töflu eru sýndir helstu áhættuþættir sem mið er tekið af í eiginfjármatinu.

	Innra mat á eiginfjárbörf (ICAAP) 31.12.2011
Eiginfjárfærsla (1. stoð)	[...]
Samþjöppun útlána til fárra stórra aðila	[...]
Samþjöppun útlána til aðila í sömu atvinnugrein	[...]
Vaxtaáhætta í fjárfestingarbók (veltubók)	[...]
Gjaldeyrissáhætta, flokkar C, D, E	[...]
Skattfyrirvöld	[...]
Verðmatsáhætta – óskráð hlutabréf	[...]
Verðmatsáhætta – útlánasafn	[...]
Mat á eiginfjárbörf samkvæmt 2. stoð	[...]
Heildarmat á eiginfjárbörf (1. og 2. stoð)	[...]
16% af áhættuvegnum eignum	[...]
Eiginfjárgrunnur í heild	[...]
Eiginfê umfram metna þörf	[...]

7. tafla Niðurstöður innra mats á eiginfjárbörf, fjárhæðir í milljörðum kr.

- 136) Í ICAAP-skýrslunni kemur fram að enda þótt mikið hafi áunnist í því að minnka hið mikla misvægi milli útlána í erlendum gjaldmiðli til viðskiptamanna og innstæðna í íslenskum krónum sé enn nokkurt verk að vinna á árinu 2012 við að losna við misvægið að fullu. Staðan var enn þannig við lok ársins 2011 að misvægið var meira en heimilt er samkvæmt lögum og óhjákvæmilegt var að afla undanþágu Seðlabankans. Bankinn áformar að minnka gjaldeyrismisvægið annars vegar með því að breyta kerfisbundið í krónulán gjaldeyrislánum þeirra viðskiptamanna sem hafa tekjur í íslenskum krónum og hins vegar með því að vega gjaldeyrismisvægið upp með samningum við Seðlabankann og gjaldeyrisskiptasamningum við íslenska viðskiptamenn.
- 137) Lausafjáraáhætta er einn helsti áhættuþátturinn sem bankinn býr við og má rekja það til þess að binditími útlána er lengri en binditími innstæðna. Bankinn hyggst fylgjast náið með lausafjárstöðu sinni og lengja binditíma skuldbindinga, og verður það gert á grundvelli vandlegrar greiningar á úttektartregðu innstæðna ⁽⁶⁶⁾ og breiðari fjármögnunargrunns. Samkvæmt eigin reglum bankans má hlutfall lausafjár af heildarinnlánum ekki verða lægra en sem nemur [...] % af innstæðum og reiðufjárlutfall á að vera að minnsta kosti [...] % og er þetta heldur hærra en sem nemur kröfum Fjármálaeftirlitsins, sem eru 20% lausafjárlutfall og 5% reiðufjárlutfall. Eins og sjá má af 1. mynd hér á undan hefur bankinn getað haldið þessum hlutföllum yfir kröfum Fjármálaeftirlitsins og eigin viðmiðum. Bankinn hefur álagsprófað lausafjárstöðu sína með því að greina innlánagrunninn og skipta innstæðum í sjö flokka eftir úttektartregðu. Kæmi sú staða upp að fjármagnshöft yrðu losuð án tafar myndi hlutfall lausafjár af heildarinnlánum bankans [...]. Reiðufjárlutfallið myndi [...]. Bankinn hefur hins vegar mótað viðbúnaðaráætlanir til þess að geta brugðist við hugsanlegum fjármögnunarvanda og myndi hann þá meðal annars [...].

⁽⁶⁵⁾ CAD-hlutfall bankans yrði [20–25] % árið 2012, [20–25] % árið 2013 og [25–30] % árið 2014.

⁽⁶⁶⁾ Hugtakið „úttektartregða“ vísar til stöðugleika innstæðna á liðnum árum og áætlaðrar hegðunar innstæðueigenda í framtíðinni.

3.5.3 Útgönguáætlun/endurgreiðslur til ríkisins

- 138) Eins og vikið var að hér á undan var framlagið til eiginfjárbáttar B innt af hendi til 10 ára frá 30. desember 2009 að telja. Að því er varðar vaxtagreiðslur af framlaginu er kveðið á um hækkun að fimm árum liðnum (þ.e. 2014) úr 4,00% í 5,00% yfir EURIBOR-vöxtum. Að sögn stjórnvalda á Íslandi ætti þessi hækkun að verða bankanum hvatning til að endurgreiða eiginfjárframlagið eftir þann tíma.
- 139) Að því er varðar 13% eignarhlut ríkisins í Arion banka annast Bankasýsla ríkisins umsýslu hluta hins opinbera í fjármálafyrirtækjum ⁽⁶⁷⁾. Í fjárlögum ársins 2012 fékk ríkisstjórnin heimild til þess að selja núverandi eignarhluti sína í sparisjóðum en ekkert hefur enn verið ákveðið um sölu á hlut ríkisins í stóru viðskiptaböndunum þremur. Ráðherrarnir, sem málið varðar, hafa þó skipað starfshóp til þess að til að kanna leiðir sem fara mætti til þess að ráðstafa eignarhlutum ríkisins í böndunum. Ríkisstjórnin hefur gefið til kynna að þótt hún hafi engin áform um að minnka eignarhlut sinn í Landsbankanum niður fyrir tvo þriðju af hlutfæ bankans geti hugsast að Arion banki og Íslandsbanki verði boðnir til sölu innan tíðar eða seldir ásamt öðrum eignarhlutum í böndunum ákveði meirihlutaeigendur að selja þá, með tilteknum fyrirvörum.
- 140) Sérstaka lausafjárfyrirgreiðslan gildir aðeins til 31. desember 2014, en sá dagur er lokagjalddagi SPRON-skuldabréfsins.

4. Ástæður þess að stofnað var til formlegrar rannsóknar

- 141) Í ákvörðuninni um að hefja formlega rannsókn lýsti Eftirlitsstofnun EFTA þeirri bráðabirgðaniðurstöðu að bæði ráðstafanir íslenska ríkisins til fjármögnunar Arions banka og lausafjárfyrirgreiðslan hefðu í för með sér ríkisaðstoð eins og hún er skilgreind í 61. gr. EES-samningsins. Þá gat stofnunin ekki útilokað að ríkisaðstoð væri fölgín í innstæðutryggingunni. Ákvörðunin, sem hér birtist, hefur að geyma endanlega afstöðu stofnunarinnar til þessara atriða, sem hafa enn þýðingu að því er varðar umfjöllunarefni ákvörðunarinnar.
- 142) Að því er varðaði mat á því hvort ráðstafanirnar, sem ákvörðunin um að hefja formlega rannsókn sneri að, samræmdust gildandi reglum leit Eftirlitsstofnun EFTA svo á að endanleg afstaða til þess yrði að byggjast á áætlun um endurskipulagningu, en slík áætlun hafði ekki borist stofnuninni þegar hún hóf formlegu rannsóknina hinn 15. desember 2010. Efasemdir stofnunarinnar um að aðstoðin gæti samrýmst gildandi reglum stöfuðu ekki síst af því að engin endurskipulagningaráætlun lá enn fyrir þegar meira en ár var liðið frá stofnun Arions banka.

4.1. Athugasemdir annarra sem hagsmuna áttu að gæta

- 143) Eftirlitsstofnun EFTA barst yfirlýsing frá kröfuhöfum gamla bankans og lögðu þeir í henni áherslu á að líta bæri á þá sem aðila sem ættu hagsmuna að gæta og nefndu að þeir kynnu að vilja leggja fram frekari athugasemdir síðar.

4.2. Athugasemdir stjórnvalda

- 144) Stjórnvöld á Íslandi fallast á að ráðstafanir þeirra í tengslum við stofnun Nýja Kaupþings, sem nú hefur hlotið nafnið Arion banki, hafi falið í sér ríkisaðstoð. Þau telja þó að ráðstafanirnar geti talist samrýmanlegar framkvæmd EES-samningsins með vísan til stafl. b) í 3. mgr. 61. gr. þess samnings, enda séu þær nauðsynlegar, í samræmi við meðalhóf og heppileg leið til þess að ráða bót á alvarlegri röskun á íslensku efnahagslífi. Stjórnvöld á Íslandi líta svo á að ráðstafanirnar séu að öllu leyti í samræmi við þau megin sjónarmið sem fram komi í leiðbeinandi reglum Eftirlitsstofnunar EFTA um ríkisaðstoð. Þá lýsa þau yfir að aðstoðin sé nauðsynleg og að hún takmarkist við minnstu fjárhæð sem unnt sé að komast af með.
- 145) Stjórnvöld á Íslandi taka einnig sérstaklega fram að fyrrverandi hluthafar Kaupþings hafi tapað allri hlutafjareign sinni og ekki hlotið neinar bætur fyrir það frá ríkinu, að aðstoðin sé sniðin að því markmiði að forðast eftir föngum smitáhrif á keppinauta og að skilmálar lánanna (framlagsins til eiginfjárbáttar B) séu sambærilegir því sem tíðkast á markaði.

⁽⁶⁷⁾ Bankasýsla ríkisins er ríkisstofnun með sjálfstæðri stjórn sem heyrir undir fjármálaráðherra og var sett á stofn samkvæmt lögum nr. 88/2009. Bankasýslan skal hafa lokið störfum eigi síðar en 5 árum eftir að hún er sett á fót. Bankasýsla ríkisins fer með eignarhluti ríkisins í fjármálafyrirtækjum í samræmi við lög, góða stjórnsýslu- og viðskiptahætti og eigendastefnu ríkisins. Henni er ætlað að endurreisa og byggja upp öflugan innlendan fjármálamarkað og stuðla jafnframt að virkri samkeppni á þeim markaði svo og tryggja gagnsæi í allri ákvarðanatöku varðandi þátttöku ríkisins í fjármálastarfsemi.

- 146) Stjórnvöld líta ekki svo á að innstæðutryggingin feli í sér ríkisaðstoð.

4.3. *Skuldbindingar stjórnvalda*

- 147) Stjórnvöld á Íslandi hafa gengist undir ýmsar skuldbindingar sem flestar tengjast þeirri röskun á samkeppni sem fylgir aðstoðinni sem hér er til umfjöllunar. Lýsingu á þessum skuldbindingum er að finna í viðauka.

II. MAT

1. Er um ríkisaðstoð að ræða?

- 148) 1. mgr. 61. gr. EES-samningsins hljóðar svo:

„Ef ekki er kveðið á um annað í samningi þessum er hvers kyns aðstoð, sem aðildarríki EB eða EFTA-ríki veitir eða veitt er af ríkisfjármunum og raskar eða er til þess fallin að raska samkeppni með því að ívilna ákveðnum fyrirtækjum eða framleiðslu ákveðinna vara, ósamrýmanleg framkvæmd samnings þessa að því leyti sem hún hefur áhrif á viðskipti milli samningsaðila.“

- 149) Eftirtalдар ráðstafanir eru metnar í umfjöllun Eftirlitsstofnunar EFTA hér á eftir ⁽⁶⁸⁾:

- Stofnfjármögnun nýja bankans af hálfu íslenska ríkisins
- (Tímabundin) heildarfjármögnun nýja bankans með ríkisfjármunum
- Sú ákvörðun ríkisins að halda eftir 13% eignarhlut þegar 87% hlutafjár í nýja bankanum voru seld kröfuhöfum Kaupþings
- Framlag ríkisins til eiginfjárbáttar B sem folgið var í því að veita nýja bankanum víkjandi lán

Ofangreindar ráðstafanir eru nefndar „fjármögnunarráðstafanirnar“ hér á eftir. Að auki falla eftirtaldir þættir undir matið:

- Samningur um sérstaka lausafjárfyrirgreiðslu
- Samningur um yfirtöku á innlánum SPRON
- Yfirlýsing íslensku ríkisstjórnarinnar um að innlendar innstæður í öllum íslenskum bönkum verði tryggðar að fullu

1.1. *Gengið á ríkisfjármuni*

- 150) Rétt eins og fram kom í bráðabirgðaniðurstöðu Eftirlitsstofnunar EFTA í ákvörðuninni um að hefja rannsókn er ljóst að ríkissjóður ber kostnaðinn við fjármögnunarráðstafanirnar. Sömuleiðis blasir við að ríkisfjármunir hafa verið nýttir til þess að veita Arion banka lausafjárfyrirgreiðslu. Að því er varðar samninginn um yfirtöku á innlánum SPRON tók ríkið þá áhættu að eignir SPRON/Dróma reyndust ekki nægar til þess að standa undir þeim skuldbindingum SPRON (innstæðum) sem fluttar voru til bankans. Í reynd gekkst ríkið í ábyrgð fyrir því sem á kynni að vanta, en í því er fólgin (hugsanleg) tilfærsla ríkisfjármuna.

- 151) Í tengslum við innstæðutrygginguna telur Eftirlitsstofnun EFTA rétt að leggja áherslu á það strax í upphafi að mat hennar takmarkast við viðbótartrygginguna sem lýst hefur verið hér á undan, en hún hvílir í meginatriðum á yfirlýsingum íslensku ríkisstjórnarinnar þess efnis að innstæður í innlendum viðskiptabönkum og sparisjóðum og útibúum þeirra á Íslandi verði tryggðar að fullu.

- 152) Mat stofnunarinnar er með fyrirvara um álit hennar á því hvort lög nr. 98/1999 og aðgerðir, sem íslenska ríkisstjórnin og TIF hafa gripið til í fjármálakreppunni, samrýmist EES-löggjöf og þá einkum ákvæðum tilskipunar 94/19/EB. Með tilliti til framkvæmdar tilskipana 97/9/EB og 94/19/EB lítur Eftirlitsstofnun EFTA svo á, að því marki sem slíkar ráðstafanir fela í sér ríkisaðstoð, að ekki geti talist athugasvert með vísan til 61. gr. EES-samningsins þótt ríkisfjármunir séu nýttir til þess að fullnægja skyldum samkvæmt EES-löggjöf. Ráðstafanir af því tagi koma því ekki til skoðunar í ákvörðuninni sem hér birtist.

- 153) Eftirlitsstofnun EFTA tók fram í ákvörðuninni um að hefja rannsókn að hún myndi halda áfram athugun sinni á því hvort ofangreindar yfirlýsingar íslensku ríkisstjórnarinnar væru nægilega

⁽⁶⁸⁾ Sbr. nánari lýsingu í 3. kafla þessarar ákvörðunar.

nákvæmar, afdráttarlausar, fyrirvaralausar og lagalega bindandi til þess að fela í sér skuldbindingu um nýtingu ríkisfjármuna⁽⁶⁹⁾. Í mati sínu á því hvort þessum skilyrðum sé fullnægt lítur stofnunin til þess að yfirlýsingarnar fólu í sér óafturkallanlega skuldbindingu til þess að nýta opinbert fé, eins og sjá má af því að til þess að vernda innstæðueigendur hefur íslenska ríkið gert allt sem í valdi þess hefur staðið: ríkið hefur ekki aðeins breytt forgangi innstæðueigenda til greiðslna úr þrotabúi (en sú aðgerð felur ekki í sér notkun ríkisfjármuna) heldur einnig gert það ljóst að innstæðueigendur muni ekki þurfa að bera nokkurt tap. Jafnframt verður að greina milli þessarar allsherjarábyrgðar stjórnvalda á innstæðum í innlendum viðskiptabönkum og sparisjóðum og innstæðutryggingakerfi sem byggt er á EES-lagagerðum, því að tryggingarvermdin er ekki takmörkuð við neina fjárhæð og bankarnir, sem njóta úrræðisins, leggja ekkert af mörkum til þess.

- 154) Hvaða skilning íslensk stjórnvöld leggja í yfirlýsingu sína má ráða af íhlutun ríkisvaldsins um málefni fjármálafyrirtækja frá því í októbermánuði 2008, en hún hefur mótast af viðleitni til þess að standa við yfirlýsinguna. Undir þessa íhlutun falla ráðstafanir til þess að verja innstæður í fjármálafyrirtækjum, svo sem stofnun viðskiptabankanna þriggja, flutningur innlána SPRON til Arions banka, flutningur innlána Straums til Íslandsbanka, yfirtaka Seðlabanka Íslands á innstæðum fimm sparisjóða í Sparisjóðabanka Íslands, flutningur innstæðna í Byr sparisjóði til Byrs hf., flutningur innstæðna úr Sparisjóði Keflavíkur til SpKef og ábyrgð ríkisins á innstæðum í SpKef eftir að því fyrirtæki var gert að sameinast Landsbankanum.
- 155) Stjórnvöld á Íslandi hafa raunar haldið því fram í ýmsum ríkisaðstoðarmálum, sem Eftirlitsstofnun EFTA hefur nú til rannsóknar – en nokkur þeirra hafa þegar verið nefnd hér á undan, að leiðin, sem farin var í hverju tilviki, hafi verið sú aðferð til þess að ná fram fullri vernd innstæðueigenda sem hafði í för með sér minnstan kostnað fyrir íslenska ríkið.
- 156) Með hliðsjón af því, sem hér hefur verið rakið, er það skoðun Eftirlitsstofnunar EFTA að um sé að ræða ráðstöfun sem er lagalega bindandi, nákvæm, fyrirvaralaus og afdráttarlaus. Stofnunin ályktar því að yfirlýsingar íslensku ríkisstjórnarinnar þess efnis að innstæður verði tryggðar að fullu feli í sér skuldbindingu til að nota ríkisfjármuni, eins og það hugtak er notað í 61. gr. EES-samningsins.

1.2. Er ákveðnum fyrirtækjum eða framleiðslu ákveðinna vara ívilnað?

1.2.1. Forskot

- 157) Aðstoðarráðstafanirnar verða í fyrsta lagi að leiða til þess að nýi bankinn öðlist forskot á þann hátt að honum sé hlífð við greiðslum sem hann þyrfti ella að inna af hendi af rekstrarfé sínu. Rétt eins og í bráðabirgðaniðurstöðu sinni í ákvörðuninni um að hefja rannsókn er Eftirlitsstofnun EFTA þeirrar skoðunar að fjármögnunarráðstafanirnar hafi hver um sig í för með sér forskot fyrir nýja bankann, enda hefði hann ekki átt kost á eiginfénu, sem honum var lagt til, án tilstyrks ríkisins.
- 158) Eftirlitsstofnun EFTA beitir markaðsfjárfestareglunni til þess að ákvarða hvort fjárfesting í fyrirtæki, til að mynda með eiginfjárframlagi, leiði til forskots fyrir það og metur þá hvort einkafjárfestir, sem hefur svipuð umsvif og hlutaðeigandi opinber stofnun og starfar við eðlilegar markaðsaðstæður, hefði ráðist í slíka fjárfestingu⁽⁷⁰⁾. Að því er varðar fjármögnunarráðstafanir í þágu illra staddra banka hefur það verið almenn afstaða bæði framkvæmdastjórnar Evrópusambandsins (í ýmsum málum frá því að fjármálakreppan hófst⁽⁷¹⁾) og Eftirlitsstofnunar EFTA⁽⁷²⁾ frá upphafi fjármálakreppunnar að endurfjármögnun banka af hálfu ríkisvaldsins teljist hafa í för með sér ríkisaðstoð þegar litið er til þess umróts og þeirrar óvissu sem einkennt hefur fjármálamarkaði frá því á haustmánuðum árið 2008. Þetta almenna sjónarmið á ekki síst við íslensku fjármálamarkaðina árin 2008 og 2009 þegar kerfið féll saman í heild. Eftirlitsstofnun EFTA lítur því svo á að fjármögnunarráðstafanirnar hafi í för með sér forskot fyrir Arion banka, enda þótt 87% hlutfjár í nýja bankanum hafi að lokum verið selt kröfuhöfum (sem flestir tilheyra

⁽⁶⁹⁾ Sbr. í þessu tilliti dóm Almenna dómstólsins í sameinuðum málum T-425/04, T-444/04, T-450/04 og T-456/04, *Franska ríkið o.fl. gegn framkvæmdastjórn*, dómur uppkveðinn 21. maí 2010, dómasafn 2010, bls. II-02099, sjá 283. mgr. (máli áfrýjað), svo og álit Mengozzi lögsögumanns í áfrýjunarmálinu, þ.e. máli C-399/10, *Bouygues*, sjá 47. mgr., en hann taldi þessi skilyrði of þröng til þess að byggja mætti á þeim ákvörðun um að ríkisaðstoð hefði verið veitt.

⁽⁷⁰⁾ Sbr. til dæmis mál T-228/99 *WestLB*, dómasafn 2003, bls. II-435.

⁽⁷¹⁾ Sbr. til dæmis ákvörðun framkvæmdastjórnarinnar frá 10. október 2008 í máli NN 51/2008 *Ábyrgðakerfi fyrir banka í Danmörku*, sjá 32. mgr., og ákvörðun framkvæmdastjórnarinnar frá 21. október 2008 í máli C 10/2008 IKB, sjá 74. mgr.

⁽⁷²⁾ Sbr. ákvörðun Eftirlitsstofnunar EFTA frá 8. maí 2009 um aðstoðarkerfi fyrir tímabundna endurfjármögnun banka sem búa í meginatriðum við traustan rekstur, í því skyni að ýta undir stöðugleika í fjármálakerfinu og lánveitingar til raunhagkerfisins í Noregi (205/09/COL) sjá slóðina <http://www.eftasurv.int/?1=1&showLinkID=16694&1=1>.

einkageiranum). Einu einkaaðilarnir, sem tóku þátt í fjármögnun Arions banka, voru kröfuhafar gamla bankans og tilgangur þeirra var aðeins sá að gera tap sitt sem minnst ⁽⁷³⁾.

- 159) Áþekk sjónarmið eiga við um sérstöku lausafjárýrðingarlösluna sem samið var um sem einn hluta styrktaraðgerða ríkisins í því skyni að endurvekja starfsemi ógjaldfærs banka í nýstofnuðum banka og hvetja kröfuhafa þess fyrrnefnda til þátttöku í fjármögnun nýja bankans. Augljóst má vera að ástæðan fyrir íhlutun ríkisvaldsins var að óvíst þótti að Arion banki gæti aflað nægilegs lausafjár á almennum markaði. Í stað þess að ríkið kæmi fram eins og einkafjárfestir tók það að sér hlutverk einkarekinna markaðsaðila sem héldu að sér höndum við útlán til fjármálafyrirtækja. Eftirlitsstofnun EFTA staðfestir því bráðabirgðaniðurstöðuna sem hún komst að í ákvörðuninni um að hefja rannsókn og það álit að sérstaka lausafjárýrðingarlöslan hafi haft í för með sér forskot fyrir Arion banka.
- 160) Með tilliti til flutnings innstæðna frá SPRON sem greitt var fyrir með skuldabréfi Dróma – þ.e. samningsins um yfirtöku á innlánum SPRON – telur stofnunin jákvætt að viðskiptin hafa sem heild það markmið að greiða Arion banka endurgjald sem nemi aðeins fjárhæð skuldbindinganna sem færðar voru til hans. Aftur á móti tekur ríkið á sig alla áhættu af því að skuldabréf Dróma reynist minna virði en yfirteknu innstæðurnar og á því hvílir sú skylda að bæta það sem upp á kynnir að vanta. Þannig virðist sem Arion banki muni ekki aðeins hafa tekjur af vaxtagreiðslum af skuldabréfinu heldur sé honum einnig gert kleift að byggja upp viðskiptavild og auka markaðshlut sinn án þess að bera af því áhættu. Niðurstaða Eftirlitsstofnunar EFTA er sú að í þessu sé fólgið forskot ⁽⁷⁴⁾.
- 161) Loks verður Eftirlitsstofnun EFTA einnig að meta hvort viðbótarábyrgð á innstæðum færi Arion banka og öðrum íslenskum bönkum forskot. Hér er litið til þess að þegar stjórnvöld á Íslandi gáfu fyrst út yfirlýsingu um að innstæður yrðu tryggðar var ekki með öllu ljóst hvernig staðið yrði að þeirri ábyrgð, og þá einkum hvaða afleiðingar slík ráðstöfun hefði ef banki yrði ófær um að standa við fjárhagslegar skuldbindingar sínar við innstæðueigendur. Nú virðist hins vegar sem banki yrði gerður gjaldþrota við þær aðstæður en íslenska ríkið myndi tryggja – til að mynda með því að flytja innstæður til annars banka og bæta upp það sem á vantaði á eignahliðinni – að innstæður yrðu greiddar að fullu og að innstæðueigendur hefðu alltaf fullan aðgang að öllum innstæðum sínum.
- 162) Eftirlitsstofnun EFTA lítur svo á að ekki vegi þungt hvaða leiðir ríkið myndi fara nákvæmlega til þess að standa við þessa ótakmörkuðu ábyrgð á innlendum innstæðum. Mestu skiptir að það hefur tekið á sig þá skyldu að gera viðeigandi ráðstafanir ef banki getur ekki greitt út innstæður, án nokkurra takmarkana.
- 163) Þessi ótakmarkaða ábyrgð hefur að áliti stofnunarinnar í för með sér ívilnun fyrir Arion banka: Í fyrsta lagi er í henni fólgið verðmætt samkeppnisforskot – ótakmörkuð ríkisábyrgð og þar með öflugt öryggisnet – umfram aðrar fjárfestingarleiðir og önnur fyrirtæki. Þetta sést meðal annars af nýlegri skýrslu efnahagsráðherra, en í henni segir: „Íslensk fjármálafyrirtæki starfa um þessar mundir í vernduðu umhverfi í skjóli gjaldeyrishafta og almennrar innstæðutryggingar. Við þessar aðstæður eru innlán í bönkum því sem næst eini öruggi kosturinn fyrir íslenska sparifjáreigendur“ ⁽⁷⁵⁾.
- 164) Í öðru lagi virðist blasa við að án þessarar ábyrgðar hefði meiri hætta verið á að Arion banki þyrfti að þola áhlaup á innstæður sínar eins og fyrirrennari hans ⁽⁷⁶⁾. Til þess að fá til sín innstæður eða jafnvel til að halda þeim óbreyttum hefði bankinn þannig að öllum líkindum þurft að greiða hærri vexti (til þess að mæta áhættunni) nema vegna þeirrar ótakmörkuðu viðbótarábyrgðar á innstæðum sem íslenska ríkið hefur tekið á sig. Eftirlitsstofnun EFTA ályktar því að innstæðutryggingin feli í sér forskot fyrir bankann.

⁽⁷³⁾ Sjá í þessu tilliti svipaða röksemdafærslu framkvæmdastjórnar Evrópusambandsins að því er varðar fjárfestingar birgja í illa stöddu fyrirtæki sem finna má í ákvörðun framkvæmdastjórnarinnar C 4/10 (áður NN 64/09) – Aðstoð við Trèves (Frakklandi).

⁽⁷⁴⁾ Þessi niðurstaða stendur óhöggugu þótt ágreiningur sé milli málsaðila um vaxtagreiðslur af skuldabréfinu og dómsmál sé rekið um þann ágreining.

⁽⁷⁵⁾ Skýrsla efnahags- og viðskiptaráðherra, sem lögð var fyrir Alþingi (í marsmánuði 2012), „um framtíðarskipan fjármálakerfisins“, kaflí 9.6, sjá slóðina <http://eng.atvinnuvegaraduneyti.is/media/Acrobat/Future-Structure.pdf>.

⁽⁷⁶⁾ Í þessu tilliti vísar stofnunin til orða seðlabankastjóra í formála að skýrslu bankans um fjármálastöðugleika á síðara árshefningi 2010: „Fjármögnun fjármálafyrirtækja er nú varin af höftunum og yfirlýsingu stjórnvalda um að innlán séu að fullu tryggð.“ Sjá <http://www.seðlabanki.is/lisalib/getfile.aspx?itemid=8260>, bls. 5. Sbr. einnig ákvarðanir framkvæmdastjórnarinnar NN 48/2008 Ábyrgðakerfi fyrir banka á Írlandi, sjá 46. og 47. mgr.: http://ec.europa.eu/community_law/state_aids/comp-2008/nn048-08.pdf, og NN 51/2008 Ábyrgðakerfi fyrir banka í Danmörku: http://ec.europa.eu/community_law/state_aids/comp-2008/nn051-08.pdf.

1.2.2. Sértek áhrif

- 165) Aðstoðarráðstöfunin verður í öðru lagi að vera sértek í þeim skilningi að hún ívilni „ákveðnum fyrirtækjum eða framleiðslu ákveðinna vara“. Fjármögnunarráðstafanirnar, lausafjárfyrirgreiðslan og samningurinn um yfirtöku á innlánnum SPRON eru allt sértekar ráðstafanir sökum þess að þær nýttast Arion banka einum.
- 166) Við þetta bætist að stuðningur ríkisins getur einnig talist sértekur við þær aðstæður að hann nýtist einni tiltekinni atvinnugrein eða fleiri, en ekki öðrum. Eftirlitsstofnun EFTA lítur því svo á að ábyrgð ríkisins á innstæðum, sem nýtist íslenska bankakerfinu í heild, sé sértek ráðstöfun. Til sömu niðurstöðu leiða ofangreindar röksemdir þess efnis að bönkum hafi verið ívilnað umfram önnur fyrirtæki sem bjóða fram sparnaðar- og fjárfestingarkosti.

1.3. Samkeppnisröskun og áhrif á viðskipti milli samningsaðila EES-samningsins

- 167) Ráðstafanirnar styrkja Arion banka í sessi gagnvart keppinautum (og hugsanlegum keppinautum) bæði á Íslandi og í öðrum EES-ríkjum. Eins og þegar hefur komið fram er Arion banki fyrirtæki sem starfar á fjármálamörkuðum, en þeir eru opnir fyrir milliríkjasamkeppni á Evrópska efnahagssvæðinu. Enda þótt fjármálamarkaðir á Íslandi séu um þessar stundir starfræktir í fremur mikilli einangrun, einkum vegna fjármagnshaftanna, eiga milliríkjaviðskipti sér enn stað á þeim og möguleikarnir til slíkra viðskipta eru fyrir hendi, og þess er að vænta að þeim vaxi fiskur um hrygg um leið og fjármagnshöft verða losuð. Allar þær ráðstafanir, sem hér eru til umfjöllunar, verða því að teljast þess eðlis að þær raski samkeppni og hafi áhrif á viðskipti milli samningsaðila EES-samningsins ⁽⁷⁷⁾.

1.4. Niðurstaða

- 168) Eftirlitsstofnun EFTA ályktar af þessum sökum að ráðstafanir íslenskra stjórnvalda í tengslum við fjármögnun nýja bankans, sem og lausafjárfyrirgreiðslan, innstæðutryggingin og samningurinn um yfirtöku á innlánnum SPRON, feli í sér ríkisaðstoð í þeirri merkingu sem hugtakið hefur í 1. mgr. 61. gr. EES-samningsins.

2. Málsmæðferðarreglur

- 169) Eftirfarandi ákvæði er að finna í 3. mgr. 1. gr. I. hluta bókunar 3: „Tilkynna skal [E]ftirlitsstofnun EFTA um áætlanir um að veita eða breyta aðstoð þannig að henni gefist nægur tími til athugasemda. [...] Hlutaðeigandi ríki skal ekki gera fyrirhugaðar ráðstafanir fyrr en endanleg niðurstaða liggur fyrir.“
- 170) Stjórnvöld á Íslandi tilkynntu Eftirlitsstofnun EFTA ekki aðstoðarráðstafanir þær, sem ákvörðunin um að hefja rannsókn tók til, áður en þær komust til framkvæmda. Stofnunin ályktar því að stjórnvöld á Íslandi hafi ekki virt skyldur sínar samkvæmt 3. mgr. 1. gr. I. hluta bókunar 3. Aðstoð samkvæmt þessum ráðstöfunum var því ólöglegt. Þó að Eftirlitsstofnun EFTA hafi úrskurðað að kaup Arions banka á Sparisjóði Mýrasýslu feli ekki í sér ríkisaðstoð skal engu að síður bent á að samkvæmt 41. mgr. leiðbeinandi reglna stofnunarinnar um endurskipulagningu, svo og með tilliti til þess markmiðs að forðast ríkisaðstoð sem hefur samkeppnishamlandi afleiðingar, mega kaup banka á samkeppnisfyrirtæki aðeins eiga sér stað í undantekningartilvikum og að undangenginni tilkynningu til stofnunarinnar.

3. Samrýmist aðstoðin ákvæðum EES-samningsins?

- 171) Áður en lengra er haldið vísar Eftirlitsstofnun EFTA til þess að þótt Arion banki sé nýr lögaðili og hafi verið settur á stofn árið 2008 er hann augljóslega arftaki Kaupþings í efnahagslegum skilningi – að því er starfsemi innanlands varðar – í þeirri merkingu að óslitin rekstrarsaga tengir þessa tvo aðila. Þar eð atvinnustarfsemin, sem Arion banki hefur sinnt frá haustmánuðum 2008, hefði ekki getað átt sér stað án aðstoðarinnar lítur Eftirlitsstofnun EFTA svo á að bankinn hafi verið illa státt fyrirtæki.
- 172) Við þetta bætist að ráðstafanirnar, sem hér eru til umfjöllunar, eru bæði gerðar í björgunarskyni og vegna endurskipulagningar. Eins og fram kemur í ákvörðuninni um að hefja rannsókn hefði stofnunin að öllum líkindum samþykkt ráðstafanirnar til bráðabirgða sem samrýmanlega

⁽⁷⁷⁾ Sjá í þessu tilliti mál 730/79 *Phillip Morris gegn framkvæmdastjórn*, dómasafn 1980, bls. 2671.

þjörgunaraðstoð hefðu þær verið tilkynntar áður en þær komu til framkvæmda, og síðan tekið endanlega afstöðu til þeirra á grunni framlagðrar áætlunar um endurskipulagningu. Þar eð tilkynning barst ekki tímanlega réðst stofnunin hins vegar í formlega rannsókn og leitaði eftir því að lögð yrði fram áætlun um endurskipulagningu. Eins og nefnt hefur verið er forsendan fyrir því að ráðstafanirnar geti á endanum talist samrýmanlegar gildandi reglum sú að áætlun um endurskipulagningu fullnægi skilyrðum viðeigandi ákvæða í leiðbeinandi reglum Eftirlitsstofnunar EFTA um illa stödd fyrirtæki.

3.1. Lagagrundvöllur mats á því hvort veitt aðstoð samrýmist gildandi reglum: ákvæði 3. mgr. 61. gr. EES-samningsins og leiðbeinandi reglur Eftirlitsstofnunar EFTA um endurskipulagningu

173) Enda þótt ríkisaðstoð við illa stödd fyrirtæki sé að jafnaði metin með vísan til stafl. c) í 3. mgr. 61. gr. EES-samningsins getur Eftirlitsstofnun EFTA heimilað ríkisaðstoð með vísan til stafl. b) í sömu málsgrein ef tilgangurinn er sá að „ráða bót á alvarlegri röskun á efnahagslífi aðildarríkis EB eða EFTA-ríkis“. Í samræmi við það sem fram kemur í 8. mgr. leiðbeinandi reglna um bankastofnanir ⁽⁷⁸⁾ ítrekar Eftirlitsstofnun EFTA að samkvæmt bæði dómaframkvæmd og stjórnvísun framkvæmdastjórnarinnar leiða ákvæði stafl. b) í 3. mgr. 61. gr. EES-samningsins til þröngrar túlkunar á því hvað talist getur alvarleg röskun á efnahagslífi EFTA-ríkis.

174) Stjórnvöld á Íslandi hafa gefið þær skýringar, sbr. ítarlega umfjöllun hér á undan, að kerfiskreppa hafi stöðjað að íslenska fjármálakerfinu í októbermánuði 2008 og leitt á fáeinum dögum til falls stærstu bankanna og ýmissa stórra sparisjóða. Föllnu fjármálafyrirtækin hafi saman haft meira en 90% markaðshlut í flestum geirum íslenska fjármálamarkaðarins og erfiðleikarnir hafi magnast við það að tiltrú á gjaldmiðli landsins brast. Fjármálakreppan hafi bitnað mjög á almenna hagkerfinu og þótt rúm þrjú ár séu liðin frá upphafi kreppunnar standi íslenska fjármálakerfið enn ótraustum fótum. Enda þótt aðstæður hafi batnað umtalsvert frá árinu 2008 blasi við að á þeim tíma sem ráðstafanirnar voru gerðar hafi þeim verið ætlað að ráða bót á alvarlegri röskun á íslensku efnahagslífi.

175) Af þessum sökum er lítið svo á að beita megi stafl. b) í 3. mgr. 61. gr. í þessu tilviki.

Gildissvið leiðbeinandi reglna um endurskipulagningu

176) Í leiðbeiningum Eftirlitsstofnunar EFTA um ríkisaðstoð, kaflanum um endurnýjað rekstrarhæfi og mat á ráðstöfunum til endurskipulagningar í fjármálafyrirtækjum í yfirstandandi fjármálakreppu samkvæmt reglum um ríkisaðstoð ⁽⁷⁹⁾ („leiðbeinandi reglum um endurskipulagningu“), kemur fram hvaða reglur gilda um ríkisaðstoð í tengslum við endurskipulagningu fjármálafyrirtækja í yfirstandandi kreppu. Í reglunum kemur fram að til þess að ráðstafanir geti talist samrýmanlegar stafl. b) í 3. mgr. 61. gr. verði eftirtalin markmið að nást með endurskipulagningu fjármálastofnunar í tengslum við yfirstandandi fjármálakreppu:

- (i) Að bankinn verði rekstrarhæfur á ný
- (ii) Að eigið framlag aðstoðarþegans verði nógu stórt (dreifing útgjaldabyrða sé eðlileg)
- (iii) Að fullnægjandi ráðstafanir verði gerðar til þess að sporna við samkeppnisröskun

177) Mat Eftirlitsstofnunar EFTA hér á eftir tekur því til þess, með vísan til fyrirbyggjandi áætlunar um endurskipulagningu Arions banka, hvort þessu sé fullnægt og þar með hvort aðstoðarráðstafanirnar, sem lýst hefur verið hér á undan, geti talist aðstoð til endurskipulagningar sem sé samrýmanleg gildandi reglum.

3.2. Fyrirtækið gert rekstrarhæft á ný

178) Helsta markmið aðstoðar, sem veitt er til endurskipulagningar, er að gera hlutaðeigandi fyrirtæki rekstrarhæft á ný, og mat á því hvort þessu markmiði verði náð með aðstoð til endurskipulagningar

⁽⁷⁸⁾ Sbr. VIII. hluta leiðbeinandi reglna Eftirlitsstofnunar EFTA um ríkisaðstoð. Tímabundnar reglur sem varða fjármálakreppuna. Beiting ríkisaðstoðarreglna gagnvart ráðstöfunum vegna fjármálastofnana sem gerðar eru í tengslum við yfirstandandi fjármálakreppu í heiminum, sjá slóðina <http://www.eftasurv.int/?l=1&showLinkID=16604&l=1>.

⁽⁷⁹⁾ Endurnýjað rekstrarhæfi og mat á ráðstöfunum til endurskipulagningar í fjármálafyrirtækjum í yfirstandandi fjármálakreppu samkvæmt reglum um ríkisaðstoð, reglurnar samþykktar í stjórn Eftirlitsstofnunar EFTA 25. nóvember 2009 sem VIII. kafla: Tímabundnar reglur sem varða fjármálakreppuna, gildistíminn framlengdur samkvæmt leiðbeinandi reglum um fjármálakreppuna 2012. Sjá vefsetur Eftirlitsstofnunar EFTA: <http://www.eftasurv.int/media/state-aid-guidelines/Part-VIII---Return-to-viability-and-the-assessment-of-restructuring-measures-in-the-financial-sector.pdf>.

er mikilvægur þáttur í að ákvarða hvort sú aðstoð samrýmist gildandi reglum.

- 179) Eins og þegar hefur verið lýst hefur hið mikla umrót í íslensku hagkerfi frá haustmánuðum 2008, tilkoma óvenjulegra ráðstafana á borð við fjármagnshöft, miklar breytingar á lagaumhverfi svo og þjóðhagshorfur sem enn eru fremur óvissar, þó að bata hafi orðið vart undanfarið, einkum þegar litið er til viðvarandi efnahagserfiðleika á evrusvæðinu, haft þær afleiðingar að verulegum erfiðleikum er bundið að reka banka með hagnaði og gera hann rekstrarhæfan til frambúðar. Áður en lengra er haldið tekur Eftirlitsstofnun EFTA fram að hafa verður þetta atriði sérstaklega í huga í tengslum við matið sem lýst er hér á eftir.
- 180) Í 2. undirkafla leiðbeinandi reglna um endurskipulagningu kemur fram að stjórnvöld í EES-ríkinu skuli leggja fram tæmandi og ítarlega áætlun um endurskipulagningu sem hafi að geyma allar upplýsingar um viðskiptalíkan bankans og geri hann rekstrarhæfan á ný. Samkvæmt 10. mgr. reglnanna ber að tilgreina í áætluninni orsakir þess að bankinn á í erfiðleikum og hverjir veikleikar hans eru og lýsa því í stórum dráttum hvernig fyrirhugaðar endurskipulagningaraðgerðir eiga að ráða bót á þeim grundvallarvanda sem bankinn glímir við.
- 181) Eins og þegar hefur komið fram er fjallað um orsakir erfiðleikanna, sem Arion banki glímir við, bæði í endurskipulagningaráætluninni og skýrslu rannsóknarnefndar Alþingis og tengjast þær því við hvaða aðstæður bankinn var stofnaður svo og vanda fyrirrennara hans. Meðal þess helsta, sem tilgreint var í síðarnefnda skjalinu sem orsakir fyrir falli eldri bankans, var óhóflegur og ósjálfbær vöxtur, skuldsetning eigenda bankans, samþjöppun áhættu, veik eiginfjárstaða og stærð bankanna í samanburði við stærð íslenska hagkerfisins. Kaupþing hafði lánað einstökum viðskiptamönnum stórar fjárhæðir og tók mikla áhættu með útlánunum til eigenda sinna. Þá reiddi bankinn sig einnig fyrst og fremst á skammtímafjármögnun á heildsölumarkaði.

Eftirlitsráðstafanir til þess að tryggja rekstrarhæfi

- 182) Í áætlun um endurskipulagningu Arions banka er vissulega brugðist við mörgum þeim veikleikum bankans sem hér hafa verið nefndir en Eftirlitsstofnun EFTA telur að ýmsar séríslenskar orsakir hafi einnig stuðlað að gjaldþroti Kaupþings og hruni íslenska fjármálageirans og tengjast þær smæð hans og þeim brotalömunum á sviði reglusetningar og eftirlits sem rannsóknarnefnd Alþingis dró fram. Rétt eins og við á um aðra íslenska banka er rekstrarhæfi Arions banka til frambúðar ekki aðeins undir því komið að réttar ráðstafanir verði gerðar hjá bankanum sjálfum, heldur einnig að ráðin verði bót á þessum brotalömunum á sviði eftirlits og reglusetningar.
- 183) Í þessu tilliti tekur Eftirlitsstofnun EFTA mið af þeim breytingum sem stjórnvöld á Íslandi hafa gert til bóta á gildandi reglum og eftirliti, sjá nánar í viðauka.
- 184) Í fyrsta lagi hefur Fjármálaeftirlitið fengið auknar heimildir, meðal annars til inngrípa að því er varðar stórar einstakar stöður og áhættu sem þeim tengist, en með þessu er að álitni stofnunarinnar brugðist við einum þeirra þátta sem stuðluðu að fjármálahrununu.
- 185) Í öðru lagi hafa tímabundnar kröfur um hátt CAD-hlutfall og ýmis ákvæði um veðhæfi, einkum bannið við lánveitingum gegn veði í eigin hlutabréfum, það markmið að koma í veg fyrir að íslenskir bankar byggi aftur upp veika eiginfjárstöðu. Eftirlitsstofnun EFTA lítur svo á að þessar ráðstafanir muni auka mótstöðuafli íslensku bankanna.
- 186) Í þriðja lagi hafa ýmsar ráðstafanir komist til framkvæmda sem tengjast hæfi stjórnaðs og stjórnarmanna og launagreiðslum til þeirra. Þá hafa tekið gildi hertar reglur um útlán til tengdra aðila (til dæmis eigenda) og Fjármálaeftirlitið getur nú bannað banka að hafa tiltekna starfsemi með höndum sjái það ástæðu til. Reglum um ytri og innri endurskoðun hefur einnig verið breytt, til að mynda með því að stytta þann tíma sem ytri endurskoðandi getur verið að störfum fyrir einn og sama banka. Eftirlitsstofnun EFTA telur jákvætt að markmiðið með þessum ráðstöfunum er að hindra endurtekningu fyrri atburðarásar þar sem eigendur og yfirstjórnendur eiga í hlut og að ráðstafanirnar fela einnig í sér aukið eftirlit með ytri áhættu, en hvortveggja dregur úr hættunum sem stafa að rekstrarhæfi bankanna.
- 187) Í fjórða lagi hefur komið fram hjá stjórnvöldum á Íslandi að önnur ástæða fyrir fyrrnefndum heimildum Fjármálaeftirlitsins til að setja starfsemi banka skorður sé hversu miklum innstæðum íslensku viðskiptabankarnir söfnuðu að sér í aðdraganda kreppunnar, en það virðist hafa haft þær

afleiðingar að minnsta kosti að hraða því að þeir kæmust í þrot. Stofnuninni virðist einnig sem hinar nýju reglur um lausafjárstöðu og gjaldeyrisjöfnuð ⁽⁸⁰⁾ hafi í för með sér nokkrar hömlur á því hversu miklum innstæðum bankarnir geta safnað erlendis í hlutfalli við aðra starfsemi sína ef hætta er á að það veiki rekstur þeirra og geri þá berskjaldaðri fyrir gjaldmiðla- og lausafjárahættu. Það er ánægjuefni að stjórnvöld á Íslandi skuli hafa brugðist við þessum galla á regluverkinu.

Áætlun um endurskipulagningu Arions banka

- 188) Að því er varðar endurskipulagningaráætlunina og ráðstafanir er snúa að bankanum sjálfum hefur Arion banki í aðalatriðum tekið upp hefðbundnari rekstrarhætti banka og einbeitt sér nú að hlutverki sínu sem tengslabanki á íslenskum markaði. Fjármögnun bankans verður fyrst og fremst byggð á innlánnum viðskiptamanna og eiginfé, en lántökur verða auknar smám saman og þá fyrst og fremst með útgáfu sértryggðra skuldabréfa.
- 189) Við þetta bætist, eins og þegar hefur komið fram, að Arion banki var þegar frá stofnun miklu minna skuldsettur en Kaupþing og þar eð heildsöluskuldir urðu að mestu eftir í þrotabúi Kaupþings þarf bankinn samkvæmt endurskipulagningaráætluninni ekki að treysta á endurfjármögnun á alþjóðamörkuðum fyrir ótryggðar skuldir nema að mjög litlu leyti. Af sömu ástæðu var í aðalatriðum leyst úr mikilli skuldsetningu á efnahagsreikningi bankans þegar í októbermánuði 2008. Eftirlitsstofnun EFTA tekur engu að síður undir það mat Arions banka og stjórnvalda á Íslandi að ýmsar þær ráðstafanir, sem lýst er í endurskipulagningaráætluninni, séu nauðsynlegar til þess að laga umsvif bankans að nýjum efnahagsaðstæðum og draga úr áhættuskuldbindingum. Annmarkarnir, sem þessum ráðstöfunum er ætlað að bæta úr (svo sem samþjöppun útlána til stórra og tengdra aðila, mikið gjaldeyrismissvægi o.s.frv.), eru að mestu arfur frá gamla bankanum. Til þess að tryggja rekstrarhæfi Arions banka til frambúðar skiptir öllu máli að tekist sé á við þessa annmarka með fullnægjandi hætti í endurskipulagningaráætluninni.
- 190) Sá háttur að treysta á endurfjármögnun á heildsölumörkuðum reyndist ein helsta ástæðan fyrir því að Kaupþing komst í þrot. Fjármögnun Arions banka hefur til þessa byggst að mestu á innlánnum og eiginfé en í endurskipulagningaráætluninni er gert ráð fyrir að vægi innlána verði minnkað lítið eitt, eða úr 68% í 61% af heildarskuldbindingum, meðal annars með vísan til greiningar bankans á innlánagrunninum. Til þess að mæta þeim samdrætti hyggst Arion banki gefa út sértryggð skuldabréf innanlands. Rifjað skal upp að Arion banki hefur fengið leyfi til útgáfu sértryggðra skuldabréfa og lokið útgáfu slíkra bréfa að fjárhæð 1 milljarðs evra. Í febrúarmánuði 2012 lauk Arion banki fyrstu útgáfu sértryggðra skuldabréfa og seldi þá bréf að fjárhæð 2,5 milljarða kr., og í maímánuði 2012 lauk bankinn fyrstu útgáfu sértryggðra, óverðtryggðra skuldabréfa með föstum vöxtum að fjárhæð 1,2 milljarða kr. ⁽⁸¹⁾ Það sem eftir lifir endurskipulagningartímans hyggst bankinn gefa út skuldabréf með ýmiss konar skilmálum, meðal annars sértryggð skuldabréf og ótryggð forgangsskuldabréf.
- 191) Eftirlitsstofnun EFTA lítur svo á að með vísan til þeirra málsatvika sem stjórnvöld á Íslandi hafa lýst virðist bankanum hafa verið tryggt öruggt fjármögnun til loka endurskipulagningartímans. Með hliðsjón af óvissunni sem ríkir um innstæðutrygginguna og fjármagnshöftin, svo og að óljóst er um framtíðarþróun á lánamörkuðum (fyrir ríkisskuldir), er ógerningur að segja fyrir um hvort áætlanir um fjármögnun Arions banka muni ganga eftir þegar til lengri tíma er litið. Þar eð fjármögnun á endurskipulagningartímanum byggist að miklu leyti á innlánnum og sértryggðum skuldabréfum, og sú tegund skuldbindinga vegur þyngst á efnahagsreikningnum, fellst Eftirlitsstofnun EFTA á að enda þótt víkja þyrfti lítillaga frá fjármögnunaráætluninni síðar myndi það ekki ógna rekstrarhæfi bankans.
- 192) Á eignahlið efnahagsreikningsins er til þess að líta að erlendar eignir urðu eftir í þrotabúi Kaupþings. Efnahagsreikningurinn hefur af þeim sökum minnkað um 88%. Helsti veikleiki viðskiptalíkans Kaupþings – þ.e. að treyst var á áhættusamar erlendar eignir án þess að viðeigandi

⁽⁸⁰⁾ Nýjar reglur Seðlabanka Íslands um gjaldeyrisjöfnuð öðluðust gildi 1. janúar 2011. Tilgangur reglnanna er að takmarka gengisáhættu með því að koma í veg fyrir að gjaldeyrisjöfnuður fari fram úr tilteknum mörkum. Meðal helstu breytinga frá áðurgildandi reglum er að leyfileg opin staða í einstökum erlendum gjaldmiðlum hefur verið lækkuð úr 20% í 15% af eiginfé og leyfilegur heildargjaldyrisjöfnuður lækkaður úr 30% í 15%. Þá er í reglunum kveðið á um ítarlegri skýrsluskil vegna gjaldeyrisjafnaðar og felur það í sér að skuldir og eignir í erlendum gjaldmiðlum eru flokkaðar eftir tegund í útlán, skuldabréf, hlutabréf, hlutdeildarskírteini verðbréfasjóða, innlán, ávöxtunarsamninga, skuldir við Seðlabanka o.s.frv. Viki gjaldeyrisjöfnuður frá þeim mörkum sem tilgreind eru í reglunum ber hlutaðeigandi fjármálafyrirtæki að grípa til aðgerða til að eyða frávikin eigi síðar en innan þriggja viðskiptadaga. Takist þetta ekki er Seðlabankanum heimilt að leggja á dagsektir. Seðlabankinn hefur einnig farið aðrar leiðir til þess að draga úr gjaldeyrismissvægi, meðal annars með því að gera gjaldeyrisiskiptasamning við einn viðskiptabankanna og stunda kaup á erlendum gjaldeyri. Að sögn Seðlabankans stuðla þessar ráðstafanir að fjármálastöðugleika og styrkja óskuldsettan gjaldeyrisforða bankans.

⁽⁸¹⁾ Í tengslum við kaup bankans á því sem áður var Kaupthing Mortgage Institutional Investor Fund í árslok 2011 tók hann einnig við útgáfu sértryggðra skuldabréfa að fjárhæð 117,7 milljarða kr.

áhættumat færi fram – er þar með úr sögunni. Stofnunin telur ánægjuefni að samkvæmt endurskipulagningaráætluninni verður starfsemi af þessu tagi ekki tekin upp hjá bankanum í framtíðinni, heldur verður áherslan á hefðbundna kjarnastarfsemi.

- 193) Í tengslum við eignasafnið glímir bankinn enn við það erfiða úrlausnarefni að endurskipuleggja lán sem flutt voru til hans frá Kaupþingi. Í því tilliti telur stofnunin jákvætt að þessi endurskipulagning skuli hafa verið og sé enn eitt helsta forgangsverkefni bankans, eins og sjá má af þeim fjölmörgu skuldalausnum, bæði almennum og sérsniðnum, sem bankinn hefur boðið yfirskuldsettum viðskiptavinum sínum. Þó að endurskipulagningunni sé ekki enn að fullu lokið virðist mega ráða af þeim upplýsingum, sem bankinn hefur látið í té, að góður árangur hafi náðst, einkum frá árinu 2011, en til marks um það er að af 986 málum fyrirtækja, sem endurheimtuverkefni bankans hafa náð til, hafði niðurstaða fengist í 871 tilvikum í árslok 2011, en í lok fyrsta ársfjórðungs þess árs hafði niðurstaða aðeins fengist að því er varðaði 416 fyrirtæki. Góður árangur hefur einnig náðst undanfarið með tilliti til endurskipulagningar á skuldum heimila og hyggst bankinn ljúka vinnu við endurheimtuverkefni vegna fyrirtækja- og einstaklingslána fyrir árslok 2012.
- 194) Eftirlitsstofnun EFTA lítur á ofangreint sem vísbendingu um að Arion banki hafi farið heppilegar leiðir við endurskipulagninguna. Gögn frá bankanum benda jafnframt til þess að það markmið að ljúka endurskipulagningu fyrirtækja- og einstaklingslánasafnanna fyrir árslok 2012 sé raunhæft. Komi ekki til óvæntra sviptinga í íslensku eða erlendu þjóðhagsumhverfi þýðir þetta, þegar málið er skoðað í heild, að efnahagsreikningur Arions banka verður að áliti Eftirlitsstofnunar EFTA tiltölulega traustur við lok endurskipulagningartímans og lánasöfnin í skilum.
- 195) Eins og fram hefur komið var veikt eiginfé Kaupþings eitt af því sem leiddi til falls bankans. Í áætluninni um endurskipulagningu Arions banka er gert ráð fyrir að CAD-hlutfall bankans verði til loka endurskipulagningartímans mun hærra en lágmarkshlutfallið 16% sem Fjármálaeftirlitið krefst. Það hlutfall er mun hærra en 10,5% lágmarkið sem sett er í væntanlegum Basel III-reglum. Jafnvel við álagsaðstæðurnar, sem Arion banki hefur gert grein fyrir, yrði CAD-hlutfallið allnokkru hærra en sem nemur þessu viðmiði, eða [>20]%. Að því er varðar matið á eiginfjárförf í ICAAP-skýrslu þessa árs, sem Arion banki hefur lagt fram í tengslum við endurskipulagningaráætlunina, telur Eftirlitsstofnun EFTA það bera vott um aðgát og áherslu á öryggi, þegar litið er til áhættuþátta, að eiginfé umfram metna þörf skuli nema [...] milljörðum kr., enda gefur það Arion banka svigrúm til að bregðast við óvæntum áföllum í rekstrarumhverfi eins og því sem lýst er hér á undan.
- 196) Að því er varðar lausafjárstöðu bankans lítur Eftirlitsstofnun EFTA til þess að samkvæmt endurskipulagningaráætluninni virðist hún nú nægilega traust og ekkert bendir til þess að hún muni veikjast sem nokkru nemur á endurskipulagningartímanum. Þá telur stofnunin að álagspröfun á lausafjárlutfalli bankans samkvæmt ICAAP-skýrslunni sýni að enda þótt nokkur lausafjáráhætta gæti myndast hjá bankanum ef fjármagnshöft væru losuð með stuttum fyrirvara er grannt fylgst með lausafjárstöðunni, vinna stendur yfir við að minnka áhættuna og fyrir liggja viðbúnaðaráætlanir til þess að búa bankann undir óvænt áföll. Þetta skiptir einnig miklu máli þegar litið er til þess að ríkisvaldið varð að veita bankanum sérstaka lausafjárfyrirgreiðslu árið 2010 til þess að hann gæti fullnægt lausafjárkröfum Fjármálaeftirlitsins og að gildistími þeirrar fyrirgreiðslu rennur út í árslok 2014.
- 197) Eftirlitsstofnun EFTA telur einnig ánægjulegar þær breytingar á skipuriti og áhættustýringu Arions banka sem lýst var hér á undan, en með þeim er brugðist við veikleika í rekstri Kaupþings og stuðlað að málefnalegri og faglegri áhættustýringu í starfsemi bankans.
- 198) Að því er varðar arðsemi kemur einnig fram í leiðbeinandi reglum um endurskipulagningu að í endurskipulagningaráætluninni skuli skýra hvaða leiðir bankinn hyggist fara til að byggja upp rekstrarhæfi sitt til frambúðar þannig að hann geti sem fyrst hætt að þiggja ríkisaðstoð. Nánar tiltekið verður arðsemi eiginfjár bankans að vera fullnægjandi eftir að allur reglulegur rekstrarkostnaður hefur verið greiddur og víðeigandi eftirlitskröfum hefur verið fullnægt. Hér er einkum að nefna 13. mgr. reglnanna, en þar kemur fram að rekstrarhæfi til frambúðar sé náð þegar bankinn getur staðið undir öllum kostnaðarþáttum, þ.m.t. afskriftum og fjármagnsliðum, og arðsemi eiginfjár er viðunandi að teknu tilliti til áhættustöðu bankans.
- 199) Eftirlitsstofnun EFTA ítrekar það sem fram kom hér á undan, þ.e. að efnahagsaðstæðurnar, sem Arion banki býr við, yrðu að teljast hverjum banka örðugt rekstrarumhverfi. Með það í huga

telur stofnunin áætlaða arðsemi samkvæmt endurskipulagningaráætluninni viðunandi, enda verður hún nægilega há nær allan endurskipulagningartímann og næstu ár á eftir þrátt fyrir hátt eiginfjárhlutfall. Arðsemi eiginfjár, sem var sérstaklega mikil árin 2009–2010, verður á bilinu [>10]% til [<15]%. Óreglulegir liðir á rekstrarreikningi, einkum umtalsverð virðisaukning lánasafna sem flutt voru frá Kaupþingi og afskriftir vegna nýlegs dóms Hæstaréttar um gjaldeyristryggð lán, sem hafa haft mikil áhrif á rekstrarniðurstöðu bankans undanfárin þrjú ár, munu væntanlega fara minnkandi. Í endurskipulagningaráætluninni er gert ráð fyrir að slíkir liðir hafi aðeins óveruleg áhrif árin 2012–2013 og verði með öllu úr sögunni eftir árið 2013.

- 200) Auknar þóknanatekjur verða samkvæmt áætluninni mikilvægur þáttur í arðsemi bankans í framtíðinni, og er gert ráð fyrir að þær [...] á gildistíma áætlunarinnar. Eftir fall bankanna og upptöku fjármagnshafna tók nær alveg fyrir starfsemi sem skilar þóknanatekjum, svo sem viðskipti sem tengjast hlutabréfa- og gjaldeyrismarkaði. Þegar endurskipulagningu fyrirtækja lýkur og fjármagnshöft hafa verið losuð virðist hins vegar raunhæft að gera ráð fyrir umtalsverðri aukningu á kauphallarstarfsemi og gjaldeyrisviðskiptum. Eftirlitsstofnun EFTA sér því ekki ástæðu til að rengja þessar tölur.
- 201) Bankinn hefur gripið til ýmissa ráða til þess að auka skilvirkni, eins og lýst hefur verið hér á undan, og má þar nefna hagræðingu í útibúaneti bankans og lokun 15 útibúa. Meðal þeirra skuldbindinga sem bankinn hefur tekið á sig [...]. Árið 2011 var starfsfólki fækkað um hér um bil 10%. Eftirlitsstofnun EFTA telur þessi skref ánægjuefni, enda þýða þau að bankanum hefur þegar tekist að draga úr kostnaði og ná fram 45% kostnaðarhlutfalli á árinu 2011. Samkvæmt endurskipulagningaráætluninni hyggst bankinn sjá til þess að þetta hlutfall verði enn lægra, eða [...], það sem eftir er endurskipulagningartímans.
- 202) Auk þess sem hér hefur verið nefnt má ljóst vera að endurskipulagningaráætlunin hvílir á fjölmörgum öðrum forsendum. Eftirlitsstofnun EFTA hefur leitast við að kanna sem best þær forsendur sem mestu virðast skipta og ætla má að ráði mestu um rekstrarhæfi Arions banka í framtíðinni. Þjóðhagslegar forsendur virðast í stórum dráttum í samræmi við spár Hagstofu Íslands og Seðlabankans, þó að Seðlabankinn geri ráð fyrir nokkru meiri hagvexti og verðbólgu. Þegar á heildina er litið virðast forsendurnar, sem endurskipulagningaráætlunin er byggð á, einkennast af nægilega mikilli varfærni til þess að álykta megi, með vísan til sjónarmiðanna sem lýst hefur verið hér á undan, að ráðstafanir bankans á svæði endurskipulagningar nægi til þess að tryggja rekstrarhæfi hans til frambúðar nema til komi óvænt áföll sem eru stærri og afdrifaríkari en fyrirséð var.
- 203) Með hliðsjón af því, sem hér hefur verið rakið, er það álit Eftirlitsstofnunar EFTA að endurskipulagningaráætlunin hafi að geyma nægilega marga þætti sem stuðla að því að endurreisa rekstrarhæfi bankans til frambúðar til að réttlæta þá ályktun að ákvæðum 2. undirkafla leiðbeinandi reglna um endurskipulagningu sé fullnægt.

3.3. Eigið framlag/dreifing útgjaldabyrða

- 204) Ákvæði 22. mgr. leiðbeinandi reglna um endurskipulagningu hljóðar svo: „Til þess að hamla megi gegn hugsanlegri samkeppnisröskun og ráða bót á freistnivanda skal takmarka aðstoð við það sem telst nauðsynlegt; jafnframt verður hæfilega hátt framlag til endurskipulagningarinnar að koma frá aðstoðarþeganum sjálfum. Bankinn og hluthafar hans verða að leggja sitt af mörkum til endurskipulagningarinnar eftir því sem unnt er. Þetta er nauðsynlegt til þess að tryggt sé að bankarnir, sem njóta björgunaraðstoðar, séu látnir bera fullnægjandi ábyrgð á afleiðingum fyrri athafna sinna og til þess að búa þeim viðeigandi hvata til athafna í framtíðinni.“
- 205) Í þessu tilliti ítrekar Eftirlitsstofnun EFTA að einn þáttur þessa máls hefur úrslitaáhrif. Þegar Arion banki var stofnaður utan um innlenda starfsemi Kaupþings þurkaðist eign hluthafa í Kaupþingi út með öllu og sú fjárfesting hefur því stuðlað að endurskipulagningu Arions banka eins og mest mátti vera. Þá þurftu lánardrottinn Kaupþings að taka á sig verulegt tap ⁽⁸²⁾ eða að minnsta kosti áhættuna sem fólgin er í því að fjárfesting þeirra er háð arðsemi Arions banka. Skilyrðinu um eðlilega dreifingu útgjaldabyrða er því fullnægt að því er eigendur og lánardrottinn Kaupþings varðar og leyst hefur verið úr freistnivanda í þessu samhengi.

⁽⁸²⁾ Þar eð Kaupþing sætir enn slitameðferð liggja nákvæmar tölur um tap ekki fyrir. Samkvæmt upplýsingum, sem fram komu á fundi með kröfuhöfum Kaupþings 31. maí 2012, námu eignir Kaupþings við lok ársins 2011 alls 874 milljörðum kr. (eða 5,2 milljörðum evra) og samþykktar kröfur samkvæmt 113. gr. gjaldþrotalaga (kröfur aðrar en forgangskröfur) 2 873 milljörðum kr. (eða 17 milljörðum evra). Um nánari upplýsingar sjá <http://www.kaupthing.com/lisalib/getfile.aspx?itemid=21204>.

- 206) Auk þess, sem hér hefur verið nefnt, verður Eftirlitsstofnun EFTA að meta hvort ríkisaðstoð, sem Arion banki hefur þegið, hefur takmarkast við þá lágmarksfjárhæð sem nauðsynleg gat talist.
- 207) Að því er endurfjármögnunina varðaði nægði stofnfjármögnun Arions banka aðeins til þess að fullnægja eiginfjákröfum Fjármálaeftirlitsins fram til þess tíma að eignarhlutur ríkisins var minnkaður í 13% með samningi við kröfuhafa Kaupþings. Þegar samningar höfðu náðst árið 2009 um að Kaupþing leysti Arion banka til sín og bankinn verið styrktur með framlögum til eiginfjárháttar B var CAD-hlutfallið orðið hér um bil 18% eða 2 prósentustigum hærra en lágmarkshlutfallið sem Fjármálaeftirlitið hafði ákveðið. Í þessu samhengi bendir Eftirlitsstofnun EFTA á að eiginfjárhlutfallið var fyrst og fremst háð réttu mati á virði eignanna sem færðust frá Kaupþingi til Arions banka. Þá verður að hafa í huga að á þessum tíma voru efnahagshorfur á Íslandi mjög óvissar. Með hliðsjón af þessum þáttum lítur Eftirlitsstofnun EFTA svo á að eiginféð, sem íslenska ríkið lagði Arion banka til, hafi takmarkast við þá lágmarksfjárhæð sem nauðsynleg gat talist, enda nam það aðeins lögbundnu lágmarki að viðbættum hæfilega ákveðnum varasjóði umfram metna þörf.
- 208) Það hagar ekki þessari niðurstöðu þótt CAD-hlutfall Arions banka hafi síðar hækkað nokkuð, eða í 19% árið 2010 og 21% árið 2011. Hækkun CAD-hlutfallsins stafaði að verulegu leyti af endurmati til hækkunar á bókvirði eignanna sem færðust frá Kaupþingi til Arions banka. Fyrirfram hefði engin víska getað verið um að þetta myndi gerast, og þó að CAD-hlutfallið hafi þróast með svo hagfelldum hætti síðar nægir það að áliti Eftirlitsstofnunar EFTA ekki til að álykta að ríkisvaldið hafi lagt Arion banka til of mikið eiginfé í upphafi ⁽⁸³⁾.
- 209) Í 26. mgr. leiðbeinandi reglna um endurskipulagningu kemur fram að bankar, sem hljóti aðstoð til endurskipulagningar, verði „að geta staðið undir greiðslu endurgjalds fyrir eiginfé, m.a. arðgreiðslum og vaxtagreiðslum af útistandandi víkjandi lánum, með hagnaði af starfsemi sinni“.
- 210) Í þessu tilliti er ástæða til að rifja upp að þegar samið var um yfirtöku Kaupskila á 87% hlutfjár í Arion banka samdist jafnframt um að ríkið myndi fá í sinn hlut hæfilega ákveðinn hlut af arðgreiðslum bankans fyrir tímabilið fram að gildistöku nýja samningsins um eignarhald á bankanum. Umsamin fjárhæð var 6,5 milljarðar kr. ⁽⁸⁴⁾ og samsvaraði tæplega 9% arðsemi á ársgrundvelli af eiginfénu sem ríkið hafði lagt til og fengið endurgreitt þegar haustið 2009. Fyrir liggur að þessi fjárhæð er 2,3 milljörðum kr. lægri en áfallnir vextir af ríkisskuldabréfinu á sama tímabili og jafnframt vantar mikið á að hún samsvari viðmiðunarvöxtum samkvæmt tilmælum Seðlabanka Evrópu, sbr. leiðbeinandi reglur um endurfjármögnun ⁽⁸⁵⁾, eða 15,3% fyrir þetta tímabil. Aftur á móti virðast horfur góðar um viðunandi arðsemi af þeim 13% eignarhlut í Arion banka sem ríkið hélt eftir, enda hefur Arion banki skilað góðri afkomu allt frá stofnun þegar á heildina er lítið.
- 211) Áhersla skal þó einnig lögð á að endurgjald vegna framlagsins til eiginfjárháttar B er ekki í samræmi við leiðbeinandi reglur Eftirlitsstofnunar EFTA um endurfjármögnun. Eins og stjórnvöld á Íslandi tóku réttilega fram á endurgjaldið samkvæmt leiðbeinandi reglum um endurfjármögnun að vera 8% vaxtakostnaður ríkisins að viðbættu skuldatryggingaálagi Kaupþings fyrir kreppu og 2% sérstöku álagi. Með hliðsjón af því hve hátt skuldatryggingaálag Kaupþings var fyrir kreppu virðist mikið vanta á að endurgjaldið sem Arion banki greiðir, þ.e. EURIBOR-vextir að viðbættu 4% álagi, samsvari þessu viðmiðunarendurgjaldi.
- 212) Samkvæmt 26. mgr. leiðbeinandi reglna um endurskipulagningu getur undanþága frá fullnægjandi dreifingu útgjaldabyrða, sem ákveðin hefur verið fyrirfram (þ.e. hæfilega ákveðnu endurgjaldi), átt rétt á sér meðal annars ef ráðist er í viðtækari endurskipulagningu, þar á meðal viðbótaraðgerðir til að sporna við samkeppnisröskun. Eins fram kemur hér á eftir lítur Eftirlitsstofnun EFTA svo á að endurskipulagning Arions banka sé nægilega viðtæk til þess að þessu skilyrði teljist fullnægt.

⁽⁸³⁾ Raunar miðaðist fjármögnun Arions banka af hálfu ríkisins beinlínis við mismuninn á upphaflegu virðismati eigna og skulda, sem fluttar voru til bankans, og eiginfjákröfu Fjármálaeftirlitsins.

⁽⁸⁴⁾ Stjórnvöld á Íslandi hafa greint frá því að samið hafi verið um fasta greiðslu til ríkisins að fjárhæð 6,5 milljarða kr. sökum þess að fjárhagsupplýsingar hafi tekið sífelldum breytingum um það leyti sem samningar stóðu yfir og erfiðleikum hafi verið bundið að slá nokkru föstu um arðsemi bankans á þessu tímabili.

⁽⁸⁵⁾ Endurfjármögnun fjármálastofnana í yfirstandandi fjármálakreppu: aðstoð takmörkuð við það sem er nauðsynlegt; varnir gegn óeðlilegri samkeppnisröskun, reglurnar samþykktar í stjórn Eftirlitsstofnunar EFTA 29. janúar 2009, Stjtið. ESB L 17, 20.1.2011, og EES-viðbætur nr. 3, 20.1.2011, sjá vefsetur Eftirlitsstofnunar EFTA: <http://www.eftasurv.int/media/state-aid-guidelines/Part-VIII---Return-to-viability-and-the-assessment-of-restructuring-measures-in-the-financial-sector.pdf>.

- 213) Þó að ríkisaðstoð sé fólgin í sumum þáttum samningsins um yfirtöku á innlánum SPRON, sem lýst er hér á undan, lítur Eftirlitsstofnun EFTA svo á að við gerð samningsins hafi verið leitast við að sporna við því, eða hindra með öllu, að Arion banki öðlaðist beint fjárhagslegt forskot. Samningurinn varðar í meginatriðum umsamið endurgjald til Arions banka fyrir að taka við innstæðuskuldbindingum SPRON og má telja líklegt að bankinn fái í sinn hlut eignir sem samsvara skuldbindingunum sem flytjast til hans. Eftirlitsstofnun EFTA lítur ekki svo á að þessi aðstoð skipti sköpum um mat á dreifingu útgjaldabyrða.
- 214) Að því er varðar innstæðutrygginguna hefur Eftirlitsstofnun EFTA loks gefið til kynna í ákvörðuninni um að hefja rannsókn að með hliðsjón af hinum afar óvenjulegu aðstæðum sem ríktu á þessum tíma gæti það talist samræmast meðalhófi að gera slíka ráðstöfun til þess að verja fjármálastöðugleika á Íslandi. Aftur á móti er augljóst að samþykki fyrir slíkri aðstoð getur ekki gilt um ótiltekinn tíma.
- 215) Stofnunin er því þeirrar skoðunar að til þess að þessi ríkisaðstoð geti talist takmörkuð við lægstu fjárhæð sem unnt hafi verið að komast af með verði að binda enda á hana svo fljótt sem auðið er. Eftirlitsstofnun EFTA telur því ánægjuefni að stjórnvöld á Íslandi hyggist taka upp annars konar kerfi innstæðutryggingar, en nú er áætlað að slíkt kerfi komist á laggirnar áður en fjármagnshöft verða losuð, eða eigi síðar en í árslok 2013.
- 216) Stofnunin er einnig þeirrar skoðunar að rekstrarhæfur banki eigi að geta keppt á markaði án verndar af því tagi sem allsherjarábyrgð á innstæðum er og hyggst því aðeins heimila innstæðutrygginguna til ársloka 2014⁽⁸⁶⁾. Eftir þann tíma má verndun innstæðna aðeins byggjast á ákvæðum EES-löggjafar um innstæðutryggingar.
- 217) Með vísan til þess, sem hér hefur verið rakið, ályktar Eftirlitsstofnun EFTA að með endurskipulagningaráætlun Arions banka sé tryggt að aðstoð takmarkist við lægstu fjárhæð sem unnt sé að komast af með, svo og að félagið sem nýtur aðstoðarinnar svo og hluthafar og kröfuhafar eldri bankans hafi tekið á sig verulegan hluta útgjaldabyrðanna. Endurskipulagningarástöðin fullnægir þannig ákvæðum 3. undirkafla leiðbeinandi reglna um endurskipulagningu.

3.4. Spornað við samkeppnisröskun

- 218) Í leiðbeinandi reglum um endurskipulagningu, 4. undirkafla, 29.–32. mgr., segir:

„Aðstoð, sem fjármálafyrirtækjum er veitt þegar kerfiskreppa steðjar að, hefur jafnan það yfirmarkmið að viðhalda fjármálastöðugleika, en aðgerðir til að standa vörð um stöðugleika kerfisins til skamms tíma litið mega ekki grafa undan jafnræði og samkeppni á markaðnum til frambúðar. Í þessu tilliti er mikils um vert að hamlað sé gegn samkeppnisröskun af völdum ríkisaðstoðar [...]. Ráðstafanir, sem gerðar eru til að hamlar gegn samkeppnisröskun, verður að sníða sérstaklega að þeirri tegund röskunar sem reynist vera fyrir hendi á mörkuðum sem viðkomandi banki verður starfandi á eftir að hann er orðinn rekstrarhæfur aftur í kjölfar endurskipulagningar, og byggja slíkt jafnframt á samhæfðri stefnu og grundvallarsjónarmiðum. Í mati sínu á því hversu mikil þörf er á slíkum ráðstöfunum tekur Eftirlitsstofnun EFTA mið af því hversu umfangsmikil og víðtæk sú starfsemi yrði sem hlutaðeigandi banki hefði með höndum eftir að lokið væri trúverðugri endurskipulagningaráætlun samkvæmt 2. undirkafla. [...] Það fer eftir tvennu hvaða tegund ráðstafana er beitt og með hvaða sniði þær verða: í fyrsta lagi fjárhæð aðstoðarinnar, og með hvaða skilyrðum og við hvaða skilyrði hún var veitt, og í öðru lagi hvaða þættir einkenna markaðinn eða markaðina þar sem starfsemi bankans, sem fær aðstoð, mun fara fram.

Að því er fyrirnefnda atriðið varðar getur verið mikill munur á ráðstöfunum, sem gerðar eru til að hamlar gegn röskun, bæði eftir því hversu mikil aðstoð er veitt og eftir því hvernig útgjaldabyrðarnar skiptast og hvaða endurgjald kemur fyrir aðstöðina. Í almennum atriðum gildir að því meiri útgjöld sem bankinn tekur á sig og því stærra sem eigið framlag hans er þeim mun minna fer fyrir neikvæðum afleiðingum sem rekja má til freistnivanda.

Að því er síðarnefnda atriðið snertir verður mat Eftirlitsstofnunar EFTA látið taka til þeirra áhrifa sem líklegt má telja að aðstöðin hafi á mörkuðum þar sem bankinn, sem þiggur aðstoð, verður starfandi í kjölfar endurskipulagningar. Allra fyrst verður litið til stærðar og hlutfallslegs

⁽⁸⁶⁾ Við lok ársins 2014 á að vera lokið endurskipulagningu allra íslenskra banka sem formleg rannsókn hefur beinst að.

mikilvægis bankans á þeim markaði eða mörkuðum, eftir að rekstrarhæfi er náð. Ráðstafanirnar verða sniðnar að eiginleikum markaðarins til þess að tryggt sé að virk samkeppni verði áfram fyrir hendi. [...]. Ráðstafanir í því skyni að hamla gegn samkeppnisröskun mega ekki vinna gegn því markmiði að gera bankann rekstrarhæfan á ný.“

- 219) Af þessum ákvæðum leiðir að umfang aðstoðarinnar, einkum í hlutfalli við stærð bankans, og eiginleikar markaðarins eru þau atriði sem mestu ráða um mat Eftirlitsstofnunar EFTA á því hversu heppilegar ráðstafanir til þess að sporna gegn samkeppnisröskun geta talist. Jafnframt er augljóst að slíkar ráðstafanir mega ekki stefna í hættu rekstrarhæfi félagsins sem þiggur aðstoð til endurskipulagningar og vinnu við að ráða bót á samkeppnisvandkvæðum verður að haga með tilliti til þess yfirmarkmiðs að standa vörð um fjármálastöðugleika í yfirstandandi kreppu.
- 220) Með ofangreinda lagaumgjörð í huga verður hér á eftir gerð grein fyrir þeim sjónarmiðum sem Eftirlitsstofnun EFTA telur að leggja verði til grundvallar mati á ráðstöfunum til að sporna við samkeppnisröskun.
- 221) Í fyrsta lagi lítur stofnunin svo á, og er það mikilvægasta atriðið, að með tilliti til hinnar sérstöku stöðu sem nú er uppi á íslenskum fjármálamörkuðum og ríkjandi efnahagsaðstæðum, sbr. umfjöllun í köflunum hér á undan, verði að fara fram ítarlegt mat á markaðsaðstæðum og samkeppnisumhverfi. Ráðstafanir til þess að sporna við samkeppnisröskun verða að miðast við þau erfiðu skilyrði sem nú ríkja en jafnframt þarf að sjá til þess að samkeppnisröskun verði sem minnst hvort sem lítið er til skamms eða langs tíma.
- 222) Í öðru lagi hefur tekist, eins og lýst er hér á undan í kaflanum um dreifingu útgjaldabyrða, að tryggja sem stærst framlag frá fyrrverandi eigendum Kaupþings, svo og að nokkru frá kröfuhöfum félagsins. Lítil þörf hefur því verið á öðrum ráðstöfunum til þess að tryggja eðlilega samkeppni.
- 223) Í þriðja lagi er að nefna að því er varðar eiginleika viðkomandi markaðar, sjá hér á undan, að hrún íslenska fjármálakerfisins og aðgerðir stjórnvalda í framhaldi af því, meðal annars þegar Arion banki var stofnaður utan um innlenda starfsemi Kaupþings, urðu til þess að auka samþjöppun á fjármálaþjónustumarkaði á Íslandi og stækka verulega markaðshlut stóru bankanna þriggja – Landsbankans, Íslandsbanka og Arions banka. Auk þessara banka eru nú aðeins starfandi fáein fyrirtæki sem hafa lítil umsvif og afar litlar líkur eru á nýliðun á þessum markaði á næstunni, ekki aðeins vegna þeirra markaðshindrana sem þegar hafa verið nefndar og smæðar markaðarins, heldur ekki síst vegna gildandi fjármagnshafta. Arion banki nýtur afar sterkrar stöðu á þessum samþjappaða markaði og er markaðshlutur hans 30% eða þaðan af stærri í helstu markaðsgeirunum og þeim sem mesta þýðingu hafa í efnahagslegum skilningi.
- 224) Í fjórða lagi hafði kreppan í för með sér ýmsa erfiðleika mjög sérstaks eðlis og má þar nefna hversu mikið var um beint og óbeint eignarhald stóru bankanna á félögum í almenna hagkerfinu. Annað áhyggjuefni að því er varðar samkeppni er að Reiknistofa bankanna, sem er í meirihlutaeigu stóru bankanna þriggja, einokar í reynd tölvuþjónustu fyrir banka.
- 225) Í fimmta lagi hlaut Arion banki aðstoð sem er umtalsverð í hlutfalli við stærð bankans. Þar er fyrst til þess að líta að allt eiginfé bankans kom úr ríkissjóði. Þá hefur verið um að ræða margháttaða aðstoð – sérstaka lausafjárýrigræðslu, samninginn um yfirtöku á innlánum SPRON og allsherjarábyrgð á innstæðum. Á hinn bóginn er Arion banki lítill banki, að minnsta kosti ef horft er til alþjóðlegs samhengis.
- 226) Að þessu athuguðu bendir stofnunin á að ýmsar ráðstafanir hafa verið gerðar, eða eru fyrirhugaðar, til þess að sporna við samkeppnisröskun af völdum ríkisaðstoðarinnar við Arion banka.
- (i) *Ráðstafanir og lagabreytingar sem stjórnvöld á Íslandi hafa unnið að eða skuldbundið sig til*
- 227) Íslenska ríkisstjórnin hefur gengist undir tvennar tiltekna skuldbindingar (sjá viðauka) sem Eftirlitsstofnun EFTA telur að geti stuðlað að lagaumhverfi sem ýtir undir samkeppni á fjármálamörkuðum:
- 228) Í fyrsta lagi hefur verið skipaður starfshópur sem ætlað er að endurskoða lög um stimpilgjald, nr. 36/1978, og taka sérstaklega til athugunar hvort rétt sé að afnema stimpilgjald af útgáfu skuldabréfa einstaklinga þegar skipt er um kröfuhafa (t.d. þegar einstaklingar flytja lán sín frá

einni lánastofnun til annarrar). Eftirlitsstofnun EFTA lítur svo á að nógildandi lög – sem gera lántakendum til dæmis skylt að greiða stimpilgjald af fjárhæð skuldabréfs⁽⁸⁷⁾ þegar skipt er um lánveitanda – geti haft þær afleiðingar að hamlar samkeppni með því að festa lántakendur við gildandi samninga um langtímalán. Stofnunin telur því til bóta að fram sé komin skuldbinding um að endurskoða lög.

- 229) Í öðru lagi lítur Eftirlitsstofnun EFTA til þess að samkvæmt ályktun, sem samþykkt var á Alþingi 21. mars 2012, er ríkisstjórninni falið að skipa nefnd er fái umboð til að endurskoða neytendavernd á fjármálamarkaði. Umboðið á meðal annars að ná til endurskoðunar á reglum til þess að gera það auðveldara og kostnaðarminna að skipta um viðskiptabanka, og á nefndin að hafa náið samstarf við Samkeppniseftirlitið að þessu leyti. Nefndin á að afhenda skýrslu eigi síðar en 15. janúar 2013. Það er skoðun Eftirlitsstofnunar EFTA að ítarlegri úttekt á þessu gæti eftt samkeppni þegar fram í sækir. Sem stendur má ætla að sú tiltekna skuldbinding Arions banka, sem fjallað verður um hér á eftir, muni gera viðskiptavinum auðveldara að skipta um viðskiptabanka og ýta þannig undir samkeppni.
- 230) Að því er varðar samkeppnisvandkvæði vegna starfsemi Reiknistofu bankanna, sem Eftirlitsstofnun EFTA hefur bent á, lítur stofnunin svo á að samkomulag Samkeppniseftirlitsins og eigenda reiknistofunnar, en meðal þeirra eru stóru bankarnir þrír, sé til bóta að þessu leyti. Með því er leitast við að tryggja keppinautum sem hafa lítil umsvif og hugsanlegum nýliðum á markaði aðgang að nauðsynlegum tölvukerfum án mismununar og á eðlilegu verði. Eftirlitsstofnun EFTA lítur svo á að með samkomulaginu hafi verið brugðist við athugunarefnum hennar með fullnægjandi hætti og að ekki sé þörf á að fjalla frekar um þetta atriði í ákvörðuninni sem hér birtist.
- 231) Loks lítur Eftirlitsstofnun EFTA til þeirra lagabreytinga sem gerðar hafa verið frá árinu 2008 og lýst er í viðauka. Að því er varðar samkeppnisvandkvæði hefur fyrsti málsliður 22. gr. laga um fjármálafyrirtæki, nr. 161/2002, mesta þýðingu að þessu leyti. Þar er að finna ákvæði sem takmarkar heimildir fjármálafyrirtækja til að stunda aðra starfsemi en þá sem fellur undir starfsleyfi þeirra. Samkvæmt þessari nýju reglu er það skilyrði fyrir slíkri starfsemi að hún sé stunduð tímabundið og í þeim tilgangi að ljúka viðskiptum eða endurskipuleggja starfsemi viðskiptaaðila. Skylt er að senda Fjármálaeftirlitinu tilkynningu þessa efnis með fullnægjandi rökstuðningi og kveðið er á um fresti fjármálafyrirtækja til að ljúka endurskipulagningu viðskiptafyrirtækja sinna og selja frá sér eignir sem þeir hafa leyst til sín.
- 232) Eftirlitsstofnun EFTA telur að með þessari breytingu hafi löggjafinn brugðist á heppilegan hátt við óeðlilega mikilli eign fjármálafyrirtækja í fyrirtækjum í almenna hagkerfinu. Með ákvæðinu virðist að minnsta kosti að nokkru unnið gegn því að þessi staða mála – sem er bein afleiðing samninga um að breyta skuldum í hlutafé (og annarra áþekkra viðskipta) þar sem hlut eiga að máli fyrirtæki sem voru yfirsulduð í kjölfar kreppunnar – verði varanleg. Þar eð þessari ráðstöfun er beint að einu helsta samkeppnisatriðinu sem tengist ríkisaðstoð við bankana þrjá tekur Eftirlitsstofnun EFTA tilhlýðilegt mið af henni í mati sínu.
- (ii) *Ráðstafanir sem snúa að Arion banka sérstaklega*
- 233) Eftirlitsstofnun EFTA leggur á það áherslu að þegar litið er til markaðsumsvifa og stærðar er starfsemi Arions banka aðeins brot af starfsemi Kaupþings – enda hafa heildareignirnar dregist saman um 88% eins og fram kemur hér á undan. Ólíkt því sem átti við um Kaupþing starfar Arion banki aðeins á innanlandsmarkaði. Þó að minni umsvif séu bersýnilega að mestu afleiðing þess að rekstur Kaupþings erlendis hefur verið tekinn til slitameðferðar er það skoðun Eftirlitsstofnunar EFTA að þessi breyting á rekstrinum skipti miklu máli með tilliti til samkeppnisröskunar því að áhættusamur rekstur Kaupþings erlendis var helsta ástæðan fyrir falli bankans og raskaði starfsemi á fjármálamörkuðum á Evrópska efnahagssvæðinu árin á undan⁽⁸⁸⁾.
- 234) Eftirlitsstofnun EFTA tekur mið af þeim skuldbindingum Arions banka sem fjallað er um í viðauka, en þær fela í sér að bankinn haldi að sér höndum við kaup á öðrum fjármálafyrirtækjum

⁽⁸⁷⁾ Stimpilgjald er breytilegt eftir tegund löggilts skjals en er að jafnaði 15 kr. fyrir hvert byrjað þúsund (þ.e. hér um bil 1,5%) af fjárhæð bréfs þegar skuldin ber vexti og er tryggt með veði eða annarri ábyrgð.

⁽⁸⁸⁾ Sbr. til dæmis ákvörðun framkvæmdastjórnarinnar í máli SA.28264 Aðstoð til endurskipulagningar Hypo Real Estate, en í henni samþykkti framkvæmdastjórnin að skilja mætti frá stóran hluta af erlendri starfsemi Hypo Real Estate í því skyni að sporna við samkeppnisröskun vegna starfsemi PBB, sem tekið hafði við rekstri bankans.

til 1. desember 2014 nema samþykkis stofnunarinnar hafi verið aflað fyrirfram. Með þeim fyrirvara að ekki reynist þörf á frekari samruna til þess að tryggja fjármálastöðugleika þýðir þetta að unnt verður að koma í veg fyrir að samþjöppun aukist á íslenskum fjármálamarkaði vegna fyrirtækjakaupa Arions banka. Með þessari skuldbindingu er einnig tryggt að aðstoð, sem Arion banki hefur þegið, verði nýtt til þess að gera bankann rekstrarhæfan á ný fremur en til þess að efla starfsemi hans og færa út kvíarnar á íslenskum markaði. Skuldbinding Arions banka til þess að [...] er einnig ánægjuefni þar eð hún [...] og styður við þá stefnu að ná fram nauðsynlegri lækkun kostnaðar. Hið sama á við um þá skuldbindingu bankans að allt til 1. desember 2014 muni hann hvorki framfylgja tilteknum ákvæðum í íbúðalánasamningum einstaklinga ⁽⁸⁹⁾ né taka upp ný samningsákvæði sem gera tiltekin lágmarksviðskipti við bankann að skilyrði fyrir því að vildarkjör geti gilt um vexti.

- 235) Eins og þegar hefur komið fram eru aðstæður á íslenskum fjármálamarkaði nú þess eðlis að þær væru hverjum banka örðugt rekstrarumhverfi og má einnig sjá það af því að áhugi erlendra aðila á að hefja starfsemi á þessum markaði virðist nær enginn um þessar mundir. Eftirlitsstofnun EFTA telur því ánægjuefni að Arion banki skuli skuldbinda sig til að gera viðskiptamönnum auðveldara að skipta um viðskiptabanka og veita grundvallarþjónustu á sviði greiðslumiðlunar. Stofnunin telur að þessar ráðstafanir, auk ofangreinds samnings stóru bankanna þriggja og Samkeppniseftirlitsins um Reiknistofu bankanna, leiði til þess að smáir markaðsaðilar geti keypt sér aðgang að helstu tölvukerfum og þjónustu á eðlilegu verði án þess að stærri aðilar geti staðið í vegi fyrir því. Stofnunin lítur svo á að þetta dragi úr hindrunum fyrir því að (hugsanlegir) nýir markaðsaðilar hefji starfsemi í framtíðinni og opni litlum fyrirtækjum, sem þegar eru starfandi, leiðir til þess að auka markaðshlut sinn með því að bjóða betri þjónustu en keppinautar þeirra í hópi stærri fyrirtækjanna. Allar ráðstafanir, sem gera það auðveldara að skipta um viðskiptabanka, efla jafnframt samkeppni stærstu aðilanna á markaðnum og geta gert það auðveldara að hindra aðstæður þar sem sameiginleg yfirburðastaða getur myndast eða leysa úr slíkum vanda.
- 236) Arion banki skuldbindur sig loks til að selja svo fljótt sem auðið er eignarhluti sína í rekstrarfélögum sem hann hefur leyst til sín í tengslum við endurskipulagningu, í samræmi við 22. gr. laga um fjármálafyrirtæki, nr. 161/2002, virða þær málsmæðferðarreglur og þá fresti sem mælt er fyrir um í greininni, eins og Fjármálaeftirlitið túlkar ákvæði hennar, og sýna á vefsetri sínu eða vefsetri dótturfélags dagréttar upplýsingar um dótturfélög og eignarhluti sem bankinn hyggt selja frá sér. Eftirlitsstofnun EFTA telur að sú skuldbinding Arions banka að selja sem fyrst frá sér öll fyrirtæki og alla eignarhluti sem tengjast ekki kjarnastarfsemi bankans sé ánægjuefni, ekki síst vegna þess að rekstrarhæfi hans getur verið í húfi. Þó að stofnunin telji augljóst að bankinn verði að fullnægja innlendum lagaskyldum á borð við þær, sem finna má í 22. gr. laga um fjármálafyrirtæki, tekur hún mið af þessari skuldbindingu og vekur athygli stjórnvalda á Íslandi og fyrirtækja, sem notið hafa aðstoðar, á því að í þessu tilliti gæti brot á landslögum einnig falið í sér misnotkun á aðstoð. Stofnunin lítur jafnframt svo á að með skyldunni til að birta upplýsingar um fyrirhugaða sölu eigna á vefsetri bankans aukist gagnsæi að því er varðar núverandi eignarhald á fyrirtækjum í íslensku atvinnulífi. Þannig er að minnsta kosti að hluta bætt úr þessu tiltekna samkeppnisvandkvæði, sem nú einkennir markaði á Íslandi.
- 237) Með vísan til alls þess, sem hér hefur verið rakið, og að teknu tilliti til hinna sérstöku aðstæðna á Íslandi og þess álits Eftirlitsstofnunar EFTA að með ofangreindum ráðstöfunum sé brugðist við helstu samkeppnisvandkvæðum sem stofnunin hefur bent á í samvinnu við Samkeppniseftirlitið, og með hliðsjón af því yfirmarkmiði að standa vörð um fjármálastöðugleika, ályktar stofnunin að með skuldbindingunum sé spornað gegn samkeppnisröskun á fullnægjandi hátt. Endurskipulagningaraðstoðin fullnægir þannig ákvæðum 4. undirkafla leiðbeinandi reglna um endurskipulagningu.

⁽⁸⁹⁾ Bankinn hefur staðfest að honum sé ekki kunnugt um nein þau ákvæði í nokkrum öðrum flokki lánsamninga sem heimili honum að hækka vexti hafi viðskiptamaður ekki tiltekin lágmarksviðskipti við bankann. Finnist slík ákvæði í samningum bankans verði beitingu þeirra frestað til desembermánaðar 2014.

III. NIÐURSTAÐA

- 238) Með vísan til matsins sem hér hefur verið lýst, og í ljósi þeirrar áætlunar um endurskipulagningu Arions banka sem stjórnvöld á Íslandi hafa lagt fram, telur Eftirlitsstofnun EFTA að dregið hafi úr þeirri óvissu um eðli aðstoðarráðstafana í þágu Arion banka og hvort þær samrýmdust gildandi reglum, sem lýst var í ákvörðuninni um að hefja rannsókn. Stofnunin samþykkir því ráðstafanirnar sem aðstoð til endurskipulagningar og telur þær samrýmanlegar framkvæmd EES-samningsins með vísan til stafl. b) í 3. mgr. 61. gr. samningsins með þeim fyrirvara að stjórnvöld á Íslandi og forsvarsmenn Arions banka virði skuldbindingarnar sem lýst er í viðauka.

ÁKVÖRÐUNIN ER SVOHLJÓÐANDI:

1. gr.

Stofnfjármögnun Arions banka, (tímabundin) heildarfjármögnun hans með ríkisfjármunum, sú ákvörðun ríkisins að halda eftir 13% eignarhlut í bankanum og framlag þess til eiginfjárþáttar B, svo og sérstaka lausafjárfyrirgreiðslan, samningurinn um yfirtöku á innlánum SPRON og allsherjarábyrgð á innstæðum teljast ríkisaðstoð í þeirri merkingu sem hugtakið hefur í 1. mgr. 61. gr. EES-samningsins.

2. gr.

Ráðstafanirnar, sem taldar eru upp í 1. gr., teljast ólögmæt ríkisaðstoð frá þeim degi sem þær komust til framkvæmda til útgáfudags þessarar ákvörðunar með vísan til þess að stjórnvöld á Íslandi fullnægðu ekki þeirri skyldu að tilkynna Eftirlitsstofnun EFTA aðstoðina áður en hún komst til framkvæmda, sbr. ákvæði 3. mgr. 1. gr. I. hluta bókanar 3.

3. gr.

Ráðstafanirnar, sem taldar eru upp í 1. gr., teljast samrýmanlegar framkvæmd EES-samningsins með vísan til stafl. b) í 3. mgr. 61. gr. samningsins með þeim fyrirvara að virtar séu skuldbindingarnar sem lýst er í viðauka. Heimild til að viðhalda ótakmarkaðri ábyrgð á innstæðum rennur út í lok ársins 2014.

4. gr.

Ákvörðun þessari er beint til Íslands.

5. gr.

Fullgild er aðeins ensk útgáfa þessarar ákvörðunar.

Gjört í Brussel 11. júlí 2012.

Fyrir hönd Eftirlitsstofnunar EFTA

Oda Helen Sletnes

Forseti

Sverrir Haukur Gunnlaugsson

Stjórnarmaður

VIÐAUKI

Skuldbindingar og breytingar sem hér skipta máli á lagaumgjörð á sviði bankastarfsemi**1. Skuldbindingar stjórnvalda**

Stjórnvöld á Íslandi hafa tekið á sig tvenns konar skuldbindingar sem lýst er hér á eftir.

Ákvæðum um stimpilgjald breytt til þess að koma í veg fyrir ríkisaðstoð og draga úr kostnaði við að skipta um viðskiptabanka

Fjármálaráðuneytið hyggst skipa starfshóp sem fengið verður umboð til að endurskoða lög um stimpilgjald, nr. 36/1978. Starfshópurinn á að afhenda fjármálaráðherra skýrslu eigi síðar en í októbermánuði 2012 ásamt tillögu að frumvarpi til nýrra laga. Verkefni starfshópsins verður einkum að athuga hvort rétt sé að afnema stimpilgjald af útgáfu skuldabréfa einstaklinga þegar skipt er um kröfuhafa (þ.e. þegar einstaklingar flytja lán sín frá einni lánastofnun til annarrar). Þá á hópurinn að kanna breytingar á stimpilgjaldi með það að markmiði að einfalda framkvæmd þess og efla samkeppni.

Ráðstafanir til að gera það auðveldara og kostnaðarminna að skipta um viðskiptabanka

Samkvæmt ályktun, sem samþykkt var á Alþingi 21. mars 2012, er ríkisstjórninni falið að skipa nefnd er fái umboð til að endurskoða neytendavernd á fjármálamarkaði og setja fram tillögur um hvernig styrkja megi stöðu einstaklinga og heimila gagnvart lánastofnunum. Við skipan nefndarinnar verður henni falið að kanna sérstaklega leiðir til að gera það auðveldara og kostnaðarminna að skipta um viðskiptabanka og að hafa náð samstarf við Samkeppniseftirlitið um það atriði. Nefndin á að afhenda skýrslu eigi síðar en 15. janúar 2013.

Stjórnvöld á Íslandi hafa jafnframt lýst stuðningi við eftirtalдар skuldbindingar Arions banka:

Hömlur á fyrirtækjakaupum

Arion banki skuldbindur sig til að halda að sér höndum við kaup á fjármálafyrirtækjum til 1. desember 2014. Þrátt fyrir þessa skuldbindingu er Arion banka heimilt að kaupa slík fyrirtæki að fengnu samþykki Eftirlitsstofnunar EFTA, einkum ef slíkt telst nauðsynlegt til þess að standa vörð um fjármálastöðugleika.

[...]

Arion banki skuldbindur sig til [...].

Sala eignarhluta í fyrirtækjum sem sæta endurskipulagningu

Arion banki skuldbindur sig til að selja svo fljótt sem auðið er eignarhluti í rekstrarfélögum sem hann hefur leyst til sín í tengslum við endurskipulagningu, sbr. 22. gr. laga um fjármálafyrirtæki, nr. 161/2002. Þá skuldbindur bankinn sig til að virða þær málsmeðferðarreglur og þá fresti sem mælt er fyrir um í greininni, eins og Fjármálaeftirlitið túlkar ákvæði hennar. Loks hyggst bankinn sýna á vefsetri sínu (eða vefsetri dótturfélags sem hefur með þessi mál að gera) dagréttar upplýsingar um eignarhluti sem bankinn hyggst selja frá sér.

Ráðstafanir í þágu nýrra keppnauta og þeirra sem hafa lítil umsvif

Arion banki skuldbindur sig til að framfylgja eftirtöldum ráðstöfunum í þágu nýrra keppnauta og þeirra sem hafa lítil umsvif til 1. desember 2014:

- Af hálfu Arions banka verður hvorki framfylgt ákvæðum um vexti í íbúðalánasamningum einstaklinga né tekin upp ný slík ákvæði sem gera tiltekin lágmarksviðskipti við bankann að skilyrði fyrir því að vildarkjör geti gilt um vexti.
- Á vefsetri Arions banka verða birtar aðgengilegar upplýsingar um hvernig flytja megi bankaviðskipti til annars fjármálafyrirtækis. Þar verður einnig vísað með auðveldum hætti á skjöl sem nauðsynleg eru til þess að skipta um fjármálafyrirtæki. Sömu upplýsingar og eyðublöð vegna flutnings viðskipta verða fánleg í útibúum bankans.
- Allar óskir um flutning bankaviðskipta verða afgreiddar með skjótum hætti af hálfu Arions banka.
- Í markaðssetningu Arions banka verður ekki vísað til þáttar ríkisins í því skyni að afla samkeppnisforsots.
- Að því tilskildu að þjónusta sé ekki í boði á samkeppnishæfu verði er Arion banki reiðubúinn að bjóða eftirtalдар þjónustutegundir á verði sem byggt verður á tilkostnaði að viðbætti eðlilegri álagningu, samkvæmt ákvörðun bankans hverju sinni:
 - Greiðslumiðlun vegna viðskipta í íslenskum krónum.
 - Greiðslumiðlun vegna viðskipta í erlendra mynt.

2. Breytingar á gildandi löggjöf og eftirlitsframkvæmd að því er varðar íslenska fjármálamarkaði sem hér skipta máli og samþykktar hafa verið í kjölfar kreppunnar

Stjórnvöld á Íslandi hafa látið í té eftirfarandi yfirlit um breytingar sem orðið hafa á gildandi löggjöf frá haustmánuðum 2008:

- Heimildir Fjármálaeftirlitsins til athafna (til að taka yfir vald hluthafafundar og ráðstafa eignum, sbr. neyðarlögin) hafa verið auknar. Fjármálaeftirlitið hefur fengið rýmri eftirlitsheimildir. Ný ákvæði hafa verið sett sem heimila Fjármálaeftirlitinu að gera athugun á starfsemi og rekstri einstakra eftirlitsskyldra aðila. Hér er um að ræða heimildir til ákvarðana, svo sem að loka rekstrareiningum og stöðva tiltekna starfsemi án þess að starfsleyfi sé afturkallað, en einnig nákvæmari skilgreiningu á hugtökum sem Fjármálaeftirlitið og eftirlitsskylda aðila eða áfrýjunarstofnanir hefur greint á um hvernig túlka beri.
- Reglur um einstakar stórar áhættuskuldbindingar hafa verið skýrðar og þrengdar. Áhættustýringardeildir hafa fengið bæði viðtækara verksvið og aukna ábyrgð og Fjármálaeftirlitið hefur fengið heimild til að efla stöðu þeirra sem framkvæma áhættustýringu í skipuriti fjármálafyrirtækja. Ákvæði um framkvæmd álagsprófana hafa verið hert.
- Sett hafa verið í lög ákvæði um sérstaka skrá um stóra lántakendur til þess að betri yfirsýn fáiist um stórar einstakar áhættuskuldbindingar við tvö eða fleiri fjármálafyrirtæki. Skráin er mikilvægt tæki til þess að tengja skuldbindingar og meta kerfislæg áhrif þeirra komi til þess að erfiðleikar hamli rekstri lántakanda. Aðilar, sem heyra ekki undir eftirlit Fjármálaeftirlitsins en koma fram á skráum fjármálafyrirtækja, verða að láta eftirlitinu í té upplýsingar um allar skuldbindingar sínar. Fjármálaeftirlitið getur lagt bann við því að slíkir aðilar njótri fyrirgreiðslu fjármálafyrirtækja neiti þeir að afhenda umbeðnar upplýsingar.
- Ákvæði um eðlilega viðskiptahætti hafa verið eflað og hlutverk Úrskurðarnefndar um viðskipti við fjármálafyrirtæki lögfest. Skyld er að afhenda ítarlegar upplýsingar um alla stærstu eigendur fjármálafyrirtækja.
- Frestir, sem fjármálafyrirtækjum eru gefnir til að selja eignir sem þau leysa til sín, hafa verið styttnir.
- Ákvæði um eign fjármálafyrirtækja í eigin hlutabréfum hafa verið hert og gerð nákvæmari. Nú er farið með eignarhluti dótturfélaga sem eigin hluti og hið sama gildir um samninga um eigin hlutabréf utan efnahagsreiknings.
- Fjármálafyrirtækjum hefur verið bannað að veita lán sem eru tryggt með veði í eigin hlutabréfum þeirra eða stofnfjárbréfum.
- Fjármálaeftirlitið setur nú reglur um með hvaða hætti lán, sem tryggt eru með veði í hlutabréfum annars fjármálafyrirtækis, koma til útreiknings á áhættu- og eiginfjárgrunni.
- Innri endurskoðunardeildir hafa fengið bæði aukna ábyrgð og viðtækara verksvið. Ítarlegar reglur gilda um jafnvægið milli umfangs og margbreytileika rekstrar í hlutaðeigandi fjármálafyrirtæki og starfsemi innri eftirlitsdeildar þess.
- Endurskoðunarfyrirtæki má ekki sinna endurskoðun sama fjármálafyrirtækis lengur en í fimm ár. Hömlur hafa verið settar á það hvenær fjármálafyrirtækja geta vikið „ópægum“ endurskoðanda frá.
- Öll ákvæði um útreikning hlutfjár og ýmsa aðra tæknilega þætti hafa verið endurskoðuð.
- Reglur um beitingu virks eignarhlutar, þ.e. hlutar sem nemur 10% atkvæðisréttar eða meira, hafa verið endurskoðaðar. Fjármálaeftirlitinu er heimilt að snúa við sönnunarbyrði í tengslum við athugun á aðilum sem hyggjast eignast eða auka við virkan eignarhlut, til að mynda þegar óvissa ríkir um raunverulega eigendur eignarhaldsfélags sem fer með virkan eignarhlut.
- Strangari skilyrði gilda nú um hæfi stjórnenda, ábyrgð þeirra á eftirliti og rekstri hefur verið aukin og stjórnarmenn mega ekki vera starfsmenn fyrirtækisins. Stjórnarmenn lúta nú viðtækara eftirliti Fjármálaeftirlitsins. Skyld er að birta upplýsingar um greiðslur til hvers og eins stjórnarmanns og framkvæmdastjóra.
- Reglur hafa verið settar um útlán fjármálafyrirtækja til stjórnenda, framkvæmdastjóra, lykilstarfsmanna og þeirra sem fara með virkan eignarhlut í félaginu. Sambærilegar reglur gilda um þá sem eru nátengdir ofangreindum aðilum. Fjármálaeftirlitið hefur sett reglur um hvað teljist fullnægjandi tryggingar í slíkum viðskiptum.
- Settar hafa verið reglur um tilhögun hvatakerfa og kaupaukagreiðslna til stjórnenda og starfsmanna svo og um starfslokasamninga.
- Ákvæði um endurskipulagningu og slit fjármálafyrirtækja hafa verið hert.
- Fram hefur farið allsherjarendurskoðun á sérstökum reglum sem gilda um sparisjóði. Staða og réttindi eigenda stofnfjár í sparisjóðum hafa verið skýrð og hömlur settar á arðgreiðslur, teknar hafa verið upp reglur um viðskipti með stofnfjárhluti, settar hafa verið reglur um lækkuð stofnfjár og reglur um heimildir sparisjóða til samstarfs hafa verið gerðar skýrari. Sparisjóðum hefur verið bannað að breyta rekstrarformi sínu.

Að sögn stjórnvalda á Íslandi er að sumu leyti gengið lengra með íslensku reglunum en í sameiginlegu regluverki Evrópuríkja. Helstu frávik frá reglum, sem gilda í Evrópusambandinu og teknar hafa verið upp í EES-samninginn, eru sem hér segir:

- Fjármálaeftirlitinu er heimilt að takmarka starfsemi einstakra starfstöðva fjármálafyrirtækja telji það sérstaka ástæðu til. Því er enn fremur heimilt að setja einstökum starfstöðvum fjármálafyrirtækis sérstök skilyrði fyrir áframhaldandi starfsemi. Þá er Fjármálaeftirlitinu heimilt að takmarka tímabundið þá starfsemi fjármálafyrirtækis sem því er leyft að stunda, hvort sem hún er starfsleyfisskyld eða ekki, telji það sérstaka ástæðu til. Tilfnið er vitaskuld ekki síst starfsemi útibúa og innlánsreikninga á þeirra vegum sem stofnað var til í öðrum Evrópulöndum til ársins 2008 (Icesave, Edge og Save-and-Save).
- Ákvæði um hlutverk innri endurskoðunardeilda eru til muna ítarlegri í íslenski löggi en í tilskipunum Evrópusambandsins.
- Ákvæði um framkvæmd álagsprófana eru til muna ítarlegri en í tilskipunum Evrópusambandsins.
- Fjármálafyrirtækjum er skylt að halda sérstaka skrá (skuldbindingaskrá) um alla sem njóta lánaþyrngreiðslu þeirra og senda Fjármálaeftirlitinu hana uppfærða við hver mánaðamót. Einnig skal senda sambærilega skrá um aðila sem eru í nánum tengslum við fjármálafyrirtækin, stjórn þeirra og stjórnendur og hópa tengdra viðskiptamanna, að svo miklu leyti sem þeir aðilar eru ekki á fyrrnefndri skrá. Þessi skrá gefur betra færi en áður á að fylgjast með víxl tengslum fjármálafyrirtækja, stjórna þeirra og stjórnenda.
- Telji Fjármálaeftirlitið að lántökur einstaks aðila, sem er á skuldbindingaskrá og lýtur ekki opinberu eftirliti með fjármálastarfsemi, geti haft kerfislæg áhrif er því heimilt að krefja viðkomandi um upplýsingar um skuldbindingar hans.
- Neiti aðili, sem lýtur ekki opinberu eftirliti en er tilgreindur í skuldbindingaskrá, að láta Fjármálaeftirlitinu í té upplýsingar getur það fyrirskipað eftirlitsskyldum aðilum að veita hlutaðeigandi aðila ekki frekari fyrirgreiðslu. Hið sama á við ef upplýsingagjöf hans er ófullnægjandi. Ákvæði um skuldbindingaskrá og viðtækar heimildir eftirlitsstofnana gagnvart aðilum, sem heyra ekki undir opinbert eftirlit, er ekki að finna í sameiginlegum reglum Evrópusambandsins og Evrópska efnahagssvæðisins.
- Ákvæði um lánveitingar til tengdra aðila og um veðtöku eru til muna ítarlegri og þröngri en í reglum Evrópusambandsins og Evrópska efnahagssvæðisins.
- Fjármálaeftirlitinu er skylt að neita eiganda virks eignarhlutar um rétt til að fara með hlutinn ef vafi leikur á því hver sé eða verði raunverulegur eigandi hans.
- Settar eru þröngri skorður við starfstíma ytri endurskoðenda fyrir eitt og sama fjármálafyrirtæki en er að finna í reglum Evrópusambandsins og Evrópska efnahagssvæðisins.
- Ákvæði um hæfi stjórnarmanna í fjármálafyrirtækjum eru til muna ítarlegri en í tilskipunum Evrópusambandsins.
- Ákvæði hafa verið sett um tilhögun kaupaukakerfa og starfslokasamninga.
- Formlegar reglur um greiðslur til stjórnenda hafa nýlega bæst við tilskipanir Evrópusambandsins en reglur um starfslokasamninga hafa ekki enn litið dagsins ljós á þeim vettvangi.

Hinn 23. mars 2012 kynnti efnahagsráðherra skýrslu um framtíðarskipan fjármálakerfisins á Íslandi. Þá hefur ráðherra skipað sérfræðihóp til þess að undirbúa tillögur til lagaumgjarðar um alla fjármálastarfsemi á Íslandi.

ESB-STOFNANIR

FRAMKVÆMDASTJÓRNIN

Tilkynning um fyrirhugaða samfylkingu fyrirtækja

2014/EES/28/04

(mál M.7207 – Clayton Dubilier & Rice/Ashland Water Technologies)

1. Framkvæmdastjórninni barst 2. maí 2014 tilkynning samkvæmt 4. gr. reglugerðar ráðsins (EB) nr. 139/2004 ⁽¹⁾ um fyrirhugaða samfylkingu þar sem bandaríska fyrirtækið Clayton, Dubilier & Rice Fund IX, L.P. („CD&R Fund IX“) öðlast með hlutafjárkaupum að fullu yfirráð, í skilningi staflíðar b) í 1. mgr. 3. gr. samrunareglugerðarinnar, í einingum og eignum sem mynda bandaríska fyrirtækið Ashland Water Technologies („AWT“).
2. Starfsemi hlutaðeigandi fyrirtækja er sem hér segir:
 - CD&R Fund IX: sjóður sem fjárfestir í óskráðum félögum í margvíslegum atvinnugreinum
 - AWT: selur sérnotaíðefni og veitir margs konar þjónustu, svo sem í tengslum við aðflutnings- og eftirlitskerfi sem byggja á frammistöðu, vöktunarbúnað, fjarkerfiseftirlit, svo og ráðgjöf til að lækka orku- og vatns-kostnað og annan rekstrarkostnað í mismunandi iðngreinum
3. Frumathugun framkvæmdastjórnarinnar hefur leitt í ljós að samfylkingin, sem tilkynnt hefur verið, geti fallið undir gildissvið samrunareglugerðarinnar. Fyrirvari er þó um endanlega ákvörðun.
4. Hagsmunaaðilar eru hvattir til að senda framkvæmdastjórninni athugasemdir sem þeir kunna að hafa fram að færa um hina fyrirhuguðu samfylkingu.

Athugasemdir verða að berast framkvæmdastjórninni innan tíu daga frá því að tilkynning þessi birtist í Stjtið. ESB (C 143, 13. maí 2014). Þær má senda með símbréfi (faxnr. +32 (0)22 96 43 01), með rafpósti á netfangið COMP-MERGER-REGISTRY@ec.europa.eu eða í pósti, með tilvísuninni M.7207 – Clayton Dubilier & Rice/Ashland Water Technologies, á eftirfarandi pósthfang:

European Commission
Directorate-General for Competition
Merger Registry
J-70
B-1049 Brussels

⁽¹⁾ Stjtið. ESB L 24, 29.1.2004, bls. 1 („samrunareglugerðin“).

Tilkynning um fyrirhugaða samfylkingu fyrirtækja
(mál M.7212 – HML/MMC/MMC Superalloy Corporation)

2014/EES/28/05

Mál sem kann að verða tekið fyrir samkvæmt einfaldaðri málsmeðferð

1. Framkvæmdastjórninni barst 6. maí 2014 tilkynning samkvæmt 4. gr. reglugerðar ráðsins (EB) nr. 139/2004 ⁽¹⁾ um fyrirhugaða samfylkingu þar sem japönsku fyrirtækin Hitachi Metals Ltd. („HML“) og Mitsubishi Materials Corporation („MMC“) öðlast með hlutafjárkaupum í sameiningu yfirlað, í skilningi staflaðar b) í 1. mgr. 3. gr. samrunareglugerðarinnar, í japanska fyrirtækinu MMC Superalloy Corporation („MMC Superalloy“). MMC Superalloy er nú dótturfélag í einkaeigu MMC.
2. Starfsemi hlutaðeigandi fyrirtækja er sem hér segir:
 - HML: framleiðir og selur hágæðaeftirbúnað til nota í bílatengdum vörum (m.a. vélum og útblásturskerfum), rafeindavörum og vörum tengdum grunnvirkjum
 - MMC: fyrirtæki skráð í kauphöll og starfar á átta mismunandi sviðum (sement, málmar, háþróuð efni og verkfæri, ál, rafeindaeftirbúnað og íhlutir, orka, eðalmálmar og endurvinnsla)
 - MMC Superalloy: framleiðir sérhæft ofurmálmblandi úr málum sem innihalda ekki járn sem notað er innan fjölda greina, m.a. við flugvélasmiði
3. Frumathugun framkvæmdastjórnarinnar hefur leitt í ljós að samfylkingin, sem tilkynnt hefur verið, geti fallið undir gildissvið samrunareglugerðarinnar. Fyrirvari er þó um endanlega ákvörðun. Hafa ber í huga að þetta mál kann að verða tekið fyrir samkvæmt málsmeðferðinni sem kveðið er á um í tilkynningu framkvæmdastjórnarinnar um einfaldaða málsmeðferð við meðhöndlun tiltekinna samfylkinga samkvæmt reglugerð ráðsins (EB) nr. 139/2004 ⁽²⁾.
4. Hagsmunaaðilar eru hvattir til að senda framkvæmdastjórninni athugasemdir sem þeir kunna að hafa fram að færa um hina fyrirhuguðu samfylkingu.

Athugasemdir verða að berast framkvæmdastjórninni innan tíu daga frá því að tilkynning þessi birtist í Stjtið. ESB (C 145, 15. maí 2014). Þær má senda með símbréfi (faxnr. +32 (0)22 96 43 01), með rafpósti á netfangið COMP-MERGER-REGISTRY@ec.europa.eu eða í pósti, með tilvísuninni M., á eftirfarandi pósthfang:

European Commission
Directorate-General for Competition
Merger Registry
J-70
B-1049 Brussels

⁽¹⁾ Stjtið. ESB L 24, 29.1.2004, bls. 1 („samrunareglugerðin“).

⁽²⁾ Stjtið. ESB C 366, 14.12.2013, bls. 5.

Tilkynning um fyrirhugaða samfylkingu fyrirtækja
(mál M.7225 – Allianz/Rei Investment/Fiumaranuova)

2014/EES/28/06

Mál sem kann að verða tekið fyrir samkvæmt einfaldaðri málsmeðferð

1. Framkvæmdastjórninni barst 2. maí 2014 tilkynning samkvæmt 4. gr. reglugerðar ráðsins (EB) nr. 139/2004 ⁽¹⁾ um fyrirhugaða samfylkingu þar sem hollenska fyrirtækið Rei Investment I B.V., sem tilheyrir hollenska fyrirtækinu ING Groep N.V. („ING“), og ítalska fyrirtækið Allianz S.p.A., sem lýtur endanlegum yfirráðum þýska fyrirtækisins Allianz SE („Allianz“), öðlast með hlutafjárkaupum í sameiningu yfirráð, í skilningi staflaðar b) í 1. mgr. 3. gr. samrunareglugerðarinnar, í ítalska fyrirtækinu Fiumaranuova S.r.l. („Fiumaranuova“).
2. Starfsemi hlutaðeigandi fyrirtækja er sem hér segir:
 - ING: fjármálastofnun sem starfar á heimsvísu og veitir þjónustu á sviði bankastarfsemi, fjárfestinga, váttrygginga og starfsloka
 - Allianz: fjármálaþjónustufyrirtæki með starfsemi um heim allan á sviði váttrygginga og eignastýringar
 - Fiumaranuova: eigandi verslanamiðstöðvarinnar „Centro Commerciale Fiumara“, svo og tengdrar skemmtimiðstöðvar, „Centro Divertimenti Fiumara“, í borginni Genóa í Lígúríu-héraði á Ítalíu
3. Frumathugun framkvæmdastjórnarinnar hefur leitt í ljós að samfylkingin, sem tilkynnt hefur verið, geti fallið undir gildissvið samrunareglugerðarinnar. Fyrirvari er þó um endanlega ákvörðun. Hafa ber í huga að þetta mál kann að verða tekið fyrir samkvæmt málsmeðferðinni sem kveðið er á um í tilkynningu framkvæmdastjórnarinnar um einfaldaða málsmeðferð við meðhöndlun tiltekinna samfylkinga samkvæmt reglugerð ráðsins (EB) nr. 139/2004 ⁽²⁾.
4. Hagsmunaaðilar eru hvattir til að senda framkvæmdastjórninni athugasemdir sem þeir kunna að hafa fram að færa um hina fyrirhuguðu samfylkingu.

Athugasemdir verða að berast framkvæmdastjórninni innan tíu daga frá því að tilkynning þessi birtist í Stjtið. ESB (C 144, 14. maí 2014). Þær má senda með símbréfi (faxnr. +32 (0)22 96 43 01), með rafpósti á netfangið COMP-MERGER-REGISTRY@ec.europa.eu eða í pósti, með tilvísuninni M.7225 – Allianz/Rei Investment/Fiumaranuova, á eftirfarandi pósthfang:

European Commission
Directorate-General for Competition
Merger Registry
J-70
B-1049 Brussels

⁽¹⁾ Stjtið. ESB L 24, 29.1.2004, bls. 1 („samrunareglugerðin“).

⁽²⁾ Stjtið. ESB C 366, 14.12.2013, bls. 5.

Tilkynning um fyrirhugaða samfylkingu fyrirtækja
(mál M.7228 – Centrica/Bord Gáis Energy)

2014/EES/28/07

1. Framkvæmdastjórninni barst 5. maí 2014 tilkynning samkvæmt 4. gr. reglugerðar ráðsins (EB) nr. 139/2004 ⁽¹⁾ um fyrirhugaða samfylkingu þar sem breska fyrirtækið Centrica plc. öðlast með hlutafjárkaupum að fullu yfirráð, í skilningi staflíðar b) í 1. mgr. 3. gr. samrunareglugerðarinnar, í írsku fyrirtækinu Bord Gáis Energy Limited („BGE“), dótturfélagi í einkaeigu írsku fyrirtækisins Bord Gáis Éireann.
2. Starfsemi hlutaðeigandi fyrirtækja er sem hér segir:
 - Centrica: samþætt orkufyrirtæki sem framleiðir, kaupir og afhendir gas og raforku til heimila og fyrirtækja í Bretlandi og Norður-Ameríku
 - BGE: dótturfélag í einkaeigu Bord Gáis Éireann, sem kaupir og afhendir gas og raforku til heimila og fyrirtækja á Írlandi
3. Frumathugun framkvæmdastjórnarinnar hefur leitt í ljós að samfylkingin, sem tilkynnt hefur verið, geti fallið undir gildissvið samrunareglugerðarinnar. Fyrirvari er þó um endanlega ákvörðun.
4. Hagsmunaaðilar eru hvattir til að senda framkvæmdastjórninni athugasemdir sem þeir kunna að hafa fram að færa um hina fyrirhuguðu samfylkingu.

Athugasemdir verða að berast framkvæmdastjórninni innan tíu daga frá því að tilkynning þessi birtist í Stjtið. ESB (C 145, 15. maí 2014). Þær má senda með símbréfi (faxnr. +32 (0)22 96 43 01), með rafpósti á netfangið COMP-MERGER-REGISTRY@ec.europa.eu eða í pósti, með tilvísuninni M.7228 – Centrica/Bord Gáis Energy, á eftirfarandi póstfang:

European Commission
Directorate-General for Competition
Merger Registry
J-70
B-1049 Brussels

⁽¹⁾ Stjtið. ESB L 24, 29.1.2004, bls. 1 („samrunareglugerðin“).

**Tilkynning um fyrirhugaða samfylkingu fyrirtækja
(mál M.7235 – SPC/Cargill/Golden Compound JV)**

2014/EES/28/08

Mál sem kann að verða tekið fyrir samkvæmt einfaldaðri málsmeðferð

1. Framkvæmdastjórninni barst 2. maí 2014 tilkynning samkvæmt 4. gr. reglugerðar ráðsins (EB) nr. 139/2004 ⁽¹⁾ um fyrirhugaða samfylkingu þar sem þýska fyrirtækið SPC Sunflower Plastic Compound GmbH („SPC“), sem lýtur yfirráðum þýsku fyrirtækjanna U.S. Ukraine Support GmbH og Ulrich und Elke Meyer Invest GmbH, og þýska fyrirtækið Cargill GmbH („Cargill“), sem lýtur yfirráðum bandaríska fyrirtækisins Cargill Incorporated Group, öðlast með hlutafjárkaupum í nýstofnuðu, sameiginlegu fyrirtæki í sameiningu yfirráð, í skilningi staflaðar b) í 1. mgr. 3. gr. samrunareglugerðarinnar, í þýska fyrirtækinu Golden Compound GmbH („GC“).
2. Starfsemi hlutaðeigandi fyrirtækja er sem hér segir:
 - SPC: þróun, markaðssetning og notkun á ferlum og tækni við framleiðslu lífefna
 - Cargill: selur vörur og þjónustu til fyrirtækja í matvælaíðnaði, landbúnaði, fjármálastarfsemi og framleiðslugreinum
 - GC: framleiðir efnasambönd úr plastkynum og hýði sólblómafræja og stundar rannsóknir á því hvernig bæta megi framleiðsluferlið
3. Frumathugun framkvæmdastjórnarinnar hefur leitt í ljós að samfylkingin, sem tilkynnt hefur verið, geti fallið undir gildissvið samrunareglugerðarinnar. Fyrirvari er þó um endanlega ákvörðun. Hafa ber í huga að þetta mál kann að verða tekið fyrir samkvæmt málsmeðferðinni sem kveðið er á um í tilkynningu framkvæmdastjórnarinnar um einfaldaða málsmeðferð við meðhöndlun tiltekinna samfylkinga samkvæmt reglugerð ráðsins (EB) nr. 139/2004 ⁽²⁾.
4. Hagsmunaaðilar eru hvattir til að senda framkvæmdastjórninni athugasemdir sem þeir kunna að hafa fram að færa um hina fyrirhuguðu samfylkingu.

Athugasemdir verða að berast framkvæmdastjórninni innan tíu daga frá því að tilkynning þessi birtist í Stjtið. ESB (C 144, 14. maí 2014). Þær má senda með símbréfi (faxnr. +32 (0)22 96 43 01), með rafpósti á netfangið COMP-MERGER-REGISTRY@ec.europa.eu eða í pósti, með tilvísuninni M.7235 – SPC/Cargill/Golden Compound JV, á eftirfarandi pósthfang:

European Commission
Directorate-General for Competition
Merger Registry
J-70
B-1049 Brussels

⁽¹⁾ Stjtið. ESB L 24, 29.1.2004, bls. 1 („samrunareglugerðin“).

⁽²⁾ Stjtið. ESB C 366, 14.12.2013, bls. 5.

Tilkynning um fyrirhugaða samfylkingu fyrirtækja
(mál M.7248 – Cinven/Skandia)

2014/EES/28/09

Mál sem kann að verða tekið fyrir samkvæmt einfaldaðri málsmeðferð

1. Framkvæmdastjórninni barst 2. maí 2014 tilkynning samkvæmt 4. gr. reglugerðar ráðsins (EB) nr. 139/2004 ⁽¹⁾ um fyrirhugaða samfylkingu þar sem þýska fyrirtækið Heidelberg Leben Holding AG, sem lýtur yfirráðum Cinven Capital Management (V) General Partner Limited („Cinven“) frá Guernsey, öðlast með hlutafjárkaupum að fullu yfirráð, í skilningi staflaðar b) í 1. mgr. 3. gr. samrunareglugerðarinnar, í þýsku fyrirtækjunum Skandia Lebensversicherung AG, Skandia Versicherung Management & Service GmbH, Skandia Portfolio Management GmbH, Skandia Pension Consulting GmbH og austurríska fyrirtækinu Skandia Austria Holding AG (öll markfyrirtækin fimm kallast einu nafni „Skandia“).
2. Starfsemi hlutaðeigandi fyrirtækja er sem hér segir:
 - Cinven: fyrirtæki sem fjárfestir í óskráðum félögum og veitir fjölda fjárfestingarsjóða fjárfestingarráðgjöf
 - Skandia: váttryggingar, einkum einingategundar afurðir í Þýskalandi og Austurríki
3. Frumathugun framkvæmdastjórnarinnar hefur leitt í ljós að samfylkingin, sem tilkynnt hefur verið, geti fallið undir gildissvið samrunareglugerðarinnar. Fyrirvari er þó um endanlega ákvörðun. Hafa ber í huga að þetta mál kann að verða tekið fyrir samkvæmt málsmeðferðinni sem kveðið er á um í tilkynningu framkvæmdastjórnarinnar um einfaldaða málsmeðferð við meðhöndlun tiltekinna samfylkinga samkvæmt reglugerð ráðsins (EB) nr. 139/2004 ⁽²⁾.
4. Hagsmunaaðilar eru hvattir til að senda framkvæmdastjórninni athugasemdir sem þeir kunna að hafa fram að færa um hina fyrirhuguðu samfylkingu.

Athugasemdir verða að berast framkvæmdastjórninni innan tíu daga frá því að tilkynning þessi birtist í Stjtið. ESB (C 144, 14. maí 2014). Þær má senda með símbréfi (faxnr. +32 (0)22 96 43 01), með rafpósti á netfangið COMP-MERGER-REGISTRY@ec.europa.eu eða í pósti, með tilvísuninni M.7248 – Cinven/Skandia, á eftirfarandi póstfang:

European Commission
Directorate-General for Competition
Merger Registry
J-70
B-1049 Brussels

⁽¹⁾ Stjtið. ESB L 24, 29.1.2004, bls. 1 („samrunareglugerðin“).

⁽²⁾ Stjtið. ESB C 366, 14.12.2013, bls. 5.

Upphaf málsmeðferðar
(mál M.7000 – Liberty Global/Ziggo)

2014/EES/28/10

Framkvæmdastjórnin ákvað 8. maí 2014 að hefja málsmeðferð í ofangreindu máli eftir að hafa komist að þeirri niðurstöðu að mikill vafi léki á að hin tilkynnta samfylking væri samrýmanleg sameiginlega markaðnum. Upphaf málsmeðferðar markar byrjun annars áfanga rannsóknar á þessari samfylkingu og er með fyrirvara um endanlega ákvörðun í málinu. Ákvörðunin er tekin í samræmi við staflið c) í 1. mgr. 6. gr. reglugerðar ráðsins (EB) nr. 139/2004 ⁽¹⁾.

Hagsmunaaðilar eru hvattir til að senda framkvæmdastjórninni athugasemdir sem þeir kunna að hafa fram að færa um hina fyrirhuguðu samfylkingu.

Til að unnt sé að taka fullt mið af athugasemdunum verða þær að berast framkvæmdastjórninni innan 15 daga frá því að tilkynning þessi birtist í *Stjórnartíðindum Evrópusambandsins* (C 147, 16.5.2014). Þær má senda með símbréfi (faxnr. +32 22964301/22967244) eða í pósti, með tilvísun til máls Mál M.7000 – Liberty Global/Ziggo, á eftirfarandi pósthfang:

European Commission
Directorate-General for Competition
Merger Registry
1049 Bruxelles/Brussel
BELGIQUE/BELGIË

Ríkisaðstoð – Frakkland

2014/EES/28/11

**Málsnúmer SA.26763 (2014/C) (áður 2012/NN) – Meint aðstoð við fyrirtæki sem
annast almenningssamgöngur í Île-de-France**

**Auglýst eftir athugasemdum í samræmi við 2. mgr. 108. gr. sáttmálans um
starfshætti Evrópusambandsins**

Framkvæmdastjórnin tilkynnti stjórnvöldum í Frakklandi, með bréfi dagsettu 11. mars 2014, þá ákvörðun sína að hefja rannsókn á ofangreindri aðstoð í samræmi við 2. mgr. 108. gr. sáttmálans um starfshætti Evrópusambandsins.

Frestur hagsmunaaðila til að gera athugasemdir er einn mánuður frá því að ágrip þetta og eftirfylgjandi bréf birtist í Stjtið. ESB (C 141, 9.5.2014, bls. 24). Athugasemdir skal senda á eftirfarandi pósthfang:

European Commission
Directorate-General for Competition
State Aid Registry
Rue de la Loi/Wetstraat, 200
1049 Bruxelles/Brussel
BELGIQUE/BELGIË
Bréfasími: +32 22961242
Netfang: stateaidgreffe@ec.europa.eu

Athugasemdunum verður komið á framfæri við stjórnvöld í Frakklandi. Þeim, sem leggja fram athugasemdir, er heimilt að óska nafnleyndar og skulu slíkar óskir vera skriflegar og rökstuddar.

⁽¹⁾ Stjtið. ESB L 24, 29.1.2004, bls. 1 („samrunareglugerðin“).

Ríkisaðstoð – Eistland**2014/EES/28/12****Málsnúmer SA.36868 (2014/C) (áður 2013/N) – Aðstoð til að endurskipuleggja
Estonian Air****Auglýst eftir athugasemdum í samræmi við 2. mgr. 108. gr. sáttmálans um
starfshætti Evrópusambandsins**

Framkvæmdastjórnin tilkynnti stjórnvöldum í Eistlandi, með bréfi dagsettu 4. febrúar 2014, þá ákvörðun sína að hefja rannsókn á ofangreindri aðstoð í samræmi við 2. mgr. 108. gr. sáttmálans um starfshætti Evrópusambandsins.

Frestur hagsmunaaðila til að gera athugasemdir er einn mánuður frá því að ágrip þetta og eftirfylgjandi bréf birtist í Stjtið. ESB ([C 141, 9.5.2014](#), bls. 47). Athugasemdir skal senda á eftirfarandi pósthfang:

European Commission
Directorate-General for Competition
State Aid Registry
Rue de la Loi/Wetstraat, 200
1049 Bruxelles/Brussel
BELGIQUE/BELGIË
Bréfasími: +32 22961242
Netfang: stateaidgreffe@ec.europa.eu

Athugasemdunum verður komið á framfæri við stjórnvöld í Eistlandi. Þeim, sem leggja fram athugasemdir, er heimilt að óska nafnleyndar og skulu slíkar óskir vera skriflegar og rökstuddar.

**Ákvarðanir aðildarríkjanna um að veita, fella niður tímabundið eða afturkalla
flugrekstrarleyfi, birtar í samræmi við 3. mgr. 10. gr. reglugerðar (EB)
nr. 1008/2008 um sameiginlegar reglur um flugrekstur í Bandalaginu
(Endurútgöfin)****2014/EES/28/13**

Framkvæmdastjórn Evrópusambandsins hefur í samræmi við 10. gr. reglugerðar (EB) nr. 1008/2008 um sameiginlegar reglur um flugrekstur í Bandalaginu (endurútgöfin) birt ákvarðanir aðildarríkjanna um að veita, fella niður tímabundið eða afturkalla flugrekstrarleyfi sem teknar voru á tímanum frá 1. janúar 2013 til 31. desember 2013. Sjá nánar um þessa ákvörðun í Stjtið. ESB [C 137, 7.5.2014](#), bls. 19.

**Heimild til að veita ríkisaðstoð samkvæmt 107. og 108. gr. sáttmálans um
starfshætti Evrópusambandsins**

2014/EES/28/14

Mál sem framkvæmdastjórnin hreyfir ekki andmælum við

Málsnúmer	Aðildarríki	Hérað	Fyrirsögn aðstoðarkerfis eða heiti fyrirtækis sem þiggur sérákveðna viðbótaraðstoð	Upplýsingarnar birtust í
SA.36391 (13/N)	Tékkland	Jihozápad, Střední Čechy, Severozápad, Severovýchod, Jihovýchod, Střední Morava, Moravskoslezsko	Úvěrová podpora renovací bytových domů	Stjtið. ESB C 2, 7.1.2014, bls. 1
SA.36678 (13/N)	Slóvakía	Západné Slovensko, Východné Slovensko, Stredné Slovensko	Schéma štátnej pomoci posilnenia kultúrneho potenciálu regiónov	Stjtið. ESB C 2, 7.1.2014, bls. 2
SA.36869 (13/N)	Portúgal	–	Concessão extraordinária de garantias pessoais pelo Estado, no âmbito do sistema financeiro	Stjtið. ESB C 2, 7.1.2014, bls. 3
SA.37236 (13/N)	Þýskaland	–	Verlängerung der bestehenden FuEul-Regelung „Richtlinie zur Förderung von Forschung, Entwicklung und Innovation“	Stjtið. ESB C 2, 7.1.2014, bls. 4
SA.37416 (13/N)	Frakkland	–	Aides aux nouvelles technologies en production – volet relief (NTP-relief)	Stjtið. ESB C 2, 7.1.2014, bls. 5
SA.35678 (12/N)	Ítalía	Lazio	Interventi regionali in materia di cinema ed audiovisivo (articolo 26 comma 3 della legge regionale 13 aprile 2012, n. 2)	Stjtið. ESB C 3, 8.1.2014, bls. 1
SA.37281 (13/N)	Þýskaland	Bayern	FuE-Programm „Mikrosystemtechnik“ Bayern (MST)	Stjtið. ESB C 3, 8.1.2014, bls. 2
SA.37274 (13/N)	Þýskaland	Bayern	BayBIO	Stjtið. ESB C 3, 8.1.2014, bls. 3
SA.37124 (13/N)	Holland	–	Wijzigingen aan de Suppletierregeling Filminvesteringen	Stjtið. ESB C 3, 8.1.2014, bls. 4
SA.37284 (13/N)	Þýskaland	Chemnitz, Dresden, Leipzig	Sachsen: Beihilferechtliche Genehmigung zur Gewährung von Zuwendungen zur Beseitigung der Hochwasserschäden 2013 im Bereich Fischerei und Aquakultur	Stjtið. ESB C 3, 8.1.2014, bls. 5
SA.37785 (13/N)	Spánn	–	Régimen de financiación para la exportación de buques	Stjtið. ESB C 6, 10.1.2014, bls. 1
SA.37786 (13/N)	Spánn	–	Régimen de ayudas horizontales a la construcción naval	Stjtið. ESB C 6, 10.1.2014, bls. 2
SA.35679 (12/N)	Þýskaland	Dresden	Telemedicine infrastructure in the model region of Saxony (Germany)	Stjtið. ESB C 10, 14.1.2014, bls. 2
SA.36200 (13/N)	Pólland	Poland Stafl a) og c) í 3. mgr. 107. gr.	Umorzenie przedsiębiorcom należności z tytułu składek	Stjtið. ESB C 10, 14.1.2014, bls. 3
SA.37640 (13/N)	Ítalía	Friuli-Venezia Giulia, Veneto	Aiuto al salvataggio di ACC Compressors SpA in A.S.	Stjtið. ESB C 10, 14.1.2014, bls. 4
SA.36896 (13/N)	Slóvenía	–	Rescue aid for Mariborska Livarna Maribor ('MLM d.d.') – Slovenia	Stjtið. ESB C 11, 15.1.2014, bls. 1
SA.37481 (13/N)	Svíþjóð	– Stafl c) í 3. mgr. 107. gr.	Förlängning av den godkända statliga stödordningen N 152/07 (regional transportstödordning)	Stjtið. ESB C 12, 16.1.2014, bls. 1
SA.37558 (13/N)	Rúmenía	–	Proiectul Ro-NET – Dezvoltarea infrastructurii de bandă largă în zone nedeservite, prin utilizarea fondurilor structurale	Stjtið. ESB C 13, 17.1.2014, bls. 3

Málsnúmer	Aðildarríki	Hérað	Fyrirsögn aðstoðarkerfis eða heiti fyrirtækis sem þiggur sérákvæðna viðbótaraðstoð	Upplýsingarnar birtust í
SA.37436 (13/N)	Þýskaland	Brandenburg Stafl a) í 3. mgr. 107. gr.	Förderrichtlinie des Ministeriums für Wirtschaft zur Gewährung von Zuwendungen zur Konsolidierung und Standortsicherung für kleine und mittlere Unternehmen im Land Brandenburg (Konsolidierungs- und Standortsicherungsprogramm)	Stjtið. ESB C 14, 18.1.2014, bls. 3
SA.36650 (13/N)	Spánn	–	Ayudas compensatorias por costes de emisiones indirectas de CO ₂	Stjtið. ESB C 17, 21.1.2014, bls. 8
SA.35932 (13/N)	Holland	–	Fonds teeltaangelegenheden	Stjtið. ESB C 17, 21.1.2014, bls. 9
SA.36866 (13/N)	Ítalía	–	Incentivi fiscali all'investimento in <i>start-up</i> innovative	Stjtið. ESB C 17, 21.1.2014, bls. 10
SA.37745 (13/N)	Finnland	–	Hyväksytyn valtontukiohjelman N 88/08 "Muutokset alueelliseen kuljetustukijärjestelmään" voimassaolon pidentäminen 30. kesäkuuta 2014 saakka Förlängning av den godkända statliga stödordningen N 88/08 (ändringar av regional transportstödordning) t.o.m. den 30 juni 2014	Stjtið. ESB C 17, 21.1.2014, bls. 11
SA.37475 (13/N)	Þýskaland	Thüringen	Richtlinie zur Förderung von innovativen, technologieorientierten Verbundprojekten, Netzwerken und Clustern (Verbundförderung) (Promotion of R+D in collaboration, networks and clusters)	Stjtið. ESB C 19, 22.1.2014, bls. 1
SA.37638 (13/N)	Spánn	Andalucía Stafl a) í 3. mgr. 107. gr.	Prolongación del régimen de ayudas estatales aprobado N 593/08 [Régimen de ayudas regionales a la inversión, la creación de empleo y el apoyo a las PYME en Andalucía (España) – Extensión del N 507/2000] hasta el 30 de junio de 2014 inclusive	Stjtið. ESB C 19, 22.1.2014, bls. 2
SA.36578 (13/N)	Bretland	–	Environmental Enhancement Through Agriculture, National Parks (England and Wales) scheme 2009	Stjtið. ESB C 19, 22.1.2014, bls. 3
SA.37400 (13/N)	Litháen	–	2007–2013 m. regioninės pagalbos žemėlapio taikymo pratęsimas iki 2014 m. birželio 30 d.	Stjtið. ESB C 20, 23.1.2014, bls. 2
SA.37202 (13/N)	Bretland	Wales Blönduð aðstoð	Finance Wales JEREMIE Fund	Stjtið. ESB C 20, 23.1.2014, bls. 3
SA.37226 (13/N)	Bretland	Wales –	Welsh Assembly Government Rescue and Restructuring Scheme for SMEs	Stjtið. ESB C 20, 23.1.2014, bls. 4
SA.37637 (13/N)	Holland	–	Wijzigingen van de Aanloopsteunproject voor nieuwe gecombineerdvervoerdiensten op basis van het Twin Hub spoorwegwet (SA.31981 en SA.34743)	Stjtið. ESB C 21, 24.1.2014, bls. 3
SA.35597 (13/N)	Tékkland	Moravskoslezsko	Arcelor Mittal Ostrava a.s. Snížení emisí modernizací odprášení Aglomerace jih	Stjtið. ESB C 23, 25.1.2014, bls. 3
SA.36315 (13/N)	Holland	Groot-Rijnmond	Green Deal bijdrage Stoomnetwerk Botlek Zuid	Stjtið. ESB C 23, 25.1.2014, bls. 4
SA.36965 (13/N)	Pólland	–	Ósme rozszerzenie programu gwarancji na rzecz banków w Polsce	Stjtið. ESB C 23, 25.1.2014, bls. 5
SA.37525 (13/N)	Eistland	–	Eesti 2007.–2013. aasta regionaalabi kaardi kehtivuse pikendamine kuni 30. juunini 2014	Stjtið. ESB C 23, 25.1.2014, bls. 6
SA.37578 (13/N)	Ungverjaland	–	Közlekedési módok összekapcsolása, gazdasági központok intermodalitásának és közlekedési infrastruktúrájának fejlesztése	Stjtið. ESB C 23, 25.1.2014, bls. 7

Málsnúmer	Aðildarríki	Hérað	Fyrirsögn aðstoðarkerfis eða heiti fyrirtækis sem þiggur sérákvæðna viðbótaraðstoð	Upplýsingarnar birtust í
SA.30062 (13/N)	Þýskaland	–	SA.30062 (2013/N) and SA.31773 (MC13/2010) – Amendment of LBBW restructuring plan – Germany	Stjtið. ESB C 37, 7.2.2014, bls. 1
SA.37379 (13/N)	Þýskaland	Sachsen Blönduð aðstoð	Nachrangdarlehen für KMU mit Rating – Sachsen	Stjtið. ESB C 37, 7.2.2014, bls. 2
SA.37415 (13/N)	Frakkland	–	Prorogation de la carte française des aides à finalité régionale pour la période 2007–2013 jusqu’au 30 juin 2014	Stjtið. ESB C 37, 7.2.2014, bls. 5
SA.37619 (13/N)	Ungverjaland	– Blönduð aðstoð	Az N 651/2006. számú jóváhagyott program (fejlesztési adókedvezmény) 2014. június 30-cal bezárólag történő meghosszabbítása	Stjtið. ESB C 37, 7.2.2014, bls. 9
SA.33656 (2012/NN)	Írland	West	Bringing into use of Telecommunications Duct Built Alongside a Gas Pipeline	Stjtið. ESB C 50, 21.2.2014, bls. 1
SA.34660 (2012/N)	Holland	–	Jessica-stadsontwikkelingsfondsen Den Haag en Rotterdam	Stjtið. ESB C 50, 21.2.2014, bls. 2
SA.29832 (2013/N-2 og MC10/2009, áður SA.27991 (C10/2009), áður SA.28855 (N373/2009), áður SA.33305 (2012/C))	Holland	–	Amendment to the restructuring plan of ING	Stjtið. ESB C 50, 21.2.2014, bls. 2, sbr. leiðréttingar sem birtust í Stjtið. ESB C 89, 28.3.2014, bls. 66
SA.30062 (2013/N)	Þýskaland	–	SA.30062 (2013/N) and SA.31773 (MC13/2010) – Amendment of LBBW restructuring plan – Germany	Stjtið. ESB C 50, 21.2.2014, bls. 2
SA.34668 (2013/N)	Frakkland	–	Aide de l’ADEME au projet ‘HYDIVU’ de RENAULT	Stjtið. ESB C 50, 21.2.2014, bls. 3
SA.36105 (2013/N)	Þýskaland	–	Fußballstadion Chemnitz	Stjtið. ESB C 50, 21.2.2014, bls. 4
SA.36458 (2013/N)	Þýskaland	Brandenburg Stafl a) í 3. mgr. 107. gr.	Risikokapitalfonds BFB II (4. Änderung)	Stjtið. ESB C 50, 21.2.2014, bls. 5
SA.36877 (2013/N)	Grikkland	Thessalia	Concession agreement: PATHE ‘Malliakos — Klidi’ motorway section	Stjtið. ESB C 50, 21.2.2014, bls. 5
SA.36893 (2013/N)	Grikkland	Kentriki Ellada	Concession agreement: Central Greece Motorway (E65)	Stjtið. ESB C 50, 21.2.2014, bls. 6
SA.36934 (2013/N)	Þýskaland	Bayern Blönduð aðstoð	Soforthilfeprogramm des Freistaats Bayern für die Gewährung von Zuwendungen für Hochwasserschäden 2013	Stjtið. ESB C 50, 21.2.2014, bls. 7
SA.37160 (2013/N)	Ungverjaland	–	R&D&I measures supported by the Economic Development Operational Programme and the Regional Operational Programme	Stjtið. ESB C 50, 21.2.2014, bls. 7
SA.37166 (2013/N)	Ungverjaland	–	State aid from the Research and Technological Innovation Fund	Stjtið. ESB C 50, 21.2.2014, bls. 8
SA.37344 (2013/N)	Pólland	Miasta Kraków, Miasta Warszawa Stafl a) í 3. mgr. 107. gr.	Regionalna pomoc inwestycyjna dla Samsung Electronics Polska Sp. z o.o. – II	Stjtið. ESB C 37, 7.2.2014, bls. 2 Stjtið. ESB C 50, 21.2.2014, bls. 9
SA.37373 (2013/N)	Holland	Zuidoost-Friesland Stafl a) í 3. mgr. 107. gr.	Bijdrage aan de vernieuwing van ijsshal Thialf in Heerenveen	Stjtið. ESB C 50, 21.2.2014, bls. 9
SA.37379 (2013/N)	Þýskaland	Sachsen Blönduð aðstoð	Nachrangdarlehen für KMU mit Rating – Sachsen	Stjtið. ESB C 50, 21.2.2014, bls. 10
SA.37386 (2013/N)	Írland	–	Employment and Investment Incentive (EII), incorporating the Seed Capital Scheme (SCS)	Stjtið. ESB C 50, 21.2.2014, bls. 11

Málsnúmer	Aðildarríki	Hérað	Fyrirsögn aðstoðarkerfis eða heiti fyrirtækis sem þiggur sérákvæðna viðbótaraðstoð	Upplýsingarnar birtust í
SA.37390 (2013/N)	Lettland	–	Aid in the form of credit guarantees (amendment of SA.35910 (2012/N))	Stjtið. ESB C 37, 7.2.2014, bls. 3 Stjtið. ESB C 50, 21.2.2014, bls. 11 sbr. leiðréttingar sem birtust í Stjtið. ESB C 89, 28.3.2014, bls. 67
SA.37391 (2013/N)	Lettland	–	Prolongation of RDP measure ‘Natura 2000 payments (to forest owners)’	Stjtið. ESB C 37, 7.2.2014, bls. 4 Stjtið. ESB C 50, 21.2.2014, bls. 12 sbr. leiðréttingar sem birtust í Stjtið. ESB C 88, 27.3.2014, bls. 30
SA.37392 (2013/N)	Þýskaland	Nordrhein-Westfalen	Programm für rationelle Energieverwendung, regenerative Energien und Energiesparen – progres.nrw – Programmbereich Innovation	Stjtið. ESB C 50, 21.2.2014, bls. 13
SA.37407 (2013/N)	Ítalía	– Blönduð aðstoð	Proroga al 30 giugno 2014 della carta degli aiuti a finalità regionale 2007–2013	Stjtið. ESB C 50, 21.2.2014, bls. 13
SA.37415 (2013/N)	Frakkland	–	Prorogation de la carte française des aides à finalité régionale pour la période 2007–2013 jusqu’au 30 juin 2014	Stjtið. ESB C 50, 21.2.2014, bls. 14
SA.37424 (2013/N)	Þýskaland	– Blönduð aðstoð	Verlängerung der bestehenden Regionalfördergebietskarte bis einschließlich 30.06.2014	Stjtið. ESB C 50, 21.2.2014, bls. 15
SA.37438 (2013/N)	Bretland	– Blönduð aðstoð	Prolongation of the United Kingdom existing regional assisted areas map until 30th June 2014	Stjtið. ESB C 37, 7.2.2014, bls. 5 Stjtið. ESB C 50, 21.2.2014, bls. 15
SA.37469 (2013/N)	Þýskaland	Hamburg	Hamburger FuE-Förderrichtlinie	Stjtið. ESB C 50, 21.2.2014, bls. 16
SA.37471 (2013/N)	Portúgal	– Blönduð aðstoð	Prorrogação até 30 de junho de 2014 do mapa português dos auxílios com finalidade regional 2007-2013	Stjtið. ESB C 50, 21.2.2014, bls. 16
SA.37472 (2013/N)	Svíþjóð	– Blönduð aðstoð	*SE*Nationell stödkarta 2007–2013	Stjtið. ESB C 50, 21.2.2014, bls. 17
SA.37476 (2013/N)	Ítalía	–	Criteria and modalities for awarding aid in favour of the associations of mutual insurance	Stjtið. ESB C 37, 7.2.2014, bls. 6 Stjtið. ESB C 50, 21.2.2014, bls. 18 sbr. leiðréttingar sem birtust í Stjtið. ESB C 89, 28.3.2014, bls. 68
SA.37483 (2013/N)	Írland	–	Prolongation of the Irish regional aid map 2007-2013 until 30 June 2014	Stjtið. ESB C 50, 21.2.2014, bls. 18
SA.37496 (2013/N)	Þýskaland	Brandenburg	Brandenburg-Vertragsnaturschutz	Stjtið. ESB C 50, 21.2.2014, bls. 19 sbr. leiðréttingar sem birtust í Stjtið. ESB C 89, 28.3.2014, bls. 69

Málsnúmer	Aðildarríki	Hérað	Fyrirsögn aðstoðarkerfis eða heiti fyrirtækis sem þiggur sérákvæðna viðbótaraðstoð	Upplýsingarnar birtust í
SA.37540 (2013/N)	Frakkland	– Blönduð aðstoð	Aides recherche-développement filières grandes cultures	Stjtið. ESB C 50, 21.2.2014, bls. 20 sbr. leiðréttingar sem birtust í Stjtið. ESB C 89, 28.3.2014, bls. 70
SA.37542 (2013/N)	Frakkland	– Blönduð aðstoð	Aides en faveur de la publicité des animaux, produits animaux et produits d'origine animale	Stjtið. ESB C 50, 21.2.2014, bls. 20 sbr. leiðréttingar sem birtust í Stjtið. ESB C 89, 28.3.2014, bls. 71
SA.37543 (2013/N)	Frakkland	–	Aides à la publicité des secteurs des fruits, des légumes, de l'horticulture, des pommes de terre, des productions végétales spécialisées et de l'apiculture	Stjtið. ESB C 50, 21.2.2014, bls. 21 sbr. leiðréttingar sem birtust í Stjtið. ESB C 89, 28.3.2014, bls. 72
SA.37544 (2013/N)	Frakkland	–	Aides à la publicité en faveur des produits viticoles	Stjtið. ESB C 50, 21.2.2014, bls. 21 sbr. leiðréttingar sem birtust í Stjtið. ESB C 89, 28.3.2014, bls. 73
SA.37549 (2013/N)	Þýskaland	Saarland	Saarland: Förderung der Erhaltung genetischer Ressourcen in der Landwirtschaft (Erhaltung genetischer Ressourcen EGR)	Stjtið. ESB C 50, 21.2.2014, bls. 22
SA.37559 (2013/N)	Grikkland	–	Παράταση του ελληνικού χάρτη περιφερειακών ενισχύσεων 2007–2013 έως τις 30 Ιουνίου 2014	Stjtið. ESB C 50, 21.2.2014, bls. 23
SA.37572 (2013/N)	Ítalía	–	Aid for animal welfare measures (Bolzano)	Stjtið. ESB C 37, 7.2.2014, bls. 7 Stjtið. ESB C 50, 21.2.2014, bls. 23
SA.37587 (13/N)	Frakkland	– Blönduð aðstoð	Aides à la recherche et au développement dans le secteur de la viande, des produits carnés, des ovoproduits, du lait et des produits laitiers	Stjtið. ESB C 37, 7.2.2014, bls. 7 Stjtið. ESB C 50, 21.2.2014, bls. 24
SA.37588 (13/N)	Frakkland	–	Programmes pour l'installation et le développement des initiatives locales (PIDIL)	Stjtið. ESB C 37, 7.2.2014, bls. 8 Stjtið. ESB C 50, 21.2.2014, bls. 24
SA.37607 (13/N)	Þýskaland	Hessen	Hessen – Beihilfen im Zusammenhang mit dem Transport und der Beseitigung von Falltieren	Stjtið. ESB C 37, 7.2.2014, bls. 9 Stjtið. ESB C 50, 21.2.2014, bls. 25
SA.37619 (13/N)	Ungverjaland	– Blönduð aðstoð	Az N 651/2006. számú jóváhagyott program (fejlesztési adókedvezmény) 2014. június 30-cal bezárólag történő meghosszabbítása	Stjtið. ESB C 37, 7.2.2014, bls. 9 Stjtið. ESB C 50, 21.2.2014, bls. 26
SA.37666 (2013/N)	Þýskaland	Bayern	Bayern: Bayerisches Bergbauernprogramm, Teil B – Förderung der Weide-und Alm-/Alpwirtschaft (BBP-B)	Stjtið. ESB C 50, 21.2.2014, bls. 26
SA.37668 (2013/N)	Portúgal	Madeira Stafl a) í 3. mgr. 107. gr.	Prorrogação do regime aprovado N 421/2006 Zona Franca Madeira até 30 de junho de 2014 inclusive	Stjtið. ESB C 37, 7.2.2014, bls. 10 Stjtið. ESB C 50, 21.2.2014, bls. 27
SA.37689 (2013/N)	Þýskaland	–	Bund: Weinfonds	Stjtið. ESB C 50, 21.2.2014, bls. 28

Málsnúmer	Aðildarríki	Hérað	Fyrirsögn aðstoðarkerfis eða heiti fyrirtækis sem þiggur sérákvæðna viðbótaraðstoð	Upplýsingarnar birtust í
SA.37690 (2013/N)	Slóvenía	–	Rescue aid in favour of Abanka d.d. – Slovenia	Stjtið. ESB C 37, 7.2.2014, bls. 11 Stjtið. ESB C 50, 21.2.2014, bls. 28
SA.37692 (2013/N)	Lettland	–	Setting up of buffer zones	Stjtið. ESB C 50, 21.2.2014, bls. 29
SA.37698 (2013/N)	Portúgal	–	Ninth Extension of the Portuguese Guarantee Scheme	Stjtið. ESB C 50, 21.2.2014, bls. 29
SA.37716 (2013/N)	Rúmenía	– Stafl a) í 3. mgr. 107. gr.	Dezvoltarea regională prin investiții directe	Stjtið. ESB C 37, 7.2.2014, bls. 11 Stjtið. ESB C 50, 21.2.2014, bls. 30
SA.37721 (2013/N)	Rúmenía	– Stafl a) í 3. mgr. 107. gr.	Procesarea produselor agricole și forestiere în vederea obținerii de produse neagricole	Stjtið. ESB C 37, 7.2.2014, bls. 12 Stjtið. ESB C 50, 21.2.2014, bls. 31
SA.37739 (2013/N)	Þýskaland	Thüringen	Thüringen — Förderung von Bodenschutzkalkungsmaßnahmen in Thüringen	Stjtið. ESB C 50, 21.2.2014, bls. 31
SA.37802 (2013/N)	Þýskaland	–	Niedersachsen: Beihilfe für die Entfernung und Beseitigung von Falltieren	Stjtið. ESB C 37, 7.2.2014, bls. 12 Stjtið. ESB C 50, 21.2.2014, bls. 32
SA.37803 (2013/N)	Þýskaland	–	Baden-Württemberg: Zuschuss für die Tierkörperbeseitigung von gefallen Tieren	Stjtið. ESB C 37, 7.2.2014, bls. 13 Stjtið. ESB C 50, 21.2.2014, bls. 33
SA.37812 (2013/N)	Pólland	Poland Stafl a) í 3. mgr. 107. gr., Stafl c) í 3. mgr. 107. gr.	Przedłużenie obowiązywania zatwierdzonego programu pomocy państwa – N 405/2008 (Program pomocy regionalnej na inwestycje w zakresie: energetyki, infrastruktury telekomunikacyjnej, infrastruktury sfery badawczo-rozwojowej i lecznictwa uzdrowiskowego) do dnia 30 czerwca 2014 r. włącznie	Stjtið. ESB C 37, 7.2.2014, bls. 14 Stjtið. ESB C 50, 21.2.2014, bls. 33
SA.37822 (2013/N)	Þýskaland	Rheinland-Pfalz Blönduð aðstoð	Rheinland-Pfalz; 'Beihilfe zu den Kosten der Entfernung und Beseitigung gefallener Tiere, für die Beiträge zur Tierseuchenkasse gezahlt werden	Stjtið. ESB C 50, 21.2.2014, bls. 34
SA.37833 (2013/N)	Bretland	–	Historic Environment Regeneration Scheme	Stjtið. ESB C 50, 21.2.2014, bls. 35
SA.37838 (2013/N)	Holland	– Stafl c) í 3. mgr. 107. gr.	Verlenging van de Nederlandse regionalesteunkaart 2007–2013 tot en met 30 juni 2014	Stjtið. ESB C 37, 7.2.2014, bls. 15 Stjtið. ESB C 50, 21.2.2014, bls. 35
SA.37860 (2013/N)	Grikkland	–	Prolongation of Broadband Network Development in White Rural Areas of Greece	Stjtið. ESB C 50, 21.2.2014, bls. 35
SA.34453 (13/N)	Holland	Zuidwest-Drenthe	Subsidie en een achtergestelde lening ten behoeve van de investering in de duurzame verwarming van een woonwijk in Meppel (NL)	Stjtið. ESB C 69, 7.3.2014, bls. 1
SA.34719 (13/N)	Holland	Groot-Amsterdam	Elektrisch vervoer Amsterdam	Stjtið. ESB C 69, 7.3.2014, bls. 2
SA.34738 (13/N)	Eistland	–	Keskkonnaprogrammist saastunud alade puhastamiseks antava abi tingimused	Stjtið. ESB C 69, 7.3.2014, bls. 3

Málsnúmer	Aðildarríki	Hérað	Fyrirsögn aðstoðarkerfis eða heiti fyrirtækis sem þiggur sérákvæðna viðbótaraðstoð	Upplýsingarnar birtust í
SA.35073 (13/N)	Belgía	–	Aanvraag tot verlenging van de steunmaatregel nr. N 334/2005 betreffende de verlaging van het accijnstarief voor biobrandstoffen / Demande de prolongation du régime d'aides N° 334/2005 relatif à la réduction d'accises pour les biocarburants	Stjtið. ESB C 69, 7.3.2014, bls. 3
SA.35753 (13/N)	Bretland	Surrey	Surrey: Satellite Technology Limited	Stjtið. ESB C 69, 7.3.2014, bls. 4
SA.35764 (13/N)	Finnland	Pohjois-Pohjanmaa	Northern Start-up Fund	Stjtið. ESB C 69, 7.3.2014, bls. 5
SA.35766 (13/N)	Bretland	–	The Renewable Heat Incentive	Stjtið. ESB C 69, 7.3.2014, bls. 6
SA.36428 (13/N)	Bretland	–	Enterprise Capital Funds	Stjtið. ESB C 69, 7.3.2014, bls. 6
SA.36560 (13/N)	Finnland	Pirkanmaa	Tampere-Pirkkalan lentoaseman terminaalin 2 lentoasemainfrastruktuurin rahoittaminen Finansiering av flygplatsinfrastruktur vid Tammerfors-Birkala flygplats T2	Stjtið. ESB C 69, 7.3.2014, bls. 7
SA.36561 (13/N)	Finnland	Pohjanmaa	Vaasan lentoaseman lentoasemainfrastruktuurin rahoittaminen Finansiering av flygplatsinfrastruktur vid Vasa flygplats	Stjtið. ESB C 69, 7.3.2014, bls. 8
SA.36593 (13/N)	Ítalía	Friuli-Venezia Giulia	Regolamento recante criteri e modalità per la concessione di indennizzi a favore delle imprese ittiche che hanno subito danni dalle avversità atmosferiche e meteomarine di carattere eccezionale verificatesi dal 30.1.2012 al 20.2.2012 in attuazione dell'art. 1, comma 3 bis, comma 3 ter e comma 9, della l.r. 22/2002 (Istituzione del fondo regionale per la gestione delle emergenze in agricoltura)	Stjtið. ESB C 69, 7.3.2014, bls. 8
SA.36621 (13/N)	Ítalía	Sicilia Stafl a) í 3. mgr. 107. gr.	Port of Capo D'Orlando	Stjtið. ESB C 69, 7.3.2014, bls. 9
SA.36855 (13/N)	Ítalía	Sassari	Declaratoria della eccezionalità della moria causata da una virosi da OsHV – 1 µvar che ha interessato l'allevamento di ostriche della specie Crassostrea gigas dello Stagno di San Teodoro a partire dal mese di maggio 2012	Stjtið. ESB C 69, 7.3.2014, bls. 10
SA.36875 (13/N)	Svíþjóð	–	Automatiskt förhandsstöd för filmproduktion	Stjtið. ESB C 69, 7.3.2014, bls. 11
SA.36975 (13/N)	Þýskaland	–	Förderrichtlinie Nationaler Radverkehrsplan – NRVP	Stjtið. ESB C 69, 7.3.2014, bls. 12
SA.37029 (13/N)	Frakkland	–	Aide à la liquidation ordonnée du Crédit Immobilier de France	Stjtið. ESB C 69, 7.3.2014, bls. 13
SA.37109 (13/N)	Belgía	– Stafl a) í 3. mgr. 107. gr.	Realisatie van multifunctionele voetbalstadions met een maatschappelijke return	Stjtið. ESB C 69, 7.3.2014, bls. 13
SA.37125 (13/N)	Frakkland	Pays de la Loire	Opération de financement de la construction de l'aéroport du Grand Ouest (Notre-Dame des Landes)	Stjtið. ESB C 69, 7.3.2014, bls. 14
SA.37367 (13/N)	Spánn	–	Seguridad de los atuneros vascos en el Océano Índico	Stjtið. ESB C 69, 7.3.2014, bls. 15
SA.37435 (13/N)	Spánn	Galicía	Convenio entre la Xunta de Galicia y la Compañía Europea De Túnidos, S.L., para la seguridad del atunero-congelador «Albacora Cuatro», con puerto base en la Comunidad Autónoma de Galicia	Stjtið. ESB C 69, 7.3.2014, bls. 15

Málsnúmer	Aðildarríki	Hérað	Fyrirsögn aðstoðarkerfis eða heiti fyrirtækis sem þiggur sérákvæðna viðbótaraðstoð	Upplýsingarnar birtust í
SA.37521 (13/N)	Finnland	Suomi/Finland Blönduð aðstoð	Suomen aluetukikartan 2007–2013 voimassaolon jatkaminen 30. kesäkuuta 2014 saakka Förlängning till och med den 30 juni 2014 av Finlands regionalstödscharta för 2007–2013	Stjtið. ESB C 69, 7.3.2014, bls. 16
SA.37639 (13/N)	Þýskaland	–	FuEuI-Beihilferegelung für Forschungseinrichtungen und KMU – Deutschland (Hamburg)	Stjtið. ESB C 69, 7.3.2014, bls. 17
SA.37642 (13/N)	Slóvenía	–	Orderly winding down of Probanka d.d.	Stjtið. ESB C 69, 7.3.2014, bls. 18
SA.37643 (13/N)	Slóvenía	–	Orderly winding down of Factor banka d.d.	Stjtið. ESB C 69, 7.3.2014, bls. 18
SA.37651 (13/N)	Þýskaland	–	Richtlinie zur Förderung von Personal in Forschung und Entwicklung	Stjtið. ESB C 69, 7.3.2014, bls. 19
SA.37679 (13/N)	Austurríki	–	Österreichische Filmförderungsregelung (Filmstandort Österreich) – Verlängerung der Laufzeit	Stjtið. ESB C 69, 7.3.2014, bls. 20
SA.37682 (13/N)	Þýskaland	Brandenburg Stafl c) í 3. mgr. 107. gr.	Umsetzung des Entwicklungskonzepts Brandenburg Glasfaser 2020 III	Stjtið. ESB C 69, 7.3.2014, bls. 21
SA.37702 (13/N)	Þýskaland	–	German Innovation aid scheme for Shipbuilding	Stjtið. ESB C 69, 7.3.2014, bls. 21
SA.37722 (13/N)	Finnland	–	Aid scheme to cinema in Finland	Stjtið. ESB C 69, 7.3.2014, bls. 22
SA.37731 (13/N)	Finnland	–	T&K-projektien tukiohjelman (N 356/2007) jatkaminen/Förlängning av FoU-stödordningen (N 356/2007)	Stjtið. ESB C 69, 7.3.2014, bls. 22
SA.37732 (13/N)	Finnland	–	Nuorten innovatiivisten yritysten tukiohjelman (N 309/2007) jatkaminen/Förlängning av stödordningen för nystartade innovativa företag (N 309/2007)	Stjtið. ESB C 69, 7.3.2014, bls. 23
SA.37733 (13/N)	Finnland	–	Pk-yritysten innovaatiotoiminnan neuvontapalveluiden ja innovaatiotoimintaa tukevien palveluiden tukiohjelman (N 308/2007) jatkaminen/Förlängning av stödordningen för innovationsrådgivningstjänster och innovationsstödande tjänster för små och medelstora företag (N 308/2007)	Stjtið. ESB C 69, 7.3.2014, bls. 24
SA.37751 (13/N)	Þýskaland	–	Verlängerung der Richtlinie für das CIRP Zinsausgleichssystem im Schiffbausektor	Stjtið. ESB C 69, 7.3.2014, bls. 24
SA.37752 (13/N)	Þýskaland	–	FET-Richtlinie	Stjtið. ESB C 69, 7.3.2014, bls. 25
SA.37830 (13/N)	Bretland	–	Support for Land Remediation – prolongation	Stjtið. ESB C 69, 7.3.2014, bls. 26
SA.37897 (13/N)	Svíþjóð	–	Stödordning för forskning, utveckling och innovation (Vinnova N 560/2007)	Stjtið. ESB C 69, 7.3.2014, bls. 27
SA.37915 (13/N)	Svíþjóð	–	Förlängning av stödordning för forskning, utveckling och innovation inom energiområdet (STEM, N 561/2007)	Stjtið. ESB C 69, 7.3.2014, bls. 27
SA.37984 (13/N)	Írland	–	Prolongation of the Credit Union Resolution Scheme HI 2014	Stjtið. ESB C 69, 7.3.2014, bls. 28
SA.33344 (2013/ NN)	Holland	–	Projecten groothandelssector	Stjtið. ESB C 83, 21.3.2014, bls. 1
SA.33348 (2013/ NN)	Holland	–	Algemene vispromotie	Stjtið. ESB C 83, 21.3.2014, bls. 2

Málsnúmer	Aðildarríki	Hérað	Fyrirsögn aðstoðarkerfis eða heiti fyrirtækis sem þiggur sérákvæðna viðbótaraðstoð	Upplýsingarnar birtust í
SA.36500 (2013/N)	Spánn	–	Recapitalisation and Restructuring of Banco Gallego S.A.	Stjtið. ESB C 83, 21.3.2014, bls. 2
SA.37150 (2013/N)	Tékkland	–	Zásady, kterými se stanovují podmínky pro poskytování dotací na zmírnění škod způsobených povodněmi na rybách v červnu roku 2013	Stjtið. ESB C 83, 21.3.2014, bls. 3
SA.37339 (2013/N)	Danmörk	–	Ændring af ‘Energiteknologisk Udviklings-og Demonstrationsprogram’	Stjtið. ESB C 83, 21.3.2014, bls. 4
SA.37510 (2013/N)	Þýskaland	–	Sachsen: Massnahmen zur ökologischen Bewirtschaftung von Teichen	Stjtið. ESB C 83, 21.3.2014, bls. 5
SA.37541 (2013/N)	Frakkland	–	Aide à l’investissement dans les exploitations viticoles	Stjtið. ESB C 83, 21.3.2014, bls. 5

**Orðsending framkvæmdastjórnarinnar í tengslum við framkvæmd tilskipunar
Evrópuþingsins og ráðsins 2006/42/EB frá 17. maí 2006 um vélarbúnað og um
breytingu á tilskipun 95/16/EB (endurútfærin)**

2014/EES/28/15

*(Birting á heitum og tilvísunarnúmerum samræmdra staðla samkvæmt
samhæfingarlöggjöf ESB)*

Evrópsk staðlasamtök (¹)	Tilvísunarnúmer og heiti staðals (og tilvísunarskjal)	Fyrsti birtingardagur í Stjtið. ESB	Tilvísunarnúmer staðalsins sem leystur er af hólmi	Síðasti dagur ætlaðs samræmis staðalsins sem leystur er af hólmi Athugasemd 1
---	--	---	---	---

Staðlar af gerð A

Staðlar af gerð A tilgreina grundvallarhugtök, hugtakanotkun og hönnunarreglur sem gilda um alla flokka vélbúnaðar. Beiting slíkra staðla ein og sér, þó svo að hún skapi mikilvægan ramma um rétta beitingu vélbúnaðartilskipunarinnar, nægir ekki til að tryggja að viðeigandi grunnkröfur tilskipunarinnar um heilsuvernd og öryggi séu virtar og veitir því ekki fullt, ætlað samræmi.

CEN	EN ISO 12100:2010 Öryggi véla – Almennar grunnreglur um hönnun, áhættumat og áhættuminnkun (ISO 12100:2010)	8.4.2011	EN ISO 12100-1:2003 EN ISO 12100-2:2003 EN ISO 14121-1:2007 Athugasemd 2.1	Liðinn (30.11.2013)
-----	--	----------	---	------------------------

Staðlar af gerð B

Staðlar af gerð B fjalla um sérstaka þætti öryggis vélbúnaðar eða sérstakar gerðir öryggisráðstafana sem unnt er að nota gagnvart margvíslegum flokkum vélbúnaðar. Við beitingu forskrifta staðla af gerð B er gengið út frá samræmi við grunnkröfur um heilsuvernd og öryggi í vélbúnaðartilskipuninni sem þær taka til þegar staðall af gerð C eða áhættumat framleiðanda sýnir að tæknilausn sem er tilgreind í staðli af gerð B sé fullnægjandi fyrir tiltekinn flokk eða tegund viðkomandi vélbúnaðar. Við beitingu staðla af gerð B sem veita forskrift að öryggisihlutum sem eru settir sjálfstætt á markað er gengið út frá því að viðkomandi öryggisihlutir og grunnkröfur um heilsuvernd og öryggi fullnægi stöðlunum.

CEN	EN 349:1993+A1:2008 Öryggi véla – Lágmarksfjarlægðir til að fyrirbyggja að líkamshlutar krenjast	8.9.2009		
CEN	EN 547-1:1996+A1:2008 Öryggi véla – Mál mannslíkamans – 1. hluti: Meginreglur til að ákvarða hvaða mál skuli vera á manngengum opum á vélum	8.9.2009		
CEN	EN 547-2:1996+A1:2008 Öryggi véla – Mál mannslíkamans – 2. hluti: Meginreglur til að ákvarða hvaða mál skuli vera á aðgangsupum	8.9.2009		
CEN	EN 547-3:1996+A1:2008 Öryggi véla – Mál mannslíkamans – 3. hluti: Mannmælingafræðileg gögn	8.9.2009		
CEN	EN 574:1996+A1:2008 Öryggi véla – Beggja handa stjórnþæki – Starfrænnir þættir – Meginreglur um hönnun	8.9.2009		
CEN	EN 614-1:2006+A1:2009 Öryggi véla – Vinnuvistfræðilegar reglur um hönnun – 1. hluti: Íðorð og almennar vinnureglur	8.9.2009		
CEN	EN 614-2:2000+A1:2008 Öryggi véla – Vinnuvistfræðilegar reglur um hönnun – 2. hluti: Væðing milli hönnunar véla og verkefna	8.9.2009		
CEN	EN 626-1:1994+A1:2008 Öryggi véla – Dregið úr hættu á heilsutjóni vegna hættulegra efna sem vélar gefa frá sér – 1. hluti: Meginreglur og forskriftir fyrir framleiðendur véla	8.9.2009		

Evrópsk staðlasamtök ⁽¹⁾	Tilvísunarnúmer og heiti staðals (og tilvísunarskjal)	Fyrsti birtingardagur í Stjtið. ESB	Tilvísunarnúmer staðalsins sem leystur er af hólmi	Síðasti dagur ætlaðs samræmis staðalsins sem leystur er af hólmi Athugasemd 1
CEN	EN 626-2:1996+A1:2008 Öryggi véla – Dregið úr heilsufarsáhættu vegna hættulegra efna sem vélar og tæki gefa frá sér – 2. hluti: Aðferðafræði við að skilgreina sannprófunaraðferðir	8.9.2009		
CEN	EN 842:1996+A1:2008 Öryggi véla – Sjónræn hættumerki – Almennar kröfur, hönnun og prófun	8.9.2009		
CEN	EN 894-1:1997+A1:2008 Öryggi véla – Vinnuvistfræðilegar kröfur um hönnun skjáa og stýrirofa – 1. hluti: Almennar meginreglur vegna samskipta manna við skjái og stýrirofa	8.9.2009		
CEN	EN 894-2:1997+A1:2008 Öryggi véla – Vinnuvistfræðilegar kröfur um hönnun skjáa og stýrirofa – 2. hluti: Skjáir	8.9.2009		
CEN	EN 894-3:2000+A1:2008 Öryggi véla – Vinnuvistfræðilegar kröfur um hönnun skjáa og stýrirofa – 3. hluti: Stýrirofar	8.9.2009		
CEN	EN 894-4:2010 Öryggi véla – Vinnuvistfræðilegar kröfur um hönnun skjáa og stýrirofa – 4. hluti: Staðsetning og fyrirkomulag skjáa og stýrirofa	20.10.2010		
CEN	EN 953:1997+A1:2009 Öryggi véla – Hlífar – Almennar kröfur um hönnun og smíði fastra og hreyfanlegra hlífa	8.9.2009		
CEN	EN 981:1996+A1:2008 Öryggi véla – Kerfi hljóðrænna og sjónrænna hættumerkja og upplýsingamerkja	8.9.2009		
CEN	EN 1005-1:2001+A1:2008 Öryggi vinnuvéla – Líkamlegt álag á notendur – 1. hluti: Hugtök og skilgreiningar	8.9.2009		
CEN	EN 1005-2:2003+A1:2008 Öryggi véla – Líkamlegt álag á notendur – 2. hluti: Handaflsvinna við vélar og vélarhluta	8.9.2009		
CEN	EN 1005-3:2002+A1:2008 Öryggi véla – Líkamlegt álag á notendur – 3. hluti: Æskileg átaksmörk við notkun véla	8.9.2009		
CEN	EN 1005-4:2005+A1:2008 Öryggi véla – Líkamlegt álag á notendur – 4. hluti: Mat á starfsstillingum og hreyfingum í tengslum við vélar	8.9.2009		
CEN	EN 1032:2003+A1:2008 Vélrænn titringur – Prófunaraðferð til að kanna titring frá hreyfanlegum vélbúnaði	8.9.2009		
CEN	EN 1037:1995+A1:2008 Öryggi véla – Vörn gegn óvæntri gangsetningu.	8.9.2009		
CEN	EN 1088:1995+A2:2008 Öryggi véla – Lokunarbúnaður tengdur við hlífar – Meginreglur um hönnun og val	8.9.2009		
CEN	EN 1093-1:2008 Öryggi véla – Mat á útblæstri véla á hættulegum efnum sem berast með lofti – 1. hluti: Val á prófunaraðferðum	8.9.2009		

Evrópsk staðlasamtök ⁽¹⁾	Tilvísunarnúmer og heiti staðals (og tilvísunarskjal)	Fyrsti birtingardagur í Stjtið. ESB	Tilvísunarnúmer staðalsins sem leystur er af hólmi	Síðasti dagur ætlaðs samræmis staðalsins sem leystur er af hólmi Athugasemd 1
CEN	EN 1093-2:2006+A1:2008 Öryggi véla – Mat á útblæstri véla á hættulegum eignum sem berast með lofti – Hluti 2: Sporloftsaðferð við mælingu á losunarhraða tiltekins mengunarefnis	8.9.2009		
CEN	EN 1093-3:2006+A1:2008 Öryggi véla – Mat á útblæstri véla á hættulegum eignum sem berast með lofti – Hluti 3: Prófunarbekksaðferð við mælingu á losunarhraða tiltekins mengunarefnis	8.9.2009		
CEN	EN 1093-4:1996+A1:2008 Öryggi véla – Mat á losun hættulegra efna sem berast í lofti – 4. hluti: Hremmingargeta útblásturkerfis – Sporaðferð	8.9.2009		
CEN	EN 1093-6:1998+A1:2008 Öryggi véla – Mat á útblæstri véla á hættulegum eignum sem berast með lofti – 6. hluti: Afköst skilunar miðað við massa, úttak utan stokka	8.9.2009		
CEN	EN 1093-7:1998+A1:2008 Öryggi véla – Mat á útblæstri véla á hættulegum eignum sem berast með lofti – 7. hluti: Afköst skilunar miðað við massa, úttak í stokkum	8.9.2009		
CEN	EN 1093-8:1998+A1:2008 Öryggi véla – Mat á útblæstri véla á hættulegum eignum sem berast með lofti – 8. hluti: Styrkbreyta fyrir mengunarefni – Prófunarbekksaðferð	8.9.2009		
CEN	EN 1093-9:1998+A1:2008 Öryggi véla – Mat á útblæstri véla á hættulegum eignum sem berast með lofti – 9. hluti: Styrkbreyta fyrir mengunarefni – Prófunarherbergisaðferð	8.9.2009		
CEN	EN 1093-11:2001+A1:2008 Öryggi véla – Mat á losun hættulegra efna sem berast í lofti – 11. hluti: Afmengunarstuðull	8.9.2009		
CEN	EN 1127-1:2011 Sprengihættustaðir – Forvarnir og vernd gegn sprengingum – 1. hluti: Grunnhugtök og aðferðafræði	18.11.2011	EN 1127-1:2007 Athugasemd 2.1	31.7.2014
CEN	EN 1299:1997+A1:2008 Vélrænn titringur og högg – Einangrun vélartitringis – Upplýsingar um hvernig skuli standa að einangrun við upptök	8.9.2009		
CEN	EN 1837:1999+A1:2009 Öryggi véla – Innbyggð lýsing í vélum	18.12.2009		
CEN	EN ISO 3741:2010 Hljóðtækni – Ákvörðun á hljóðaflsstigi og hljóðorkustigi hljóðgjafa með notkun hljóðþrýstings – Nákvæmar aðferðir fyrir ómprófunarrými (ISO 3741:2010)	8.4.2011	EN ISO 3741:2009 Athugasemd 2.1	Liðinn (30.4.2011)
CEN	EN ISO 3743-1:2010 Hljóðtækni – Ákvörðun á hljóðaflsstigi og hljóðorkustigi hljóðgjafa með notkun hljóðþrýstings – Verkfræðileg mæliaðferð fyrir litla hreyfanlega hljóðgjafa í ómsviði – Hluti 1: Samanburðaraðferð í mælirými með hörðum veggjum (ISO 3743-1:2010)	8.4.2011	EN ISO 3743-1:2009 Athugasemd 2.1	Liðinn (30.4.2011)

Evrópsk staðlasamtök ⁽¹⁾	Tilvísunarnúmer og heiti staðals (og tilvísunarskjal)	Fyrsti birtingardagur í Stjtið. ESB	Tilvísunarnúmer staðalsins sem leystur er af hólmi	Síðasti dagur ætlaðs samræmis staðalsins sem leystur er af hólmi Athugasemd 1
CEN	EN ISO 3743-2:2009 Hljóðtækni – Ákvörðun á hljóðafsstigi hljóðgjafa með notkun hljóðþrýstings – Verkfræðilegar mæliaðferðir fyrir litla hreyfanlega hljóðgjafa í ómsviði – Hluti 2: Aðferðir fyrir sérhönnuð prófunar-rými með ómtíma samkvæmt ákveðinni forskrift (ISO 3743-2:1994)	18.12.2009		
CEN	EN ISO 3744:2010 Hljóðtækni – Ákvörðun á hljóðafsstigi hljóðgjafa með notkun hljóðþrýstings – Mæliaðferð með verkfræðilegri nákvæmni í nánast opnu sviði yfir endurkastfleti (ISO 3744:2010)	8.4.2011	EN ISO 3744:2009 Athugasemd 2.1	Liðinn (30.4.2011)
CEN	EN ISO 3745:2012 Hljóðtækni – Ákvörðun á hljóðafsstigi hljóðgjafa með notkun hljóðþrýstings – Nákvæmar aðferðir fyrir ómlaus og hálf-ómlaus rými (ISO 3745:2012)	5.6.2012	EN ISO 3745:2009 Athugasemd 2.1	Liðinn (30.9.2012)
CEN	EN ISO 3746:2010 Hljóðtækni – Ákvörðun á hljóðafsstigi hljóðgjafa með notkun hljóðþrýstings – Yfirlitsmæliaðferð með umlykjandi mælingu yfir endurkastfleti (ISO 3746:2010)	8.4.2011	EN ISO 3746:2009 Athugasemd 2.1	Liðinn (30.4.2011)
CEN	EN ISO 3747:2010 Hljóðtækni – Ákvörðun á hljóðafsstigi hljóðgjafa með notkun hljóðþrýstings – Samanburðaraðferð við mælingar á staðnum (ISO 3747:2010)	8.4.2011	EN ISO 3747:2009 Athugasemd 2.1	Liðinn (30.4.2011)
CEN	EN ISO 4413:2010 Loftaflækni – Almennar reglur og öryggiskröfur varðandi kerfi og kerfishluta (ISO 4413:2010)	8.4.2011	EN 982:1996+A1:2008 Athugasemd 2.1	Liðinn (30.11.2011)
CEN	EN ISO 4414:2010 Loftaflækni – Almennar reglur og öryggiskröfur varðandi kerfi og kerfishluta (ISO 4414:2010)	8.4.2011	EN 983:1996+A1:2008 Athugasemd 2.1	Liðinn (30.11.2011)
CEN	EN ISO 4871:2009 Hljóðtækni – Framsetning og sannpröfun á upplýsingum um útsendan hávaða frá vélum og búnaði (ISO 4871:1996)	18.12.2009		
CEN	EN ISO 5136:2009 Hljóðtækni – Ákvörðun á hljóðafli sem berst inn í loftstokk frá blásara eða öðrum búnaði sem kemur lofti á hreyfingu – Aðferð til mælinga inni í loftstokkum (ISO 5136:2003)	18.12.2009		
CEN	EN ISO 7235:2009 Hljóðtækni – Mæliaðferðir fyrir loftstokkahljóðdeyfa – Innsetningardeyfing, streymishljóð og heildarþrýstifall (ISO 7235:2003)	18.12.2009		
CEN	EN ISO 7731:2008 Vinnuvistfræði – Hættumerki fyrir almenninga- og vinnusvæði – Hljóðræn hættumerki (ISO 7731:2003)	8.9.2009		

Evrópsk staðlasamtök ⁽¹⁾	Tilvísunarnúmer og heiti staðals (og tilvísunarskjal)	Fyrsti birtingardagur í Stjtið. ESB	Tilvísunarnúmer staðalsins sem leystur er af hólmi	Síðasti dagur ætlaðs samræmis staðalsins sem leystur er af hólmi Athugasemd 1
CEN	EN ISO 9614-1:2009 Hljóðtækni – Ákvörðun á hljóðafsstigi hljóðgjafa með notkun hljóðþéttni – Hluti 1: Mælingar í stökum punktum (ISO 9614-1:1993)	18.12.2009		
CEN	EN ISO 9614-3:2009 Hljóðtækni – Ákvörðun á hljóðafsstigi hljóðgjafa með notkun hljóðþéttni – Hluti 3: Nákvæm mæliaðferð með skönnun (ISO 9614-3:2002)	18.12.2009		
CEN	EN ISO 11145:2008 Sjón- og ljóstækni – Leysi- og leysitengdur búnaður – Orðaforði og tákni (ISO 11145:2006)	8.9.2009		
CEN	EN ISO 11161:2007 Öryggi véla – Samþætt framleiðslukerfi – Grunnkröfur (ISO 11161:2007)	26.5.2010		
	EN ISO 11161:2007/A1:2010	26.5.2010	Athugasemd 3	Liðinn (30.9.2010)
CEN	EN ISO 11200:2009 Hljóðtækni – Hávaði sem vélar og búnaður gefa frá sér – Leiðbeiningar um notkun grunnstaðla til að ákvarða útsent hljóðþrýstingsstig í verkstöð og á öðrum tilgreindum stöðum	18.12.2009		
CEN	EN ISO 11201:2010 Hljóðtækni – Hávaði sem vélar og búnaður gefa frá sér – Ákvörðun á útsendu hljóðþrýstingsstigi í verkstöð og á öðrum tilgreindum stöðum í nánast opnu sviði yfir endurkastfleti með óverulegum leiðréttingum fyrir umhverfisáhrifum (ISO 11201:2010)	20.10.2010	EN ISO 11201:2009 Athugasemd 2.1	Liðinn (30.11.2010)
CEN	EN ISO 11202:2010 Hljóðtækni – Hávaði sem vélar og búnaður gefa frá sér – Mæling á útsendu hljóðþrýstingsstigi í verkstöð og á öðrum tilgreindum stöðum – Mæling á staðnum með yfirlitsnákvæmni (ISO 11202:2010)	20.10.2010	EN ISO 11202:2009 Athugasemd 2.1	Liðinn (30.11.2010)
CEN	EN ISO 11203:2009 Hljóðtækni – Hávaði sem vélar og búnaður gefa frá sér – Ákvörðun á útsendu hljóðþrýstingsstigi í verkstöð og á öðrum tilgreindum stöðum (ISO 11203:1995)	18.12.2009		
CEN	EN ISO 11204:2010 Hljóðtækni – Hávaði sem vélar og búnaður gefa frá sér – Ákvörðun á útsendu hljóðþrýstingsstigi í verkstöð og á öðrum tilgreindum stöðum – Niðurstöður eru leiðréttaðar með tilliti til umhverfisáhrifa (ISO 11204:2010)	20.10.2010	EN ISO 11204:2009 Athugasemd 2.1	Liðinn (30.11.2010)
CEN	EN ISO 11205:2009 Hljóðtækni – Hávaði sem vélar og búnaður gefa frá sér – Mæliaðferð með verkfræðilegri nákvæmni til ákvörðunar á hljóðþrýstingsstigi á staðnum við verkstöð og á öðrum tilgreindum stöðum með notkun hljóðþéttni (ISO 11205:2003)	18.12.2009		

Evrópsk staðlasamtök ⁽¹⁾	Tilvísunarnúmer og heiti staðals (og tilvísunarskjal)	Fyrsti birtingardagur í Stjtið. ESB	Tilvísunarnúmer staðalsins sem leystur er af hólmi	Síðasti dagur ætlaðs samræmis staðalsins sem leystur er af hólmi Athugasemd 1
CEN	EN ISO 11546-1:2009 Hljóðtækni – Ákvörðun á hljóðeinangrun byrgis (innsetningardeyfingu) – Hluti 1: Mælingar á litlu byrgi við rannsóknarstofuaðstæður (ISO 11546-1:1995)	18.12.2009		
CEN	EN ISO 11546-2:2009 Hljóðtækni – Ákvörðun á hljóðeinangrun byrgis (innsetningardeyfingu) – Hluti 2: Mælingar á staðnum til þess að ákvarða hljóðeinangrun byrgis (til samþykkis eða sannprófunar) (ISO 11546-2:1995)	18.12.2009		
CEN	EN ISO 11554:2008 Ljóstækni og ljóstækniþúnaður – Leysibúnaður og skyldur búnaður – Prófunaraðferðir fyrir afl, orku og tímaeiginleika leysigeisla (ISO 11554:2006)	8.9.2009		
CEN	EN ISO 11688-1:2009 Hljóðtækni – Leiðbeiningar um hönnun véla og búnaðar svo að sem minnstur hávaði komi frá þeim – Hluti 1: Skipulagning (ISO/TR 11688-1:1995)	18.12.2009		
CEN	EN ISO 11691:2009 Hljóðtækni – Mæling gerð án loftstraums á innsetningardeyfingu hljóðdeyfa í loftstokkum – Mæling á tilraunastofu með yfirlitsnámkvæmni (ISO 11691:1995)	18.12.2009		
CEN	EN ISO 11957:2009 Hljóðtækni – Ákvörðun á hljóðeinangrun klefa – Mælingar á rannsóknarstofu og á staðnum (ISO 11957:1996)	18.12.2009		
CEN	EN 12198-1:2000+A1:2008 Öryggi véla – Mat á og minnkun áhættu sem stafar af geislun sem vélar gefa frá sér – 1. hluti: Meginreglur	8.9.2009		
CEN	EN 12198-2:2002+A1:2008 Öryggi véla – Mat á og minnkun áhættu sem stafar af geislun sem vélar gefa frá sér – 2. hluti: Mæliaðferðir fyrir útgeislun	8.9.2009		
CEN	EN 12198-3:2002+A1:2008 Öryggi véla – Mat á og minnkun áhættu sem stafar af geislun sem vélar gefa frá sér – 3. hluti: Minnkun geislunar með deyfingu eða skermun	8.9.2009		
CEN	EN 12254:2010 Skemar fyrir staði þar sem unnið er með leysigeisla – Öryggiskröfur og prófanir	26.5.2010	EN 12254:1998+A2:2008	Liðinn (30.9.2010)
	EN 12254:2010/AC:2011	29.2.2012	Athugasemd 2.1	
CEN	EN 12786:2013 Öryggi véla – Reglur um samningu titringsákvæða í öryggisstöðlum	28.11.2013		
CEN	EN 13478:2001+A1:2008 Öryggi véla – Brunavarnir	8.9.2009		
CEN	EN 13490:2001+A1:2008 Vélrænn titringur – Vinnuvélar í iðnaði – Mat rannsóknarstofu og forskrift varðandi titring í sæti stjórnaða	8.9.2009		

Evrópsk staðlasamtök ⁽¹⁾	Tilvísunarnúmer og heiti staðals (og tilvísunarskjal)	Fyrsti birtingardagur í Stjtið. ESB	Tilvísunarnúmer staðalsins sem leystur er af hólmi	Síðasti dagur ætlaðs samræmis staðalsins sem leystur er af hólmi Athugasemd 1
CEN	EN ISO 13732-1:2008 Vinnuvistfræði hitaumhverfis – Aðferðir til þess að meta mannleg viðbrögð við snertingu yfirborðs – Hluti 1: Heit yfirborð (ISO 13732-1:2006)	8.9.2009		
CEN	EN ISO 13732-3:2008 Vinnuvistfræði hitaumhverfis – Aðferðir til þess að meta mannleg viðbrögð við snertingu yfirborðs – Hluti 3: Kaldir fletir (ISO 13732-3:2005)	8.9.2009		
CEN	EN ISO 13753:2008 Vélrænn titringur og högg – Titringur handar og handleggs – Aðferð til að mæla titringsyfírfærslu fjaðrandi efna þegar þau eru hlaðin með handar-handleggs-kerfinu (ISO 13753:1998)	8.9.2009		
CEN	EN ISO 13849-1:2008 Öryggi véla – Öryggishlutar stýrikerfa – Hluti 1: Almennar meginreglur um hönnun (ISO 13849-1:2006)	8.9.2009	EN ISO 13849-1:2006 EN 954-1:1996 Athugasemd 2.1	Liðinn (31.12.2011)
	EN ISO 13849-1:2008/AC:2009			
CEN	EN ISO 13849-2:2008 Öryggi véla – Öryggishlutar stýrikerfa – 2. hluti: Fullgilding (ISO 13849-2:2003)	8.9.2009		
CEN	EN ISO 13850:2008 Öryggi véla – Neyðarstöðvunarbúnaður – Meginreglur um hönnun (ISO 13850:2006)	8.9.2009		
CEN	EN ISO 13855:2010 Öryggi véla – Staðsetning hlífðarbúnaðar með tilliti til nálgunarhraða líkamshluta (ISO 13855:2010)	20.10.2010	EN 999:1998+A1:2008 Athugasemd 2.1	Liðinn (30.11.2010)
CEN	EN ISO 13856-1:2013 Öryggi véla – Þrýstingsnæmur varnarbúnaður – Hluti 1: Meginreglur varðandi hönnun og prófun á þrýstingsnæmum mottum og þrýstingsnæmum gólfum (ISO 13856-1:2013)	28.11.2013	EN 1760-1:1997+A1:2009 Athugasemd 2.1	
CEN	EN ISO 13856-2:2013 Öryggi véla – Þrýstingsnæmur hlífðarbúnaður – Hluti 2: Almennar meginreglur um hönnun og prófun þrýstingsnæmra brúna og stanga (ISO 13856-2:2013)	28.11.2013	EN 1760-2:2001+A1:2009 Athugasemd 2.1	Liðinn (28.11.2013)
CEN	EN ISO 13856-3:2013 Öryggi véla – Þrýstingsnæmur varnarbúnaður – Hluti 3: Meginreglur varðandi hönnun og prófun á þrýstingsnæmum stuðurum, plötum, vírum og sams konar búnaði (ISO 13856-3:2013)	28.11.2013	EN 1760-3:2004+A1:2009 Athugasemd 2.1	Liðinn (31.1.2014)
CEN	EN ISO 13857:2008 Öryggi véla – Öryggisfjarlægðir til að koma í veg fyrir að fótleggir og handleggir nái inn á hættusvæði (ISO 13857:2008)	8.9.2009		
CEN	EN ISO 14119:2013 Öryggi véla – Lokunarbúnaður tengdur við hlífur – Meginreglur um hönnun og val (ISO 14119:2013)	11.4.2014	EN 1088:1995+A2:2008 Athugasemd 2.1	30.4.2015

Evrópsk staðlasamtök ⁽¹⁾	Tilvísunarnúmer og heiti staðals (og tilvísunarskjal)	Fyrsti birtingardagur í Stjtið. ESB	Tilvísunarnúmer staðalsins sem leystur er af hólmi	Síðasti dagur ætlaðs samræmis staðalsins sem leystur er af hólmi Athugasemd 1
CEN	EN ISO 14122-1:2001 Öryggi véla – Varanlegar aðgönguleiðir að vélum – 1. hluti: Val á fastri aðgönguleið milli tveggja hæða (ISO 14122-1:2001)	20.10.2010		
	EN ISO 14122-1:2001/A1:2010	20.10.2010	Athugasemd 3	Liðinn (31.10.2010)
CEN	EN ISO 14122-2:2001 Öryggi véla – Varanlegar aðgönguleiðir að vélum – 2. hluti: Vinnupallar og göngubrýr (ISO 14122-2:2001)	20.10.2010		
	EN ISO 14122-2:2001/A1:2010	20.10.2010	Athugasemd 3	Liðinn (31.10.2010)
CEN	EN ISO 14122-3:2001 Öryggi véla – Varanlegar aðgönguleiðir að vélum – 3. hluti: Stigar, klifurstigar og handrið (ISO 14122-3:2001)	20.10.2010		
	EN ISO 14122-3:2001/A1:2010	20.10.2010	Athugasemd 3	Liðinn (31.10.2010)
CEN	EN ISO 14122-4:2004 Öryggi véla – Varanlegar aðgönguleiðir að vélum – 4. hluti: Fastir klifurstigar (ISO 14122-4:2004)	8.4.2011		
	EN ISO 14122-4:2004/A1:2010	8.4.2011	Athugasemd 3	Liðinn (8.4.2011)
CEN	EN ISO 14159:2008 Öryggi véla – Hreinlætiskröfur varðandi hönnun véla (ISO 14159:2002)	8.9.2009		
CEN	EN ISO 14738:2008 Öryggi véla – Mannmælingafræðilegar kröfur varðandi hönnun vinnustöðva við vélar	8.9.2009		
CEN	EN ISO 15536-1:2008 Vinnuvistfræði – Tölvugínur og líkamsmát – 1. hluti: Almennar kröfur (ISO 15536-1:2005)	8.9.2009		
CEN	EN 15967:2011 Ákvörðun hámarkssprengiþrýstings og hámarkshraða þrýstingsaukningar lofttegunda og gufa	18.11.2011		
CEN	EN ISO 16231-1:2013 Sjálfráttun landbúnaðarvélar – Mat á stöðugleika – Hluti 1: Meginreglur (ISO 16231-1:2013)	28.11.2013		
CEN	EN ISO 20643:2008 Vélrænn titringur – Búnaður sem haldið er á og handstýrður búnaður – Grundvallarreglur um mat á titringi (ISO 20643:2005)	8.9.2009		
	EN ISO 20643:2008/A1:2012	15.11.2012	Athugasemd 3	Liðinn (31.1.2013)

Evrópsk staðlasamtök ⁽¹⁾	Tilvísunarnúmer og heiti staðals (og tilvísunarskjal)	Fyrsti birtingardagur í Stjtið. ESB	Tilvísunarnúmer staðalsins sem leystur er af hólmi	Síðasti dagur ætlaðs samræmis staðalsins sem leystur er af hólmi Athugasemd 1
CEN	EN 30326-1:1994 Vélrænn titringur – Rannsóknarstofuaðferð til að meta titring í sæti ökutækis – 1. hluti: Grunnkröfur (ISO 10326-1:1992)	8.9.2009		
	EN 30326-1:1994/A1:2007	8.9.2009	Athugasemd 3	Liðinn (28.12.2009)
	EN 30326-1:1994/A2:2011	29.2.2012	Athugasemd 3	Liðinn (30.6.2012)

Staðlar af gerð C

Í stöðlum af gerð C eru forskriftir fyrir tiltekinn flokk vélbúnaðar. Fyrirhuguð notkun mismunandi gerða vélbúnaðar sem falla undir þann flokk sem staðall af gerð C tekur til er sambærileg og hættan sem af þeim stafar er svipuð. Staðlar af gerð C geta vísað til staðla af gerðum A eða B og tilgreint hvaða forskriftir staðla af gerðum A eða B gilda um viðkomandi flokk vélbúnaðar. Þegar staðall af gerð C vísar frá forskriftum staðals af gerð A eða B, að því er varðar tiltekinn þátt öryggis vélbúnaðar, ganga forskriftir staðals af gerð C framar en forskriftir staðals af gerð A eða B. Við beitingu forskrifa staðals af gerð C á grundvelli áhættumats framleiðanda er gengið út frá samræmi við grunnkröfur um heilsuvernd og öryggi í vélbúnaðartilskipuninni sem staðallinn tekur til. Tilteknum stöðlum af gerð C er skipt upp í nokkra hluta, þar sem 1. hluti staðalsins veitir almennar forskriftir sem gilda um flokka vélbúnaðar og aðrir hlutar staðalsins veita forskriftir fyrir tiltekna flokka vélbúnaðar sem tilheyra hópnum og koma til viðbótar við eða breyta almennum forskriftum í 1. hluta. Að því er varðar staðla af gerð C sem skiptast þannig, er gengið út frá því að grunnkröfum um heilsuvernd og öryggi sé fullnægt með beitingu hins almenna 1. hluta staðalsins ásamt viðkomandi sérstökum hluta staðalsins.

CEN	EN 81-3:2000+A1:2008 Öryggisreglur um smíði og uppsetningu á lyftum og vörulyftum – 3. hluti: Raf- og vökvaknúnar vörulyftur	8.9.2009		
	EN 81-3:2000+A1:2008/AC:2009	18.12.2009		
CEN	EN 81-31:2010 Öryggisreglur um smíði og ísetningu á lyftum – Lyftur sem eru einungis til vöruflutninga – Hluti 31: Aðgengilegar lyftur til vöruflutninga	20.10.2010		
CEN	EN 81-40:2008 Öryggisreglur um smíði og ísetningu á lyftum – Sérstakar lyftur til fólks- og vöruflutninga – Hluti 40: Stigalyftur og lyftipallar á skábrautum fyrir hreyfihamlað fólk	8.9.2009		
CEN	EN 81-41:2010 Öryggisreglur um smíði og ísetningu á lyftum – Sérstakar lyftur til fólks- og vöruflutninga – Hluti 41: Lyftipallar á lóðréttum brautum til nota fyrir hreyfihamlað fólk	8.4.2011		
CEN	EN 81-43:2009 Öryggisreglur um smíði og ísetningu á lyftum – Sérstakar lyftur til fólks- og vöruflutninga – Hluti 43: Lyftur fyrir krana	8.9.2009		
CEN	EN 115-1:2008+A1:2010 Öryggi rúllustiga og göngufærribanda – Hluti 1: Smíði og uppsetning	26.5.2010	EN 115-1:2008 Athugasemd 2.1	Liðinn (30.9.2010)
CEN	EN 201:2009 Vélar til vinnslu á gúmmí og plasti – Sprautusteypivélar – Öryggiskröfur	18.12.2009		
CEN	EN 267:2009+A1:2011 Sjálfvirkir súgbrennarar fyrir fljótandi eldsneyti	18.11.2011	EN 267:2009 Athugasemd 2.1	Liðinn (29.2.2012)
CEN	EN 280:2013 Færanlegir vinnupallar sem lyftast – Hönnunarútreikningar – Stöðugleikaviðmiðanir – Smíði – Öryggi – Athuganir og prófanir	28.11.2013	EN 280:2001+A2:2009 Athugasemd 2.1	31.1.2015

Evrópsk staðlasamtök (¹)	Tilvísunarnúmer og heiti staðals (og tilvísunarskjal)	Fyrsti birtingardagur í Stjtið. ESB	Tilvísunarnúmer staðalsins sem leystur er af hólmi	Síðasti dagur ætlaðs samræmis staðalsins sem leystur er af hólmi Athugasemd 1
CEN	EN 289:2004+A1:2008 Gúmmí- og plastvélbúnaður – Pressur – Öryggiskröfur	8.9.2009		
CEN	EN 303-5:2012 Hitunarkatlar – Hluti 5: Hitunarkatlar fyrir fast eldsneyti, sem kyntir eru handvirkt eða sjálfvirkt, með nafnhitaafköst allt að 500 kW – Íðorð, kröfur, prófanir, merkingar og skjöl	24.8.2012		
CEN	EN 378-2:2008+A2:2012 Kælikerfi og varmadælur – Kröfur er varða öryggi og umhverfi – Hluti 2: Hönnun, smíði, prófanir, merkingar og skjöl	24.8.2012	EN 378-2:2008+A1:2009 Athugasemd 2.1	Liðinn (30.11.2012)
CEN	EN 415-1:2000+A1:2009 Öryggi pökkunarvéla – 1. hluti: Íðorð og flokkun pökkunarvéla og tengds búnaðar	8.9.2009		
CEN	EN 415-3:1999+A1:2009 Öryggi pökkunarvéla – 3. hluti: Mótunar-, fylli- og lokunarvélar	18.12.2009		
CEN	EN 415-5:2006+A1:2009 Öryggi pökkunarvéla – 5. hluti: Innþökkunarvélar	18.12.2009		
CEN	EN 415-6:2013 Öryggi pökkunarvéla – 6. hluti: Brettaþökkunarvélar	28.11.2013	EN 415-6:2006+A1:2009 Athugasemd 2.1	Liðinn (30.11.2013)
CEN	EN 415-7:2006+A1:2008 Öryggi pökkunarvéla – 7. hluti: Þökkunarvélasamstæður	8.9.2009		
CEN	EN 415-8:2008 Öryggi pökkunarvéla – 8. hluti : Bindivélar	8.9.2009		
CEN	EN 415-9:2009 Öryggi pökkunarvéla – 9. hluti: Aðferðir við hávaðamælingar á pökkunarvélum, pökkunarlínunum og tilheyrandi búnaði, nákvæmnisstig 2 og 3	18.12.2009		
CEN	EN 422:2009 Plast- og gúmmívinnsluvélur – Blástursmótunarvélar – Öryggiskröfur	8.9.2009		
CEN	EN 453:2000+A1:2009 Vélar til matvælavinnslu – Deigvinnsluvélur (eltikör) – Öryggis- og hreinlætiskröfur	26.5.2010		
CEN	EN 454:2000+A1:2009 Vélar til matvælavinnslu – Hrærivélar – Öryggis- og hreinlætiskröfur	26.5.2010		
CEN	EN 474-1:2006+A4:2013 Jarðvinnuvélar – Öryggi – Hluti 1: Almennar kröfur	28.11.2013	EN 474-1:2006+A3:2013 Athugasemd 2.1	Liðinn (28.11.2013)
CEN	EN 474-2:2006+A1:2008 Jarðvinnuvélar – Öryggi – 2. hluti: Kröfur vegna jarðýta	8.9.2009		
CEN	EN 474-3:2006+A1:2009 Jarðvinnuvélar – Öryggi – 3. hluti: Kröfur vegna ámokstursvéla	8.9.2009		
CEN	EN 474-4:2006+A2:2012 Jarðvinnuvélar – Öryggi – 4. hluti: Kröfur vegna vélskófla	23.3.2012		
CEN	EN 474-5:2006+A3:2013 Jarðvinnuvélar – Öryggi – 5. hluti: Kröfur vegna vökvagrafa	28.11.2013	EN 474-5:2006+A2:2012 Athugasemd 2.1	Liðinn (31.1.2014)

Evrópsk staðlasamtök ⁽¹⁾	Tilvísunarnúmer og heiti staðals (og tilvísunarskjal)	Fyrsti birtingardagur í Stjtið. ESB	Tilvísunarnúmer staðalsins sem leystur er af hólmi	Síðasti dagur ætlaðs samræmis staðalsins sem leystur er af hólmi Athugasemd 1
CEN	EN 474-6:2006+A1:2009 Jarðvinnuvélar – Öryggi – 6. hluti: Kröfur vegna vagna með sturtupalli	8.9.2009		
CEN	EN 474-7:2006+A1:2009 Jarðvinnuvélar – Öryggi – 7. hluti: Kröfur vegna skafna	8.9.2009		
CEN	EN 474-8:2006+A1:2009 Jarðvinnuvélar – Öryggi – 8. hluti: Kröfur vegna veghefla	8.9.2009		
CEN	EN 474-9:2006+A1:2009 Jarðvinnuvélar – Öryggi – 9. hluti: Kröfur vegna leiðslulagningarvéla	8.9.2009		
CEN	EN 474-10:2006+A1:2009 Jarðvinnuvélar – Öryggi – 10. hluti: Kröfur vegna skurðgrafna	8.9.2009		
CEN	EN 474-11:2006+A1:2008 Jarðvinnuvélar – Öryggi – 11. hluti: Kröfur vegna jarðvegsþjappna	8.9.2009		
CEN	EN 474-12:2006+A1:2008 Jarðvinnuvélar – Öryggi – 12. hluti: Kröfur um leiðaraskurðgröfur	8.9.2009		
CEN	EN 500-1:2006+A1:2009 Færanlegar vegavinnuvélar – Öryggi – Hluti 1: Almennar kröfur	26.5.2010		
CEN	EN 500-2:2006+A1:2008 Færanlegar vegavinnuvélar – Öryggi – Hluti 2: Sérstakar kröfur vegna vegafræsara	8.9.2009		
CEN	EN 500-3:2006+A1:2008 Færanlegar vegavinnuvélar – Öryggi – Hluti 3: Sérstakar kröfur vegna véla sem eru notaðar við festun jarðvegs	8.9.2009		
CEN	EN 500-4:2011 Færanlegar vegavinnuvélar – Öryggi – Hluti 4: Sérstakar kröfur vegna þjöppunarvéla	20.7.2011	EN 500-4:2006+A1:2009 Athugasemd 2.1	Liðinn (31.8.2011)
CEN	EN 500-6:2006+A1:2008 Færanlegar vegavinnuvélar – Öryggi – 6. hluti: Sérstakar kröfur vegna malbikunarvéla	8.9.2009		
CEN	EN 528:2008 Búnaður á teinum notaður til að stafla og afferma – Öryggiskröfur	8.9.2009		
CEN	EN 609-1:1999+A2:2009 Vélar fyrir landbúnað og skógrækt – Öryggi véla til að kljúfa trjáboli – 1. hluti: Vélar með fleygum til að kljúfa trjáboli	18.12.2009		
CEN	EN 609-2:1999+A1:2009 Vélar fyrir landbúnað og skógrækt – Vélar til að kljúfa trjáboli – Öryggi – 2. hluti: Vélar með skrúfum til að kljúfa trjáboli	18.12.2009		
CEN	EN 617:2001+A1:2010 Flæðibúnaður og flæðikerfi – Öryggiskröfur og kröfur um rafsegulsviðssamhæfi (EMC) varðandi tækjabúnað til nota við geymslu á lausu efni í turnum, tönkum, geymum og skömmturum	8.4.2011		
CEN	EN 618:2002+A1:2010 Flæðibúnaður og flæðikerfi – Öryggiskröfur og kröfur um rafsegulsviðssamhæfi (EMC) varðandi vélvæddan búnað til flutnings á lausu efni, að undanskildum föstum færðböndum	8.4.2011		

Evrópsk staðlasamtök ⁽¹⁾	Tilvísunarnúmer og heiti staðals (og tilvísunarskjal)	Fyrsti birtingardagur í Stjtið. ESB	Tilvísunarnúmer staðalsins sem leystur er af hólmi	Síðasti dagur ætlaðs samræmis staðalsins sem leystur er af hólmi Athugasemd 1
CEN	EN 619:2002+A1:2010 Flæðibúnaður og flæðikerfi – Öryggiskröfur og kröfur um rafsegulsviðssamhæfi (EMC) varðandi vélvæddan búnað til flutnings á einingum	8.4.2011		
CEN	EN 620:2002+A1:2010 Flæðibúnaður og flæðikerfi – Öryggiskröfur og kröfur um rafsegulsviðssamhæfi varðandi föst færribönd til flutnings á lausu efni	8.4.2011		
CEN	EN 676:2003+A2:2008 Sjálfvirkir súgbrennarar fyrir loftkennt eldsneyti	8.9.2009		
	EN 676:2003+A2:2008/AC:2008	8.9.2009		
CEN	EN 690:2013 Landbúnaðarvélar – Mykjudreifarar – Öryggi	1.5.2014	EN 690:1994+A1:2009 Athugasemd 2.1	Liðinn (30.4.2014)
CEN	EN 692:2005+A1:2009 Vinnuvélar – Vélknúnar pressur – Öryggi	8.9.2009		
CEN	EN 693:2001+A2:2011 Vinnuvélar – Öryggi – Vökvaþjöppur	18.11.2011	EN 693:2001+A1:2009 Athugasemd 2.1	Liðinn (31.3.2012)
CEN	EN 703:2004+A1:2009 Landbúnaðarvélar – Vélar til fóðurhleðslu, blöndunar og/eða skurðar og dreifingar – Öryggi	18.12.2009		
CEN	EN 706:1996+A1:2009 Landbúnaðarvélar – Vinviðarklippur – Öryggi	18.12.2009		
CEN	EN 707:1999+A1:2009 Landbúnaðarvélar – Haugsugur – Öryggi	18.12.2009		
CEN	EN 709:1997+A4:2009 Vélar fyrir landbúnað og skógrækt – Tveggja hjóla dráttarvélar með áfestum jarðvinnsluvélum, véltætum eða véltætum með drifhjól eða -hjólum – Öryggi	26.5.2010	EN 709:1997+A2:2009 Athugasemd 2.1	Liðinn (31.12.2010)
	EN 709:1997+A4:2009/AC:2012			
CEN	EN 710:1997+A1:2010 Öryggiskröfur vegna tækja og stöðva til málmsteypu og kjarnagerðar og búnaðar sem því tengist	20.10.2010		
	EN 710:1997+A1:2010/AC:2012			
CEN	EN 741:2000+A1:2010 Samfelldur flutningsbúnaður og kerfi – Öryggiskröfur fyrir loftknúin kerfi til flutnings á lausafarmi og íhluti þeirra	8.4.2011		
CEN	EN 746-1:1997+A1:2009 Tækjabúnaður fyrir iðnaðarferli sem þarfnast varma – 1. hluti: Almennar öryggiskröfur vegna hitavinnslubúnaðar til iðnaðarmota	18.12.2009		
CEN	EN 746-2:2010 Tækjabúnaður fyrir iðnaðarferli sem þarfnast varma – 2. hluti: Öryggiskröfur vegna bruna og eldsneytiskerfa	20.10.2010		
CEN	EN 746-3:1997+A1:2009 Tækjabúnaður fyrir iðnaðarferli sem þarfnast varma – 3. hluti: Öryggiskröfur vegna framleiðslu og notkunar umhverfislofttegunda	8.9.2009		

Evrópsk staðlasamtök ⁽¹⁾	Tilvísunarnúmer og heiti staðals (og tilvísunarskjal)	Fyrsti birtingardagur í Stjtið. ESB	Tilvísunarnúmer staðalsins sem leystur er af hólmi	Síðasti dagur ætlaðs samræmis staðalsins sem leystur er af hólmi Athugasemd 1
CEN	EN 786:1996+A2:2009 Garðyrkjuáhöld – Rafknúnar beranlegar og handstýrðar sláttuþylur og kantskerar – Aflfræðilegt öryggi	18.12.2009		
CEN	EN 791:1995+A1:2009 Borunarbúnaður – Öryggi	8.9.2009		
CEN	EN 792-13:2000+A1:2008 Vélknúin handverkfæri sem ekki nota rafmagn – Öryggiskröfur – 13. hluti: Festingabyssur	8.9.2009		
CEN	EN 809:1998+A1:2009 Dælur og dælusamstæður fyrir vökva – Almennar öryggiskröfur	18.12.2009		
	EN 809:1998+A1:2009/AC:2010			
CEN	EN 815:1996+A2:2008 Öryggi hlifarlausra gangaborvéla og stangarlausra steinborvéla fyrir námugöng	8.9.2009		
CEN	EN 818-1:1996+A1:2008 Stálkeðjur með stuttum hlekkjum til lyftinota – Öryggi – 1. hluti: Almenn skilyrði fyrir samþykki	8.9.2009		
CEN	EN 818-2:1996+A1:2008 Stálkeðjur með stuttum hlekkjum til lyftinota – Öryggi – 2. hluti: Meðalþolin keðja fyrir keðjustroffu – 8. gæðaflokkur	8.9.2009		
CEN	EN 818-3:1999+A1:2008 Stálkeðjur með stuttum hlekkjum til lyftinota – Öryggi – 3. hluti: Meðalþolin keðja fyrir keðjustroffu – 4. gæðaflokkur	8.9.2009		
CEN	EN 818-4:1996+A1:2008 Stálkeðjur með stuttum hlekkjum til lyftinota – Öryggi – 4. hluti: Keðjustroffur – 8. gæðaflokkur	8.9.2009		
CEN	EN 818-5:1999+A1:2008 Stálkeðjur með stuttum hlekkjum til lyftinota – Öryggi – 5. hluti: Keðjustroffur – 4. gæðaflokkur	8.9.2009		
CEN	EN 818-6:2000+A1:2008 Stálkeðjur með stuttum hlekkjum til lyftinota – Öryggi – 6. hluti: Keðjustroffur – Forskrift um notkunar- og viðhaldsupplýsingar sem framleiðandi á að láta í té	8.9.2009		
CEN	EN 818-7:2002+A1:2008 Stálkeðjur með stuttum hlekkjum til lyftinota – Öryggi – 7. hluti: Lyftikeðja með þröng vikiðmörk, gæðaflokkur T (Tegundir T, DAT og DT)	8.9.2009		
CEN	EN 848-1:2007+A2:2012 Öryggi trésmiðavéla – Frásarar með hverfli til að vinna með eina hlið – 1. hluti: Lóðréttir frásarar með einum fræsihaus	15.11.2012	EN 848-1:2007+A1:2009 Athugasemd 2.1	Liðinn (31.3.2013)
CEN	EN 848-2:2007+A2:2012 Öryggi trésmiðavéla – Frásarar með hverfli til að vinna með eina hlið – 2. hluti: Hand- og vélmataðir gröfffrásarar með einum snúð	15.11.2012	EN 848-2:2007+A1:2009 Athugasemd 2.1	Liðinn (31.3.2013)
CEN	EN 848-3:2013 Öryggi trésmiðavéla – Frásarar með fræsihjólum sem vinna á annarri hlið efnisins – 3. hluti: Tölvustýrðar borvélar og ferlisfrásarar	5.4.2013	EN 848-3:2007+A2:2009 Athugasemd 2.1	Liðinn (30.4.2013)

Evrópsk staðlasamtök ⁽¹⁾	Tilvísunarnúmer og heiti staðals (og tilvísunarskjal)	Fyrsti birtingardagur í Stjtið. ESB	Tilvísunarnúmer staðalsins sem leystur er af hólmi	Síðasti dagur ætlaðs samræmis staðalsins sem leystur er af hólmi Athugasemd 1
CEN	EN 859:2007+A2:2012 Öryggi trésmiðavéla – Handmataðir afréttarar	24.8.2012	EN 859:2007+A1:2009 Athugasemd 2.1	Liðinn (31.12.2012)
CEN	EN 860:2007+A2:2012 Öryggi trésmiðavéla – Þykktarheflar til vinnslu á einni hlið	24.8.2012	EN 860:2007+A1:2009 Athugasemd 2.1	Liðinn (31.12.2012)
CEN	EN 861:2007+A2:2012 Öryggi trésmiðavéla – Sambyggðir þykktarheflar og afréttarar	24.8.2012	EN 861:2007+A1:2009 Athugasemd 2.1	Liðinn (31.12.2012)
CEN	EN 869:2006+A1:2009 Öryggi véla – Öryggiskröfur vegna tækja til málmsteypu undir þrýstingi	8.9.2009		
CEN	EN 908:1999+A1:2009 Vélar fyrir landbúnað og skógrækt – Vökvunarvélar með kefli fyrir slöngu – Öryggi	18.12.2009		
CEN	EN 909:1998+A1:2009 Vélar fyrir landbúnað og skógrækt – Vökvunarvélar með snúnings- og hliðarhreyfingu – Öryggi	18.12.2009		
CEN	EN 930:1997+A2:2009 Vélar til framleiðslu skófátnaðar og leður- og gervileðurvara – Vélar til að tæta upp, skafa, fægja og snyrta – Öryggiskröfur	18.12.2009		
CEN	EN 931:1997+A2:2009 Vélar til framleiðslu skófátnaðar – Mótunarvélar – Öryggiskröfur	18.12.2009		
CEN	EN 940:2009+A1:2012 Trésmiðavélar – Öryggi – Fjölnota trésmiðavélar	5.6.2012	EN 940:2009 Athugasemd 2.1	Liðinn (31.8.2012)
CEN	EN 972:1998+A1:2010 Sútunarvélar – Valsavélar – Öryggiskröfur	8.4.2011		
	EN 972:1998+A1:2010/AC:2011			
CEN	EN 996:1995+A3:2009 Rektæki – Öryggiskröfur	8.9.2009		
CEN	EN 1010-1:2004+A1:2010 Öryggi véla – Öryggiskröfur varðandi hönnun og smíði prent- og pappírsbreytingarvéla – Hluti 1: Sameiginlegar kröfur	8.4.2011		
CEN	EN 1010-2:2006+A1:2010 Öryggi véla – Öryggiskröfur varðandi hönnun og smíði prent- og pappírsbreytingarvéla – 2. hluti: Prent- og lakkvélar, þ.m.t. vélar til undirbúnings undir prentun	8.4.2011		
CEN	EN 1010-3:2002+A1:2009 Öryggi véla – Öryggiskröfur varðandi hönnun og smíði prent- og pappírsbreytingarvéla – 3. hluti: Skurðvélar	18.12.2009		
CEN	EN 1010-4:2004+A1:2009 Öryggi véla – Öryggiskröfur varðandi hönnun og smíði prent- og pappírsbreytingarvéla – 3. hluti: Skurðvélar	18.12.2009		
CEN	EN 1012-1:2010 Þjöppur og lofttæmidælur – Öryggiskröfur – Hluti 1: Þjöppur	8.4.2011		

Evrópsk staðlasamtök ⁽¹⁾	Tilvísunarnúmer og heiti staðals (og tilvísunarskjal)	Fyrsti birtingardagur í Stjtið. ESB	Tilvísunarnúmer staðalsins sem leystur er af hólmi	Siðasti dagur ætlaðs samræmis staðalsins sem leystur er af hólmi Athugasemd 1
CEN	EN 1012-2:1996+A1:2009 Þjöppur og loftæmidælur – Öryggiskröfur – 2. hluti: Loftæmidælur	18.12.2009		
CEN	EN 1012-3:2013 Þjöppur og loftæmidælur – Öryggiskröfur – Hluti 3: Ferliþjöppur	11.4.2014		
CEN	EN 1028-1:2002+A1:2008 Slökkvidælur – Miðflótttaflsslökkvidæla með sogdælubúnaði – 1 hluti: Flokkun – Almennar kröfur og öryggiskröfur	8.9.2009		
CEN	EN 1028-2:2002+A1:2008 Slökkvidælur – Miðflótttaflsslökkvidæla með sogdælubúnaði – 2 hluti: Sannprófun á almennum kröfum og öryggiskröfum	8.9.2009		
CEN	EN 1034-1:2000+A1:2010 Öryggi véla – Öryggiskröfur um hönnun og smíði véla til pappírsgerðar og -vinnslu – 1. hluti: Almennar kröfur	26.5.2010		
CEN	EN 1034-2:2005 + A1:2009 Öryggi véla – Öryggiskröfur um hönnun og smíði véla til pappírsgerðar og pappírsvinnslu – Hluti 2: Vélar til að fjarlægja trjábörk	26.5.2010		
CEN	EN 1034-3:2011 Öryggi véla – Öryggiskröfur um hönnun og smíði véla til pappírsgerðar og -vinnslu – 3. hluti: Vafvélar, snælduvélar, lagskiptingarvélar	29.2.2012	EN 1034-3:1999+ A1:2009 Athugasemd 2.1	Liðinn (30.6.2012)
CEN	EN 1034-4:2005+A1:2009 Öryggi véla – Öryggiskröfur um hönnun og smíði véla til pappírsgerðar og pappírsvinnslu – 4. hluti: Deigigerðarvélar og hleðslubúnaður þeirra	26.5.2010		
CEN	EN 1034-5:2005+A1:2009 Öryggi véla – Öryggiskröfur um hönnun og smíði véla til pappírsgerðar og pappírsvinnslu – 5. hluti: Arkagerðarvélar	26.5.2010		
CEN	EN 1034-6:2005+A1:2009 Öryggi véla – Öryggiskröfur um hönnun og smíði véla til pappírsgerðar og pappírsvinnslu – 6. hluti: Valsapressur	26.5.2010		
CEN	EN 1034-7:2005+A1:2009 Öryggi véla – Öryggiskröfur um hönnun og smíði véla til pappírsgerðar og pappírsvinnslu – 7. hluti: Kistur	26.5.2010		
CEN	EN 1034-8:2012 Smábátar, vélknúnir – Sjónsvið frá stýrisstöð	5.6.2012		
CEN	EN 1034-13:2005+A1:2009 Öryggi véla – Öryggiskröfur um hönnun og smíði véla til pappírsgerðar og pappírsvinnslu – Hluti 13: Vélar til þess að klippa víra af böllum og pakkingum	26.5.2010		
CEN	EN 1034-14:2005+A1:2009 Öryggi véla – Öryggiskröfur um hönnun og smíði véla til pappírsgerðar og pappírsvinnslu – Hluti 14: Vélar til að kljúfa pappírsrúllur	26.5.2010		
CEN	EN 1034-16:2012 Öryggi véla – Öryggiskröfur um hönnun og smíði véla til pappírsgerðar og pappírsvinnslu – Hluti 16: Pappírs- og pappaframleiðsluvélar	5.6.2012		

Evrópsk staðlasamtök (¹)	Tilvísunarnúmer og heiti staðals (og tilvísunarskjal)	Fyrsti birtingardagur í Stjtið. ESB	Tilvísunarnúmer staðalsins sem leystur er af hólmi	Síðasti dagur ætlaðs samræmis staðalsins sem leystur er af hólmi Athugasemd 1
CEN	EN 1034-17:2012 Öryggi véla – Öryggiskröfur um hönnun og smíði véla til pappírsgerðar og pappírsvinnslu – Hluti 17: Vélar til framleiðslu hreinslætispappírs	15.11.2012		
CEN	EN 1034-21:2012 Öryggi véla – Öryggiskröfur um hönnun og smíði véla til pappírsgerðar og pappírsvinnslu – Hluti 21: Húðunavélar	15.11.2012		
CEN	EN 1034-22:2005+A1:2009 Öryggi véla – Öryggiskröfur um hönnun og smíði véla til pappírsgerðar og pappírsvinnslu – 22. hluti: Timburtætarar	26.5.2010		
CEN	EN 1034-26:2012 Öryggi véla – Öryggiskröfur um hönnun og smíði véla til pappírsgerðar og pappírsvinnslu – Hluti 26: Rúllupökkunarvélar	24.8.2012		
CEN	EN 1034-27:2012 Öryggi véla – Öryggiskröfur um hönnun og smíði véla til pappírsgerðar og pappírsvinnslu – Hluti 27: Rúllumeðhöndlunarvélar	15.11.2012		
CEN	EN 1114-1:2011 Plast- og gúmmívinnsluvélar – Strengsprautur (extruders) og strengsprautusamstæður – 1. hluti: Öryggiskröfur vegna strengsprauta	29.2.2012		
CEN	EN 1114-3:2001+A1:2008 Vélar til vinnslu á gúmmí og plasti – Útþrýstivélar og færðbænd þeirra – 3. hluti: Öryggiskröfur vegna útblástursopa	8.9.2009		
CEN	EN 1127-2:2002+A1:2008 Sprengihættustaðir – Forvarnir og varnir gegn sprengingum – 2. hluti: Grunnhugtök og aðferðafræði í námuvinnslu	8.9.2009		
CEN	EN 1175-1:1998+A1:2010 Öryggi vagna í iðnaði – Rafmagnskröfur – 1. hluti: Almennar kröfur vegna rafgeymisknúinna vagna	8.4.2011		
CEN	EN 1175-2:1998+A1:2010 Öryggi vagna í iðnaði – Rafmagnskröfur – 2. hluti: Almennar kröfur vegna vagna sem knúnir eru brunahreyfli	8.4.2011		
CEN	EN 1175-3:1998+A1:2010 Öryggi vagna í iðnaði – Rafmagnskröfur – 3. hluti: Sérstakar kröfur vegna rafknúinna girskiptinga í vögnum sem knúnir eru brunahreyfli	8.4.2011		
CEN	EN 1218-1:1999+A1:2009 Öryggi trésmíðavéla – Tappavélar – 1. hluti: Tappavélar með bútsleða fyrir einn enda í einu	18.12.2009		
CEN	EN 1218-2:2004+A1:2009 Öryggi trésmíðavéla – Tappavélar – 2. hluti: Tvíhliða tappavélar og/eða sniðvélar mataðar með keðju eða keðjum	8.9.2009		
CEN	EN 1218-3:2001+A1:2009 Öryggi trésmíðavéla – Tappavélar – 3. hluti: Handmataðar vélar með hreyfanlegu borði til að sníða þakramma úr tré	8.9.2009		

Evrópsk staðlasamtök ⁽¹⁾	Tilvísunarnúmer og heiti staðals (og tilvísunarskjal)	Fyrsti birtingardagur í Stjtið. ESB	Tilvísunarnúmer staðalsins sem leystur er af hólmi	Síðasti dagur ætlaðs samræmis staðalsins sem leystur er af hólmi Athugasemd 1
CEN	EN 1218-4:2004+A2:2009 Öryggi trésmiðavéla – Tappavélar – 4. hluti: Vélar til að setja límrönd á kanta, mataðar með keðju eða keðjum	8.9.2009		
CEN	EN 1218-5:2004+A1:2009 Öryggi trésmiðavéla – Tappavélar – 5. hluti: Grófheflar fyrir aðra hlið með föstu borði og mótunarvölsum eða keðjumötun	18.12.2009		
CEN	EN 1247:2004+A1:2010 Málmsteypuvélar – Öryggiskröfur varðandi deiglu, hellingarbúnað, útsteypingarvélar með skilvindubúnaði, samfelldar og hálf-samfelldar málmsteypuflæðilínur	8.4.2011		
CEN	EN 1248:2001+A1:2009 Málmsteypuvélar – Öryggiskröfur um sandblástursbúnað	8.9.2009		
CEN	EN 1265:1999+A1:2008 Hávaðaprófunaraðferð fyrir steypuvélar og -búnað	8.9.2009		
CEN	EN 1374:2000+A1:2010 Landbúnaðarvélar – Kyrrstæð afhleðslutæki fyrir sívala geymsluturna – Öryggi	20.10.2010		
CEN	EN 1398:2009 Hleðslurampar	8.9.2009		
CEN	EN 1417:1996+A1:2008 Gúmmi- og plastvinnsluvélar – Tveggja valsa vélar – Öryggiskröfur	8.9.2009		
	EN 1417:1996+A1:2008/AC:2009	8.9.2009		
CEN	EN 1459:1998+A3:2012 Öryggi vinnuvéla í iðnaði – Sjálfknúnar vinnuvélar með breytilegt yfirgrip	23.3.2012		
CEN	EN 1492-1:2000+A1:2008 Textílstroffur – Öryggi – 1. hluti: Flatofnar netstroffur, framleiddar úr manngerðum trefjum, til almennra nota	8.9.2009		
CEN	EN 1492-2:2000+A1:2008 Textílstroffur – Öryggi – 2. hluti: Hringstroffur, framleiddar úr manngerðum trefjum, til almennra nota	8.9.2009		
CEN	EN 1492-4:2004+A1:2008 Textílstroffur – Öryggi – 4. hluti: Lyftistöffur til almennra nota úr náttúrulegum og manngerðum trefjareipum	8.9.2009		
CEN	EN 1493:2010 Ökutækjalyftur	8.4.2011	EN 1493:1998+A1:2008 Athugasemd 2.1	Liðinn (4.8.2011)
CEN	EN 1494:2000+A1:2008 Fartjakkar eða færanlegir tjakkar og tengdur lyftibúnaður	8.9.2009		
CEN	EN 1495:1997+A2:2009 Lyftipallar – Vinnupallar sem lyftast upp eftir mastri	18.12.2009		
	EN 1495:1997+A2:2009/AC:2010	26.5.2010		

Viðvörðun: Birting þessi varðar ekki lið 5.3.2.4, síðustu undirgrein í lið 7.1.2.12, töflu 8 og mynd 9 í staðli EN 1495:1997, en birtingin felur ekki í sér ætlað samræmi við ákvæði tilskipunar 2006/42/EB.

Evrópsk staðlasamtök ⁽¹⁾	Tilvísunarnúmer og heiti staðals (og tilvísunarskjal)	Fyrsti birtingardagur í Stjtið. ESB	Tilvísunarnúmer staðalsins sem leystur er af hólmi	Síðasti dagur ætlaðs samræmis staðalsins sem leystur er af hólmi Athugasemd 1
CEN	EN 1501-1:2011 Sorphirðuökutæki og lyftibúnaður þeirra – Almennar kröfur og öryggiskröfur – 1. hluti: Sorphirðuökutæki sem hlaðin eru að aftan	18.11.2011	EN 1501-1:1998+A2:2009 Athugasemd 2.1	Liðinn (29.2.2012)
CEN	EN 1501-2:2005+A1:2009 Sorphirðuökutæki og lyftibúnaður þeirra – Almennar kröfur og öryggiskröfur – 2. hluti: Sorphirðuökutæki sem hlaðin eru frá hlið	29.12.2009		
CEN	EN 1501-3:2008 Sorphirðubifreiðar og lyftibúnaður þeirra – Almennar kröfur og öryggiskröfur – 3. hluti: Sorphirðuökutæki með hleðslubúnaði að framan	8.9.2009		
CEN	EN 1501-4:2007 Sorphirðubifreiðar og lyftibúnaður þeirra – 4. hluti: Hávaðaprófunaraðferðir fyrir sorphirðubifreiðar	8.9.2009		
CEN	EN 1501-5:2011 Sorphirðubifreiðar – Almennar kröfur og öryggiskröfur – 5. hluti: Lyftibúnaður fyrir sorphirðubifreiðar	18.11.2011	EN 1501-1:1998+A2:2009 Athugasemd 2.1	Liðinn (29.2.2012)
CEN	EN 1526:1997+A1:2008 Öryggi vagna í iðnaði – Viðbótarkröfur vegna sjálfvirkra aðferða á vögnum	8.9.2009		
CEN	EN 1539:2009 Þurrkarar og ofnar sem eldfim efni losna í – Öryggiskröfur	26.5.2010		
CEN	EN 1547:2001+A1:2009 Hitavinnslubúnaður til nota í iðnaði – Hávaðaprófunaraðferð fyrir hitavinnslubúnað til nota í iðnaði, að meðtöldum fylgibúnaði	8.9.2009		
CEN	EN 1550:1997+A1:2008 Öryggi vélaverkfæra – Öryggiskröfur um hönnun og smíði rennigreipa	8.9.2009		
CEN	EN 1554:2012 Færibönd – Prófun á núningi kefla	24.8.2012		
CEN	EN 1570-1:2011 Öryggiskröfur vegna lyftiborða	29.2.2012	EN 1570:1998+A2:2009 Athugasemd 2.1	Liðinn (30.4.2012)
CEN	EN 1612-1:1997+A1:2008 Vélar til vinnslu á gúmmí og plasti – Hvarfsteypivélar – 1. hluti: Öryggiskröfur vegna blöndunar- og skömmunareiningar	8.9.2009		
CEN	EN 1672-2:2005+A1:2009 Vélar til matvælavinnslu – Grunnhugtök – 2. hluti: Hreinlætiskröfur	8.9.2009		
CEN	EN 1673:2000+A1:2009 Vélar til matvælavinnslu – Ofnar með snúningsgrindum – Öryggis- og hreinlætiskröfur	26.5.2010		
CEN	EN 1674:2000+A1:2009 Vélar til matvælavinnslu – Deigfletjunarvélar – Öryggis- og hreinlætiskröfur	26.5.2010		
CEN	EN 1677-1:2000+A1:2008 Íhlutir í stroffur – Öryggi – 1. hluti: Smíðastálsíhlutir, 8. flokkur	8.9.2009		
CEN	EN 1677-2:2000+A1:2008 Íhlutir í stroffur – Öryggi – 2. hluti: Lyftikrókar úr smíðastáli með lásum, 8. flokkur	8.9.2009		

Evrópsk staðlasamtök ⁽¹⁾	Tilvísunarnúmer og heiti staðals (og tilvísunarskjal)	Fyrsti birtingardagur í Stjtið. ESB	Tilvísunarnúmer staðalsins sem leystur er af hólmi	Síðasti dagur ætlaðs samræmis staðalsins sem leystur er af hólmi
				Athugasemd 1
CEN	EN 1677-3:2001+A1:2008 Íhlutir í stroffur – Öryggi – 3 hluti: Sjálflæsandi krókar úr smíðastáli – Gæðaflokkur 8	8.9.2009		
CEN	EN 1677-4:2000+A1:2008 Íhlutir í stroffur – Öryggi – 4. hluti: Hlekkir, gæðaflokkur 8	8.9.2009		
CEN	EN 1677-5:2001+A1:2008 Íhlutir í stroffur – Öryggi – 5. hluti: Lyftikrókar úr smíðastáli með loku – Gæðaflokkur 4	8.9.2009		
CEN	EN 1677-6:2001+A1:2008 Íhlutir í stroffur – Öryggi – 6. hluti: Hlekkir – Gæðaflokkur 4	8.9.2009		
CEN	EN 1678:1998+A1:2010 Vélar til matvælavinnslu – Grænmetissturðarvélar – Öryggis- og hreinlætiskröfur	20.10.2010		
CEN	EN 1679-1:1998+A1:2011 Stimpilbrunahreyflar – Öryggi – 1. hluti: Þrýstikveikjuhreyflar	20.7.2011		
CEN	EN 1710:2005+A1:2008 Búnaður og íhlutir til nota á sprengihættusvæðum í neðanjarðarnámum	8.9.2009		
	EN 1710:2005+A1:2008/AC:2010			
CEN	EN 1755:2000+A2:2013 Öryggi vinnuvéla í iðnaði – Notkun á sprengihættustöðum – Notkun þar sem eldfimar lofttegundir, gufur, úði eða ryk eru í loftinu	28.11.2013	EN 1755:2000+A1:2009 Athugasemd 2.1	Liðinn (28.11.2013)
CEN	EN 1756-1:2001+A1:2008 Skutlyftur – Pallalyftur sem festar eru á ökutæki á hjólum – Öryggiskröfur – 1 hluti: Skutlyftur fyrir vörur	8.9.2009		
CEN	EN 1756-2:2004+A1:2009 Skutlyftur – Pallalyftur sem festar eru á ökutæki á hjólum – Öryggiskröfur – 2. hluti: Skutlyftur fyrir farþega	18.12.2009		
CEN	EN 1777:2010 Vökvaknúnir pallar fyrir slökkvi- og björgunarstarf – Öryggiskröfur og prófanir	26.5.2010	EN 1777:2004+A1:2009 Athugasemd 2.1	Liðinn (30.9.2010)
CEN	EN 1804-1:2001+A1:2010 Vélar fyrir neðanjarðarnámur – Öryggiskröfur vegna vökvaknúinna þakstoða – 1. hluti: Stoðeiningar og almennar kröfur	26.5.2010		
CEN	EN 1804-2:2001+A1:2010 Vélar fyrir neðanjarðarnámur – Öryggiskröfur vegna vökvaknúinna þakstoða – 2. hluti: Aflstilltir fætur og stimplar	26.5.2010		
CEN	EN 1804-3:2006+A1:2010 Vélar fyrir neðanjarðarnámur – Öryggiskröfur vegna vökvaknúinna þakstoða – 3. hluti: Vökvaknúin stýrikerfi	26.5.2010		
CEN	EN 1807-1:2013 Öryggi trésmíðavéla – Vélknúnaðar bandsagir	28.11.2013	EN 1807:1999+A1:2009 Athugasemd 2.1	Liðinn (28.11.2013)
CEN	EN 1807-2:2013 Öryggi trésmíðavéla – Vélknúnaðar bandsagir	28.11.2013	EN 1807:1999+A1:2009 Athugasemd 2.1	Liðinn (28.11.2013)

Evrópsk staðlasamtök ⁽¹⁾	Tilvísunarnúmer og heiti staðals (og tilvísunarskjal)	Fyrsti birtingardagur í Stjtið. ESB	Tilvísunarnúmer staðalsins sem leystur er af hólmi	Síðasti dagur ætlaðs samræmis staðalsins sem leystur er af hólmi Athugasemd 1
CEN	EN 1808:1999+A1:2010 Öryggiskröfur til hangandi lyftibúnaðar – Hönnunarátreikningar, stöðugleikaviðmiðanir, smíði – Prófanir	20.10.2010		
CEN	EN 1829-1:2010 Háprýstidælur – Öryggiskröfur – 1. hluti: Vélbúnaður	26.5.2010		
CEN	EN 1829-2:2008 Háprýstisprautur – Öryggiskröfur – 2. hluti: Slöngur, leiðslur og tengi	8.9.2009		
	EN 1829-2:2008/AC:2011			
CEN	EN 1845:2007 Vélar til að framleiða skófatnað – Vélar til að móta skófatnað – Öryggiskröfur	8.9.2009		
CEN	EN 1846-2:2009+A1:2013 Slökkviliðsbílar – 2. hluti: Almennar kröfur – Öryggi og eiginleikar	28.11.2013	EN 1846-2:2001+A3:2009 Athugasemd 2.1	Liðinn (28.11.2013)
CEN	EN 1846-3:2013 Slökkviliðsbílar – 3. hluti: Fastur búnaður – Öryggi og eiginleikar	28.11.2013	EN 1846-3:2002+A1:2008 Athugasemd 2.1	Liðinn (31.1.2014)
CEN	EN 1853:1999+A1:2009 Landbúnaðarvélar – Eftirvagnar með steypipalli	18.12.2009		
CEN	EN 1870-3:2001+A1:2009 Öryggi trésmiðavéla – Hjólsagir – 3. hluti: Bútsagir sem saga niður á við og vélar sem bæði geta saga niður á við og sem sögunarbekkir	8.9.2009		
CEN	EN 1870-4:2012 Öryggi trésmiðavéla – Hjólsagir – 4. hluti: Vélknúnar ristisagir með einu eða fleiri blöðum sem eru handhlaðnar og/eða -afhlaðnar	5.6.2012	EN 1870-4:2001+A1:2009 Athugasemd 2.1	Liðinn (30.9.2012)
CEN	EN 1870-5:2002+A2:2012 Öryggi trésmiðavéla – Hjólsagir – 5. hluti: Hjólsagarbekkir/þverskurðarsagir sem saga upp á við	15.11.2012	EN 1870-5:2002+A1:2009 Athugasemd 2.1	Liðinn (31.3.2013)
CEN	EN 1870-6:2002+A1:2009 Öryggi trésmiðavéla – Hjólsagir – 6. hluti: Eldiviðarsögunarvél/hringsagarbekkur, handhlaðið og/eða -tæmt	18.12.2009		
CEN	EN 1870-7:2012 Öryggi trésmiðavéla – Hjólsagir – 7. hluti: Hringsög fyrir trjábolli með innbyggðu mótunarborði, handhlaðið og/eða -tæmt	5.4.2013	EN 1870-7:2002+A1:2009 Athugasemd 2.1	Liðinn (30.4.2013)
CEN	EN 1870-8:2012 Öryggi trésmiðavéla – Hjólsagir – 8. hluti: Vélknúnar ristisagir til sögunar á kantlímdu efni með einu blaði, handhlaðnar og/eða -afhlaðnar	5.4.2013	EN 1870-8:2001+A1:2009 Athugasemd 2.1	Liðinn (31.5.2013)
CEN	EN 1870-9:2012 Öryggi trésmiðavéla – Hjólsagir – 9. hluti: Tvíblaða hjólsagir til þverskurðar með vélrænni mótun og handvirkri hleðslu og/eða afhleðslu	15.11.2012	EN 1870-9:2000+A1:2009 Athugasemd 2.1	Liðinn (31.3.2013)

Evrópsk staðlasamtök ⁽¹⁾	Tilvísunarnúmer og heiti staðals (og tilvísunarskjal)	Fyrsti birtingardagur í Stjtið. ESB	Tilvísunarnúmer staðalsins sem leystur er af hólmi	Síðasti dagur ætlaðs samræmis staðalsins sem leystur er af hólmi Athugasemd 1
CEN	EN 1870-10:2013 Öryggi trésmíðavéla – Hjólsagir – 10. hluti: Sjálfvirkar og hálf sjálfvirkar sagir með einu blaði sem saga upp á við	28.11.2013	EN 1870-10:2003+A1:2009 Athugasemd 2.1	Liðinn (30.11.2013)
CEN	EN 1870-11:2013 Öryggi trésmíðavéla – Hjólsagir – 11. hluti: Hálf sjálfvirkar og sjálfvirkar bútsagir með einni sagareiningu (sagir með geislaörmmum)	11.4.2014	EN 1870-11:2003+A1:2009 Athugasemd 2.1	Liðinn (30.4.2014)
CEN	EN 1870-12:2013 Öryggi trésmíðavéla – Hjólsagir – 12. hluti: Upphengdar bútsagir	11.4.2014	EN 1870-12:2003+A1:2009 Athugasemd 2.1	Liðinn (30.4.2014)
CEN	EN 1870-13:2007+A2:2012 Öryggi trésmíðavéla – Hjólsagir – 13. hluti: Láréttar plötusagir	5.6.2012	EN 1870-13:2007+A1:2009 Athugasemd 2.1	Liðinn (30.9.2012)
CEN	EN 1870-14:2007+A2:2012 Öryggi trésmíðavéla – Hjólsagir – 14. hluti: Lóðréttar plötusagir	5.6.2012	EN 1870-14:2007+A1:2009 Athugasemd 2.1	Liðinn (30.9.2012)
CEN	EN 1870-15:2012 Öryggi trésmíðavéla – Hjólsagir – 15. hluti: Vélknúnar bútsagir með einu eða fleiri blöðum og sambyggðri mótun á sögunarefni sem eru handhlaðnar og/eða afhlaðnar	5.4.2013	EN 1870-15:2004+A1:2009 Athugasemd 2.1	Liðinn (30.4.2013)
CEN	EN 1870-16:2012 Öryggi trésmíðavéla – Hjólsagir – 16. hluti: Tvöfaldar geirskurðarsagir til V-skurðar	5.4.2013	EN 1870-16:2005+A1:2009 Athugasemd 2.1	Liðinn (30.4.2013)
CEN	EN 1870-17:2007+A2:2009 Öryggi trésmíðavéla – Hjólsagir – Hluti 17: Láréttar vélknúnar handstýrðar bútsagir með einni sagareiningu (sagir með geislaörmmum)	18.12.2009		
CEN	EN 1870-18:2013 Öryggi trésmíðavéla – Hjólsagir – Hluti 18: Bútsagir	28.11.2013	EN 1870-1:2007+A1:2009 Athugasemd 2.1	Liðinn (28.11.2013)
CEN	EN 1870-19:2013 Öryggi trésmíðavéla – Hjólsagir – Hluti 19: Borðsagir (með eða án bútsleða) og bútsagir til nota á byggingarstað	11.4.2014	EN 1870-1:2007+A1:2009 Athugasemd 2.1	31.5.2014
CEN	EN 1889-1:2011 Vélar fyrir neðanjarðarnámur – Færanlegar vélar sem notaðar eru neðanjarðar – Öryggi – 1. hluti: Ökutæki með gúmmihjólbarða	18.11.2011		
CEN	EN 1889-2:2003+A1:2009 Vélar fyrir neðanjarðarnámur – Færanlegar vélar sem notaðar eru neðanjarðar – Öryggi – 2. hluti: Dráttarvélar á teinum	8.9.2009		
CEN	EN 1915-1:2013 Stuðningsbúnaður á jörðu fyrir flugför – Almennar kröfur – 1. hluti: Grundvallaröryggiskröfur	28.11.2013	EN 1915-1:2001+A1:2009 Athugasemd 2.1	Liðinn (28.11.2013)

Evrópsk staðlasamtök ⁽¹⁾	Tilvísunarnúmer og heiti staðals (og tilvísunarskjal)	Fyrsti birtingardagur í Stjtið. ESB	Tilvísunarnúmer staðalsins sem leystur er af hólmi	Síðasti dagur ætlaðs samræmis staðalsins sem leystur er af hólmi Athugasemd 1
CEN	EN 1915-2:2001+A1:2009 Stuðningsbúnaður á jörðu fyrir flugför – Almennar kröfur – 2. hluti: Kröfur um stöðugleika og styrk, útreikningar og prófun-araðferðir	8.9.2009		
CEN	EN 1915-3:2004+A1:2009 Stuðningsbúnaður á jörðu fyrir flugför – Almennar kröfur – 3. hluti: Aðferðir til að mæla og draga úr titringi	8.9.2009		
CEN	EN 1915-4:2004+A1:2009 Stuðningsbúnaður á jörðu fyrir flugför – Almennar kröfur – Hluti 4: Hljóðmæling og hljóðdeyfing	8.9.2009		
CEN	EN 1953:2013 Úðabúnaður til að húða efni – Öryggiskröfur	28.11.2013	EN 1953:1998+A1:2009 Athugasemd 2.1	Liðinn (31.3.2014)
CEN	EN 1974:1998+A1:2009 Vélar til matvælavinnslu – Sneiðingarávélar – Öryggis- og hreinlætiskröfur	18.12.2009		
CEN	EN ISO 2151:2008 Hljóðtækni – Hávaðaprófunaraðferð fyrir þjöppur og loftæmidælur – Verkfræðileg aðferð (2. nákvæmnisstig) (ISO 2151:2004)	8.9.2009		
CEN	EN ISO 2860:2008 Jarðvinnuvélar – Lágmarksmál opa (ISO 2860:1992)	8.9.2009		
CEN	EN ISO 2867:2011 Jarðvinnuvélar – Aðgangur (ISO 2867:2011)	8.9.2009	EN ISO 2867:2008 Athugasemd 2.1	31.7.2014
CEN	EN ISO 3164:2013 Jarðvinnuvélar – Mat rannsóknarstofu á varnarvirkjum – Forskriftir um rúmmál sveigjutakmörkunar (ISO 3164:1995)	28.11.2013	EN ISO 3164:2008 Athugasemd 2.1	Liðinn (30.11.2013)
CEN	EN ISO 3266:2010 Augaboltar úr smíðastáli í flokki 4 til almennra lyftinota (ISO 3266:2010)	20.10.2010		
CEN	EN ISO 3411:2007 Jarðvinnuvélar – Mál stjórnanda og lágmarksrými umhverfis hann (ISO 3411:2007)	8.9.2009		
CEN	EN ISO 3449:2008 Jarðvinnuvélar – Varnarhlífar gegn fallandi hlutum – Prófanir í rannsóknarstofu og nothæfiskröfur (ISO 3449:2005)	8.9.2009		
CEN	EN ISO 3450:2011 Jarðvinnuvélar – Vélar á hjólum eða háhraða gúmmibeltum – Nothæfiskröfur og prófunaraðferðir fyrir hemlakerfi (ISO 3450:2011)	29.2.2012	EN ISO 3450:2008 Athugasemd 2.1	Liðinn (31.5.2012)
CEN	EN ISO 3457:2008 Jarðvinnuvélar – Hlífar – Skilgreiningar og forskriftir (ISO 3457:2003)	8.9.2009		

Evrópsk staðlasamtök ⁽¹⁾	Tilvísunarnúmer og heiti staðals (og tilvísunarskjal)	Fyrsti birtingardagur í Stjtið. ESB	Tilvísunarnúmer staðalsins sem leystur er af hólmi	Síðasti dagur ætlaðs samræmis staðalsins sem leystur er af hólmi Athugasemd 1
CEN	EN ISO 3471:2008 Jarðvinnuvélar – Veltigrindur – Prófanir á rannsóknarstofu og nothæfiskröfur (ISO 3471:2008)	8.9.2009		
CEN	EN ISO 3691-5:2009 Vinnuvélar í iðnaði – Öryggiskröfur og sannprófun – Hluti 5: Handdregnar kerrur (ISO 3691-5:2009)	28.11.2013		
CEN	EN ISO 4254-1:2013 Landbúnaðarvélar – Öryggi – 1. hluti: Almennar kröfur (ISO 4254-1:2013)	28.11.2013	EN ISO 4254-1:2009 Athugasemd 2.1	Liðinn (30.11.2013)
CEN	EN ISO 4254-5:2009 Landbúnaðarvélar – Öryggi – 5. hluti: Vélknúnar jarðvinnsluvélar (ISO 4254-5:2008)	26.5.2010		
	EN ISO 4254-5:2009/AC:2011			
CEN	EN ISO 4254-6:2009 Landbúnaðarvélar – Öryggi – 6. hluti: Úðarar og dreifarar fyrir fljótandi áburð (ISO 4254-6:2009)	26.5.2010		
	EN ISO 4254-6:2009/AC:2010			
CEN	EN ISO 4254-7:2009 Landbúnaðarvélar – Öryggi – 7. hluti: Þreskivélar, kornskurðarvélar og baðmullarsafnarar (ISO 4254-7:2008)	26.5.2010		
	EN ISO 4254-7:2009/AC:2010			
CEN	EN ISO 4254-10:2009 Landbúnaðarvélar – Öryggi – 10. hluti: Heyþýrlur og mógavélar (ISO 4254-10:2009)	26.5.2010		
	EN ISO 4254-10:2009/AC:2010			
CEN	EN ISO 4254-11:2010 Landbúnaðarvélar – Öryggi – 11. hluti: Baggatínur (ISO 4254-11:2010)	8.4.2011	EN 704:1999+A1:2009 Athugasemd 2.1	Liðinn (30.6.2011)
CEN	EN ISO 4254-12:2012 Landbúnaðarvélar – Öryggi – 12. hluti: Snúningssláttuvélar og þústarsláttuvélar (ISO 4254-12:2012)	24.8.2012	EN 745:1999+A1:2009 Athugasemd 2.1	Liðinn (31.12.2012)
CEN	EN ISO 5395-1:2013 Garðyrkjuáhöld – Öryggiskröfur varðandi sláttuvélar með brunahreyfli – Hluti 1: Íðorð og almennar prófanir (ISO 5395-1:2013)	28.11.2013	EN 836:1997+A4:2011 Athugasemd 2.1	30.9.2014
CEN	EN ISO 5395-2:2013 Garðyrkjuáhöld – Öryggiskröfur varðandi sláttuvélar með brunahreyfli – Hluti 2: Sláttuvélar sem gengið er með (ISO 5395-2:2013)	28.11.2013	EN 836:1997+A4:2011 Athugasemd 2.1	30.9.2014
CEN	EN ISO 5395-3:2013 Garðyrkjuáhöld – Öryggiskröfur varðandi sláttuvélar með brunahreyfli – Hluti 3: Sláttuvélar með ökumannssæti (ISO 5395-3:2013)	28.11.2013	EN 836:1997+A4:2011 Athugasemd 2.1	30.9.2014

Evrópsk staðlasamtök ⁽¹⁾	Tilvísunarnúmer og heiti staðals (og tilvísunarskjal)	Fyrsti birtingardagur í Stjtið. ESB	Tilvísunarnúmer staðalsins sem leystur er af hólmi	Síðasti dagur ætlaðs samræmis staðalsins sem leystur er af hólmi Athugasemd 1
CEN	EN ISO 5674:2009 Dráttarvélur og vélur til nota í landbúnaði og skógrækt – Hlifar fyrir aflúttak drifskaftra (PTO) – Styrkleika- og slitprófanir og samþykktarviðmið (ISO 5674:2004, leiðrétt útgáfa 1.7.2005)	8.9.2009		
CEN	EN ISO 6682:2008 Jarðvinnuvélur – Hagræðis- og seilingarsvæði stýribúnaðar	8.9.2009		
CEN	EN ISO 6683:2008 Jarðvinnuvélur – Sætisbelti og sätisbeltafestingar (ISO 6683:2005)	8.9.2009		
CEN	EN ISO 7096:2008 Jarðvinnuvélur – Mat rannsóknarstofu á titringi á sæti stjórnaða (ISO 7096:2000)	8.9.2009		
	EN ISO 7096:2008/AC:2009	8.9.2009		
CEN	EN ISO 8230-1:2008 Öryggiskröfur varðandi þurrhrensunarvélur – Hluti 1: Almennar öryggiskröfur (ISO 8230-1:2008)	8.9.2009		
CEN	EN ISO 8230-2:2008 Öryggiskröfur varðandi þurrhrensunarvélur – Hluti 2: Vélur sem nota perklóretýlen (ISO 8230-2:2008)	8.9.2009		
CEN	EN ISO 8230-3:2008 Öryggiskröfur varðandi þurrhrensunarvélur – Hluti 3: Vélur sem nota eldfim leysiefni (ISO 8230-3:2008)	8.9.2009		
CEN	EN ISO 9902-1:2001 Textílvélur – Hávaðaprófunaraðferð – 1. hluti: Sameiginlegar kröfur (ISO 9902-1:2001)	18.12.2009		
	EN ISO 9902-1:2001/A1:2009	18.12.2009	Athugasemd 3	Liðinn (28.12.2009)
CEN	EN ISO 9902-2:2001 Textílvélur – Hávaðaprófunaraðferð – 2. hluti: Forspuna- og spunavélur (ISO 9902-2:2001)	18.12.2009		
	EN ISO 9902-2:2001/A1:2009	18.12.2009	Athugasemd 3	Liðinn (28.12.2009)
CEN	EN ISO 9902-3:2001 Textílvélur – Hávaðaprófunaraðferð – 3. hluti: Veflaus vélbúnaður (ISO 9902-3:2001)	18.12.2009		
	EN ISO 9902-3:2001/A1:2009	18.12.2009	Athugasemd 3	Liðinn (28.12.2009)
CEN	EN ISO 9902-4:2001 Textílvélur – Hávaðaprófunaraðferð – 4. hluti: Garnvinnsla, reipa- og kaðlaframleiðsluvélur (ISO 9902-4:2001)	18.12.2009		
	EN ISO 9902-4:2001/A1:2009	18.12.2009	Athugasemd 3	Liðinn (28.12.2009)

Evrópsk staðlasamtök ⁽¹⁾	Tilvísunarnúmer og heiti staðals (og tilvísunarskjal)	Fyrsti birtingardagur í Stjtið. ESB	Tilvísunarnúmer staðalsins sem leystur er af hólmi	Síðasti dagur ætlaðs samræmis staðalsins sem leystur er af hólmi Athugasemd 1
CEN	EN ISO 9902-5:2001 Textílvélar – Hávaðaprófunaraðferð – 5. hluti: Forvefnaðar- og forþrjónvélar (ISO 9902-5:2001)	18.12.2009		
	EN ISO 9902-5:2001/A1:2009	18.12.2009	Athugasemd 3	Liðinn (28.12.2009)
CEN	EN ISO 9902-6:2001 Textílvélar – Hávaðaprófunaraðferð – 6. hluti: Dúkaframleiðsluvélar (ISO 9902-6:2001)	18.12.2009		
	EN ISO 9902-6:2001/A1:2009	18.12.2009	Athugasemd 3	Liðinn (28.12.2009)
CEN	EN ISO 9902-7:2001 Textílvélar – Hávaðaprófunaraðferð – 7. hluti: Litunar- og áferðarfrágangsvélar (ISO 9902-7:2001)	18.12.2009		
	EN ISO 9902-7:2001/A1:2009	18.12.2009	Athugasemd 3	Liðinn (28.12.2009)
CEN	EN ISO 10218-1:2011 Þjarkar og þjarkabúnaður – Öryggiskröfur fyrir iðnaðarþjarkar – Hluti 1: Þjarkar	18.11.2011	EN ISO 10218-1:2008 Athugasemd 2.1	Liðinn (30.1.2012)
CEN	EN ISO 10218-2:2011 Þjarkar og þjarkabúnaður – Öryggiskröfur fyrir iðnaðarþjarkar – Hluti 2: Þjarkakerfi og samþætting	18.11.2011		
CEN	EN ISO 10472-1:2008 Öryggiskröfur vegna iðnaðarþvottavéla – 1. hluti: Sameiginlegar kröfur (ISO 10472-1:1997)	8.9.2009		
CEN	EN ISO 10472-2:2008 Öryggiskröfur vegna iðnaðarþvottavéla – 2. hluti: Þvottavélar og þvottavélar með vindu (ISO 10472-2:1997)	8.9.2009		
CEN	EN ISO 10472-3:2008 Öryggiskröfur vegna iðnaðarþvottavéla – 3. hluti: Þvottagöng ásamt einstökum vélum (ISO 10472-3:1997)	8.9.2009		
CEN	EN ISO 10472-4:2008 Öryggiskröfur vegna iðnaðarþvottavéla – 4. hluti: Þurrkarar (ISO 10472-4:1997)	8.9.2009		
CEN	EN ISO 10472-5:2008 Öryggiskröfur vegna iðnaðarþvottavéla – 5. hluti: Strauvélar, matarar og brotvélar (ISO 10472-5:1997)	8.9.2009		
CEN	EN ISO 10472-6:2008 Öryggiskröfur vegna iðnaðarþvottavéla – 6. hluti: Straupressur (ISO 10472-6:1997)	8.9.2009		
CEN	EN ISO 10517:2009 Vélknúnaðar beranlegar limgerðisklippur – Aflfræðilegt öryggi (ISO 10517:2009)	18.12.2009		
	EN ISO 10517:2009/A1:2013			

Evrópsk staðlasamtök ⁽¹⁾	Tilvísunarnúmer og heiti staðals (og tilvísunarskjal)	Fyrsti birtingardagur í Stjtið. ESB	Tilvísunarnúmer staðalsins sem leystur er af hólmi	Síðasti dagur ætlaðs samræmis staðalsins sem leystur er af hólmi Athugasemd 1
CEN	EN ISO 10821:2005 Iðnaðarsaumavélar – Öryggiskröfur vegna saumavéla, eininga og kerfa (ISO 10821:2005)	18.12.2009		
	EN ISO 10821:2005/A1:2009	18.12.2009	Athugasemd 3	Liðinn (28.12.2009)
CEN	EN ISO 11102-1:2009 Stimpilbrunahreyflar – Handræsibúnaður – 1. hluti: Öryggiskröfur og prófanir (ISO 11102-1:1997)	18.12.2009		
CEN	EN ISO 11102-2:2009 Stimpilbrunahreyflar – Handræsibúnaður – 1. hluti: Öryggiskröfur og prófanir (ISO 11102-2:1997)	8.9.2009		
CEN	EN ISO 11111-1:2009 Textílvélar – Öryggiskröfur – 1. hluti: Sameiginlegar kröfur (ISO 11111-1:2009)	18.12.2009		
CEN	EN ISO 11111-2:2005 Textílvélar – Öryggiskröfur – 2. hluti: Forspuna- og spunavélar (ISO 11111-2:2005)	18.12.2009		
	EN ISO 11111-2:2005/A1:2009	18.12.2009	Athugasemd 3	Liðinn (31.1.2010)
CEN	EN ISO 11111-3:2005 Textílvélar – Öryggiskröfur – 3. hluti: Veflaus vélbúnaður (ISO 11111-3:2005)	18.12.2009		
	EN ISO 11111-3:2005/A1:2009	18.12.2009	Athugasemd 3	Liðinn (31.1.2010)
CEN	EN ISO 11111-4:2005 Textílvélar – Öryggiskröfur – 4. hluti: Garnvinnslu-, reipa- og kaðlaframleiðsluvélar (ISO 11111-4:2005)	18.12.2009		
	EN ISO 11111-4:2005/A1:2009	18.12.2009	Athugasemd 3	Liðinn (31.1.2010)
CEN	EN ISO 11111-5:2005 Textílvélar – Öryggiskröfur – 5. hluti: Forvefnaðar- og forþjónvélar (ISO 11111-5:2005)	18.12.2009		
	EN ISO 11111-5:2005/A1:2009	18.12.2009	Athugasemd 3	Liðinn (31.1.2010)
CEN	EN ISO 11111-6:2005 Textílvélar – Öryggiskröfur – 6. hluti: Dúkaframleiðsluvélar (ISO 11111-6:2005)	18.12.2009		
	EN ISO 11111-6:2005/A1:2009	18.12.2009	Athugasemd 3	Liðinn (31.1.2010)

Evrópsk staðlasamtök ⁽¹⁾	Tilvísunarnúmer og heiti staðals (og tilvísunarskjal)	Fyrsti birtingardagur í Stjtið. ESB	Tilvísunarnúmer staðalsins sem leystur er af hólmi	Síðasti dagur ætlaðs samræmis staðalsins sem leystur er af hólmi Athugasemd 1
CEN	EN ISO 11111-7:2005 Textilvélar – Öryggiskröfur – 7. hluti: Litunar- og áferðarfrágangsvélar (ISO 11111-7:2005)	18.12.2009		
	EN ISO 11111-7:2005/A1:2009	18.12.2009	Athugasemd 3	Liðinn (31.1.2010)
CEN	EN ISO 11148-2:2011 Vélknúin handverkfæri sem ekki nota rafmagn – Öryggiskröfur – 2. hluti: Vélknúnar klippur og þrykkiverkfæri (ISO/FDIS 11148-2:2011)	29.2.2012	EN 792-2:2000+A1:2008 Athugasemd 2.1	Liðinn (30.6.2012)
CEN	EN ISO 11148-3:2012 Vélknúin handverkfæri sem ekki nota rafmagn – Öryggiskröfur – 3. hluti: Bor- og snittvélar (ISO 11148-3:2010)	5.4.2013	EN ISO 11148-3:2010 Athugasemd 2.1	Liðinn (30.6.2013)
CEN	EN ISO 11148-4:2012 Vélknúin handverkfæri sem ekki nota rafmagn – Öryggiskröfur – 4. hluti: Höggafslsvélar án snúnings (ISO 11148-4:2010)	5.4.2013	EN ISO 11148-4:2010 Athugasemd 2.1	Liðinn (30.6.2013)
CEN	EN ISO 11148-5:2011 Vélknúin handverkfæri sem ekki nota rafmagn – Öryggiskröfur – 5. hluti: Höggborar með snúning (ISO 11148-5:2011)	29.2.2012	EN 792-5:2000+A1:2008	Liðinn (30.6.2012)
CEN	EN ISO 11148-6:2012 Vélknúin handverkfæri sem ekki nota rafmagn – Öryggiskröfur – 6. hluti: Vélknúin samsetningartæki fyrir festingar með gengjum (ISO 11148-6:2010)	5.4.2013	EN ISO 11148-6:2010 Athugasemd 2.1	Liðinn (30.6.2013)
CEN	EN ISO 11148-7:2012 Vélknúin handverkfæri sem ekki nota rafmagn – Öryggiskröfur – Hluti 7: Slípivélar (ISO 11148-7:2012)	15.11.2012	EN 792-7:2001+A1:2008 Athugasemd 2.1	Liðinn (28.2.2013)
CEN	EN ISO 11148-8:2011 Vélknúin handverkfæri sem ekki nota rafmagn – Öryggiskröfur – 8. hluti: Bón- og þúsningsvélar (ISO 11148-8:2011)	29.2.2012	EN 792-8:2001+A1:2008	Liðinn (30.6.2012)
CEN	EN ISO 11148-9:2011 Vélknúin handverkfæri sem ekki nota rafmagn – Öryggiskröfur – 9. hluti: Slípivélar (ISO 11148-9:2011)	29.2.2012	EN 792-9:2001+A1:2008	Liðinn (1.6.2012)
CEN	EN ISO 11148-10:2011 Vélknúin handverkfæri sem ekki nota rafmagn – Öryggiskröfur – 10. hluti: Þjöppunarverkfæri (ISO 11148-10:2011)	29.2.2012	EN 792-10:2000+A1:2008	Liðinn (30.6.2012)
CEN	EN ISO 11148-11:2011 Vélknúin handverkfæri sem ekki nota rafmagn – Öryggiskröfur – 11. hluti: Nagarar og klippur (ISO 11148-11:2011)	29.2.2012	EN 792-11:2000+A1:2008	Liðinn (30.6.2012)
CEN	EN ISO 11148-12:2012 Vélknúin handverkfæri sem ekki nota rafmagn – Öryggiskröfur – Hluti 12: Litlar hjólsagir og litlar hjakk- og stingsagir (ISO 11148-12:2012)	5.4.2013	EN 792-12:2000+A1:2008 Athugasemd 2.1	Liðinn (30.6.2013)

Evrópsk staðlasamtök ⁽¹⁾	Tilvísunarnúmer og heiti staðals (og tilvísunarskjal)	Fyrsti birtingardagur í Stjtið. ESB	Tilvísunarnúmer staðalsins sem leystur er af hólmi	Síðasti dagur ætlaðs samræmis staðalsins sem leystur er af hólmi Athugasemd 1
CEN	EN ISO 11252:2013 Leysibúnaður og skyldur búnaður – Leysitæki – Lágmarkskröfur um upplýsingaskjöl (ISO 11252:2004)	28.11.2013	EN ISO 11252:2008 Athugasemd 2.1	Liðinn (28.2.2014)
CEN	EN ISO 11553-1:2008 Öryggi véla – Vinnsluvélar með leysigeislabúnaði – 1. hluti : Almennar öryggiskröfur (ISO 11553-1:2005)	8.9.2009		
CEN	EN ISO 11553-2:2008 Öryggi véla – Vinnsluvélar með leysigeislabúnaði – Hluti 2: Öryggiskröfur fyrir handstýrð vinnslutæki með leysigeislabúnaði (ISO 11553-2:2007)	8.9.2009		
CEN	EN ISO 11553-3:2013 Öryggi véla – Vinnsluvélar með leysigeislabúnaði – Hluti 3: Hljóðdeyfingar- og hljóðmælingaraðferðir fyrir vinnsluvélar með leysigeislabúnaði og vinnslutæki sem haldið er á og fylgibúnað (nákvæmnistig 3) (ISO 11553-3:2013)	28.11.2013		
CEN	EN ISO 11680-1:2011 Vélar fyrir skógrækt – Öryggiskröfur og prófanir fyrir staurasögunarvélar – Hluti 1: Einingar með innbyggðum brunahreyfli (ISO 11680-1:2011)	29.2.2012	EN ISO 11680-1:2008	Liðinn (30.6.2012)
CEN	EN ISO 11680-2:2011 Vélar fyrir skógrækt – Öryggiskröfur og prófanir fyrir staurasögunarvélar – Hluti 2: Einingar til notkunar með sjálfstæðum aflgjafa eða aflgjafa sem er borinn á baki (ISO 11680-2:2011)	29.2.2012	EN ISO 11680-2:2008	Liðinn (30.6.2012)
CEN	EN ISO 11681-1:2011 Vélar til nota við skógrækt – Færanlegar keðjusagir – Öryggiskröfur og prófun – Hluti 1: Keðjusagir til nota við skógarvinnu (ISO 11681-1:2011)	29.2.2012	EN ISO 11681-1:2008	Liðinn (30.6.2012)
CEN	EN ISO 11681-2:2011 Vélar fyrir skógrækt – Færanlegar keðjusagir – Öryggiskröfur og prófanir – Hluti 2: Keðjusagir til trjásnýrtingar (ISO 11681-2:2011)	29.2.2012	EN ISO 11681-2:2008	Liðinn (30.6.2012)
CEN	EN ISO 11806-1:2011 Landbúnaðar- og skógræktarvélar – Öryggiskröfur og prófanir á færanlegum handstýrðum vélknúnum runna- og grasklippum – 1. hluti: Vélar með innbyggðum brunahreyflum (ISO 11806-1:2011)	29.2.2012	EN ISO 11806:2008 Athugasemd 2.1	
CEN	EN ISO 11806-2:2011 Landbúnaðar- og skógræktarvélar – Öryggiskröfur og prófanir á færanlegum handstýrðum vélknúnum runna- og grasklippum – 2. hluti: Vélar með aflgjafa sem er borinn á baki (ISO 11806-2:2011)	29.2.2012		
CEN	EN ISO 11850:2011 Vélar til nota í skógarvinnu – Sjálfknúnaðar vélar – Öryggiskröfur (ISO 11850:2011)	29.2.2012	EN 14861:2004+A1:2009 Athugasemd 2.1	Liðinn (31.5.2012)

Evrópsk staðlasamtök (¹)	Tilvísunarnúmer og heiti staðals (og tilvísunarskjal)	Fyrsti birtingardagur í Stjtið. ESB	Tilvísunarnúmer staðalsins sem leystur er af hólmi	Síðasti dagur ætlaðs samræmis staðalsins sem leystur er af hólmi
				Athugasemd 1
CEN	EN 12001:2012 Dælur, sprautur og dreifarar fyrir steinsteypu og múr – Öryggiskröfur	15.11.2012	EN 12001:2003+A1:2009 Athugasemd 2.1	Liðinn (28.2.2013)
CEN	EN 12012-1:2007+A1:2008 Vélar til vinnslu á gúmmí og plasti – Öryggi – Vélar til kornasmækkunar – Kröfur um hönnun og smíði – 1. hluti: Hnífkvarni	8.9.2009		
CEN	EN 12012-3:2001+A1:2008 Vélar til vinnslu á gúmmí og plasti – Vélar til kornasmækkunar – 3. hluti: Öryggiskröfur vegna tættara	8.9.2009		
CEN	EN 12012-4:2006+A1:2008 Vélar til vinnslu á gúmmí og plasti – Vélar til kornasmækkunar – 4. hluti: Öryggiskröfur fyrir kögglara	8.9.2009		
CEN	EN 12013:2000+A1:2008 Gúmmí- og plastvinnsluvélar – Innbyggðir blandarar – Öryggiskröfur	8.9.2009		
CEN	EN 12016:2013 Rafsegulviðssamhæfi – Vöruhópsstaðall fyrir lyftur, rennistiga og færibönd til fólksflutninga – Ónæmi	28.11.2013	EN 12016:2004+A1:2008 Athugasemd 2.1	Liðinn (28.2.2014)
CEN	EN 12041:2000+A1:2009 Vélar til matvælavinnslu – Útlöngunarvélar – Öryggis- og hreinlætiskröfur	18.12.2009		
CEN	EN 12042:2005+A1:2010 Vélar til matvælavinnslu – Afvigtarar – Öryggis- og hreinlætiskröfur	8.4.2011		
CEN	EN 12043:2000+A1:2010 Vélar til matvælavinnslu – Hviliskápar – Öryggis- og hreinlætiskröfur	8.4.2011		
CEN	EN 12044:2005+A1:2009 Vélar til framleiðslu skófátnaðar og leður- og gervileðurvara – Skurðar- og götunarvélar – Öryggiskröfur	18.12.2009		
CEN	EN 12053:2001+A1:2008 Öryggi vinnuvéla í iðnaði – Prófunaraðferðir til að mæla hávaðamengun	8.9.2009		
CEN	EN 12077-2:1998+A1:2008 Kranar – Öryggi – Hönnunarkröfur með tilliti til heilsuverndar og öryggis – 2. hluti: Takmörkunar- og álestrarbúnaður	8.9.2009		
CEN	EN 12110:2002+A1:2008 Vélar til gangagerðar – Loftlásar – Öryggiskröfur	8.9.2009		
CEN	EN 12111:2002+A1:2009 Vélar til gangagerðar – Fræsitrömlur, námufræsitrömlur og högggriftennur – Öryggiskröfur	18.12.2009		
CEN	EN 12158-1:2000+A1:2010 Lyftur á byggingarsvæðum til vöruflutninga – 1. hluti: Lyftur með aðgengilegum pöllum	8.4.2011		
CEN	EN 12158-2:2000+A1:2010 Lyftur á byggingarsvæðum til vöruflutninga – Hluti 2: Lyftur með óaðgengilegum burðarbúnaði	8.4.2011		

Evrópsk staðlasamtök ⁽¹⁾	Tilvísunarnúmer og heiti staðals (og tilvísunarskjal)	Fyrsti birtingardagur í Stjtið. ESB	Tilvísunarnúmer staðalsins sem leystur er af hólmi	Síðasti dagur ætlaðs samræmis staðalsins sem leystur er af hólmi Athugasemd 1
CEN	EN 12159:2012 Lyftur á byggingarsvæðum til fólks- og vöruflutninga með lóðrétt stýrðum búrum	5.4.2013	EN 12159:2000+A1:2009 Athugasemd 2.1	Liðinn (31.5.2013)
CEN	EN 12162:2001+A1:2009 Dælar til að dæla vökva – Öryggiskröfur – Aðferðir við vatnsþrýstingsprófun	8.9.2009		
CEN	EN 12203:2003+A1:2009 Vélar til framleiðslu skófatnaðar og varnings úr leðri og leðurlíki – Skó- og leðurpressur – Öryggiskröfur	18.12.2009		
CEN	EN 12267:2003+A1:2010 Vélar til matvælavinnslu – Hringsagir – Öryggis- og hreinlætiskröfur	20.10.2010		
CEN	EN 12268:2003+A1:2010 Vélar til matvælavinnslu – Vélknúnar bandsagir – Öryggis- og hreinlætiskröfur	20.10.2010		
CEN	EN 12301:2000+A1:2008 Gúmmí- og plastvinnsluvélar – Valsapressur – Öryggiskröfur	8.9.2009		
CEN	EN 12312-1:2013 Stuðningsbúnaður á jörðu fyrir flugför – Sértaekar kröfur – Hluti 1: Farþegatröppur	28.11.2013	EN 12312-1:2001+A1:2009 Athugasemd 2.1	Liðinn (28.11.2013)
CEN	EN 12312-2:2002+A1:2009 Stuðningsbúnaður á jörðu fyrir flugför – Sérstakar kröfur – Hluti 2: Ökutæki til að flytja vistir	8.9.2009		
CEN	EN 12312-3:2003+A1:2009 Stuðningsbúnaður á jörðu fyrir flugför – Sértaekar kröfur – Hluti 3: Ökutæki með færðabönd	8.9.2009		
CEN	EN 12312-4:2003+A1:2009 Stuðningsbúnaður á jörðu fyrir flugför – Sértaekar kröfur – 4. hluti: Landgöngubrýr fyrir farþega	8.9.2009		
CEN	EN 12312-5:2005+A1:2009 Stuðningsbúnaður á jörðu fyrir flugför – Sértaekar kröfur – Hluti 5: Eldsneytisafyllingarbúnaður fyrir flugför	8.9.2009		
CEN	EN 12312-6:2004+A1:2009 Stuðningsbúnaður á jörðu fyrir flugför – Sértaekar kröfur – Hluti 6: Afisunarvélar og búnaður til afisunar og ísvarnar	8.9.2009		
CEN	EN 12312-7:2005+A1:2009 Stuðningsbúnaður á jörðu fyrir flugför – Sértaekar kröfur – Hluti 7: Búnaður til að færa flugför	8.9.2009		
CEN	EN 12312-8:2005+A1:2009 Stuðningsbúnaður á jörðu fyrir flugför – Sértaekar kröfur – Hluti 8: Viðhaldsstigar og pallar	8.9.2009		
CEN	EN 12312-9:2013 Stuðningsbúnaður á jörðu fyrir flugför – Sértaekar kröfur – Hluti 9: Hleðslubúnaður fyrir gáma/bretti	28.11.2013	EN 12312-9:2005+A1:2009 Athugasemd 2.1	Liðinn (28.11.2013)
CEN	EN 12312-10:2005+A1:2009 Stuðningsbúnaður á jörðu fyrir flugför – Sértaekar kröfur – Hluti 10: Flutningsbúnaður fyrir gáma/bretti	8.9.2009		

Evrópsk staðlasamtök (¹)	Tilvísunarnúmer og heiti staðals (og tilvísunarskjal)	Fyrsti birtingardagur í Stjtið. ESB	Tilvísunarnúmer staðalsins sem leystur er af hólmi	Síðasti dagur ætlaðs samræmis staðalsins sem leystur er af hólmi
				Athugasemd 1
CEN	EN 12312-12:2002+A1:2009 Stuðningsbúnaður á jörðu fyrir flugför – Sérstakar kröfur – Hluti 12: Búnaður fyrir drykkjarvatnsþjónustu	8.9.2009		
CEN	EN 12312-13:2002+A1:2009 Stuðningsbúnaður á jörðu fyrir flugför – Sérstakar kröfur – Hluti 13: Búnaður fyrir salernisþjónustu	8.9.2009		
CEN	EN 12312-14:2006+A1:2009 Stuðningsbúnaður á jörðu fyrir flugför – Sértækar kröfur – Hluti 14: Ökutæki til að aðstoða fatlaða/farlama farþega við að fara um borð	8.9.2009		
CEN	EN 12312-15:2006+A1:2009 Stuðningsbúnaður á jörðu fyrir flugför – Sértækar kröfur – Hluti 15: Dráttarvélar fyrir farangur og búnað	8.9.2009		
CEN	EN 12312-16:2005+A1:2009 Stuðningsbúnaður á jörðu fyrir flugför – Sértækar kröfur – Hluti 16: Loftræsibúnaður	8.9.2009		
CEN	EN 12312-17:2004+A1:2009 Stuðningsbúnaður á jörðu fyrir flugför – Sértækar kröfur – Hluti 17: Loftræstibúnaður	8.9.2009		
CEN	EN 12312-18:2005+A1:2009 Stuðningsbúnaður á jörðu fyrir flugför – Sértækar kröfur – Hluti 18: Köfnunarefnis- eða súrefniseiningar	8.9.2009		
CEN	EN 12312-19:2005+A1:2009 Stuðningsbúnaður á jörðu fyrir flugför – Sértækar kröfur – Hluti 19: Loftfarslyftur, öxullyftur og vökvaknúnar stélstoðir	8.9.2009		
CEN	EN 12312-20:2005+A1:2009 Stuðningsbúnaður á jörðu fyrir flugför – Sértækar kröfur – Hluti 20: Rafmagnsaflgjafar á jörðu	8.9.2009		
CEN	EN 12321:2003+A1:2009 Námuvinnsluvélar til notkunar neðanjarðar – Forskrift varðandi öryggiskröfur til brynvarinna skrapfæribanda	8.9.2009		
CEN	EN 12331:2003+A2:2010 Vélar til matvælavinnslu – Hakkavélar – Öryggis- og hreinlætiskröfur	20.10.2010		
CEN	EN 12336:2005+A1:2008 Vélar til gangagerðar – Hlífavélar, þrýstiborvélar, snigilborvélar, búnaður til uppsetningar á klæðningu – Öryggiskröfur	8.9.2009		
CEN	EN 12348:2000+A1:2009 Kjarnaborvélar á palli – Öryggi	8.9.2009		
CEN	EN 12355:2003+A1:2010 Vélar til matvælavinnslu – Vélar til að afhýða, flá, roðfletta og fjarlægja himnur – Öryggis- og hreinlætiskröfur	20.10.2010		
CEN	EN 12385-1:2002+A1:2008 Stálvírar – Öryggi – Hluti 1: Almennar kröfur	8.9.2009		
CEN	EN 12385-2:2002+A1:2008 Stálvírar – Öryggi – 2. hluti: Skilgreiningar, merking og flokkun	8.9.2009		
CEN	EN 12385-3:2004+A1:2008 Stálvírar – Öryggi – 3. hluti: Upplýsingar um notkun og viðhald	8.9.2009		

Evrópsk staðlasamtök ⁽¹⁾	Tilvísunarnúmer og heiti staðals (og tilvísunarskjal)	Fyrsti birtingardagur í Stjtið. ESB	Tilvísunarnúmer staðalsins sem leystur er af hólmi	Síðasti dagur ætlaðs samræmis staðalsins sem leystur er af hólmi Athugasemd 1
CEN	EN 12385-4:2002+A1:2008 Stálvírar – Öryggi – 4. hluti: Margþátta vírar til almennra lyftinota	8.9.2009		
CEN	EN 12385-10:2003+A1:2008 Stálvírar – Öryggi – 10. hluti: Snúnir vírar til almennra burðarnota	8.9.2009		
CEN	EN 12387:2005+A1:2009 Vélar til framleiðslu skófátnaðar og varnings úr leðri og leðurlíki – Skó- og leðurpressur – Öryggiskröfur	18.12.2009		
CEN	EN 12409:2008+A1:2011 Vélar til vinnslu á gúmmí og plasti – Hitamótunarár – Öryggiskröfur	29.2.2012	EN 12409:2008 Athugasemd 2.1	Liðinn (30.4.2012)
CEN	EN 12417:2001+A2:2009 Málmsmiðjuverkfæri – Öryggi – Rennistöðvar	8.9.2009		
	EN 12417:2001+A2:2009/AC:2010	26.5.2010		
CEN	EN 12418:2000+A1:2009 Múrverks- og steinskurðarvélar fyrir vinnusvæði – Öryggi	8.9.2009		
CEN	EN 12463:2004+A1:2011 Vélar til matvælavinnslu – Fyllingarvélar og fylgivélar – Öryggis- og hreinlætiskröfur	20.7.2011		
CEN	EN 12505:2000+A1:2009 Vélar til matvælavinnslu – Skilvindur til vinnslu á matarolíum og -fitu – Öryggis- og hreinlætiskröfur	18.12.2009		
CEN	EN 12525:2000+A2:2010 Landbúnaðarvélar – Mokstursbúnaður framan á hjóladráttarvélar – Öryggi	26.5.2010		
CEN	EN 12545:2000+A1:2009 Vélar til framleiðslu skófátnaðar og leður- og gervileðurvara – Hávaðaprófunaraðferð – Almennar kröfur	8.9.2009		
CEN	EN 12547:1999+A1:2009 Skilvindur – Sameiginlegar öryggiskröfur	8.9.2009		
CEN	EN 12549:1999+A1:2008 Hljóðtækni – Prófunaraðferð fyrir hávaða frá festingabyssum – Verkfræðileg aðferð	8.9.2009		
CEN	EN 12581:2005+A1:2010 Húðunarstöðvar – Vélar til húðunar og rafhúðunar með lífrænum húðunarvökva – Öryggiskröfur	20.10.2010		
CEN	EN 12601:2010 Rafalar drifnir með stimpilbrunahreyfli – Öryggi	8.4.2011		
CEN	EN 12621:2006+A1:2010 Vélbúnaður til veitu og dreifingar á húðunarefnum undir þrýstingi – Öryggiskröfur	20.10.2010		
CEN	EN 12622:2009+A1:2013 Öryggi málmsmiðjuverkfæra – Vökvaknúnir þrýstihemlar	11.4.2014	EN 12622:2009 Athugasemd 2.1	Liðinn (30.4.2014)
CEN	EN 12629-1:2000+A1:2010 Vélar til framleiðslu byggingarvörum úr steinsteypu og kalsíumsilíkati – Öryggi – Hluti 1: Almennar kröfur	8.4.2011		

Evrópsk staðlasamtök (¹)	Tilvísunarnúmer og heiti staðals (og tilvísunarskjal)	Fyrsti birtingardagur í Stjtið. ESB	Tilvísunarnúmer staðalsins sem leystur er af hólmi	Síðasti dagur ætlaðs samræmis staðalsins sem leystur er af hólmi
Athugasemd 1				
CEN	EN 12629-2:2002+A1:2010 Vélar til framleiðslu á byggingarvörum úr steinsteypu og kalsíumsílíkati – Öryggi – Hluti 2: Vélar til steinaframleiðslu	8.4.2011		
CEN	EN 12629-3:2002+A1:2010 Vélar til framleiðslu á byggingarvörum úr steinsteypu og kalsíumsílíkati – Öryggi – Hluti 3: Vélar búnar rennu- eða snúningsskífumóti	8.4.2011		
CEN	EN 12629-4:2001+A1:2010 Vélar til framleiðslu á byggingarvörum úr steypu og kalsíumsílíkati – Öryggi – Hluti 4: Vélar til framleiðslu á þakflísum úr steypu	8.4.2011		
CEN	EN 12629-5-1:2003+A1:2010 Vélar til framleiðslu á byggingarvörum úr steinsteypu og kalsíumsílíkati – Öryggi – Hluti 5-1: Röraframleiðsluvélar á lóðréttum vinnsluási	8.4.2011		
CEN	EN 12629-5-2:2003+A1:2010 Vélar til framleiðslu á byggingarvörum úr steinsteypu og kalsíumsílíkati – Öryggi – Hluti 5-2: Röraframleiðsluvélar á lóðréttum vinnsluási	8.4.2011		
CEN	EN 12629-5-3:2003+A1:2010 Vélar til framleiðslu á byggingarvörum úr steinsteypu og kalsíumsílíkati – Öryggi – Hluti 5-3: Vélar til forspenningar á rörum	8.4.2011		
CEN	EN 12629-5-4:2003+A1:2010 Vélar til framleiðslu á byggingarvörum úr steinsteypu og kalsíumsílíkati – Öryggi – Hluti 5-4: Vélar til húðunar á steiptum rörum	8.4.2011		
CEN	EN 12629-6:2004+A1:2010 Vélar til framleiðslu á byggingarvörum úr steinsteypu og kalsíumsílíkati – Öryggi – Hluti 6: Staðbundinn og færanlegur búnaður til framleiðslu á forsteiptum bentum vörum	8.4.2011		
CEN	EN 12629-7:2004+A1:2010 Vélar til framleiðslu á byggingarvörum úr steinsteypu og kalsíumsílíkati – Öryggi – Hluti 7: Staðbundinn og færanlegur búnaður til framleiðslu á forspenntum vörum	8.4.2011		
CEN	EN 12629-8:2002+A1:2010 Vélar til framleiðslu á byggingarvörum úr steypu og kalsíumsílíkati – Öryggi – Hluti 8: Vélar og búnaður til framleiðslu á byggingarvörum úr kalsíumsílíkati (og steinsteypu)	8.4.2011		
CEN	EN 12635:2002+A1:2008 Hurðir og hlið á iðnaðar-, verslunar- og verkstæðisbyggingar – uppsetning og notkun	8.9.2009		
CEN	EN 12643:1997+A1:2008 Jarðvinnuvélar – Vélar með gúmmihjólbarða – Kröfur vegna stýrisbúnaðar (ISO 5010:1992 með breytingum)	8.9.2009		
CEN	EN 12644-1:2001+A1:2008 Kranar – Upplýsingar um notkun og prófun – 1. hluti: Leiðbeiningar	8.9.2009		

Evrópsk staðlasamtök ⁽¹⁾	Tilvísunarnúmer og heiti staðals (og tilvísunarskjal)	Fyrsti birtingardagur í Stjtið. ESB	Tilvísunarnúmer staðalsins sem leystur er af hólmi	Síðasti dagur ætlaðs samræmis staðalsins sem leystur er af hólmi Athugasemd 1
CEN	EN 12644-2:2000+A1:2008 Kranar – Upplýsingar vegna notkunar og prófunar – 2. hluti: Merkingar	8.9.2009		
CEN	EN 12649:2008+A1:2011 Vélar til þjöppunar og jöfnunar á steinsteypu – Öryggi	18.11.2011	EN 12649:2008 Athugasemd 2.1	Liðinn (31.1.2012)
CEN	EN 12653:1999+A2:2009 Vélar til að framleiða skófátnað og vörur úr leðri og gervileðri – Vélar til að negla – Öryggiskröfur	18.12.2009		
CEN	EN 12693:2008 Kælikerfi og varmadælur – Kröfur er varða öryggi og umhverfi – Ruðningsþjöppur fyrir kælimiðla	8.9.2009		
CEN	EN 12717:2001+A1:2009 Öryggi málmsmiðjuverkfæra – Borvélar	8.9.2009		
CEN	EN 12733:2001+A1:2009 Landbúnaðar- og skógræktarvélar – Vélknúnar sláttuvélar sem gengið er með – Öryggi	8.9.2009		
CEN	EN 12750:2013 Öryggi trésmiðavéla – Fjórhlíða fræsarar	28.11.2013	EN 12750:2001+A1:2009 Athugasemd 2.1	Liðinn (28.11.2013)
CEN	EN 12753:2005+A1:2010 Hitahreinsikerfi fyrir útblástursloft frá búnaði til yfirborðsmeðhöndlunar – Öryggiskröfur	20.10.2010		
CEN	EN 12757-1:2005+A1:2010 Blöndunarvélar fyrir húðunarefni – Öryggiskröfur – Hluti 1: Blöndunarvélar til nota við endurlökkun bifreiða	20.10.2010		
CEN	EN 12779:2004+A1:2009 Öryggi trésmiðavéla – Föst spón- og rykræstikerfi – Öryggistengdar nothæfiskröfur og öryggiskröfur	18.12.2009		
CEN	EN 12851:2005+A1:2010 Vélar til matvælavinnslu – Fylgihlutir í vélar fyrir stórelldhús sem búnar eru aukakraftúttaki – Öryggis- og hreinlætiskröfur	26.5.2010		
CEN	EN 12852:2001+A1:2010 Vélar til matvælavinnslu – Matvinnsluvélar og kvarnir – Öryggis- og hreinlætiskröfur	20.10.2010		
CEN	EN 12853:2001+A1:2010 Vélar til matvælavinnslu – Handþeytarar og hrætur – Öryggis- og hreinlætiskröfur	20.10.2010		
	EN 12853:2001+A1:2010/AC:2010			
CEN	EN 12854:2003+A1:2010 Vélar til matvælavinnslu – Gálgahrærivélar – Öryggis- og hreinlætiskröfur	26.5.2010		
CEN	EN 12855:2003+A1:2010 Vélar til matvælavinnslu – Skurðvélar með snúningsskálum – Öryggis- og hreinlætiskröfur	20.10.2010		
CEN	EN 12881-1:2005+A1:2008 Færibönd – Eldfimiþrófun með brunahermun – Hluti 1: Prófanir fyrir própanbrennara	8.9.2009		

Evrópsk staðlasamtök ⁽¹⁾	Tilvísunarnúmer og heiti staðals (og tilvísunarskjal)	Fyrsti birtingardagur í Stjtið. ESB	Tilvísunarnúmer staðalsins sem leystur er af hólmi	Síðasti dagur ætlaðs samræmis staðalsins sem leystur er af hólmi Athugasemd 1
CEN	EN 12881-2:2005+A1:2008 Færibönd – Eldfimiþrófun með brunahermin – 2. hluti: Stórbrunaprófun	8.9.2009		
CEN	EN 12882:2008 Færibönd til almennra nota – Öryggiskröfur varðandi rafmagn og eldfimi	8.9.2009		
CEN	EN 12921-1:2005+A1:2010 Vélar til yfirborðsmeðhöndlunar og forvinnslu á iðnaðarvarningi með vökvum eða gufum – 1. hluti: Almennar öryggiskröfur	20.10.2010		
CEN	EN 12921-2:2005+A1:2008 Vélar til yfirborðsmeðhöndlunar og forvinnslu á iðnaðarvarningi með vökvum eða gufum – 2. hluti: Öryggi véla sem nota hreinsunarvökva með vatnsgrunni	8.9.2009		
CEN	EN 12921-3:2005+A1:2008 Vélar til yfirborðsmeðhöndlunar og forvinnslu á iðnaðarvarningi með vökvum eða gufum – 3. hluti: Öryggi véla sem nota eldfima hreinsunarvökva	8.9.2009		
CEN	EN 12921-4:2005+A1:2008 Vélar til yfirborðsmeðhöndlunar og forvinnslu á iðnaðarvarningi með vökvum eða gufum – 4. hluti: Öryggi véla sem nota halógenbundin leysiefni	8.9.2009		
CEN	EN 12957:2001+A1:2009 Málmsmiðjuverkfæri – Öryggi – Rafurhleðslubekkir	8.9.2009		
CEN	EN 12965:2003+A2:2009 Dráttarvélar og vélar fyrir landbúnað og skógrækt – Aflúttak (PTO) drifskafa og hlífur þeirra – Öryggi	18.12.2009		
CEN	EN 12978:2003+A1:2009 Hurðir og hlið á iðnaðar-, verslunar- og verkstæðisbyggingar – Öryggisbúnaður á rafdrifnar hurðir og hlið – Kröfur og prófunar-aðferðir	18.12.2009		
CEN	EN 12981:2005+A1:2009 Húðunarstöðvar – Sprautuklefar til nota við sprautun með lífrænum húðunarefnum í duftformi – Öryggiskröfur	8.9.2009		
CEN	EN 12984:2005+A1:2010 Vélar til matvælavinnslu – Færanlegar og/eða handstýrðar vélar og búnaður með vélknúnum skurðtækjum – Öryggis- og hreinlætiskröfur	20.10.2010		
CEN	EN 12999:2011+A1:2012 Kranar – Hleðslukranar	24.8.2012	EN 12999:2011 Athugasemd 2.1	Liðinn (31.12.2012)
CEN	EN 13000:2010 Kranar – Færanlegir kranar	26.5.2010		
	EN 13000:2010/AC:2010			
CEN	EN 13001-1:2004+A1:2009 Kranar – Almenn hönnun – Hluti 1: Almennar meginreglur og kröfur	8.9.2009		
	EN 13001-1:2004+A1:2009/AC:2009	26.5.2010		

Evrópsk staðlasamtök ⁽¹⁾	Tilvísunarnúmer og heiti staðals (og tilvísunarskjal)	Fyrsti birtingardagur í Stjtið. ESB	Tilvísunarnúmer staðalsins sem leystur er af hólmi	Síðasti dagur ætlaðs samræmis staðalsins sem leystur er af hólmi Athugasemd 1
CEN	EN 13001-2:2011 Kranar – Almenn hönnun – Hluti 2: Álagsáhrif		EN 13001-2:2004+A3:2009 Athugasemd 2.1	Liðinn (18.11.2011)
	EN 13001-2:2011/AC:2012			
CEN	EN 13001-3-1:2012+A1:2013 Kranar – Almenn hönnun – Hluti 3-1: Markstaða og nothæfissönnun stálverkja	28.11.2013	EN 13001-3-1:2012 Athugasemd 2.1	Liðinn (31.1.2014)
CEN	EN 13015:2001+A1:2008 Viðhald á lyftum og rennistigum – Reglur um viðhaldsleiðbeiningar	8.9.2009		
CEN	EN 13019:2001+A1:2008 Vélar til gatnahreinsunar – Öryggiskröfur	8.9.2009		
CEN	EN 13020:2004+A1:2010 Vélar til slitlagsvinnslu á vegum – Öryggiskröfur	20.10.2010		
CEN	EN 13021:2003+A1:2008 Vélar til vetrarþjónustu – Öryggiskröfur	8.9.2009		
CEN	EN 13023:2003+A1:2010 Aðferðir við hávaðamælingar fyrir prent-, pappírsbreytingar- og pappírsgerðarvélar og fylgibúnað – Nákvæmnisstig 2 og 3	26.5.2010		
CEN	EN 13035-1:2008 Vélar og stöðvar til framleiðslu, meðhöndlunar og vinnslu á glerplötum – Öryggiskröfur – Hluti 1: Búnaður til geymslu, meðferðar og flutnings innan verksmiðju	8.9.2009		
CEN	EN 13035-2:2008 Vélar og stöðvar til framleiðslu, meðhöndlunar og vinnslu á glerplötum – Öryggiskröfur – Hluti 2: Búnaður til geymslu, meðferðar og flutnings utan verksmiðju	8.9.2009		
CEN	EN 13035-3:2003+A1:2009 Vélar og stöðvar til framleiðslu, meðhöndlunar og vinnslu á glerplötum – Öryggiskröfur – 3. hluti: Skurðvélar	18.12.2009		
	EN 13035-3:2003+A1:2009/AC:2010			
CEN	EN 13035-4:2003+A1:2009 Vélar og stöðvar til framleiðslu, meðhöndlunar og vinnslu á glerplötum – Öryggiskröfur – Hluti 4: Hallabekkir	26.5.2010		
CEN	EN 13035-5:2006+A1:2009 Vélar og stöðvar til framleiðslu, meðhöndlunar og vinnslu á glerplötum – Öryggiskröfur – Hluti 5: Vélar og búnaður til stöflunar og afstöflunar	26.5.2010		
CEN	EN 13035-6:2006+A1:2009 Vélar og stöðvar til framleiðslu, meðhöndlunar og vinnslu á glerplötum – Öryggiskröfur – Hluti 6: Brotavélar	26.5.2010		
CEN	EN 13035-7:2006+A1:2009 Vélar og stöðvar til framleiðslu, meðhöndlunar og vinnslu á glerplötum – Öryggiskröfur – Hluti 7: Skurðvélar fyrir lagskipt gler	26.5.2010		
CEN	EN 13035-9:2006+A1:2010 Vélar og stöðvar til framleiðslu, meðhöndlunar og vinnslu á glerplötum – Öryggiskröfur – Hluti 9: Þvottastöðvar	26.5.2010		

Evrópsk staðlasamtök ⁽¹⁾	Tilvísunarnúmer og heiti staðals (og tilvísunarskjal)	Fyrsti birtingardagur í Stjtið. ESB	Tilvísunarnúmer staðalsins sem leystur er af hólmi	Síðasti dagur ætlaðs samræmis staðalsins sem leystur er af hólmi Athugasemd 1
CEN	EN 13035-11:2006+A1:2010 Vélar og stöðvar til framleiðslu, meðhöndlunar og vinnslu á glerplötum – Öryggiskröfur – Hluti 11: Borvélar	26.5.2010		
CEN	EN 13042-1:2007+A1:2009 Vélar og stöðvar til framleiðslu, meðhöndlunar og vinnslu á holu gleri – Öryggiskröfur – Hluti 1: Glerdeigsskammtari	18.12.2009		
CEN	EN 13042-2:2004+A1:2009 Vélar og stöðvar til framleiðslu, meðhöndlunar og vinnslu á holu gleri – Öryggiskröfur – 2. hluti: Vélar til innmötunar	18.12.2009		
CEN	EN 13042-3:2007+A1:2009 Vélar og stöðvar til framleiðslu, meðhöndlunar og vinnslu á holu gleri – Öryggiskröfur – Hluti 3: Vélar með sjálfstæðum mótunareiningum	18.12.2009		
CEN	EN 13042-5:2003+A1:2009 Vélar og stöðvar til framleiðslu, meðhöndlunar og vinnslu á holu gleri – Öryggiskröfur – 5. hluti: Pressur	18.12.2009		
CEN	EN 13059:2002+A1:2008 Öryggi vinnuvéla í iðnaði – Prófunaraðferðir til að mæla titring	8.9.2009		
CEN	EN 13102:2005+A1:2008 Keramikvélar – Öryggi – Hleðsla og afhleðsla fingerðra leirflísa	8.9.2009		
CEN	EN 13112:2002+A1:2009 Sútunarár – klofningsvélar og klippivélar með bandhnif – Öryggiskröfur	26.5.2010		
CEN	EN 13113:2002+A1:2010 Sútunarár – Húðunarár með vólsum – Öryggiskröfur	8.4.2011		
CEN	EN 13114:2002+A1:2009 Sútunarár – Snúningsverkunartromlur – Öryggiskröfur	26.5.2010		
CEN	EN 13118:2000+A1:2009 Landbúnaðarár – Upptökuvélar fyrir kartöflur – Öryggi	18.12.2009		
CEN	EN 13120:2009 Gluggatjöld til nota innanhúss – Nothæfiskröfur, þ.m.t. um öryggi	8.9.2009		
CEN	EN 13128:2001+A2:2009 Öryggi málmsmiðjuverkfæra – Fræsarar (þ.m.t. borvélar)	8.9.2009		
	EN 13128:2001+A2:2009/AC:2010	26.5.2010		
CEN	EN 13135:2013 Kranar – Öryggi – Hönnun – Kröfur til búnaðar	28.11.2013	EN 13135-2:2004+A1:2010 EN 13135-1:2003+A1:2010 Athugasemd 2.1	Liðinn (28.11.2013)
CEN	EN 13140:2000+A1:2009 Landbúnaðarár – Upptökuvélar fyrir sykurrófur og föðurrófur – Öryggi	18.12.2009		
CEN	EN 13155:2003+A2:2009 Kranar – Öryggi – Laus aukalyftibúnaður	8.9.2009		
CEN	EN 13157:2004+A1:2009 Kranar – Öryggi – Handknúnir kranar	18.12.2009		

Evrópsk staðlasamtök (¹)	Tilvísunarnúmer og heiti staðals (og tilvísunarskjal)	Fyrsti birtingardagur í Stjtið. ESB	Tilvísunarnúmer staðalsins sem leystur er af hólmi	Síðasti dagur ætlaðs samræmis staðalsins sem leystur er af hólmi
				Athugasemd 1
CEN	EN 13204:2004+A1:2012 Tvívirk vökvaknúin björgunarverkfæri til nota í starfi slökkviliða og björgunarsveita – Öryggis- og nothæfiskröfur	24.8.2012		
CEN	EN 13208:2003+A1:2010 Vélar til matvælavinnslu – Grænmetisflysjarar – Öryggis- og hreinlætiskröfur	20.10.2010		
CEN	EN 13218:2002+A1:2008 Málmsmiðjuverkfæri – Öryggi – Fastar slípivélar	8.9.2009		
	EN 13218:2002+A1:2008/AC:2010			
CEN	EN 13241-1:2003+A1:2011 Hurðir og hlið á iðnaðar-, verslunar- og verkstæðisbyggingar – Vörustaðall – 1. hluti: Vörur án bruna- og reykvarnareiginleika	18.11.2011		
CEN	EN 13288:2005+A1:2009 Vélar til matvælavinnslu – Vélar til að lyfta og halla skálum – Öryggis- og hreinlætiskröfur	26.5.2010		
CEN	EN 13289:2001+A1:2013 Pastavinnslustöðvar – Þurrkarar og kælibúnaður – Öryggis- og hreinlætiskröfur	28.11.2013		
CEN	EN 13355:2004+A1:2009 Húðunarstöðvar – Fjölnota klefar – Öryggiskröfur	8.9.2009		
CEN	EN 13367:2005+A1:2008 Keramíkvélar – Öryggi – Flutningspallar og vagnar	8.9.2009		
	EN 13367:2005+A1:2008/AC:2009	26.5.2010		
CEN	EN 13378:2001+A1:2013 Pastavinnslustöðvar – Pastapressur – Öryggis- og hreinlætiskröfur	28.11.2013		
CEN	EN 13379:2001+A1:2013 Pastavinnslustöðvar – Vélar til að fletja, rífa og skera pasta, færiband fyrir stangir, stangarhylki – Öryggis- og hreinlætiskröfur	28.11.2013		
CEN	EN 13389:2005+A1:2009 Vélar til matvælavinnslu – Hrærivélar með láréttum öxli – Öryggis- og hreinlætiskröfur	26.5.2010		
CEN	EN 13390:2002+A1:2009 Vélar til matvælavinnslu – Bökugerðarvélar – Öryggis- og hreinlætiskröfur	26.5.2010		
CEN	EN 13411-1:2002+A1:2008 Augu í stálvíra – Öryggi – Hluti 1: Festaragu fyrir vírstroffur	8.9.2009		
CEN	EN 13411-2:2001+A1:2008 Augu í stálvíra – Öryggi – Hluti 2: Splæst augu í vírtrossur	8.9.2009		
CEN	EN 13411-3:2004+A1:2008 Augu í stálvíra – Öryggi – Hluti 3: Gegntak og gegntaksfestingar	8.9.2009		
CEN	EN 13411-4:2011 Augu í stálvíra – Öryggi – Hluti 4: Hólkun með bræddum málm og kvoðu	20.7.2011	EN 13411- 4:2002+A1:2008 Athugasemd 2.1	Liðinn (30.9.2011)
CEN	EN 13411-5:2003+A1:2008 Augu í stálvíra – Öryggi – Hluti 5: U-boltagrip á stálvíra	8.9.2009		

Evrópsk staðlasamtök ⁽¹⁾	Tilvísunarnúmer og heiti staðals (og tilvísunarskjal)	Fyrsti birtingardagur í Stjtið. ESB	Tilvísunarnúmer staðalsins sem leystur er af hólmi	Síðasti dagur ætlaðs samræmis staðalsins sem leystur er af hólmi Athugasemd 1
CEN	EN 13411-6:2004+A1:2008 Augu í stálvíra – Öryggi – Hluti 6: Ósamhverf fleygtengi	8.9.2009		
CEN	EN 13411-7:2006+A1:2008 Augu í stálvíra – Öryggi – Hluti 7: Samhverf fleygtengi	8.9.2009		
CEN	EN 13411-8:2011 Augu í stálvíra – Öryggi – Hluti 8: Pressuhólkur og pressun	18.11.2011		
CEN	EN 13414-1:2003+A2:2008 Virstroffur – Öryggi – Hluti 1: Stroffur til nota við almenna lyftivinnu	8.9.2009		
CEN	EN 13414-2:2003+A2:2008 Virstroffur – Öryggi – Hluti 2: Forskrift um notkunar- og viðhaldsupplýsingar sem framleiðandi á að láta í té	8.9.2009		
CEN	EN 13414-3:2003+A1:2008 Virstroffur – Öryggi – Hluti 3: Kósar og fjölpáttar trossur	8.9.2009		
CEN	EN 13418:2013 Vélar til vinnslu á gúmmí og plasti – Vafningsvélar fyrir filmu og þynnur – Öryggiskröfur	28.11.2013	EN 13418:2004+A1:2008 Athugasemd 2.1	Liðinn (30.11.2013)
CEN	EN 13448:2001+A1:2009 Landbúnaðar- og skógræktarvélar – Sláttuvélar til nota í reinum milli hindrana – Öryggi	18.12.2009		
CEN	EN 13457:2004+A1:2010 Vélar til framleiðslu skófátnaðar og varnings úr leðri og leðurlíki – Vélar til klofningar, sköfunar, skurðar, límingar og límpurrkunar – Öryggiskröfur	20.10.2010		
CEN	EN 13524:2003+A1:2009 Vélar til vegaviðhalds – Öryggiskröfur	8.9.2009		
CEN	EN 13525:2005+A2:2009 Vélar til nota við skógarþjóf – Viðarkurlarar – Öryggi	18.12.2009		
CEN	EN 13531:2001+A1:2008 Jarðvinnuvélar – Veltuvarnarbyggingar á litlar jarðvinnuvélar – Prófanir á rannsóknarstofu og frammistöðukröfur (ISO 12117:1997 Breytt)	8.9.2009		
CEN	EN 13534:2006+A1:2010 Vélar til matvælavinnslu – Verkunarsprautuvélar – Öryggis- og hreinlætiskröfur	20.10.2010		
CEN	EN 13557:2003+A2:2008 Kranar – Stýringar og stjórnstöðvar	8.9.2009		
CEN	EN 13561:2004+A1:2008 Gluggatjöld til nota utanhúss – Kröfur, flokkun og öryggi	8.9.2009		
CEN	EN 13570:2005+A1:2010 Vélar til matvælavinnslu – Hrærivélar – Öryggis- og hreinlætiskröfur	20.10.2010		
CEN	EN 13586:2004+A1:2008 Kranar – Aðgangur	8.9.2009		
CEN	EN 13591:2005+A1:2009 Vélar til matvælavinnslu – Hleðslubúnaður fyrir ofna – Öryggis- og hreinlætiskröfur	26.5.2010		

Evrópsk staðlasamtök ⁽¹⁾	Tilvísunarnúmer og heiti staðals (og tilvísunarskjal)	Fyrsti birtingardagur í Stjtið. ESB	Tilvísunarnúmer staðalsins sem leystur er af hólmi	Síðasti dagur ætlaðs samræmis staðalsins sem leystur er af hólmi Athugasemd 1
CEN	EN 13617-1:2012 Bensínstöðvar – Hluti 1: Öryggiskröfur varðandi smíði og nothæfi dælna með streymismæli, skömmtunardælna og fjarstýrðra dælueninga	24.8.2012	EN 13617-1:2004+A1:2009 Athugasemd 2.1	Liðinn (30.11.2012)
CEN	EN 13621:2004+A1:2010 Vélar til matvælavinnslu – Grænmetisþurrkarar – Öryggis- og hreinlætiskröfur	20.10.2010		
CEN	EN 13659:2004+A1:2008 Gluggahlerar – Nothæfiskröfur, þ.m.t. um öryggi	8.9.2009		
CEN	EN 13675:2004+A1:2010 Öryggi véla – Öryggiskröfur varðandi rörmótunar- og völsunarvélar og frágangsfæribönd	20.10.2010		
CEN	EN 13683:2003+A2:2011 Garðyrkjuáhöld – Beranlegir vélknúnir tætarar/kurlarar – Öryggi	20.7.2011		
	EN 13683:2003+A2:2011/AC:2013			
CEN	EN 13684:2004+A3:2009 Garðyrkjutæki – Jarðvegskrafsarar og tæki til jarðvegsloftunar – Öryggi	26.5.2010	EN 13684:2004+A2:2009 Athugasemd 2.1	Liðinn (30.6.2010)
CEN	EN 13731:2007 Loftpúðar til nota í starfi slökkviliða og björgunarsveita – Kröfur um öryggi og eiginleika	8.9.2009		
CEN	EN 13732:2013 Vélar til matvælavinnslu – Mjólkurkælitankar hjá bændum – Kröfur vegna smíða, afkasta, nothæfis, öryggis og hreinlætis	28.11.2013	EN 13732:2002+A2:2009 Athugasemd 2.1	Liðinn (31.1.2014)
CEN	EN 13736:2003+A1:2009 Öryggi málmsmiðjuverkfæra – Vökvapressur	8.9.2009		
CEN	EN 13852-1:2013 Kranar – Grunnsvæviskranar – Hluti 1: Grunnsvæviskranar til almennra nota	28.11.2013		
CEN	EN 13862:2001+A1:2009 Gólfsögunarvélar – Öryggi	8.9.2009		
CEN	EN 13870:2005+A1:2010 Vélar til matvælavinnslu – Hryggsneiðingarvélar – Öryggis- og hreinlætiskröfur	20.10.2010		
CEN	EN 13871:2005+A1:2010 Vélar til matvælavinnslu – Teningsskurðarvélar – Öryggis- og hreinlætiskröfur	20.10.2010		
CEN	EN 13885:2005+A1:2010 Vélar til matvælavinnslu – Klippivélar – Öryggis- og hreinlætiskröfur	20.10.2010		
CEN	EN 13886:2005+A1:2010 Vélar til matvælavinnslu – Suðukatlar með rafknúnni hræri- og/ eða blöndunarspaða – Öryggis- og hreinlætiskröfur	26.5.2010		
CEN	EN 13889:2003+A1:2008 Hlekkir úr smíðastáli til almennra lyftinota – D-lásar og H-lásar – Flokkur 6 – Öryggi	8.9.2009		

Evrópsk staðlasamtök ⁽¹⁾	Tilvísunarnúmer og heiti staðals (og tilvísunarskjal)	Fyrsti birtingardagur í Stjtið. ESB	Tilvísunarnúmer staðalsins sem leystur er af hólmi	Síðasti dagur ætlaðs samræmis staðalsins sem leystur er af hólmi Athugasemd 1
CEN	EN 13898:2003+A1:2009 Málmsmiðjuverkfæri – Öryggi – Kaldmálmsagir	8.9.2009		
	EN 13898:2003+A1:2009/AC:2010	26.5.2010		
CEN	EN 13951:2012 Dælur til að dæla vökva – Öryggiskröfur – Búnaður til nota í tengslum við landbúnaðarmatvæli; Hönnunarreglur til að tryggja hreinlæti við notkun	24.8.2012	EN 13951:2003+A1:2008 Athugasemd 2.1	Liðinn (31.10.2012)
CEN	EN 13954:2005+A1:2010 Vélar til matvælavinnslu – Brauðskurðarvélar – Öryggis- og hreinlætiskröfur	26.5.2010		
CEN	EN 13977:2011 Búnaður til notkunar við járnbrautir – Spor – Öryggiskröfur varðandi færanlegar vélar og vagna til nota við lagningu og viðhald	20.7.2011		
CEN	EN 13985:2003+A1:2009 Málmsmiðjuverkfæri – Öryggi – Fallaxarklippur	8.9.2009		
CEN	EN 14010:2003+A1:2009 Öryggi véla – Vélabúnaður til þess að leggja bifreiðum í stæði – Öryggis- og rafsegulsviðssamhæfiskröfur á stigi hönnunar, framleiðslu, uppsetningar og töku í notkun	18.12.2009		
CEN	EN 14017:2005+A2:2009 Landbúnaðar- og skógræktarvélar – Áburðardreifingar fyrir áburð í föstu formi – Öryggi	18.12.2009	EN 14017:2005+A1:2008 Athugasemd 2.1	Liðinn (31.1.2010)
CEN	EN 14018:2005+A1:2009 Landbúnaðar- og skógræktarvélar – Sáningarvélar – Öryggi	18.12.2009		
CEN	EN 14033-3:2009 + A1:2011 Búnaður til notkunar við járnbrautir – Spor – Teinbundnar lagningar- og viðhaldsvélar – Hluti 3: Almennar öryggiskröfur	29.2.2012	EN 14033-3:2009	Liðinn (30.4.2012)
CEN	EN 14043:2005+A1:2009 Búnaður til nota við slökkviliðsstörf í háhýsum – Útraðanlegir stigar á snúningspöllum – Öryggis og nothæfiskröfur og prófunaraðferðir	8.9.2009		
CEN	EN 14044:2005+A1:2009 Búnaður til nota við slökkviliðsstörf í háhýsum – Útraðanlegir stigar á snúningspöllum til nota í kyrrstöðu – Öryggis- og nothæfiskröfur og prófunaraðferðir	8.9.2009		
CEN	EN 14070:2003+A1:2009 Öryggi málmsmiðjuverkfæra – Færsluvélar og vélar til sérstakra nota	8.9.2009		
	EN 14070:2003+A1:2009/AC:2010	26.5.2010		
CEN	EN 14238:2004+A1:2009 Kranar – Handstýrður byrðaflutningsbúnaður	18.12.2009		
CEN	EN ISO 14314:2009 Stimpilbrunahreyflar – Bakslagsræsibúnaður – Almennar öryggiskröfur (ISO 14314:2004)	18.12.2009		
CEN	EN 14439:2006+A2:2009 Kranar – Öryggi – Turnkranar	8.9.2009		

Evrópsk staðlasamtök ⁽¹⁾	Tilvísunarnúmer og heiti staðals (og tilvísunarskjal)	Fyrsti birtingardagur í Stjtið. ESB	Tilvísunarnúmer staðalsins sem leystur er af hólmi	Síðasti dagur ætlaðs samræmis staðalsins sem leystur er af hólmi Athugasemd 1
CEN	EN 14462:2005+A1:2009 Vélar til slitlagsvinnslu – Hávaðaprófunaraðferð fyrir slitlagsvinnsluvélar, að meðtöldum fylgibúnaði – Nákvæmnisstig 2 og 3	8.9.2009		
CEN	EN 14466:2005+A1:2008 Slökkvidælar – Færanlegar dælar – Öryggis- og nothæfiskröfur, prófanir	8.9.2009		
CEN	EN 14492-1:2006+A1:2009 Kranar – Vélknúnar vindur og lyftur – Hluti 1: Vélknúnar vindur	18.12.2009		
	EN 14492-1:2006+A1:2009/AC:2010	26.5.2010		
CEN	EN 14492-2:2006+A1:2009 Kranar – Vélknúnar vindur og lyftur – Hluti 2: Vélknúnar lyftur	18.12.2009		
	EN 14492-2:2006+A1:2009/AC:2010	26.5.2010		
CEN	EN 14502-2:2005+A1:2008 Kranar – Búnaður til að lyfta fólki – Hluti 2: Lyftanlegar stjórnstöðvar	8.9.2009		
CEN	EN 14655:2005+A1:2010 Vélar til matvælavinnslu – Snittubrauðskurðarvélar – Öryggis- og hreinlætiskröfur	26.5.2010		
CEN	EN 14656:2006+A1:2010 Öryggi véla – Öryggiskröfur varðandi útþrýstipressur fyrir stál og járnfría málma	20.10.2010		
CEN	EN 14658:2005+A1:2010 Flæðibúnaður og flæðikerfi – Öryggiskröfur fyrir flæðibúnað til nota í opnum surtarbrandsnámmum	26.5.2010		
CEN	EN 14673:2006+A1:2010 Öryggi véla – Öryggiskröfur varðandi vökvaknúna málmsmíðapressur með opnum mótum til smíða á stáli og járnfríum málmmum	20.10.2010		
CEN	EN 14677:2008 Öryggi véla – Úrvinnsla stáls – Vélar og búnaður til meðhöndlunar á bræddu stáli	8.9.2009		
CEN	EN 14681:2006+A1:2010 Öryggi véla – Öryggiskröfur varðandi vélar og búnað til stálframleiðslu í ljósbogaofnum	20.10.2010		
CEN	EN 14710-1:2005+A2:2008 Slökkvidælar – Miðflótttaflsslökkvidælar án sogdælubúnaðar – 1. hluti: Flokkun, almennar kröfur og öryggiskröfur	8.9.2009		
CEN	EN 14710-2:2005+A2:2008 Slökkvidælar – Miðflótttaflsslökkvidælar án sogdælubúnaðar – 2. hluti: Sannprófun á almennum kröfum og öryggiskröfum	8.9.2009		
CEN	EN 14753:2007 Öryggi véla – Öryggiskröfur vegna véla og búnaðar til samfelldrar stálsteypu	8.9.2009		
CEN	EN 14861:2004+A1:2009 Vélar til nota í skógarvinnu – Sjálfnúnaðar vélar – Öryggiskröfur	18.12.2009		

Evrópsk staðlasamtök ⁽¹⁾	Tilvísunarnúmer og heiti staðals (og tilvísunarskjal)	Fyrsti birtingardagur í Stjtið. ESB	Tilvísunarnúmer staðalsins sem leystur er af hólmi	Síðasti dagur ætlaðs samræmis staðalsins sem leystur er af hólmi Athugasemd 1
CEN	EN 14886:2008 Vélar til vinnslu á gúmmí og plasti – Skurðarvélar með bandhníf til þess að skera frauðblokkir – Öryggiskröfur	8.9.2009		
CEN	EN 14910:2007+A1:2009 Garðyrkjuáhöld – Beranlegar vélknúnar sláttuþylur – Öryggi	8.9.2009		
CEN	EN 14930:2007+A1:2009 Landbúnaðar- og skógræktarvélar og garðyrkjubúnaður – Vélar sem gengið er með og handstýrðar vélar – Ákvörðun aðgengis að heitum flötum	8.9.2009		
CEN	EN 14957:2006+A1:2010 Stíf undirlög undir þakklæðningar – Skilgreiningar og eiginleikar	26.5.2010		
CEN	EN 14958:2006+A1:2009 Vélar til matvælavinnslu – Vélar til mölunar og vinnslu á hveiti og símiljugrjónum – Öryggis- og hreinlætiskröfur	8.9.2009		
CEN	EN 14973:2006+A1:2008 Færibönd til nota í neðanjarðarmannvirkjum – Öryggiskröfur varðandi rafmagn og eldfimi	8.9.2009		
CEN	EN ISO 14982:2009 Vélar fyrir landbúnað og skógrækt – Rafsegulsviðssamhæfi – Prófunaraðferðir og viðtökuskilyrði (ISO 14982:1998)	8.9.2009		
CEN	EN 14985:2012 Kranar – Kranar með snúningsbómu	23.3.2012		
CEN	EN 15000:2008 Öryggi vinnuvéla í iðnaði – Sjálfknúnar vinnuvélar með breytilegt yfirgrip – Forskrift, nothæfi og prófunarkröfur fyrir áframkraftvægisvísa og áframkraftvægistakmarkara	8.9.2009		
CEN	EN 15011:2011 Kranar – Kranar á brýr og brúargálga	20.7.2011		
CEN	EN 15027:2007+A1:2009 Færanlegur veggsgagar- og vírsagarbúnaður til nota á vettvangi – Öryggi	8.9.2009		
CEN	EN 15056:2006+A1:2009 Kranar – Kröfur varðandi gámagriplur	8.9.2009		
CEN	EN 15059:2009 Snjótroðarar – Öryggiskröfur	8.9.2009		
CEN	EN 15061:2007+A1:2008 Öryggi véla – Öryggiskröfur vegna véla og búnaðar til ræmumeðhöndlunar	8.9.2009		
CEN	EN 15067:2007 Plast- og gúmmívélar – Filmuvinnsluvélar fyrir poka og sekki – Öryggiskröfur	8.9.2009		
CEN	EN 15093:2008 Öryggi véla – Öryggiskröfur vegna heitflatvölsunarvéla	8.9.2009		
CEN	EN 15094:2008 Öryggi véla – Öryggiskröfur vegna kaldflatvölsunarvéla	8.9.2009		

Evrópsk staðlasamtök (¹)	Tilvísunarnúmer og heiti staðals (og tilvísunarskjal)	Fyrsti birtingardagur í Stjtið. ESB	Tilvísunarnúmer staðalsins sem leystur er af hólmi	Síðasti dagur ætlaðs samræmis staðalsins sem leystur er af hólmi
				Athugasemd 1
CEN	EN 15095:2007+A1:2008 Rafknúinn færanlegur búnaður til stöflunar og röðunar í rekka og hillur, hringekjur og vörugeymslulyftur – Öryggiskröfur	8.9.2009		
CEN	EN 15162:2008 Vélar og stöðvar til náms og vinnslu á náttúrlegum steini – Öryggiskröfur vegna margblaða steinsaga	8.9.2009		
CEN	EN 15163:2008 Vélar og búnaður til nýtingar og vinnslu á náttúrlegum steini – Öryggiskröfur vegna demantvírsaga	8.9.2009		
CEN	EN 15164:2008 Vélar og stöðvar til náms og vinnslu á náttúrlegum steini – Öryggiskröfur vegna keðju- og beltisdreifinna fræsingarvéla	8.9.2009		
CEN	EN 15166:2008 Vélar til matvælavinnslu – Sjálfvirkar vélar til að kljúfa kjötskrokkahryggi í sláturhúsum – Öryggis- og hreinlætiskröfur	8.9.2009		
CEN	EN 15268:2008 Bensínstöðvar – Öryggiskröfur varðandi smíði og nothæfi kaffærs dælubúnaðar	8.9.2009		
CEN	EN 15503:2009+A1:2013 Garðyrkjuáhöld – Garðblásturstæki, sogtæki og blásturs-/sogtæki – Öryggi	11.4.2014	EN 15503:2009 Athugasemd 2.1	Liðinn (30.4.2014)
CEN	EN 15695-1:2009 Dráttarvélar og sjálfnúnnar vélar til nota í landbúnaði – Vernd gegn hættulegum efnum – Hluti 1: Flokkun stýrishúsa, kröfur og prófunaraðferðir	26.5.2010		
CEN	EN 15695-2:2009 Dráttarvélar og sjálfnúnnar vélar til nota í landbúnaði – Vernd gegn hættulegum efnum – Hluti 2: Lofthreinsibúnaður	26.5.2010		
	EN 15695-2:2009/AC:2011	29.2.2012		
CEN	EN 15700:2011 Öryggi rennigangvega fyrir ferðamenn og íþróttaiðkendur, til flutninga á farþegum, einkum á skíðasvæðum	29.2.2012		
CEN	EN ISO 15744:2008 Vélknúin handverkfæri sem ekki nota rafmagn – Hávaðamælingaaðferð – Mæling með verkfræðilegri nákvæmni (2. nákvæmnisstig) (ISO 15744:2002)	8.9.2009		
CEN	EN 15746-2:2010+A1:2011 Búnaður til notkunar við járnbrautir – Spor – Vélar til nota á teinum og vegum og tengdur búnaður – Hluti 2: Almennar öryggiskröfur	29.2.2012	EN 15746-2:2010	Liðinn (30.4.2012)
CEN	EN 15774:2010 Vélar til matvælavinnslu – Vélar til vinnslu á fersku og fylltu pasta (tagliatelle, cannelloni, ravioli, tortellini, orecchiette og gnocchi) – Öryggis- og hreinlætiskröfur	8.4.2011		
CEN	EN 15811:2009 Landbúnaðarvélar – Hlífar yfir hreyfanlegum hlutum aflúttaks – Hlífar sem opnaðar eru með verkfæri (ISO/TS 28923:2007 Breytt)	18.12.2009		
	EN 15811:2009/AC:2010			

Evrópsk staðlasamtök (¹)	Tilvísunarnúmer og heiti staðals (og tilvísunarskjal)	Fyrsti birtingardagur í Stjtið. ESB	Tilvísunarnúmer staðalsins sem leystur er af hólmi	Síðasti dagur ætlaðs samræmis staðalsins sem leystur er af hólmi Athugasemd 1
CEN	EN 15830:2012 Vinnuvélar með breytilegt yfirgrip til nota í torfærum – Útsýni – Prófunaraðferðir og sannprófun	24.8.2012		
CEN	EN 15861:2012 Vélar til matvælavinnslu – Reykklefar – Öryggis- og hreinfætiskröfu	24.8.2012		
CEN	EN 15895:2011 Handverkfæri með þrýstihylki – Öryggiskröfur – Festingar- og merkingarverkfæri	18.11.2011		
CEN	EN 15949:2012 Öryggi véla – Öryggiskröfur varðandi völsunarárvefilar fyrir teina, byggingarstál og stangir	5.6.2012		
CEN	EN 15954-2:2013 Búnaður til notkunar við járnbrautir – Spor – Eftirvagnar og tengdur búnaður – Hluti 2: Almennar öryggiskröfur	28.11.2013		
CEN	EN 15955-2:2013 Búnaður til notkunar við járnbrautir – Spor – Losanlegar vélar og tengdur búnaður – Hluti 2: Almennar öryggiskröfur	28.11.2013		
CEN	EN 15997:2011 Torfæruökutæki – Öryggiskröfur og prófunaraðferðir	29.2.2012		
	EN 15997:2011/AC:2012			
CEN	EN 16005:2012 Rafknúnaðar hurðir – Öryggi við notkun rafknúinna hurða – Kröfur og prófunaraðferðir	5.4.2013		
CEN	EN 16029:2012 Vélknúin ekin farartæki til nota við flutning fólks en ekki til nota á almennum vegum – Öryggiskröfur – Einspora vélknúin farartæki á tveimur hjólum	24.8.2012		
CEN	EN ISO 16119-1:2013 Landbúnaðar- og skógræktarvélar – Úðarar og dreifarar fyrir fljótandi áburð – Umhverfisvernd – Hluti 1: Almenn efni (ISO 16119-1:2013)	28.11.2013		
CEN	EN ISO 16119-2:2013 Landbúnaðar- og skógræktarvélar – Úðarar og dreifarar fyrir fljótandi áburð – Umhverfisvernd – Hluti 2: Úðarar með láréttum bómum og sambærilegir úðarar (ISO 16119-2:2013)	28.11.2013		
CEN	EN ISO 16119-3:2013 Landbúnaðar- og skógræktarvélar – Úðarar og dreifarar fyrir fljótandi áburð – Umhverfisvernd – Hluti 3: Úðarar fyrir runna, tré og sambærilegan gróður (ISO 16119-3:2013)	28.11.2013		
CEN	EN 16230-1:2013 Kerrur til afþreyingarnota – Hluti 1: Öryggiskröfur og prófunaraðferðir fyrir kerrur	28.11.2013		
CEN	EN 16246:2012 Landbúnaðarvélar – Vélskóflur – Öryggi	5.4.2013		
CEN	EN 16252:2012 Vélar til að þjappa úrgangsefni eða endurvinnanleg efni – Láréttar baggaþjöppur – Öryggiskröfur	5.4.2013		

Evrópsk staðlasamtök ⁽¹⁾	Tilvísunarnúmer og heiti staðals (og tilvísunarskjal)	Fyrsti birtingardagur í Stjtið. ESB	Tilvísunarnúmer staðalsins sem leystur er af hólmi	Síðasti dagur ætlaðs samræmis staðalsins sem leystur er af hólmi
				Athugasemd 1
CEN	EN ISO 19432:2012 Vélar og búnaður til nota við húsasmiðar – Færanlegar vélknúnar handútsagir með innbyggðum brunahreyfli – Öryggiskröfur og prófun (ISO 19432:2012)	15.11.2012	EN ISO 19432:2008 Athugasemd 2.1	Liðinn (31.1.2013)
CEN	EN ISO 19932-1:2013 Búnaður til uppskeruverndar – Úðunartæki sem borin eru á baki – Hluti 1: Öryggis- og umhverfiskröfur (ISO 19932-1:2013)	28.11.2013		
CEN	EN ISO 19932-2:2013 Búnaður til gróðurverndar – Úðunartæki sem borin eru á baki – Hluti 2: Prófunaraðferðir (ISO 19932-2:2013)	28.11.2013		
CEN	EN ISO 20361:2009 Vökvadælar og dælueningar – Hávaðaprófunaraðferð – 2. og 3. nákvæmnisstig (ISO 20361:2007)	8.9.2009		
	EN ISO 20361:2009/AC:2010			
CEN	EN ISO 22867:2011 Vélar til nota við garðyrkju og skógarnytjar – Titringsprófunaraðferð fyrir færanleg handverkfæri sem búin eru brunahreyfli – Titringur við handföng (ISO 22867:2011)	29.2.2012	EN ISO 22867:2008	Liðinn (30.6.2012)
CEN	EN ISO 22868:2008 Vélar til nota við skógarnytjar – Hávaðaprófunaraðferð fyrir færanleg handverkfæri sem búin eru brunahreyfli – Mæling með verkfræðilegri nákvæmni (2. Nákvæmnisstig) (ISO 22868:2005)	8.9.2009		
CEN	EN ISO 22868:2011 Vélar til nota við skógarnytjar – Hávaðaprófunaraðferð fyrir færanleg handverkfæri sem búin eru brunahreyfli – Mæling með verkfræðilegri nákvæmni (2. nákvæmnisstig) (ISO 22868:2011)	20.7.2011	EN ISO 22868:2008 Athugasemd 2.1	Liðinn (30.9.2011)
CEN	EN ISO 23125:2010 Öryggi málmsmiðjuverkfæra – Rennibekkir (ISO 23125:2010)	20.10.2010		
	EN ISO 23125:2010/A1:2012	24.8.2012	Athugasemd 3	Liðinn (31.10.2012)
CEN	EN ISO 28139:2009 Landbúnaðar- og skógræktarvélar – Úðarar sem knúnir eru brunahreyfli og bornir á baki – Öryggiskröfur (ISO 28139:2009)	18.12.2009		
CEN	EN ISO 28881:2013 Málmsmiðjuverkfæri – Öryggi – Rafúrhleðslubekkir (ISO 28881:2013)	28.11.2013	EN 12957:2001+A1:2009 Athugasemd 2.1	Liðinn (28.2.2014)
	EN ISO 28881:2013/AC:2013			
CEN	EN ISO 28927-1:2009 Vélknúin handverkfæri – Prófunaraðferðir til að meta titringsáhrif – Hluti 1: Hallandi og lóðréttar slípivélar (ISO 28927-1:2009)	26.5.2010		

Evrópsk staðlasamtök ⁽¹⁾	Tilvísunarnúmer og heiti staðals (og tilvísunarskjal)	Fyrsti birtingardagur í Stjtið. ESB	Tilvísunarnúmer staðalsins sem leystur er af hólmi	Síðasti dagur ætlaðs samræmis staðalsins sem leystur er af hólmi Athugasemd 1
CEN	EN ISO 28927-2:2009 Vélknúin handverkfæri – Prófunaraðferðir til að meta titringsáhrif – Hluti 2: Skrúflyklar, topplyklar og skrúfjárn (ISO 28927-2:2009)	26.5.2010		
CEN	EN ISO 28927-3:2009 Vélknúin handverkfæri – Prófunaraðferðir til að meta titringsáhrif – Hluti 3: Bónvélar og þúsningsvélar með snúningi, hringhreyfingu og lausri hringhreyfingu (ISO 28927-3:2009)	26.5.2010		
CEN	EN ISO 28927-4:2010 Vélknúin handverkfæri – Prófunaraðferðir til að meta titringsáhrif – Hluti 4: Slípivélar án festingarbúnaðar (ISO 28927-4:2010)	8.4.2010		
CEN	EN ISO 28927-5:2009 Vélknúin handverkfæri – Prófunaraðferðir til að meta titringsáhrif – Hluti 5: Borvélar og höggborvélar (ISO 28927-5:2009)	26.5.2010		
CEN	EN ISO 28927-6:2009 Vélknúin handverkfæri – Prófunaraðferðir til að meta titringsáhrif – Hluti 6: Troðarar (ISO 28927-6:2009)	26.5.2010		
CEN	EN ISO 28927-7:2009 Vélknúin handverkfæri – Prófunaraðferðir til að meta titringsáhrif – Hluti 7: Nagarar og klippur (ISO 28927-7:2009)	26.5.2010		
CEN	EN ISO 28927-8:2009 Vélknúin handverkfæri – Prófunaraðferðir til að meta titringsáhrif – Hluti 8: Stingsagir, bónvélar og þjalir og sveiflu- og hringsagir (ISO 28927-8:2009)	26.5.2010		
CEN	EN ISO 28927-9:2009 Vélknúin handverkfæri – Prófunaraðferðir til að meta titringsáhrif – Hluti 9: Skafhamrar og nálarasköfur (ISO 28927-9:2009)	26.5.2010		
CEN	EN ISO 28927-10:2011 Vélknúin handverkfæri – Prófunaraðferðir til að meta titringsáhrif – Hluti 10: Höggborar, slaghamrar og brothamrar (ISO 28927-10:2011)	18.11.2011		
CEN	EN ISO 28927-11:2011 Vélknúin handverkfæri – Prófunaraðferðir til að meta titringsáhrif – Hluti 11: Múrbrjótar (ISO 28927-11:2011)	20.7.2011		
CEN	EN ISO 28927-12:2012 Vélknúin handverkfæri – Prófunaraðferðir til að meta titringsáhrif – Hluti 12: Slípivélar til notkunar með slípistöppum (ISO 28927-12:2012)	5.4.2013		

CENELEC-staðlar

Staðlar sem Rafstaðlasamtök Evrópu (CENELEC) semja eru ekki flokkaðir sem staðlar af gerð A, B eða C í þessari skrá.

CENELEC	EN 50223:2010 Sjálfvirkur búnaður til rafstöðuhúðunar með eldfimri spunaló – Öryggiskröfur	20.10.2010		
---------	---	------------	--	--

Evrópsk staðlasamtök ⁽¹⁾	Tilvísunarnúmer og heiti staðals (og tilvísunarskjal)	Fyrsti birtingardagur í Stjtið. ESB	Tilvísunarnúmer staðalsins sem leystur er af hólmi	Síðasti dagur ætlaðs samræmis staðalsins sem leystur er af hólmi Athugasemd 1
CENELEC	EN 50348:2010 Staðbundinn búnaður til rafstöðuhúðunar með óeldfimu húðunarefni í vökvaformi – Öryggiskröfur	26.5.2010		
	EN 50348:2010/AC:2010			
CENELEC	EN 50569:2013 Heimilistæki og ámóta raftæki – Öryggi – Sérstök ákvæði um rafknúnar þeytivindur til nota í atvinnuskyni	11.4.2014		
CENELEC	EN 50570:2013 Heimilistæki og ámóta raftæki – Öryggi – Sérstök ákvæði um rafknúna þurkara til nota í atvinnuskyni	11.4.2014		
CENELEC	EN 50571:2013 Heimilistæki og ámóta raftæki – Öryggi – Sérstök ákvæði um rafknúnar þvottavélar til nota í atvinnuskyni	11.4.2014		
CENELEC	EN 50580:2012 Öryggi rafknúinna handverkfæra – Sérstakar kröfur vegna málningarbyssu	5.6.2012		
	EN 50580:2012/A1:2013	28.11.2013	Athugasemd 3	22.7.2016
CENELEC	EN 60204-1:2006 Öryggi véla – Rafbúnaður iðnaðarvéla – 1. hluti: Almennar kröfur IEC 60204-1:2005 (Breytt)	26.5.2010		
	EN 60204-1:2006/A1:2009 IEC 60204-1:2005/A1:2008	26.5.2010	Athugasemd 3	Liðinn (1.2.2012)
	EN 60204-1:2006/AC:2010			
CENELEC	EN 60204-11:2000 Öryggi véla – Rafbúnaður véla – 11. hluti: Kröfur um háspennubúnað sem notar spennu yfir 1000 V riðstraumsspennu eða 1500 V jafnstraumsspennu en ekki yfir 36 kV. IEC 60204-11:2000	26.5.2010		
	EN 60204-11:2000/AC:2010			
CENELEC	EN 60204-31:2013 Öryggi véla – Rafbúnaður véla – Hluti 31: Sérstakt öryggi og EMC kröfur vegna saumavéla, eininga og kerfa IEC 60204-31:2013	11.4.2014		
CENELEC	EN 60204-32:2008 Öryggi véla – Rafbúnaður véla – Hluti 32: Kröfur vegna lyftivéla IEC 60204-32:2008	18.12.2009		
CENELEC	EN 60204-33:2011 Öryggi véla – Rafbúnaður véla – Hluti 33: Kröfur varðandi búnað til framleiðslu á hálfleiðurum IEC 60204-33:2009 (Breytt)	18.11.2011		
CENELEC	EN 60335-1:2012 Öryggi heimilistækja og ámóta raftækja – Öryggi – Hluti 1: Almennar kröfur IEC 60335-1:2010 (Breytt)	5.6.2012	EN 60335-1:2002 og með áorðnum breytingum Athugasemd 2.1	21.11.2014
	EN 60335-1:2012/AC:2014			

Evrópsk staðlasamtök ⁽¹⁾	Tilvísunarnúmer og heiti staðals (og tilvísunarskjal)	Fyrsti birtingardagur í Stjtið. ESB	Tilvísunarnúmer staðalsins sem leystur er af hólmi	Siðasti dagur ætlaðs samræmis staðalsins sem leystur er af hólmi Athugasemd 1
CENELEC	EN 60335-2-36:2002 Heimilistæki og ámóta raftæki – Öryggi – Hluti 2-36: Sérstakar kröfur vegna eldavéla, ofna og eldunarhellna til nota í atvinnuskyni IEC 60335-2-36:2002	5.4.2013		
	EN 60335-2-36:2002/A11:2012	5.4.2013	Athugasemd 3	21.12.2014
	EN 60335-2-36:2002/AC:2007			
CENELEC	EN 60335-2-37:2002 Heimilistæki og ámóta raftæki – Öryggi – Hluti 2-37: Sérstakar kröfur vegna rafmagnsdjúpsteikningarpotta til annarra nota en heimilisnota IEC 60335-2-37:2002	5.4.2013		
	EN 60335-2-37:2002/A11:2012	5.4.2013	Athugasemd 3	21.12.2014
	EN 60335-2-37:2002/AC:2007			
CENELEC	EN 60335-2-40:2003 Heimilistæki og ámóta raftæki – Öryggi – 2. hluti: Sérstakar kröfur vegna rafknúinna hitaðælna, loftkælingar- og rakaeyðingartækja IEC 60335-2-40:2002 (Breytt)	28.11.2013		
	EN 60335-2-40:2003/A11:2004	28.11.2013	Athugasemd 3	Liðinn (28.11.2013)
	EN 60335-2-40:2003/A12:2005	28.11.2013	Athugasemd 3	Liðinn (28.11.2013)
	EN 60335-2-40:2003/A1:2006 IEC 60335-2-40:2002/A1:2005 (Breytt)	28.11.2013	Athugasemd 3	Liðinn (28.11.2013)
	EN 60335-2-40:2003/A2:2009 IEC 60335-2-40:2002/A2:2005 (Breytt)	28.11.2013	Athugasemd 3	Liðinn (28.11.2013)
	EN 60335-2-40:2003/A13:2012	28.11.2013	Athugasemd 3	11.7.2014
	EN 60335-2-40:2003/AC:2010			
	EN 60335-2-40:2003/AC:2006			
	EN 60335-2-40:2003/A13:2012/AC:2013			
CENELEC	EN 60335-2-42:2003 Heimilistæki og ámóta raftæki – Öryggi – Hluti 2-42: Sérstakar kröfur vegna rafknúinna blástursofna, gufueldavéla og gufublástursofna til annarra nota en heimilisnota IEC 60335-2-42:2002	5.4.2013		
	EN 60335-2-42:2003/A11:2012	5.4.2013	Athugasemd 3	21.12.2014
	EN 60335-2-42:2003/AC:2007			
CENELEC	EN 60335-2-47:2003 Heimilistæki og ámóta raftæki – Öryggi – Hluti 2-47: Sérstakar kröfur vegna rafmagnssuðupotta til nota í atvinnuskyni IEC 60335-2-47:2002	5.4.2013		
	EN 60335-2-47:2003/A11:2012	5.4.2013	Athugasemd 3	21.12.2014
	EN 60335-2-47:2003/AC:2007			

Evrópsk staðlasamtök ⁽¹⁾	Tilvísunarnúmer og heiti staðals (og tilvísunarskjal)	Fyrsti birtingardagur í Stjtið. ESB	Tilvísunarnúmer staðalsins sem leystur er af hólmi	Síðasti dagur ætlaðs samræmis staðalsins sem leystur er af hólmi Athugasemd 1
CENELEC	EN 60335-2-48:2003 Heimilistæki og á móta raftæki – Öryggi – Hluti 2-48: Sérstakar kröfur vegna rafmagnsgrilla og -rista til nota í atvinnuskyni IEC 60335-2-48:2002	5.4.2013		
	EN 60335-2-48:2003/A11:2012	5.4.2013	Athugasemd 3	21.12.2014
	EN 60335-2-48:2003/AC:2007			
CENELEC	EN 60335-2-49:2003 Heimilistæki og á móta raftæki – Öryggi – Hluti 2-49: Sérstakar kröfur vegna rafmagnshitaskápa til nota í atvinnuskyni í mótuneytum IEC 60335-2-49:2002	5.4.2013		
	EN 60335-2-49:2003/A11:2012	5.4.2013	Athugasemd 3	21.12.2014
	EN 60335-2-49:2003/AC:2007			
CENELEC	EN 60335-2-65:2003 Heimilistæki og á móta raftæki – Öryggi – Hluti 2-65: Sérstakar kröfur vegna lofthreinsibúnaðar IEC 60335-2-65:2002	5.4.2013		
	EN 60335-2-65:2003/A11:2012	5.4.2013	Athugasemd 3	21.12.2014
CENELEC	EN 60335-2-67:2009 Heimilistæki og á móta raftæki – Öryggi – Hluti 2-67. hluti: Sérstök ákvæði um tæki sem eru notuð við gólfhreinsun eða aðra gólfmeðhöndlun, í iðnaðar- og atvinnuskyni IEC 60335-2-67:2002 (Breytt) + A1:2005 (Breytt)	18.12.2009		
CENELEC	EN 60335-2-67:2012 Heimilistæki og á móta raftæki – Öryggi – Hluti 2-67: Sérstök ákvæði um tæki sem eru notuð við gólfhreinsun eða aðra gólfmeðhöndlun, í iðnaðar- og atvinnuskyni IEC 60335-2-67:2012 (Breytt)	15.11.2012	EN 60335-2-67:2009 Athugasemd 2.1	3.5.2015
CENELEC	EN 60335-2-68:2009 Heimilistæki og á móta raftæki – Öryggi – Hluti 2-68: Sérstök ákvæði um úðasogtæki, í iðnaðar- og atvinnuskyni IEC 60335-2-68:2002 (Breytt) + A1:2005 (Breytt) + A2:2007 (Breytt)	18.12.2009		
CENELEC	EN 60335-2-68:2012 Heimilistæki og á móta raftæki – Öryggi – Hluti 2-68: Sérstök ákvæði um úðasogtæki, í iðnaðar- og atvinnuskyni IEC 60335-2-68:2012 (Breytt)	15.11.2012	EN 60335-2-68:2009 Athugasemd 2.1	3.5.2015
CENELEC	EN 60335-2-69:2009 Heimilistæki og á móta raftæki – Öryggi – Hluti 2-69: Sérstakar kröfur vegna ryksuga og vatnsryksuga, að meðtöldum afldrifnum burstum, til nota í iðnaði og í atvinnuskyni IEC 60335-2-69:2002 (Breytt) + A1:2004 (Breytt) + A2:2007 (Breytt)	18.12.2009		
CENELEC	EN 60335-2-69:2012 Heimilistæki og á móta raftæki – Öryggi – Hluti 2-69: Sérstakar kröfur vegna ryksuga og vatnsryksuga, að meðtöldum afldrifnum burstum, til nota í iðnaði og í atvinnuskyni IEC 60335-2-69:2012 (Breytt)	15.11.2012	EN 60335-2-69:2009 Athugasemd 2.1	28.3.2015

Evrópsk staðlasamtök ⁽¹⁾	Tilvísunarnúmer og heiti staðals (og tilvísunarskjal)	Fyrsti birtingardagur í Stjtið. ESB	Tilvísunarnúmer staðalsins sem leystur er af hólmi	Síðasti dagur ætlaðs samræmis staðalsins sem leystur er af hólmi Athugasemd 1
CENELEC	EN 60335-2-72:2009 Heimilistæki og ámóta raftæki – Öryggi – Hluti 2-72: Sérstakar kröfur vegna sjálfvirkra véla til að meðhöndla gólf í iðnaðar- eða viðskiptahúsnæði IEC 60335-2-72:2002 (Breytt) + A1:2005 (Breytt)	18.12.2009		
CENELEC	EN 60335-2-72:2012 Heimilistæki og ámóta raftæki – Öryggi – Hluti 2-72: Sérstakar kröfur vegna sjálfvirkra véla til að meðhöndla gólf í iðnaðar- eða viðskiptahúsnæði IEC 60335-2-72:2012 (Breytt)	15.11.2012	EN 60335-2-72:2009 Athugasemd 2.1	3.5.2015
CENELEC	EN 60335-2-77:2010 Öryggi heimilisraftækja og ámóta raftæki – Hluti 2-77: Sérstakar kröfur fyrir garðsláttuvélur sem gengið er með og ganga fyrir rafmagni frá rafveituheimtaug IEC 60335-2-77:2002 (Breytt)	8.4.2011		
CENELEC	EN 60335-2-79:2009 Heimilistæki og ámóta tæki – Öryggi – Hluti 2-79: Sérstakar kröfur vegna háþrýstihreinsara og gufuhreinsara, til nota í iðnaði og í atvinnuskyni IEC 60335-2-79:2002 (Breytt) + A1:2004 (Breytt) + A2:2007 (Breytt)	18.12.2009		
CENELEC	EN 60335-2-79:2012 Heimilistæki og ámóta tæki – Öryggi – Hluti 2-79: Sérstakar kröfur vegna háþrýstihreinsara og gufuhreinsara, til nota í iðnaði og í atvinnuskyni IEC 60335-2-79:2012 (Breytt)	15.11.2012	EN 60335-2-79:2009 Athugasemd 2.1	3.4.2015
CENELEC	EN 60745-1:2009 Vélknúin handverkfæri – Öryggi – 1. hluti: Almennar kröfur IEC 60745-1:2006 (Breytt)	18.12.2009		
	EN 60745-1:2009/A11:2010	8.4.2011	Athugasemd 3	Liðinn (1.10.2013)
	EN 60745-1:2009/AC:2009			
CENELEC	EN 60745-2-1:2010 Vélknúin handverkfæri – Öryggi – Hluti 2-1: Sérstakar kröfur vegna borvéla og höggborvéla IEC 60745-2-1:2003 (Breytt) + A1:2008	20.10.2010		
CENELEC	EN 60745-2-2:2010 Vélknúin handverkfæri – Öryggi – Hluti 2-2: Sérstakar kröfur vegna skrúfvéla og höggskrúfvéla IEC 60745-2-2:2003 (Breytt) + A1:2008	20.10.2010		
CENELEC	EN 60745-2-3:2011 Vélknúin handverkfæri – Öryggi – Hluti 2-3: Sérstakar kröfur til slípivéla, fægivéla og skífuslípivéla IEC 60745-2-3:2006 (Breytt) + A1:2010 (Breytt)	18.11.2011		
	EN 60745-2-3:2011/A2:2013 IEC 60745-2-3:2006/A2:2012 (Breytt)	28.11.2013	Athugasemd 3	25.2.2016
CENELEC	EN 60745-2-4:2009 Vélknúin handverkfæri – Öryggi – Hluti 2-4: Sérstakar kröfur til slípivéla og fægivéla annarra en skífuslípivéla og skífufægivéla IEC 60745-2-4:2002 (Breytt) + A1:2008 (Breytt)	26.5.2010		
	EN 60745-2-4:2009/A11:2011	29.2.2012	Athugasemd 3	14.11.2014

Evrópsk staðlasamtök ⁽¹⁾	Tilvísunarnúmer og heiti staðals (og tilvísunarskjal)	Fyrsti birtingardagur í Stjtið. ESB	Tilvísunarnúmer staðalsins sem leystur er af hólmi	Síðasti dagur ætlaðs samræmis staðalsins sem leystur er af hólmi Athugasemd 1
CENELEC	EN 60745-2-5:2010 Vélknúin handverkfæri – Öryggi – Hluti 2-5: Sérstakar kröfur vegna hjólsaga IEC 60745-2-5:2010 (Breytt)	8.4.2011		
CENELEC	EN 60745-2-6:2010 Vélknúin handverkfæri – Öryggi – Hluti 2-6: Sérstakar kröfur vegna hamra IEC 60745-2-6:2003 (Breytt) + A1:2006 + A2:2008	20.10.2010		
CENELEC	EN 60745-2-8:2009 Vélknúin handverkfæri – Öryggi – Hluti 2-8: Sérstakar kröfur vegna klippna og nagara IEC 60745-2-8:2003 (Breytt) + A1:2008	18.12.2009		
CENELEC	EN 60745-2-9:2009 Vélknúin handverkfæri – Öryggi – Hluti 2-9: Sérstakar kröfur vegna snittvéla IEC 60745-2-9:2003 (Breytt) + A1:2008	18.12.2009		
CENELEC	EN 60745-2-11:2010 Vélknúin handverkfæri – Öryggi – Hluti 2-11: Sérstakar kröfur vegna stingsaga (útskurðar- og sveðjusaga) IEC 60745-2-11:2003 (Breytt) + A1:2008	20.10.2010		
CENELEC	EN 60745-2-12:2009 Vélknúin handverkfæri – Öryggi – Hluti 2-12: Sérstakar kröfur vegna steinsteypuhrista IEC 60745-2-12:2003 (Breytt) + A1:2008	18.12.2009		
CENELEC	EN 60745-2-13:2009 Vélknúin handverkfæri – Öryggi – Hluti 2-13: Sérstakar kröfur vegna keðjusaga IEC 60745-2-13:2006 (Breytt)	18.12.2009		
	EN 60745-2-13:2009/A1:2010 IEC 60745-2-13:2006/A1:2009	20.7.2011	Athugasemd 3	Liðinn (1.12.2013)
CENELEC	EN 60745-2-14:2009 Vélknúin handverkfæri – Öryggi – Hluti 2-14: Sérstakar kröfur vegna heflla IEC 60745-2-14:2003 (Breytt) + A1:2006 (Breytt)	18.12.2009		
	EN 60745-2-14:2009/A2:2010 IEC 60745-2-14:2003/A2:2010	8.4.2011	Athugasemd 3	Liðinn (1.6.2013)
CENELEC	EN 60745-2-15:2009 Öryggi vélknúinna handverkfæra – Öryggi – Hluti 2-15: Sérstakar kröfur vegna limgerðisklippa IEC 60745-2-15:2006 (Breytt)	18.12.2009		
	EN 60745-2-15:2009/A1:2010 IEC 60745-2-15:2006/A1:2009	28.11.2013	Athugasemd 3	Liðinn (28.11.2013)
CENELEC	EN 60745-2-16:2010 Vélknúin handverkfæra – Hluti 2-16: Sérstakar kröfur varðandi neglibyssur IEC 60745-2-16:2008 (Breytt)	8.4.2011		
CENELEC	EN 60745-2-17:2010 Vélknúin handverkfæri – Öryggi – Hluti 2-17: Sérstakar kröfur vegna fræsara og kantskera IEC 60745-2-17:2010 (Breytt)	8.4.2011		

Evrópsk staðlasamtök ⁽¹⁾	Tilvísunarnúmer og heiti staðals (og tilvísunarskjal)	Fyrsti birtingardagur í Stjtið. ESB	Tilvísunarnúmer staðalsins sem leystur er af hólmi	Síðasti dagur ætlaðs samræmis staðalsins sem leystur er af hólmi Athugasemd 1
CENELEC	EN 60745-2-18:2009 Vélknúin handverkfæri – Öryggi – Hluti 2-18: Sérstakar kröfur fyrir bindiverkfæri IEC 60745-2-18:2003 (Breytt) + A1:2008	18.12.2009		
CENELEC	EN 60745-2-19:2009 Vélknúin handverkfæri – Öryggi – Hluti 2-19: Sérstakar kröfur vegna afréttara IEC 60745-2-19:2005 (Breytt)	18.12.2009		
	EN 60745-2-19:2009/A1:2010 IEC 60745-2-19:2005/A1:2010	8.4.2011	Athugasemd 3	Liðinn (1.6.2013)
CENELEC	EN 60745-2-20:2009 Vélknúin handverkfæri – Öryggi – Hluti 2-20: Sérstakar kröfur vegna bandsaga IEC 60745-2-20:2003 (Breytt) + A1:2008	18.12.2009		
CENELEC	EN 60745-2-21:2009 Vélknúin handverkfæri – Öryggi – Hluti 2-21: Sérstakar kröfur fyrir niðurfallshreinsibúnað IEC 60745-2-21:2002 (Breytt)	18.12.2009		
	EN 60745-2-21:2009/A1:2010 IEC 60745-2-21:2002/A1:2008	20.7.2011	Athugasemd 3	Liðinn (1.12.2013)
CENELEC	EN 60745-2-22:2011 Vélknúin handverkfæri – Öryggi – Hluti 2-22: Sérstakar kröfur vegna skurðvéla IEC 60745-2-22:2011 (Breytt)	18.11.2011		
	EN 60745-2-22:2011/A1:2013	28.11.2013	Athugasemd 3	(28.11.2013)
CENELEC	EN 60745-2-23:2013 Vélknúin handverkfæri – Öryggi – Hluti 2-23: Sérstakar kröfur varðandi slípivélar til nota með slípistöppum og litil snúningsverkfæri IEC 60745-2-23:2012 (Breytt)	28.11.2013		
CENELEC	EN 60947-5-3:2013 Lágspennurof- og stýribúnaður – Hluti 5-3: Stýriásabúnaður og rofhlutar – Kröfur um náandarrofa með skilgreindri hegðun í bilunartilvikum (PDDb) IEC 60947-5-3:2013	11.4.2014		
CENELEC	EN 60947-5-5:1997 Lágspennurof- og stýribúnaður – Hluti 5-5: Stýriásabúnaður og rofhlutar – Rafstýrður neyðarstöðvunarbúnaður með vélrænni læsingu IEC 60947-5-5:1997	28.11.2013		
	EN 60947-5-5:1997/A1:2005 IEC 60947-5-5:1997/A1:2005	28.11.2013	Athugasemd 3	Liðinn (28.11.2013)
	EN 60947-5-5:1997/A1:2013	28.11.2013	Athugasemd 3	3.12.2015
CENELEC	EN 61029-1:2009 Öryggi færanlegra vélknúinna rafmagnsverkfæra – Hluti 1: Almennar kröfur IEC 61029-1:1990 (Breytt)	18.12.2009		
	EN 61029-1:2009/A1:2010	8.4.2011	Athugasemd 3	Liðinn (1.11.2013)
	EN 61029-1:2009/AC:2009			

Evrópsk staðlasamtök ⁽¹⁾	Tilvísunarnúmer og heiti staðals (og tilvísunarskjal)	Fyrsti birtingardagur í Stjtið. ESB	Tilvísunarnúmer staðalsins sem leystur er af hólmi	Síðasti dagur ætlaðs samræmis staðalsins sem leystur er af hólmi Athugasemd 1
CENELEC	EN 61029-2-1:2010 Öryggi færanlegra vélknúinna rafmagnsverkfæra – Hluti 2-1: Sérstakar kröfur vegna hjólsagarborða IEC 61029-2-1:1993 (Breytt) + A1:1999 + A2:2001	20.10.2010		
CENELEC	EN 61029-2-1:2012 Öryggi færanlegra vélknúinna rafmagnsverkfæra – Hluti 2-1: Sérstakar kröfur vegna hjólsagarborða IEC 61029-2-1:1993 (Breytt) + A1:1999 + A2:2001	5.4.2013	EN 61029-2-1:2010 Athugasemd 2.1	3.9.2015
CENELEC	EN 61029-2-3:2011 Öryggi færanlegra vélknúinna rafmagnsverkfæra – Hluti 2-3: Sérstakar kröfur vegna hefla og þykktarhefla IEC 61029-2-3:1993 (Breytt) + A1:2001	18.11.2011		
CENELEC	EN 61029-2-4:2011 Öryggi færanlegra vélknúinna rafmagnsverkfæra – Hluti 2-4: Sérstakar kröfur vegna bekkslípivéla IEC 61029-2-4:1993 (Breytt) + A1:2001 (Breytt)	18.11.2011		
CENELEC	EN 61029-2-6:2010 Öryggi færanlegra vélknúinna rafmagnsverkfæra – Hluti 2-6: Sérstakar kröfur varðandi demantsbora með vatnsveitu IEC 61029-2-6:1993 (Breytt)	20.10.2010		
CENELEC	EN 61029-2-8:2010 Öryggi færanlegra vélknúinna rafmagnsverkfæra – Hluti 2-8: Sérstakar kröfur vegna borðfræsara IEC 61029-2-8:1995 (Breytt) + A1:1999 + A2:2001	20.10.2010		
CENELEC	EN 61029-2-9:2009 Öryggi færanlegra vélknúinna rafmagnsverkfæra – Hluti 2-9: Sérstakar kröfur vegna geirskurðarsaga IEC 61029-2-9:1995 (Breytt)	18.12.2009		
CENELEC	EN 61029-2-9:2012 Öryggi færanlegra vélknúinna rafmagnsverkfæra – Hluti 2-9: Sérstakar kröfur vegna geirskurðarsaga IEC 61029-2-9:1995 (Breytt)	5.4.2013	EN 61029-2-9:2009 Athugasemd 2.1	3.9.2015
	EN 61029-2-9:2012/A11:2013	28.11.2013	Athugasemd 3	12.8.2016
CENELEC	EN 61029-2-10:2010 Öryggi færanlegra vélknúinna rafmagnsverkfæra – Hluti 2-10: Sérstakar kröfur vegna skurðslípivéla IEC 61029-2-10:1998 (Breytt)	20.10.2010		
	EN 61029-2-10:2010/A11:2013	28.11.2013	Athugasemd 3	22.7.2016
CENELEC	EN 61029-2-11:2009 Öryggi færanlegra vélknúinna rafmagnsverkfæra – Hluti 2-11: Sérstakar kröfur vegna sambyggðra geirskurðar- og bekkisaga IEC 61029-2-11:2001 (Breytt)	18.12.2009		
CENELEC	EN 61029-2-11:2012 Öryggi færanlegra vélknúinna rafmagnsverkfæra – Hluti 2-11: Sérstakar kröfur vegna sambyggðra geirskurðar- og bekkisaga IEC 61029-2-11:2001 (Breytt)	5.4.2013	EN 61029-2-11:2009 Athugasemd 2.1	3.9.2015
	EN 61029-2-11:2012/A11:2013	28.11.2013	Athugasemd 3	12.8.2016

Evrópsk staðlasamtök ⁽¹⁾	Tilvísunarnúmer og heiti staðals (og tilvísunarskjal)	Fyrsti birtingardagur í Stjtið. ESB	Tilvísunarnúmer staðalsins sem leystur er af hólmi	Siðasti dagur ætlaðs samræmis staðalsins sem leystur er af hólmi Athugasemd 1
CENELEC	EN 61029-2-12:2011 Öryggi færanlegra vélknúinna rafmagnsverkfæra – Hluti 2-12: Sérstakar kröfur vegna snittvéla IEC 61029-2-12:2010 (Breytt)	18.11.2011		
CENELEC	EN 61310-1:2008 Öryggi véla – Ábendingar, merkingar og stýringar – Hluti 1: Kröfur til sýnilegra, heyranlegra og áþreifanlegra merkja IEC 61310-1:2007	18.12.2009		
CENELEC	EN 61310-2:2008 Öryggi véla – Ábendingar, merkingar og stýringar – Hluti 2: Kröfur til merkinga IEC 61310-2:2007	18.12.2009		
CENELEC	EN 61310-3:2008 Öryggi véla – Visun, merkingar og stýringar – Hluti 3: Kröfur um staðsetningu og virkni stýringa IEC 61310-3:2007	18.12.2009		
CENELEC	EN 61496-1:2004 Öryggi véla – Rafnæmur hlífðarbúnaður – Hluti 1: Almennar kröfur og prófanir IEC 61496-1:2004 (Breytt)	26.5.2010		
	EN 61496-1:2004/A1:2008 IEC 61496-1:2004/A1:2007	26.5.2010	Athugasemd 3	Liðinn (1.6.2011)
	EN 61496-1:2013 IEC 61496-1:2012	11.4.2014	Athugasemd 3	10.5.2015
	EN 61496-1:2004/AC:2010			
CENELEC	EN 61496-1:2013 Öryggi véla – Rafnæmur hlífðarbúnaður – Hluti 1: Almennar kröfur og prófanir IEC 61496-1:2012	11.4.2014	EN 61496-1:2004 ásamt breytingum Athugasemd 2.1	10.5.2015
CENELEC	EN 61800-5-2:2007 Rafknúin drifkerfi með stillanlegum hraða – Hluti 5-2: Öryggiskröfur – Virkni IEC 61800-5-2:2007	18.12.2009		
CENELEC	EN 62061:2005 Öryggi véla – Notkunaröryggi öryggistengdra rafmagns-, rafeinda- og forritanlegra rafeindastýrikerfa IEC 62061:2005	26.5.2010		
	EN 62061:2005/A1:2013 IEC 62061:2005/A1:2012	28.11.2013	Athugasemd 3	18.12.2015
	EN 62061:2005/AC:2010			

⁽¹⁾ CEN: Avenue Marnix 17, B-1000 Bruxelles/Brussel, BELGIUM, sími +32 25500811, bréfasími +32 25500819 (<http://www.cen.eu>)
CENELEC: Avenue Marnix 17, B-1000 Bruxelles/Brussel, BELGIUM, sími +32 25196871, bréfasími +32 25196919 (<http://www.CENELEC.eu>)
ETSI: 650, route des Lucioles, F-06921 Sophia Antipolis, FRANCE, sími +33 492944200, bréfasími +33 493654716 (<http://www.etsi.eu>)

- Athugasemd 1: Síðasti dagur ætlaðs samræmis er yfirleitt sami dagur og afturköllunardagurinn (date of withdrawal eða „dow“) sem evrópsku staðlasamtökin ákveða, en athygli notenda þessara staðla skal vakin á að sérstakar undantekningar geta verið frá þessu.
- Athugasemd 2.1: Nýi (eða breytti) staðallinn hefur sama gildissvið og sá sem leystur er af hólmi. Tilgreindan dag hættir staðallinn, sem leystur er af hólmi, að gilda sem grundvöllur ætlaðs samræmis við grunnkröfur eða aðrar kröfur viðkomandi Sambandslöggjafar.
- Athugasemd 2.2: Nýi staðallinn hefur rýmra gildissvið en sá sem leystur er af hólmi. Tilgreindan dag hættir staðallinn, sem leystur er af hólmi, að gilda sem grundvöllur ætlaðs samræmis við grunnkröfur eða aðrar kröfur viðkomandi Sambandslöggjafar.
- Athugasemd 2.3: Nýi staðallinn hefur þrengra gildissvið en sá sem leystur er af hólmi. Tilgreindan dag hættir staðallinn, sem leystur er af hólmi (að hluta), að gilda sem grundvöllur ætlaðs samræmis við grunnkröfur eða aðrar kröfur viðkomandi Sambandslöggjafar að því er varðar vörur eða þjónustu sem falla undir gildissvið nýja staðalsins. Ætlað samræmi við grunnkröfur eða aðrar kröfur viðkomandi Sambandslöggjafar gildir óbreytt að því er varðar vörur eða þjónustu sem falla áfram undir gildissvið staðalsins sem leystur er af hólmi (að hluta) en ekki undir gildissvið nýja staðalsins.
- Athugasemd 3: Þegar breytingar eru gerðar er vísað til staðalsins með númerinu EN CCCCC:YYYY ásamt eldri breytingum, ef einhverjar eru, og nýju breytingunni. Staðallinn, sem leystur er af hólmi, er því EN CCCCC:YYYY ásamt áorðnum breytingum, ef einhverjar eru, en án nýju breytingarinnar. Tilgreindan dag hættir staðallinn, sem leystur er af hólmi, að gilda sem grundvöllur ætlaðs samræmis við grunnkröfur eða aðrar kröfur viðkomandi Sambandslöggjafar.

Athugið:

- Upplýsingar um hvernig nálgast má staðlana fást hjá evrópsku staðlasamtökunum eða staðlastofnunum einstakra ríkja, sjá skrá sem birtist í *Stjórnartíðindum Evrópusambandsins* samkvæmt 27. gr. reglugerðar (ESB) nr. 1025/2012 ⁽¹⁾.
- Evrópsk staðlasamtök gefa samhæfða staðla út á ensku (Staðlasamtök Evrópu, CEN, og Rafstaðlasamtök Evrópu, CENELEC, gefa staðla sína einnig út á frönsku og þýsku). Heiti samhæfðra staðla eru síðan þýdd á öll önnur tilskilin opinber tungumál Evrópska efnahagssvæðisins og fer þýðingin fram á vegum staðlastofnunar hvers lands. Framkvæmdastjórn Evrópusambandsins og EFTA-skrifstofan ábyrgjast ekki að staðlaheiti, sem borist hafa til birtingar í *Stjórnartíðindum Evrópusambandsins* eða EES-viðbæti við þau, séu rétt.
- Vísanir í leiðréttingar „.../AC:YYYY“ eru aðeins birtar til upplýsingar. Með leiðréttingu eru prentvillur, málvillur eða sambærilegar villur fjarlægðar úr texta staðals og þær geta varðað eina eða fleiri tungumálaútgáfur (ensku, frönsku og/eða þýsku) staðals sem evrópsk staðlasamtök hafa samþykkt.
- Þótt tilvísunarnúmer staðla séu birt í *Stjórnartíðindum Evrópusambandsins* og EES-viðbæti við *Stjórnartíðindi Evrópusambandsins* merkir það ekki að þeir séu til á öllum tungumálum Evrópska efnahagssvæðisins.
- Þessi skrá kemur í stað annarra slíkra sem birst hafa í *Stjórnartíðindum Evrópusambandsins* og EES-viðbæti við *Stjórnartíðindi Evrópusambandsins*. Framkvæmdastjórn Evrópusambandsins hefur uppfærslu hennar með höndum.
- Nánari upplýsingar um samræmda staðla er að finna á eftirfarandi vefslóð: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/european-standards/harmonised-standards/index_en.htm

⁽¹⁾ Stjtið. ESB L 316, 14.11.2012, bls. 12.